AHMET DİNÇ

TÜRKÇE'NİN KAYIP KELİMELERİ

TÜRKÇE'NİN KAYIP KELİMELERİ

AHMET DİNÇ

LİTERA YAYINCILIK

İSTANBUL – 2014

SUNUŞ

Meraklı bir gazeteci olarak Türkiye'nin dört yanını gezmeye başladığımız 1990'lı yılların başlarından itibaren, gittiğimiz hemen her yerde karşımıza, daha çok yaşlıların dillendirdiği ilginç, anlamını bilmediğimiz fakat içten içe bir tanışıklık hissettiğimiz birçok sözcük de çıkmaya başlamıştı. Bunların büyük çoğunluğu, o güne kadar hiçbir kitabın sayfaları arasında ve hiçbir insanın cümleleri içinde rastlamadığımız, kültür imbiğimizden süzülerek ortaya çıkmış öz be öz Türkçe kelimelerdi.

Banarlı'nın 'Türkçe'nin Sırları'nı daha ilkokuldayken okumuş, üniversite yıllarında dersanelerde Türkçe öğretmenliği yapmış biri olarak, ister istemez bu kelimeler dikkatimizi çekti. Ajandamızın sağına-soluna not aldığımız bu sözcüklerin miktarı, yıllar geçip ajandaların sayısı arttıkça, arttı. İki yıl kadar önce, eski defterleri karıştırırken, rastgele notlar biçiminde kaydedilmiş bu kelimeleri yeniden hatırladık. "Nasılsa bu kelimeler mevcut Türkçe sözlüklerde vardır" deyip bir süre bu sözcükleri önemsemedik.

Ancak notlarımızdaki sözcüklerin büyük bölümünü mevcut sözlüklerde bulamayınca iş başka renge büründü. Elimizde var olan ve hiçbir yerde kaydı bulunmayan, sadece Anadolu'nun unutulmuş bir köşesinde Hasan Emmi veya Hatice Nine'nin ağzında varlığını sürdüren, o yaşlıların hayata gözlerini yumduğu anda onlarla birlikte ölen, ölmekte olan Türkçe kelimeleri ve kültüre ilişkin kavramları disiplinli bir çalışmayla kayıt altına almaya karar verdik. İşte, elinizdeki bu çalışma büyük oranda, gidilen her yörede özellikle yaşlılarla konuşularak onların ağzından 'kapılmış' kelimelerden, oyun ve yemek tariflerinden, gelenek ögelerinden, bitki ve hayvan isimlerinden, mevsimlere özgü şartların dayattığı işlerin ve yaşayışların adlandırılmalarından; düğüne, sünnete, ölüme vb. ilişkin eylemlerden vs. oluşturulmuştur.

Çalışmamız şu acı gerçeği ortaya koydu ki; hergün onlarca, her yıl yüzlerce Türkçe sözcük, varlığından bile kimsenin haberi olmaksızın, vefat eden her yaşlıyla birlikte yok olup gitmektedir. Yine bu çalışmayla şu gerçeği öğrendik ki, halkından/Anadolu'dan uzak duran, bunu değil bir eksiklik, hatta bir nevi ayrıcalık gereği sayan

'cahil aydınların' uydurduğu ve birçok insanı inandırdığı; "Anadolu köylüsü günlük ortalama 200 kelimeyle konuşur/yaşar" safsatası meğerse gerçek değilmiş. Taşra/yöre yaşamının İstanbul ağzına hemen hiç yansımamış kendine özgü kelimeleri olduğu gibi; mevsimlere, yöreye veya yapılan işe göre değişen, artan sözcük kullanımı da sözkonusudur. Yalnızca kar yağması ve karlı havayla ilgili yüzlerce kelime Anadolu insanının günlük konuşmalarına misafir olmaktadır ve bu ifade biçimlerinin büyük bölümü İstanbul Türkçesi'nin gündeminde yer almaz.

Aynı şekilde baharın gelip doğanın canlanması, çift-çubuk işlerinin çıkması, hayvanların doğurmaya ve yaylıma başlaması, tarlanın hasat edilmesiyle ilgili Anadolu insanının günlük hayatına giren yüzlerce kelime söz konusudur. Mevsimlerin değişmesiyle, yüzlerce sözcük günlük yaşama girmektedir. Öyle çoktur ki bu sözcükler; günlük yaşamını Türkçe olmayan kelimeler kullanarak sürdürme özentisinde olanların Anadolu/taşra insanımız için belirlediği 200 kelime sınırını paramparça etmektedir. O sözcüklerin çoğundan, özentili cahil aydınların haberi bile olmamıştır; hergün onlarcası yok olduğu için haberleri belki hiç olmayacak.

Bugüne kadar yapılmış tüm dil çalışmalarının ve sözlüklerin, Türkiye topraklarında kullanılan sözcüklerin hepsini içerdiğini düşünüyorsanız, eserimiz yanıldığınızın kanıtı olacak. Aslında bu çalışma, bir yanıyla üzücü, diğer yanıyla sevindirici iki gerçeği ortaya çıkardı. Üzücü olan; dilimizle ilgili kurumların ve bu alanda çalışma yapan akademisyen ve araştırmacıların, Anadolu'da konuşulan Türkçe'de var olan bütün sözcükleri belirleyememiş, kayıt altına alamamış olmasıdır. Görünen o ki, bunu yapmaktan da çok uzaktırlar. Sevindirici sonuç ise şu: Türkçe, sonu gelmez, dibi görünmez bir hazine gibi, kimsenin net olarak belirleyemeyeceği sayıda çok sözcük/kavram barındırmaktadır. Biz bu çalışmada, Türkçe adlı ummandan belki sadece bir avuç su aldık; onu sunuyoruz.

Gerek Cumhuriyet Türkiyesi döneminde ve gerekse bilinen hemen tüm Türk devletlerinin çağlarında ve tutumlarında, en çok ihmal edilen varlığımız, dilimiz olmuştur. Ancak insanımız, binlerce yıldır hem hor görmelere karşı hem de Çince, Farsça, Arapça, Rusça, Fransızca, Ingilizce gibi dillerin işgalci yayılmalarına karşı diline sahip çıkmış, kıyıda köşede onu var etmeyi, yaşatmayı sürdürmüştür.

Tarihi boyunca bütün saldırıları püskürten Anadolu Türkçesi, ne yazık ki 1950'lerden sonra göçlerin artması ve televizyonun yaygınlaşmasıyla, paha biçilmez değerdeki binlerce kelimesini kaybetmiştir. Bu yitiriş, daha da hızlanarak sürmektedir. Kaybolan Türkçe sözcükler, hemen hiçbir yazılı/görüntülü/sesli kayıt altına alınmadığı için geride iz bırakmadan yok olmaktadır. Çünkü Türk Dil Kurumu'nun, bütün Anadolu'daki Türkçe sözcükleri içermediği kesin olan bazı çalışmaları ve birtakım akademisyenlerin dar alanlı araştırmaları haricinde, Küçük Asya'daki tüm kelime hazinesini belirlemeye ve kayıt altına almaya yönelik çalışma henüz yapılmamıştır. Kelime derken, burada yalnızca sözlük maddesi anlamında bir kelime değildir kastımız. Doğum, sünnet, düğün ve ölüme ilişkin inanç, tanımlama ve uygulamalar, çocuk ve büyük oyunları, geleneksel oyunlar ve eğlenceler, yemekler, doğa ve ağaçlar, mevsime özgü adlandırma, oyun ve uygulamalar, çalışma ve geçim meselelerine dair adlandırma, inanç ve diğer alanlara ve ritüellerine ilişkin tüm kavramlardan söz ediyoruz. Burada, yalın kelime anlamlarını vermekle birlikte, özellikle kültürel unsurları maddelerde anlatmaya çalıştık. Bu çalışmanın belki en önemli özelliği, yakın zamana kadar Anadolu'nun ücra köşelerinde yaşamaya, halkın ağzında kullanılmaya devam etmiş olan, son yıllarda televizyonun, dolayısıyla televizyon dilinin taşrayı/mezrayı ele geçirmesiyle artık bilenler tarafından bile büyük bölümü kullanılmayan, yeni nesillerin ise hiç bilmediği kelimeleri içeriyor olmasıdır. Yani bu kitaptaki kelimelerin çoğunluğu yüzlerce, binlerce yıl önce Türkçe'de var olmuş, ancak unutulmuş, şimdilerde bilimsel ve kurumsal bazı eserlerde sırf muhafaza altına alınmak amacıyla derlenmiş kelimeler değildir. Bir bölümü çok yakın yıllara dek halkın dilinde var olmuş, bir kısmıysa halen kullanılan ancak her geçen gün onlarcası birden yok olan, büyük bölümü sözlüklerde bulunmayan kelimelerdir.

Binlerce yıldır işgalcilerin, asimilasyona niyetlenenlerin başaramadığını bir teknolojik icat başarmıştır. Televizyon en ücra köşelere kadar girince, televizyon dili/ağzı ve kelimeleri bütün o ücra yerlerdeki halk tarafından zamanla kullanılmaya başlanmıştır. İstanbul ağzı dışında kalan yöresel ağızlar ve sözcükler büyük bir hızla yok olmaktadır. Her gün onlarca Türkçe sözcük tarihe karışmaktadır. Bu çalışma, bir daha asla var olmamak üzere uçurumdan düşmekte olan 11 bin kadar Türkçe kavram ve kelimeye, son anda atılmış bir can simidi olarak kabul edilmelidir.

Kitabın içindeki birçok sözcük size aşırı derecede ilginç gelebilir; garipseyebilirsiniz ve yabancılayabilirsiniz. Bu gayet doğaldır. Ancak şunu bilmekte yarar var ki, size garip gelebilecek binlerce sözcük, binlerce yıl boyunca atalarımızın; dedelerimizin, ninelerimizin dilinde ve gönlünde yaşadı. Bir bölümü halen de yaşayan sözkonusu kelimeler daha ziyade orta yaş üstü Anadolu insanının günlük lisanında yer almaktadır. Ancak, yalnızca yaşlı kesimin kullandığı, genç neslinse çoğunlukla haberdar bile olmadığı bir kelime elbet ki yok olmaya mahkumdur; o kelimenin yaşam süresi, onu kullanan yaşlıların ölüm tarihi ile sınırlı kalmaktadır.

İşte bu noktada Türk Dil Kurumu ve üniversitelere çok önemli görevler düşmektedir. Anadolu, her santimi taranarak, mevcut bütün Türkçe kelimeler ortaya çıkartılmalı ve belgelenmelidir. Ancak ilgili kurum ve kuruluşlarımızın çalışma biçimi ve ülkemizdeki siyasi programlar/tavırlar, kültürel değerlerimizi tahribattan, yok olmaktan koruyup/kurtarıp kalıcı kılınaya çalışma noktasından uzaktır.

Elinizdeki bu kitap kesinlikle bir sözlük çalışması değildir. Yok olmak üzereyken son anda farkedilmiş kelime, kavram ve diğer kültür ögelerinin kayıt altına alınmasına yönelik kişisel bir çabanın ürünü olan bir tasnif çalışmasıdır.

Bu çalışmayı yapmaktaki amacımız, dilin/geleneğin, dolayısıyla kimliğin ve bilincin korunması, kalıcı kılınması amacıyla, Anadolu'da bulabildiğimiz sözcüklerin kayıt altına alınmasını sağlamaktı. Ancak, 11 bine yakın maddeyi barındıran bu bireysel çalışmayla birlikte, taşrada yaşam savaşı veren Türkçe sözcükler ve elbette bu sözcüklerle ifade edilen kültür ve yaşam ögeleri tümden kurtulmuş değildir. Sözcük, yalnızca basit ve yalın haliyle bir sözcük değildir; o bir kimliği, kimliğin kodlarını, bir halkın karakter ve davranış özelliklerini, tarihini ve kültür varlığını, rengini bünyesinde taşımaktadır. Kelimeler, toplumun var olan tarihi boyunca elde ettiği kazanımları; ulusal düşünüş, davranış, duruş, duyuş ve bekleyişleri taşıyan birer gen kodlarıdır.

Elinizdeki bu kitapta halkımızın yüzlerce yıldır kullanmış olduğu öyle sözcükler var ki, günümüzün ve geleceğin çağdaş, teknolojik gereksinimlerini rahatlıkla karşılayabilecek yapıdadır. Ancak Türkiye'de her türlü söz ihtiyacı için çoğunlukla İngilizce'den kelimeler alınması son dönemde büyük artış göstermektedir. Bu durum, kelimenin alındığı alandaki Türkçe sözcüğün ölmesi anlamına da gelmektedir. Kendi öz kavramlarımızı, sözcüklerimizi

kullanmak, doğrudan milli/yerli kimliğimizi korumakla ilgilidir. Küçümseyip bir kenara attığımız her Türkçe sözcükle birlikte ya da modaya uyup günlük hayatta dilimize doladığımız her yabancı kelimeyle birlikte milli kimliğimizden biraz daha uzaklaşacağımızı fark etmemiz gerekir.

Bu kitaptaki sözcüklerin önemli bir bölümü hem söyleniş açısından ahenkli ve güzel, hem de modern çağın ihtiyaçlarını karşılayabilecek durumdadır. Örneğin, bankacılıkta ve ticari hayatta çok kullanılan 'komisyon' sözcüğünün yerine, atalarımızın, dedelerimizin yüzlerce yıl dilinde yaşayan, dahası öz be öz Türkçe bir sözcük olan 'satımcalık'ın kullanılması çok daha güzel olmaz mı? Yine aynı şekilde; 'obez' yerine 'çöşke'nin, 'ateist' yerine 'gensiz'in, 'şemsiye' yerine 'günçek'in, 'demode' yerine 'çalpan'ın, 'apetarif yiyecek' yerine 'aşaltı'nın, 'inşaat' yerine 'dikinti'nin, 'doktor' yerine 'ası'nın, 'koma' yerine 'alta'nın kullanılması çok daha şirin, çok daha güzel, etkili ve çok daha 'bizce' bir konuşma sağlamaz mı? Bunlar gibi birçok sözcüğü bu kitapta bulacaksınız.

Ölen her yaşlı insanımızla birlikte yitip giden Türkçe sözcüklerin sayısını üzülerek belirtelim ki kimse bilemeyecek. Çünkü ülkemizdeki bütün Türkçe sözcükler halen kayıt altına alınamadı. Kalan kelimelerimizi bulmak ve kurtarmak için bir devlet/hükümet gücü, iradesi ve programı gerekmektedir ve bu kaçınılmaz biçimde zorunludur. Yapılması gereken en az şey; modern zamanların gereği olarak kullanılan yabancı kaynaklı kelimelerin karşılığı olan öz Türkçe kelimelerin sözlüklerden seçilerek, sözlüklerde yoksa Anadolu'dan araştırılıp bulunarak birinci sınıftan itibaren okul kitaplarına konulması, meslek kuruluşlarının ve medyanın kullanım açısından teşvik edilmesidir.

Değişen çağ, değişen ihtiyaçlar ve gelişen teknolojiyle birlikte birçok kelime, sürece yayılarak kullanımdan kalkmakta ve gün gelip ölmektedir. Ancak bilinçli ve sorumluluk sahibi bir basın-yayınla, görevini iyi yapan bir dil kurumuyla bu kelimelerin birçoğunu yaşatmanın yolu bulunabilir. Şöyle ki: Gelişen teknoloji, bilim ve zamanla birlikte, daha önce ilkel denebilecek benzerleri bulunan araç, gereç ve kavramların daha gelişmişi ilerleyen çağlarda da kullanılmaktadır. Önceki zamanlarda araç-gereç, eşya ve kavramlar için kullanılan sözcükler, yeni devirlerde onların daha gelişmişi için de, belki kökleri üzerine bazı uygun ekler konmak suretiyle rahatlıkla kullanılabilir.

Bize göre, Türkçe son 100 yıl içinde iki büyük darbe yemiştir: Bunların birincisi, yazılı geleneğin/sürecin kesilip yok edildiği Latin

harflerine geçiş, yani Harf Devrimi ise, ikincisi de, hiçbir gücün yüzlerce yıl tam olarak nüfuz edemediği Anadolu'nun en ücra köşelerine kadar her yeri kısa sürede etkisi altına alıp hızla yeni bir biçim vermeye başlayan, bu arada sözlü geleneği/süreci de yok eden teknoloji girişidir. Teknolojik dönüşümün en önemli iki silahşoru ise başta televizyon, sonraki evrede de internettir. Hayatı kolaylaştıran, bilgilendiren ve eğlendiren teknoloji harikası televizyonun, maalesef yan etkilerinden belki en başta geleni, yüzlerce yıl kimseden yardım almadan ve hatta türlü saldırılara rağmen yaşamaya devam eden Türkçe sözcükleri unutturması, yok etmesidir.

Halkımızın binlerce yılı bulan süreç içinde hayata, eşya ve hadiseye ilişkin geliştirdiği hemen tüm bakış, kavrayış, ifade ediş tarzı ve bunları yaşamına katma biçimi birkaç on yılda yok olmanın eşiğine geldi. Köyden kente göç, teknolojinin köylere girişi, televizyonun yaygınlaşıp merkezi bir dil/ağız ve kültürün dayatılması, yörelerin kendine has sözcük ve aksanının bir gerilik, cahillik olduğu yönündeki kent merkezli algılamalar/aşağılamalar gibi hususlar, en başta Türkçe'yi, ardından da koskoca bir milli kültüre ait sayısız kazanımları/birikimleri yok olmanın eşiğine getirdi. 20. yüzyılın ortalarında memleketini bırakıp yurt dışına veya büyük kentlere göçenlerin çocukları, birçok Türkçe kelimeyi ve geleneği öğrenemeden, bilemeden yaşadı/yaşıyor. Dedesinin, ninesinin, bazen da anne-babasının sohbet arasında veya geçmişini/köyünü anlatırken arada bir diline gelen kelimeler, yeni neslin kulağına sanki yabancı bir lisana ait sözcüklermiş gibi çalınıyor.

Tarih boyunca hemen hiçbir merkezi/resmî kayda girmemiş onbinlerce Türkçe kelime, halkımızın ona olan sadakati sayesinde yaşayageldi. Bırakın tüm Türk coğrafyasını, sadece Anadolu'da yaşayan veya yaşamış Türkçe sözcüklerin tamamı hiçbir zaman ortaya çıkarılamadı. Bu yüzden Türkçe'nin kesin kelime varlığı/sayısı hiçbir zaman tam sayısıyla verilemeyecek.

Türkçe'nin en önemli kaynağı sayılan Kaşgarlı Mahmut'un Divan-ı Lügat'it-Türk'ü gerçekte, dilimizin tüm kelime varlığını ortaya çıkartmak için değil, Araplara Türkçe'nin büyük, güçlü ve zengin bir dil olduğunu, Türk kültürünün ve yaşama biçiminin güçlü, cazip, üstün olduğunu gösterme/kanıtlama amacıyla yazılmıştır. Bu nedenle Kaşgarlı eserinde Türkçe'deki tüm söz varlığına yer vermemiş, 7 bin 500 civarında Türkçe kelimeyi çalışmasına dahil etmiştir. Bu sayı kuşkusuz, o zamanki Türkçe'nin tüm kelime varlığı olmaktan çok uzaktı. Yani Kaşgarlı'nın eserinde yer verdiği Türkçe kelime

sayısı, kitaba girmeyen kelimelerin yanında sadece devede kulak ölçüsündeydi. Zaten Kaşgarlı'nın yaşadığı 11. yüzyılda bile, bir kişinin tek başına birkaç yıl içinde yaptığı bir çalışmada, Türkçe'nin bütün sözcüklerini bir araya toplayabileceğini olası görmek imkansızdır.

İttihat-Terakki'nin siyasi nedenlerle Türkçe'ye birkaç yıllık ilgisinin dışında Osmanlı tarihinde Türkçe'nin önem kazandığı, araştırıldığı, hele de Türkçe sözcüklerin belirlenmesine yönelik bir çalışmanın yapıldığı pek vaki değildir. Cumhuriyet döneminde ise Türk Dil Kurumu, Anadolu'dan kelime derleyip değişik zamanlarda yenileyerek veya bazı sözcükleri değiştirerek yayınlamıştır. Ancak bizim bu mütevazı çalışmamız bile göstermektedir ki, TDK'nın Anadolu'daki Türkçe söz varlığını ortaya çıkarma konusundaki çalışmaları ve eserleri oldukça yetersizdir. Ve ülkedeki tüm Türkçe kelimeleri kaydetmekten uzaktır. Zira, bireysel ve amatör bir çalışma olan elinizdeki kitapta, TDK'nın yöresel derleme ve ağız sözlüklerinde bulunmayan birçok sözcük yer almaktadır. Bir kısım kelimeleri ise TDK sözlüklerinde bulunmasına rağmen bu kitaba aldık. Zira o kelimelerin hemen hepsinde, TDK'nın sözlüklerinde mevcut olan anlamlarından farklı/fazla olarak, yeni başka anlam bulduk. Türkçe'nin bir özelliği de, kelimelerin birden fazla anlam taşıyor olmasıdır. Mevcut sözlüklerde bir kelimeye ait örneğin iki anlam verilmişse, biz o kelimenin üçüncü, hatta daha fazla sayıda farklı anlamını da bulduğumuz için onu kitaba almamız gerekli/zorunlu hale gelmiştir. TDK ve diğer sözlüklerde mevcut olup bu kitaba da aldığımız kelimelerin hemen hepsinde, mevcut sözlüklerdeki anlamlarından farklı anlamlar taşıma gerçekliği sözkonusudur. Örneğin 'başarat' sözcüğü Türk Dil Kurumu sözlüğünde 'basiret'in bozulmuş biçimi ve 'başkan' anlamlarında geçmektedir; biz ise, bu anlamlarından fazla olarak bu sözcüğün "yetenek" ve "beceriklilik" anlamlarıyla Türk halkının ağzında kullanılan Türkçe bir kelime olduğunu belirleyince kitaba aldık.

Aslına bakılırsa, Anadolu'nun zengin Türkçesi ve sayılamayacak kadar çok sözcükleri ihmalin, ilgisizliğin ve bunların altında yatan ana tavır olan küçümsemenin kurbanıdır. Dilimiz, Anadolu'nun derinliklerine ilişkin hemen hiçbir doğrudan gözleme dayalı bilginin sahibi olmayan ve birkaç büyük kente sıkışıp oralarda kısır bir hayat yaşayanlar arasından çıkıp kamuoyunu yönlendirme konumuna gelenlerin ifadesiyle 'yerel şive, nenemin Türkçesi, köylü dili' gibi aşağılama ve bilgisizlik taşan tanımlamaların gölgesinde a gı an ı. Kendi ana dilini öğrenmeden, onun ne denli zengin olduğunun bile farkına varmadan yabancı dilleri öğrenmek zorunda bırakılmış

nesiller, coğrafyamızdaki birçok güzel şivenin/ağzın beslediği gerçek Türkçeyi öğrenmekten sürekli kaçındı. İstanbul Türkçesine taşınmamış, onun haricinde kalmış Türkçe kelimelerle konuşan ve farklı şiveye sahip anne-babasını, dedesini, ninesini hafif yollu alaya aldı. Bu tavır, müzmin bunalımlara battığı tesbiti bizzat kendi halkı tarafından uzun zaman önce konulmuş 'Türk aydını' arasında net bir hakir görme, dışlama, aşağılama biçimini almıştır. Aydın olmanın ilk şartının, batı dillerini ve kültürünü öğrenip kullanmak/benimsemek/savunmak olduğu yargısına iman edilen bir entelektüel atmosferde, yöresel kelimelerle ilgili hassasiyet ve araştırma beklemek saflıktan da öte bir vahamet olsa gerektir.

Bazı kelimeleri, bir kısmı mevcut sözlüklerde bulunmasına rağmen özellikle dikkatlere sunmak için bu kitaba aldık. Türkçe'nin son devirlerinde artık hemen hiç kullanılmayan, sadece dil kitaplarının sayfaları arasında kalmış ve yok olmaya mahkum yapım ve çekim eklerini bünyesinde taşıyan kelimeler; Türkçe'nin çok yönlü ve zengin yapısını göstermesi bakımından ve hem de insanımızın belki kendi diliyle övünmesinin yolunu açması umuduyla buraya alındı. Bu tür sözcükler, dile sürekli yeni kelime katımını gerektiren teknolojik ve bilimsel gelişmeler karşısında, ihtiyaç duyulan sözcüğü ithal etmek yerine kendi dilimizden temin edebileceğimizi, üretebileceğimizi göstermesi bakımından da önemlidir.

Burada yer alan yaklaşık 11 bin sözcüğün, basit bir Türk dil kuralları testinden geçirdiğimizde görüyoruz ki rahatlıkla dokuz binden fazlası Türkçe kökenlidir. Diğerleri Arapça, Farsça, Ermenice, Rumca, Gürcüce gibi dillerden dilimize geçip süreç içinde yapı itibarıyla Türkçeleşmiş kelimelerdir. Sunduğumuz sözcüklerin içinde elbette köken itibarıyla Türkçe olmayanlar da yer almaktadır. Ancak kökeni yabancı kelimelerin hemen tamamı, Türklerin telaffuzuyla uzun yıllar içinde biçim değiştirip, Türkçe ses uyumlarına kendini uyarlayıp adeta Türkçeleşmiş olduğu için bunlardan birkaç düzine kadarını almakta sakınca görmedik. Bunu yaparken, Türk dilinin gücünü ve hangi kökenden olursa olsun sözcüklere kendi rengini verme yeteneğini gözler önüne sermeyi de amaçladık. Örneğin 'malamat' sözcüğü Türkçe değil, Arapça kökenden gelmektedir; 'melamet' kelimesinin hem Türk diline uyarlanmış hali hem de aslından başka bir anlama bürünmüş biçimidir.

Ayrıca ulaştığımız, yaşlılardan duyduğumuz birçok kelime de var ki, ya tam telaffuzunu ya da tam anlamını elde edemediğimiz için, onları bu çalışmanın dışında tuttuk. Türk dilinin bir özelliğiyle

bu çalışmamızda da karşılaştık ve doğal olarak kitaba aynı biçimde yansıttık: Türkçe'de hemen bütün sözcükler birden fazla sayıda anlama gelmektedir. Bu kitaptaki kelimelerin çok büyük bölümü birden fazla anlama sahiptir. Bir sözcüğün 15 civarında farklı anlamı olabilmektedir. Kitaba aldığımız her sözcüğe ortalama üç anlamıyla yer verdiğimizi kabul edersek; bu çalışmada 30 bin küsur sözcüğün yer aldığı, daha doğrusu 30 bin küsur sözcüğün hayatını kurtardığımız ortaya çıkar.

Tam tersi de sözkonusudur. Bir kelime birden fazla anlama gelebildiği gibi, bir kavram birden fazla sayıda kelime ile de karşılanabilmektedir. Kitaba aldığımız sözcüklerin bir kısmı böyledir. Aynı anlama gelip de söylenişi farklı olan sözcüklerin varlığı, büyük oranda yörelerin şive, ağız değişmelerinden kaynaklanmış görünmektedir.

İlginç sonuçlardan biri de, bir sözcüğün zıt anlamlar içerebilmesidir: Aynı sözcük 'sıcak' anlamı taşıdığı gibi, başka yörelerde 'soğuk' anlamına da gelebilmektedir. Kelimelerin önemli bölümünü, anlaşılmasını daha da kolaylaştırmak amacıyla örnek bir cümlede kullandık. Zaten yeterince açık ve anlaşılır olan kelimeleri cümle içinde kullanmayı gerekli görmedik.

Her yöreden edindiğimiz sözcükler, bu çalışmanın ilk aşamalarında, bulunduğu yörenin adıyla birlikte yazıldı. Ancak ilerleyen ve genişleyen evrede, yörenin belirtilmesinin hem o sözcüğü sınırlamak anlamına geleceğini hem de önemli bir yanlışlık olacağını gördük. Çünkü bir sözcük, ülkenin birbirine çok uzak başka başka bölgelerinde, üstelik aynı anlamda kullanılabiliyordu. Örneğin Van'da kullanılan bir sözcüğün aynı biçimde ve anlamda Antalya'da ve daha başka yerlerde de kullanıldığını fark etmeksizin, onu yalnızca 'Van yöresi kelimesi' olarak kayda geçirmek büyük bir eksiklik ve yanlışlık olacaktı. TDK sözlüklerinde maalesef bu durum sözkonusudur. Buna rağmen kelimelerin bulunduğu her yöreyi tek tek saymanın, kitabın hacmini aşırı büyüteceği hesabı da cabası. Kaldı ki, Orta Asya'dan göç sürecinde ve savaş, ekonomik zorunluluk, sürgün vs. nedenlerle farklı kelimeleri lehçesinde barındırdığı önerilebilecek çeşitli Türk boylarının Anadolu'daki yerleşim görüntüsü doğudan batıya, kuzeyden güneye oldukça yaygın ve dağınıktır. Bu bakımdan, bir sözcüğün Edirne'de ve Kars'ta bulunması doğal olduğu gibi, bunun yöresinin belirtilmesi de bu yönüyle anlamsızdır. Araştırmamız boyunca, birbirine uzak onlarca yörede yüzlerce ortak sözcüğün bulunduğunu gördük. Böylece, kayıt altına aldığımız kelimenin 'yöresini' belirtmeye çalışmanın, Anadolu'nun tarihî, demografik,

kültürel şartlarında mümkün olamayacağına ve yöre belirtmenin yanlış bir şekilde kelimeyi kısıtlı bir alana hapsetmek olacağına karar vererek bu ibareyi kaldırdık.

Türkçe'de var olan tüm sesleri mevcut alfabemizdeki harflerin tam olarak karşılayamadığı, bu çalışmayla da bir kez daha kanıtlanmıştır. Bunlardan en sık karşılaşılan sesler; genizden/gırtlaktan çıkarılan 'k' ile 'h' arasındaki ses (gırtlak ha'sı) ve 'n' ile 'ğ' arasında bir ses veren, dilin dip kısmının damağa bastırılmasıyla çıkartılan ses, yani 'nazal n- sağır kef'tir.

Biz bu çalışmada, sözünü ettiğimiz türden ses sorunlarını aşmak için, dilcilerin kullandığı ve alfabede bulunmayan bazı işaretler yerine, kavramayı daha kolaylaştırmak için, sözcüklerin gerekli yerlerine 'k, g, ğ, h, n' gibi harfler ekledik. Ancak yine de, bu şekilde bir çözümün çoğunlukla eğreti kaldığı, kelimeyi yöresinde kullanıldığı haliyle tam olarak yansıtamadığı üzücü bir gerçektir. Bu çerçevede, mevcut alfabenin de bir ciddi düzenlemeye, bazı harf eklemelerine ihtiyacı bulunduğu ortadadır.

Araştırmamız boyunca elde ettiğimiz hiçbir Türkçe kelimenin 'j, ğ, r' harfleriyle başlamıyor olması ulaştığımız ilginç sonuçlardan biridir. 'F' harfiyle başlayan sözcüklerinse çoğunlukla doğal seslerden türetilmiş/geliştirilmiş olduğu dikkat çekmektedir.

Sadece sözcüklere değil, bazı yemek tariflerine, oyunlara, gelenekselleşmiş şenliklere/eğlencelere, şifa ve düzeltme amaçlı olarak yapılıp bir inanış haline dönüşmüş toplu eylemlere de yer verdik. Bu tür maddeleri, sözcüklere oranla biraz daha ayrıntılı ve geniş sunmayı yeğledik. Böylece yeni kavramlar/sözcükler tanıttığımız gibi, milli kültürümüzün birer parçası olarak yüzyıllar boyu halkımızla yaşamış geleneklerin tanınmasına ve öğrenilmesine katkıda bulunmayı amaçladık.

Toplam 10 bin 943 madde başlığımız bulunmaktadır. Bazı maddelerde aynı açıklamaya birden fazla sözcük karşılık gelmektedir; bu çerçevede kavramlara karşılık gelen farklı sözcükleri madde başlarında verdik. Örneğin, "Gözetleme yeri, kavrama yeteneği, panoramik/manzaralı yer, işitme mesafesi" gibi anlamlara gelen, yörelere göre değişik söylenişi bulunan kelimeyi "annak, anna(k), annah, anlak" şeklinde madde başına koyduk. Birden fazla anlamı bulunan sözcüklerin açıklamalarını da numaralandırarak sıraladık. 10 bin 943 maddenin harflere göre dağılımı ise şu şekilde oluştu: A: 667, B: 755, C. 447, Ç: 882, D: 753, E: 401, F: 104, G: 1.130, Ğ: 0, H: 576, I: 120,

İ: 196, J: 0, K: 1.205, L. 99, M: 319, N: 68, O: 118, Ö: 174, P: 306, R: 0, S: 686, Ş: 248, T: 672, U: 115, Ü: 94, V: 33, Y: 589, Z: 188.

Bu çalışmamızdaki bir kısım kelimeleri yöresel ağzının, söylenişinin yanı sıra 'İstanbul ağzı' olarak bilinen hakim resmî ve yaygın ağızla da verdik. Bunu yaparken, kelimenin, günümüzün ve geleceğin günlük yaşamında, yazı, şiir, basın işlerinde kullanılmasını kolaylaştırmak amacını güttük. Sadece yöresel söylenişiyle sunulan sözcüğün genel günlük yaşama geçme ve kabul görme olasılığının daha düşük olduğu ortadadır. Çünkü öyle yörelerde öyle Türkçe kelimelerle karşılaştık ki, mevcut alfabedeki harflerle telaffuzu neredeyse imkan dışı olduğu gibi, 'İstanbul ağzı'na alışmış günümüz neslinin o kelimeleri layıkıyla benimsemesi ve seslendirmesi de çok zordur.

Yeniden ve önemle vurgulayalım ki, bu çalışma bir sözlük çalışması değildir. O nedenle sözlükteki kural, endişe ve amaçlar da gözetilmedi. Bu esere sözlük gözüyle bakmak son derece yanlış olacaktır. Tekrar edelim ki, burada yapılan şeyin temeli ve özü; bir bölümü son yıllarla birlikte artık halkımızın dil dağarcığından düşmüş, dillendirilmeyen, bir bölümü ise belki yakın zamanda aynı sonla yüzyüze gelmeye mahkum olan kavram ve kelimelerin kayıt altına alınması çabasına dayanmaktadır. Ayrıca çocuk ve ergen oyunları, yemek isim ve tarifleri, ağaç/ot isimleri, inanışlar/hurafeler, doğum, düğün ve ölüm uygulamaları ve inanışları, hayvancılık ve tarıma ilişkin adlandırma, uygulama ve alışkanlıkları vs. karşılayan kavramları/kelimeleri, çoğunlukla kaybolan bir kültür ikliminin motifleri olarak yansıttık. Ki, bu yönüyle bu çalışma bir sözlük olmaktan zaten çıkıp, bir halkın uzun tarihi boyunca edindiği kazanımları, anlayışları, söyleyişleri, davranış ve yaşayış kodlarını, kısaca her türlü tarihi, toplumsal ve kültürel değeri içeren bir kültür ve medeniyet öyküsü/aynası halini almaktadır.

Korkumuz o ki, buradaki birçok sözcüğü son anda insanların, yaşlıların dilinden duyup kayıt altına almış olalım ve artık o kelimeleri konuşan kimse kalmasın. İlgili/yetkili yerler, bu çalışmayı 'Türkçe'nin imdat çığlığı' olarak kabul edip en kısa bir süre dahi zaman geçirmeden derhal harekete geçmeli ve en azından Türkiye coğrafyasında var olan tüm Türkçe sözcükleri kayıt altına alıp, kaybolmasını önlemelidir.

AHMET DİNÇ

-A-

ABA: 1- Anne. 2- Abla. *Ör:* Sabahtan abamınan beraber aşşaa pu(n)ğardan su getirmeye geddik. 3- Amca. 4- Amcanın eşi. 5- İmamın, din adamının giydiği cübbe. 6- Yünden yapılma kolsuz, dikişsiz çoban giysisi. 7- Pardesü. 8- Yaşça büyük, yaşı ilerlemiş kadın veya kız.

ABADAN: 1- Yaş, cüsse ve boy itibarıyla daha büyük olan. 2- Büyük, küçüğünden büyük. *Ör:* Abadan kızımı gelin ettim. 3- Çok hızlı. Beklenmeyecek ölçüde hızlı.

ABADAN/ABADANLIK: İmar. Mamur.

ABAĞINDAN: Birdenbire, aniden. *Ör:* Hava açıktı, abağından yağmur başladı.

ABALAK: Memedeki çocuk. Henüz memeden kesilmemiş, anasını emen çocuk.

ABALAMAK/APALAMAK: Bebeğin emeklemesi. *Ör:* Sen 14 aylıkken apalamaya başlamıştın; şimdi yerinde oturmuyorsun bile.

ABALATMAK: 1- Eziyet etmek, süründürmek. *Ör:* Müdür bugün bizi resmen abalattı. 2- Elleri üzerinde sürünmesini sağlamak. *Ör:* Çocuğu daha dört aylıkken abalatmaya başladı.

ABALI: Yoksul.

ABAMAK: 1- Alıkoymak, yasaklamak. *Ör:* Düğüne gitmiyoruz; babam abadı. 2- Giysi veya atkıyı omza atmak. 3- İftira etmek. 4- Bir kusuru/suçu birinin üzerine yıkmak. *Ör:* Şamar oğlanı oldum; her suçunuzu bana abayın, kurtulun.

ABASIZ: Öksüz. Anası ölmüş. *Ör:* Ne o, abasız gibi boynu bükük duruyorsun?

ABAUŞAĞI/ABUŞAĞI: Aynı karından, anadan doğanlar. Kardeş, karındaş. *Ör:* Mehmet'le ikimiz abauşağıyız.

ABAZA: 1- Yünü/kılı kısa olan hayvan. *Ör:* Karakoyunu kırkmamıza gerek yok, o zaten abaza. 2- Gözü dışarıda olan. 3- Çorap, kazak gibi örgülerin lastik bölümü.

ABCALLANMAK: Üzerinden atlamak. *Ör:* Bahçeye tilki girmiş; beni görünce çitin üzerinden abcallanıp kaçtı.

ABDAL: 1- Karla kaplı tepe. *Ör:* O tepenin başı yaz-kış abdal olur. 2- Karlı yüksek yerlerde yaşayan.

ABICA: Amca, babanın erkek kardeşi.

ABILDAMAK: Emeklemek, sürünmek.

ABIR: Yemek. *Ör:* Gelin abır hazır etmiş, yiyip de çı alım.

ABIRCI: Yemek düşkünü. Çok yemek yiyen.

ABIR CUBUR: İyi/güzel olmayan yemek.

ABIR EKLEMEK: Yemek yemek. Yemeği yemek.

ABIRSIZ: Yemek yememiş ve aç kalmış olan. *Ör:* Yatalak Süleyman Emmi'yi üç gündür abırsız koymuşlar.

ABIŞ: Kılıbık, saf erkek. *Ör:* Abış herif, bir karıyı bile idare edemiyor.

ABLAK(H): 1- Güzel, güzel yüzlü. *Ör:* Allah saabına bağışlasın, Zahide'nin gızı pek bi abla(k)h, pek teze. 2- Şişmanca toparlak yüzlü. *Ör:* Köye gelen çerçinin abla(k)hca bir de çırağı var yanında.

ABRA: 1- Ayarsızlık, ölçüsüzlük, dengesizlik. *Ör:* Çivileri duvara abra çaktım, haliyle raf da abra durdu. 2- Gereksiz yük, fuzuli iş veya görev. 3- Tamamlamak, eksiği, noksanı kapatmak. 4- Dara, terazi darası. Ağırlığı dengelemek için terazinin bir gözüne konulan küçük gramajlı ağırlık.

ABRASI OLMAK: Var olan sıkıntının üzerine başka yeni sorunların da eklenmesi.

ABRAŞ: Koca suratlı ve çirkin.

ABULABU: Sözünü bilmez. Patavatsız.

ABUR: Yanak. Yüz, surat.

ABURSUZ: Çirkin. Suratsız.

ACA: En büyük kardeş.

ACAPLAMAK: 1- Eleştirmek. 2- Bir şeyden memnun kalmamak, iyi karşılamamak. 3- Protesto etmek. 4- Kınamak. *Ör:* Karısını döven Adnan'ı bütün köy acapladı.

ACAR: 1- Güçlü. 2- İriyarı. 3- Kafa dengi kimse.

ACASIZ: Çabuk, hemen, bir an önce.

ACER/ACAR: Yeni, taze. *Ör:* Oğlum, ecer ayakkabı(n)ğı şindi geyme, okula gediyken geyersi(n)ğ.

ACIH/ACI(K)H: Nisbet yapmak, imrendirmek. *Ör:* Onlar da bizden iki gün sonra buzdolabı alıp, aklınca bize acı(k)h ettiler.

ACIBUĞU: 1- Çok sıcak. 2- Ateşten/ocaktan yeni inmiş olan çok sıcak su veya yemek. *Ör:* Çok acıktım, getir çorbayı, acıbuğu da olsa yiyeceğim.

ACIGEREK: Ağızdaki acı hissi.

ACIK/ACUK/ACI(K)H: Yabani acı elma. *Ör:* Davara gettiğimde depeni(n)ğ ardındaki ağaçtan acı(k)h buldum, yarısını guşlar yemiş.

ACI(K)H/ACCI(K)H: Çok az, azıcık. Küçük miktarda. *Ör:* Sali'nin gelini ne gadar da gısını(k)h garıymış, çocu(k)h iki saat ağzı açık ba(k)htı da acı(k)h aş vermedi.

ACIMIK: 1- Acımsı. 2- Karamuk bitkisinin meyvesi.

ACIRAK: Az acılı, bir miktar acı bulunan yiyecek.

ACISU: 1- Şifalı su. 2- Maden suyu.

ACIŞMAK: 1- Gocunmak. Üzerine almak. 2- Yanma hissi, yanmak.

ACIYI YEMEK: Birinin çok yakınının ölmesi.

ACLANMAK : Acıkmak. *Ör:* Tarlada hepimiz ço(k) aclandık, azık gelmedi, biz de bostandan garpız yedik.

ACUĞU ÇIKMAK: Çok zayıflamak, kemikleri belli olacak denli zayıf halde olmak.

ACUK: Ekşi dağ elması. *Ör:* Yayladan inerken acuk topladım.

ACUR/ACIR: Uzun ve eğri, beyaza çalan renkte, kabak sapını andırır yüzeyi bulunan bir hıyar türü.

AÇACAK: Bilmece. *Ör:* Sana bir açacak soracağım.

AÇ ALAVAN: Aç ve perişan durumda olarak.

AÇAR: Anahtar.

AÇGIN: Çiçeğin açmış hali.

AÇI: 1- Zehir. 2- Sıkıntı. Kaygı.

AÇIĞ: İnat.

AÇKI: Anahtar.

AÇLIĞA DOYMAK: Çok acıkmak. Aşırı derecede açıkmış olarak uzun süre durmak.

AÇMA/AŞMA: Kurutulmuş kayısı.

AÇUĞLANMAK/AÇUVLANMAK: Sinirlenmek, kızmak.

ADAĞ/ADAV: Tırmık. *Ör:* Adağı al eline, şu sapları beri çek.

ADAĞLAMAK/ADAKLAMAK: Nişanlamak. Söz kesmek. *Ör:* Figen'i Hasan'a adağladılar.

ADAĞLI/ADAKLI: Nişanlı. Nişanlı kız. *Ör:* Adağlı kıza göz koymuş.

ADAKSADAK: Asıl yemek olmayan, aburcubur.

ADAM ARTIĞI: Kıymetsiz, bayağı, değersiz, önemsiz kimse.

ADAMLIK: Erkeklerin toplandığı, oturup sohbet ettiği, evin büyük odası.

ADAMSIMAK: Değer ve önem vermek. İnsan yerine koymak. *Ör:* Adamsıyıp meclisimize aldık ama kalıbının adamı değilmiş.

ADAMSINMAK: 1- Olgunlaşmak, ağırbaşlı çağa gelmek. 2- Olgun ve düzgün biri gibi davranmak.

ADAŞMAK: Yanlış şeylere yönelmek, doğrudan sapmak.

ADDIRGAN: Kırıtarak yürüyen, erkeklere davetiye çıkartan kadın. Hakaret amaçlı kullanılır.

ADDIRMAK: Kırıtmak.

ADIBELLİ: Başlanılmış, başına geçilmiş iş veya sözüne başlanmış konu.

ADIM KESMEK: Yürüme çağı geldiği halde yürümeyen yahut tam düzgün yürümeyen çocuğun yürümesini sağlayacağı inancıyla yapılan ve yöreye göre içeriği farklılıklar gösteren törensel ve geleneksel bir tür dilek. Adım kesmenin bir türünde çocuğun iki ayağına bağlanan ipin kesilmesi esastır. "Adımı kesilecek" çocuk, caminin çıkışında bir noktada sabit tutulur. Camiden namazını kılıp çıkan cemaatten, kapıdan ilk çıkan kişiye ip kestirilir. İkinci olarak da, çocuk ayakları bağlı olarak bir noktada sabit tutulur. Aynı yaşta fakat yürümeyi başarmış birer erkek ve kız çocuğu, çocuğun bulunduğu yerden ileri doğru koşturulup bir noktadan döndürülerek yeniden geriye koşturulur ve ilk gelen çocuğa ip kestirilir. Bir başka adım kesme türünde ise, genellikle ailesinin tek kız çocuğu olan kişiye, adımı kesilecek çocuğun önüne bir değnekle çizgi çektirilir. Çocuğun bu çizgiden adımlayarak geçmesi sağlanır.

AFARA: Harman yerindeki buğdayın taş ve toprakla karışık kalıntısı. *Ör:* Afarıyı çuvala goy da gışın tavuğa verek.

AFILDAMAK: Çocuğun düşe kalka ilk adımlarını atarak yürümeye başlaması. *Ör:* Raziye'nin minik kızının afıldaması onu daha da tatlı yapıyor.

AFIRMAK: Sinirli ve öfkeli bir halde ağzına geleni söylemek.

AFİ KAFİ YUTMAK: Palavra atmak.

AFKURMAK: 1- Sinirlenmek. Sinirle, hiddetle konuşmak. 2- Havlamak.

AFUR: 1- Ahır. 2- Hayvanın yem yediği taş, ağaç veya betondan yapılmış bölme.

AĞ: 1- Pantolon ve şalvarın apış arası. 2- Meyve ve tahıl ürünlerinin içinde oluşan beyaz renkli kurtçuk. *Bkz.* AV.

AGA/AĞA: 1- Arkadaş. 2- Büyük kardeş, ağabey.

AGACIK/AĞACIK: Küçük kardeş, küçük çocuk.

AĞA/AVA: Baba.

AĞAÇ ÇAKALI: Sincap.

AĞAÇ DENİZİ: Orman. Uçsuz bucaksız ormanlık alan.

AĞAÇMAZAK: Ağaçtan yapılma çivi.

AĞAÇ OYAN: Sincap.

AĞADA: Pekmez kaymağı.

AĞANAMAK/AĞNAMAK: 1- İnlemek. 2- Anlamak.

AĞARA KALMAK: Bakakalmak.

AĞARANTI: Süt ve süt ürünleriyle yapılan yemekler.

AĞARTI: 1- Yarı açık hava. 2- Tan vakti. 3- Süt ve süt ürünleri. *Ör:* Sofrada iki so(k)hum ağartı olmazsa doydum mu doymadım mı bilmem.

AĞARTMA: Çarık. Kaliteli çarık. Dabaklanmış deriden yapılan iyi cins çarık. *Ör:* Geçirdi ayağına ağartmayı, tuttu çarşının yolunu.

AĞBAKLA: Kuru fasulye.

AĞCA: 1- Beyaz, ak. *Ör:* Ağca geçiyi getir de sağam. 2- Pamuk ipliğinden yapılma, üzerinde bazı hububat ürünlerinin serilip güneşte kurutulduğu sergi bezi. 3- Beyaz kilim.

AĞCALAK: Meşe mantarı.

AĞDA: Pekmeze un katılarak yapılan tatlı.

AĞDAM: Kayanın içine oyulmuş oda/ev.

AĞDAMLA: 1- Süt. 2- Sulandırılmış yoğurt, ayran.

AĞDIRIK: Hayvana dengesiz, özensiz, bir yana eğik biçimde yüklenmiş yük.

AĞDIRMAÇ: Tahteravalli. Yere dikey çakılmış bir ağacın üzerine kurulu tahteravalli.

AĞDIRMAK: 1- Bir engelden atlatmak/atlamak. 2- Dengenin kaybolması. 3- Bir şeyi yukarıya doğru kaldırarak birine vermek.

AĞDIRMAK/AĞDURMAK/EĞDİRMEK/AN(Ğ)DIRMAK: Hayvan üzerindeki yükün dengesi bozularak ağırlığın belli bir tarafa kayması. *Ör:* İt ürünce eşşek huysuzlanıp gıpranmış, değürmene varmadan yükü ağdırıp devürmüş.

AĞDITMAÇ: Tahterevalli.

AĞGIN: Aşırı giden. Sınırını aşan.

AĞGIN GİTMEK: Aşırı gitmek. Haddini aşmak, sınırını aşmak.

AĞIÇALIK: Arkası dar don.

AĞIL/AVUL: 1-Evcil küçükbaş hayvanların genellikle yazın konulduğu, tutulduğu duvarlarla çevrili, üzeri açık veya kapalı olabilen yapı, yer. *Ör:* Oğlum, ağılın deliklerini gapat ki yılan girip goyunları vurması(n) ğ. 2- Çevresi kazıklar ve çalılarla çevrili tarla.

AĞILTI: İyice sulandırılmış ayran.

AĞIN OLMAK: İki insanın çok güçlü hislerle birbirine bağlanması.

AĞINT: Dikkat. Dikkatlilik, dikkatli olma.

AĞIRAYAK: Gebe kadın.

AĞIRINI YENCİTMEMEK: Durumunu bozmamak, düzenini değiştirmemek.

AĞIRLIK: Karabasan. *Ör:* Ağşam birez uzandım, gözüm açı(k), bir ağırlık geldi ki sorma, ne bağırabildim, ne gıpraşabildim.

AĞIRLIK ÇÖKMESİ: Karabasan gelmesi. *Ör:* Gelin yeni doğurdu, ağırlık çökmesin diye anam geline de bebeğe de gurşun döktü.

AĞIRMAK: Bağırmak. Yüksek sesle bağırmak.

AĞIRSAK/AĞSAK: 1- Yünden iplik yapılırken, iğde ipliği gergin tutması ve dağılmadan sarılı olduğu yerde durmasını sağlamak için iğin ucuna takılan ortası delik, uçları kirtikli tahta araç. 2- Topal. 3- Doğum yapmasına yakın zamanlarda hamile koyunun/keçinin şişen memesi, memesinin şişmesi olayı. *Ör:* Koyunların beşi ağırsak olmuş, şimdiden kuzular için yer yapalım. 4- Büyük leğen ve teştlerin, teşinlerin tutmak veya asmak için kenarında bulunan çengel/halka. 5- Çürümeye yüz tutmuş meyve.

AĞIRSAMAK: 1- Yavaşlamak, hızını azaltmak. *Ör:* Biraz ağırsayın, size yetişemiyoruz. 2- Yiyeceklerin çürümeye, bozulmaya yüz tutması.

AĞIRŞAK/AĞIRÇAK: Yün eğirme aletinin alt veya üst ucuna dengeyi ve dönmeyi sağlaması için takılan yassı, yuvarlak veya köşeli, kenarları çirtikli, eliçi büyüklüğünde ortası delik tahta. *Bkz.* AĞŞAK. *Bkz.* EĞİRCEK.

AĞIRURBA: Kadınların düğün, bayram gibi özel günlerde giydiği üç etekli giysi.

AĞIŞMAK: Herkesin koşuşturarak gidip bir yerde toplanması/birikmesi.

AĞIZ/AVUZ/AĞAZ/AĞUZ: 1- Yeni doğurmuş ineğin ilk birkaç gün içinde verdiği koyu, besin değeri çok yüksek süt. *Bkz.* AVUR. *Ör:* Dur, hemen getme de birez ağız getirem de ye, bizim güççük inek ötöğün guzladı. 2- Evcil dişi hayvanın yavruladıktan sonra verdiği ilk sütten yapılan ve genellikle pekmeze katılarak yenilen yoğurt.

AĞIZA VERMEK: Gizli bir konuyu, işi açığa vurmak, ifşa etmek.

AGIZBAĞ/AĞIZBAĞI: Çuvalın ağzını bağlamaya veya büzerek kapatmaya yarayan ip/bağ.

AĞIZDAN DOLMA TÜFEK: Kulaktan dolma bilgiye sahip olan kimse.

AĞIZLAMAK: Yolcu etmek, uğurlamak. *Ör:* Süleyman Emmi'yi ağızlarkene iki laf arasında gız meselesini açtım.

AĞIZTADI: Söz, nişan veya düğün sırasında damat adayının kız evine gönderdiği şeker, lokum vb. gibi tatlı şeyler.

AĞIZ TUTAMAĞI: Sus payı, rüşvet.

AĞLAMSUK: 1- Çok ağlayan. 2- Ağlamaklı, ağlamak üzere olan.

AĞMAK: 1- Akmak. *Ör:* Garaguş eyle bir ağdı geldi ki, guzuyu gapması(n) diye gucağıma aldım. 2- Yağmur bulutu, hortum gibi şeylerin yer değiştirmesi, göğe yükselmesi. *Ör:* Tarlıya bir şığgan düştü, 10 dakka yağdı, soğna depeden aşşaa ağdı getti. 3- İnmek. 4- Aşağı doğru eğilmek, aşağı sarkmak. *Ör:* Kartal tepeden engine doğru ağdı gitti. 5- Yukarı çıkmak. *Ör:* Sarmaşık iki günde çatıya doğru bir metre ağmış. 6- Dengesi bozulup bir tarafa meyletmek.

AĞMAN: 1- Kusur, hata, açık, eksik. *Ör:* Kaynanam olacak cazı, iyi yanımı hiç görmüyor, hep ağman yerimi arıyor. 2- Ayıp, kabahat. 3- Eğik, eğiklik.

AĞMANLAMAK: Dengeyi kaybetmek.

AĞMAŞMAK: Yokuştan yukarı gitmek.

AĞMECEK: Ucu çatal değnek/sopa.

AĞNAĞAZ: Boşboğaz. Boş yere konuşan.

AĞNAK: Eşek, katır gibi hayvanların kaşınmak veya başka sağlık amacıyla vücutlarını toza-toprağa bulamak için yatıp debelendiği, yumuşak topraklı veya bol tozlu yer. *Ör:* Bugün yük taşımayınca eşeğin keyfi yerine geldi, ağnakta ağnanıyor.

AĞNANMAK: At, eşek, köpek gibi hayvanların kaşınmak ve başka amaçlarla veya küçük çocukların oynarken yere yatıp toz çıkararak debelenmesi. *Ör:* Çocuklar arsada ağnanmış.

AĞPALAK/APALAK: Akciğer.

AĞRI/AARI/AIRI: Böyle, bu şekilde, bu yöne doğru, bundan dolayı. *Ör:* Su tarlanın kenarından ağrı a(k)hıyı... Burdan aarı dümdüz gidersen gasabaya iki saatta ulaşırsı(n)ğ.

AĞRIKLI/AĞRI(K)HLI: Hasta. Hastalıklı. *Ör:* Onu yanı(n)ğızda götürme(n)ğ, ağrı(k)hlı o, başı(n)ğıza iş açar.

AĞRINMAK: Zoruna gitmek, incinmek, rencide olmak. *Ör:* O gader sene gomşulu(k)h yaptı(k)h, Sabiha Ana'dan heç ağrınıp incinmedim.

AĞRUK: Yayla ile köy arasında karşılıklı gönderilen küçük yük.

AĞSAK: 1- Topal. 2- Yürürken aşağı/öne doğru eğilip kalkan.

AĞŞAK/AĞAŞAK/AAŞAK: Yün eğirme aletinin ucuna dengeyi ve dönmeyi sağlaması için takılan yassı, yuvarlak veya köşeli, kenarları çirtikli, eliçi büyüklüğünde tahta.

AĞSAMAK: 1- Topallamak. 2- Yürürken öne/aşağı doğru eğilip kalkmak.

AĞULAMAK: Zehirli hayvanın sokması/ısırması, ısırıp zehrini akıtması.

AĞULANMAK/AVULANMAK: Zehirlenmek.

AĞUŞIK/AĞIŞIK/AĞUŞUK: Yarı açık, aralık. *Ör:* Kapıyı ağışık bırak.

AĞZI AYRIK: Salak, avanak. *Ör:* Bizim ağzı ayrı(k)h, sarı geçiyi goya(k) hda yitirmiş.

AĞZIBOKLU: 1- Küfürlü konuşan kadın/bayan. 2- Uğursuz laflar konuşan.

AĞZI EĞRİ: 1- Dedikoducu, laf taşıyan, insanları birbirine düşüren. 2- Uğursuz sözler eden. Söylediği uğursuz şeylerin gerçekleştiği kimse.

AĞZI HAVALI: Egoist, kendini beğenmiş.

AĞZI KANSIZ: Kendi hakkını koruyamayan.

AĞZI PEK: Ketum, sır vermeyen.

AĞZINA ÖKÜNMEK: Birinin söylediği sözleri komik biçimde veya aşağılayarak taklit etmek.

AĞZINDAN AKILLI: Başkasından duyduğunu, öğrendiğini satan.

AĞZININ GIRIMI: Söylemeye çalışıp, imalarda bulunup ancak bir türlü net olarak belirtilmeyen ifade/meram.

AHANAT/AKANAT/A(K)HANAT: Öç, intikam. *Ör:* Babamın ahanatını almadan içim rahat etmeyecek.

AHAR/A(K)HAR: Çeşme yalağı. Suyun akıp biriktiği yer. *Ör:* Anam anam, pu(n)ğar kirleniy; bulaşığı a(k)harda niye yı(k)hıyı(n)ğız?

AHILDAMAK: Yorulmak.

AHIT/AKIT: Tatlıya konulan şeker şerbeti.

AHRAZ/AARAZ/AR(K)HAZ: Dilsiz. *Ör:* Nenemin ahraz bir gardaşı varıdı, heç gonuşmadı emme yüzü hep gülerdi.

AHRİK/AHRİ(K)H: Bakımsız, zayıf, cılız.

AHTARAÇ/AKTARAÇ/A(K)HDARAÇ: Ekmek pişirirken sacın üzerindeki ekmeği döndürmeye yarayan, genellikle yassı ve uzun tahtadan, bazısı demirden veya tenekeden yapılan alet. *Ör:* Gızım hadi Zeynep abladan a(k)hdaracı al getir, ekmek bişirecek anam de.

AHTARLANMAK: Bulanmak, karışmak. *Ör:* Midem ahtarlandı.

AK/A(K)H: 1- Süt, yoğurt, peynir gibi süt ürünleri. 2- Ayran. *Ör:* Bu pilav guru guru getmiy, birez a(k)h getir de gursağımız ıslansı(n)ğ.

AKAK: 1- Orman içinde yazları suyu kesilen veya suyu tamamen kesilmiş taşlı dere yatağı. 2- Çay, dere gibi akarsuların hızlı akan meyilli yeri.

AKAR: Çay veya ırmağın denizle birleştiği, denize karıştığı yer.

AKARCIK: Çok küçük bir kaynaktan çıkıp akan minik su arkı/dereciği.

AKBAKLA: Kuru fasulye.

AKBAŞ: Karnabahar.

AKÇABARDAK: Kardelen çiçeği.

AKÇIL: Beyazımsı. Beyaza çalan renk.

AKGER/AĞGER: Kılları beyaz olan, beyaz renkli keçi.

AKGÖZ: Salak.

AK GÖZLÜ: 1- Ödlek, korkak. 2- Cahil.

A(K)HMIN/AHMIN/AHBIN/AHBUN: Hayvan gübresi, dışkısı. *Ör:* A(k)hırdaki ahmını tarlıya daşıdı(k)h, belimiz bı(k)hımız gırıldı.

AKIDA/AĞIDA/AADA: Üzüm pekmezinin koyulaştırılmasıyla yapılan bir yiyecek.

AKIDAK: Çiş, sidik.

AKILGAN/AHILGAN: Çam sakızı.

AKINDIK/AKUNDUK: Çam reçinesi.

AKINDIRIK/AKUNDURUK: Reçine, çam sakızı.

AKINMAK: 1- Kaymak. Karda, buzda, suda kayıp gitmek. *Ör:* Gar buz dutmuş, çağalar garı(n)ğ üstünde oynuylar, a(k)hınıp a(k)hınıp gediyler. 2- Sevmek, sevdalanmak. Gönlün birine düşmesi. 3- Aşırı sevgi hissetmek ve bunu göstermek.

AKIP GİTMEK: 1- Halsizlik. *Ör:* Çocuk okulda aşı olmuş, a(k)hıp getmiş, gelip yattı hemen. 2- Uyuklayıp uyanmak, sonra yeniden uyumak. *Ör:* Yoldan geldi, yarım saat durmadı, a(k)hıp getti, yatağını yaptım.

AKIRI: Yamacın yanlamasına olan yönü.

AKIRI GİTMEK: Yamaçta yanlamasına yürümek.

AKIŞTIRMA: Uyum, anlaşma.

AKIT/A(K)HIT: 1- Kaynatılarak koyulaşmış pekmez. *Ör:* Birez ahıt ettim, gışın yerik. 2- Salça.

AKITMA: Atın alnındaki beyazlık. *Ör:* Bence bu yarışı şu akıtmalı at kazanır.

AKITMAK: Çiş yapmak. İşemek.

AKIR/AKİR: Salça.

AKLAMAK: Yıkamak, temizlemek.

AKLAN: Ormanın içinde sel sonucu oluşan yol.

AKLI ÇATLAMAK: Çok korkmak.

AKLIK GÖKLÜK: Sebze, sebzeler.

AKLI YILIK: Çılgın, kaçık, deli gibi.

AKMA /A(K)HMA: Mücevher, takı, mücevherat.

AKSAN: Değirmen çarkını döndüren mil. *Ör:* Ağır-aksan dönüyor.

AKŞAMCAK/AĞŞAMCA(K)H: Akşamleyin, akşam vakti, akşam vaktinde.

AKŞAMKUŞU: Yarasa.

AKŞAMAK: Beyazlığını yansıtmak. *Ör:* Ak koyun akşar.

AKTARGAÇ/AKTIRGAÇ/AHTARAÇ: Sacda etmeği çevirip aktararak pişirmede kullanılan, yassılaştırılmış, yaklaşık 60-70 cm uzunluğunda biçimlendirilmiş değnek.

AKUÇKA: Pencere.

AKULCA: Ahmak, salak.

AKURU/A(K)HIRI/APAKURU: Engebeli veya eğri-büğrü olmayan düz yol.

AKYEL: Lodos. Güneyden esen rüzgar.

AL: Hile, desise, dalavere.

ALA/AVLA: Çit. Bahçe veya ağıl çiti.

ALABACAK: Laf götürüp getirmek suretiyle insanları birbirine düşüren, arabozucu.

ALABAŞ: 1- Avanak, salak, sersem. 2- Başında beyazlık bulunan hayvan.

ALABELE: Birbirine zıt renkleri üzerinde, içinde bulunduran.

ALABOZ: Yarım yamalak yapılan iş.

ALABÖRTME: Az pişmek, yemeğin veya bir yiyeceğin tam pişmemesi.

ALABULUS/ALABURS: Saçın ön kısmında uzun bir perçem bırakarak diğer hepsinin kesilmesi şeklindeki bir traş biçimi.

ALACA: 1- Ev veya bahçenin çevresindeki çitlerin, eğreti tahtalardan yapılan kapısı. 2- Keklik, bıldırcın gibi kuşları avlamada kullanılan iki veya çok renkli olabilen bez, tuzak bezi. 3- Siyah ve beyazın karıştığı desen. 4- Meyvenin hamlıktan çıkıp olgunlaşmaya, renklenmeye yüz tutmuş hali. 5- Ölümcül, öldüren hastalık.

ALACA KARGA: Saksağan.

ALAÇ: 1- Karışık renkli, alacalı-bulacalı. 2- Alaca renkli köpek.

ALAÇAKIR: Olgunlaşmaya yüz tutmuş meyve.

ALAÇU(K)H/ALAÇIĞ/ALAÇIK/ALAYÇIK: 1- Bağ evi. 2- Çalı çırpı ve dallardan, sopalardan yapılan kulübe. Baraka. *Ör:* Bu minderleri alaçu(k)ha götür. 3- Çobanın barındığı/kaldığı ev.

ALA DÜŞMEK: Ham meyvenin olgunlaşmaya başlamasının işareti olarak renginin hafiften değişmeye başlaması.

ALAF/ALIF: 1- Kışlık hazırlanan hayvan yemi. *Ör:* Bu gadar alafınan bu gışı bitiremek, bir yerden birez saman bulmamız ilazım. 2- Kurumuş ve toplanmış ağaç yaprağı.

ALAFLAMAK: Yemlemek. Hayvana yem vermek. *Ör:* Ben artı(k)h gaham, ço(k)h oturdum zatan, daha malı alaflıyacam.

ALAFLANMAK: 1- Yemlenmek. Hayvanın yemlenmesi, yem verilmesi. 2- Bir şeyin yanmaya başlaması, alev alması.

ALAGABAK: Saksağan kuşu.

ALAĞIZ/ALAĞAZ: 1- Geveze, boşboğaz. 2- Mantıksız, dengesiz ve tutarsız laflar söyleyen kimse.

ALAKAR: Baharın gelmesiyle karların yer yer eriyip, belli noktalarda kalmış alaca-bulaca kar kürtükleri.

ALAKOP: Ergenlik çağı, ilk gençlik evresi.

ALAMAÇ: 1- Ateş. Alev. 2- Az veya hafif yanan ateş.

ALAMAK: 1- Güçlü ve hızlı alev. 2- Kısa süreli ateş, saman alevi gibi kısa sürede parlayıp sönen ateş.

ALAMELEZ: Tam bitmemiş. Yarım bırakılmış.

ALAMUK/ALAMI(K)H: 1- Yarı açık, parçalı bulutlu hava. *Ör:* Yağmır bitti, hava alamıhlaşmış, hadi dışarı çıkalım artık. 2- Bunaltıcı sıcaklık veya ortam. *Ör:* Bu alamu(k)h havada bişersi(n)ğiz, ağşama doğru yola çıksanız daha ey olur. 3- Güneşin, yağmurun ardından bulutlar arasında görünmesi. 4- Kapalı, bulutlu hava.

ALAPŞAPPAK: Baştan savma, üstünkörü.

ALARMAK: Kırmızılaşmaya yüz tutmak. Meyvenin kızarması.

ALARTI/AĞARTI: Aydınlık ortam. *Ör:* Ortalığa ağartı düşünce uyandım.

ALASAN ETMEK: Gürültü yapmak.

ALASULU: Tam olgunlaşıp sulanmamış ama olgunlaşmaya yüz tutmuş, az sulu meyve.

ALAŞ: Sarışın ve çilli kimse.

ALAŞA: 1- Çapkın. *Ör:* Alaşa herifin teki; yaylada gördüğü her gıza asılıy. 2- Laf taşıyan. Dedikoducu. 3- Bildiği bir açığını ortalık yerde yüzüne vurup zor durumda bırakmaya çalışan kimse. 4- Üzerine vazife olmayan işlere burnunu sokan. 5- Çok ve boş konuşan, geveze.

ALAŞEKER: Akide şekeri.

ALAT: 1- Acele, ivedi. 2- Aşısız, küçük meyvesi olan armut. 3- Alındıktan sonra kullanılmayıp bir kenara konulan ve öylece duran eşya.

ALAT ALAT: Alelacele.

ALATA: Hastalığı veya sakatlığı nedeniyle sürüye katılmayıp evde bırakılan koyun veya keçi. *Ör:* Babam dün alata keçiyi kesti.

ALATAV: 1- Henüz tam ve ideal tavında/zamanında olmayan. 2- Ekim için henüz tam tava gelmemiş toprak.

ALATAVLI: Kurumaya yüz tutan.

ALATLAMAK: Acele etmek.

ALAV/ALAU/ALAĞU: Ateşin alevi, yalazı. *Ör:* Ataşı(n)ğ alağu gaşlarımı gavurdu.

ALAVERE: Alışveriş, ticaret işi.

ALAVUN/ALAĞUN: 1- Ejderha. 2- Timsah.

ALAVURT: Su kabağından yapılma su kabı.

ALAY: 1- Grup, küme. 2- Kalabalık.

ALAYA: Güzel kokulu bir siyah üzüm çeşidi.

ALAZ: 1- Orman içlerindeki ağaçsız, açık alan. Ağaçsız yer. *Ör:* Davarı şu alazda topla. 2- Gür yanan ateşten çıkan yalım, ateş dili. *Ör:* Köyün ortasında eyle bir ataş ya(k)hdı(k)h ki, iki metre alazı çı(k)hdı. 3- Hafiften pişme veya yüzeysel yanma hali. 4- Geveze, çok konuşan, çenesi düşük. 5- Yarım. Yarım yamalak. 6- Sık olmayan, seyrek.

ALAZA: Boş ve ekilmemiş tarlada, önceki seneki hasatta dökülen tohumların kendiliğinden yer yer çıkmış hali.

ALAZLAMAK: 1- Nadastaki tarlanın her türlü ottan temizlenmesi işlemi. 2- Ateşe tutarak hafifçe yakmak. 3- Nazar değdiğine inanılan kişinin üzerindeki nazarı kaldırmak için, kürek veya metal bir kabın üzerine kor haline gelmiş odun közlerini doldurup, ilgili kişinin başının üzerinde 40 kez dolaştırmaya dayalı törensel bir şifacılık işlemi.

ALBASTI/ALBASDI: 1- Karabasan gelmesi. *Ör:* Son günlerde her uyuduğumda albastı geliy, uyuma(k)hdan kor(k)har oldum. 2- Uğursuz, zararlı ve şeytani özellikte olduğuna inanılan efsanevi bir yaratık, al karısı. 3- Kırkı çıkmamış loğusa kadınlara ve bebeklerine musallat olup onları öldürmeye çalıştığına inanılan insanötesi yaratık, cadı. *Ör:* Albasdı gelmiş, Hatça'nın gır(k)hı daha çı(k)mamış bebesini boğmuş.

ALBAZ: Arkadaş.

ALBIZ/ELBİZ: Örümcek. *Ör:* O albızı öldürme, günahtır.

ALÇA: Erik, alıç.

ALÇI: Aşık oyununda aşığın, oyuncunun oyunu kazanması yolunda avantajlı duruma geleceği biçimde düz durması. *Ör:* Aşığı öyle bir alçı durdurdu ki oyunu kaybettiğimi o an anladım.

ALÇIM ALÇIM: Türlü türlü, çeşit çeşit.

ALÇIN ALÇIN: Al renkli.

ALÇİME: Çok bilgili.

ALDA: Önde, ileride olan.

ALDAĞAN: Yalancı. Aldatan. Kandıran.

ALDALAMAK: 1- Yalan söylemek. 2- Hainlik etmek. 3- Hile yapmak.

ALDANCA: Avuntu. İstenen büyük ve daha önemli şeyi kaybedince, ondan daha az veya önemsiz, avunulan bir başka şey.

ALDANGIÇ: 1- Aldatma, yanıltma veya aldanma, yanılma. 2- Çalı-çırpı, ot veya toprakla örtülmüş çukur yer. *Ör:* Gece vakti bilmediğimiz yoldan gittik, ikimiz birden aldangıca düştük.

ALDIR: 1- Başarı. 2- Galibiyet.

ALDIRAYAZ: Kapısı, penceresi ve eşyası bulunmayan, kabaca yapılmış oda veya ev/kulübe.

ALDIRIŞSIZ: 1- İlgisiz, duyarsız. 2- Bön, avanak. 3- Küstüğü veya sevmediği kimsenin sözlerini veya davranışlarını kaale almayıp görmezden gelen.

ALEMEŞKERE/ELEMEŞKERE: Göz göre göre. Alenen, oralıkta olan bir durum veya aleni olarak bir şeyi yapmak. *Ör:* Bahçadan erik çaldığını herkes görmüş emme o elemeşkere inkar ediy.

ALGANLI: Kağıttan yapılma basit uçurtma.

ALGARISI: Albastı, karabasan. Özellikle loğusa kadınlara ve bebelerine geldiği ve onlara zarar verdiğine inanılan şeytan veya cin özelliğindeki zarar verici yaratık. Bu nedenle genellikle doğumdan sonraki ilk 40 gün loğusa ve bebeği geceleri yalnız bırakılmaz, beşiğin ve yatağın etrafına okunmuş ip çekilir, muskalar ve cevşenler konulur. *Ör:* Dedem al garısını görmüş, yakalayıp sırtına iğne batırmış, al garısı bir daha gelmem, tövbeler olsun demiş, getmiş.

ALGASAMAK: Bayılmaya yüz tutmak, bayılacak gibi olmak. *Ör:* Midem bulandı, algasadım.

ALGIN: 1- Aşık, sevdalı, aşktan aklı başından gitmiş, mecnun. 2- Cılız, hastalıklı. 3- Çabuk hastalanan, bünyesi zayıf olduğundan en küçük etkiyle hastalanan kişi. 4- Alıngan.

ALGIŞ/ALKIŞ: 1- Övme, güzel sözle yadetme. 2- Onun için dua etme.

ALGÖYNEK: Kızamık hastalığı.

ALGUN: 1- Çok susamış, susadığı için çok su içen. 2- Küçük su kanalcığı. Yağmur suyunu veya yerden sızan cılız su kaynağını belli yöne yönlendiren, açılmış küçük kanal. 3- Kanalizasyon. 4- Üzeri yassı taşlarla kapatılmış su arkı.

ALLAH ETMEYE: Allah korusun, Allah bu felaketi, kötü şeyi bizim/sizin başınıza vermesin.

ALICI: 1- Avcı. 2- Ölümcül düşman.

ALICIKUŞ: Yırtıcı kuş, avcı kuş.

ALI(K)H/ALIK: 1- Semersiz/palansız hayvana yük vurulduğunda, hayvanın sırtının yara olmasını önlemek için yükün altına konulan, bir tür palan yerine geçen minder veya bez. *Ör:* Eşeğin sırtı ya(n)ğır olmuş, yük vurmadan önce bir alı(k)h goydum. 2- Çamaşır. Giysi.

ALIMCI: Tahsildar, tahsilatçı. Devletin veya başkasının adına alacakları, tahsil edilmesi gereken parayı toplayan kimse.

ALIMINI ALMAK: 1- Dikkatsizlik ve önlemsizlik yüzünden hastalanmak, rahatsızlanmak. "Şifayı kapmak" anlamında bir söz. *Ör:* Zemheride bir gömleğinen dışarı çı(k)harsan tabii ki alımını alırsın. 2- Geç kalmış olmak, yapılacak bir şey kalmaması. "İş işten geçti" anlamında. *Ör:* Herkeş arabaya sığıştı, o binemedi, alımını aldı. 3- Uğrayabileceği en büyük zarara uğramak. 4- Bir şeyi elde etmek veya başarmak için çok uğraşmasına rağmen elde edememek, başaramamak.

ALINDIRMAK: Durulamak. *Ör:* Bulaşığı yıkayıp alındırdı.

ALINDIRMAZ: 1- Gamsız. 2- Dikkate almayan.

ALINLIK: Özel günlerde hayvanın boynuzları arasına ya da alnına takılan süs.

ALIŞIK/ALUŞUK: Ucu yanmış odun.

ALIŞMAK: 1- Alev almak, yanmaya başlamak. *Ör:* Kuru çalı çırpı getir de odunlar iyice alışsın. 2- Ateşin, tutuşturucu olarak kullanılan kuru çalı-çırpıdan sıçrayarak esas yanması gereken büyük odunlara veya tezeklere sirayet ederek onları iyice tutuşturması. 3- Öğrenmek. 4- Alışveriş yapmak, alıp vermek.

ALKIN: 1- Suyu bol olan ırmak. 2- Çay veya ırmağın güçlü akışı.

ALKU/ALKI: Cevizin yeşil renkteki dış kabuğu.

ALKUM/ALKIM: İki elin birleştirilip avuç yapılmasıyla avuçlanan miktar.

ALLAHÇALIK/ALLAHCALI(K)H: Sadaka.

ALLANCAK: Hamak.

ALLANMAK: Kızarmak. *Ör:* Elmalar allandı.

ALLIMYEŞİLLİM: Gökkuşağı. *Ör:* Yağmır biter bitmez güneş çı(k)har gibi oldu, bir de ba(k)hdım ki ço(k)h gözel bir allımyeşillim çı(k)hmış.

ALMAZ: Yavrusunu reddeden, emzirmeyen anne hayvan.

ALMAZLIK: Banyo. Çimme yeri.

ALSATA/AĞSATA: Alışveriş, ticaret.

ALSU: 1- Açık kırmızı. 2- Pembe.

ALTA: Koma hali. Hastalığın, hastanın bilincini yitirecek dereceye gelmiş hali.

ALTALAMAK: Hastalığın ağırlaşması, artması, ilerlemesi. *Ör:* Dayımın durumu iyice altalamış, gidip bir helallik alalım.

ALTIBAŞ/ALTBAŞ: Aşağı mahalle.

ALTUN OLUĞU: Parayı kazanmayı ve kazandığını elinde tutmayı bilen kimse.

ALUÇA: 1- Henüz olgunlaşmamış, yeşil durumdaki erik. *Ör:* Çocuklar iki avuç aluçayı ağaçtan yolmuş, ekşiliğinden yiyememiş atmışlar. 2- Şeftali.

ALU GEÇMEK/ALUP GEÇMEK: Birinin gülünç tarafıyla alay etmek.

AMRUKSAMAK: 1- Arzulamak, istek duymak. 2- İmrenmek.

AN: Tarla, bahçe veya ev sınırı.

ANA: Sirkenin yüzeyinde oluşan tabaka. *Ör:* Sirke analamış.

ANACUK ATMAK: Aşırı telaşlı olmak. Kişinin aşırı telaşlı yapıda olması.

ANAÇ: 1- Özellikleri ve huyu yönleriyle annesine çekmiş çocuk. *Ör:* Tam anaç; her şeyiyle tam anası gibi, bundan da çekeceğimiz var. 2- Kümesteki en yaşlı, kart tavuk. *Ör:* Emmimi(n)ğ oğlu esgerden dönünce anaç tağuğu onu(n)ğ üçün kesdim. 3- Topraktan yapılma kerpiç. 4- Küçüklükten çıkmış, büyümüş.

ANADUT: Biri üstte, ikisi ya da üçü altta olmak üzere dört veya beş parmağıyla ekin destesini tutup taşımaya/yüklemeye yarayan ağaçtan yapılma hasat aleti.

ANAKENAR: Lezzetli ve etli bir mantar türü.

ANA KETENİ: Düğünde kızın anasına verilen, genellikle giysi/kumaş türünden hediye.

ANAKLAMAK: Seyretmek, bakmak. *Ör:* Hasan üç katlı ev yaptı, damına çıkıp her yanı anaklıyı.

ANAM HALLİ: Zararsız, zavallı bir durumda olma.

ANANAT: Tarlada deste almaya yarayan alet.

ANARA: Yaygaracı. *Ör:* Bu anara çocuk her şeyi abartıyor.

ANASININ OĞLU: Babasız yetişmiş kimse.

ANAY: Salon.

ANBAŞI: Tarla veya bahçenin sınırının, başka bir tarla veya bahçe sınırıyla kesiştiği yer.

ANBAŞITAŞI: Tarla veya bahçelerin arasındaki sınır işareti niteliğindeki taş.

ANCAP: Küçük yaban armudu.

ANDAÇ: Hatıra hediye. Hatıra olarak verilen şey.

ANDAK: Kurt.

ANDAL: 1- Derin su kanalı. 2- Bağ ve bahçelerde evlekler arasındaki sulama arkçıkları.

ANDAN: Orada, oradan, daha sonra, ondan sonra.

ANDANA: Ondan sonra, ardından.

ANDIÇ: 1- Meydan, açıklık. 2- Her yerin görülebildiği açık ve yüksek yer. 3- Öte geçe, karşı taraf, karşı yamaç, ırmağın öbür yanı. 4- Hatıra/anı niyetine verilen hediye.

ANDIÇ ATMAK: Çalışmayı/işi kısa bir süre için bırakmak.

ANDIK: Sırtlan.

ANDIR: 1- İşe yaramaz. *Ör:* Bu andır oğlanı nerden buldun, heç çalışmıy. 2- Uğursuz şey. 3- Ölen kişiden geride miras olarak kalan eşya. *Ör:* Hacı Ali öldü, geride her şeyi andır kaldı. 4- Sağlıksız. 5- Amaçlanan şeye ters olan şey veya durum. 6- Ortada kalmış sahipsiz eşya/mal. 7- Adı bilinmeyen şey veya kimse. 8- Uzak/uzaktaki. 9- Kimsesiz, garip.

ANDIR KALMAK: Uzak durmak, uzak kalmak.

ANDIRA KALMAK: 1- Genellikle hayvan ve eşya için söylenen bir ilenç, beddua sözü. 2- "Sahibi ölsün de bu mal/eşya ortada kalsın" anlamında bir ilenç.

ANDIRMAK: İma etmek. İma yoluyla anlatmak.

ANDIZ: İffetsiz kadın.

ANDUK: Bön, ahmak, aptal, avanak.

ANGAZ: Ağır, hantal ve iri şey, eşya.

ANGIMAK: 1- Dedikodu yapmak. 2- Hatıra getirmek, yad etmek, anmak.

ANGIR: Bacak.

ANGIRAK: Diz kapağı. Bacağın diz bölgesi.

ANGUR: 1- Kocamış, vücudu kemik erimesi yüzünden biçimsizleşmiş yaşlı kımse. 2- Görgüsüz, davranış inceliklerini bilmeyen, kaba.

ANGURT: Salak, avanak, aptal.

ANGUTMAK: Salakça ve aptalca davranmak/durmak.

A(N)Ğ: 1- Sıkıntılı ve telaşlı biçimde dönüş/dönme. *Ör:* Yatakta iki saat dönüp a(n)ğdım, bir türlü uyuyamadım. 2- Sıkıntılı, telaşlı ve arayış içinde sağa sola gidip gelmek, dolanmak. Genellikle 'dönmek' fiiliyle birlikte kullanılır. *Ör:* Çarşıda akşama kadar döndük a(n)ğdık ama dedeme rastlayamadık. 3- Sınır, tarla sınırı.

ANIH/ANI(K)H/ANIK/ANUK/ANU(K)H: 1- Nane. Dağ nanesi. *Ör:* Emmim sarı tepede anı(k)h bulmuş, çuvalınan getirdi. 2- Cılız, zayıf, güçsüz.

ANIK: 1- Buğdayı ezip, kavurga yapıp, dağ kekiğini de ezerek, acı pul biber de katarak yapılan bir tür yiyecek. *Ör:* Öğlen anam anık yaptı. 2- Tam ve yeterli mayalanmamış ekmek hamuru. 3- Yükselti biçimli tarla sınırı. 4- Anı. Hatıra olarak verilen hediye. 5- Soğan, maydanoz, nane, aşotu, tereyağı vs. katılarak yapılan, duruma göre başka şeyler de katılan veya içeriği değiştirilen yemek sosu.

ANIL/A(N)ĞIL: Alın, yüzün alın bölümü.

ANIRGAN: Sık sık anıran eşek. *Ör:* Ahırda bile anırıyor anırgan eşek.

ANIŞTIRMAK/A(N)ĞIŞDIRMAK: Daha iyi anlatmak veya hatırlatmak için dolaylı, misalli anlatım. *Ör:* Anıştırınca Halil'in güççük oğlunu hatırladı.

ANITLAMAK: Elini kaldırıp vuracakmış gibi yapmak. *Bkz.* SEKSENMEK.

ANITMAK/ANIDIPDURMAK: Hüplemek, emmek, sorutmak.

ANİK: Ciddiyetsiz, lakayt, ciddi olmayan.

ANLANMAK: Rahatça ve tembelce uzanmak.

ANNAÇ: Karşı, yamaç. *Ör:* Bibimin torunları böyük derenin ötesindeki annaçda iki gatlı ev yaptılar.

ANNA(K)H/ANNAH/ANLAK/ANNAK: 1- Anlama, kavrama yeteneği/durumu. *Ör:* Ona söylüyken tene tene gonuş; annağı birez gıt. 2- Açık alan, meydan. *Ör:* Seni anna(k)hda bekliyorum, oraya gel. 3- İşitme, işittiğini anlama mesafesi. *Ör:* Ne dediğini duymuyum, annaama gel de söyle. 4- Panoramik yer, manzaralı, çevrenin görülebileceği, etrafa bakılabilecek uygun yer. 5- Gözetleme yeri.

ANNAKLAMAK: 1- Bakmak. *Ör:* Damın üstüne çıkıp karşı tepeyi anna(k)hla bakalım, davar oralarda mı. 2- Gözetlemek.

ANNI: Alnı, yüzü, suratı.

ANNINDA: 1- Alnında, gözlerinin üstünde. *Ör:* Eşşek Ali'nin oğlunun tam anının çatına çifte atmış, gagası yarılmış. 2- Yamacı, yüzeyi, üstü, üstünde. *Ör:* Gaybolan inek sabaha gadar yazını(n)ğ annında galmış da gurt yememiş.

ANSITMAK: Hatırlatmak.

ANSIZINA UĞRAMAK: İlenmek.

ANŞIRTMAK: Hissettirmek. Duyurmak.

ANTAR: Çanta.

ANTIZ: At, eşek tekmesi/çiftesi.

ANTIZLAMAK: At veya eşeğin tekme/çifte atması.

APAKAY: Bayan, kadın.

APALAMAK: 1- Bebeğin emeklemesi. 2- Dizler ve ellerin üzerinde sürünerek ilerlemek.

APAZ: Avuç.

APAZAN ELİMİ: Kalp krizi sonucu ölme.

APCIRA: Bacak arası, apış arası.

APILAMAK: Hızla koşmak. *Ör:* Misafire çay yapacağım, hemen apıla pınardan su getir.

APILDAMAK: Emeklemek. Sürünmek.

APIRCIN: Şaşkın, telaşlı.

APIŞAK: Bacaklarını yanlara doğru gereğinden daha çok açarak yürüyen/duran.

APKAY: Kadın, bayan. *Ör:* Düğünde apkayların eğlenmesi için Ali Emmi'nin geniş salonlu evini ayırdık.

APRAK: Gözleri şaşı olan kimse.

APTAL EKMEĞİ: Parça parça hale gelen yiyecek.

ARAĞCIN/ARAKÇIN: Takke. İşlemeli takke.

ARA(K)HI/ARA(K)H: Rakı.

ARALAMAK: Koruyup kollamak.

ARALAŞ: Karmaşık, karışık. İç içe.

ARALAŞMAK: 1- Bir kavga, niza veya husumetin sona ermesi. *Ör:* İki çocuk birbirine girmiş; herkes seyrediy, ben gettim aralaştırdım. 2- Uzaklaşmak. *Ör:* Köyden eyce aralaşınca azığını aç, ye. 3- Samimiyetin bitmesi, araya soğukluk veya husumet girmesi. *Ör:* Hasan'ınan eski muhabbetimiz yok, aralaştık.

ARALATMAK: 1- Sık olan şeylerin arasını açıp veya bazılarını kaldırıp/yolup seyrekleştirmek. 2- Sık dikilmiş sebze fidelerinin gürleşmesini sağlamak için bazılarını çekip seyrekleştirmek.

ARALIK: 1- Sokak. *Ör:* Aralığın öteki ucunda bir karaltı gördüm. 2- Salı günü.

ARAN: İki dağ arasındaki veya iki yüksek yerin arasında kalan engin ve alçak düz alan.

ARANTI: 1- Arayış, arama. 2- Aranan şey.

ARASA: 1- Meydanlık yer, köy meydanı. *Ör:* İki yabancı adam arasadan geçip aşağı doğru gettiler. 2-Çok gezen. *Ör:* Arasa gibi geziyi. 3- Buğday pazarı.

ARASAT: 1- Sıkışık zaman dilimi. 2- Dar geçit, ara yer.

ARASIL: Aralarda serseri gibi sürekli gezen.

ARASTA: Aynı işi yapan dükkanların toplandığı, üstü kapalı da olabilen çarşı.

ARAVERTİ: Kötü kadın, orospu, fahişe.

ARAVLAMAK: Ön yıkama. Kirli çamaşırın ıslatılıp çalkalanarak çıkabilecek basit kirlerin atılması. *Ör:* Gömlek meşin gibi olmuş, aravlamadan temizlenmez.

ARAYA GİTMEK: Boşa gitmek, heba olmak. *Ör:* Bu gızı boşuna o(k) hutma, yarın elin adamına gidecek, senin de emeklerin araya gedecek.

ARAYA MUZU GİRMEK: Bozguncu, fitneci, insanları birbirine düşüren kimsenin iki kişinin veya iki ailenin arasını bozması.

ARAYA VERMEK: Boşa harcamak, ziyan etmek. *Ör:* Ürüzgar o gader sert esiydi ki, o ürüzgarda harman savurdum, samanın hepisini araya verdik getti.

ARAYER: Koridor. *Ör:* Misafirin ayakkabılarını dışarıdan al da arayere goy.

ARCA/ARCAH/ARCAK: Temiz, pak, saf, duru.

ARCALI: Boynuzlu yaban koyunu.

ARÇAL: Haylaz, delidolu, yaramaz. *Bkz.* ERÇEL.

ARDAF: Görgüsüz. Terbiyesiz.

ARDAK: Yaşlanmış, ölmek üzere olan ağaçların bozulmaya, pörsümeye başlamış, içi çürümekte olan gövdesi. *Ör:* Fidanlığın ötesinde bir ardak bulup getirdim, gışın ya(k)harım.

ARDALLAMA: Bir kişiye ait veya ona yakın eşya veya kişi. *Ör:* Arallamalarını al da git.

ARDALA: 1- Çok iri, iriyarı. 2- Hantal. *Bkz.* ARDI. 3- Peşe takılan, musallat olan, takip eden istenmeyen kişi. 4- Toplanan meyve-sebzenin arasına karışmış ot, çalı vs. başka şeyler.

ARDI: 1- Çok iri, iriyarı. 2- Hantal. *Bkz.* ARDALA.

ARDIÇ: Arkadan gelen. *Ör:* Sen ardıç yürü.

ARDI GELMEK: Soyu kurumak, tükenmek. Hepsinin toptan yok olması. *Ör:* Ardı gelesiceler, Veli'nin tavukları gene bizim bostana girmiş.

ARDILMAK: 1- Uzanmak, sarkmak, uzamak. 2- Abanmak. 3- Kuvvetini bir tarafa doğru vermek.

ARETMEK: Utanmak, hicap duymak.

ARFANA: Obur, çok yiyen, pisboğaz.

ARGAÇ: 1- Dağ aralarındaki sırt bölge. *Ör:* Argaçtan aşıp giderseniz köye daha kolay ulaşırsınız. 2- Sürünün genişleyerek yayıldığı sırt ve düzlük. 3- Dokumada kullanılan, enine atılan ip,atkı ipi, çözgü arasına geçirilen ip. 4- Sarılarak yumak/top haline getirilmiş ip. 5- Sürünün geceyi geçirdiği, etrafı çevrili, üstü açık yer.

ARGAP: Akrep. *Ör:* Tarladaki böyük daşı(n)ğ altında argap yuvası var.

ARGIN: Bitkin, gücü tükenmiş.

ARGINBAŞI: Koyun ve keçilerin karışık olarak yaylıma çıkarılması.

ARGIŞ: 1- Yük taşırken verilen dinlenme, mola. *Ör:* Ço(k)h gayretli biri, heç argış vermeden yükü taa tarladan buraya taşıdı. 2- Yükü bir kerede değil, birkaç seferde parça parça taşımak. 3- Çok parçalı yükü parçalar halinde taşıyıp belli bir yere yığmak.

ARHA/ARKA/AR(K)A: Elbise, üst-baş. *Ör:* Hadi ar(k)ha(n)ğı gey de Veli emmigile gidek.

ARHAÇ/AR(K)HAÇ: Yazın koyun sürüsünün yattığı/dinlendiği alan.

ARHAGUYLU: Sırtüstü.

ARHALANMAK/AR(K)HALANMAK/ARKALANMAK: 1- Bir kimseye güvenmek, arka edinmek. *Ör:* Ali'ye ar(k)halandım, İstanbul'a gettim, orda yüzüme bakmadı. 2- Arkasını, gerisini bir duvar veya ağaç gibi bir şeye dönmek. *Ör:* Hepisi birden üstüme gelince bıçağı çekip duvarı ar(k)haladım. 3- Bir şeyi sırtına almak, sırtına alıp götürmek.

AR(K)HAMA(K)H/ARHAMAK: Çok hızlı koşan at.

ARHANAK: Dere. Çay.

ARIBEYİ/ARABEYİ: Ana kraliçe arı.

ARICAK: Çok temiz, tertemiz.

ARI DURU DURMAK: Yerinde ve tam konuşmak. Açıkça ve net anlatmak.

ARI(K)H/HARI(K)H: Hark, su arkı. *Ör:* Tarlanın üstünden harı(k)h açtım ki her yerini suluyam.

ARIK/ARI(K)H: 1- Zayıf, cılız, kötü durumdaki. *Ör:* Oğlan yatılı okulda ne gadar da arı(k)hımış; heç mi aş vermemişler? 2- Yaşlı ve hasta hayvan. *Ör:* Bu öküz eyice arı(k)hdı, böğün yarın ölür.

ARIKLAMAK/ARUKLAMAK: Zayıflamak. *Ör:* İnce hasdalık bizim yeğeni eyice arı(k)hlatmış.

ARILAŞMAK: Temizlenmek. *Ör:* Namaz gıl ki birez arılaşasın.

ARIMAK: 1- Zayıflamak. *Ör:* Atasözü: İnsan bir derinin içinde hem arır hem semirir. 2- Yorulmak, halsiz düşmek.

ARIN: 1- Dağların, tepelerin yüzü, sureti. 2- Yamaç, karşı.

ARINLAMAK: 1- Hasım/rakip görmek. 2- Zarar vermek amacıylabirini hedef almak. *Ör:* Diğer sınıftan Hasan seni arınlıyor, haberin olsun.

ARINTAŞI: Ocağın arkasında dikine konulmuş yassı büyük taş.

ARIS: Nadasa bırakılmış tarla.

ARISTA(K)H/ARASTAK/ARUSTAK: 1- Tavan. 2- Ahşaptan tavan. 3- Toprak damlı evlerin odalarının tahta ve ağaçtan tavanı. *Ör:* Arısda(k) hda bir tı(k)hırtı var; fare mi ne?

ARIŞ/ARİŞ: Asma. Asma kütüğü.

ARKAÇ: 1- Sürünün gece açık alanda dinlendirildiği yer. 2- Korunaklı, sığınılan yer. 3- Dağın/tepenin arka tarafı.

ARKALI: Devamı gelen. Arkası kesilmeyen.

ARKALIÇ: Kadınların toprak testilere doldurduğu suyu sırtlarında taşırken, giysinin ıslanmaması için testinin altına, omuzdan atmak ve altını iple bağlamak suretiyle koyduğu desenli bir tür kilim.

ARKI: Su değirmeninde taşı çevirmeyi sağlayan demir.

ARKURU/AVKURU/AKURU: 1- Paralel, aynı yönde. *Ör:* İki dere de arkuru gider böyle denize kadar. 2- Diki değil, eni, yanlaması.

ARKURULAMAK: Yana doğru gitmek. *Ör:* Galabalı(k)htan ayrılıp şöyle arkurulandım, onu gördüm.

ARLANMAK: 1- Utanmak. 2- Olumsuz bir şeyi yapma konusunda ahlaken kendini frenlemek.

ARNAÇ/ARNAŞ: 1- Karşı. Yamaç. 2- Tam karşının biraz altı veya biraz üstü. 2- Cevap, karşılık. 3- Karşılıklılık, mütekabiliyet.

ARPALAMAK: Hayvanın aşırı yem yemesinden dolayı hastalanması.

ARSA: Yorgun. Halsiz.

ARSIKMAK: Utanmak, ar etmek.

ARSIM: Grip, nezle vb rahatsızlık. *Ör:* Arsım olmuş, habire nane çayı içiy.

ARSINMAK: Utanma, hicap duyma. Duyulan ayıp bir söz veya yapılan bir davranıştan dolayı yüzün kızarması. *Ör:* Bazarda öyle şeyler yaptı ki, benim yüzüm gızardı, o arsınmadı bile.

ARŞUNA/ARŞUNALIK: Gölge, gölgelik.

ARTAĞAN: Fazlalaşan, bollaşan. *Ör:* Çuvaldaki buğda eyle bereketli çı(k) hdı ki, tarlaya götürünce sanki artağan oldu.

ARTAK: Çocuğun beşikten düşmemesi için çekilen bezden şerit.

ARTAŞAN: Üzerinde odun kırılan/yarılan kütük.

ARTIK: Fazlalık. Yemeği yedikten sonra sofrada yenmeyip geriye kalan yiyecek veya bir iş yaparken kullanılmayıp geriye kalan malzeme fazlalığı. *Ör:* Artığı ite ver, onun nasibiymiş bu da.

ARTIMIK: Yarısı yenilip, gerisi bırakılmış yemek.

ARTIMLI: Ortalamanın çok üzerinde suya gereksinim duyan sebze ve pirinç gibi tahıl türü.

ARTLEYİN: Arkadan, ardından görmek, bakmak. *Ör:* Yüzünü göremedim, artleyin görebildim, kim olduğunu annamadım.

ARTMA: Düğün hediyesi/takısı.

ARUK: Suyu çok ve aşırı içen.

ARUNA: Karasaban.

ARUS: Gelin.

ARZUMAN: İstek, emel, heves. Niyet. *Ör:* Bu fani dünya ne arzumanları yedi de bitirdi.

ASAK: Topal. Topallayarak yürüyen.

ASARMAK: Bir şeyi imar edip, var edip ortaya getirmek, büyütmek, var etmek. *Ör:* Senelerce uğraşıp asardım, iki dakkada bahçayı talan ettiler.

ASBURUKÇU: Atıp-tutan, palavracı.

ASI: 1- Doktor. Cerrah. 2- Vaktinden önce, erken.

ASIGUZU: Vaktinden önce doğan kuzu, Ocak kuzusu.

ASIL: 1- Değerli, önemli, kıymetli. 2- Güzel.

ASILSIZ: Soysuz, soyu asil olmayan, asaletsiz.

ASILTAŞ: Mücevher, değerli taş.

ASLAMCI: Çerçi. Yerleşim birimlerini dolaşarak satış yapan seyyar satıcı.

ASMA DİKMEK: Kaale almamak, aldırış etmemek.

ASMAK: Yükün bir yana kayması, iki yönlü yükün bir yanının ağır basıp dengenin bozulması. *Ör:* Bir portakal daha koyunca, terazinin kefesi astı.

ASMALANMAK: Çiftleşme dönemi gelmiş ineğin cinsel organından sıvı gelmesi.

ASSI: Erken, erkenden. *Ör:* Yarın işe assıdan gel.

ASTAM: Evin içinde, ocaktan/sobadan kül almak, süpürülen çöpün atılması vs. gibi işlerde kullanılan küçük kürek.

ASTIRMAK: Ağırlık dengesinin bozulması, bir tarafın daha ağır gelip dengeyi bozması. *Ör:* Saman dolu kağnının bir yanına büyük bir ağaç kütüğü koyduk, kağnıyı astırdık.

ASUMAN/ASMAN: Gökyüzü, sema.

AŞAK: 1- Eskiyip yıpranmış ahşap bina. 2- Yünü eğirip ip yapmada kullanılan ahşap alet.

AŞAMAK: Yemek yemek. Yiyeceği yemek.

AŞALTI: Aperatif yiyecek. Yemek vakti/öğün dışında yenen hafif yiyecek.

AŞAR: Kurulduktan sonra yenecek duruma gelmiş turşu. *Ör:* Turşu artık aşarmış, getir de yiyek.

AŞATMAK: 1- Yemek vermek, yedirmek. 2- Birinin bakımını üstlenip gereksinimlerini karşılamak.

AŞDAMI: 1- Mutfak. 2- Evin yanında tek odalı, içinde ocak veya tandır bulunan, ekmek ve yemeklerin pişirildiği kulübe.

AŞDIK: Tepenin arka yanı. *Ör:* Dayımgilin köyü dağın aşdığında.

AŞGANA/AŞKANA/AŞANA/AŞENE: 1- Mutfak. *Ör:* Anam aşenede yemek bişiriy. 2- Evin giriş bölümü. *Ör:* Minder getir de aşganada otura(k)h.

AŞGAR: 1- Üzerlik otu. 2- Üzümden kesilen uzun çubuk. 3- Meşe palamudu unu, üzerlik ve üzüm çubuğunun kaynatılmasıyla elde edilen, şifa verdiğine inanılan su. 4- Baş kısmında beyaz lekeler bulunan hayvan.

AŞIF: Çapalama.

AŞIK/AŞI(K)H: 1- Ayağın iki yanındaki çıkıntılı kemik. 2- Koyun, inek, keçi gibi hayvanların arka ayaklarının eklem yerlerinden çıkan aşık kemiğiyle oynanan bir oyun. Aşık kemiklerine sahip olanlar, bunlardan atış için kullanacağı birinin içine kurşun ökerek ağırlaştırır. Diğerlerini çeşitli kök boyaları ile boyayarak süsleyebilir. Oyun sırasında, oyuncular birer tane aşığı yan yana dizer. Oyuncular sırayla, belli bir mesafeye çizilen çizgiden, kurşun döküp ağırlaştırdıkları aşığı yerde dizili aşıklara atarak vurmaya çalışır. Atış için kurşun dökülmüş aşığı olmayanlar inek/öküz aşığı da kullanabilir. Vurulan aşığın, atıcı tarafından kazanılmış olması için, dizili olduğu yerden en az üç ayak mesafeye gitmiş olması gerekir.

AŞIKATMA: Rekabet etme, yarışma, birini rakip belleme. *Ör:* Sen bennen aşı(k)h ataması(n), get gendi taydaşı(n)ğı bul goçum.

AŞILA(K)H: Kardan eritilmiş su. *Ör:* Çeşme gurudu, biz de aşıla(k)h yapa yapa idare ediyik.

AŞINI TUZLANDIRMAK: Çok nazlanmak, kendini naza çekmek.

AŞIRAŞI: Aşure yemeği.

AŞIRMA: Bakraç, kova.

AŞIRMA/AŞIRTMA: 1- Binek hayvanlarında semeri sağlam tutmak için kullanılan, iki yana sarkıtılarak bağlanan dar ve uzun dokuma parçası. *Ör:* Semerin aşırtınası eyice yıpranmış. *Bkz.* AŞIRTMAÇ. 2- İki kulplu büyük bakır kazan.

AŞIRMAK: Bağırmak. Oldukça yüksek sesli biçimde bağırmak.

AŞIRTMAÇ: Binek hayvanlarında semeri sağlam tutmak için kullanılan, iki yana sarkıtılan dar ve uzun dokuma parçası. *Bkz.* AŞIRMA.

AŞISIZ: Serseri. Haylaz.

AŞIT: 1- İçinde tahıl ve meyveyi daha uzun süre tutmak için kayalığa oyulan küçük oda. 2- Tenha, ıssız, tekinsiz yer.

AŞITLAMAK: Fırsatını kollamak.

AŞKARLANMA: 1- Giysinin renk bakımından bozulması. 2- Beyaz renkli giysinin renginin sararması.

AŞLAK: 1- Aşılı ağaç. 2- İki meyve veya ağaç türünün aşı yoluyla birleştirilmesinden ortaya çıkan yeni aşılı ağaç.

AŞLAMA: 1- Mirasla veya başkasının malına konarak zengin olan, yeniyetme zengin kimse. 2- Aşılanmış ağaç. 3- Bir kez demlenmiş çayın ikinci kez de demlenmesi.

AŞLAMAK: 1- Eski ve yırtılmış/sökülmüş yün çorapları ve kilimleri örerek onarmak. 2- Eklemek. 3- Sulandırmak, su eklemek. 4- Yemeğe su katmak. 5- Sıcak suya soğuk su ekleyerek ılık hale getirmek.

AŞLANAK/AŞLANIK: Latife, şaka, espri. *Ör:* Öyle bir aşlanık yaptı ki gülmekten kırıldık.

AŞLANMAK: Hayvanın doyup canlanması, semirmesi, güçlenmesi.

AŞLIK/AŞLI(K)H: 1- Hasat edilen tahılın un, bulgur vs yapmak için ayrılan bölümü. *Ör:* Bu gış için dört gırat aşlı(k)h ayırdım, evde horanta çok. 2- Erzak deposu. *Ör:* Aşlıktan biraz ince bulgur getir gızım. 3- Çeşitli yemeklerin ve tatlıların yapımında kullanılan erik, kayısı kurusu gibi kurutulmuş meyveler.

AŞMA: 1- Kova. 2- Kayısı çiri.

AŞMAK: Öküz, koç, teke gibi erkek hayvanın çiftleşme sırasında dişisinin sırtına çıkması.

AŞNA: Hafifmeşrep kadın.

AŞNABAZ: Çapkın erkek. Kadın düşkünü erkek.

AŞOTU: 1- Dereotu. 2- Nane.

AŞRI: Uzak uzak.

AŞŞAĞIYEL/AŞAAYEL: Lodos rüzgarı, güneyden esen rüzgar.

AŞŞAK: Yünü eğirip ip haline getirme aleti.

AŞUĞ/AŞUK/AŞU(K)H: Hayvanın incik kemiği.

AŞURMA: Kulplu. Büyük kazan.

AŞYAĞI: Tereyağı. *Ör:* Bulgur pilavına birez de aşyağı gatınca yemesine doyum olmuy.

ATACAK: Yay. Oku fırlatan yay.

ATAÇ: Atasına çekmiş olan, atasının genini, özelliğini taşıyan.

ATALMA: Yaban elması.

ATANAK: 1- Yay. Ok atmada kullanılan yay. 2- Çocukların oynarken ok atmak için yaptıkları oyuncak/basit yay. 3- Tek harmanın yetmemesi veya uzak olması gibi nedenlerle yapılan/açılan ikinci harman.

ATANDAŞ: Sapan.

ATAŞLIK: Kibrit.

ATAŞ ÜTÜĞÜ: Sürekli çok üşüyen ve sobanın başından ayrılmayan kimse.

ATAYI: Tanrı. Yaratıcı.

ATAZLAMAK: Canını yakmak.

ATERİ: Ata sürekli ve iyi binen. Süvari.

ATGIN: Başkasının arazisinin/tarlasının sınırını atarak kendi tarlasına katılmış, hileyle elde edilmiş toprak veya hileyle başkasının arazisinin sınırını atarak toprak elde etme durumu.

ATILAN: Şelale, çağlayan. *Ör:* Sürüyü öğlende atılanı(n)ğ dibinde dinlendirdik.

ATINMAK: Yüzmek. Suda yüzmek. *Ör:* Atınmayı bilmiyor, denize gidelim diyor.

ATINTI/ATINTU: Dışlanmış, itilmiş.

ATIRIK: 1- Döküntü, atık. 2- Fazlalık.

ATKI: Halı dokurken yatay/enlemesine geçirilen ip.

AT KOŞMAK: 1- Hırslanmak. 2- Kızmak.

ATLAK: Azgın derelerden kolayca geçilecek şekilde, arada büyük taşların bulunduğu veya suyun daraldığı yer. *Ör:* Garşı köydeki okula giden öğrenciler taa derenin aşağısındaki atlağa gediyler geçmek için.

ATLANBAÇ/ATLAMBAÇ: Suya atlanan yüksek yer. *Ör:* Bu töremiyesicelerden biri birgün bu atlambaçdan depesi üstü düşüp ölecek.

ATLANGAÇ: Azgın, taşmış ya da geçilemeyecek kadar çok su bulunan dere ve çaylarda, üzerine basılarak öte tarafa geçilen, belli aralıklarla konulmuş taş, kaya vb. *Ör:* Derenin ötesindeki tarlamıza getmek üçün suya gaya yuvarlayıp atlangaç yaptık.

ATLANMAK: Tüm hazırlıklarını tamamlayarak ata binip yola çıkmak veya at sırtında durup yola çıkmaya hazır hale gelmek.

ATLAVCAN/ATLAVÇAN: Çok hızlı yürüyen, çabuk giden.

ATMA TÜRKÜ: Bir anda akla gelip söylenen/ırlanan türkü.

ATMUK/ATMIK: 1- Sperm, ersuyu. 2- Tohum.

ATNA: Hafta. Yedi gün.

ATTIM/ATTIM ATMAK: Oyun kurulurken, elebaşı iki çocuğun sırayla birer birer kendi takımını seçmesi.

ATTIRMAK: At sürmek.

AV: Meyve ve tahıl ürünlerinin içinde oluşan beyaz renkli kurtçuk. *Bkz.* AĞ.

AVADAN: 1- Havadar. 2- Bereketli. 3- Refah.

AVADANLIK: Donanım.

AVAN: Başıboş, işsiz.

AVAR: 1- Sebze. Ekili sebze. *Ör:* Tez get bostandan birez avar gopart getir, salata yapak. 2- Yaşıt, aynı yaşta olan. 3- Sebze ekilen düzenlenmiş tarla bölümü, evlek.

AVARA/AVARE AYI: Kasım ayı.

AVARLIK: Bostan. Yeşillik/sebze ekilmiş bahçe. Evin önündeki küçük sebze bahçesi.

AVCAR: 1- Av gereçleri. 2- Yemeğe lezzet veren farklı ve çeşitli deneme veya eklemeler. 3- Baharat. 4- Lezzet. 5- Parçalanmış, ezilerek dağılmış. 6- Ölçü, had, sınır. 7- Sebze bahçesi.

AVCARSIZ: 1- Gereksiz, lüzumsuz. 2- Ölçüsüz. *Ör:* Avcarsız lafları sinirimi tepeme çıkardı.

AVCUK: Elin içi, aya.

AVDANLIK: Av hayvanı avlanan yer.

AV DÜŞMEK: Meyve ve diğer yiyeceklere kurt düşmesi.

AVGIN: 1- Küçük ark, su yolu. 2- Su oluğu.

AVGUN/AĞGUN: Arkın veya kanalın taksim yerlerinde su taksiminin yapılmasını sağlayan büyük oyuk taş. *Ör:* Ağgun böğün bizim tarlıya çevrilecek.

AVHALAMAK: Elleriyle tutmak, kavramak.

AVIÇALIK/AVUÇALIK: Şalvar. Özel günlerde giyilen geniş pantolon, şalvar.

AVIÇALIK/AĞIÇALIK: Külot. Dar ve kısa don.

AVIKTIRMAK: 1- Oyalamak. 2- Köpek ya da şahin, atmaca, doğan gibi yırtıcı kuşları eğiterek avcılığı öğretmek. *Ör:* Hasan tazısını çok iyi avıktırmış; hayvan tavşanı kapıp getirdi, ayağının dibine bıraktı.

AVINMAK: Dişinin döl tutması, gebe kalması. *Ör:* İnek ancak üçüncü çektirmemizde avındı.

AVIRLIK: Sıkıntı, zorluk.

AVIŞMAK/AĞUŞMAK: Yana eğilmek, meyletmek, bir yana yatmak. *Ör:* Oturduğu yerde avışıp uyudu.

AV KALDIRAN: Bir amaç için firsat hazırlamada becerikli olan.

AV(K)HALAMAK/AVKALAMAK: Hırpalamak. Eziyet etmek.

AVKIRI: Yan. Ters. Aykırı.

AVLA: 1- Bağ-bahçenin çevresine çekilen, sırıkların yatay olarak birbirine tutturulmasıyla yapılan tahtadan/ağaçtan bahçe çiti. 2- Hayvan ağılı.

AVLAĞI/AVLAK: Avlanılan yer. Av alanı.

AVLAHAMAK: Kabaca avuçlamak. Avucunu taşıra taşıra doldurmak. *Ör:* İki lebledi de sen at ağzına dedim, hepsini avhaladı gitti.

AVLA(K)H: Issız, tenha. Kimsenin olmadığı yer.

AVLAMAK: Korumak.

AVMAK/AĞMAK: 1- Düşmek. 2- İnmek.

AVRUK: Yanak, yüz.

AVRULMAK: 1- Yaslanmak, dayanmak. 2- Tırmanmak.

AVSUNLAMAK/AĞSUNLAMAK: Zehirli hayvan sokma ve ısırmalarına karşı çeşitli dualarla birini koruma altına almak, korunaklı kılmak.

AVŞAMAK: Toplamak, toparlamak.

AVŞAR: Çağlayan, şelale. *Ör:* Sürüyü avşarın altında suladım.

AVŞARLAMAK: Koyun veya ineğin memesini sağma hareketi yapacak biçimde sıkmak/tutmak ve sağmak. *Ör:* Bu gelin oğluma garı olmaz, ineği avşarlamayı bile bilmiyi.

AVUL/AVIL: Köy halkı, çevrede yaşayan herkes.

AVUNÇ: Teselli. Avuntu.

AVUNMAK: Dişi hayvanın, çiftleşme döneminde erkek hayvanla çiftleşmek istemesi ve bunu gösteren davranışları.

AVUR: Yeni doğurmuş inek veya koyunun ilk sütü. *Bkz.* AĞIZ.

AVURT: Yanak, yüz.

AVURTLAK/AĞURTLA(K)H: 1- Ağzın ve yanağın iç kısmı. *Ör:* Diş ağrısı yüzünden ağurtlağı eyle bir şişmiş ki, davul gibi. 2- Yüzü/yanağı şişkin halde olan.

AYA: 1- Koruma. 2- Kar küremede kullanılan tahta alet.

AYABAKAN: Ayçiçeği.

AYACIK/AYACUK: Ayakucu.

AYAĞIAĞIR/AYAĞIAĞIRLI: Hamile kadın.

AYAĞI ALMAMAK: Bir yere gitme konusunda isteksiz olmak.

AYAĞI CIVIK: Çok gezen.

AYAĞI KAYIPMAK: Belli bir süre, geçici olarak geçim sıkıntısı içinde bulunmak.

AYAĞI SEKİLİ: Soyundan dolayı lekeli olan kadın/kız.

AYAKCA/AYA(K)HCA: 1- Ekin biçmede desteleri biraraya getirmek için ayağa takılarak kullanılan, çıtlık otundan yapılmış bir alet. *Ör:* Bizim aya(k)hca dün kayboldu, ekini toplamamız zor olacak. 2- Uzun boylu olmayan ekinler tırpanla biçilirken ayaklara bağlanan ot demeti. 3- Kısa boylu ekini, ayaklara ot demeti bağlayarak ve tırpanla ters yönde biçme yöntemi.

AYAKCAK/AYAKÇAK/AYA(K)HCAH/AYAKÇA: 1- Ağaçtan yapılan, taşınabilir merdiven. *Ör:* Aya(k)hcağı getir de dama çı(k)hıp salçayı serem. 2- Ayaklara bağlı olarak kullanılan, tırpanla buğday, arpa veya ot biçerken, destenin düzenli olmasını sağlamak için ayaklara bağlı olarak kullanılan, sert otlardan yapılma düzenek. 3- Ani durma ve hareketlenmede yükün öküzün/eşeğin boynuna düşmesini önlemek için hayvanın boyunduruk altına konulan kalın değnek.

AYAKÇAĞI: El-ayak yıkamada kullanılan, bakırdan yapılma, ortası daralıp çukurlaşan, kenarları yuvarlak ve geniş bir tür leğen.

AYAKÇIK: Merdiven.

AYAKDAŞ: 1- Arkadaş. 2- Yoldaş, birlikte yola çıkılan ve birlikte yolculuk edilen kimse/kimseler.

AYAK DOLAŞIĞI: Engel, mani.

AYAKLAMAK: Ziyaret. Ziyaret etmek.

AYAKLI: 1- Tabak. 2- Merdiven.

AYAKLIK: Çorba tası.

AYAK YOLU: Hela, tuvalet. *Ör:* Babam ayakyoluna getti, şimdi gelir.

AYALAMAK: 1- Birini bir şeyden korumak. *Ör:* Çağayı sinekten ve güneşten ayala, üstüne bürük ört. 2- Avuçlamak. 3- Yetiştirmek.

AYAM: Havanın iyi ve açık olması, yağmursuz olması durumu. *Ör:* Böğün ayam çok ey, güzlük tohumu ekek hemen.

AYAMA: 1- Koruma/korunma eylemi. 2- Takma isim. Lakap. *Ör:* Boyu uzamıyınca ayaması dığış galdı.

AYAMAK/AYANMAK: Korunmak, kötülüklerden, kötü şeylerden kendini korumak. *Ör:* Şeherde her türlü insan var, orda gendi(n)ği aya oğlum.

AYANGI: Tarla.

AYAR: Düzenbaz, dolandırıcı.

AYAZLIK: 1- Balkon. Teras. *Ör:* Evde çocuk var diye sigarayı ayazlıkta içiyor. 2- Uzun süre korunması gereken yiyecekleri koymak için evin kuzey yanına yapılan soğuk oda.

AYÇA: Hilal. Ayın hilal hali.

AYDAMAK: 1- Hayvan sürüsünü yürütmek, götürmek. 2- Bir motorlu aracı sürmek. 3- Yollamak, uğurlamak, yolcu etmek. 4- Anlatmak. 5- Görevini, işini sorunsuz biçimde yapmak, yerine getirmek.

AYDAŞ: 1- Hayırsız, vefasız, işe yaramaz. 2- Bir deri bir kemik derecesinde zayıf, çelimsiz, sıska, kemikleri belli olan. *Ör:* Hastalanmış, bir deri bir kemik kalmış, aydaşı çıkmış. 3- Cılız, gelişemeyen, hasta çocuklar için yapılan; içinde şifalı bitkiler vs bulunan yemek. 4- Aynı ay içinde doğan çocuklar. Bir yıl sonraki aynı ayda doğan çocuklar için de kullanılır. 5- Emzikli kadının, kendi çocuğu haricinde, iyi beslenemeyen diğer bir kadının bebeğini de emzirmesi.

AYDAŞIK: Cılız, sıska, zayıf.

AYDIL: Gönül, kalp.

AYDIN: Ayçiçeği.

AYDINGÜL: Ayçiçeği, ayçekirdeği.

AYDINMAK: 1- Bir fikre veya duruma uyanmak. *Ör:* Misafirin yanında iki saat kaş-göz işareti yaptım, aydınmadı salak. 2- Kafasına dank etmek.

AYDIRMAK/AYDURMAK: Haber vermek, ihbar etmek, bir şeyi iletip söylemek.

AYERE: Öküz, koç ve atın boynuna veya alnına takılan, boncuklarla süslenmiş şimşir ağacından yapılma hilal biçimli kolye.

AYGIN: Aşık, hayran, sevdalı.

AYGIR: Üç yaşındaki henüz tam terbiye edilmemiş, huysuz ve sert davranışlar gösteren erkek at.

AYGIRLANMAK: Kaba, görgüsüz ve huysuz davranmak.

AYGÜL: Ayçiçeği.

AYHINMAK/AY(K)HINMAK: Kaymak, kızaklanmak.

AYICA: İri ve düz şemsiye başlı, kalın etli, turuncuya çalan renkli, kalın ve kısa saplı, lezzetli bir mantar türü.

AYIK: Gözü açık. Dalgın ve salak olmayan. Farkında olan. *Ör:* Okulda ayık olacaksın, öğretmen ne diyiyse hemen gapacaksın.

AYI KAMASI: Haziran ve Temmuz aylarında çıkan, patlıcan moru renge sahip orkide benzeri yaprağı bulunan, yassı patates biçiminde köke sahip, hoş kokulu bir çiçek türü.

AYI(K)MAH: 1-Uykudan uyanmak. *Ör:* Böğün sabağnan çok geç ayı(k)hdım. 2- Bayıldıktan sonra ayılmak. *Ör:* Yere düşüp gözleri gaydı, burnuna golonyayı dutunca ayı(k)hdı. 3-Bir olay veyadurumdaki gerçeğin farkında olmak. *Ör:* Atın bir nalı yolda düşmüş, eve gelince anca ayı(k)hdım.

AYIN: Topaç.

AYIPSINMAK: Ar duymak. Utanmak. *Ör:* Yeni gelin hiç ayıpsınmadan geldi erkeklerin arasına oturdu.

AYITLAMAK/AYIRTLAMAK: 1-Temizlemek, seçmek. *Ör:* Bu mazarrat adamları bu köyden ayıtlamak, govalamak lazım muhtar emmi. 2-Bulgur gibi şeyleri içindeki taş ve çer-çöpten temizlemek. *Ör:* Pilav bişirecem de, bulgur ayıtlıyım.

AYITTIĞICA/AYITTIKÇA: 'Dediği gibi, yaptığı gibi'. *Ör:* Bu işi Mehmet emminin ayıttığıca yapalım.

AYITMAK/AYTMAK: Demek, söylemek.

AYIYA SIRT ÇIYNATMA(K)H: Yel-romatizma, kulunç ağrıları gibi durumlarda, yere uzanıp sırtın ayıya çiğnetilmesi. Eskiden Orta Anadolu'da köylere çerçi ve harmutçu geldiği gibi 'ayıcı' da gelirdi. Ayılar oynamaktan ziyade sırt çiğnerdi. Sırtı ağrıyan, kuluncu olan, yeli olan kişiler belli bir ücret karşılığında yere uzanır, ayı da onun üstüne çıkıp ayaklarıyla çiğnerdi. Köylüler ayı çiğneyince iyileştiklerini iddia eder ve buna inanırlardı. *Ör:* Nenem ayıya çıynatınca dipdiri ayağa gaydı, işini gendi görüy artı(k)h.

AYKAL: Güzel ve temiz yüzlü.

AY(K)HAMA(K)H/AYKAMAK: Çalkalamak, karıştırmak.

AYKINTI: Kızılağaç kabuğundan elde edilen ve deriden yapılma yayığın boyanmasında kullanılan bir sıvı madde.

AYKIRLAMAK: 1- Ters yöne doğru gitmek. 2- Herkesin yaptığının, söylediğinin, ettiğinin zıddını, tersini yapmak, etmek. *Ör:* Sınıfta sürekli aykırlamayı marifet sanıyor.

AYKURU/AYKIRI: 1- Çapraz. Çaprazlama. 2- Yukarı, yukarı taraf.

AYLI/AYLİ: Hamile. Gebe.

AYMAK: 1- Kendine gelmek, ayılmak. 2- Farkına varmak, bilmek/ öğrenmek.

AYMALAMAK: 1- Karıştırmak. 2- Tırmalamak, yolmak. 3- Sıvazlamak, okşamak.

AYNA: Ana, anne.

AYNACA: Var olan, mevcut güzelliğini çeşitli nedenlerle bozmuş olan.

AYNIZBUYNUZ: Eğribüğrü.

AYRANGEVEN: Değersiz, tutarsız ve boş konuşan.

AYRIKSI: 1- Uyumsuz. *Ör:* Hocası de i, oğlan mektepde çok ayrı(k)hsı duruymuş. 2- Yabancı gibi olan, kümeye/kabileye katılmayan, yarı duran.

AYRUK: Zorunlu ihtiyaç.

AYYUÇ: Ayakaltı.

AZAPLIK: Köy sakinlerinin hemen hepsinin hayvanlarla birlikte baharda yaylaya göçmesinin ardından, köyün sessiz ve kimsesiz ortamı/hali.

AZAR: Hastalık.

AZARAK: 1- Seyrek dokunmuş bez. 2- Çok az. Azıcık.

AZAT: Çok büyük meşe ağacı. *Ör:* Dün bir azat kestik, eve getirdik, bu gışı üşümeden çı(k)harırık artık.

AZAYSIZ: 1- Huysuz, arsız, ahlaksız. 2- Hırçın.

AZAZ: İkinci el mal/eşya.

AZDANGALA: Neredeyse, hemen hemen, az daha.

AZGUN: Haşarı, yaramaz, şımarık.

AZIÇ KALMAK: Kendi payına düşene razı olmak. *Ör:* Aynı kaptan yemek yenmez bununla, hiç azıç kalmayı bilmez.

AZIKLI: Kapısı çalınıp yiyecek istenebilen, sofrası herkese açık, cömert, verici, iyiliksever insan.

AZILI: İri erkek domuz.

AZINTI: 1- Doğru olandan sapmış, bu nedenle iyi gözle bakılmayan kimse. *Ör:* Ona çok güvenme, azıntının biri. 2- Serseri, başıboş.

AZIRGAMAK: Yetersiz görmek, azımsamak.

AZITIK: 1- Başıboş ve sahipsiz kalmış. *Ör:* Yayladan dönerken derede bir azıtık eşek bulduk. 2- Bir yerde unutulmuş. 3- Kandırılmış, aldatılmış.

AZITMAK/AZDIRMAK: 1- Evde fazlalık olarak görülmeye başlanan, çok yaşlanan veya istenmeyen eşek, kedi, köpek gibi hayvanları evden uzak yerlere götürüp bırakmak, terk etmek ve peşinden gelmesini önlemek için aldatıp şaşırtmak. 2- Yolunu şaşırıp kaybolmak.

AZMAK: Üremek, töremek, çoğalmak.

AZMAN: İğdiş edilmiş hayvan.

AZNAK/AZNA(K)H: Düşmanlık ve husumet besleyen, kin tutan, saldırgan ve kötü niyet besleyen. *Ör:* Eskiden ayağı gapımdan eksik olmazdı, şimdi laf-söz yüzünden azna(k)h düşdük.

AZRAİL PENÇESİ: Ölen kişinin vücudunda oluşan morluklar veya damar izleri. *Ör:* Dedemin suyunu ben döktüm, her yanı ezrail pençesiydi.

AZRAK: Diğerine oranla daha az, azca.

-B-

BA: Yağmur sonrası, yağmurdan sonra.

BABA HESABI/BABA TAKVİMİ/ÇOBAN TAKVİMİ: Miladi takvimden ayrı olarak tutulan ve halkın hayvancılık, çiftçilik gibi işlerinde dikkate aldığı zaman başlangıç ve bitişlerini gösteren eski takvim hesabı. Bu takvimde ilk ay Mart ile başlar; ay isimleri ve sırası şöyledir: 1- Mart, 2- Abrıl/Ablıl, 3- Mayıs-Yaz Çoban ayı, 4- Hezaren/Heziran/Haziran, 5- Tomus-Ekin, 6- Ağustos, 7- İlkgüz, 8- Ortagüz, 9- Songüz-Koç-Güz Çoban ayı, 10- Garağış/Karakış, 11- Zemheri, 12- Gücük.

BABAK: 1- Kadının erkeği, erkeğin kadını. 2- Dövüş sırasında, aniden yaptığı bir hareketle/oyunla rakibini alt etmek. 3- Hileli hareket.

BABAKLAMAK: Korkutmak.

BABALANMAK: 1- Zıkkımlanmak. 2-Efelenmek.

BABAVURA: Uğurböceği.

BABI: Abla, büyük kız kardeş.

BAC: 1- Haraç. Kervanlardan veya yoldan geçenlerden alınan haraç. 2- Soygun, talan.

BACA: 1- Evin üstünden açılan, hem aydınlatma sağlayan hem de evin içini havalandıran tek gözlü pencere. 2- Ocak.

BACAK GERMEK: İnat etmek. Bir işin yapılmaması için çalışmak.

BACALIK: Şömine. Ev içindeki ocak ve baca düzeneği.

BACAN: 1- Kuvvet, güç. 2- Gayret çalışma. 3- Güç harcayarak yapılan hazırlık, idman.

BACEY: Kumalardan küçük olanı, çocuk doğurmuş ikinci eş.

BACIKÇI/BAĞCIKÇI: Biçilen buğday destelerini bağlamak için bağ hazırlayan görevli.

BACÖĞ: Bir kadının, kendine yakın, dost, ahbap, samimi bulduğu kadına hitabı ve isimlendirmesi. *Ör:* Böğün bacöğüme gideceem.

BAÇ: Öpücük. Öpüş. *Ör:* Bebeği o kadar tatlı ki gelen geçen şapur şupur baç ediyor.

BAÇETMEK: Öpmek.

BAD: 1- Açmamış tomurcuk. 2- Bitki yaprağının damarı. *Ör:* Pancarın badını sıyırıp turşu kurdum. 3- Yazın koyun-keçi sürüsünün geceyi geçirdiği genellikle üstü açık, çevrili yer. *Bkz.* BAT. 4- İnce bulgur, yeşil mercimek, salça, maydanoz, baharat, çok ince doğranan domates ve hıyarla yapılan, pişirilmeksizin karıştırılarak üzüm yaprağının a asında yenilen bir yemek. 5- Koyun ve keçi sürüsünün geceyi geçirmesi için konulduğu çevrili yer, ağıl. 6- Basamak, merdivenin basamağı.

BADAFAN: Suyun gürül gürül, bol ve sesli akması.

BADAK: 1- Kısırlaştırılmış, enenmiş erkek hayvan. 2- Er bezlerinden/yumurtalarından biri olmayan erkek. 3- Bodur, küt, kısa. 4- Gamsız. 5- Dayanıklı, sağlam.

BADAL: 1- Merdiven. 2- Merdiven basamağı. 3- İskemle, tabure. 4- Yol veya tarladaki girinti-çıkıntı veya tümsek.

BADALBUDAL: Delikler, çukurlar, tümseklerle dolu zemin veya yol.

BADALLAMAK: Yeni bir giysi veya eşyayı kötü veya yanlış biçimde kullanmak.

BADARLAMAK: Azarlamak.

BADAS: Tahıl kaldırıldıktan sonra harmanda toprağa karışmış olarak kalan buğday taneleri. *Ör:* Badası serçeler toplamadan bizim tavuklar yese bari.

BADI: Ördek.

BADIÇ: 1- Fasulye, bezelye gibi sebzelerde ve bazı ağaçlarda meyveyi/tohumu içinde bulunduran kabuk. 2- İri ayak.

BADILGAN/BATILGAN: Bataklık. Sazlık alan.

BADIRDAMAK: Konuşmak, gereksiz ve yersiz laflar etmek.

BADIRTI: İşitilen ancak anlaşılamayan konuşma sesi.

BADSAT: Seyrek halde, çok az olarak.

BADUÇ: 1- Yeşil fasulye. 2- Nohut, bezelye, fiğ, bakla gibi tahıl ürünlerinin tanelerinin bulunduğu bölüm.

BADUT: Nane.

BAGA/BEGE: Ahırda hayvanların yemesi için yem konulan tahtadan veya içi oyulmuş büyük ağaç kütüklerinden yapılan, genellikle duvara veya direklere sabitlenmiş yer.

BAGAZ: 1- Geç kavrayan. 2- Salak, avanak, bön. 3- Çabuk kandırılan, her söylenene kanan.

BAĞA: Üzeri sertleşmiş ur/çıban.

BAĞACIK: Tahtadan yapılma bir tür basit kilit.

BAĞAN: Ölü doğan birkaç aylık cenin. Düşük.

BAĞARSIH/BAĞARSI(K)H: Bağırsak.

BAĞCAK/BAĞCA(K)H/BAĞARÇAK: Çobanın uyumadan önce koyunların ayağına bağlayıp eline ya da ayağına doladığı, koyunlar yerinden ayrıldığında çekilerek çobanın uyanmasını sağlayan örme ip veya bu bağlama işi. *Ör:* Bağcak çekilince çoban uyanmış, bir de bakmış ki iki kurt sürüye dalmış.

BAĞÇA/BA(K)CA/BAHÇA: Bahçe, bostanlık.

BAĞDAŞIK: Samimi. Samimiyet durumu.

BAĞDAŞ KURMAK: Her iki bacağı açarak çaprazlama birbirine geçirerek yapılan yerde oturma biçimi.

BAĞI: Sihir. Büyü. *Ör:* Taze gelini bağıyla kocasından soğuttular.

BAĞICI: 1- Büyücü. 2- Baştan çıkarıcı.

BAĞIL: Bavul.

BAĞILCA(K)H: Kolları bağlamaya yarayan bağ.

BAĞIRDAK: 1- Bebeğin içine konularak sallanıp avutulduğu/uyutulduğu bez. 2- Bebek beleme bezi. Bebeği kolları ve vücudundan saran belek bezi. *Ör:* Bağırdağı fazla sıkma, çocuk uyumaz.

BAĞIRTLAK: 1- Atmaca türü bir kuş. *Ör:* Bugün bir bağırtlak gördüm, havada bir kuşu yakaladı. 2- Bebeğin beşikte bağlandığı bez.

BAĞLAK: Çimento, çamur vb. kullanmaksızın taşlarla örülmüş tarla duvarı, seki.

BAĞLAM: Demet. Deste. *Ör:* Bostandan 50 bağlam maydanoz toplayıp çarşıya, satmaya götürdü.

BAĞLANMAK: Soğukluk, ruhsal etkenler, hastalık vs. gibi çeşitli nedenlerle eşiyle cinsel ilişkiye girememek.

BAĞLIK: 1- Uçkur. 2- Narâ. Haykırma.

BAĞLIM: Demet.

BAĞRI BATIŞIK: İki kişinin çok samimi olması, aralarından su sızmaması durumu.

BAĞRIYUK(H)A: 1- Duygusal kimse. *Ör:* Hangi filmi izlese bizim bağrıyu(k)ha ağlayacak bir şey buluyor. 2- Merhametli.

BAĞ SAĞIMI/BAĞ SAĞMA: Bağ bozumu, bağ bozma.

BAĞYA: Bahçe, bağ.

BAHÇALAMAK: Meyve ağacını/ağaçlarını budamak. *Ör:* Kayısıyı bahçalayınca daha da canlandı.

BA(K)HANA: Yere çakılan kalın ağaç direk.

BAHTABAKAN/BA(K)HDABA(K)HAN: Bukalemun.

BAKAGENE: Bakarak, bakmak suretiyle, bakar şekilde.

BAKALAK: Göz-kulak olma, bakma, dikkat etme durumu. *Ör:* Çocuğa bakalak ol dedim tarlaya gittim, geldim ki bizim salak oyuna dalmış.

BAKANAK/BAKINAK: Manzaralı, oradan çevreyi seyretmenin güzel olduğu yer. *Ör:* Tepeye çıkalım, çok bakınaklı bir yer, oradan köyü seyredelim.

BAKICI: Falcı. *Ör:* Kızına koca bulmak için bakıcılardan çıkmıyor.

BAKILDAK: Koyun, keçi dışkısı.

BAKIMCI: Falcı. Medyum.

BAKINAK: Evcil ahır hayvanlarının ayaklarının arkasındaki çıkıntı veya tırnak.

BAKINCAK: Ayna.

BAKINTI: 1- Ziyafet. 2- Doyurma.

BAKITMAK: 1- Göstermek. 2- Geç kalmış, gelmemiş bir kişiyi merak ederek beklemek veya gecikmiş bir işin yapılmasını gözlemek/beklemek. *Ör:* Oraya vardığımda babamı, bakıtmaktan canı sıkılmış halde buldum.

BALACA: 1- Küçük, ufak. 2- Çocuk.

BALAH/BALA(K)H: Paça, pantolonun paçası.

BALAK: 1- Manda veya ayı yavrusu. 2- Şişman, tombul.

BALAVIZ: Arının çiçekten toplayıp dalağın gözlerine bıraktığı öz.

BALCAN/BADILCAN/BALDIRGAN/BALDIRCAN: Patlıcan.

BALÇAK/BARÇAK: Kılıcın sapı ile keskin bölümü arasında bulunan engel, siper.

BALDAK/BALDA(K)H: 1- Yüzük. 2- Halka.

BALDALAĞI: Yüzlek çok güzel olan kız. *Ör:* Mehmet'in kızı büyüyüp serpilmiş, tam bir baldalağı.

BALDIRI ÇIPLAK: Fakir, hiçbir şeyi olmayan.

BALDUDAK: Dalkavuk.

BALHIMAK/BAL(K)HIMAK: Çok ağrımak. Zonklyarak ağrımak. *Ör:* Bugün çok yürüdüm, ayaklarım balhıyor.

BALIK: Yavru, bebek. *Ör:* Atasözü: Ayı, balığını incitmez.

BALIMA: Balık.

BALK: Şimşek, yıldırım.

BALKAN/BALKEN: 1- Dağ, tepe. 2- Sazlık, ormanlık. 3- İçine girilemez durumdaki sık çalı ve ağaçlarla kaplı orman. *Ör:* Kovaladığımız tavşan balkana dalınca mecburen peşini bıraktık.

BALKIMAK/BAL(K)HIMA(K)H: 1- Parıldamak, birdenbire güçlü bir ışığın parlaması. 2- Yıldırım düşmesi, şimsek çakması. *Ör:* Öyle bir balkıdı ki gece sanki gündüz gibi oldu.

BALKIR: Şimşek. Parıltı.

BALTANCIK/BATANCUK: El ile çekilen değirmende, iki taş arasındaki açıklığı ayarlamada kullanılan ağaç parça. *Ör:* Baltancığı kabaca ayarlamışız, bazı taneler kırılmadan çıkıyor.

BAMB: Çürük. Çürümüş.

BAMBIL: Küçük bir arı türü.

BAMBUL/BAMBIL: Küf. Özellikle sıvı yiyeceklerin üzerinde oluşan küf.

BAN: Ağlama.

BANACAK: Ekmek banarak yenen sulu yemek.

BANADURA: Domates.

BANAK: 1- Lokma. *Ör:* Okula giderken iki banak yemeden çıkıyor. 2- Yemek. *Ör:* Adam çok kararlı, banağından artırarak para biriktirip ev alacak.

BANAKAŞI: Sulu yemek.

BANAKÇI: Otlakçı. Başkalarının yemeğinden, yiyeceğinden çöplenen. *Ör:* Hiç çalışmaz, hayatı banakçılıkla geçer.

BANDA: Bir tür yaban armudu.

BANDIRA: Himaye, boyunduruk altına alma.

BANDIRMA: 1- Üzüm pekmezi ve ezilmiş cevizle yapılan bir tatlı. 2- Yufkayı kızarmış kaz ve ördek gibi kanatlıların yağına bulayarak yapılan bir yemek.

BANG/BANGACAK: 1- Bağırmak, seslenmek. 2- Patlama sesi, patlamanın tarif edilmesi. *Ör:* Oğlan balonu şişirirken bangacak patlayıverdi.

BANLAMAK: Ağlamak, bebek hıçkırığı biçiminde ağlamak. *Ör:* Oğlunu askerde şehit verdi, o yüzden banlayıp gezer.

BANMAK: Ekmek batırarak, suyun ekmeğe geçmesi yoluyla yemeğin fazla suyunu almak.

BANNAK/BARNAK: Parmak.

BAR: 1- Kir, pas. *Ör:* Ne kadar pis kadın; kap-kacağı bar tutmuş. 2- Küf. Beyaz renkli küf. 3- Meyve ağaçları, çiçekler. 4- Sirke, pekmez vb. sulu yiyeceklerin üzerindeki köpük, küf, mantar oluşumu. 5- Bulaşık kaplarının kenarında birikip tabakalaşan kir. 6- Birlikte, beraber. *Ör:* Fatma'yla biz okula yıllarca bar gittik geldik. 7- Meyve. *Ör:* Atasözü: Çocuksuz baba, barsız ağaca benzer.

BARAK: 1- Baba. *Ör:* Aşık İfşani'den: Reşber olmamış bilmez orağı/Acından da can veriyor barağı/ Var ya bir gözlük bir de darağı/ Bu dünya böyledir zaman Ali'nin. 2- Dağınık saç veya saçı dağınık olan. *Ör:* Saçını hiç taramaz, hep barak durur.

BARALMAK: Kalmak, gidememek.

BARAMA: İpek böceğinin kozası.

BARAN: 1- Tarla sürerken karasabanın yaptığı iz. 2- Bağda üzümün çok olduğu tevek, kök.

BARATA: Ölmüş hayvanın parçası, organı.

BARAVUZ/BARAĞUZ: Bağ çubuğu.

BARÇ: Şapırdatarak, seslice yapılan öpüş.

BARÇA: Kaynak, memba. *Ör:* Bu paranın barçası nerden?

BARDABAŞ: 1- Dedikoducu. Dedikodu yapıp insanları birbirine düşüren. *Ör:* Kimin yayına varsa, birini ona fitneliyor; ne kadar bardabaş adam. 2- Gürültücü, çok gürültü yapan. 3- Avare. Boş gezen.

BARDA(K)H/BARDAK: 1- Bakır testi/tas. 2- Topraktan yapılma, yandan tek kulplu ve emzikli su kabı.

BARDAN: Genellikle saman taşımada kullanılan, keçi kılından örülmüş büyük çuval. *Bkz.* HARAR.

BARDAN BARDAN: 1- Yavaş yavaş. 2- Lapa lapa.

BARHANA: 1- Harabeye dönmüş ev. 2- Yük.

BARHANLIK(H)/BAR(H)KANLI(H)K/BARKANLIK: 1- Çöplük. 2- Tüm ekleri ve parçalarıyla ev ve evin yeri.

BARI: Üzüm çubuğu.

BARIK: 1- İnişli çıkışlı, engebeli tarla/arazi. 2- Sarı, sarışın.

BARIKMAK: Susamak.

BARIN ÇALMAK: Meyve ağaçlarının çiçek açması.

BARK: Hane. Ev.

BARKAN/BERKAN: Konak/konaklama yeri.

BARLANMAK: 1- Tortulanmak, küflenmek, paslanmak. 2- Ağız, dil ve dişlerde acılık olma durumu.

BARSUK: Bağırsak.

BARTIL: Rüşvet. Rüşvetçi. *Ör:* Bartıl eşek, onu boşver o bartılın teki.

BARTIRIK/BATIRIK YEMEĞİ: Ana malzemesi düğürcük denen ince bulgur olan bir Yörük yemeği. 150 gram ince bulgur, 1 kilo domates, bir baş soğan, iki adet biber, 100 gram çekilmiş ceviz, bir demet maydanoz, bir tutam fesleğen ve yarım kilo su ile yapılır. Bulgur derin bir kaba konur; üzerine ince kıyılmış soğan, domates, biber, maydanoz, ceviz ve tuz eklenip yumuşayıncaya kadar yoğurulur. İnce kıyılmış fesleğen eklenip yeniden karıştırılır, çorba kıvamına gelinceye kadar soğuk su eklenir.

BARTIŞ: Dış kapı girişinde bulunan basamak.

BARTLAMAK: Hayvanların, özellikle develerin Mart ayından itibaren doğurmaya başlaması. *Ör:* Atasözü: Martı martlattım, deveyi bartlattım.

BAR TUTMAK/BAR BAĞLAMAK: Kir tutmak.

BARUTLANMAK: Çabuk sinirlenmek. Öfkelenmek. *Ör:* Bacısı ayda yılda bir çarşıya gitti diye barutlanıp kızın üzerine yürüdü.

BARZIN: İki çatallı değneğe bir tül geçirilmesiyle elde edilen ve süt süzmekte kullanılan basit süzgeç.

BASABAS: 1- Daima, hep, sürekli. 2- Tıkabasa.

BASAK/BASSAK/BASTAK: 1- Basamak. Merdiven. 2- Kapı eşiği.

BASAMBAK: Merdiven.

BASANGAÇ: Merdiven.

BASARNA: Kaldıraç. Manivela. *Ör:* Tarla sürerken bir kaya sabana takıldı; basarna getirdik gene yerinden oynatamadık.

BASDAK: Merdiven.

BASDIGABAK: Kabak tatlısı.

BASGIÇ: Eşik. Kapı eşiği. *Ör:* Alevi kültüründe basgıça basılmaz.

BASIĞ: Bahçe. Tarla.

BASIK/BASUK: 1- Kısa, cüce. 2- Cılız kalmış çocuk. *Ör:* Bu oğlan çok basuk kalmış. 3- Hasta.

BASIKKIN. 1- Alçak tavanlı oda. 2- Havasız, bunaltıcı yer.

BASIKLAMAK/BASIK(H)LAMAK/BASIHLAMAH/BASSIKLAMAK: Bastırmak, yeknesak ve yinelenen hareketlerle sürekli bastırmak.

BASIKLIK: Hastalık, hasta olma durumu. *Ör:* Zavallı kadın, basıklıktan bir türlü kurtulamadı.

BASIRIK(H)/BASIRIĞA VURMAK: Eski giysi, kumaş parçası veya değişik eşyanın bir köşeye, deliğe, kuytuya atılması, tıkıştırılması durumu. *Ör:* Giysilerini düzgünce bir yere koymayıp sanki basırığa vurmuş gibi köşeye tıkıştırmış.

BASKIÇ/BAS(K)HIÇ: Merdiven. Birkaç basamağı bulunan küçük merdiven.

BASMA: Büyükbaş hayvan dışkısının tezek yapılmak üzere doldurulup bastırılarak düzleştirilip bekletildiği çukurca yer veya dışkının çukura doldurulup düzleştirilme işlemi. *Bkz.* BASMALIK.

BASMACA: 1- Kurutulmuş meyve. 2- Kuru kayısı, çir. 3- Çeşitli meyvelerin dilimlenerek veya yarılarak güneşte kurutulmuşu.

BASMACIK/BASMACI(K)H: Bütün halinde veya dilimlenerek güneşte kurutulmuş meyve, çir.

BASMAK: 1- Merdiven. 2- Basamak. 3- Hasta etmek.

BASMALIK: 1- Büyükbaş hayvanların dışkısının atılıp biriktirildiği çukur veya bölme. *Bkz.* BASMA. 2- Gübrelik hayvan dışkısı.

BASMAN: 1- Set, engel. Derenin, su taşması olasılığına karşı tarlanın dere, çay ve ırmağa yakın yerlerine çekilen duvar.

BASSAK: Merdiven.

BASSAKBAŞI: Merdivenin başı, uç kısmı.

BASTAK: 1- Tırpan. 2- Tırpanla ot ve arpa vs. biçmek.

BASTAMAK: 1- Merdiven. 2- Basamak.

BASTIRAĞA VURMAK: Üstüne bastırmak.

BASTIRAK: Kapı dayağı. Kapının açılmaması için arkasına dayanan kalın değnek/ağaç.

BASTIRAKLI: İyi huylu, terbiyeli. Ailesinin terbiyeli ve iyi yetiştirdiği çocuk.

BASTIRIK: 1- Sel basmasına karşı yapılan set. 2- Kapı sürgüsü. *Ör:* Gece yarısı kapı öyle dövülüyordu ki bastırık yerinden çıkacaktı. 3- Balkon üzerine veya evin girişinin üzerine yapılan örtme, bir tür balkon.

BAŞA ÇAĞIRMAK: Kaza ve belaya davetiye çıkaracak biçimde konuşmak veya davranmak.

BAŞAKÇI: Buğday biçilmesi sırasında, dökülen başakları arkadan toplayan kimse/görevli.

BAŞAKLAMA: Bağ bozumu.

BAŞA(N)ĞI/BAŞAĞI/BAŞANGI/BAŞANGU: 1- Yaramaz, haşarı çocuk. Uslu durdurulması, baş edilmesi zor çocuk. 2- Becerikli. 3- Bilgiçlik taslayan.

BAŞARAN PARMAK: İşaret parmağı.

BAŞARAT: 1- Yetenek. *Ör:* Orhan çok başaratlı oyuncu, onu bizim takıma alalım. 2- Beceriklilik, becerikli bir biçimde.

BAŞAT: 1- Haşarı, yaramaz. 2- Lider, yönlendirici ve etkisi altına alıcı özellikte olan. 3- Sürünün lideri olan koç. *Ör:* Bizim başat goç çok akıllı; sürüyü nereye götüreceğini iyi biliyor.

BAŞATLAMAK/BAŞAT ETMEK: Ceviz, fındık gibi meyveleri dalından topladıktan sonra, ağacın yüksek dalları ve görünmeyen yerlerinde kalmış az sayıda meyveyi çocukların veya komşuların toplaması. *Ör:* Köyün bütün çocukları Hasan Emmi'nin cevizini başatlamaya koştu.

BAŞBA/BAŞBAĞI: Yünden örme, inek gibi hayvanların boynuzuna takılarak kullanılan yular.

BAŞBIÇAĞI: Ustura.

BAŞBIRAKMAK: 1- Verilen sözden vazgeçmek. *Ör:* İneği bana satacağını söyledi, sonra başbıraktı. 2- Öküz arabası yokuş aşağı giderken, öküzlerden birinin veya ikisinin birden boyunlarını aşağı eğmeleri yüzünden öküz arabasının burnunun yere çakılması. *Ör:* Kara öküz gene başbıraktı, onu satacağım. 3- İşi yarıda bırakmak.

BAŞCIL/BAŞÇIL: Lider, reis, başkan.

BAŞ GILTI: Başucu, baş tarafı.

BAŞIBOZUK: Dul kadın. *Ör:* Herif, o başıbozuğun evinin önünden geçme.

BAŞILTI/BAŞALTI: Emin ve güvenilir yer.

BAŞINA AĞLAMAK: "Ölesin de başında sana ağlayayım" anlamında beddua. Genellikle kadınların kullandığı bir deyimdir. *Ör:* Başına ağladığım herif.

BAŞINA ÇALMAK: "İstemiyorum, alsın, onun olsun" anlamlarına gelen; önce istenen/arzulanan bir şeyin, herhangi bir nedenden dolayı isteniyor olmaktan çıkması. *Ör:* Bir tırpan verdi, bin laf etti, alsın tırpanını başına çalsın.

BAŞINA ÇÖKMEK: Bir erkeğin kadına tecavüz etmesi. *Ör:* Köyde ar haya kalmadı; Süleyman gitmiş evli barklı kadının başına çökmüş.

BAŞINDAN HAVALI: Dalgın, çok dalgın kimse. *Ör:* Bizim başından havalı Ramazan, gene dünyada değil.

BAŞKAĞA/BAŞKAA: 1- Kasıtlı olarak, bilerek. 2- Şaka.

BAŞ KOŞMAK: Yarışmak, rekabet etmek. Ötekiyle aynı düzeyde/çizgide olmak için uğraşmak.

BAŞLAK: Baştan çıkmış kimse.

BAŞLI: Sileden taşacak biçimde dolu. *Ör:* Öndüç buğday istedi; başlı başlı iki sile verdim.

BAŞLI KALMAK: Bir işin başlandıktan sonra bitirilmeyip, öylece kalakalması. *Ör:* İşimiz başlı kaldı, güz geldi daha buğdayı dermedik.

BAŞMAK: Ayakkabı.

BAŞOĞUL: Arı kovanının verdiği ilk oğul.

BAŞOLMAK: Sona ermek. Bitmek.

BAŞŞAKLAMAK/BAŞŞA(K)HLAMA(K)H/BAŞAKLAMAK/ BAŞŞA(K)HLAMAK: Kayısı, üzüm, ceviz ve diğer meyveler ile sebzeleri topladıktan sonra ağaçta sırığın ulaşamadığı veya teveklerin altında görülemeyen, geriye kalan meyveleri toplamak. Başşahlama işini genellikle çocuklar yapar. Meyvenin sahibi, dallarda veya teveklerde geriye kalan sebzeleri/meyveleri, başşaklayan kişiye, genellikle çocuklara verir. *Ör:* Mustafa Emmi'nin üzümünü başşa(k)hladık.

BAŞTAKIM: Bayanların başlarına taktığı, üzeri altın, gümüş, inci, boncuk ve diğer süs eşyasıyla süslü bir tür fes.

BAT: 1- Yaylada etrafı çevrili çayırlık alan. 2- Tahta çit. 3- Yazın koyun-keçi dinlendirilen üstü çoğunlukla açık, çevrili yer, ağıl. *Bkz.* BAD.

BATAL/BATAL OLMAK: 1- Elde var olan mal ve eşyanın kaybedilip züğürt kalınması. 2- Geçersiz olma, yok olma, boşa gitme, heba olma. *Ör:* Aşık İfşani'den: Haklar batal oldu, nasıl yaşıyım?/Coşkun nehir gibi oldum, daşıyım/Eşitlik nerdedir, ona şaşıyım/Köle değil, azat kalmak ey imiş. 3- Bir işin fiyaskoyla sonuçlanması. 4- Kaybolmaya, yok olmaya yüz tutmak. 5- Su/sel baskını sonucu ekili tarla veya sebze bahçesinin şeklinin bozulup kum, çamur ve taşla dolması ve ürünün yok olması durumu. *Ör:* Tomusun ortasında sel geldi, bostanım batal oldu.

BATALGA: 1- Bakımsız kalıp harap olmuş bağ-bahçe. 2- Sazlık, bataklık, çayırlardaki küçük bataklık alanlar.

BATAR: 1- Zatürree. Verem. *Ör:* Halamın kızı batara tutuldu, zor kurtulur. 2- Keskin sancı.

BATARGA: Ziyan olma, boşa gitme, telef olma.

BATBAT: Ördek.

BATIN: Tanrı. Yaratıcı. *Ör:* Her şeyi yaratan Batın'a yemin ederim ki doğruyu söylüyorum.

BATIRIK: Fıstık ezmesi, ince bulgur, yeşil mercimek, salça, maydanoz, baharat, çok ince doğranan domates ve hıyarla yapılan, elle iyice yoğrulduktan sonra lahana veya üzüm yaprağının arasında yenilen bir yemek.

BATLICAN: Domates.

BATMAK: 1- Durmak. 2- Olduğu konumu sürdürmek. 3- Çepel, çamur.

BATMAN: 6 okka(8 kg) ağırlığında eski ağırlık ölçüsü birimi.

BATUN: Bilinmeyen, meçhul yer. Bilinmeyen yerden. *Ör:* Dağın o yanına kimse gitmez, batundur orası.

BAVA/BAUA: Baba.

BAVURDAK/BAĞURDAK: Çocuk salıncağının oturulacak yerindeki bez veya minder.

BAY: 1- Zengin. Varlıklı. Malı-mülkü çok olan. 2- Güzel. 3- Manevi değerleri yüksek olan. Yüksek maneviyata sahip kimse.

BAYA: Normal olan, doğal ve tabii olan.

BAYA(K)H/BAYAHDAN: Birkaç dakika önce, az önce, biraz önceki zaman. Demin.

BAYAN: Süs.

BAYANMAK: Süslenmek.

BAYBOLAN: Büyük su testisi.

BAYDA: 1- Yumurta. 2- Bakırdan yapılmış salata kabı. 3- Bade, içki dolu bardak. 4- Tek kişilik, dar ve küçük kayık.

BAYIK: 1- Yağsız, yavan yemek. 2- İçi boş, yavan söz.

BAYILDAN: Bir patlıcan yemeği.

BAYIMAK: 1- Giderek ufuktan kaybolmak, görünmez olmak. 2- Fakirlikten kurtulup zenginleşmek, varlıklı hale gelmek. 3- Maneviyata yönelmek, kendini manevi değerlerle donatmak.

BAYINMA(K)H: İçi geçmek, uyuyup kalmak.

BAYINTI: 1- Kendinden geçer gibi olmak, kendini kaybedip bayılır gibi olmak. *Ör:* Güneş öyle vuruyordu ki tepeden, bir bayıntı geldi, ağacın dibine yığılmışım. 2- Uyku getirecek derecede uzun ve gereksiz konuşan. *Ör:* Bu bayıntı herif şimdi konuşmaya başlar, ben kaçayım.

BAYIR KEÇEMENİ: Kertenkele.

BAYIRLAŞMA: Bakımsızlık yüzünden araziyi orman kaplaması, arazinin/tarlanın ormana dönüşmesi.

BAYLAN: Şımarık, cilveli, nazlı.

BAYLIK: Zenginlik. *Ör:* Allah'tan baylık değil sağlık istiyorum.

BAYNIMAK: Gelişmek. Büyümek.

BAYNIMIŞ: Gelişmiş. Büyümüş.

BAYSIZ: Obur, çok yiyen. *Ör:* Atasözü: Baysızın azığı karnında gerek.

BAZ: 1- Bölük, parça. Bir bölük tarla. 2- Kazılmış büyük çukur. 3- Maden ocağı.

BAZAR AVRADI: Yerli yersiz, üzerine vazife olarak veya olmayarak konuşan genç kız.

BAZARLIK: Yayladan inmeye yakın bir vakitte yapılan yayla şenliği.

BAZI: Küçük ve ince ekmek.

BAZLAMA: 1- Şişman. 2- Oklava ile açılan, ocakta sac üzerinde pişirilen büyük, yuvarlak ve ince yufka. 3- İki el büyüklüğünde ve kalınca açılmış, duruma göre yağlı olarak yapılan katmer ekmek.

BAZLAMAK: Hamuru oklava ile çok ince kalacak açmak.

BECE: Gece.

BECEK: Kıyı, uç, köşe.

BECEN: İtina, özen.

BECENE: Ürküntü veren, ıssız yer.

BECENMEK: Özenmek, itina göstermek. *Ör:* Hatça evine heç becenmez, evi darmadağınıktır sürekli.

BECERMEK: Kaka yapmak. *Ör:* Bebeğe bez yetiştiremiyoruz, günde iki kez beceriyor.

BECİS: İyilik bilmez, vefasız, nankör.

BECİT: Acele.

BEÇ: Bön, saf, avanak.

BEÇE: Çocuk. *Ör:* Beçeler hergün bizim evin önünde toplanıp türlü türlü oyunlar oynuyor.

BEDDELEK: 1- Saygısız. 2- Düşüncesiz.

BEDEĞET: Çirkin. Çok çirkin.

BEDEL: Merdiven.

BEDİLDEMEK: 1- Kendi kendine konuşmak. 2- Sürekli kıpırdanmak, yerinde durmamak. *Ör:* Ali sürekli bedildeyince öğretmen onu sınıftan çıkardı.

BEDİLDENMEK: Söylenmek, konuşmak.

BEDİRİK: Tahtadan yapılma, yarım metrelik ince bir değnek ve ucuna takılmış yuvarlak ve küçük bir tahtadan oluşan ip eğirme aleti. İğ. *Ör:* Çoh çalışgan bir gadın; sabah bediriğinen ipi eğirdi, ağşama çorabı ördü.

BEGE/PEGE/PEG/PEĞ: Samanlık, otluk.

BEGİREMEK: Seslenmek, ses çıkartmak.

BEĞ: Bıyık.

BEHLEMEK: 1- İşaretlemek. 2- Sahiplenmek. 3- Erkeğin bir kızla nişan yapması. 4- Erkeğin kız tarafıyla, nişanlanma konusunda karara varması, karşılıklı söz alınması. 5- Azmetmek, kararlılık. Bir işi yapmaya ya da bir şeyi elde etmeye ilişkin kendine söz vermek, karar vermek. *Ör:* Behlediği dükkanı açtı sonunda.

BEK: 1- Hızlı, süratli. 2- Sağlam, güçlü, dayanıklı. *Ör:* Çok iyi, çok bek bir katır satın almış.

BEKBASAN: Karabasan.

BEKEMEK/BEKETMEK: Kapatmak. *Ör:* Kızım kapıyı beke, soğuk gelmesin.

BEKİK: Boğmaca hastalığı.

BEKİMEK: Kırık kemiğin kaynaması, yapışması.

BEKİNMEK: Bir şeyi ısrarla ve inatla istemek.

BEKİTMEK/BERKİTMEK: 1- Sert ve hızlı biçimde vurmak. 2- Sıkılaştırmak, sıkıştırmak. 3- Güçlendirmek, sağlamlaştırmak, pekiştirmek. *Ör:* Bostanda garığın kıyılarını bekitmezsen su sağa sola kaçar. 4- Katılaştırmak, sertleştirmek. 5- Kapatmak, içine hapsetmek. 6- Burkulmak. 7- Önlemek, engellemek. 8- Yerleştirmek, istihdam etmek.

BEL: 1- İşaret. 2- İz. 3- Dağ ve tepelerin geçit veren düz ve yüksek yeri.

BELA GAŞŞASI: Kavga arayan, kavga etmek için bahane arayan.

BELBENT: Parmaklık.

BELCE: İki kaşın arasındaki yer.

BELDENAT: Bir tür yaba. Meşe veya ardıç ağacından olması tercih edilen, yaklaşık birbuçuk metre sapı bulunan, üç ila beş parmağı olan, buğday ile samanın ayrışması için harman savurmada kullanılan bir tarım gereci. *Ör:* Bizim beldenatın üzerine öküz basıp kırmış.

BELEĞÜ: Gözleri alacakaranlıkta görmeyen kimse.

BELEK: 1- Benek. 2- Benekli ve farkl renklerin karışımı. 3- Bebeğin öllük ve beleme bezleriyle belenmiş durumu veya beleme işi. *Ör:* Akşama kadar tarladaydık, zavallı yavrumun beleğini daha yeni çözüyorum.

BELEKEY: Küçük, ufak.

BELEMEK: 1-Küçük bebekleri bezlerle ve öllükle sarmalamak. 2-Her yanına bir şeyi bulaştırmak, sürmek. *Ör:* Çocuklar derede oynarken çamura belenmiş. 3- Bir sıvının içine tümünü daldırıp çıkarmak.

BELEN: 1- Yamaç, sırt, bayır, tepe. 2- Tepelerdeki düzlük. 3- Dağ geçidi, dağ yolu. *Ör:* Karşı dağın beleni kışın çok soğuk olur. 4- Deniz sahili olmayan, sahilden uzak ve yukarıdaki yer.

BELERMEK: 1- Mecali, takati kesilmek. 2- Gözlerin iyice açılıp büyümesi.

BELETMEK: Belirti/iz/işaret koymak.

BELİK: 1- Parçalı, parçalanmış. 2- Saç örgüsü, kadınlarda saçın örülmüş şekli.

BELİN: Tepe, dağ. *Ör:* Çobana söyle, sürüyü beline götürmesin, orada kurt gördüm geçenlerde.

BELİNLEMEK: 1- Tuhaf ve garip karşılamak. 2- Şaşırmak. *Ör:* Sınavda birinci oldun dediler, inanmadı, belinleyip baktı kaldı. 3- Uyurken ani ve tik şeklinde hareket yapmak.

BELLEĞE: Bir kanaldan akan pis ve çamurlu su.

BELLEK: 1- Önceden belirlenmiş yer. 2- İşaret. 3- Bilinen, alışılmış, dadanılmış yer/şey. *Ör:* Tarla sıçanı patates bostanını bellek etmiş, hergün söküp götürüyor.

BELLE Kİ: Örneğin, sözgelimi, mesela.

BELLEME: 1- At, katır, eşek eğeri. *Ör:* Kırata vurdum da gümüş belleme/ Aman doktor sol böğrüme elleme. 2- At, katır, eşek gibi binek hayvanlarının eğerinin, palanının altına, hayvanın vücudunu yara-bereden korumak amacıyla konan çul. Sırtlık.

BELLEMEK: 1- Zannetmek, sanmak. Aslında öyle olmayan bir şey, durum veya olayı öyle sanmak. 2- Bahçe, bostan, bağ gibi arazileri bel aletiyle aktarmak. 3- Hasım bilmek, kin tutmak, düşmanlık besemeye başlamak.

BELLEMEK/BELLEMEYE GİTMEK: Geçmiş olsun, göz aydını ya da hayırlı olsun ziyaretine gitmek. *Ör:* Ali'nin oğlu askerden gelmiş, bellemeye gittik.

BELLİ: "-den, -dan bu zamana kadar" anlamında kullanılır. *Ör:* Dünden belli hiçbir şey yemedim, çok açı m.

BELLİK: 1- Kambur. *Ör:* Noolacak işte; yaşımız gitti, belliğimiz çıktı. 2- Yaldızlı, süslü kağıt. 3- İşaret. Hatırlamak veya tanımak için eşyanın üzerine, hayvana, bağ/bahçeye vs. konulan iz/işaret.

BELLİLİK/BELLİK: İşaret, bir yere bir şeyi göstermesi, bulunması için konulmuş işaret/iz. Bir şeyi hatırlamak veya bulmak için onun yanına veya bir yere konulan herhangi bir şey, hatırlatıcı.

BELLİLİK ETMEK/BELLİK ETMEK: İşaret koymak.

BENCİL: "Bana tutkun, bana sempati duyuyor, bana dostluk ve iyilik hisleri besliyor" anlamı taşır. *Ör:* Osman çok bencildir, benim için her şeyi yapar.

BENDİK: Başta bulunan fes vb. başlığı, boğazın altından geçirilerek bağlayan bağ/şerit.

BENELEMEK/BENALEMEK: Şaşırmak, afallamak.

BENGE/BANGE: Kaka. Kaka yapma.

BENGELEMEK/BANGELEMEK: Yellenmek, osurmak.

BENGİLDEMEK: 1- Şaşırmak. 2- İrkilmek. *Ör:* Birdenbire bağırınca bengildeyerek uyandım.

BENGİLLENMEK: Sıçrayıp korkmak, irkilmek.

BEN(Ğ)LEŞMEK/ BEN(Ğ) DÜŞMEK: Daldaki meyvenin olgunlaşmaya başladığı sırada renginin değişmesi. *Ör:* Gayısılara ben(ğ) düşmüş, 15 güne gadar endiririk.

BENİLDEMEK: Aniden uyanmak.

BENK: 1- Benek. Ben. 2- Çil. Yüz veya vücuttaki çil.

BENNENMEK/BENLENMEK: Sahiplenmek.

BENSİMEK: Kendine yakın hissetmek, benimsemek.

BENZERCE: İyice, kötünün iyisi, biraz daha iyi. *Ör:* Son getirdiği karpuzlar daha benzerceydi.

BER: Koyun sağma işlemi.

BER/BERÇE: Koyun sürüsünün yatıp dinlendiği ve sağıldığı yer, ağıl. *Ör:* Gızım, goyunları berçe düz de sağak.

BERÇİM/PERÇİM: Lehim.

BERÇİMLEMEK: Lehimlemek.

BERE: 1- Yara, kesik, çizik veya derinin patlamış yerinden ince sızan kan. Kanayan yer veya inceden kanama. 2- Koyunların sağıldığı yer, sağım yeri.

BERELMEK: Yorgunluktan gözlerin düşmesi ve ferini yitirmesi. *Ör:* Bereldin gittin, hadi yat artık.

BERERMEK: Yüz veya vücutta morartı/morluklar oluşması. *Ör:* Oyun oynamıyorlar sanki dövüşüyorlar; oğlan eve yüzü-gözü berermiş halde geldi.

BERERTİ: Yüzdeki veya vücuttaki morluk, morartı.

BERGE: Kayısı.

BERİ: Davar sağma yeri.

BERİBERİLEK: Kolay olanı, asgari yönüyle, en azından.

BERİCİ: Davar sağan, sağıcı.

BERİNGLEMEK: Uyuyan birini apansız ses çıkarıp veya dokunup sıçratarak korkutmak, irkiltmek.

BERİYÜZ: Bu taraf, bu yan.

BERK: 1- Şimşek. 2- Çok, fazla, aşırı. *Ör:* Bu karda kışta eve gelene kadar berk üşümüş.

BERKİŞMEK: 1- Sıkışmak. 2- Katılaşmak.

BERKLEŞMEK: Sertleşmek, sıkılaşmak. *Ör:* Tarladan gide gele berkleşip yol oldu.

BERLİ/BELLİ: 1- Beri, yakın, yakına. 2- (-den) beri, (-den) bu zamana kadar, (-dan) beri. *Ör:* Sen gurbetten eve geldiğinden berli yüreğim farıdı(şenlendi).

BERLİK: Koyun sağılan, çevresi taşla çevrili yer.

BERTE: Ateş, kor.

BERTELMEK: Dövüşecekmiş gibi dikleşmek, sertleşmek. *Ör:* Ali ile Veli birbirine berteldi, koş ayır onları.

BERTİK: Karında oluşan gaz.

BERTİKMEK: 1- Ağlayacak duruma gelmek. 2- Hıçkırarak ağlamak.

BERTİLMEK: Ezilmek.

BERTLEK: Birden sinirlenen, aniden parlayan.

BERTLETMEK: Gözünün alt kapağını parmağıyla aşağı çekerek gözün ağını iyice açmak.

BESEREKLİ: Hastalıklı.

BESLEK/BESLEME: 1- Barınma ve beslenme karşılığında ev hizmetini yapan gençliğe yeni adım atmış kız. 2- Hizmetçi kız. 3- Ev hizmetini yapması ve sığınma amacıyla eve alınan, bazen da büyüyünce evlendirilen kimsesiz veya yoksul kız veya erkek çocuk.

BESLENGİ: 1- Üvey evlat. 2- Evlatlık. 3- Alıp yetiştirilen ve hizmet gördürülen yetim veya fakir aile çocuğu, besleme.

BESMEÇ: Çiğköfte.

BESTEK: Övünme ve alçakgönüllülük karışımı tavır/hal.

BESTEKLENMEK: Kibir ve övünme mi tevazu mu olduğu belli olmayan, ikisinin karışımı hal, tavır ve konuşma.

BESTEL: Patlıcan veya kabağın pekmezle pişirilmesiyle yapılan tatlı.

BEŞBIYIK: Muşmula. Muşmula meyvesi.

BEŞEM: 1- Mahzun, kederli. 2- Yaslı.

BEŞERLEMEK: Başarmak, üstesinden gelmek.

BEŞİK: İşaretli, alnı benekli hayvan.

BEŞİRİK: Beceri, ustalık, tecrübe.

BEŞİRİKLİ: 1- Becerikli. Tecrübeli. 2- Derli-toplu.

BEŞŞİK: Alnında beyaz veya siyah leke gibi işareti olan hayvan.

BEŞTEN GELMEK: Tokalaşmak, el sıkışmak. Daha çok, bir konuda başarı gösteren veya zeki/akıllı bir söz, davranış, iş yapan çocuğu veya kişiyi kutlamak için, sözle birlikte uygulanır. *Ör:* Aferim oğlum, iyi iş çıkardın, beşten gel bakalım.

BETİNE GİTMEK: Zoruna gitmek. İçerlemek.

BETTİK/BITTIK: Kavun.

BEY/BEĞ/BÖĞ/BÖĞÜ/BÖYÜ: Örümcek ailesine ait, bazı türleri zehirli olan, yuvasını toprak altına dik olarak açtığı deliklere yapan, tüylü böcek.

BEYE/BEĞE: 1- Yem, hayvan yemi. 2- Hayvan yemliği, hayvanın yem yediği bölme.

BEYLEMEK: Demet yapmak, bağlamak.

BEYLENMEK: 1- Evlenmek. 2- Aşık olmak, tutulmak, gönlünü birine kaptırmak.

BEYNEMEK: İrkilmek, ürpermek. Korkmak.

BEY ÖVME: Gelinin eve indirildiği gün akşam, sağdıçın evinde damadın arkadaşlarının toplanıp yedikleri, belli kuralları bulunan yemek ve yaptıkları eğlence.

BEZBAŞ: 1- Üşengeç. 2- İşini yarım bırakan, hiçbir işi tamamlamayan. 3- Gamsız, umursamaz.

BEZDİRME: 1- Çörek. 2- Küçük küçük yapılmış köfte. 3- Yağsız gözleme.

BEZİRME: Kalınca açılıp pişirilmiş yufka.

BEZE: 1- Baş vermiş sivilce, ben. 2- Yara. 3- Hamur yumağı.

BEZEK: Süs, ziynet eşyası.

BEZEME: Vücutta oluşan çok sayıda kırmızı kabarcıklar veya lekeler.

BEZENE: Bezelye.

BEZENİĞE BASMAK: Derli-toplu olmak.

BEZENGİ/BEZENGÜ: Uçkur takılarak giyilen pijama, eşofman, şalvar gibi giysilerin üst kısmındaki uçkur geçirilen katlanıp içi boş bırakılarak dikilmiş yer.

BEZER: Bıkkınlık, usanma.

BEZERMEK: Bayılmak.

BEZGİNTİ: Usanç, yılgınlık, bıkkınlık.

BEZİ: Bölünmüş ekmek hamuru.

BEZİK/BEZÜK: 1- Pembe renk. 2- Solgun, cansız.

BEZİNE BASMAK: Sinirlendirmek, kızdırmak. Damarına basmak.

BEZİRGAN PİLAVI: Kıyma, soğan ve yağla yapılan bulgur pilavı.

BEZMEK: Bıkmak, usanmak. *Ör:* Bu adamın istekleri beni bezdirdi.

BICIK: 1- Minik, küçük.

BICILAMAK: 1- Kıskanmak. 2- Ekşimek.

BICILGAN: 1- Cıvık yağ. 2- Tarlada, bağ-bahçede çalışmaktan dolayı ayaklarda oluşan çatlak ve yarıklar.

BICIRGAN: Sulanmış yara. İçi sulanarak şişen yara. *Ör:* Yeni ayakkabı ayağımı bıcırgan etti.

BICIRIK/BICCIRIK: Ocağın kenarındaki oturulacak yer.

BIÇAKLIK: Büyükbaş hayvanın boynunun altındaki yumuşak deri.

BIÇILGAN: İltihap. Sulu yara.

BIÇKI: Bıçak.

BIÇKINMAK: Burkulmak.

BIDAK: Küçük odun parçası.

BIDANAZ: Yumurtlama çağına gelmiş genç tavuk, piliç.

BIDIK: 1- Böbrek. 2- Çıkıntı. 3- Küçük. 4- Az, çok az, azıcık.

BIDDIK: Kadın cinsel organı.

BIDDIMAN: Azıcık, çok az.

BIDIRDAMAK: Söylenmek, söylenip durmak.

BIDIRDAŞMAK: Kavga etmek.

BIDLAMAK: Söylenmek, konuşup durmak.

BIGIRIMCIK: Küçük, ufacık.

BIGIRIMIK: Küçücük, ufacık.

BIĞRIK: Az.

BIKAĞI/BUKAĞU: Atların koşmaması için veya fazla koşmaması için ayaklarına takılan demirden bir tür kelepçe.

BI(K)H: Sırt, omuzlar. *Ör:* Beş saat ayakta bekledim, belim bı(k)hım gırıldı.

BIKITMAK: Bıktırmak, usandırmak, iğrendirmek.

BILDIK: Küçük domates.

BILDIR: Geçen yıldan bir önceki yıl.

BILIK: Bakımlı, besili.

BILIZ: Yaramaz, haşarı erkek çocuk.

BILK/BIL(K)H/BİLK: 1- Çok yumuşak. 2- Gereğinden çok fazla olgunlaşıp iyice yumuşamış meyve.

BILKIMAK: 1- Çok yumuşamak, sertliği kalmayıp tamamen yumuşamak. 2- Meyvenin dalda gereğinden fazla olgunlaşıp iyice yumuşaması. 3- Yaranın sulanması veya iltihaplanması.

BILLAK: Parlak, parlayan.

BIMDIK: Domates.

BINAK: İneğin burnunun üst kısmına takılan sivri uçlu bir tür tasma.

BINGILDAK/BINGIRDAK: 1- Yeni doğan bebeğin tepesindeki yumuşak bölüm. 2- Hayvanın çene ve boynunun altındaki fazla etler.

BINIVIZ: Artniyetli, sinsi.

BIRANGADAK: Ansızın, birdenbire.

BIRCIK/BIRCİK: 1- Tepe noktası, üst noktası. 2- Ağacın en tepe yeri. *Ör:* Çam ağacının bırcığine kartal kondu.

BIRTLAMAK: Gaz kaçırmak, yellenmek.

BIŞGOL/BIŞKOL: Koyun dışkısı.

BITANA: Patates.

BITBITAŞI: Soğan ve kavurmayı tereyağında çevirdikten sonra üzerine ince bulgur eklenerek pilav gibi yapılan yemek.

BITIRA(K)H: Yapışkan, dikenli bir parazit ot cinsi.

BITLAMAK: Söylenmek.

BIZDIKLAMAK: 1- Hızlı koşmak. 2- Tekme atmak.

BIZIKLAMAK: Birdenbire yerinden fırlayıp koşmaya başlamak, aniden koşarak bir yere gitmek. *Bkz.* CIDIKLAMAK.

BIZIR: Kadın cinsel organının üst kısmındaki küçük noktacık, klitorist.

BIZLAMAK: İneğin doğurması, buzağılaması.

BIZZIK BALCIK: Parmak atma. Birine parmak atarken, parmak atarak taciz ederken söylenen söz.

BİBİ: 1- Hindi. 2- Babanın kızkardeşi, hala. 3- Büyük hala.

BİBİL: Sebze ve meyvenin yeni çıkan filizi.

BİCİK/BİÇİK: 1- Yeni doğmuş veya birkaç aylık dana. 2- Meme. Dişi hayvanın memesi. 3- Hayvanı, genellikle ineği çağırmak için yinelenerek söylenen bir çağrı ifadesi. *Ör:* Geh bicik bicik.

BİCİKLEMEK: Gözetlemek, izlemek.

BİCİKLENMEK: Çok hareketli olmak, yerinde duramamak.

BİCİMCİK: Küçücük, ufacık. Çok küçük parça.

BİÇENEK: Çayırlık. Biçimlik ot veya çayır yetişen alan.

BİÇİM DÜŞÜRMEK: 1- Yaptığı işi yakıştırmak, yerinde ve tam yapmak. 2- Kesimi iyi olan giysi. *Ör:* Terzi gömleğe çok güzel biçim düşürmüş.

BİÇİN: Biçilmiş buğday veya ot.

BİÇİNCİ: Ekin derme ve harman kaldırma işiyle uğraşan kimse.

BİÇKİ/BIÇKI: Testere.

BİÇKİCİ: 1- Terzi. 2- Hızar makinasıyla ücret karşılığında ağaç ve tahta kesen kimse.

BİDER: Ekim için ayrılmış tohumluk tahıl.

BİDİK/DİDİK: 1- Sivri. Sivri nokta/uç. 2- Haşlanmış fasulye tanesi.

BİDUMUK/BIDIMIK: Azıcık, çok küçük, minicik.

BİĞREK/BİGREK: 1- En önce, hepsinden önce. 2- Gereğinden daha çok, haddinden çok.

BİKE: Kadın, bayan.

BİKİ: 1- Biraz, bir miktar, birkaç. 2- Çok az, az miktarda.

BİKİR: Koyu ve yoğunlaşmış sıvı.

BİLBİL: 1- Mucur, çakıl taşı. 2- 100 gram gelen en küçük tahıl ölçüsü birimi.

BİLBİLİK: Açılmamış gül goncası/tomurcuğu.

BİLE: Birlikte, beraber. *Ör:* Çarşıda onun bile birlikte sohbet ettik.

BİLECEN: 1- Falcı, medyum. 2- Sahip olmadığı donanım ve bilgileri varmış gibi gösteren.

BİLEDİ: Hep beraber, toptan.

BİLEKLİK: Ekin biçerken, bileğin şişmemesi için bileğe takılan bez veya deriden yapılma parça. *Ör:* Bugün bileklik takmadı, kolu şişti.

BİLEMEK: Biriktirmek, toplamak.

BİLERZİK: Bilezik.

BİLGİRTMEK: İletmek, ulaştırmak, bilgilendirmek, ifade etmek, belirtmek.

BİLİK: 1- Civciv. *Ör:* Tavuk biliklerin birine basıp öldürmüş. 2- Küçük tandır ekmeği. *Ör:* Annem çocuklar için eğlensinler diye bilik yaptı. 3- Ocak altında veya fırında pişirilen, iki kişiyi doyuracak büyüklükte iri ekmek. 4- Yağda pişirilerek yapılan hamurlu börek. 5- Çelik-çomak oyununda puan/sayı. *Ör:* Bugünkü oyunda dört bilik aldım.

BİLLE: '-ğinde, -ği zaman, -ğı zaman'. O sırada, o anda, akabinde, ardından. Fiilin ardından, onunla birleşik olarak kullanılır, tek başına kullanılmaz. *Ör:* Hasan bize geldiğibille sen de geleceksin bize.

BİLLİ: Çocukların oyunda kullandığı değnek.

BİMBİLİK: Çiçek tomurcuğu.

BİNBİNKİ: Sinsi.

BİNGEŞMEK: 1- Erkeğin veya kadının, sevdiğinin üzerine gereğinden fazla düşmesi, çevreye aldırmadan yakınlaşmaları. 2- Erkek veya kadının kıskanç davranıp huzursuz olması ve huzursuzluk çıkarması.

BİNGİN: 1- Zorba, kabadayı. 2- İnsanlara 'çöküp' malını mülkünü haksız yere alan.

BİNGÜNLÜK: Çocuk yetiştirirken anne-babaya verdiği eziyetin en yoğun olduğu dönem. Çocuğun doğumundan itibaren, anne-babası için en çok eziyetli geçen süre ve çocuğun büyüme evresinin yaklaşık ilk üç yılı. *Ör:* Artık ikizleri de büyüttün, sana pek bingünlükleri kalmadı.

BİNİT. 1- Ekmek hamurunun konulup taşındığı düz ve büyük tahta kap. 2- Binek hayvanı.

BİR ÇALA: 1- Bir an için. 2- Benzetmek, andırmak. 3- Birini ya da bir şeyi çok az bir süre, bir an için görmek, gözüne çarpmak. *Ör:* O kargaşada senin oğlunu bir çala gördüm sanki. 4- Birini bir kişiye benzetmek veya o zannetmek. *Ör:* Senin kız bir çala Hülya Avşar'a benziyor.

BİRÇEK: Saç. Saç teli.

BİR DALA: 1-Yemeğin tencerede bir taşımlık kadar kaynama süresi. *Ör:* Yemeğin altını kısıp bir dala kaynatıp indir. 2-Biraz uyumak, biraz kestirmek ve ardından uyanmak.

BİRELİK: Yayla evinin yatak odası, yayla evinde yatmaya ayrılan bölüm.

BİRELLEŞ: Birer birer.

BİREM: Grup, küme, topluluk.

BİREMLEMEK: 1- Bir araya getirmek, toplamak. 2- Destelemek. 3- Küme küme ayırmak.

BİRG/BİRK/BİR(K)H: Yakın mesafe, bu taraf, ön taraf, beri taraf.

BİRGE: 1- Birlik. Birlikte. 2- Aynı anda, aynı zamanda.

BİRGELEP: Hep beraber, topluca.

BİRİBİR/BİRİBİRİ: Hısım-akraba.

BİRİKMEK: Bir araya gelmek, birleşmek, yapışmak, toplanmak.

BİRİNÇ: Şampiyon. İlk, en öndeki.

BİRLENBİR: Aniden, birdenbire.

BİSE: Çam veya ardıç ağacından yakılarak elde edilen, el ve ayakta oluşan çatlak ve yaraların tedavisinde kullanılan siyah renkli bir tür macun.

BİŞEYE TUTMAMAK: 1- Kaale/dikkate almamak, önemsiz görmek. 2- Muhatap almamak.

BİŞGEL/PİŞGEL: Çabuk pişen veya iyi pişmiş yemek.

BİŞİ: 1- Gizli veya önemli söz. 2- Yağda kızartıldıktan sonra üzerine toz şeker dökülerek yenilen yaklaşık el büyüklüğünde hamur tatlısı. 3- Üstüste eklenerek pişirilen, destelenmiş görüntülü yufka etmek. Pişen yufkanın üzerine yağlı süt sürülerek, onun üzerine de yeni açılmış yufka konup ateşe tutulur. Bu şekilde üst üste yeni yufkalar eklenir. Yenirken içine un helvası konulabilir. 4- Yufka. 5- Yufkanın pişirildikten sonra yağlı ve şekerli su ile sıvanmasıyla elde edilen yiyecek.

BİŞİRGEÇ/PİŞİRGEÇ: Sacda pişmekte olan ekmeği çevirmeye ve alıp hılanın üzerine koymaya yarayan, daha çok söğüt ve meşeden yapılan yassı tahta gereç.

BİŞİRİK: 1- Toprak damlı evlerin üstünü kapatmak için kullanılan kireç, saman ve tuzla karıştırılmış çamur örtü. 2- Ayakların çoğunlukla parmak kısımlarında oluşan, ayakkabının ayakta uzun süre kalması vb nedenlerle oluşan kızarıklı ve kaşıntılı yara.

BİŞİRİM-PİŞİRİM: 1- Pişirme işlemi. Bir kerelik pişirme eylemi. 2- Bir kere pişirecek miktarda olan yemek malzemesi. *Ör:* Bir bişirimlik bulgurum kaldı.

BİŞLEĞEÇ: Sacda pişmekte olan ekmeği sac üzerinde çevirmeye ve piştikten sonra da oradan alıp uygun yere koymaya yarayan yassı ve yaklaşık 1 metre boyunda ağaçtan veya metalden yapılma araç. *Bkz.* DÖNDÜRGEÇ.

BİŞME: 1- Güveç. 2- Yemek.

BİŞMET: Ceket. Pamuklu iplikten yapılma ceket.

BİŞŞEK: Yayıkta yayılan ayranı karıştırmada kullanılan çubuk.

BİT: 1- Yanak, yüz. 2- Bir şeyin üstü, yüzü.

BİTDUMA/BİDUMA: Azıcık, birazcık, çok az.

BİTELGE: 1- Topraktan çıkmış, yetişmiş bitki. 2- Toprağın verim gücü, verimliliği. 3- Gelir, ırat. *Ör:* O kadar emeğini çektik, don vurdu, bir bitelgemiz olmadı.

BİTGİN: 1- Verimli, bitek toprak. *Ör:* Yeni aldığım tarla çok bitgin. 2- İyi ve gür yetişen ağaç. 3- Bir şeyin bittiği, sonlandığı yer/durum.

BİTİLİ: Yapışık, yan yana, birbirinden ayrılmayan.

BİTİNTİ: 1- Son, nihayet. 2- Bir şeyin/durumun/olayın bittiği an veya yer.

BİTİRGEN: 1- Hoş kokulu ve etli bir kayısı türü. 2- Verimli toprak.

BİTLEMEK: 1- Titizlik, seçici olmak. İnceleyip sık dokumak. 2- Bir başkasının bitini ayıklamak.

BİTMEK: Bal, pekmez gibi şeylerin tanelenip kristalize olması. *Ör:* Balı buzdolabına koydum, iki günde bitmiş.

BİTTİK: Küçücük, azıcık, minnacık.

BİTTÖĞ/BİTTİK: Saklambaç oyunu.

BİYELEY: Eldiven.

BİZ: 1- Tığ. 2- İğne. 3- Deri ve benzeri sert şeyleri dikerken iğne yeri açmaya yarayan ağaç saplı ucu sivri demir alet.

BİZEĞEM/BİZEHEM: Çok az miktarda, çok küçük, azıcık, bir parça.

BİZİR: 1- Tohum. 2- Döl, sperm.

BİZLEMEK: 1- Yarayı kurcalamak. 2- İki kişiyi birbirine düşürmek, fitne çıkarmak. 3- Sivri uçlu bir şeyle dürtmek.

BOCU: 1- Köpek yavrusu. 2- Küçük köpek cinsleri, büyümeyip küçük kalan köpekler için genel isim. 3- Kısa boylu insan.

BOCUK: Hıristiyanların Hz. İsa'nın doğum gününde yaptığı kutlamalara Anadolu Müslümanları tarafından verilen isim.

BOCUK DOMUZU: Hıristiyanların, Hz. İsa'nın doğum gününde kesmek için özenle besleyip semirttikleri bakımlı domuz.

BOCUK KABAĞI: Hz. İsa'nın doğum gününde Hıristiyanlarca pişirilen domuz etinin kokusunu bastırması amacıyla komşu Müslüman ailelerce pişirilen, ağır kokulu bir kabak cinsi.

BOCUT: Küçük su bidonu.

BOÇÇA: Bakarkör hayvan.

BOÇU: Örümcek.

BOÇUK/BOÇİK: 1- Kuyruk. Genellikle köpek kuyruğu. 2- Tazı.

BOÇUYUVA: Örümcek ağı.

BODU: Kaz.

BODUÇ: 1- Kara bakla. 2- Ağaçtan yapılma kap. 3- İki kulplu yuvarlak ve küçük su testisi. 4- Kısa boylu kişi.

BODUK: 1- Manda yavrusu. 2- Boynu kısa ve küt olan.

BODUŞ: Topraktan yapılma küçük testi.

BOĞALMAK: 1- Sıkılmak, daralmak. 2- Üzülmek.

BOĞANAK(H)/BOĞUNAK: 1- Aniden gelip, hızlı yağıp, birkaç dakikada dinen yoğun yağmur, sağanak. *Ör:* Garediğin depesinden bir boğanak(h) duttu geliyi. 2- Kapalı, kasvetli hava. 3- Yağış, tipi. 4- Fazla veya taşkın haldeki akışkan suyun önünün kesilmesi. 5- Hayvanların tutulduğu yerin çevresine çekilen duvar. 6- Yağmurlu havada, yağmur yağdığı sırada güneşin çıkması. 7- Havasız, kapalı mekan.

BOĞAZSAK(H): 1- Obur, çok yiyen. 2- Boğazına düşkün olan ve başkalarında gördüğü her türlü yiyecek gibi şeylerden uman, görgüsüz kişi. 3- Çiftleşme zamanı gelmiş, boğa isteyen kızışmış inek.

BOĞASSAK/BOĞSAK: Çiftleşme zamanı gelmiş, boğa isteyen, kızışmış inek.

BOĞASSAMAK/BAĞASAMAK/BOĞARSAMAK/BUĞASSAMAK: İneklerin üreme, çiftleşme zamanları geldiğinde kızışması.

BOĞAT: Toprak/kerpiç evleri yaparken, tavanın yükünü kaldırması için veya kerpiç duvarı sağlamlaştırmak için, tavandaki dizili ağaçları dikine kesecek şekilde, kerpiç duvarınsa içine paralel konulan kalın, uzun ağaç.

BOĞAZA: Obur, çok yiyen, boğazına düşkün.

BOĞAZ ARIĞI: Sadece yiyip-içip yatan, adeta hayatının tek amacı yemek olan tembel ve çok yiyen kimse.

BOĞAZI DÜŞÜK: Yemeğe düşkün, çok yiyen kimse.

BOĞAZSIZ: Az yemek yiyen, iştahsız kişi.

BOĞAZ ŞALI: Boyun atkısı.

BOĞBA: Sonunu düşünmeden, ahmakça, akılsızca davranan veya iş yapan.

BOĞMAÇ: 1- Üzülme. 2- Boğazın sıkılması.

BOĞMAK: Donmak.

BOĞNAK(H)/BOĞUNA(K)H: Büyük ve kalın odun.

BOĞSA: Ortalama insan boyuyla ulaşmanın güç olduğu, dolap ve raf gibi şeylerin yüksek kısımları.

BOĞSU: 1- Ocakta bir bölümü yandıktan sonra sönen veya söndürülen kalın odun, kütük. 2- Toprak damlı ev ve ahır yaparken, tavan ağaçlarının altına duvar üzerine uzunlamasına konulan, tavanın/çatının yükünü çeken uzun ve kalın ağaç.

BOĞUM: 1- Düğüm yeri. 2-Ağaçta dalın çıktığı yer. 3- Tomruk.

BOKÇA/BOKÇAK/BOHCAH/BO(K)HCA(K)H: 1- Harmanda öküzün veya eşeğin çektiği dövenle/döğenle sap ezerken, hayvanın dışkısının sap üzerine dökülmesini önlemek için arkasına tutulan teneke kap veya eski tas. 2- Yatalak, sakat veya çok yaşlı kimselerin içine dışkısını yaptığı kap.

BOKLAĞAÇ: Harmanda döven/döğen süren öküzlerin altına tutularak, hayvanların dışkısının içinde toplanması sağlanan tahtadan yapılma kap.

BOKLUK: 1- Tuvalet, hela. 2- İnek, öküz gibi hayvanların dışkılarının tezek veya gübre olarak değerlendirilmek üzere biriktirildiği ahırın yanındaki bölme veya kulübe.

BOKNAZ: Evcil ahır hayvanlarının ayaklarının arkasında bulunan tırnak.

BOKSAK: Harmanda döveni/döğeni çeken öküz veya eşeğin dışkısının sapa karışmasını önlemek için hayvanın arkasına tutulan kap.

BOLAMAK: Bereketlenmek, çoğalmak, fazlalaşmak, artmak.

BOLAMAT: 1- Çok bol, bereketli, bol bol. 2- Geniş.

BOLAVURT: Düşüncesizce konuşan. Sözünün nereye varacağını düşünmeksizin rastgele konuşan.

BOLAY: 1- Güzel, iyi. 2- Sonra. 3- İlk anda, ilk bakışta. 4- Bu şekilde, böyle.

BOLBOLCU: Katır veya eşeğinin üzerinde taşıdığı oyuncak, giysi, leblebi, keçiboynuzu, tütün vs. gibi çeşitli bakkaliye gereçlerini köy köy dolaşarak, eski yün çorap, eski kap-kacak, bal, buğday vs. karşılığında satan kimse. *Bkz.* ÇERÇİ.

BOLDİK/BÖLDÜK: Domates.

BOLGANMAK: Kararsız kalmak, karar verememek, ikircikte kalmak.

BOLHAMAK: Sallamak, silkelemek.

BOLLALMAK: Sarkmak.

BOLUN/BOLIN: Otlak. Geniş bozkır.

BONCUKLAMAK: 1- Hayvanın yükten kaçması. 2- Çift süren öküzün aşırı yorulunca başını boyunduruğun altına çevirip durması. 3- Öküz arabasını çeken öküzün, yürüyüş sırasında birdenbire başını gidiş yönünün tersine, arkaya çevirmesi. 4- Taşıdığı yükü yanındakine yıkmak. 5- Sözünden dönmek.

BOR: 1- Genellikle tahıl üretimi için verimsiz, yüzeyinin hemen altı sert toprak olan, üzüm gibi kökü derinlere inebilecek şeyleri dikmeye uygun arazi, tarla. 2- Bir süredir ekilmeyen, ot kaplamış tarla. 3- Gri renkli büyükbaş evcil hayvan.

BORA: Alt tarafında iki büyük, üst yanında iki yarım gözü bulunan ahşaptan yapılma büyük dolap.

BORAK: Tek-tük damlalar halinde düşen yağmur.

BORAMAK/BURAMAK: Çok sert ve güçlü kar fırtınasının çıkması.

BORAN/BURAN: 1- Çok sert rüzgar, gök gürültüsü ve şimşek eşliğinde kamçı gibi savrularak yağmur yağması veya bu şekildeki ortam. 2- Kar fırtınası. Sert fırtına eşliğinde yağan kar. 3- Aile arasında gerçekleşen sert ve şiddetli kavga.

BORANA: 1- Patlıcan yemeği. 2- Ayran ve kaynatılmış buğdayla yapılan bir tür ayranlı yemek veya çorba. *Bkz.* BORANI. 3- Haşlanmış yumurtanın doğrandıktan sonra üzerine sarımsaklı yoğurt dökülmesiyle elde edilen yemek. 4- Yoğurt ve sarımsakla yapılan semizotu yemeği.

BORANCIK: Çocuk.

BORANI: 1- Kabakla yapılan sabah çorbası. 2- Ayran ve kaynatılmış buğdayla yapılan bir tür ayranlı yemek veya çorba. *Bkz.* BORANA.

BORBOR: Kalın ses. Kalın sesli.

BORMUT: 1- Aksi, huysuz. 2- Sakar.

BORTKAPI: Bahçe kapısı.

BORUKOTU: Dereotu.

BOŞ/BOŞ YAPRAĞI: Adaçayı.

BOŞALAMAK/BOŞA ALMAK: Alay etmek, dalga geçmek.

BOŞAMAK: İçindeki kötülüklerden kurtulmak, arınmak.

BOŞBOŞÇU: Eski eşya satıcısı.

BOYDAK: 1- Yükü olmaksızın yürüyen/giden yolcu. 2- Tek başına, yalnız.

BOYDAN: Üstlü ve altlı uzun bayan elbisesi.

BOYLAMAK: Göl veya ırmağın içine, boyunu aşacak biçimde girmek.

BOYLATMAK: Haddini bildirmek, sıkı vermek, yola getirmek amacıyla birini kötü veya zarar göreceği bir yere göndermek.

BOYLAP/BUYLAP: Çizgisi üzerine, boyunca, kıyısı boyunca, devamınca.

BOYLU: Hamile, gebe.

BOYNA/BOYUNA: Devamlı, sürekli, hepten, tamamen.

BOYNU ÇAMURLU: Genç kızlarda gözü olan çapkın veya sapık ruhlu yaşlı erkek.

BOYNUK: Eğri boyunlu.

BOYUKMAK: 1- Sıkılmak, bunalmak. 2- Endişeye düşmek.

BOYUNDURUK: Koşum hayvanlarının kağnı, saban veya döven/döğen gibi tarım araçlarını çekmeleri için boyunlarına takılan, ateşte kızdırılarak eğiltilmiş sert ve güçlü ağaç dallarından yapılma gereç.

BOYUN OLMAK: 1- Yardım etmek için söz vermek. 2- Kefil olmak.

BOZ: 1- Okumamış, cahil kalmış, olgun olmayan insan. 2- Sürülmemiş tarla. 3- Harabe haline gelmiş, bakımsız üzüm bağı. 4- Gri tondaki renkler.

BOZAĞZI: Nadasa bırakılmış tarla.

BOZARAK/BOZARA(K)H: Beyaza yakın.

BOZARTI: 1- Leke. 2- Akşamın alacakaranlığı. *Ör:* Akşamın bozartısında gitme dedim, durmadı çıktı gitti.

BOZBURUN: Aksi, inatçı.

BOZCALAMA: Biraz karıştırılıp az pişirilen yemek.

BOZGUN: İshal, bağırsakların bozulması.

BOZLAK/BOZRAK: 1- Kuru ve susuz arazi. 2- Rengi boza çalan.

BOZO/BOZOĞLAN: 1- Sarışın veya açık kumral erkek. 2- Ayı. 3- Kurt.

BOZUK: Büyük saz. Bağlama.

BOZULAMAK: Yüksek sesle, bağırarak ağlamak. *Ör:* Babası oyuncak almadı diye iki saat bozuladı.

BOZUT: İnsanları birbirine düşüren. Bozguncu.

BÖBÜL: Çocukları korkutmak ve uyutmak için geleceği söylenen öcü, hayali canavar yaratık.

BÖCE: Fasulye.

BÖCÜ: 1- Domuz. 2- Çakal.

BÖDELEK: 1- Böbrek. 2- İç organlar.

BÖDRE: 1- Kıvırcık saç. 2- Saç örgüsü.

BÖDÜL: Düşüncesiz.

BÖĞEMEK: Akan suyun önüne toprak, taş veya otlarla set yaparak kapatmak.

BÖĞEN/BÖĞENÇE/BOĞANÇA: Bent yapmak, suyu belli seviyeye kaldırıp sulamada kullanmak, gölet oluşturmak vs. amacıyla akarsuyun önüne yapılan bent, basit baraj.

BÖĞENEK: 1- Önü kapatılmış ve birikmiş su. 2- Suyun önüne yapılan engel, set. *Ör:* Su zaten az, derenin ağzına böğenek yap ki tarlaya yetsin.

BÖĞÜLMEK: Yüzükoyun yere uzanmak.

BÖĞÜN: Bugün.

BÖĞÜR/BOĞUR: 1- Yan taraflar. 2- Böbreklerin üzerine gelen vücudun yan bölümü.

BÖĞÜRMEK: 1- Bağırmak. 2- İnek, öküz gibi büyükbaş hayvanın seslenmesi.

BÖĞÜRTLEK: Patlak. *Ör:* O böğürtlek gözlü kıza mı güzel diyorsun?

BÖKÇE: Tepe.

BÖKE: Kabadayı.

BÖKELEMEK: Ayakta durmak.

BÖL: Bir kereye mahsus. Bir kez. *Ör:* Sinemaya böl gittim.

BÖLE: 1- Akraba. Hısım. 2- Teyze çocuğu.

BÖLME: Büyük tepsi.

BÖN: Saf, salak, aptal.

BÖRK: 1- Göğüs boşluğu. 2- Başlık. 3- Takke.

BÖRKENEK: 1- Kapşon. Yağmurluk. 2- Kışın başa takılan yünlü deri şapka/kalpak.

BÖRKENMEK: Örtünmek. Üzerine bir kapalı giysi veya örtü geçirmek.

BÖRKÜT: Kartal.

BÖRLENMEK: Ağacın tomurcuk tutması, tomurcuklanmak.

BÖRMEK: Derinden ve yüksek sesle öksürmek.

BÖRTLETMEK/PÖRTLETMEK: Hafif yanan ateşte kızartmak. *Ör:* Gızım misafirlere iki patlıcan pörtlet.

BÖRTMEK: 1- Pişmek. 2- Biraz haşlamak. 3- Sıcaktan ve susuzluktan takatsiz düşüp bunalmak. 4- Uzun süre suyun içinde kalan el, ayak gibi yerlerin gevşeyip şişmesi. 5- Sıcak veya soğuğun ya da her ikisinin etkisiyle yapısının bozulması.

BÖRTTÜRMEK/BÖTTÜRMEK: 1- Bir anda yüksek ısıya maruz bırakıp şoklamak. 2- Haşlamak. 3- Kaynama aşamasında koyu/lapa kıvama gelen pekmez, muhallebi gibi yiyecekleri, hava kabarcıkları çıkar gibi kaynatmak.

BÖRÜKBAŞI: Ocakbaşı.

BÖŞEMEK: Yumuşamak; sıcak su ve nem yüzünden yumuşamak.

BÖTÜRMEK: Hoşlanmak.

BÖTTÜRMEK: Yağda biraz çevirip hafif kızartmak. Kızgın yağda biraz çevirerek diriliğini almak. *Bkz.* KAVRUKLAMAK.

BÖYBÖCÜ: Örümcek.

BÖYÜDEN/BÜYÜDEN: Emzikteki çocuğun annesini emdikten sonra hıçkırığa tutulması.

BUBUŞ: Sevgili, manita.

BUDAKLIARABA: Dik yamaçlara çıkmak için tasarlanmış bir kağnı çeşidi.

BUDAMAK: Dövmek, hışlamak.

BUCA: Kalça, but.

BUCAK: Uzak.

BUCAKLIK: 1- Mutfak. 2- Yemek kapları ve diğer kap-kacağın konulduğu raf vb. yer.

BUCULANMAK: Uyuşmak. El veya ayağın uyuşması.

BUÇ: 1- Kıç, popo. 2- Zaviye, açı. 3- Köşe. 4-Uç, kıyı. Son. 5- Sınır.

BUÇUKLA/BUÇUKLAĞ/BUÇUKLAĞA: Yarım ölçek(gırat) miktarında tahıl ölçüsü.

BUÇULA: Küçük su değirmeni.

BUĞARSIH/BUVARSIK/BUĞARSI(K)H: Bağırsak.

BUĞAT: Set, engel. Suyun önüne çekilen set.

BUĞATLAMAK: Suyun önüne set çekmek.

BUĞDAY DİLLİ: Hoşsohbet. Tatlı dilli.

BUĞSARMAK: Ateş yakmaya çalışırken, bir türlü alev almayıp dumanlar yükselmesi.

BUĞUN: 1- Uzun boylu, iriyarı. 2- Kural, çizgi. Belirlenmiş çizgiler içindeki kurallar. *Ör:* Senin oğlan iyice buğundan çıktı; şurda burada karıkızla dolaşıyormuş, şuna terbiyesini ver. 3- Denetim, kontrol. 3- Baskı, sıkıştırmak.

BUĞUR: 1- Buhar. 2- Tütsü, duman.

BUĞURSAMAK: Önemsemek.

BUĞUZ: 1- Zulüm, eziyet. 2- Kin, nefret.

BUĞUZLANMAK: Kinlenmek.

BUHAĞI/BUKAĞI/BU(K)HAĞI/BUKAĞ/BUĞA: 1- Ayağa takılan pranga. 2- Büyükbaş hayvanın ayağına takılan demir halka.

BUHAK: Gırtlak. Çenenin altı. Gerdan.

BUKA: Kadın donu kemeri.

BUKAĞI: 1- Şalvar veya lastikli pantolonların üst kısmında uçkur geçirilen kıvrılıp dikilmiş şerit. 2- Genellikle inek, öküz, camış gibi hayvanların boğazının altından sarkan et/deri.

BUKAK/BUHA(K)H: Çenenin altına gelen kısım. Gerdan.

BU(K)HA(K)H: Oğlak, gıdik.

BUKMAK: 1- Sıkmak. 2- Ters çevirmek.

BUKRAN: Yün artığı/kırpıntısı.

BUKULGAN: Girdap, suyun girdaplanmış yeri.

BULA(K)H/BULAK: Pınar, su kaynağı, doğal çeşme.

BULAMA: 1- Yeni doğurmuş ineğin koyu sütü. Ağız. 2- Yeni doğurmuş ineğin sütünden yapılan bir tatlı. 3- Ağda.

BULAMAÇ: Un, salça ve su ile yapılan cıvık bir hamur yemeği.

BULAMBAÇ: Un ve pekmezle yapılan yiyecek, tatlı.

BULANCIK: 1- Mide bulantısı. 2- Karın ağrısı.

BULANCIMAK: 1- Midesi bulanmak. 2- Şiddetli karın ağrısı çekmek.

BULAŞI(K)H/BULAŞU(K)H: İspiyoncu, laf götüren, dedikoducu.

BULDUK: 1- Evlilikten önce doğan çocuk. 2- Emek vermeden, kolay elde edilen şey. 3- Kaybolup tekrar bulunan eşya. 4- Kadının önceki kocasından olan ve evlendiği yeni kocasının evine götürdüğü çocuğu.

BULGURCAK: Aniden başlayıp kısa sürede yağan iri taneli dolu.

BULMAK/BULUMAK: 1- Olmak, olabilmek, oluşmak, meydana gelmek. 2- Yaşamak. 3- Denk gelmek.

BULUMAK: 1- Havanın bulutl nması. 2- Kafası bozulmak, sıkıntılanmak.

BUMBAR: Yenilebilir hayvan bağırsağı. *Ör:* Bumbar dolması yaptım.

BUN/BUN(Ğ): 1- Bunaltı, sıkıntı. 2- Buğu, buhar.

BUNAMAK: Çok sıkılmak, darlanmak.

BUNAR/BU(N)ĞAR: Çeşme, pınar.

BUNATMAK: Kızdırmak, sinir etmek.

BUNCALI: Bu kez, bu defa.

BUNGUN: Sıkıntılı, bunalmış durumdaki kimse.

BUNLU: Sorunlu, sıkıntılı.

BUNGUNLU: Sorunlu, sıkıntılı.

BUN(Ğ)AMAK: Sıkılmak, daralmak, iç daralması.

BU(N)ĞALGINLIK: Sıkıntı, maddi sıkıntı içinde olma durumu.

BUN(Ğ)GUNLUK: İç sıkıntısı, bunaltı.

BURA/BORA: Ağaç tomruklarından yapılmış ev duvarı.

BURAŞAN: Bir yükü veya eşyayı saran ipin arasına sokup ipi çevirip bükerek eşyayı/yükü sıkıştırmada kullanılan ağaç veya metal sap.

BURÇ/PURÇ: Ağacın yeni budanmış ince dalları. Bu dallar, kış aylarında 'burç soymak' denen bir işleme tabi tutulup keskin bir bıçakla yaş kabukları soyulup hayvanlara yedirilir, soyulan dallar ise yakılıp ısınmada kullanılır.

BURGACAN: Dizanteri hastalığı.

BURGAÇ: Yüksek dallardaki meyveleri toplamak için kullanılan çatal uçlu sırık.

BURGAN: Parlak.

BURGAŞ: 1- Alternatif, diğer seçenek. 2- Karşı görüş. 3- Ütüsüz, düzgün olmayan giysi. Buruşuk ve eğri duran giysi. *Ör:* Karısı çok tembel; herifini burgaş giysiyle dolaştırıyor.

BURGU: 1- Matkap. 2- Sondaj.

BURGU SALMAK: Sondaj yapmak.

BURGUN: Neşesiz, keyifsiz.

BURKAN: Kavanoz.

BURKUNMAK: İncinmek, kırılmak.

BURMA: Kışlık hayvan yemi olarak kullanılacak otların, yine ottan burarak yapılan iplerle sarılıp desteler haline getirilmiş durumu. Böylelikle otların damdan su damlama olasığına karşı ıslanması, çürümesi ve daha çok yer kaplaması önlenmiş olur. *Ör:* Bütün otları burma yaptım.

BURMAK: Enemek, iğdiş etmek.

BURMALI: Kol böreği.

BURNUNDAN GELMEK: 1- Bir tür beddua. . "Yediğin içtiğin yaramasın, dert versin" anlamında kullanılır. *Ör:* Benden çalıp yediklerin burnundan gelsin. 2- Kazandığını huzur ve rahatlıkla yiyemeyip başına türlü işler gelmesi, huzurunun kaçması.

BURNU YİVLİ: Kendisine bir zararı veya kötülüğü dokunmuş kişiden intikamını fazla fazla alan kimse.

BURSAMAK: Azımsamak, az bulmak. *Ör:* Şuna bak, bulmuş da bursuyor.

BURTAZAN: Ortalığı karıştıran, fitneci.

BURUĞ/BURUV: Matkap. Burgu.

BURUK: 1- Enenmiş, kısırlaştırılmış teke, öküz hayvan. 2- Küs, dargın. 3- Erkek keçi.

BURULGAN: 1- Kramp. Adale kasılması. 2- Ani ve çok şiddetli ağrı/sancı. 3- Girdap, suyun delikten içeriye dönerek akması.

BURULMAÇ: Viraj.

BURUN: Son, uç.

BURUN BUĞUZ ETMEK: Mırın kırın etmek, bir şeye, bir işe gönüllü olmamak.

BURUN ÇÖYMEK: Burun kıvırmak, küçümsemek, önem ve değer vermemek.

BURUNDUK: Hayvan yuları.

BURUNDURUK: Hayvan geminin, buruna takılan halkası.

BURUNLAMAK: Değer ve önem vermemek.

BURUNSAK: Belli bir büyüklüğe gelmiş inek yavrusunun annesini emmesini önlemek için burnuna takılan sivri uçlu bir demir.

BURUNSALIK: Hayvanın boğazına bağlanan ipin, bir ilmekle burnunun üzerinden de geçirilecek şekilde düzenlenmiş hali.

BURUNTIR(K)HAZ/BURUNTIRHAZ: 1- Ören yeri, harabe. 2- Işıksız, harabeleşmeye, yıkılmaya yüz tutmuş, viran olmuş ev.

BURUŞ: Doğranıp veya yarılıp kurutulmuş meyve; çir, gak(h).

BURUT: Sürüdeki sersem ve sürüden ayrılıp kendi halinde sağa-sola giden koyun.

BURUTMAK: Küskün/dargın tavır sergilemek.

BUSUKMAK: Havasızlıktan bunalmak, havasız kalmak.

BUSUMUK: Bunaltıcı, havasız, kapalı.

BUVA: Baba.

BUYMAK: 1- Çok üşümek. 2- Donmak.

BUYNUZ: Sevimsiz.

BUYURCU: Davetçi, davet eden. Daveti duyuran.

BUZAĞLACI/BUZALACI: Hamile inek.

BÜĞELEK/BÜ(N)ĞELEK: Büyükbaş hayvanlara konup ısırarak, onların huysuzlanmasına ve kaçmasına neden olan bir tür sinek. *Ör:* İneği büğelek vurmuş; kaçtı gitti.

BÜĞELEKLENMEK: 1- Büğelek sineğinin ısırmasıyla inek, öküz gibi hayvanların huysuzlanıp kaçması veya sağa sola saldırması. 2- Telaşlanmak, heyecanlanmak.

BÜĞEZ/BUĞEZ: Bu defa, bu kez.

BÜĞRÜK: Eğik, yamuk, eğilmiş.

BÜĞÜ: Akrep.

BÜK: 1- Böğürtlen. 2- Dere, çay veya ırmakların kıvrım yaptığı yerdeki verimli ve düz toprak parçası. *Ör:* Darı ekdik hep çayların büküne-Aşık Safine). 3- Yoğun dikenli çalılıkla kaplı alan. 4- Bahçe ve bağların sınır çevresindeki dikenli çalılık. 5- Çalı ve dikenlerle dolu bostan. 6- Vadi tabanındaki düzlük. 7- Viraj, yoldaki viraj. 8- Böğürtlen çalısı topluluğu. 9- Sapa, terste kalan yön/yer.

BÜKÇELEMEK: 1- Stres, sıkıntı. 2- İçinde bulunduğu zorluk, sıkıntı ve çetin şartlar yüzünden stres içinde bulunmak ve bu durumdan çıkmak için çırpınmak.

BÜKLEÇ: Viraj. Dönemeç.

BÜKLEMEK: Çift sürerken veya kağnıyı çekerken öküzlerden birinin diğerinden daha öne geçip, kağnının/sabanın yönünü saptırması. *Ör:* İyi kudurdu bu öküz, tarlada günboyu bükleyip durdu.

BÜKME: 1- Ispanak, soğan ve çeşitli otlardan hazırlanan iç malzemenin, iki el büyüklüğünde açılmış hamura konulup ikiye katlanarak yapılan bir tür börek veya gözleme. 2- Don, pijama ve bazı pantolonların, içinden lastik geçirilen bükülerek katlanıp dikilmiş yeri.

BÜKRÜ: Beli eğri, kambur.

BÜKTÜRMEK: Erkek evcil hayvanı kısırlaştırmak, enemek.

BÜKÜM: Dört-beş yufkanın katlanmış hali. *Ör:* Bir büküm yufka yaptım.

BÜKÜRGEÇ: Sacda pişmekte olan gözlemeyi çevirmede kullanılan saplı yassı ağaç gereç.

BÜKÜNTÜ: Karın ağrısı. Şiddetli karın ağrısı.

BÜLBÜZE: Nergis çiçeği.

BÜLÜK/BÜLLÜK: Erkeklik organı. Daha çok, erkek çocukların cinsel organı ifade edilirken kullanılır. *Ör:* Oğlum çok ayıp, bülüğünü açma, amcalar görmesin.

BÜLLÜK: Genelde küçük çocukları severken onların penisine verilen isim.

BÜNEK: Sütten kesilmemiş dananın ana ineği emmesini önlemek için ağız ve burnuna takılan metal ağızlık/burunsalık.

BÜNGÜLDEK: 1- Şımarık, hareketli. 2- Bir doğal kaynaktan bol ve gür çıkan su. Bol ve gür suyun çıktığı doğal kaynak yeri.

BÜNGÜLDEMEK: 1- Kaynamak. 2- Sıcağın bunaltması. *Ör:* Sıcaktan beynim büngüldedi. 3- Suyun kaynaktan gürültüyle çıkması. 4- Yerinde duramamak, sürekli hareket etmek.

BÜNGÜMEK: 1- Yerinde duramamak, heyecandan oturup kalkmak. 2- Fokur fokur kaynamak.

BÜRGÜ/BÖRGÜ: 1- Bürümcük kumaşı adı verilen pamuklu veya yünlü dokumadan yapılan, başa veya üste örtülen bir çeşit örtü, başörtüsü. 2- Kara çarşaf.

BÜRKE: Havuz.

BÜRLENMEK: Örtünmek.

BÜRÜĞ: Düğünde gelinin giydiği elbise.

BÜRÜK: 1- Kenarı oyalı da olabilen beyaz, ince bir tür yazma. 2- Bir çeşit sarmaşık. 3- Tarlaların kenarındaki ağaç kümeleri.

BÜRÜKLENMEK: Başını örtmek, başörtüsünü başına gereği gibi bağlamak.

BÜRÜMCEK: Başörtüsü. Beyaz renkli başörtüsü.

BÜRÜMCÜK/BÜRÜMCEK: Kıvrımları olacak biçimde dikilmiş etek. *Ör:* Bürümcük sana çok yakışıyor bacım.

BÜRÜME: Özenle ve özel yetiştirilen çam ağaçlığı/ormanlığı.

BÜRÜNCEK: İnce, beyaz başörtüsü.

BÜRÜNÜK/BÜRNÜK: Bürünmüş, sarınmış.

BÜSLEĞEÇ/BÜSLEGEÇ: açılmış yufka hamurunun sac üzerine konmasını, çevrilerek pişirilmesini ve pişenin alınıp hılanın üzerine konulmasını sağlayan 50-70 cm. boyunda, tek parça yassılaştırılmış/inceltilmiş ağaçtan gereç.

BÜSÜRGEÇ: Yufka yapımında kullanılan, hamurun üzerinde açıldığı tahta.

BÜŞÜRMEK: Pişirmek.

BÜTÜNLÜK: Kepeğinden ayrıştırılmış, kepeksiz buğday.

BÜYÜKLENMEK: Böbürlenmek, hava atmak.

BÜYÜLMEK: 1- Sevilmek, gönüllerde taht kurmak. *Ör:* Muhtar köye yaptığı hizmetlerle büyüldü. 2- Genişlemek.

BÜZBÜZ: 1- Cimri. *Ör:* Öyle büzbüzdür ki, kesesinin ağzını en son ne zaman büzdüğünü kendisi de hatırlamaz. 2- Büzüşmüş biçimde, sürekli eli koynunda kavuşturulmuş biçimde dolaşan/duran kimse.

BÜZDEKLEMEK: Sorunlu ve sıkıntılı biçimde gezinip durmak. *Ör:* Mahkeme kapısında büz ekleyip duruyordu.

BÜZDÜRÜK: Beceriksiz, uyuşuk kimse.

BÜZEYDEN: Koyu kıvamlı pekmez.

BÜZGÜLÜ: İri taneli, koyu renkli bir üzüm çeşidi.

BÜZMÜK: Sarı renkli yabani arı.

BÜZÜDÜK: Somurtuk, asık suratlı.

BÜZÜK/BÜZZÜK/BÜZDÜK: 1- Kalça. 2- Anüs, kıç deliği. 3- Kırış kırış olan, büzülen. 4- Bayan cinsel organı.

BÜZÜKDAŞ: Kötü iş veya işlerde işbirliği içinde olanlar veya birbirine yardımcı olanlar. *Bkz.* GÖTDAŞ.

BÜZÜR: Koyun-keçi dışkısı.

BÜZÜTMEK: Bir köşeye kıvrılıp oturmak.

-C-

"CA, CAH, CE, CEH, CEK: İleri doğru, '-e kadar, -a kadar' zaman vurgusu. *Ör:* Onu orada akşamaca bekledik, gelmedi.

CABA: 1- Pişirilmiş topraktan yapılan yemek kabı. Güveç. 2- Beleş, bedava. *Ör:* Bakkal amca bir çikolata cabadan verdi.

CABACI: Bedavacı, beleşçi.

CABLAMA: 1- Uzun ve ince tahta. 2- Tahtadan yapılma çit.

CAC: Sürülmüş tarlayı düzleştirmek için kullanılan tapanın arkasına yine düzleştirme amacıyla bağlanan sık dallı büyük ağaç dalı.

CADILAMAK/CADULAMAK: Büyülemek.

CAĞ: 1- Kazak, yelek vb örmede kullanılan büyük şiş. 2- Evin bir köşesine betondan yapılmış, gideri olan, çevresi çevrili banyo yapma yeri. *Bkz.* ÇAĞ. 3- Kağnının ön ve arka kısmındaki ağaç parmaklık.

CAĞBELENMEK: 1- Eğilmek, falsolanmak. 2- Yürürken kişinin veya atılan bir şeyin düz çizgi yerine yana eğilerek gitmesi.

CAĞILDAK: Şelale, çağlayan.

CAHAL: İlk gençlik çağındaki, olgunlaşmamış kişi.

CAHIN: Bulanık ve çamurlu sel suyu.

CAKCAK: 1- Bol keseden, havalı sözlerle konuşmak. 2- Çok ve boş konuşmak.

CAKCAKI: Saksağan kuşu.

CALA: Sebzenin, ürünü toplanmış teveği. Hıyar, kabak, patates gibi ürünlerin toplandıktan sonra geriye kalan yaprak, sap vs. gibi kısımları.

CALAKCULAK: Ufak-tefek.

CALAP: Sulu kar.

CALAY: Zeka ve dil sorunu olmadığı halde kulağı duymadığı için konuşmayı öğrenememiş olan ve konuşamayan kimse.

CALAZ: 1- Mısırın, ürünü alındıktan sonra geriye kalan sap kısmı. 2- Mısır dal ve yaprağı.

CALGA: Ağacın kökünden biten yeni sürgün, filiz.

CALGAZA: Başbelası, şirret, saldırgan tip.

CALKAZAN/CALGAZAN: 1- Mızmız, oyunbozan. 2- Kavgacı, sürekli sağa sola dalaşıp hır çıkartan. 3- Geçimsiz tip. 4- Hile yapan, sahtekar, dolandırıcı.

CALLAK: Bostanda henüz olgunlaşmamış, ham kavun ve karpuz.

CALP: Kart kişi. Kocamış.

CAMADAN: Keçi kılından veya yünden örülmüş/yapılmış sırt çantası.

CAMDI/CAMDU: Evdeki karanlık, penceresiz oda.

CAMIZ/CAMIŞ/ÇAMUŞ: 1- Manda. 2- Enenmiş, bükülmüş erkek manda. *Ör:* Aşık Bekir'den: Dünya senden çok şikayet ederim/Başım alıp gurbet ele giderim/Üç kuruşa çamuşları güderim/Bir dahi gülmedin bakıp yüzüme.

CANAK: Sağanak. Sağanak yağmur.

CANA KOYMAK: Haksızlık ve zorbalıkla bir şeye el koymak, sahip çıkmak.

CANAŞ: Sevgili, yar.

CANAŞI: Ölenin ardından, ölü evi tarafından akraba ve yakınlar için verilen yemek.

CANBAZ/CAMBAZ: Pazara kesilmek için satılmak amacıyla getirilmiş hayvanları yine kesmek üzere satın alan kişi.

CANÇ: Başında bol meyvesi bulunan ağaç.

CANÇIKTI: Akşama kadar çalıştıktan sonra, güneşin batımının ardından yenen akşam yemeği.

CANDI: Ahşaptan yapılma yapıların duvar yüzeyi. *Bkz.* ÇAMDU.

CANGAMA: 1- Gürültü-patırtı. 2- Ağız dalaşı, sözlü kavga. *Ör:* Sen ne cangacıymışsın böyle yahu! 3- Laf kalabalığı.

CANI BURNUNDA OLMAK: Çok bunalmak.

CANI ÇIKIK: Çok titiz ve çok aceleci.

CANISULU: Hareketli, yerinde duramayan, kabına sığmayan.

CANKEŞ: Dayanıklı, yedicanlı.

CAN LEĞENİ: İçinde ölü yemeği yapılan veya malzemesi koyulan leğen.

CANSIZAT: Bisiklet.

CANSUYU: Dikilen fidana verilen ilk su.

CAN ŞENLİĞİ: Kafaları uyuştuğu ve sevdiği için değil, yalnızlık yüzünden arkadaşlık edilen kimse.

CAPCIK: Cıvık, sulu.

CAPCUK: 1- Sulu. 2- Ciddiyetsiz.

CAPCUKLANMAK: Ciddiyetsiz davranışlar yapmak. Sululuk yapmak.

CAPÇIK: Lüzumsuz, gereksiz, boş yere.

CAPÇIK AĞIZLI: Gereksiz konuşan kimse.

CAPIL: Çamurla karışık su.

CAPLAMA: Evin çatısını yaparken, kiremitlerin altına çaprazlama döşenen ince ağaç kereste.

CAPMAK: Üzerini örtmek/kapatmak.

CAR: 1- Hız, sürat. 2- Zor durumdaki birinin imdat/yardım istemesi durumu. 3- Yüksek ses, feryat, nida.

CARA: Akıntı. Genellikle inekten gelen akıntı.

CARANAK: Yoğun yağan yağmur, sağanak.

CARCI: 1- Kendi işini bitirdikten sonra başkasına da yardım eden kimse. 2- Haberci.

CARCUR: Tahteravalli.

CARDIN: Büyük fare.

CARI: Çabuk, hızlı. *Ör:* Hadi carı gel de yemek yiyelim, çok acıktık.

CARILDAK: Çok konuşan, geveze.

CARIT/CARUT: 1- Kürek. 2- Faraş, ateş küreği.

CARNAK: İnce değnek, çubuk.

CARTIK: Sosyetik, sosyete. Sosyeteye, farklı bir toplumsal tabakaya mensup.

CARTLAK: 1- Oldukça rahat davranışlı kimse. 2- Ciğer. *Ör:* Bugün cartlak kebabı yedim.

CAT: Sağlam kaynamamış, esnekliği az veya zayıf olduğu için çabuk kırılan ağaç dalı. Daha çok söğüt ağacı dalı için kullanılır.

CAVCAV: Gösterişli. Hareketli.

CAVIRDAK: 1- Sevimli, canayakın. 2- Girintili, konuşkan.

CAVIRDAMAK: Çok ve sürekli konuşmak. *Ör:* Uyumaya çalıştım ama yan odada cavırdayıp beni uyutmadı.

CAVLAK: 1- Kel, saçı/tüyü dökülmüş. 2- Haşlanmış.

CAVLAMAK: 1- Sıcaktan bunalmak. 2- Beğenmemek.

CAVLATMAK: Tüy dökmek, derinin tüysüzleşmesi.

CAVMAK: 1- Sapmak. 2- Kaymak, kayarak gitmek.

CAVRAK: 1- Arkadaş canlısı. 2- Konuşkan.

CAVRAMAK: Yakarmak, yalvarmak.

CAVUN: Yağmur.

CAVZIKMAK: 1- Avare biçimde, boş boş dolaşıp durmak. 2- Koşuşturmak, koşuşturarak gezinmek. *Ör:* Niyeyse tarlada saatlerce cavzıktı.

CAVZITMAK: 1- Oyunbozanlık etmek. 2- Kararından vazgeçmek. 3- Yaptığı bir işi bırakıp gitmek.

CAY: İddia, bahis.

CAYDAK: 1- Sade, yalın. 2- Yalnız, tek başına.

CAZCUZ: Ağaçtan yapılma tahteravalli.

CAZGIR: Çok konuşan, geveze.

CAZI/CAZU: 1- Kötü huylu, kötülük yapma amacı taşıyan kadın. 2- Çirkef, her zaman üstün ve haklı çıkmaya çalışan, bulaşık kadın.

CAZIKDAMAK/CAZUKDAMAK: 1- Acıyla çığlık atmak. 2- Dayak yiyen veya diğer köpekler tarafından ısırılan köpeğin can havliyle bağırması.

CAZUM: Kardeş.

CECATMAK: Harmanda buğday tanelerini ve samanı ayırmak için ezilmiş sapı savurmak.

CECİK: Kova, ibrik, sitil gibi kulplu gereçlerin kulpunun gövdeye tutturulması için gövdede perçinle tutturulmuş parça.

CECİM/ÇECİM: 1- Ensiz ve ince dokuma parçalarının yan yana dikilmesiyle meydana gelen kilim. 2- Büyük, renkli ve uzun kilim. 3- İp haline getirilmiş bez parçalarıyla örülmüş kilim.

CEĞERT: Yeni filizlenmiş ekin.

CEĞET/CEGET: 1- Eylül ayı. 2- Sokak. Sokaktaki yol.

CEKCEKİ/ÇEKÇEKİ/ÇEKÇEKÜ: Çekirge.

CELE: Mısır koçanı.

CELEP: Sürü, davar sürüsü.

CELİK: Ufak, küçük.

CEMBEK/CENBEK: Gürültülü kalabalık.

CEMEK/ÇEMEK: Çift sürme işinde kullanılan, üğendirenin/mesesin bir ucuna takılıp, saban demirine bulaşan çamur, toprak ve otları sıyırmaya yarayan enli ve yassı demir.

CEMEKE: Aklı ermeyen cahil ve çocuk yaşta kimse.

CEMLEBÖCEĞİ: Uğurböceği.

CENCİK: 1- Gevşek. Yumuşak. *Ör:* Domatesler iyice cencimiş, yenmez artık. 2- Zayıf. Çelimsiz. *Ör:* İki yaşında cencik bir kızı var.

CENDEK: 1- Leş. Hayvan leşi. 2- Beden, vücut. 3- Can. 4- Öz benlik, kendim.

CENG: Kördüğüm.

CENGERİ ÇIKMAK: 1- Bakır kaplarda, bakırın üzerine çekilen kalayın, uzun kullanım ve aşınmadan dolayı yer yer dökülüp bakırın görünmesi. 2- Bakırın oksitlenip yeşilimsi bir renk alması.

CENGİRDEMEK: Gereksiz ve abes laflar etmek.

CENİK: 1- Yaylaya çıkanların geride bıraktığı köyü/köyleri. Yayladakilere göre, yaylaya gelmeyip köyde kalanlar. 2- Yüksekçe bir konumda bulunan ancak yayla olmayan yer. 2- Deniz kıyısı. 3- Güzel ve biçimli boynuzu olan hayvan.

CENNİK: Kafatası.

CER: 1- Dilencilik. 2- Bir yardım işi için bağış toplama işi. 3- Yardım ve hayır amacıyla toplanmış para, yiyecek, giysi vb. şeyler.

CERE: Topraktan yapılma bir tür su kabı. Topraktan yapılma kulplu küp.

CEREDE: Küçük kazma.

CEREK: 1- Bağ-bahçedeki yetişilemeyen meyveleri çırpmak için hazırlanmış düzgün, uzun ince ağaçtan çubuk. 2- Uzun ve düzgün ağaç veya ağaç dalı. 3- Tavan. 4- Toprak damlı evin tavanını örtmede kullanılan, sıralı kalın ağaçların üzerine dizilen ve ortalama 1 metre uzunluğundaki odun veya tahta.

CEĞERT: 1- Güneş veya yağmurdan korunmak için çalı-çırpıdan yapılma korumalık. 2- At arabasına bağlanarak çekilen, üstüne saman, yük vs konulan dört tekerli yük aracının çevresine, saman veya yükün taşıp dökülmemesi için konulan yükselti, çevrelik. Teknolojinin gelişmesiyle taşımada traktörlerin kullanılmaya başlanmasıyla birlikte, römorkların çevresine yükseltici olarak konulan düzeneğe de aynı ad verildi.

CERİK: Küçük, ufak.

CERLEMEK: 1- Kızgın ve sinirli biçimde bağırmak. *Ör:* Bu adam ne cerliy gene, bir ba(k)h hele. 2- Azarlamak.

CET: Palamut ağacının soyulmuş kabuğu.

CEVİZİLİ: Açık kahverengi, ceviz içi rengi.

CEVİZ KEDİSİ: Sincap.

CEY: Yazın en sıcak dönemleri olan temmuz, ağustos ayları.

CEYİN/CEYLERİN: Yazın, yazları, yaz mevsiminde.

CEYLEMEK: Yaylaya gitmek, yazı yaylada geçirmek.

CEYMEK: Yere sermek, yaymak, döşemek.

CIBA: Yeni kırkılmış, kılı kırkılıp alınmış keçi.

CIBAR: 1- Yavru. 2- Çocuk. 3- Oğlak veya kuzu.

CIBARMAK: Kabarmak.

CIBARTMAK: Yanak, kol gibi çıplak yerine vurup orayı hafiften kızartmak.

CIBBAN: Alkış. *Ör:* Okuduğum şiire annem de cıbban attı.

CIBIL: 1- Yarı çıplak veya çıplak. 2- Kel veya saçını kazıtmış olan. 3- Yırtık ve eski-püskü giyinen. 4- Verimsiz ve hiçbir şey ekilemeyen tarla/arazi. *Bkz.* CIBIR. 5- Zayıf, çelimsiz. 6- Çalışmadığı ve tembel olduğu için yoksul kalmış kimse.

CIBILDAK: 1- Yoksul. 2- Çıplak.

CIBILI: Üzerinde farklı renkler bulunan. Karışık renkli.

CIBIR: 1- Züğürt, parasız, yoksul. *Ör:* Evsiz, cıbır biri, ortalıkta dolaşıyor. 2- Verimsiz, tahıl yetiştirilemeyen tarla veya arazi. *Ör:* Bu cıbır tarlaya buğday ekersen zarar edersin. 3- Yavan. *Ör:* Çok konuşuyor ama laflarının hepsi cıbır. 4- İtibarını kaybedip sözü dinlenmez hale gelen kimse. *Ör:* Memurken kimse yanına yaklaşamazdı, emekli oldu cıbırlaştı. 5- Güçsüz, zayıf. *Ör:* O cıbır öküzü benim ineğim de kaçırır. 6- Kel veya saçını usturayla kazıtmış olan. *Bkz.* CIBIL. 7- Çıplak.

CIBIZ: 1- Sade, yalın. 2- Kısa tüylü, ince yapılı bir köpek türü.

CICIK/CICIH/CICI(K)H: 1- Güzel. Sevimli. *Ör:* Ne cıcık bir çocuk bu. 2- Yeni.

CICIKLAMAK: Süslemek, donatmak. *Ör:* Bir radyo aldılar, görmemiş gibi her yanını cıcıklayıp duvara asmışlar.

CICIKLI: Süslü-püslü. Boyalı-cilalı.

CIDA: Kargı.

CIDA DİKMEK: İnat etmek, ayak diremek, karşı durmak.

CIDAĞI: İltihaplı açık yara.

CIDAĞULU/CIDAĞLI: Beceriksiz.

CIDIK: 1- Tuzak, pusu. 2- Dallara kurulan kuş kapanı. *Ör:* Cıdığı kurdum, keklik bugün düşer.

CIDIK ATMAK: Gezmek, gezip-tozmak.

CIDIKLAMAK: Bulunduğu yerden birdenbire kalkarak fırlayıp koşmaya başlamak. *Bkz.* BIZIKLAMAK.

CIDIR: 1- Ortalığı karıştıran. 2- Çalı-çırpı, ufak tefek dal parçaları ve odunlar. 3- Dikenli çalılarla kaplı ağaçlık alan. 4- Diken veya iğne gibi batan. 5- Damarına basacak, sinirlendirecek biçimde, inadına. *Ör:* Biliyorum cıdırıma yapıyor, en sonunda ağzının payını vereceğim.

CIDIRINA BASMAK: Damarına basmak, hassas olduğu konuda tahrik etmek.

CIDIRLI: Sinirli, asabi, saldırgan.

CIFIT/ÇIFIT: Kötü niyetli, bozguncu, karıştırıcı, nifakçı.

CIFTIR: Çok hızlı şekilde.

CIGA/CIĞA: Sıska, zayıf, çelimsiz.

CIĞALI: Şirret, kavgacı kadın.

CIĞGA/CIVGA: 1- Patika yol. 2- Aslında yol olmayan, ancak gidip gelerek dar ve ince bir yol haline gelmiş, insan veya hayvanın yürüdüğü yol.

CIĞI /CIĞIL: Civciv.

CIĞIR: Genç kız.

CIĞIMAK: Döneklik yapmak, vazgeçmek, sözünü tutmamak, karardan dönmek.

CIĞITMAK/CIĞIZMAK: 1- Oyunbozanlık etmek. 2- Vazgeçmek.

CIĞIZ/CIĞIT: 1- Oyunbozan, cızaran. Mızıkçı. 2- Bir olayda, tartışmada haksız olan taraf. 3- İyilik yapmayı sevmeyen.

CIĞIZLAMAK: Cızarmak, mızıkçılık yapmak, kaybedeceğini anlayınca bir bahaneyle oyundan kaçmak.

CIĞMAK/CIVMAK: 1- Kedi gibi hayvanların tırnağı. 2- Mermi, taş gibi atılan şeylerin hedefe isabet edemeyip başka yöne gitmesi. *Ör:* Kurşun cığmasaydı kekliği vurduydum.

CIĞMAKLAMAK: Kedi gibi hayvanların tırnaklarıyla birini veya bir yeri tırmalaması.

CIĞSIMAK: 1- Sulanmak, rutubetlenmek, nemlenmek. 2- Kuruluğunu yitirip bir miktar sulanıp cıvımak/yumuşamak. 3- Terlemek.

CIĞŞALI/ÇIĞSALI: 1- Şımarık, nazlı. *Ör:* O cığşalı kızla evlenmem anne! 2- Fütursuz ve dengesizce konuşup/davranıp gürültü yapan.

CIKCANLI: Tezcanlı.

CIKLA/CI(K)HLA: 1- Ekmeksiz yenen süt ürünü/katık. 2- Büsbütün, hepten, tamamen. 3- Aşırı çok, olması gerekenden, haddinden fazla. *Ör:* Açık çay istedim, cıkla dem doldurup getirdi.

CILASIM: Güzel.

CILAY: Ağlama. Ağlayış.

CILBAH(K)-ÇILBAK(H)/CIBLA(K)H: Çıplak.

CILBAN: Yoksul, fakir.

CILBANMA(K)H/CIBLANMA(K)H: 1- Fakirleşmek. 2- Soyunmak, çırılçıplak duruma gelmek.

CILBIR: İnce urgandan yapılmış yular.

CILBIRA: Doğranmış kuru ekmeğin üzerine yağ, yumurta ve su eklenerek yapılan bir çeşit ekmek aşı.

CILDIRDAMAK: Karanlıkta parlamak, ışılamak. *Ör:* Gece kurdun sürüye yaklaştığını, ağacın arkasından cıldırdayan bir çift gözden anladım.

CILGA: 1- Sadece hayvan ve insanın yürüyebileceği, hayvan ve insan izlerinden oluşmuş dar, ince yol, patika. 2- Çizgi, sınır. 3- Araziye, toprağa çekilen çizgi. 4- Küçük ve ince su yolu. 5- Odun kıymığı. 6- Pulluk. 7- Ekili arazi içinden insanların gelip-giderek oluşturduğu dar yol. 8- Beyhude, boşuna. 9- Yere yakın.

CILGI: 1- Çizilen çizgi. 2- İnce patika yol. 3- Tırpanla biçilmiş ekinin tarlada uzun ince çizgiler oluşturarak yığılmış hali. 4- Geçimsiz, huysuz.

CILGISIZ: 1- Densiz. 2- Yararsız, hayırsız. 3- Her işe burnunu sokan.

CILĞA: Kara sabanın küçüğü.

CILI: Sıcak.

CILK: Bozuk. *Ör:* Yumurta cılk çıktı.

CILLAK: Komik.

CILLAMAK: Çığlık atmak.

CILLAVUK: Ağustos böceği.

CILLICI/CILCI: 1- Oyunbozan. 2- Kavgacı.

CILLIK/CILLAK: Dönek, sözünde durmayan, oyunbozan.

CILLIMAK: Sözünden dönmek, vazgeçmek, bir anlaşmayı bozmak.

CIMBA/CINBA: 1- Kopartılmış küçük üzüm salkımı. *Bkz.* CIM(K)HI. 2- Kısa.

CIMBILDAK: 1- Değersiz sözler eden. 2- Değişken hal ve tavırlar içinde olan kimse.

CIMBILDAMAK/CIMBILDANMAK: Kova, bakraç gibi kaplardaki su, ayran gibi sıvıların taşınırken dalgalanması veya sarsılıp dışarı akması.

CIMBIŞ: 1- Şaka. 2- Komiklik, eğlence. *Ör:* Hüseyin Emmi de çok cımbış biri.

CIKGIŞMAK: Hafifçe sızlamak.

CIMIK: Dar ve ince yol, patika. *Bkz.* CUMU(K)H.

CIM(K)HI: Kopartılmış küçük üzüm alkımı. *Bkz.* CIMBA.

CINCIK: Süs. Nakış.

CINCI(K)H: Camdan yapılmış küçük şeyler. Oyuncak.

CINCIRIK: Ağaç üzerinde dönmeye dayalı bir tür eğlence veya oyun. Gövdesi düz bir meşe ağacı, sadece gövde kısmı kalacak biçimde tamamen budanır ve kesilir. Denge noktası bulunarak tam ortasına yaklaşık 6 cm derinliğinde ve iki parmak genişliğinde bir oyuk açılır. Bir başka meşe ağacı da budanır ve kesilir. Ucu bir sivri kazık veya kalem gibi açılır. İkinci meşe ağacı yere sabitlenir ve sivriltilen ucu genellikle kuyruk yağı, yoksa tereyağı ile yağlanır. Ağacın gövdesi sönmüş meşe kömürü ile islenir. Aynı işlem, diğer ağacın oyulan yerine de yapılır. Oyulan ve sivriltilen yerler birbirine girecek biçimde, diğer ağaç sabitlenen ağacın üzerine yerleştirilir. Her iki kanada iki veya üç kişi biner ve döndürülür. Gençlerin ve çocukların bineceği cıncırıkların boyutu farklı hesaplanır.

CINDAK: Küçük kova.

CINDIK: Küçük. Ufak-tefek.

CINGI: Kıvılcım, ateş kıvılcımı. *Ör:* Ocaktan cıngı sıçradı, güzelim halıyı yaktı.

CINGIBAT: Hır-gür, kavga-dövüş. *Ör:* Cıngıbattan ders çalışmaya zaman bulamıyor ki.

CINGIFIRLI: 1- Rüküş. 2- Süslü. 3- Takıp takıştırmayı seven.

CINGIL: 1- Çakıl taşı. 2- Giysi veya başlıklara takılan boncuk, para, pul gibi süs eşyası.

CINGIL/CİNGİL: 1- Küçük su kabı. 2- Birkaç taneden oluşan küçük üzüm salkımı. Üzüm salkımının küçük bir parçası. 3- Evin dağınıklığı, kalabalıklığı. 4- Küçük hayvan çanı.

CINGILDAK: 1- Çocuklar için tahtadan veya demirden yapılan oyuncakta, ses çıkarması için konulan tel veya dil benzeri sallanan demir.

CINGILLI: 1- İki yanında dairevi ve hareketli iki kulpu bulunan büyük, iri kazan. *Ör:* Bizim cıngıllıda bütün köyün bulgurluğunu kaynattık. 2- Şımarık. *Ör:* Bu oğlanı sen böyle cıngıllı yetiştirdin. 3- Süslü. *Ör:* Ali bugün yine çok cıngıllı.

CINGIR: Yeşil gözlü.

CINGIRDAK: 1- Kaybolduğunda çıkardığı sesten bulunması amacıyla küçükbaş evcil hayvanın boynuna takılan zil. 2- Büyükbaş evcil hayvanın boynuna takılan iri zil, çan. 3- Beşik bebeğinin oynaması için yapılan, içindeki küçük boncuklar veya bilyelerin sallanınca ses çıkardığı oyuncak. *Ör:* Bebek cıngırağı çok sevdi, sabahtan beri cıngırdatıyor.

CINGIRDAMAK: Zilin ses çıkarması.

CINGIRDATMAK: Zili veya cıngırağı çalmak, sallayıp ses çıkarmasını sağlamak. *Ör:* Tosun ahırda cıngırdağı sabaha kadar salladı durdu, uyutmadı bizi.

CINGIRKÖS: Tahteravalli.

CINGIRTLAK: Salıncak.

CINIMAK: Vazgeçmek, kaçmak, oyunbozanlık etmek, döneklik yapmak.

CINIVIZ: Sıska, cılız, cansız.

CINNADAN: Hemen sonra, az sonra.

CIPSU: Yağmurda her yeri iyice ıslanmış olan veya ıslanmak.

CIR: 1- Aman dileme. 2- Askıntı, asalak. *Ör:* Bu serseri peşimizde cırlanıp duruy. 3- Türkü, şarkı.

CIRBAĞA: 1- Haşarı erkek çocuk. 2- Sefil ve çıplak, zavallı durumdaki çocuk.

CIRBAN: Çekilmez, kavgacı, cazgır, dalavereci kadın.

CIRBIT: Çapak. Göz çapağı.

CIRDIK: Zayıf, sıska.

CIRCIR: Fermuar.

CIRGA: Zayıf, sıska.

CIRGIN: Balık veya kurbağa yavrusu.

CIRIK: 1- Bataklık yer. *Ör:* Bizim it tavşan kovalarken cırığa düşmüş. 2- Yırtık, yırtılmış. 3- Deli.

CIRILMAK: 1- Rahatsızlanacak kadar çok yemek. 2- Yırtılmak.

CIRINDILIK: Etin kaslı değil yağla karışık cıvık, yumuşak kısmı.

CIRIT: Koşar adım yürüyerek gitmek.

CIRITLA/CIRITLAA/CIRITTA: Mayalı ve cıvık hamurun yağda kızartılmasıyla yapılan hamur işi yiyecek.

CIRLAĞAN: Ağustos böceği.

CIRLAMAK: 1- Türkü söylemek. 2- Kuşun güzel ötmesi.

CIRLAV: Ötüş, kuşun ötüşü.

CIRLAYIK: Ağustos böceği.

CIRMAK: Ağaç kökü.

CIRMAN: Fare, iri sıçan.

CIRNAK(H)/CIRMAK(H)/CIRNAKLAMAK: 1- Tırnak. Cırmalamak, tırmalamak. 2- Ağaç kökü.

CIRNAKLAMAK: Eti kemikten ayırmak.

CIRNAZ: Oyunbozan. Verilen bir karardan ve işten dönen, mızıkçı.

CIRT: 1- Kilit dili, sürgü. 2- Şımarma. Şımarıklık. 3- İshal, bağırsakların bozulması. 4- Olgunlaşmamış, sulu haldeki mısır.

CIRTIK: Şımarık. Huysuz, şımarık ve haşarı çocuk. *Ör:* Ayşe'nin cırtık oğlu cevizi talan etmiş.

CIRTATAN: 1- Şeytan Keleği, Arap kavunu, Ebucehil karpuzu da denilen, yol ve tarla kıyılarında yere serik biçimde yetişen, serçe yumurtası büyüklüğünde, içinde tohumları ve öldürücü zehirli su barındıran meyvesi olan bitki. Meyvesinin içindeki zehirli su, geleneksel şifacılıkta, seyreltilip belli oranlarda kullanıldığında, sinüziti iyileştiren, sinüs iltihaplanmasını döken ilaç olarak kullanılmaktadır. *Bkz.* DÜĞLEK. 2- Küçük bir domates çeşidi.

CIRTLAK: Karakavuk bitkisinin dal kısımları.

CIRTLAK SAKIZI: Karakavuk bitkisinin sütünden çıkarılan, çiğnenen sakız.

CIRTLAMAK: Kapıyı kilitlemek.

CIRTLANGIÇ: Bostan güzeli de denilen ötücü bir kuş.

CIRTLIK: Çalıkuşu.

CIRTMAK: Vücudun veya elbisenin bir yerini çalı, diken veya ucu sivri bir şeyin çizmesi, yırtması.

CISGAL/ÇISKAL: Sıçrayan ateş kıvılcımı.

CISTIK/CISTİK: Erkek ayakkabısı.

CIŞDAK: Aklı havada, hafif, ciddiyetsiz.

CIŞKI/CIŞGU: 1- Söz dinlemeyen, söz tutmayan. 2- Oyunbozan.

CIŞMAK/CILMAK: 1- Sözünden dönmek, çamura yatmak. 2- Hile yapmak.

CIVGA: Sivri, dik olan şey.

CIVGIN: Şımarık.

CIVINMAK: 1- Sertliğini kaybetmek, yumuşamak. *Ör:* Ben o adamın kızını almam dedi, kızı görünce cıvındı. 2- İstenen duruma gelmek.

CIVLAMAK: Ufalamak, öğütmek.

CIVMAK: 1- Salıncakta sallanmak. 2- Çocuğun veya küçük ağaç fidanının kısa zamanda hızla boy atarak uzaması, büyümesi. *Ör:* Maşallah, senin ufaklık beş ayda seni geçmiş, cıvıp gitmiş.

CIYI(K)H/CIYIK/CIYIH: 1- Katı olmayan, yumuşak. 2- Sulu. Sulanmış, sıvı hale gelmiş. 2- Çizik.

CIYIN: 1- Topluluk, meclis. 2- Düğün.

CIYINMAK: Niyetlenmek, girişmek, hazırlanmak.

CIYMAK: Toplamak, biriktirmek, yığmak.

CIYMI(K)H: 1- İnce ve batınca acıtan odun parçası. 2- Tırnak. Tırnak izi.

CIZAK. Kızak.

CIZAN: Oyunbozan.

CIZARMAK: Bir işten caymak, sözünü tutmamak, işi veya bir bahsi yarım bırakıp vazgeçmek.

CIZDIRMAK: Hızla koşup gitmek.

CIZI/ÇIZI: Yazı, mektup.

CIZIDAN ÇIKMAK: Aşırı gitmek, sınırı aşmak. Haddini aşmak, yoldan çıkmak.

CIZILTI: 1- İnce ses. 2- İnce akan, sızan su.

CIZLAĞAN: Isırgan otu.

CIZLAK: 1- Sacda yapılan ekmek. 2- Sac üzerinde yapılan yağlı ekmek.

CIZLAMA: 1- Cıvık hamurun sac üzerine yayılıp pişirilmesiyle yapılan büyük ebatlı, yuvarlak yufka ekmek. 2- İki el büyüklüğünde açılan hamurun tavada yağla kızartılmasıyla elde edilen yağlı ekmek.

CIZZAN: Tahteravalli.

CİBERİK: Yaramaz, şımarık.

CİBERMEK: 1- Göndermek, yollamak. 2- Salıvermek, serbest bırakmak.

CİBİCİK: Alkış.

CİBİCİKLEMEK: Alkışlamak.

CİBİK: Köşe, dip, bucak. *Ör:* Duvarın cibiğine saklamış.

CİCE: 1- Abla, büyük abla. 2- Kızkardeş. 3- Teyze. 4- Nine. Büyükanne. 5- Köyün büyük yaşlı kadını.

CİCİ: Yenge.

CİCİK: 1- Büyümemiş, küçük kalmış kadın göğsü. 2- Oyuncak.

CİCİP: Dudakta veya yüzde çıkan yara.

CİDA/CIDA: Kazık, mızrak. *Ör:* Aman boşver, çalışıp ta cida mı dikecem buralara.

CİDİ: Yedi sayısı.

CİĞCİĞ: 1- Çok kalabalık. 2- Yoğun. 3- Aşırı sıcaklık, sıcak ortam.

CİĞELEK/ÇİGELEK: Yabani çilek.

CİĞELMEK/CİGELMEK: İncelmek. *Ör:* Dedemden kalma çuvalın ipleri iyice ciğelmiş.

CİĞİK: Alçak ses.

CİĞİKLEMEK: Gizlice takip etmek veya gözetlemek.

CİKMEK: At veya öküzü, atarabası veya kağnıya bağlayıp yola çıkmaya veya yük taşımaya hazır duruma getirmek.

CİL: 1- Hasırotu. 2- Ağacın kökü, kök dalları.

CİLBİR: Devenin ağzına takılan gem. Deve gemi.

CİLBİR/CILBIR: 1- Domates, biber ve soğanla yapılan sulu yemek. 2- Suya kırılıp kabuksuz haşlanan yumurtaya sarımsaklı yoğurt katılmasıyla yapılan yemek. *Bkz.* ÇILBIR.

CİLBİRTİ: Ateş tutuşturmada kullanılan küçük çalı çırpı.

CİLEZ: Hafif esintili, az soğuk hava.

CİLİM: Koyu, yapışkan ve altına su geçirmeyen killi çamur. *Ör:* Evin damındaki çatlaklara cilim sür, yağmur içeri geçmez.

CİLİS: İyiden iyiye, hepten, tamamen.

CİLKES: Hepten, tümden, tamamen, bütünüyle. *Ör:* Sıçan, tarladaki patatesi cilkes götürmüş.

CİLLİK: Bayan cinsel organı.

CİMBEL: 1- Kayalık yer. 2- Çakıl taşlarıyla kaplı yer.

CİMBİLDEMEK: 1- Uyku mahmurluğu, uykudan yeni uyanma hali. 2- Gözlerin irade dışı olarak üst üste çok sayıda kapanıp açılması.

CİMBİŞ: Pürüzsüz, düzgün.

CİMCİLİK/CIMCILIK: Çok ıslak.

CİMCİME: 1- Titiz. 2- Evhamlı. 3- Cimri.

CİMCİRİK: Yaramaz kız çocuğu.

CİMİN/CİBİN: Küçük sinek, ivez.

CİMİŞ: Kazanç. Bir işin semeresi, meyvesi, kazancı.

CİNBAŞ: 1- Kurnaz. Gözüaçık. 2- Akıllı.

CİNBÜZÜK: Sinirli, asabi, huysuz, geçimsiz. Olur olmaz şeye sinirlenen.

CİNCELEZ: Cılız, zayıf, çelimsiz.

CİNCONBALAK: Takla aşmak.

CİNCÜCÜĞÜ: Aklı her şeye eren, uyanık, gözü açık çocuk.

CİNDAR: Cinci, büyübozan, tılsımcı.

CİNDİLİ: Deli. Aklını yitirmiş.

CİNDOLABI: Ahşap evde banyo dolabı.

CİNEDİR: Elek. İri gözenekli kalbur.

CİNEK: İnce çayır otu.

CİNEYİ: En iyi.

CİNGAN: Çingene.

CİNGİ: Sert, siyah renkli kaya/taş. *Ör:* Bu deli çayın üzerine yapılacak köprü ancak cingitaştan olursa işe yarar.

CİNGİL: 1- Kulplu küçük tencere. 2- Kova, helke.

CİNGİRDEMEK: Cilvelenmek, cilve yapmak.

CİNGİŞ: Sarmaşık.

CİNGÖZEL: En güzel.

CİNİBİZ: 1- Açıkgözlü, zeki, kurnaz, uyanık. 2- İş bitirici.

CİNİFİT: İleri dereceli öfke, zor zaptedilen kızgınlık. *Ör:* İleri geri konuşunca ona cinifit oldum.

CİNİK: Kız. Genç kız.

CİNKAFA: Çabuk kızan/sinirlenen.

CİNTAŞ: Arkadaş.

CİP: 1- Çok, fazla. 2- Pekiştirme sıfatı. *Ör:* Cipsoğuk.. Cipmor.

CİPBETER: Çok fena, çok kötü.

CİRBE: Ezilip şırası çıkartılan üzümden geriye kalan posa.

CİREN/YİREN: 1- Kırmızı ile sarı arasındaki renk. 2- Kırmızı/al donlu at.

CİRFE: Meyve-sebze artığı veya meyve-sebzenin bozuk, çürük bölümleri.

CİRLEMEK: Koşmak.

CİRPİDEN: 1- Ahsızın, birdenbire. 2- Hemen, çarçabuk.

CİRPİLTİLİK: Çalılıkla kaplı orman.

CİSİR: Toprak damlı evlerde tavanı kaplayan küçük odun, tahta ve dal, yaprak, toprak vs şeyleri taşıyan, iki ucu duvardan duvara uzatılan büyük, uzun ve kalın ağaç.

CİŞMEK: Oyundan çıkmak, oyunu bırakmak, oyun oynamaktan vazgeçmek.

CİVEK: Kıvılcım, ateş çıngısı/parçası.

CİVELEK: Alımlı, işveli, sevimli kız.

CİVELEZ: Hareketli, aktif.

CİVGE: 1- Küçük parça. 2- Sıçrayan ateş parçası.

CİVİL: Küçük.

CİYİŞ: 1- Komşu yaşlı kadın. 2- Yakın akraba.

CİZ: Pirinç metalden yapılma kap.

CİZGİT: Haşhaş kozalağını çizerek sütünü çıkarmada kullarulan ay taraklı bıçak.

CİZLEME: Cıvık yoğrulmuş hamurun sac üzerine dökülüp, sacda yayılarak pişirilen ve üzerine yağ dökülen yumuşak ekmek.

CİZZİK: 1- Kısa boylu, ufak-tefek kimse. 2- Güvercinin ufağı.

COC/COÇ: Bataklık, sazlık. *Bkz.* COCAK.

COCAK: 1- Bataklık, sazlık. *Bkz.* COC. 2- Su birikintisi.

COCO: Çiş. Çiş yapmak.

COF/COV: Göz.

COĞ: Çamur. Çamurlu yer.

COĞCOĞ: Böğürtlen. *Ör:* Derenin kıyısındaki çamurlu yerde bir sürü coğcoğ büyümüş.

COHARLAMAK: Zehirlenmek. Bir yiyecekten dolayı zehirlenmek.

COK: Uzun sopa/değnek.

COKA: 1- Ceket. 2- Şal.

COLAP: Sulu kar.

COLPUT: İri, hantal ve ağır hareket eden kimse.

COMAK: Kulağı olmayan keçi.

COMBA: 1- İri-yarı, heybetli, iri yapılı. 2- Enenmemiş erkek manda.

COMBALAK: Balığın sudan havaya sıçraması.

COMUK: Çökük gözlü. Gözleri göz çukurlarının içine fazla girmiş olan.

CON: 1- Hasım, rakip. 2- Muhalefet. 3- Zıt düşmüş/düşürülmüş olan. 4- Uçuş, uçma, uçma hali.

CONCALAZ: Tasasız, kaygısız.

CONÇ: Fazla, çok, bol.

CONMAK: Uçmak.

COP: Puhu kuşu.

COPLAK: Çukur.

COPLAN: 1- Uçurum, yar. 2- Kayalık uçurumu.

COPLANMAK: Şişmek.

COR: 1- Laf, söz, sohbet. *Ör:* Vakit öldürmek için Süleyman'ın yanına gittim, biraz cor ettik. 2- İstişare. Toplanıp konuşma, danışma.

CORCU: Çok konuşan. Dedikoducu.

CORMA: Çayırlık alanlarda, dibinde kalıcı olarak su bulunan ve nafiften bataklığa dönüşmüş bölge.

CORT: 1- Kötü. 2- Kör, işlerliğini yitirmiş göz.

CORTDAK: Karşı olan, itiraz eden, karşı gelen.

CORTLAŞMAK: Fazla samimi olup, iyice ileri gidip sonra kötü olmak, arayı bozmak.

CORUK: 1- Civcivlikten çıkmış, yeni yeni piliç olmaya doğru giden, henüz yumurtlamaya başlamamış genç tavuk. 2- İnat. 3- İşe yaramaz.

CORUMAK: 1- Dost/arkadaş olmak. 2- Kısa sürede birbirine ısınmak, sempati duymak.

CORUTMAK: Durgun, sessiz ve soğuk biçimde bir köşede oturmak. *Ör:* Okuldan gelir gelmez coruttu durdu, karnesi kötü galiba.

CORRUK: İnat, inatçı.

COŞTAR: Her durumdan kendine vazife çıkartan, olumlu veya olumsuz her işe/olaya koşan, her olayın önünde yer alan, gösteriş düşkünü kişi. *Bkz.* ÇÖŞTÜR.

COT: Sakat.

COZZUK: Hastalıklı. Takatsiz. *Ör:* O cozzuk adamı amele diye çağırma, hiç çalışamıyor.

CÖBÜL: Üzüm şırası.

CÖBRE/CÖPRE/ÇÖPRE: Şarap, sirke veya pekmez yapmak üzere suyu sıkılmış üzümün geriye kalan posası.

CÖDDERİ: Elinden iş gelmeyen. Beceriksiz.

CÖDÜRMEK: Karar değiştirmek, caymak.

CÖFÜ: İnce, un halindeki yumuşak toprak.

CÖGÜ: Yayılıp uzanan, rahatça uzanırcasına yayıldığı yerde uzun süre kalan, çalışmayı sevmeyen, tembel.

CÖĞÜZ: Ceviz.

CÖHCE: 1- Yiğit ve gözüpek olarak yetişmekte olan ilk gençlik çağındaki delikanlı. 2- Kahraman. 3- Kısa boylu. Cüce.

CÖKE: Kısa boylu. Cüce.

CÖNENGE/CÖNEGE: 1- Büyükbaş evcil hayvan. 2- Tosun.

CÖNGCÖNG: Bunaltıcı sıcak.

CÖNGE: 1- Şişman. 2- Kısa boylu. 3- Kısa boylu ve şişman.

CÖNGÜL: Suya doymuş.

CÖNGÜLTÜ: Yemekli-içkili davet/ziyafet/eğlence.

CÖPRE: Meyve veya üzüm sapı/çöpü.

CÖRT: 1- Topal, aksak. 2- Çolak.

CÖRÜL CÖRÜL: 1- Çok renkli, allı-güllü. 2- Fazla renkli giyinmek.

CÖRÜLDEMEK: 1- Kabul etmeyip, rıza göstermeyip itiraz makamında mızıklanmak. 2- Karşı gelerek kısık sesle söylenmek veya ağlamak.

CÖVELTMEK: Dudakları büzerek uzatmak.

CUBUR: 1- Kir. 2- Çirkin. 3- Kötü. 4- Parasız ve boş gezen.

CUBURLU: 1- Kirli. 2- Kusurlu.

CUCUK: Maya. Peynir mayası.

CUCUL: 1- Erkek cinsel organı. Genellikle erkek çocuklar için kullanılır. 2- Civciv.

CUDAM: 1- Bir işi beceremeyen, eline yüzüne bulaştıran. Beceriksiz. Elinden iş gelmeyen. 2- Sevimsiz, çirkin.

CUFAR: Zehir.

CUFARLAMAK: 1- Zehirlemek. 2- Sıcaktan bunalmak.

CUFARLANMAK: Zehirlenmek.

CUGA: Hindi.

CUGU: Civciv.

CUĞLUMAK: 1- Dalgınlık, dalıp gitmek. 2- Hareketsiz durarak beklemek.

CUĞMAK: Yere çökmek, çömelmek.

CUĞUL: Tarladan derilip küçük yığınlar haline getirilmiş ürün desteleri.

CUĞURLAMAK: 1- Dövmek, pataklamak. 2- Ezmek, ufalamak.

CUKKUL: Erkek çocuğun küçük cinsel organı.

CUKKUŞU: Baykuş.

CUKURDATMAK: Büyük bir iştahla, ağzına bulaştırarak yemek.

CUL: Çiş. Küçük aptes. *Ör:* Sabah culum geldi, beni öyle bir sıkıştırdı ki, hemen uyanıp helaya koştum.

CULA: Küçük kulaklı koyun/keçi.

CULA/ÇULA: Karga.

CULAMAK: Tavuğun belli zamanlarda, genellikle güzün tüy dökmesi. *Ör:* Hazır culamışken kesip yiyelim şunu, tüy yolma derdinden kurtulmuş oluruz.

CULAP: Süzme bal.

CULBAN/CILBAN: Soya fasulyesi.

CULKA: Kağnı tekerinin mazıdan çıkmaması için dış tarafa takılan ağaçtan veya demirden iri çivi.

CULUK: 1- Çelik, top ve ceviz oyunu gibi oyunlardaki çukur. 2- Hindi. 3- Şişman.

CUM: Kayıp.

CUMBUT: Gonca halindeki gül.

CUMMAK: Atılmak.

CUMUK: 1- Yumruk. 2- Gözleri çukurda olan.

CUMU(K)H: Dar ve ince yol, patika. *Bkz.* CIMIK.

CUNGULDAK: Tahtıravalli.

CUNUR: Girdap. Su girdabı.

CUR: 1- Oyunbozan, uyumsuz çocuk. 2- Tam gelişmemiş, küçük kalmış.

CUR/CURA: 1- Yudum, içim. Bir yudum. 2- Kısa boylu. 3- Kovandan ikinci kraliçe arının peşinden ayrılıp bir ağaca vs. üst üste konan oğul vermiş arı kümesi.

CURCULUK/CURCULAK: Islak. Her yeri ıslanmış olan, sırılsıklam.

CURA: Tür, çeşit.

CURRUK: Akışkan, ıslak, su gibi.

CURU: 1- Sıvı. Sulu. 2- Tatsız, çok sulu, tanesiz çorba.

CURUN: Taştan oyulmuş su kabı.

CUVAZ/CUĞAZ: Çok yakın arkadaş/dost.

CUYMAK: Yitirmek.

CÜCE: Civciv. Yumurtadan yeni çıkmış tavuk, hindi, keklik vb yavrusu.

CÜCÜK: Civciv, tavuk yavrusu.

CÜCÜKÇÜ: Tefeci. Faizle borç veren.

CÜCÜL: 1- Islah edilmemiş, küçük taneleri olan buğday. 2- Çayır mantarı.

CÜĞHER/CÜVHER/ÇÖHER/ÇÜHER/CÜHER: Tekke, türbe vb yerlerden kutsal olduğuna inanılarak alınıp yanında taşınan veya eve götürülen toprak.

CÜHER: Verim, verimlilik. *Ör:* Belli oldu tarlaların cüheri-Aşık Safine.

CÜLEPE: Küçük, ufak.

CÜLLÜZ: Zayıf, sıska erkek.

CÜLÜK: 1- Gelişmemiş, küçük kalmış. 2- Çiçeğini henüz dökmüş, yeni yeni çıkmaya başlamış minik hıyar. 3- Civciv.

CÜLÜKLEMEK: Hıyarın çiçeğini atıp yeni yeni büyümeye başlaması.

CÜMBÜZÜK: Olur olmaz yerde, her şeye ağlayan kimse.

CÜNÜT: 1- Tarlanın, arazinin sulu, bataklık halini almış kısmı. Rutubetli, sulu arazi. 2- Sınırları içinde yüzeye yakın yer altı suyu bulunan ve bu nedenle zemini bataklık halini almış tarla.

CÜR: Çeşit.

CÜVEK: Su kıyılarında yetişen, küçük taneli yabani üzüm.

-Ç-

ÇABA: Düğünde çalgıcının para toplaması veya düğünde çalgıcının topladığı para.

ÇABATA: Bir tür çarık. İp gibi deriden veya ağaç kabuğundan/dalından örülerek yapılan bir ayakkabı.

ÇAPAK VURMAK/ÇABAK VURMAK: Gözlerini kırpıştırmak.

ÇABIKSAMAK: Acele etmek.

ÇADAR: Asılarak kurutulmuş mısır koçanı.

ÇAÇA: 1- Meyvenin sıkılan suyu, şırası. 2- Pekmez yapılmak üzere ezilmiş dut.

ÇAÇAN: Kıldan örülmüş ve süt süzmede kullanılan örgü. *Ör:* Bizimki yırtılmış, git Hatça garıdan çaçan al gel.

ÇAÇIYAN: Pespaye giyimli, kılık-kıyafeti düzgün olmayan kimse. *Ör:* O çaçıyan oğlan nesine güvenip de gelip bizden kız ister?

ÇAÇUNA: Pespaye giyimli, kılık-kıyafeti düzgün olmayan kimse.

ÇAGGAL: 1- Yavrusu ölmüş inek, koyun, keçi gibi evcil ahır hayvanı. *Ör:* Çok yazık, inek çaggal oldu, memesinden süt damlıyor. 2- Ağacın kökünden yeni filizler vermesi, sürgün.

ÇAĞ/ÇAĞI/ÇAH/ÇA(K)H: 1- Odanın bir köşesindeki banyo yeri. *Bkz.* CAĞ. 2- Evlerin pis/kullanılmış sularının aktığı çukur yer, abdest alınan çukurlaştırılmış yer, küçük gölet, foseptik.

ÇAĞA: Çocuk, bebek.

ÇAĞACAK: Aniden, birdenbire.

ÇAĞAK: Dağ yamacındaki taşlık alan.

ÇAĞAL: Tarladan toplanıp, tarlanın sınırlarına veya bir köşesine yığılan taşlardan oluşan yığın.

ÇAĞALANMAK: Çocuklaşmak, çocuk gibi davranmak. *Ör:* Koskoca adam, yaşını başını almış ama halen anasının yanındayken çağalanıy.

ÇAĞAN: 1- Bağ, bahçe. 2- Doğan kuşu. 3- Şenlik. Bayram.

ÇAĞANOZ: Yengeç. *Ör:* Akıntı çağanozu gibi yamuk yumuk yürümek.

ÇAĞAŞ: Çocuk. Bebek.

ÇAĞIL: Sel ve taşkının ardından geride kalan küçük taşlar. *Ör:* Çağılların arasında renkli bir taş buldum.

ÇAĞIL/ÇAĞŞAK/ÇAĞŞA(K)H/ÇAVŞAK/ÇEĞİL/ÇEGİL: Taşlı tarlalarda, ekim ya da ağaç dikmek için yer açmak amacıyla biraraya toplanıp yığılmış taş kümesi. *Ör:* Çağılın içinde yılan vardır, oraya gitme, seni sokar.

ÇAĞILDAMAK: Kahkaha atmak, gülmek.

ÇAĞIRDAK/ÇAĞIRDA(K)H/ÇAĞILDAK: Başta koyun olmak üzere evcil hayvanların kuyruk bölgeleri ve diğer yerlerinde toz-toprağın, dışkının ve çeşitli kirlerin hayvanın yünü ve kılıyla birlikte sertleşmesiyle oluşan küçük kir topçukları. *Bkz.* ÇAKILDAK.

ÇAĞIRMA: Davet.

ÇAĞLAK: 1- Çağlayarak akan. 2- Çağlayarak akma eğilimi/belirtisi gösteren, çok eğimli ve hızlı akan fakat çağlayan özelliği göstermeyen akarsu bölümü.

ÇAĞLAN: Şelale, çağlayan.

ÇAĞLAYKEN ÇALDIRMAK: Küçük yaşta kızlığın bozulması olayı.

ÇAĞLI(K)H: Evin giriş bölümü, sofa.

ÇAĞMAN: Yaprakları çınar yaprağına benzeyen kalın gövdeli bir ağaç cinsi.

ÇAĞMEL: Eğri. Düz olmayan.

ÇAĞNA: 1- Yar, uçurum. 2- Çağlan, şelale. *Ör:* Hekimhan Güzelyurtlu şaire Meral Temel'den: Sultan Navruz'da eğlenirler çağna başında. Gönlümüzün baş tacısın Hekimhan.

ÇAĞNAK: Şelale, çağlayan. *Ör:* Bozoğ'un Çağnağı (Hekimhan Hasançelebi'de bir mevki).

ÇAĞŞAK(H)ÇAĞŞAK: 1- Dağlarda ve kayalık alanlarda, kayaların doğal nedenlerle bozulması ve küçülmesiyle o alanda küçük kayalardan ve taşlardan oluşan taşlık alan. 2- Suyun kayalık bir yükseltiden çağlayanı andırır biçimde çağlayarak aktığı yer veya kayalıktan çağıldayarak akan su. 3- Gür su çıkan su kaynağı. 4- Yatağında çok sayıda taş ve kaya bulunan ırmak.

ÇAĞŞIT/ÇARKIT: Hurda, bozuk.

ÇAKA: İskambil oyunu.

ÇAKAĞUZ/ÇAKAVUZ: Yapısından, kendi özünden gelen, var olan özellik.

ÇAKALAK: 1- Çok küçük yaşta evlendirilmiş kız. *Ör:* Yazık, çakalakken çatlamış. 2- Henüz olgunlaşmamış, yeşil kayısı. *Ör:* Biraz çakalak topla getir de yiyek.

ÇAKALLAMAK: Sezmek, sezinlemek.

ÇAKAN: Toprak damlı evlerde kirişlerin üst kısmı, tavanla dam arası.

ÇAKÇAK: Değirmen taşının üzerindeki zil/çıngırak.

ÇAKÇAKI/ÇAKÇAKU: Çekirge.

ÇAK(H)ŞAK(H)/ÇAKŞAK/ÇAĞŞAK: 1- Bozuk, pörsük, yerinden oynamış, gevşek, eğreti duran, hurda. *Ör:* Merdiven basamaklarının çivisi çıktı, çahşadı. 2- Eli ayağı titreyen. 3- Yaşlanıp güçten düşmek ve vücudun kocaması, pörsümesi veya sakatlık gibi nedenlerle iş tutamayacak duruma gelmek. *Bkz.* ÇAŞGAN. 4- Yıkılmaya, bozulmaya yüz tutmuş bina veya alet. *Ör:* Bu ça(k)hşa(k)h ev bir gün başımıza yıkılacak.

ÇA(K)HŞAMAK/ÇAĞŞAMAK/ÇAKŞAMAK/ÇAHŞAMAH: 1- Yaşlanıp güçten düşmek ve vücudun kocaması, pörsümesi veya sakatlık gibi nedenlerle iş tutamayacak duruma gelmek. 2- Yerinden oynamak, pörsümek, gevşemek, hurdaya çıkmak, eskimek. *Ör:* Evlat, yaşımız gitti, biz artık ça(k)hşadı(k)h. *Bkz.* ÇAŞGAMAK.

ÇAKIL/ÇA(K)HIL: Hiçbir çimento, harç, çamur kullanmaksızın sadece taşların üst üste konulmasıyla örülen duvar. *Ör:* Göçüğü önlemek için tarlanın dibine çakıl öreceğiz.

ÇAKILDAK/ÇAK(H)ILDAK(H)/ÇAŞAK/ŞAKILDAK: 1- Değirmen suyunun azalıp çoğaldığını, taşların dönmesinde bir sorun oluşup oluşmadığını anlamaya yarayan, de irmen taşlarına değecek biçimde asılı duran, taş döndükçe temas ederek sesler çıkartan tahta düzenek. *Ör:* Çakıldağın sesi değişti, git bak hele, su

mu kesildi. 2- Koyunların kuyruğunda ve civarında dışkı, sidik, kum, toz karışımı olarak meydana gelen, yüne yapışıp kuruyarak birbirine veya bir yere değdiğinde sesler çıkartan yuvarlağımsı atık. *Bkz.* ÇA-ĞIRDAK. 3- Tohumlu ve saplı bazı ot türlerinin, bulunduğu yerde kuruyup kalmış hali. *Ör:* Bu yazıdaki tüm kengerler çakıldak olmuş. 4- Tohumlarını/meyvelerini sıralı veya küme olarak içinde bulunduran, bakla, fiğ gibi bitkilerin meyve bölümü. 5- Üç çatallı bir dal parçasının, daha kısa olan orta çatalının tepesine bir çiviyle oynak biçimde yerleştirilip, sapın avuç içinde döndürülmesiyle ses çıkartan bir çocuk oyuncağı. 6- Bol, sık, dizili. Meyvenin dalda bol ve sık, çok tutması. *Ör:* Maşallah, kayısılar bu sene çakıldak gibi. 7- Kuru, kurumuş. 8- Olmadan, olgunlaşmadan küflenmiş üzüm salkımı. 9- Olgunlaşmamış meyve. 10- Kurumuş nohut tanesi. 11- Çakıl taşlarıyla kaplı alan. 12- Bostanı veya ekini hayvanlardan korumak amacıyla yapılan, rüzgar estikçe dönerek ses çıkartan bir tür çıkrık.

ÇAKILGA: 1- Çalı. 2- Ardıç ağacı.

ÇAKILMAK: 1- Kamaşmak, göz kamaşmak. 2- Belirmek, ortaya çıkmak.

ÇAKIM: 1- Şimşek. *Ör:* Öyle bir çakım çaktı ki gözlerimizi aldı. 2- Kıvılcım.

ÇAKIR: Mavi. Mavi gözlü.

ÇAKIRGAYA: Akarsu kıyılarında bulunan sert ve küçük taş. *Ör:* Ev yapmak için dereden çakırgaya taşıdık.

ÇAKLA: Zayıf, sıska.

ÇAKLI: Patlamış mısır.

ÇAKLI/ÇA(K)HLI: Denli, kadar. *Ör:* Bizim ineğin sütü sizinkinin çalkı değil.

ÇAKRAK: 1- Aşırı meyilli dağ yamacı. 2- Çakır gözlü, mavi gözlü.

ÇAKŞAK: 1- Dağın eteklerindeki, tepeden ufalanıp veya yuvarlanıp dökülen taşların biriktiği engin, eğimin nisbeten azaldığı alt kısımları. *Ör:* Daha kestirme olur diye çakşaktan yürüdük, canımız çıktı; taşlardan yürüyemedik. 2- Bozuk, pörsük, yerinden oynamış, gevşek, eğreti duran, hurda. *Bkz.* ÇAK(H)ŞAK(H). 3- Birbirine değmek. 4- Elleri ve ayakları titreyen. 5- Dengesiz, yalpalayarak yürüyen.

ÇAKŞIR/ÇA(K)HŞIR: Ön ve arkası geniş, paçaları topuktan yukarıda, uçkurlu ve büzmeli, şalvar benzeri erkek pantolonu. *Ör:* Çakşırını çektiği gibi düğüne gitti.

ÇAKUŞKA: Tekerin döne döne arabadan çıkmasını önlemek için takılan demir çubuk.

ÇAL: 1- Taşlık, tepelik bölge. 2- Süpürge. Sert süpürge. 3- Sırık. 4- Maki türü bitkilerin bulunduğu alan. 5- Alaca renk, boz renk.

ÇALA: 1- Mısır koçanının sapı. 2- Bir miktar, biraz. Yaklaşık. *Ör:* Çarşıda bir adam gördüm, bir çala bizim Adnan'a benziyordu. 3- Çok kısa sürede, kısa zaman içinde. *Ör:* O kalabalıkta yeğenimi bir çala görür gibi oldum.

ÇALACAK: 1- Maya. 2- Yoğurt mayası. 3- Kibrit.

ÇALAÇUNA: Dağınık. Darmadağın.

ÇALAĞAN: 1- Anafor, girdap. Su büklümü. 2- Atmaca kuşu.

ÇALAHAŞ/ÇALA(K)HAŞ: Çaput, bez, eski giysi vb. gibi şeylerden yapılan döşek.

ÇALAK: Tırpanla biçilerek otların arasında açılan yol. *Ör:* Komşuya daha kolay gidip-gelmek için çayırlığın ortasından çalak açıyor.

ÇALAN: Şelale.

ÇALAP/ÇELEP: Tanrı, Yaratan, Allah.

ÇALAPAÇA: Yaya, yürüyerek.

ÇALATMAK: Sahibinin hasat ettiği ceviz veya fındığın başında kalan tek-tük meyvelerin çocuklar veya başkaları tarafından, hasat sırasında yapılandan daha ayrıntılı/hassas bir aramayla toplanması.

ÇALBAR: Pantolon.

ÇALÇENE: Sürekli ve rastgele konuşan kimse. *Ör:* Bir daha onların evine gitmeyeceğim, beynimi şişirdi çalçene kadın.

ÇALDABAN: Saatlerce veya sabahtan akşama kadar sürekli, durmaksızın çalışma durumu.

ÇALDAK: İyice keçeleşmiş koyun yünü.

ÇALDIR: Ağaç kökü parçası. Ağacın dışarı çıkıp çürümüş, parçalanmış kökü.

ÇALDIRAĞNI/ÇALDIRAGNI: Düzgün olmayan, eğri-büğrü çalı-çırpı.

ÇALDIRMAK: Uyuklamak, kestirmek.

ÇALGAN: 1- Çağlayan, şelale. 2- Buğday yıkanan yer; dere/çay kenarı veya pınar başı.

ÇALGAP/ÇALAGAP/ÇALKAP/ÇALGAP: 1- Bir an görür gibi olmak. 2-Benzetmek. *Ör:* Sen çalgap benim bacıma benziyin. Galabalığın arasında bir çalgap sanki onu gördüm gibi. 3- Yarım yamalak. 4- Bir an için, çok kısa zaman süresi içinde.

ÇALGEÇİR: 1- Kopça. 2- Çapraz düğüm. *Ör:* Bu yaşa geldin, çalgeçir atmayı öğrenemedin.

ÇALGI: Karamuk dalı veya olgunlaşmış sirken otu gibi ince ve sert çubuklardan yapılan harman, ahır veya ev önü süpürgesi.

ÇALGIÇ/ÇALGUÇ: Erkek yaban domuzunun çenesinin iki yanında bulunan, 30 cm. uzayabilen, saldırı-savunma ve toprağı eşip yiyecek bulma amaçlı kullanılan diş, domuz dişi.

ÇALGIN: 1- Cin çarpmış gibi. Eli, ayağı, vücudu tutmaz hale gelen. Felçli veya felçli gibi duruma gelmiş kişi, kötürüm, inmeli. 2- Sıkı bir dayak yeyip yüzü, vücudu dağılmış olan. 3- Yel vurgunu yemiş veya bazı hastalıklarından dolayı cılız kalan ve tane vermeyen ekin.

ÇALGIN ETMEK: Çarpmak, cin gibi çarpmak. Cezalandırmak. *Ör:* Oğlanı döve döve çalgın etti vicdansız adam.

ÇALHAMA/ÇAL(K)HAMA/ÇALKAMA/ÇALKALAMA/ÇALPAMA: Yoğurdun kaşıkla çırpılması ve içine su katılmasıyla elde edilen, içinde yoğurt tanelerinin kaldığı ayran.

ÇALI ÇIRTIĞI: Çalıkuşu.

ÇALI ÇİLEĞİ: Böğürtlen.

ÇALIK: Başaklarının içi boş, tane tutmamış ekin.

ÇALIK/ÇALIK(H): 1- Cin çarpan kimse. 2- Zayıf ve çelimsiz, hastalıklı, marazlı. 3- Topal.

ÇALIKAKICI: Efenin yardımcısı.

ÇALIKLAMAK/ÇALUKLAMAK: Ellerini yere sürterek düşürdüğü, kaybettiği bir şeyi aramak.

ÇALIN: Felç. Nüzül. İnme.

ÇALINMAK: 1- Felç olmak. Vücudun tamamının veya bir kısmının tutmaz hale gelmesi. *Ör:* Döndü bibi çalınmış, sol yanı dutmıy. 2- Elini sağa sola atarak ve yoklayarak aramak. 3- Bir işi başarmak, bir ihtiyacı karşılamak için didinmek, uğraşmak. 4- Sürünür veya çömelir vaziyette bir şeyi arayarak, yeri yoklayarak aranıp dolaşmak. *Bkz.* ÇALUKLAMAK.

ÇALINTI: 1- Yoğurt yapmak amacıyla henüz yeni mayalanmış süt. 2- Yoğurt yapmak amacıyla pişirilip sonra da ılıklaştırılmış, mayalanmaya hazırlanmış süt.

ÇALKAK: 1- Çalkalanan şey. 2- Mısır koçanından mısır tanelerini ayırmaya yarayan alet. 3- Yoğurt çalkalama kabı.

ÇALKALAMAK: Yormak.

ÇALKAM/ÇALGAM: Bir kez mayalayacak miktarda maya. *Ör:* Fadime'den bir bardak çalgam istedim.

ÇALKAMAÇ: İçine ekmek doğranmış ayran.

ÇALKAMAK: Savurmak.

ÇALKANTI/ÇALKANMA: Şayia, yaygara, söylenti. *Ör:* Ortalık çalkantıya kesti.

ÇALKAP: Acele.

ÇALKATURA: Fitneci, artniyetli, kötü karakterli, bozguncu. *Ör:* Hamit tam bir çalkatura; onu kimse köyde istemiyor.

ÇALKIM ÇALKIM ÇALKALAMAK: İyiden iyiye yormak.

ÇALKMAK/ÇALKIMAK: Sallamak, sağa-sola sallamak.

ÇALLIK: Giyilmiş, eski gelinlik.

ÇALMA: 1- Kibrit. 2- Başörtüsü.

ÇALMAK: 1- Sütü yoğurt yapmak üzere mayalamak. 2- Yoğurt, salça gibi malzemeleri sulu yemeklere katıp karıştırmak 3- Süpürmek. Süpürgeyi kullanmak. 4- Kenara, yana çekilmek. Yan tarafa kaymak/kaydırmak. *Ör:* Gölge kayıp güneş gelince, gölgeye yeniden girmek için kıçını yana çaldı.

ÇALMAN: Yaylada koyunların konulduğu üst üste çamursuz ve sıvasız dizilmiş taşla çevrili, genellikle üstü açık ağıl. *Bkz.* ÇALMAR.

ÇALMAR: Yaylada koyunların konulduğu, çamursuz taş duvarla çevrili, üzeri örtülü de olabilen bir tür ağıl. *Bkz.* ÇALMAN.

ÇALMEÇÇİK: Önemsemeksizin, üstünkörü, özensiz, kabaca yapılan iş veya bu şekilde iş yapmak.

ÇALPALAMA: Yoğurdun kaşıkla çırpılıp üzerine su eklenmesiyle elde edilen, içinde yoğurt taneciklerinin kaldığı ayran. *Bkz.* ÖZEME.

ÇALPALAMAK: 1- Üstünkörü yıkamak. *Ör:* Pasaklı kadın, bulaşığı çalpalayıp onun içine bir de yemek koydu, önümüze getirdi. 2- Önyıkama. 3- Çalkalamak.

ÇALPAN: Demode olmuş, eskimiş.

ÇALPARA: 1- Savruk, dağınık. 2- Yüzeyi kalaylanmış, geniş ve yayvan bakır tencere. *Ör:* Yoğurdu çalparada mayala, bakırda yapma. 3- Bakırdan yapılma, baş ve işaret parmaklarına takılarak birbirine vurulmak suretiyle çalınan müzik aleti/çalgı/zil. 4- Yengeç.

ÇALTAK: Fasulye sırığı.

ÇALTI: Süpürge.

ÇALUK: Rengi bozulmuş, solmuş.

ÇALUKLAMAK: Sürünür veya çömelir vaziyette ellerini yerde sağa sola sürerek bir şeyleri aramak. *Bkz.* ÇALINMAK.

ÇALUNTU/ÇALINTI: Felçli.

ÇAMA: Tahmini, tahminen.

ÇAMAN: 1- İnce ince kesilmiş et. 2- Közde pişirilmiş et.

ÇAMÇAK: Ahşaptan yapılma kulpsuz kap, kase/tas.

ÇAMDI/ÇAMTI/ÇAMDU: 1- Tavan. 2- Ev duvarının yüksek kısımları. 3- Yukarı, yüksek.

ÇAMPA: Pençe. Hayvan pençesi.

ÇAMSITMAK: İşi sulandırmak, işi bozmak. *Ör:* O tembel adamın imeceyi bile çamsıtacağını düşünemezdik.

ÇAMIR YAYIK: Pişirilmiş topraktan yapılma yayık.

ÇAN: 1- Ne kadar, kaç? 2- Enenmiş, iğdiş edilmiş öküz.

ÇANA: Atın çektiği kar kızağı.

ÇANAK: Tabak.

ÇANAKÇATLATAN: Gelincik çiçeği.

ÇANÇ: Hayli fazla, çok fazla, çok bol.

ÇANÇI: Kiremit.

ÇANÇİK: Ağaçtan yapılma kapların sapını tutturmak için kullanılan ağaçtan yapılma bir tür çivi.

ÇANÇİKLERİ GEVŞEMEK: 1- Çok yaşlı ve yorgun olmak. 2- Aşırı yorgun ve bitkin olmak.

ÇANÇUR: Siyah tamaz eriği.

ÇANDI/ÇAMDU: 1- Kesilip kabuğu soyulmuş yuvarlak ve büyük ağaç kütüğü. *Ör:* Çandıları öküzlerle çekip evin önüne getirdik. 2- İri yarı, ince ve hassas işleri yapamayacak kadar kaba elli, kaslı, kemikli ve hantal vücutlu kimse. 3- Tavan. 4- Ağaç kütüğü konularak veya kerpiçle, taşla örülerek oturma seviyesine getirilmiş oturma yeri. 5- Ahşaptan yapılma yapıların duvar yüzeyi. *Bkz.* CANDI.

ÇANDIR: 1- Melez. Saf halde olmayan, karışık. 2- Yüzsüz, arsız.

ÇANDU: Evin duvarı.

ÇANGAL: 1- Çevresi batıcı, sivri çivilerle süslenmiş köpek tasması. 2- Bahçedeki fasulyelerin tutunup ayağa kalkması için aralarına dikilen ince ve uzun sırık. *Ör:* Fasulyelerin arasına çangal dik. 3- Olta. 4- Çengel. 5- İri kanca. 6- Ateş kıvılcımı, ateşten sıçrayan kıvılcım, ateş parçası, ocaktan veya sobadan dışarıya sıçrayan minik ateş parçası. *Bkz.* ÇINGI. 7- Karakucak ve yağlı güreşte tuş amaçlı çelme takma oyunu. 8- Dal-budak. Dallı-budaklı ağaç. 9- Ot yığınını, arpa, nohut vb. destelerini aktarmak, yığmak vb. için kullanılan, iki veya üç çatallı ağaç dalından yapılma bir tür ahşap dirgen.

ÇANGAL ÇUNGAL: Çatallı, eğri büğrü.

ÇANGAZA: 1- Geveze. 2- Boşboğaz, ağzında bakla ıslanmayan. *Ör:* Turan Emmi'ye oğlunun öldüğünü bizim çangaza Mehmet söylemiş.

ÇA(N)ĞILMAK: Tepesi üstü yere çakılmak.

ÇANK: Kedi/köpek pençesi.

ÇANKAZA: Çevresiyle sürekli didişen, dalayan. Geçimsiz, huysuz.

ÇAN TALIR: Kaç para, fiyatı ne kadar?

ÇANTI/ÇANTU: 1- Tavan. 2- Çatı katı. 3- Duvarı ve tavanı yapılmadan bırakılmış ahşap teras katı. 4- Tahta/ahşap duvar. 5- Çatıdan dışarıya doğru sarkan ağaç uzantısı. 6- Konağın en üstüne yapılan ve odalarından biri tamamlanmadan bırakılan, bununla; "Bu dünyada yapacağım işler daha bitmedi, yapacağım iler ve yaşayacağım ömür var daha" mesajı verilen kat.

ÇANTIARASI: Tavanarası.

ÇAP: 1- Koşu, koşma eylemi. 2- Hile, desise, dubara, sahtekarlık. 3- Aldatma, hileyle kandırma işi.

ÇAPA ÇAPA: Koşa koşa. Hızlı hızlı.

ÇAPAÇOR: 1- Pasaklı, dağınık. 2- Karman-çorman iş yapan, çalışırken her şeyi birbirine karıştıran.

ÇAPAÇUL: 1- Dağınık, düzensiz. 2- Berduş, derbeder, dağıtmış. 3- Pasaklı, bakımsız. 4- Baştan savma yapılan iş. *Ör:* El elin işini işte böyle çapaçul yapar.

ÇAPA GETİRMEK: Hileyle kandırmak.

ÇAPALAMAK: Hızlı hareket etmek. Koşmak.

ÇAPAN: Bele bağlanan kuşakların kenarlarına süs amacıyla dikilen dokuma.

ÇAPAR: 1- Benek, çil. 2- Alaca renkli. 3- Soluk ya da sarı benizli, silik yüzlü kimse. 4- Saç, kirpik, kaş gibi kılları tamamen beyaz olan kimse, albino hastası. *Ör:* Çapar oğlanı kimse oyuna almıyor. 5- Sarışın, sarı renkli kişi. 6- Yüzü benekli koyun veya insan.

ÇAPARUZ: 1- Kavgacı, kavga çıkartan, geçimsiz. *Ör:* Bu çaparuz adamla komşuluk yapılmaz. 2- Oyunbozan.

ÇAPÇI: Hileci, sahtekar.

ÇAP ETMEK: Hile yapmak, sahtekarlık yapmak.

ÇAPIDIYALAN: Yalan söylemeyi alışkanlık ve kişilik haline getirmiş kimse.

ÇAPILA: Deriden yapılma terlik.

ÇAPIT/ÇAPUT: 1- Bez parçası. 2- Kalın bez. 3- Eski elbise.

ÇAPLAMA: Kesilmiş ince ve düz ağaç dalı.

ÇAPLAMAK: 1- Aldatmak, kandırmak. 2- Sarsmak, sallamak. 3- Üst üste dizmek.

ÇAPMAK: 1- Acele etmek, ivedilikle ve hızlı hareketlerle sağa sola gitmek. *Ör:* Misafiri gelecek ya, kadıncağız çapıp duruyor.

2- Koşmak. 3- Çalışmak, uğraşmak. 4- Atın hızlı koşması. 5- Vurmak. 6- Bir kadını takip etmek. 7- Bir olayın/işin peşini bırakmayıp takibatı sürdürmek.

ÇAPRAZ: 1- Düğme. 2- Kemerin toka kısmı.

ÇAPU: Alkış.

ÇAPUL: Ganimet. Baskın ve yağmadan elde edilen ganimet.

ÇAPULA/ÇAPILA/ÇAPUL/ÇABULA: 1- Hasırlanmış deriden yapılan sivri uçlu kaliteli ayakkabı. 2- Kalın iğneyle dikilmiş gönden yapılma ayakkabı. 3- Başörtüsü.

ÇAR: 1- Kadınların sokakta/dışarıda kullandığı, bütün elbiselerinin ve baş örtülerinin üzerine başlarından aşağı doğru atıp, vücutlarını bellerine kadar örten kare şeklinde bir tür şal, örtü, atkı. *Bkz.* YELDİRME. 2- Düğünde dünürcü kadınların giydiği ipekli kumaştan yapılma kapalı ve gösterişli özel giysi.

ÇARA: 1- Plasenta. Dişi hayvanın gebeyken rahmindeki yavruyu saran, içinde sıvı ve cenin bulunan, doğumla dışarı atılan zarımsı, şeffaf koruna k/torba. 2- Burun veya cinsel organdan gelen akıntı. *Ör:* Çara gelince doğumun yaklaştığını anladım. 3- Bazı dönemlerde veya hastalık durumunda ineğin rahminden gelen akıntı.

ÇARAPANA/ÇARPANA: 1- Ökçesine basılarak kullanılan ayakkabı. 2- Çok eski, yıpranmış ayakkabı.

ÇARDAK: Salon. Evin salonu.

ÇARIK: 1- Çok esmer tene sahip kişi. 2- Öküz gönünden dikilen ayakkabı. 3- Çok gezen kadın.

ÇAR(K)HA(K)H/ÇARKAK: Taşlardan oluşmuş büyük yığın, büyük taş yığını.

ÇARHIT/ÇAR(K)HIT: 1- Sakar. 2- Çürük.

ÇARK: Lavabo.

ÇARKAK: Yoğun taşlı tarla veya taşlık arazi.

ÇARKEVİ: Samanlığın veya harmanın yanında, tarım aletlerinin konulduğu kulübe.

ÇARKI KIRIK: Bir olay yüzünden hayata küsmüş kimse.

ÇARKIT: 1- Bozuk. Kırık-dökük, eski-püskü. 2- Çürük.

ÇARLAK: Balkon, sofa.

ÇARLIK: Beyaz bez üzerine yapılmış işleme.

ÇARMA: Oyalı başörtüsü.

ÇARMIK/ÇARMUK: Ahşaptan inşa edilen binalarda, odanın iki köşesindeki iki direk arasına 45 derecelik açıyla çaprazlama atılan ve duvarı tutan çapraz ahşap kolon.

ÇARPANA: 1- Uğraşıp, didinip bir şey elde edememe durumu.

2- Tavukların kümesten kaçmasını önlemek veya yeni getirilen tavuğun kümese alışmasını sağlamak ve kaçmasını önlemek için ayaklarına bağlanan ip veya bez. *Ör:* Çarpanalı tavuk seke seke dolaşıyor. 3- Kurutulmuş sebze. 4- Eski, yırtık ayakkabı. 5- Deri parçası. 6- Lastik sapanın, içine taş veya atacak şeyin konulduğu deri bölümü. 7- Kuşak. Bele dolanan uzun bez.

ÇARPANA ÇALMAK: Çaresiz kalmak. *Ör:* Elim ayağım olan eşeğim ölünce çarpana çaldım.

ÇARPI: 1- Toprak damlı, kerpiçten yapılma evlerde, duvara yapılan badana. 2- Toprak damlı ve kerpiç duvarlı evlerde badana işleminin yapıldığı sulandırılmış kireç toprağı. *Ör:* Çarpı çarpıyım. 3- Evin damını örtmede kullanılan ağaç parçası, odun. 4- Cevizi ağacından dökmede kullanılan uzun ve ince sırık.

ÇARPIK/ÇARPUK: Sille. Tokat.

ÇARPIM: Yufka ekmek. Yufka ekmeklerin kat kat üst üste dizilmiş durumu.

ÇARPMA: 1- Uğraşıp didinip bir şey elde edememek, çaresiz kalmak. 2- Toprak damlı kerpiç evlerde, duvarı beyaza boyamak için kireçten yapılma sıvı badana ve bu badananın duvara sıvanması işlemi.

ÇARŞAK: Ayakları çarpıkmış gibi yürüyen, ayaklarını yamultarak yürüyen.

ÇARŞI AĞASI: Zabıta. Belediye zabıtası.

ÇARTIL: Çok üşüyen, üşütmüş kimse.

ÇAŞARAT: Dedikoducu. Laf getirip götüren.

ÇAŞGAMAK: 1- Yaşlanıp güçten düşmek ve vücudun kocaması, pörsümesi veya sakatlık gibi nedenlerle iş tutamayacak duruma gelmek. *Ör:* Oğlum biz artık çaşgadık, çalışma sırası sizde. 2- Yerinden oynamak, pörsümek, gevşemek, hurdaya çıkmak, eskimek. *Bkz.* ÇA(K)HŞAMAK.

ÇAŞGAN: 1- Yaşlanıp elden ayaktan düşmüş veya iş tutamayacak derecede vücudu sakat ve hasta hale gelmiş olan. 2- Yerinden çıkmış, yerinden oynamış, gevşek, pörsük, eski, hurda. *Bkz.* ÇA(K)HŞAK.

ÇAŞGIR: Salkım saçak giyinen, bol ve özentisiz giyinen.

ÇAŞIR: Siyah koyun yününden yapılma, erkeklerin giydiği bir tür panolon.

ÇAŞIT/ÇAŞUT: 1- Çok gezen. 2- Kişinin özel konuşmalarını, durumlarını, sırlarını ona hasım olan, onu sevmeyen birine götürüp söyleyen, insanlar arasında laf tayışıp birbirine düşüren kimse.

ÇAŞUT: 1- Karıştırıcı, fesat. 2- Birbirini sevmeyen ve kötülüğüne çalışan iki kişi veya grup arasında laf taşıyıp onları iyice birbirine düşüren fitneci kimse.

ÇAŞKA/ÇAŞGA: Bardak.

ÇAT: 1- Kökten iki veya üç gövde halinde çıkmış ağaç. *Ör:* Çat alıcın başına leylek yuva yapmış. 2- Orta, merkez. *Ör:* Attığım taş alnının çatına geldi. 3- Tavuk, kaz gibi kümes hayvanlarının dübürü/anüsü. 4- İki dalın kökte, iki yolun bir noktada birleştiği yer. *Ör:* Yol çatında yukarı köyden Adil dayıyla karşılaştım. 5- İki ırmağın birleştiği yer.

ÇATAK: 1- İki farklı ve belirgin doğa figürünün kesiştiği, birleştiği, kavuştuğu yer. 2- İki dağın, iki tepenin eteklerden birleştiği, kesiştiği ırmak veya vadi. 3- Irmağın/çayın iki kolunun birleştiği, kesiştiği yer.

ÇATALCA: Binek ve yük hayvanlarını sürmek için kullanılan, çatal uçlu ve 1 metreden uzun değnek.

ÇATALKAVUZ: Harmanda buğday elenirken, eleğin altına geçmeyen, çer-çöple birlikte elekte kalan kabuğundan/kapçığından çıkmamış buğday taneleri.

ÇATALLAŞMAK: Köpeklerin çiftleşmesi.

ÇATAN: Tavan, evin tavanı.

ÇATANAK: Ceviz, fındık gibi meyvelerin birkaç tanesinin birden aynı sapta bulunması veya aynı sapta bulunan birkaç tane ceviz, fındık.

ÇATAR: Darı demetlerinin bağlı olarak durduğu yer.

ÇATI: İki bacağın arası.

ÇATILMAK: Birdenbire birine saldırıp kavga çıkarmak.

ÇATIRIK/ÇATIRAK: İki veya daha fazla yolun kesiştiği nokta, yolağzı. Kavşak.

ÇATIRIM: 1- Ayaz. 2- Dondurucu soğuk.

ÇATIRDAK/ÇATIRTDAK: Yankılanan ses, sesin yankılanması.

ÇATIŞMA: Cinsel birleşme.

ÇATKI: 1- Başörtünün rüzgardan savrulmasını veya düşmesini önlemek için örtünün üzerine bağlanan şerit/ip. 2- Evden çıkmadan hemen önce gelinin başına bağlanan kırmızı ve yeşil renkte iki yazma veya bu yazmaları bağlama işlemi. *Ör:* Gelinin çatkısı çatılırken annesi ağladı. 3- Çit. Bahçe çiti.

ÇATLAK ÇEDENE: Daha çocuk yaşta genç kız gibi davranan/özenen kız çocuğu. *Ör:* Senin kız çedeneyken çatlamış, baksana dudaklarına ruj sürmüş.

ÇATMA: 1- Üç ayaklı yayık askısı. 2- Ağaç dalları ve tahtalardan yapılma eğreti kulübe. *Ör:* Bostanın kıyısına bir çatma yapıyoruz. 3- Kemer. 4- Merdiven. 5- Çivi ve benzeri malzeme kullanmadan, sadece ağaçlarda açılan gedik ve kertiklerin birbirine

tutturulmasıyla yapılan ev. 6- Çadır. 7- Eşek, at ve öküzü aynı anda yan yana bağlayarak harmanda sapı ezdirme işi.

ÇATMAK: Rastgelmek, rastlamak.

ÇAV: Ün, şan, şöhret.

ÇAVDIRMA: Tavanı taşıması için dikine konulan ağaçtan kalın direk.

ÇAVDIRMAK: 1- Atmak, fırlatmak. 2- Uçurur gibi, uçacak biçimde fırlatmak. *Ör:* Yassı taşı çayda çavdırdım.

ÇAVGUN/ÇAĞGUN/ÇAVGIN/ÇAĞULGUN: Sağanak biçiminde yağan yağmur.

ÇAVLAN: 1- Şelale, çağlayan. 2- Küçük çağlayan/şelale.

ÇAVMAK: 1- Uçmak. 2- Fırlamak, atılmak. 3- Güneşin parlak ışıkla bir yere vurması. Güneş ışığı hüzmesi. *Ör:* Evin önüne gün çavdı, orada oturup ısınalım. 4- Dışarıdan koku, sıcaklık, ışık gibi bir etki hissetmek.

ÇAVMAK/ÇEĞMEK: Acele etmek, telaşla sağa sola koşmak.

ÇAVUN: Belirti, iz.

ÇAVUR: İz. İnsan veya hayvanın toprak, çamur veya kar üzerinde bıraktığı ayak izi.

ÇAVURLAMAK: 1- Görmeksizin veya bakmaksızın el yordamıyla bir şeyi aramak. *Ör:* Akşam karanlığında kümeste çavurlayarak yumurta arıyor. 2- Boyunun yetişemediği veya gözünün göremediği yere elini uzatıp bir şeyi tutmaya, bulmaya çalışmak.

ÇAYA: 1- Atik, kıvrak. 2- Cesur.

ÇAYAN: 1- Yengeç. 2- Kırkayak. 3- Tahtadan yapılma kızak/kayak. 4- Ağacın çok ince, kılcal kökleri.

ÇAYKAMAK/Ççay(k)hama(k)h: Yıkamak, temizlemek. Kirini yıkayarak çıkartmak.

ÇAYKALMAK: Rüzgarın veya suyun etkisiyle savrulmak, sallanmak.

ÇAYNAK/ÇAYNA(K)H: 1- Ağacın, sağa sola dağılmış kökleri. 2- Yırtıcı kuşun pençesi/tırnağı. 3- Çaydanlık.

ÇAYNİK: Çaydanlık.

ÇAYGARA: Su kaynağı, kaynak suyu.

ÇAYTAK: Bacakları dışa doğru eğik olan kişi veya hayvan. *Ör:* Salih dayıyı görünce gülesim geliyor, bacakları çaytak çaytak.

ÇAYLIK: 1- Kadınların giydiği uzun don. 2- Toplu halde çamaşır yıkanılan dere kenarı.

ÇEBİÇ: İki yaşına girmiş dişi oğlak. *Bkz.* ÇEPİÇ.

ÇEBİŞ/ÇEPİŞ: Bir yaşına girmiş dişi oğlak.

ÇECİK: 1- Civata, perçin. 2- Kulpun tencereye/kazana tutturulup sabitlenmesini sağlayan metal kaynaştırıcı. 3- Tomurundan henüz yeni patlamış, yeni çıkmaya yüz tutmuş dal veya yaprak. 4- Altının üst kısmında bulunan ve ip geçirilip boyna asılmasını sağlayan küçük halka.

ÇECİKLERİ GEVŞEK: Bir şeyi yapmak istemeyip, bir çıkar vaat edildiği zaman yapmaya razı olan kimse.

ÇEÇ/ÇEC: 1- Derilip harmana toplanan buğday ya da arpa yığını. Ör Bugün bütün günümüz harmana çeç taşımakla geçti. 2- Savrulup samandan ayrılmış, tam temiz olmayan buğday yığını. 3- Sapla karışık saman. 4- Bozuk/madeni para. 5- Balı alınmış/sağılmış petek.

ÇEÇEL: Mavi gözlü.

ÇEÇİ: Bebek eli.

ÇEÇİK/ÇECİK: Bürük ya da tülbentin, baş çevresine sararak bağlanması biçimi.

ÇEÇİL: Az yağlı peynir.

ÇEDİK: Çocuk ayakkabısı.

ÇEDENE: 1- Kendir tohumu. 2- Menengiç tohumundan yapılan aromalı bir tür kahve. 3- Kuru. Kupkuru.

ÇEFDELİ: Şeftali.

ÇEFT/ÇEFD: 1- Nar kabuğu. 2- Zehir.

ÇEĞE/ÇE(N)ĞE: Dış köşe. Yolun veya sokağın dönülen köşe yeri.

ÇEĞİL: 1- Tarladan, bahçeden toplanarak sınıra veya tarlanın bir kenarına yığılmış, en büyüğü kafatası büyüklüğündeki taş yığıntısı. *Ör:* Çeğilleri toplayınca tarla sanki büyüdü gibi. 2- Ufak taş. 3- Bazı toprak katmanları arasında gözüken, geçmiş bir zaman dilimindeki jeolojik bir oluşumun eseri olan irili ufaklı taşlık dize/katman.

ÇEĞİLEMEK/ÇE(N)ĞİLEMEK: Köpeğin, bir başka köpeğin ısırması veya başka nedenle duyduğu bir acı ile kesik kesik bağırması, ağlaması.

ÇEĞLİK/ÇEVLÜK/ÇEĞLÜK/ÇEVLİK: Evin önünde, bahçede veya yıkılmış ev harabesinin yerinde etrafı çevrilerek kurulmuş, içinde hayvan veya çalı çırpı konulan üstü açık yer.

ÇEĞMEL/ÇAĞMEL: Düz olmayan. Eğri.

ÇEJ/ÇEC: Balmumu, arının yaptığı dalak.

ÇEKÇİ: Harmanda sap çekmeye yarayan ucu çengelli ve tahta saplı alet.

ÇEKE: Ayçiçeği, ayçekirdeği.

ÇEKEBEKE: Sapasağlam, sımsıkı.

ÇEKEK: 1- Küçük gemi barınağı. 2- Tahtadan yapılma kova.

ÇEKEL/ÇEKELÜ: 1- Karasabanın toprağı süren demirine bulaşan toprak çamuru temizlemede kullanılan öküz değneğinin ucundaki yassı demir alet. *Ör:* Bu tarlanın çamuru o kadar yapışkan ki, temizlerken çekeli kırdım. 2- Uzak dalları tutup çekmeye yarayan ucu demirden kancalı sırık.

ÇEKELEZ/ÇEKELİZ/ÇEKELÜZ: Sincap.

ÇEKEM: Ökseotu.

ÇEKEREK: Ötekinden az kısa veya küçük. İstenilen uzunluktan azıcık kısa veya küçük olan.

ÇEKEREZ: Sincap.

ÇEK EYLEMEK: Göç için yola çıkmak, hareket etmek.

ÇEKİ: 1- Terazi. 2- Tarladan traktör römorkunda veya kağnıda harmana getirilmiş sapı indirmede kullanılan uzun ağaç saplı, çengelli alet. 3- Çevresi siyah desenlerle süslenmiş, genellikle genç kızların kullandığı örtü.

ÇEKİNSEK: Utangaç, ürkek, çekingen.

ÇEKİŞ: Kavga, niza. *Ör:* Hasan emmi ile Veli dayı gene tarla yüzünden çekişe başladı.

ÇEKİŞİKLİ: Kavgalı. *Ör:* Ben onunla çekişikliyim, onun olduğu yere gitmem.

ÇEKİŞKE/ÇEKÜŞKE: Dingil, çubuk, mil.

ÇEKME: 1- İnce öğütülmüş bulgur. 2- Kız kaçırma. Kızı zorla ve isteği olmaksızın kaçırma.

ÇEKMEK: Evden gece vakti kız kaçırmak.

ÇEKMEN: 1- Islanmamak için giyilen, kıldan yapılan, su geçirmeyen bir tür yağmurluk aba. 2- Tırmık.

ÇEKNEDİR/ÇEKNEDÜR: Bir başkasından görülen eziyet, cefa, sıkıntı, zulüm, baskı. *Ör:* Bu marabaların ağadan gördüğü çeknediri kimse kimseden görmedi.

ÇEKÜ: Yazma, başörtüsü.

ÇEKÜM: Ökseotu.

ÇELÇEPEL: Çalı-çırpı.

ÇELDİRMEK: Tutup çekiştirmek.

ÇELEK: 1- Bir boynuzu kırık/kırılmış büyükbaş ahır evcil hayvanı. *Ör:* Ali'nin öküzüyle tutuştu, bizim öküz işte böyle çelek kaldı. 2- Kısa, küt.

ÇELEM: Turp. Şalgam. *Ör:* Atasözü: Çelemin seyreği sıkından iyidir.

ÇELEN: 1- Ağırbaşlı. 2- Hareketli, hızlı. 3- Bahçeye izinsiz girişleri önlemek veya yağmurun kerpiç duvarı ıslatmasını önlemek için, bahçe duvarının veya kerpiç ev damının kamış yığınları ile kapatılması veya bu işlemde kullanılan kamış yığınları.

ÇELENK: Boğasayan ineklerin arasına salınırken damızlık öküzlerin boynuzlarına takılan süsler. Gösterişli ve iri boynuzlu öküzlerin boynuzlarına da takılır.

ÇELERMEK: Dikkat kesilmek, gözünü ayırmadan dikkatle bakmak. *Ör:* Beni görünce öyle çelerdi durdu.

ÇELET: Huysuz, yaramaz çocuk.

ÇELEVRE: Bir demet, bir tutam derilmiş ekin. *Ör:* Hiç çalışmıyor, eline bir çelevre alıp dakikalarca gevezelik ediyor.

ÇELGİ: 1- Kalem açacağı. Kalemtraş. 2- Bayanların başlarına alından şerit biçiminde bağladığı yemeni, yazma gibi şeyler.

ÇELLİK: 1- Çelik-çomak oyunu. *Ör:* Okan çok iyi çelik oynar. 2- Çelik-çomak oyunundaki kısa çubuk. 3- Büyükbaş hayvan bağlanırken ipe takılan küçük odun parçası.

ÇELKİ: Genellikle kadınların alınlarına bağladığı ince bezen renkli şerit.

ÇELLEMEK: Çok üşümek.

ÇELME: 1- Bayanların sokağa çıkarken başlarından aşağı doğru salarak üzerlerine aldığı yeldirme/çarın düşmemesi için alından bağlanan tülbent veya süslü bez şerit. 2- Başörtüsü, yazma.

ÇELMİK: İri saman.

ÇELPEŞİK/ÇELPESÜK: 1- Yağmur veya eriyen kar nedeniyle yolların ve sokakların çamurla karışık suyla kaplanması. 2- Yaz mevsiminde yağan yağmur veya yazın yağan yağmurla ortalığın çamur olması.

ÇELPİK/ÇELPÜK/CELPÜK: Çarpık, yamuk.

ÇELTEK: Yardımcı çoban, çobanın çırağı. *Ör:* Bugün çelteği sürüye göndermiş, kendisi bağda keyif yapıyor.

ÇELTİK: Cılız hayvan yavrusu.

ÇEM: 1- Dere, çay. 2- Dikenli çalı-çırpı türü bitkilerin yetiştiği yer. 3- Çim, çimen. 4- Çayır biçildikten sonra geriye kalan kesik ot kökü.

ÇEMBERYAĞI/CEMBERYAĞI: Kesilmiş hayvanın işkembesinin çevresini saran ince içyağı.

ÇEMÇEM: Geveze, durmadan konuşan.

ÇEME: 1- Çimenlik. 2- Çamlık alan.

ÇEMEKEN: Çok fazla havlayan dişi köpek. *Ör:* Olur olmaz şeye ürüyor bu çemeken it.

ÇEMEN: Salça.

ÇEMER: Başörtüsü, yazma.

ÇEMİÇ/ÇEMÜÇ/CEMİÇ: Kurutulmuş dut ve üzüm gibi meyveler.

ÇEMİRLEMEK/ÇEMRELEMEK/ÇEMREMEK: Kol veya bacak paçalarını dışa doğru katlamak. *Ör:* Kollarını çemirleyip/çemreyip abdest aldı.

ÇEMİRLENMEK: 1- Kararlılık, kararlı olmak. 2- Kol ve ayak paçalarının yukarı doğru katlayarak sıvanması.

ÇEMİŞ: 1- Acemi ve huysuz katır. 2- Dut kurusu, kurutulmuş dut.

ÇEMİT/ÇEMÜT: Kurutulmuş dut.

ÇEMKİRMEK/ÇEMKÜRMEK: 1- Saygısızca konuşmak, bağırarak, ses yükselterek itiraz makamında konuşmak, karşı gelmek. *Ör:* Babana karşı çemkirme, terbiyesiz! 2- Büyüklerinin emrine, nasihatine veya bir nedenden dolayı attığı fırçaya, bağırarak ve saygı sınırlarını zorlayarak karşılık vermek. 3- Küçük köpeğin bir yabancıya havlaması. *Ör:* Kusura bakma, bizim it seni ilk defa gördüğü için çemkirdi. 4- Kedi veya köpeğin cinsel birleşme zamanında havlama veya miyavlamaya tam benzemeyen, haykırmayı andırır çıkardığı ses.

ÇEMLİK: Çimenlik.

ÇEMRE: Yüz, çehre.

ÇEMREK: Çevik, atik ve becerikli.

ÇEMREMEK: 1- Toplamak, toparlamak. Geriye doğru katlayarak toplamak. *Ör:* Çok evcimen kız; kollarını çemrediği gibi bana yardıma geldi. *Bkz.* ÇEMİRLEMEK. 2- Karşı gelmek, itiraz etmek, karşı çıkmak.

ÇEMRENMEK: Acele etmek.

ÇEMSİT: Çekinmek, kaçınmak.

ÇEMTİK/ÇEMTÜK: 1- Kötü. 2- Çirkin.

ÇEMÜŞ/ÇEMİŞ: Kuru üzüm.

ÇEN: 1- Kırağı. Gece ağaç yapraklarına düşen küçük damlacık veya su kristali. 2- Duman, sis. 3- İç kısım, bir şeyin içi. 4- Cevizin yenilen iç bölümü.

ÇENÇ: 1- Meyvenin, çekirdeklerinin de bulunduğu iç bölümü. *Ör:* Görgüsüz kadın, elmanın çençini de yedi. 2- Fasulyenin, tanelerinin içinde bulunduğu uzun kabuğun kuruyup çatlamış hali.

ÇENÇİK/ÇENÇÜK/ÇENCİK: Kapı mandalı veya kilidi.

ÇENÇLEMEK: Bir şeyi dişleriyle öğütüp bırakmak.

ÇENDİK: 1- Et kıyma tahtası. 2- İşaret, iz.

ÇENDİR: İnce fakat kopmayacak, sağlam ip, tel, dal *Ör:* Eşeği bir çendirle bağladım.

ÇENDİRİK/ÇENDİRİĞ: Özensiz, derme-çatma kurulmuş çadır.

ÇENE/ÇE(N)ĞE: Köşe, sokak köşesi, evin dış köşesi.

ÇENELEMEK: 1- Gevezelik yapmak, dırdır etmek. 2- Lafa durup oyalanmak.

ÇENESEK: 1- Çenesi yamuk. *Ör:* Kocayıp dişleri dökülünce biraz çenesek olmuş. 2- Çok ve gereksiz konuşan, geveze.

ÇENESİ YELLİ: Geveze, çok konuşan.

ÇENET: 1- Bir meyvenin veya yiyeceğin küçük bir parçası. *Ör:* Çok cimridir, bir çenet bile vermez kimseye. 2- İki parçalı bir bütünün her bir parçası. 3- Ceviz içi veya ceviz içinin bir parçası, yarısı. 4- Vücutta iki bacağın birleştiği kısım.

ÇENGE: Çene.

ÇENGER: Kaplama.

ÇENGELLENMEK: Saçın büklüm haline gelmesi.

ÇENGİRDEMEK: Gevezelik yapmak.

ÇEN(Ğ)İL: Tarladan toplanıp, tarlanın belirli yerlerine yığılmış taş/çakıl yığını.

ÇEN(Ğ)İLEMEK/ÇEĞİLEMEK: 1-Köpeğin duyduğu bir acıdan dolayı veya ona vurunca acıyla çıkardığı ses. *Ör:* İte vurdum, çe(n)ğiliyerek gaçdı. 2-Dikbaşlı ve isyankar bir şekilde edepsizce, saygısızca yüksek sesle konuşmak. *Ör:* Bu oğlanda ne anaya ne babaya saygı var; karşımızda hep çenğiliyi.

ÇENİK: Tümün sekizde biri, yarımın çeyreği.

ÇENİKMEK: Korku içinde beklemek.

ÇENİZ: Çeyiz.

ÇENİZ ASMAK: Çeyiz sergilemek, evlilik çağındaki kızın çeyizlerini tanıdıklarına, komşulara göstermesi.

ÇENKÜRMEK: Havlamak. Köpeğin havlaması.

ÇENT: Ceviz, badem içi gibi meyvelerin içinin iki bölünmüş ve birbirine benzeyen eşit parçası.

ÇENTELEMEK/ÇENDELEMEK: Yontmak.

ÇENTELEŞMEK: 1- Ağız kavgası yapmak. *Ör:* Su yüzünden bu köyde herkes birbiriyle çenteleşir. 2- Didişmek, uğraşmak.

ÇENTİ: 1- Ufak-tefek ev eşyasının konulduğu bezden yapılma gözenekleri bulunan bir tür çanta. 2- Küçük sırt çantası.

ÇENTİK: 1- Dokuma veya bez çanta. 2- Kötü niyetli, art niyetli bakan, somurtkan çehre.

ÇENTTİRMEK/ÇENDİRMEK: Bir şeyi ucundan, kenarından azıcık koparmak, kırmak.

ÇEP: 1- Kapçık, dış kabuk. 2- Çer-çöp, zibil.

ÇEPEL: 1- Köpek. 2- Elinden iş gelmeyen, beceriksiz.

ÇEPEL/ÇEPELLİK: 1- Bulaşık. 2- Sulu çamur. 3- Yağmurlu, çamurlu, yağmur suyunun çamurla karışıp aktığı ortam. *Ör:* Yağmur her yeri çepel etti. 4- Karışık. 5- Pis ve başka şeylerle karışık tahıl. *Ör:* Fırtına koptu, taşı toprağa kattı, buğdaylar harmanda çepel oldu. 6- Pislik içindeki yer. 7- Ot artığı. 8- Çer-çöp. 9- Belalı kimse.

ÇEPELEKİN: Harmanda, buğdayın, toprağa karıştığı için toplanamamış, taş ve toprakla, çer-çöple birlikte alınarak tavuk yemi yapılan taneleri.

ÇEPELLENMEK: 1- Arazi yapısının sel, yağmur, kayma gibi nedenlerle bozulması. 2- Kirlenmek.

ÇEPELLİ: Çer-çöplü, içinde çöp karışmış bulunan.

ÇEPER: 1- Tahtadan yapılma bahçe çiti. 2- Bahçenin veya bostanın çevresine örülen basit taş duvar.

ÇEPİÇ: İki yaşına girmiş dişi oğlak. *Bkz.* ÇEBİÇ.

ÇEPİK/ÇEPÜK: 1- Alkış, el çırpma. 2- Acele. 3- Kamıştan örülen, içine yumurta, meyve gibi şeyler konulan sepet.

ÇEPİK ÇALMAK: Alkışlamak. El çırparak tempo tutmak. *Ör:* Türkücüyü dinledik, biz de çepik çaldık.

ÇEPİN: 1- Küçük çapa. 2- Küçük kazma.

ÇER: Evcil hayvanlardan, özellikle inek ve koyun gibi hayvanlardan gelen akıntı. *Ör:* İnek çer akıttı.

ÇERÇEPEL: Ortalığın yağmur veya su basması yüzünden su ve çamura belenmesi durumu.

ÇERÇİ: Çeşitli bakkaliye malzemelerini veya meyveleri sırtında veya eşek, katır gibi hayvanların sırtında taşıyarak, köy köy dolaşıp satan bir tür gezici bakkal. Köylüler çerçiye önce gidip; "Patağı alıyın mı, nohut, guru erik(kurutulmuş kayısı) alıyın mı, buğda alıyın mı" diye sorar, çerçi evet derse (ki genellikle para karşılığında değil, bu tür mevsimlik ürünler veya eski eşyalar karşılığında satış yapardı zaten) köylü buğday, arpa, nohut, patağı, bal, kayısı vs getirir, karşılığında ihtiyacını alırdı. *Bkz.* BOLBOLCU.

ÇEREL: Sarp, taşlık ve yürümekte zorluk çekilen alan. *Ör:* Eşeğe binmiş, çerele de sürmüş, yazık değil mi hayvana.

ÇERELMEK: Yaramazlık yapmak.

ÇERİK: Yaklaşık sekiz kiloya denk gelen tahıl ağırlık ölçüsü birimi.

ÇERLEMEK: 1- Felakete uğramak, kötürüm olmak. 2- İnek, öküz gibi büyükbaş hayvanların yedikleri bir zehirli ot yüzünden bir tür felce uğrayarak ölmesi. Haşarı hayvanlara sinirlenildiğinde beddua anlamı taşıyarak da kullanılır. *Ör:* Çerleyesice inek ipini koparıp kaçtı.

ÇERME: 1- Su kaynağı. Suyun çıktığı yer. 2- Ilık veya sıcak su çıkan kaynak.

ÇERPEŞ: Yağmurla karışık yağan kar, sulu kar.

ÇERT: Çıplak.

ÇERTMEK: Çıplak ve soyunuk hale gelmek.

ÇEŞT: Yemek. Bayram yemeği. *Ör:* Acıktıkça bayram çeşdi düşer yadına.

ÇET: Kör.

ÇETDÜĞÜM/ÇETTÜĞÜM: Kördüğüm.

ÇETEL: Kur'a, kur'a çekmek. *Ör:* Mirası bölüşürken kardeşler çareyi çetel çekmekte buldu.

ÇETELE: Sulu ve yeşil iken ateşe tutularak pişirilmiş nohut. *Ör:* Tarlada çetele yaptık.

ÇETEN/ÇÖTEN: 1- Traktör romörkünün veya kağnının kenarlarına, daha çok saman veya ot alması için kalın bez, kalın çubuklar veya tahtalarla oluşturulan bir tür duvar. 2- Saman veya ot taşımak için çevresi geniş bez veya tahtalarla kaplanmış kağnı veya traktör römorku.

ÇETEN: 1- Kabuğundan çıkarılmış cevizin yenecek yerinin bir yarısı. 2- Saman, ot vb. taşımak için düzenlenmiş yeri bulunan öküz arabası. 3- İnce dallardan yapılma bir tür örgü veya çok ince duvar.

ÇETENE: 1- Kenevir. 2- Meyve tomurcuğunun bağlı olduğu sap.

ÇETİK: 1- Çekirge. 2- Özellikle kış aylarında ya da bayanların süslü görünmek amacıyla giydikleri, çorabın üzerine geçirilen, topuklara kadar çıkan, renkli ve desenli, yünden örme kalın patik.

ÇETİNLENMEK: Üşenmek, erinmek. İşi gözünde büyütmek. *Ör:* Okula gitmeye bile çetinliyor, bu çocuk okumaz.

ÇETİNLİK: Sarp. Bir dağın veya arazinin çıkılması, gidilmesi zor olan yeri.

ÇETİR: Çalı, çalılık.

ÇEVCEK: Küçük ve kullanışlı.

ÇEVGEN: Değnek. Ucu çatallı veya çengelli değnek.

ÇEVİRME/ÇEĞURME: 1- Evin önünde bulunan ve etrafı kısa bir duvar veya çitle çevrili alan. *Ör:* Kapıdan çıkmak yerine çevirmeden atlayıp gitti. 2- Sacda pişirilen kalınca yufka ekmek.

ÇEVİRMEK: 1- Evcil dişi hayvanın çiftleştirilmesi. 2- İneğin boğaya çekilmesi.

ÇEVLİK: Irmak ve çayların kıvrım yaptığı yerlerde, suyun virajı alamayarak dağıldığı, bir süre yayılıp sonra tekrar ana suya karıştığı bölüm.

ÇEVRE/ÇEÜRE/ÇEĞÜRE: 1- Mendil. 2- Fes veya başa geçirilen metal diğer şeylerin üzerine sarılan ve kenarı olan örtü.

ÇEVRİK: Dere, çay, orman, kayalık, duvar/set gibi şeylerle çevrelenmiş tarla veya açık alan.

ÇEVRÜNTÜ: Eleğin ortasında toplanan küçük taş, ot, toprak *Ör:* Harmandan çok çevrüntü çıkıyor, ekinciler buğdayı kökleriyle dermiş.

ÇEYKEL: Öğendirenin ucuna takılı olarak bulunan, tarlayı süren karasabana veya kağnının tekerine bulaşan çamur ve molozu temizlemeye yarayan yassı demir.

ÇEYLE: 1- Yıkıntı, enkaz. 2- Moloz yığını.

ÇEYMELENMEK: Yay biçimini almak.

ÇEZMEK: Çözmek.

ÇIBARCA: Eğreltiotu.

ÇIBI(K)H: 1- Çubuk. 2- Bahçenin etrafına sırayla dikine sokularak, bahçenin çevrilmesini ve korunmasını sağlayan, genellikle düz ağaç çubuk.

ÇIBIL: Yoksul. Çalışmadığı, tembellik ve aylaklık yaptığı için hiçbir şey elde edememiş ve fakir kalmış olan kimse. *Ör:* Aslında çok zekidir ama bir o kadar da tembel olduğu için çıbıl kaldı.

ÇIBIR: 1- Yarı çıplak. 2- Parasız, züğürt.

ÇIÇIRNAK: 1- Üşümekten titreyen, dişleri takırdayan. *Ör:* Hava o kadar soğuk ki, pınardan su almaya gittim çıçırna(k)h oldum. 2- Yeni yürümeye başlayan çocukların tutunarak yürümesine yardımcı olan yürüteç.

ÇIDAMAK: Dayanmak, sabretmek, direnmek.

ÇIDIR: Çevik, atik.

ÇIDIRGI: Küçük ağaç dalı, çubuk.

ÇIDIRIK: Sinir ve kızgınlıktan kendini kaybetmiş, çıldırmış.

ÇIDIRMAK: Aşırı hiddet, kızgınlık ve sinirden kendini kaybetmek, çıldırmak.

ÇIĞ: 1- Kamış. 2- Evin üst bölümü, çatı/dam.

ÇIĞARAK: Baca.

ÇIĞIR: 1-Taşlı yol. 2- Karların kürekle veya makineyle temizlenmesiyle açılan yol. 3- Keçi yolu, ince ve dar yol, patika.

ÇIĞIRTMA: 1- Düğünün ardından gelinin baba evine ilk gidişi/daveti. 2- Hamur kızartması.

ÇIĞIT: Loğusa kadının yüzünde oluşan leke.

ÇIĞLAMA: Evin ahşap döşemesinin üstüne toprak serme.

ÇIĞLANMAK/ÇIĞALMAK: 1- Çi düşmesi. 2- Özellikle geceleri havadaki nemin, nesneler üzerine sinerek onları ıslatması, nemlendirmesi. *Ör:* Sabahın çığlanmış halini çok severim. 3- Yer altı suyunun toprağın üzerini veya tarlayı nemlendirmesi veya bataklık haline getirmesi.

ÇIĞLI: 1- Kamıştan yapılma uçurtma. 2- Yaramaz, haşarı.

ÇIĞLIM/ÇIĞILIM: Feryat, haykırış.

ÇIĞRIK: Çok bağıran, gürültücü, çığırtkan.

ÇIĞRINMAK: Çığlık atmak, acı acı feryat etmek. *Ör:* Evi yanarken sahibi de çaresizce çığrındı durdu.

ÇIĞSAK: Nemli.

ÇIĞSAMAK: Nemlenmek.

ÇIĞSIK: 1- Islak, nemli, rutubetli. 2- Bayat.

ÇIĞSIMAK: 1- Terleme belirtisi göstermek, hafif terlemek. 2- Rutubet kapmak. 3- Bayatlamak.

ÇIHÇENE/ÇI(K)HÇENE: Geveze. Çok konuşan.

ÇIH(K)I/ÇIKI/ÇI(K)HIN: Bohça, çıkın, kese.

ÇI(K)HIM/ÇIHIM: 1- Azarlama, paylama. 2- Karşı çıkma. 3- Tarlada çalışırken, işin yapılması sürecinde tarlanın bölümlere ayrılması durumu. *Ör:* Bir çıhım kaldı, akşama kadar bitiririz bu tarlayı.

ÇIHLA/ÇI(K)HLA: 1- Sade. 2- Yalnız, tek başına.

ÇIKARTMA: 1- Balkon. 2- Daha ziyade ahşap binalarda, binanın ana gövdesinden dışarıya doğru çıkan oda.

ÇIKCAN: Tezcanlı.

ÇIKIL/CIKIL: Madeni para, bozuk para.

ÇIKIM: Arpa, nohut gibi elle yolunan tahıllar derilirken, derici kişinin/kişilerin önüne aldığı, tarlanın öbür ucuna kadarki bir derimlik ekin bölümü/miktarı.

ÇIKIM ÇIKMAK: 1- İtiraz. Karşı çıkmak. 2- Diklenmek, çıkışmak.

ÇIKIN: 1- Sofra bezi. 2- Bezden yapılma küçük para kesesi.

ÇIKLA: 1- Benzer. Aynısı, tıpkısı. 2- Yalnızca, sadece.

ÇIKMA: 1- Oturma odasında tahtadan yapılma bir tür divan. 2- Meyve-sebzenin ezik, kurtlu, ham gibi işe yaramayan kısmı.

ÇIKRIĞINI ÇEVİRMEK: Boğazını sıkmak.

ÇIKRINCAK: Bir tür ilkel atlı karınca oyunu/eğlencesi. Kalınca bir ağaç, 1-1.5 metrelik kısmı toprak üstünde kalacak biçimde yere gömülür. Tam ortası oyulmuş 4-5 metre uzunluğundaki kalınca bir ağaç, yere

çakılan ağacın üzerine geçirilip, temas eden kısmı yağlanır. Bu mekanizmanın her iki ucuna genç kız ve erkekler binerek döner. *Ör:* Ali ile Zeynep birbirini çıkrıncakta sevip evlendiler.

ÇILATMAK: Islatmak.

ÇILBIK: Cıvık yoğurt.

ÇILBIR: 1- Yoğurtlu yumurta yemeği. *Bkz.* CİLBİR. 2- Pranga, bukağı. Zincir.

ÇILBIR HAKKI/ÇILBIR PARASI: Hayvan satışı sırasında, alıcı tarafından satıcının yakınlarına verilen bir tür bahşiş.

ÇILDIR: 1- Dal parçası, kesilmiş dal. 2- Geceleri iki kümeli olarak oynanan bir tür sobe oyunu.

ÇILGIÇ: Bulaşık karıştırmak, yemeğin dibini kazımak vs gibi işlerde kullanılan ucu çatallı değnek.

ÇILGISIZ: 1- Bulunduğu çevrenin kurallarını ve anlayışını pek önemsemeyen, kendi bildiğini okuyan. *Ör:* Bu gız çoh çılgısız çıhdı, bahalım başımıza ne getirecek. 2- Gamsız, umursamaz, hiçbir şeyi dert etmeyen. *Ör:* Oy anam senin bu gocan çoh çılgısız, bunnan bir ömür nasıl geçer? 3- Saygısız, terbiyesiz.

ÇILIK: 1- Tohumundan kahveye benzeyen kokulu bir içecek yapılan ot. Melengiç. 2- Evin içindeki çağdan dışarıya atık suyun akması için konulan boru/oluk.

ÇILMIK: İnce çubuk, dal.

ÇILPI: 1- Ateş tutuşturmada kullanılan ince ve kuru çalı-çırpı. 2- Düzlem, doğrultu.

ÇILSIMCIK: Rutubet kapmış olan. *Ör:* Evin guzda kalan yanı çılsımcık olmuş.

ÇILTAK/ÇILTAKLANMAK: Zan altında bırakmak, itham eder biçimde davranmak. *Ör:* Bana çıltaklanıyor ama benim bir kabahatim yok.

ÇILTIRAMAK: Şangur-şungur ses çıkartmak.

ÇIM: Çok. Fazla. Yoğun.

ÇIMAK/ÇIĞMAK: Zıplamak. Daha yukarıya zıplamak. *Bkz.* ÇÜMEK.

ÇIMÇIKI: Bol, çok miktarda.

ÇIMGIŞMAK: Uyuşmak.

ÇIMIŞKI: Hediye.

ÇIMKARA: Kapkara, simsiyah.

ÇIMKI/ÇIMKA: 1- İnce ve küçük değnek. *Bkz.* KIMÇI. 2- Ağaç kırbaç. Bazı ağaçların dayanıklı, yaş ve ince dallarından yapılan ve kırbaç yerine kullanılan çubuk.

ÇIMKIŞMAK: Fazla sıcaktan bunalmak.

ÇIMŞITMAK: Dile getirmek, konuyu açmak, yol göstermek, tüyo vermek.

ÇIN: 1- Düğünlerde türkülerin arasında söylenen mani veya atışma. *Ör:* Çın söylemede Ayşe Nine'nin üstüne yok. 2- Büyük üzüm salkımı. 3- Ağacın gövdesindeki yumrulaşmış çıkıntı. 4- Gerçek. Doğru. 5- Küçük üzüm salkımı.

ÇINAYAK: Fincan. Kâse.

ÇINÇAR: Isırgan otu.

ÇINÇUK/ÇINÇIK: Tavuğun taşlık organı.

ÇINDIR: Kesilen hayvanın etinin arasından çıkarılan sinir.

ÇINGI/ÇINGA/ÇINKI/ÇANGAL: Ateş kıvılcımı/parçası. Ocaktan veya sobadan dışarıya sıçrayan minik ateş parçası.

ÇINGIL: 1- Sarkık, sallanan. 2- Ağaç dallarının en uçtaki ince bölümü. 3- Üzerinde birkaç tane meyvesi bulunan üzüm, vişne, kiraz gibi meyvelerin aynı kökte bulunan demeti. 4- Geline takılan gümüş takı. *Ör:* Damat geline harika bir telkâri çıngıl seti taktı. 5- Ağaç ve dal çekmeye yarayan bir tür demir çengel.

ÇIN(G)/ÇIN(Ğ): Kuru ve kesici ayaz.

ÇINI: Biraz. Bir miktar. Az oranda.

ÇINIK: 1- Taşın üzerine bir boynuz konularak oynanan bir oyun. 2- Dayanıklı, sağlam. 3- Doğru. Doğruluğu bilinen. 4- Denenmiş. 5- Kırılmış kemik.

ÇINI(K)H: Kemik.

ÇINKI: Tutam, bir tutam.

ÇIPARA: Eğreltiotu.

ÇIPÇIK: Serçe.

ÇIPIK: Gözde oluşan çapak. *Ör:* Her sabah gözümde çıpık oluşuyor.

ÇIPIR: Alaca, karışık renkli.

ÇIPIRDAK: Parlak renkli.

ÇIPIRLAK/ÇIPIRTLAK/ÇIPILLAK: 1- Çok ve karmaşık renkli. Rengarenk. *Ör:* Çıpırlak bir etek giymiş. 2- Parlak renkli.

ÇIPIRT: Çapak, göz çapağı.

ÇIPKI/CIPKI: Kamçı benzeri, eğilebilen ince değnek, küçük ve ince sopa. *Ör:* Hasangile giderken eline bir çıpkı al, itleri var, dalar sonra.

ÇIRABBA: Çıralık. Üzerine lamba/çıra konulan tahta iskemle.

ÇIRAK ETMEK: Berbat etmek, kötü etmek.

ÇIRAKMAN: 1- Yanına alınıp meslek öğretilecek, yetiştirilecek acemi ve işi bilmeyen kimse ya da böyle birini yetiştirme işi. *Ör:* Ne zaman işi öğrenip de mesleğini eline alacak bu çırakman oğlan? *Bkz.* ÇIRITMAN. 2- Kandil. 3- Mum, idare lambası, çıra gibi şeylerin konulduğu veya asıldığı yer.

ÇIRALIK: Odanın kapısına yakın yerde bulunan, çıra/lambanın üzerine konulup yandığı, odayı aydınlattığı duvar girintisi veya çıkıntısı.

ÇIRAN: Modası geçmiş, oldukça eskimiş.

ÇIRAYINI SITMAK: Yüzünü buruşturmak.

ÇIRBAĞA: 1- Yaramaz, haşarı çocuk. 2- Cılız, sıska, zayıf çocuk.

ÇIRÇIBIL: Çok fakir, hiçbir şeyi olmayan.

ÇIRIL: 1- Çıplak, giysisiz. 2- Saf ve doğal.

ÇIRILMAK: 1- Çok yiyerek şişmek, rahatsız olmak. 2- Bir şeyi yapmak veya sonlandırmak için aşırı çaba harcamak.

ÇIRIMLANMAK: Çok çaba sarfetmek, büyük emek harcamak. *Ör:* Oğlunu gurbete göndermemek için çok çırımlandı.

ÇIRIPIN: Feryat, çığlık. Bağırma.

ÇIRITMAN: Yanına alınıp meslek öğretilecek, yetiştirilecek acemi ve işi bilmeyen kimse ya da böyle birini yetiştirme işi. *Bkz.* ÇIRAKMAN.

ÇIRMAR: Domates, biber, kabak gibi sebzelerin her birinin ayrı ayrı ekildiği, düzenlenmiş ve kenarları toprakla 20-25 cm yükseltilmiş bölme. *Bkz.* GARIH.

ÇIRNAK: 1- Koyunların boynuna takılan zil. 2- Sarı renk. 3- Kedi, köpek gibi hayvanların pençesi/tarnağı. *Ör:* Kedi yüzümü çırnakladı.

ÇIRPI: 1- Kesilmiş ince dallar. 2- Çekilmiş düz çizgi. 3- Kalın ağaçları keserken, testerenin izleyeceği yolu belirlemek için önceden çizilen düz çizgi veya tutulan ip. *Ör:* Çırpı tut ki şu ağacı kolay kesek.

ÇIRPINTI: Hafifmeşrep kadın.

ÇIRPIZ: Yeni yeşeren buğday başağı.

ÇIRPMA: Pancardan yapılan bir yemek.

ÇIRPMAK/ÇARPMAK: 1- Sallamak, çalkalamak, sarsmak. 2- Sırıkla meyveli bir dala vurarak meyvenin düşmesini sağlamak. *Ör:* Yarın sabah ceviz çarpacağız.

ÇIRT: Kümes hayvanlarının dışkısı.

ÇIRTIK(H): Bağlarda üzümlerin toplanmasından sonra geriye tek tük kalan üzümler.

ÇIRTIM: 1- Bir damla. 2- Çok az, minik bir miktar. *Ör:* Yemeğe bir çırtım da tereyağı katarsan güzel olur.

ÇIRTLANGIÇ: Ağustos böceği.

ÇIRTMA: Çelme. Çelmeleme. *Ör:* Pehlivan Mehmet, rakiplerini çırtma atıp yenmesiyle tanınır.

ÇIRTMAK: 1- İnceltmek. 2- Küçük parçalara bölmek. 3- Mensubu olduğu yörenin aksanıyla değil, dili İstanbul aksanına benzeterek konuşmaya çalışmak. 4- Özenti, taklit. 5- Sütü az olan koyun, keçi ve ineğin sütünü az sağmak. *Ör:* Koyunu iki damla çırt getir de içelim. 6- Ağacı, dalı kırmak. 7- Az miktarda kesmek. *Ör:* Kumaşın kenarından azıcık çırt. 8- Küçük küçük doğramak.

ÇIT: Köslü kilit.

ÇITAK: 1- Kavgacı. Huysuz. *Ör:* Çıtağın biri olduğu için sınıfta kimse onunla arkadaş olmak istemiyor. 2- Ödlek, korkak. 3- Uyanık. 4- Bulunulan yere göre, dağın/tepenin arka tarafı, öte yanı. 5- Boynuzları hilal biçiminde olan tosun/öküz. 6- Güçlü ve iri. 7- Bazı çocuk oyunlarında alınan her sayı/puan.

ÇITA(K)H: 1-Ağaçlardaki çatallaşan yer. 2- Dağlarda vadimsi yerlerin giriş kısmı, yüksek dağların yol veren engin kısmının girişi.

ÇIT ARKALIK: Bezden yapılmış ceket.

ÇITÇITI: Kopça.

ÇITIF: Üzüm salkımının küçük dalları.

ÇITIL: 1- Ağaç fidanı. 2- Ağacın ince dalları.

ÇITIMIK: 1- Menengiç. Tohumundan kahveye benzeyen kokulu içecek yapılan bir bitki. 2- Yoğun, fazla, sık, çok.

ÇITINA: Küçük delik.

ÇITIR: 1- Kibrit. 2- İnce, sık dalları ve dikenleri olan ağaç.

ÇITIRIK: 1- Sert. 2- Kırılması zor sert kabuklu. *Ör:* Bu cevizin çitilini sakın dikme, büyüyence başına iş alırsın, kabuğu çıtırık oluyor. 3- Kenar süslemesi. 4- Eğimli, toprağı sert, taşlı olduğundan tarım yapılması güç olan tarla.

ÇITIRIK/ÇITIRIKLI: 1- Desenli, benekli. 2- Karışık, dolaşık, karmaşık; içinden çıkılması zor olan.

ÇITLA/ÇITLAK: Kıvılcım, ateş.

ÇITLABÖCÜ: Ateşböceği.

ÇITLAK: 1- Dilli anahtar. *Ör:* Teyzem çıtlağını boynuna takıp ev ev gezer. 2- Kor halini alınış küçük odun parçası. 3- Ateş kıvılcımı. Ateşten sıçrayan yanar haldeki küçük parça.

ÇITLIK/ÇITLIH: 1- Çekirge. 2- Fiske, parmakla fiske vurmak. Ahır süpürgesi. 4- Çitlembik otu.

ÇITMA: 1- Kapuska. 2- Hayvan tepmesi veya tekmesi.

ÇITMALAMAK: 1- Hayvanın tekmelemesi/tepmesi. 2- Bir şeyden küçük parçalar koparmak.

ÇITRIK/ÇITRIH/ÇITRI(K)H: 1- Haşarı, yaramaz. 2- Kavgacı. Saldırgan.

ÇIVDIRMAK: Korkup kaçmasını sağlamak. Korkutup kaçırmak. *Ör:* Çoban, sürüye gelen iki kurdu çıvdırmayı başarmış.

ÇIVGA: Ağacın dibinden çıkan yeni dallar. Sürgün. *Ör:* Akasya diktim, bütün bahçeyi çıvgaladı.

ÇIVGIN: 1- Karları veya yağmuru savurarak esen sert rüzgar, tipi. 2- Ağacın dibinden filizlenen/çıkan taze sürgün ince dallar.

ÇIVMAK: 1- Kaçmak. Çok hızlı biçimde koşarak kaçmak. 2- Yukarıya doğru hızlı biçimde büyümek. Genellikle ergenliğe girince hızla boyu uzayan çocuklar ve hızlı büyüyen bazı ağaç ve ot türleri için kullanılır. *Ör:* Bu çocuk iki ay önce bacak kadardı, göz açıp kapayana kadar çıvmış.

ÇIYNAĞINA DÜŞMEK: Eline düşmek. Kendisine zarar verecek, eziyet edecek, hayatı zehir edecek birine muhtaç duruma gelmek.

ÇIYNAK/ÇAYNAK: 1- Yırtıcı kuşların pençesi/tırnağı. *Ör:* Atmaca, tarlaya daldı, havalanırken çıynağında bir tarla faresi vardı. 2- Gelip geçenin ayaklarıyla sürekli çiğneyip sertleştirdiği zemin. 3- Ağacın saçak şeklinde etrafa yayılmış irili ufaklı kökleri.

ÇIYNAM: 1- Bir çiğneme miktarı. Ağza alınan bir çiğneme miktarında, doğal büyüklükte lokma. *Ör:* Daha bir çıynam yemeden haydi kalkın tarlaya gidiyoruz dedi. *Bkz.* ÇİĞNEYİM. 2- Yutmaksızın uzun süreli çiğnenmesi gereken sakız, kenger sakızı, hoşluk veren haşhaş tohumu ve yaprağı, kenevir kökü gibi şeylerin ağızda çiğnenecek kadarı. *Ör:* Bir çıynam haşhaş tohumu al ağzına, diş ağrını dindirir.

ÇİBELMEK/CİBELMEK/ŞİBELMEK/ŞİBERMEK: Şımarmak, yaramazlık yapmak. *Ör:* Akşam babası eve gelince kız çibeliyor.

ÇİBER: 1- Sevimli. Çok güzel. 2- Övülmeye layık olan.

ÇİBERMEK: Acımak, sızlamak.

ÇİBİK ÇALMAK: Oynarken parmak şıklatmak/şakırdatmak. *Ör:* Kına gecesinde çibik çalmaktan parmaklarım yoruldu. *Bkz.* FIDIK.

ÇİBİN: Sinek. Kara sinek.

ÇİBRE: Yazı aleti. Yazı ucu. Yazı yazmaya yarayan kamış ucu.

ÇİÇ: İnat, çok inatçı.

ÇİÇİ: 1- Küçük keçi yavrusu. 2- Kardeş. Alevilikte birbiriyle musahip olan iki evli ailenin eşlerinin çaprazlama olarak birbirine kardeş anlamında söylediği hitap biçimi.

meyve vs. toplamak için çocukların yaptığı, eski püskü elbiseler giydirilerek dolaştırılan korkuluk.

ÇİÇİP: Siğil, ben.

ÇİFTEN: Sonbaharda açan, pembe renkli bir çiğdem.

ÇİFTNABIZ: Tazı, kedi, köpek gibi hayvanların bazılarında görülen ve üstünlük göstergesi sayılan, hayvanın ayağının arkasında çıkan bir veya ikili parmak/çıkıntı.

ÇİGELEK/ÇİĞELEM: Yabani çilek.

ÇİĞ: Sazlık. İnce sazlık.

ÇİĞİKİ/ÇIĞİKİ: Çok zayıf, aşırı kilo vermiş kimse.

ÇİGİL/ÇİĞİR: Patika yol, keçiyolu.

ÇİĞİL/ÇİVİL: 1- Çakıltaşı, iri kum. 2- Küçük parça, küçük tane.

ÇİĞİN: 1- Omuz, sırt. 2- Omuz ile boyun arası. 3- Omuz uçları.

ÇİĞİNDİRİK/ÇÜĞÜNDÜRÜK: 1- Top top olmuş bulamaç. 2- Ortası omuza gelecek şekilde konulup, iki yanında asılı kovalarla su taşınan uzun değnek. *Ör:* Köyün pınarı kuruyunca aşağı köyden çiğindirikle su getirmeye başladık.

ÇİĞİRT: Çekirdek. Meyvenin çekirdeği.

ÇİĞİT: Fasulye.

ÇİĞİT/ÇİVİT: 1- Kayısı gibi meyvelerin çekirdeğinin içi, yenecek kısmı. *Ör:* Biraz çiğit kır da misafire ikram edelim. 2-Çelimsiz, cansız. 3- Mavi ve lacivert renk. 4- Çekirdek.

ÇİĞİTÇİ: Cimri.

ÇİĞKEL: Çift sürerken saban demirine bulaşan çamuru sıyırmada kullanılan saplı yassı demir.

ÇİĞLEME/ÇİYLEME: Tereyağı yapmak için, pişirmeksizin birkaç gün biriktirilen süt.

ÇİĞNEK: Yol üstü. Ayakaltı yer.

ÇİĞNEME: Sakız.

ÇİĞNENMEK: Geviş getirmek.

ÇİĞNEYİM/ÇİĞNEM: 1- Bir çiğneme miktarı kadar. *Bkz.* ÇIYNAM. 2- Lokma. Bir lokma.

ÇİĞRİMEK/ÇEĞRİMEK/ÇİYRİMEK/ÇİRGİMEK/ÇİĞİRMEK: 1- Tiksinmek, iğrenmek. *Ör:* Yeter artık, çiğridim bu meslekten. 2- Bıkmak, uzaklaşmak, bırakmak, nefret etmek. *Bkz.* ÇİĞSİNMEK.

ÇİĞSE/ÇİSE: Çiselemek biçiminde yağan yağmur, küçük damlalarla hafiften yağan yağmur.

ÇİĞSEK: 1- Tam olgunlaşmamış, hamca. 2- Sarıya çalan renk.

ÇİĞSELTİ: Çiseleyerek, hafif ve küçük damlalarla yağan yağmur.

ÇİĞSİ: Tam pişmemiş, yarı pişmiş.

ÇİĞSİNMEK: 1- Tiksinmek, iğrenmek. 2- Bıkmak, uzaklaşmak, bırakmak, nefret etmek. *Bkz.* ÇİĞRİMEK.

ÇİĞSİTMEK/ÇIĞSITMAK: 1- Uzaklaşmak, soğumak, arayı açmak. 2- Arkadaşlığı/dostluğu bitirmek.

ÇİK: Aşık oyununda aşığın kötü gelmesi. *Ör:* Aşığım hep çik geldi, ütüldüm.

ÇİKİL: Küçük taş, çakıltaşı.

ÇİKLEVİK: Ceviz. Ceviz ağacı.

ÇİL: 1- Yeni yeşermiş, tohumdan çıkıp yeşerti halini almaya yüz tutmuş, belli belirsiz yeşertili ekili alan. 2- Hasır örmede kullanılan bir ot.

ÇİLBİR/ÇILBIR: 1- At, katır gibi binek hayvanlarının başına bağlı uzun ip, kayış veya zincir. Hayvanın başına takılan gem veya yuların ipi/zinciri. *Ör:* Çilbirinden tutmazsan kaçar, çok haşarıdır o at. 2- İnce daldan yapılan sopa/değnek. 3- Yular.

ÇİL ÇIKARMAK: Olay çıkarmak. Tatsızlık çıkarmak.

ÇİLE: İplik yumağı.

ÇİLEK: Su kabı, kova.

ÇİLEKLİK: Yaprağından çorba yapılan çilek, çalı çileği.

ÇİLEMEK: 1- Nemlenmek. 2- Üzerine serpiştirerek su dökmek. 3- Ötmek. *Ör:* Bülbül gibi çiliyor. 4- Söylemek, ırlamak.

ÇİLENTİ: Kısa süreli ve az çiseleyip geçen yağmur. *Bkz.* DÖKÜLEŞTİRMEK.

ÇİLEŞMEK: Nemlenmek, ıslanmak, yaşarmak.

ÇİLERME: Duvarın bir yanının veya toprağın bir noktasının, suyun varlığından dolayı sürekli ıslak ve nemli halde bulunması. *Ör:* Gitti evini derenin yanına yaptı, duvarları hepten çilermiş.

ÇİLGİ: Bayanların bürüklerinin veya yazmalarının üzerine alınlarından bağladığı renkli ve ince bez şerit.

ÇİLGİDİR/ÇİLGİDÜR: Suyun sulama nöbeti/sırası haricinde, su başını tutan evi bulunan veya suyun arazisinden çıktığı kimse tarafından kendi bahçelerine, kavaklığına, çayırlığına bağlanması. *Ör:* Bostana iplik gibi su geliyor, gene Fettah Emmi çilgidire bağlamış.

ÇİLİNGİR: 1- İri gözenekli kalbur, sarat. 2- Metal süzgeç, kevgir.

ÇİLİNTİ: Kısa süreli ve az çiseleyip geçen yağmur. *Bkz.* ÇİLENTİ.

ÇİLKİ/ÇİRKİ: Pamuklu ipten dokunmuş çorap.

ÇİLLE: Kırk, kırk gün veya kırkıncı gün. *Ör:* Atasözü: Çillede çim, hamsinde (ellide, elli günde) sin.

ÇİLLEK: Açgözlü.

ÇİLMELEMEK: Ağızda çiğnemek, çiğneyip parçalamak. *Ör:* Ön dişleri çıktı, oğlum artık ekmek çilmeleyebiliyor.

ÇİLPİ: Ekmek hamuru taşımaya yarayan yassı ve ince uzun tahta.

ÇİLTE: Semerin iki yanında da bulunan, yük yükleme sırasında kullanılan, binerken de üzengi gibi üzerine basılan küçük urgan parçası.

ÇİLTER/ÇELTER: Çok ince dokuma tül.

ÇİLTERMEK: Sırıtmak. Sırıtma biçiminde gülmek.

ÇİLTİM: Küçük üzüm salkımı.

ÇİLTÜRÜK: Genellikle binek atlarının ağzını kapatmak amacıyla, bağlı bulunduğu boynundaki yularının bir kısmının veya başka bir ipin hayvanın ağzına dolanmasıyla yapılan bir tür gemleme.

ÇİMDİRİK/ÇİMDÜRÜK: Huysuz hayvanın ağzına vurulan bir tür gem.

ÇİMEK/ÇİMEKLİK: 1-Evin bir köşesinde çimmek, yıkanmak için yapılan bir tür kabin. *Ör:* Yıkanayım diye, çimeğe kulplu kazanla su getirdim. 2-Derelerde, çaylarda suyun akışının kesilip gölet oluşturduğu, çocukların ve bazı yörelerde büyüklerin de girip yıkandığı yer.

ÇİMGE: Demet, tutam. Bir tutam, bir demet.

ÇİMİL: Yavaş, aheste.

ÇİMİN: Küçük sivrisinek, ivez.

ÇİMKE: Küçük üzüm salkımı veya bir üzüm salkımındaki küçük salkımcıklardan her biri.

ÇİMKELEMEK: 1- Bir kimsenin etini/derisini parmaklarıyla tutup çekmek. 2- Yırtıcı hayvanların, avını, yiyeceğini dişleriyle kavradıktan sonra, onu parçalamak için sağa-sola sarsması. 3- Kalabalık içinde bir kimseyi aşağılamak, onu zorda bırakacak söz ve davranışta bulunmak.

ÇİMLİK: Yıkanılan yer, banyo. Genellikle ana-babanın yattığı odada yüklüğün altında veya odanın bir köşesinde bulunan, tahtalarla çevrili ve tabanı beton bölme.

ÇİMMEK: Yıkanmak, banyo yapmak.

ÇİMTİNMEK: İştahsız kimsenin ekmeği veya yemeği kıyısından, ucundan azar azar yemesi.

ÇİN/ÇİNİ/ÇİĞNİ/ÇİNGİL: Omuz, sırt.

ÇİNAĞACI: Omuzun iki yanına asarak su taşımaya yarayan uzun ve kalın sırık, saka değneği.

ÇİNÇİK: Serçe kuşu.

ÇİNÇİNİ: Benekli.

ÇİNDORUK: En üst nokta, tepe, en yukarısı.

ÇİNEĞİR: İnce elemede kullanılan küçük gözenekli kalbur. *Ör:* Elekçilerden çok güzel bir çineğir satın aldım.

ÇİNEL: Sıska, zayıf.

ÇİNGİ: 1- Köşe. 2- Yanan ateşten fırlayan/sıçrayan küçük ateş parçası, kıvılcım.

ÇİNGİL: 1- Küçük ve üzerinde birkaç tanesi bulunan üzüm salkımı. 2- Süt ve yoğurt konulan üstten kulplu küçük bakır kova/bakraç.

ÇİNGİR: 1- Eski-püskü, yırtık. Yırtılmış giysi. *Ör:* Atasözü: Arsız neden arlanır, çingir giyer sallanır. 2- Kötü yoldaki kadın. Fahişe. 3- Kulakları küçük keçi.

ÇİNİK: 16 kiloluk tahıl içeren bir tahıl ölçü birimi.

ÇİNKE: Bir şeyin küçük bir parçası.

ÇİNTE: Küçük minder.

ÇİNTİ: Kadınların giydiği bol şalvar.

ÇİNTMEK: İnce biçimde doğramak.

ÇİPİL: 1- Ormanda veya dağda birbirine iyice girmiş çalıların kapladığı alan. *Ör:* Salak çoban, sürüyü çipile sürmüş, koyunların yünü çalılarda kalmış. 2- Bataklık çalısı. Bataklık bölgede çıkan dikenli çalı türü bitkiler. 3- Zemininden suyun eksik olmadığı çayırlık alan. 3- Göl. 4- Verimsiz, kalitesiz toprak/tarla.

ÇİPİLDİK: Çapak, göz çapağı.

ÇİPİRDİK/ÇİPÜRDÜK: Göz ve kirpiklerde oluşan çapak veya yapışan çer-çöp, toz, saman

ÇİPİRİK: İpin çok küçük bir bölümü.

ÇİPLİ: İnce sopa/değnek.

ÇİPREK: Çalı-çırpı. *Ör:* Bağda gece üşüyünce çevreden çiprek toplayıp yaktık.

ÇİPRİ/ÇİRPİ: İnce dal ve çalı.

ÇİR: 1- Meyve kurusu, tüm veya dilimlenerek güneşte kurutulmuş kayısı, elma, armut vb meyve. 2- Hoşafı da yapılabilen, aşısız ekşi kayısının yarılıp güneşte kurutulmuş hali.

ÇİREM: Mera. Yeşil ve otluk/çimenlik alan.

ÇİRİŞ: Gözlerde oluşan kir ve pislik.

ÇİRK: Hayvan gübresi.

ÇİRLEMEK: 1- Heba etmek, ozma . 2- Hastalanmak, derde ya alanma .

ÇİRLİ: 1- Düğün yemeği. 2- Döverek fena duruma getirilmiş kişi. *Ör:* Döve döve çirli etti.

ÇİRPEDEN/ÇIRPADAN: Bir anda, aniden, birdenbire.

ÇİRPİ: 1- Yoğurt karıştırmada kullanılan, ağaç dalından yapılma gereç. 2- Her şeye ve her işe karışan.

ÇİRTEN: 1- Yağmur suyunun aktığı oluk. 2- Ahır çevresine çekilen duvar, tahta veya telden set.

ÇİRTİK: 1- Üzerinde 10-15 civarında üzüm tanesi bulunan küçük salkım. 2- Bıçak veya benzeri bir şeyle bir tahtada, odunda, ağaçta vb açılmış küçük gedik.

ÇİRTİN: Süs.

ÇİRTİNMEK: Süslenmek.

ÇİSEK: Kesilip yolunan kaz, hindi gibi hayvanların vücudunda kalan, yolunamamış, ele gelmeyen ince tüy.

ÇİSENTİ: Az ve hafif yağan yağmur.

ÇİT: 1- Bir ev, bahçe veya tarlanın etrafına çekilen/dikilen ağaç dallarından örgü. 2- Çift, iki. 3- Dokuma bez. 4- Küçük sebze bahçesi. 5- Mısır tanelerini koçanından ayırmakta kullanılan, ince ağaç dallarının örülmesiyle yapılan bir alet. 6- Ekilmiş tohumun üzerini örtmede kullanılan ağaç çubuklarından yapılma bir alet. 7- Kadının, başına bağladığı örtünün/yazmanın/yeldirmenin kayıp düşmemesi için üzerinden alnına bağladığı bez şerit veya ince yazma. 8- Bir şeyin kenarı, kıyısı, kenar çizgisi. 9- Yan taraf.

ÇİTÇİT: Çekirge.

ÇİTDAK/ÇİTTAK: Ateşten çıkan kıvılcım. *Ör:* Meşe ağacını yakınca çok çittağı çı(k)hıy.

ÇİTDİK: Delik.

ÇİTE: Örgü ve oya yaparken kullanılan, şişten daha küçük, ucu çatallı metal alet, tığ.

ÇİTEMEK: 1- Çalı veya tahtalardan oluşan çitle çevirmek. 2- Söküğü veya yırtılarak oluşmuş deliği dikerek kapatmak. 3- Yorganın iç yüzünün üzerine; alt tarafına beyaz, üst yanına renkli kumaştan bezler geçirip kenarlarından dikmek.

ÇİTEN: 1- Ahırda veya ağılda koyun ve inek yavrularının annelerini emmemesi ve ezilmemesi için konulduğu, tahta çitlerle ayrılmış bölüm. 2- Küçükbaş evcil hayvanların yaz mevsiminde konulduğu, çevresi çalı veya çitlerle çevrili, üstü açık alan. *Bkz.* SAYA. 3- Çamaşır sepeti. 4- Duvarın üzerine çit biçiminde set yapılmış çalı-çırpı.

ÇİTİ: Sepet, leğen.

ÇİTİK: Yumuşak deriden yapılma uzun konçlu ayakkabı.

ÇİTİL/ÇETİL: 1- Küçük meyve fidanı. 2- Geçimsiz, huysuz, kavgacı. 3- Bakırdan yapılma küçük kova, yoğurt kabı.

ÇİTİMEK: Eklemek.

ÇİTİMEK/ÇİTEMEK: Yorgan köpümek. Dikmek.

ÇİTİŞME: Hayvanın cinsel birleşmesi.

ÇİTLE: Urgan. İp.

ÇİTLEK: 1- Çatlamış, çatlak. 2- Ayçiçeği ve diğer kuruyemiş.

ÇİTLİK: Kaburga.

ÇİVİL: Küçük tane.

ÇİVİRDİK: Kışın sonlarına, baharın başlangıcına doğru budanıp, çok inceleri doğrudan hayvanlara yedirilen, kalınca olanlarınsa kabukları bıçaklarla soyularak yedirilen yaş çalı/dal.

ÇİVLEK: Tahtadan yapılma kapı mandalı.

ÇİY: 1- Eğitimsiz. 2- Çabuk yorulan. 3- Ham. Olgunlaşmamış. *Ör:* Hep çiy kalmış bir insandır o.

ÇİYE/ÇİĞE: 1- Kiraz, vişne. 2- Ateş yakmak için çakmak taşlarının birbirine vurulmasıyla ortaya çıkan ilk ateş. *Ör:* Çiye rüzgarda gavı bir türlü tutuşturamadı.

ÇİYİN: Omuz, sırt, bel.

ÇİYLEMEK/ÇİY OLMAK: Uzun süre çalışmayıp veya hareketsiz kalıp, ardından uzun süre koştuktan veya çalıştıktan sonra kaslarda oluşan ağrı, sızı. Hamlama.

ÇİZENTE: Resim, tasvir, çizilmiş veya yapılmış resim. *Ör:* Kızım çok güzel çizente yapıyor.

ÇİZİ: 1- Tarlayı süren karasabanın toprakta açtığı iz. 2- Tarla ve bahçede su arkı olarak kullanılan küçük kanalcıklar.

ÇO: Eşek, katır gibi yük ve binek hayvanlarını yürütmek için söylenen emir, gayrete getirme sözü. *Ör:* Eşege yükü o kadar çok yüklemiş ki, kaç kez ço dedi yürümedi.

ÇOBAN AYI: 'Baba Hesabı', 'Sıçan Yılı', 'Tavşan Yılı' veya 'Çoban Hesabı/Takvimi' de denilen bir tür tarih hesaplama yönteminde Mayıs ayına verilen ad.

ÇOBAN ARTIĞI: Her önüne gelenle yatan genç kız. *Ör:* Bu çoban artığı, mahallenin utancı oldu.

ÇOÇLAMAK: Bebeğin emekleme evresinin ardından ilk adımlarını atmaya çabalaması.

ÇOĞA: Yemiş. Küçük boyutlu yemişler.

ÇOĞAN: Parmak kalınlığında tek bir kökten yetişen, beyaz çiçekleri tepesinde bulunan, 30-80 cm arasında boyu olabilen, kimyasal madde yapımında da kullanılan, kökü ve dalları sabun gibi köpüren, kazanda kaynayan kirli çamaşırın içine atılarak çamaşırın yumuşamasını sağlaya , bronşit ve astıma iyi geldiği ve balgam söktürdüğü söylenen, suyuyla hasta kişi yıkandığında iyileştirdiğine inanılan, ilaç yapımında kullanılan şifalı bir bitki. *Bkz.* ÇÖVEN. *Bkz.* SABUNOTU.

ÇOĞARAK/ÇOĞURAK: 1- Diğerine veya beklenene nazaran daha çok. 2- Artmış, çoğalmış, fazlalaşmış.

ÇOĞAŞLAMAK: Uyuklamak, kısa süreli kestirme yapmak, biraz uyumak. *Ör:* Gece hiç uyumamış, şimdi biraz çoğaşlıyor.

ÇOĞRUMAK: Sakinleşmek.

ÇOĞŞURMAK: 1- Göçmek, yer değiştirmek. 2- Yıkılmak, yıkılıp kalmak.

ÇOĞUNSUMAK: 1- Abartmak, çok ve fazla varsaymak. 2- Kıskanmak.

ÇOĞURAK: Artan, çoklaşan, artmış çok.

ÇOĞUŞAK: Kir, pasak.

ÇOĞUŞAKLI: Kirli, pasaklı.

ÇOKA: 1- Tarlada, bahçede veya ev önünde irice taşların biraraya konularak biriktirildiği yer veya o şekilde oluşturulan taş yığını. 2- Dövülmüş yünden yapılma erkek ceketi.

ÇOKAK: Küçük su kaynağı.

ÇOKAŞMAK/ÇOHAŞMAH: Yığılmak, toplanmak, kalabalıklaşmak. *Ör:* İnsanlar düğün evinin önünde çokaşmaya başladı, birazdan davul vurulur.

ÇOKMAK: 1- Kalabalık biçimde biraraya toplanmak. 2- Köpeğin saldırgan biçimde havlaması. 3- Köpeğin saldırması, çökmesi.

ÇOKRATMA/ÇO(K)HRATMA: Hedik. Kaynatılmış buğday veya mısır.

ÇOKUNTU: Kalabalık, çokluk.

ÇOKURDUM: Kuş sürüsünün bir yere inip aynı noktada yoğunlaşacak biçimde toplanması. *Ör:* Serçeler derenin kıyısına çokurdum olmuş.

ÇOKUŞMAK/ÇO(K)HUŞMAK: Herkesin bir anda belli bir yere/yöne gidip toplanması, düzensiz, kargaşa içinde ve ite-kaka bir kalabalığın oluşması.

ÇOLBAZ: Sakar.

ÇOLPA: 1- Uyuşuk, pasif. Hareketli olmayan. 2- Beceriksiz. 3- Sakar. 4- Eli kaba, eli işe yatkın olmayan.

ÇOLAK: 1- Bir eli sakat ve kullanılamaz durumda olan. 2- Solak. Sol elini kullanan kimse.

ÇOLAP: Erimeye başlamış kar.

ÇOLAZ: Pekmezi tahinle karıştırarak elde edilen yiyecek.

ÇOLKAMAK/ÇOL(K)HAMAK: 1- Bir şeyle sarmak, çevresine dolamak. 2- Çevresine üşüşmek/toplanmak. 3- Kuşatmak, çevrelemek. 4- Yayılmak. 5- Ayrıntısıyla anlamak.

ÇOLPA: 1- Beceriksiz. 2- Sakar.

ÇOLPAN: Çoban yıldızı.

ÇOLU(K)H: Büyükbaş hayvanın boynuna takılan tahta boyunduruk.

ÇOLUŞ: Gereğinden ağır yük konulmuş kağnıyı çeken öküzlere/mandalara yardımcı olması amacıyla onların önüne koşulan ikinci çift öküz/manda. *Ör:* Çoluşu getirmeseydik, bu taşlıktan yükü asla geçiremezdik.

ÇOM: Küme, öbek, grup. Genellikle bir ağacın dibinde filizlenen, küme halinde yeni çıkan dal ve köklerden oluşan kalabalık dal, çalı ve yaprakların tümü.

ÇOMA: 1- Çürümüş peynir. 2- Yağsız peynir. 3- Çökelek.

ÇOMAÇ: 1- Çan. 2- Arasına peynir veya kıyma konulan yufka dürümü.

ÇOMAK: 1- Kısa küt değnek. 2- Davul tokmağı. 3- Odun parçası. 4- Dürüm. İçine et ve çeşitli yeşillikler konulan bir tür dürüm veya sandviç.

ÇOMBA: Erkek manda.

ÇOMŞA/ÇOMÇA: Kuyudan su çıkarmada kullanılan, uzun bir sırığın ucuna takılı, ağaçtan oyularak yapılmış kap/tas.

ÇOMUK: Tamam olmayan, eksik. Bir yeri eksik kalmış olan. *Ör:* Bu evde ben bir çomukluk hissediyorum.

ÇOMURUK: Süpürge.

ÇOMUŞMAK: Meyvenin dalında olgunlaştıktan sonra orada uzun süre kalmaktan veya koparıldıktan sonra uzun süre durmaktan dolayı sulu halini yitirip kokuşması.

ÇON/ÇO(N)Ğ: 1- Topal. Bir ayağı sakat olan. *Ör:* Çon katırı bana satmaya çalışıyor, uyanık. 2- Kalça, popo. Kıç bölgesi. *Ör:* Çonundan yara çıkmış, oturamıyor. 3- Sırt, vücudun sırt bölgesi. 4- Yaranın kabuk bağlaması, yaranın üzerini kaplayan kabuk. 5- Hayvanların aşırı üşütmesi. 6- Atın üşütme sonucu gelişen bir hastalığı. 7- Ayak veya eldeki nasır. 8- Baldır. Bacağın baldır kısmı.

ÇONA: 1- Parmakları doğuştan kapalı olan. 2- Eli felçli kimse. 3- Beceriksiz, elinden iş gelmeyen.

ÇONDURMAK: Kalabalığı başına toplamak veya bir yere yönlendirip o yöne gitmesini sağlamak. *Bkz.* ÜŞÜRMEK.

ÇONMAK/ÇON(Ğ)UŞMAK: Toplanmak, birinin veya bir şeyin çevresine toplanmak.

ÇONT: Çocukların oynadığı bir taş oyunu.

ÇONUR. Diken. Dikenli çalı.

ÇOPUR: 1- Çiçek hastalığı gibi cilt rahatsızlıkları veya sivilcelenme sonucu yüzde ve derinin başka yerlerinde kalan pürüzlü iz. 2- Ağaçların dal köklerindeki çıkıntı veya gövdesindeki yumruluk. 3- Yün artığı, yünün tarakta taranıp işlenmesinden sonra geriye kalan kirli, çer-çöplü yün artığı, posası. *Bkz.* ÇÖPÜR.

ÇOR: 1- Dert, hastalık, sıkıntı, sorun. 2- Büyümeyi, gelişmeyi engelleyen dert, sıkıntı, sorun. 3- Kızgınlık anında söylenip sonradan pişman olunan söz. *Ör:* Beni kızdırdı, ben de bir çor ettim, küstü gitti. 4- Nezle, grip. 5- Öksürük, öksürme. 6- Sürekli öksüren kimse. 7- Artık yaşayanı kalmamış, tamamen terk edilmiş, ıssız ve virane yerleşim yeri. 8- Aşırı derecede tuzlu su. *Ör:* Koyunlara çor içirme, zararlı. 9- Kırık kemiğin kaynaması sırasında kaynayan yerin çevresinde oluşan kabartı/yükselti.

ÇORA: Sabun yaygınlaşmadan önce çamaşır yıkamada, çamaşırı temizlemede kullanılan killi bir toprak türü.

ÇORAÇ: Üstü açık, tavanı olmayan, üzeri kapalı olmayan.

ÇORAK: 1- Çok ıslak. *Ör:* Ceketim yağmırda çorak oldu. 2- Verimsiz arazi. *Ör:* Bu tarla çorak, bişey ekme buraya.

ÇORANA: 1- Öküz arabasına yedek öküzleri de çekmeyi gerektirecek kadar ağır ve çok yük. Veya kağnıda yedek öküzlerin de kullanılması. 2- Bir tür yağmur şenliği. Uzun zaman sonra yağmur yağdığında, bunu kutlamak için köyün gençleri, ev ev dolaşarak yiyecek, meyve toplar. Toplanan yiyecekler, yağmurun görüldüğü bir yer seçilerek, orada şenlikler yapılarak yenir.

ÇORAŞ: Bir işi baştan savma ve önemsemeden yapma. *Ör:* İşi çoraş etti bıraktı.

ÇORATAN/ŞORATAN: 1- Damdaki yağmur suyu kalıntısı/birikintisi. 2- Dam üzerine yağan yağmur suyunun veya eriyen kar suyunun akmasını sağlayan tahta oluk.

ÇORDAN: Taşlık yer.

ÇORGA: Çabuk. Hızlı.

ÇORLANMAK: 1- Çok fazla yemekten rahatsız olmak. 2- Bir yerleşim yerinde yaşayan kimsenin kalmaması, herkesin orayı terk edip ıssız ve virane hale gelmesi.

ÇORLU: 1- Bir hastalığın, sakatlığın vücudunda görünür bir etki bıraktığı ve bu yüzden tam büyüyememiş, gelişememiş, sakat kalmış insan, hayvan, ağaç. *Ör:* Damdan düşüp kolu kırıldı, tam iyileşmeyip çorlu kaldı. 2- Dağınık, pespaye, salaş.

ÇORMAN: Karmakarışık. Birbirine geçerek karışmış. Genellikle 'karman' sözcüğüyle birlikte kullanılır. *Ör:* O kız sınıfa girince düşüncelerim yine karman-çorman oldu.

ÇORMUK: Ağaç gövdesindeki veya iri dallarındaki çıkıntılı yer.

ÇORNAMAK: 1- Düğümlemek, bağlamak. 2- Çevresine sarmak, dolamak. 3- Meşgul etmek.

ÇORNALMAK: 1- Giyinip kuşanmak. 2- Sarılmak, dürülmek.

ÇORUŞ: Kağnıyı mevcut öküz/öküzler çekemeyince, yardımcı olarak getirilip ip veya halatla öne bağlanan yedek öküz/öküzler.

ÇORSU: 1- Tadı bozulmuş, kokmuş, acılaşmış su. 2- Bataklık suyu.

ÇORT: 1- Bodur ve dikenli ağaçlardan, çalılardan oluşan alan. *Ör:* Davarı çorttan geçirmiş, yünleri hepden yolunmuş. 2- Dikenli yol.

ÇORTAN: 1- Kaymağın üzerindeki yağ tabakası alındıktan sonra geriye kalan koyu sütsü sıvı. 2- Ağaçtan yapılmış oluk.

ÇORTUN: 1- Yağmur ve kar suyunun akması için damların ucuna konulan tahtadan, tenekeden veya demirden yapılma su gideri. Çatı/dam oluğu. 2- Oluk. Su oluğu. 3- Şelale veya yüksekten düşen su.

ÇORUM: 1- Kusur, uygunsuzluk. 2- Suçluluk, asilik.

ÇORUŞMAK: 1- Pörsüyüp bozulmak. 2- Buruşmak.

ÇOŞTAR/ÇOŞDAR: 1- Her işe burnunu sokan kimse. 2- Alevereci, laf taşıyan, güvenilmez. 3- Fazla cesur, atılgan.

ÇOT: 1- Sert ve kesilmesi, işlenmesi zor olan ağaç. *Ör:* Meşeler çottur, seni çok yorar. 2- Ağaç dallarının gövdeyle birleştiği, iki dalın arasında kalan yer. 3- El ve ayağı çarpık ve sakat olan, kötürüm, çolak. 4- Dalları kesilmiş, bedeni kalmış ağaç.

ÇOTAK: Sırık.

ÇOTALA: Tarladan köküyle birlikte yolup taneleriyle birlikte bir tutam şeklinde ateşe tutup kavrulmuş nohut.

ÇOTANAK: Aynı sapta birden çok meyvenin çıkması durumu. Ceviz, vişne, fındık, kiraz ve bazı elma türlerinde görülür. *Ör:* Bu sene Allah vermiş, kirazlar hep çotanak çotanak dutmuş maşallah.

ÇOTMAK: İki veya daha fazla şeyi birbirine yaslamak, dayamak.

ÇOTUK: 1- Yaklaşık insan boyundaki kütük. 2- Kesilen ağaçtan geriye, toprak üstünde kalan çok kalın kök kısmı, baş kütüğü. *Ör:* Çocuklar çotuğun üstünde beştaş oynuyor. 3- İri dalın ağaç gövdesinden veya daha iri bir daldan ayrıldığı, çatallaştığı yer. 4- Sakatmış, kötürümmüş gibi zayıf olan, duran veya yürüyen. 5- Fasulye köklerinin arasına, sebzenin tutunup ayağa kalkması için dikilen destek sırığı.

ÇOTUL: 1- Ağızda çarpık gelişmiş ya da çatallaşmış diş. 2- Ağacın gövdesinin dallara ayrıldığı bölge. 3- Çoban kavurgası. Henüz tam sertleşmemiş, yeşil ve suluca durumdaki buğday başakları sapıyla birlikte koparılıp deste halinde ateşe tutularak ütülenir/kavrulur. Ardından kızarmış veya haşlanmış sulu taneler kapçıklarından çıkartılıp yenir. *Bkz.* ÜTEMEK.

ÇOTUNAK: İki veya daha fazla dalın gövdeden ayrıldığı yer.

ÇOTUR: 1-Tam gelişmemiş, küçük ve yamuk kalmış kişi. 2-Tam gelişememiş ağaç. 3- Eğri-büğrü çalı.

ÇOTURA/ÇOTRA: Ağaçtan tek parça oyularak yapılan, içindeki suyu soğuk tutan emzikli su testisi, su kabı.

ÇOVAŞ/ÇOĞAŞ: 1- Güneş. 2- Sabah güneşi. *Ör:* Sabah çovaşla birlikte kalkmak çok bereketli oluyor.

ÇOVAŞLANMAK/ÇOĞAŞLANMAK/ÇOVAŞLAMAK: Güneşlenmek.

ÇOYNAK: 1-Elinde veya ayağında çarpıklık, felç benzeri sorun olan kimse. 2- Kırıklık, sakatlık durumu. 3- İş yapamayan, beceriksiz, elinden iş gelmeyen.

ÇÖÇ: Çiğköfte.

ÇÖÇE: Her işe burnunu sokan, karışan.

ÇÖÇEL: Elinden bir iş gelmeyen. Beceriksiz.

ÇÖÇELEMEK: Çalışır gibi, işi yapar gibi davranmak.

ÇÖÇELENMEK: 1- Bir iş yapamayacak durumda olmak. 2- Konuşamayacak durumda olmak. 3- Atalet halinde boşa zaman geçirmek. *Ör:* Emekli olduktan sonra evde çöçelenip yıllarını geçirdi.

ÇÖÇENE: 1- Kalitesiz, vasıfsız. 2- Uyuşuk. 3- Elinden bir iş gelmeyen, tuttuğu işi beceremeyen, eğreti ve başarısız yapan.

ÇÖDÜRÜMÇÖŞ: Tahteravalli.

ÇÖĞAN: Eğri değnek.

ÇÖĞDÜREK: 1- İşek, çiş. 2- Döner tahteravalli.

ÇÖĞDÜRMEK/ÇÖYDÜRMEK: 1- İşemek, küçük aptes yapmak. 2- İki taraflı yükün bir yana doğru sarkması, eğilmesi. *Bkz.* ÇÖĞMEK.

ÇÖĞELMEK/ÇÜĞELMEK/ÇÖĞELEMEK/ÇÖĞE DURMAK: 1- Bebeğin emekleme evresinden sonra ilk ayağa kalkıp ayakta ilk kez durmaya başlaması ve ardından belli belirsiz attığı ilk adım. *Ör:* Benim oğlum beş aylıkken çöğe durmuştu. *Bkz.* ÇÖVELEMEK. 2- Güçten düşmek, takatsiz kalmak.

ÇÖGEN: 1- Ucu eğri baston. 2- Cirit oyununun bir çeşidi.

ÇÖĞENEK/ÇÖGENEK/ÇÖKENEK: Ucu eğri baston.

ÇÖĞLENMEK: Devrilecek biçimde bir yana eğilmek.

ÇÖĞMEK: 1- İşemek, küçük aptes yapmak. 2- İki taraflı yükün bir yana doğru sarkması, eğilmesi. *Bkz.* ÇÖĞDÜRMEK. 3- Dolduruşa gelmek. 4- Havaya atmak. 5- Havaya atılan şeyin yerçekimi etkisiyle bir süre sonra eğim alıp yere doğru düşmeye başlaması.

ÇÖĞMEN: Zil. Çan. Çıngırak.

ÇÖĞRE: Çitlenbik.

ÇÖĞÜ: Aslan.

ÇÖĞÜNDÜRÜK: Tahteravalli.

ÇÖĞÜR/ÇÖVÜR: 1- Toprakta kalmış mısır sapı. 2- Kuru ağaç dalı, çalı-çırpı. Dikenli, kuru ağaç çalı, dal. 3- Yamuk, eğri. 3- Küçük sebze fidesi.

ÇÖĞÜTMEK: 1- Yamuk biçimde oturmak. 2- Sakat/özürlü kimsenin oturması, oturma biçimi.

ÇÖKDÜRÜÇÜŞ/ÇÖGDÜRÜÇÜŞ: Tahtaravalli.

ÇÖKECİK/ÇÖKEKLİK: Heyelan bölgesi. Toprak kayması olan veya olma olasılığı bulunan dağ/tepe yamacı veya çok meyilli arazi. *Ör:* Çökeklik yere buğday ekilmez.

ÇÖKEK: 1- Bataklık, sazlık. 2- Çamurlu ve bulanık su birikintisi. 3- Çukur.

ÇÖKELEĞİ KURTLANDIRMAK: Gebe kalmak.

ÇÖKELEZ: Sincap.

ÇÖKKEN: Çok yıpranmış, çökmüş görünen kişi. *Ör:* Yıllar sonra yeniden karşılaştığımızda çok çökken gördüm onu.

ÇÖKMEK: Koşmak, kaçmak.

ÇÖKSEK: Alçak düzey, çökük yer.

ÇÖKÜN: Oturma eylemi.

ÇÖKÜNMEK: Oturmak.

ÇÖKKÜN: Bedenen ve ruhen çökmüş olan.

ÇÖKÜ: Yemeniden biraz daha büyük boyutlu, çoğunlukla kadınların başlarına örttüğü, zaman zaman da erkeklerin başlarına takkenin etrafına sardığı bir örtü.

ÇÖKÜR: Küçük kazma. *Bkz.* ÇÖLTE.

ÇÖKÜŞMEK: Kavga etmek, vuruşmak, bedensel temaslı kavga. Birbirine sarılarak ve vurarak yere düşürmeye çalışmak.

ÇÖLEMEN: Taş. Taş parçası.

ÇÖLLE: Başıboş, aylak.

ÇÖLLEMEK: Bahçeden meyve/sebze çalmak ve bunu yaparken bahçeye zarar vermek. *Ör:* Haram helal demeyip bostanımı çölledi.

ÇÖLPEŞİK/ÇELPEŞİK: 1- Beceriksiz, eli ayağına dolaşan. 2- Karmaşık, karışık iş.

ÇÖLTE: Küçük kazma. *Bkz.* ÇÖKÜR.

ÇÖLÜK: 1- Kuru ve ince dal. Küçük ağaç parçası. 2- Ağaç yongası.

ÇÖM: 1- Çolak, eli sakat kalmış olan. 2- Otur.

ÇÖMÇE/ÇEMÇE/ÇOMÇA/ÇÖMÇÜ: 1- Kepçe. Büyük tahta kepçe, büyük tahta kaşık. *Ör:* Atasözü: Yemek taşarsa çömçenin pahası olmaz. 2- Ağaçtan bütün olarak oyularak yapılan ahşap tas. 3- Derelerde yumurtadan yeni çıkmış, minik kurbağa yavrusu. 4- Aşure dövmekte/ezmekte kullanılan uzun saplı tokmak.

ÇÖMÇÖM: 1- Bacaklarında veya ayaklarındaki bir sorundan dolayı yürümekte zorluk çeken. 2- Ağırkanlı.

ÇÖMÇÖMÜ: Elleri veya kolları, anatomik veya doğumda oluşan bir sorundan dolayı tam normal durumda olmayan, hafif sakat. *Ör:* Çömçömü Kadir bile iş buldu sen bulamadın.

ÇÖMELEN: Yer fasulyesi.

ÇÖMEN: 1- Ot yığını, otluk. *Ör:* Çömenden biraz ot alıp ineklere ver. 2- Kurutulmak üzere bir yere yığılmış mısır sapı. 3- Mera.

ÇÖMEZ: Çocuk.

ÇÖMMEK: Oturmak.

ÇÖMÜŞMEK: Dizlerin üstüne oturmak.

ÇÖMÜT: Yere çömelme, çökme durumu.

ÇÖNE: Çoban yamağı/yardımcısı.

ÇÖNGÜL: Dolu, çok dolmuş.

ÇÖNGÜL ÇÖNGÜL: Dopdolu.

ÇÖNKÜRMEK: Köpeğin havlaması.

ÇÖNMEK: 1- Yarı oturur vaziyet almak, çöküp çömelmek. 2- Oturmak, çökmek. 3- Erkeğin, sol dizini toprağın üstüne koyup, sağ bacağını da dizden kırarak durup işemesi.

ÇÖPÇÖPÜ: Bez parçalarından uç uca eklenerek/dikilerek yapılan, duvara veya direğe asılıp içinde ufak tefek ev gereçlerini bulundurmaya yarayan sıralı çep. Çoklu cep.

ÇÖPELEK: Mısır tanelerinin üzerinde yapışık olarak durduğu ortadaki uzunca sap.

ÇÖPÜR: 1- Keçi kılı. 2- Yün artığı, yünün tarakta taranıp işlenmesinden sonra geriye kalan kirli, çer-çöplü yün artığı, posası. *Ör:* Annem yünün çöpüründen minder yaptı. *Bkz.* ÇOPUR.

ÇÖPÜRDÜK: Sıkıntı, sorun, pürüz.

ÇÖPSÜZ ÜZÜM: 1- Borçsuz, borcu kalmayan kimse. 2- Ka nanası ölmüş damat.

ÇÖR: 1- Grip gibi basit ve bulaşıcı, ara salgını hastalıklar. 2- Grip, nezle.

ÇÖRDÜK/ÇÖRTÜK: 1- Yabani küçük armut ağacı ve meyvesi. 2- Armut ve ahlat gibi meyvelerin aşısız olanı.

ÇÖRE: Değirmen taşı.

ÇÖRELEMEK: Oyalanmak.

ÇÖRK: 1- Taş. *Ör:* Çörk olasın. 2- Çörek. 3- Çörek otu.

ÇÖRKLEM: Toprak damlı evin damında biriken yağmur suyunun veya eriyen kar suyunun evin duvarına zarar vermeden veya içine akmadan uzağa dökülmesini sağlamak için kullanılan, ağaçtan oyma bir tür oluk.

ÇÖRKÜ: Sayıboncuğu.

ÇÖRMÜK/ÇÖRMÜ: Şifalı su kaynağı. Kaplıca.

ÇÖRNEŞMEK: 1- Kaskatı kesilmek, kasılmak. 2- Uyuşmak, hissini yitirmek.

ÇÖRNÜŞÜK: Beceriksiz, eli-ayağı birbirine dolaşan.

ÇÖRT: Sakar, beceriksiz.

ÇÖRTEN/ÇÖRTLEN/ÇÖTLEN: 1- Oluk. *Bkz.* ÇÖRTÜN. 2- Yağmur suyunu dam duvarından uzağa akıtmak veya çeşme suyunu oluğa ulaştırmak için teneke, ağaç veya taştan oyularak yapılan bir tür kanal, oluk. *Ör:* Çörten yarılmış, yağmur suyu duvara akıyor. 3- İnce bir suyun aktığı pınar veya pınarın oluğundan akan ince su. 4- Tatlı su çıkan bir su gözesinden suyu akıtmak ve ona pınar görüntüsü vermek için ağaç kabuğundan veya ağaç parçasının oyulmasından elde edilen bir tür oluk.

ÇÖRTLEK: Damdan yağmur suyunun aktığı oluk.

ÇÖRTEN ÇALGINI: Zayıf, çelimsiz, yamuk-yumuk bedeni olan kimse.

ÇÖRTÜN: Oluk. *Bkz.* ÇÖRTEN.

ÇÖRÜŞ: 1- Gelişmesini tam olarak tamamlayamadan bodur, sıska, cılız kalmış olan. *Ör:* Sevim'in kızı çörüş kaldı. 2- Zayıf, güçsüz. 3- Uyuşukluk, mıymıntılık. 4- Buruşukluk. 5- Düğünde, gelen konukları karşılayan ve ilgilenen kimse.

ÇÖRÜŞMEK: Buruşmak.

ÇÖRÜŞÜK: 1- Mıymıntı. Uyuşuk. 2- Buruşmuş. 3- Zayıf, güçsüz. 4- Hastalıklı. Ör. Bu çörüşük davar işimize yaramaz, beleş verseler almam.

ÇÖŞKE/ÇÖŞGE: Obez. Şişman.

ÇÖŞTÜR: Her durumdan kendine vazife çıkartan, olumlu veya olumsuz her işe/olaya koşan, her olayın önünde yer alan, kendini önemli biri gibi göstermeye çalışan gösteriş düşkünü kişi. *Bkz.* COŞTAR.

ÇÖTE: 1- Bostanda fasulye, domates gibi sebzelerin ona sarılarak tırmanması için yapılmış sırık. *Ör:* Pa(k)hlaların ortasına dikecek iki çöte bulamadın mı kızım; hepsi yerde sürünüy. 2- Sivri uçlu uzun değnek. 3- Güçlü-kuvvetli. 4- Çobanların ve çocukların oynadığı bir oyun. Bu oyunda önce, çöte denilen, ağaç dalından üç ayaklı bir çatal hazırlanır. Her oyuncu yaklaşık birer metrelik birer sopa alır. Çöte, açık bir alana ayakları üzerine dikilir. Sonra 15-20 metrelik bir uzaklıktan çöteye sopalar fırlatılır. Sopa çöteye isabet edip devirirse o oyuncu bir sayı alır. Oyun sonunda en çok sayıyı alan, oyunu kazanmış sayılır. 5- Meşe ağacından yapılma çoban sopası. 6- Asa, baston.

ÇÖTEN: Darı, mısır vb. konulan, tahtadan veya çit çubuğu dallardan yapılma tahıl ambarı.

ÇÖTLE: Çeşme oluğu, lülesi.

ÇÖTÜK: Çocuk ayakkabısı.

ÇÖTÜR: Kısa boylu.

ÇÖTÜRE: 1- Bostanda bir türlü büyümeyip ve kırmızılaşmayıp bodur ve yeşil kalmış, hastalıklı domates. 2- Kamış veya söğüt dalından yapılma geniş ve büyük sepet.

ÇÖV: Parlak, gösterişli.

ÇÖVDÜRMEK: Dengeyi yitirmek, dengesiz bir biçimde durmak. *Ör:* Yük eşeğin sırtında çövdürdü.

ÇÖVELEMEK/ÇÖVE DURMAK: Emekleme aşamasını geçmiş bebeğin yeni yeni ayağa kalkıp ayakta durması ve belli belirsiz adım atmaya çalışması. *Bkz.* ÇÖĞELMEK.

ÇÖVEN: Parmak kalınlığında tek bir kökten yetişen, beyaz çiçekleri tepesinde bulunan, 30-80 cm arasında boyu olabilen, kimyasal madde yapımında da kullanılan, kökü ve dalları sabun gibi köpüren, kazanda kaynayan kirli çamaşırın içine atılarak çamaşırın yumuşamasını sağlayan, bronşit ve astıma iyi geldiği ve balgam söktürdüğü söylenen, suyuyla hasta kişi yıkandığında iyileştirdiğine inanılan şifalı bir bitki. *Bkz.* ÇOĞAN. *Bkz.* SABUNOTU.

ÇÖVEŞLENMEK: Güneşlenmek.

ÇÖYMEK: 1- Havaya doğru atmak. 2- Kaldırmak, yükseltmek.

ÇÖZGÜ: Dokumacılıkta kullanılan, atkıların üzerine geçirildiği uzunlamasına duran ipler.

ÇÖZMEK: Erkek eşek, at gibi hayvanların dışarı sarkıtılmış cinsel organları veya bu hayvanların cinsel organlarını dışarı sarkıtmaları.

ÇUBUŞ: Halk, ahali.

ÇUCUL: Kaz yavrusu.

ÇUÇUL: Civciv. Tavuk yavrusu.

ÇU(K)HU/ÇUKU: Püskül, saçak. Püskül ipi.

ÇUKULDAK: Yeni doğmuş bebek.

ÇUKUNMAK/ÇU(K)HUNMAK: Bir Hıristiyan'ın inancı gereği haç çıkarması, sağ eliyle haç çıkartma işaretlerini yapması.

ÇUKURUK: Tavuk civcivi/yavrusu.

ÇUL: 1- Kilim. 2- Mısır koçanında, sarı tanelerin arasında bulunan çürük, siyah tane.

ÇULA: Karga.

ÇULÇAY: Beyhude, boşuna.

ÇULÇÜRÜTEN: Oturup kalkmayan, çok oturan misafir veya komşu.

ÇULFALIK: Dokuma tezgahı.

ÇULGUR: Çocuklar oyun oynarken dışarıdan gelen bir çocuğun 'çulgur' demesiyle, oyun malzemeleriyle veya oyuncaklarla o çocuğun oynamaya hak kazanmasına dayalı bir gelenek. Eğer dışarıdan gelen çocuk 'çulgur' demeden önce oradaki oynayan çocuklardan biri 'çulgur' derse, dışarıdan gelen çocuk bu hakkı kazanamaz.

ÇULLAMA: Haşlanmış sebze veya sebzenin haşlanması. *Ör:* Etyemez olduğu için sık sık çullama yer.

ÇULLANMAK: 1- Zenginleşmek. 2- Eve gizlice girip ne var ne yoksa her şeyi soymak, alıp götürmek. 3- Üzerine saldırmak.

ÇULLU: Zengin, varlıklı.

ÇULLUK: Kısa bacaklı, uzun gagalı, sırtı koyu, karnı açık renkli, eti lezzetli bir av kuşu.

ÇULPARA: Keçeden yapılma küçük parça. Keçe parçası.

ÇULPAZ: Yıpranmış eksi kilim.

ÇUMA: 1- Sütün kaymağı alındıktan sonra geriye kalan tortu. 2- Kaymağı alınmış süt. 3- Sağıldıktan sonra birkaç gün biriktirilen ve hepsi birden kaynatılan süt.

ÇUMUK: 1- Çukur, derin. 2- Gözleri çukurda olan.

ÇUNGULDAK/CUNGULDAK: Tahtırevalli.

ÇUNMAK: 1- Eski durumdan daha da kötüye gitmek, muhtaç olmak. Eski güzel veya zengin, varlıklı günleri aramak. 2- Gelenin gideni aratması. Bir kişinin, ondan önceki aynı konumda olan kişiden daha kötü olması. Ör: Bu çoban öncekine çundurdu, sürekli koyunlarımızı kaybediyor. 3- Özenmek, imrenmek. 4- Heveslenmek.

ÇUR: Evcil hayvanın memesi.

ÇURLAMAK: Çocuk oyununda yer kapmak. *Ör:* Sen çurlayamadın, o yüzden öldün, şimdi sen ebesin.

ÇURUN: Hamam kurnası. Kurna.

ÇUVALTMAK: İçinden çıkılmaz hale getirmek, karıştırmak, dolaşık hale getirmek.

ÇUVAR: Karışık renkli, alaca.

ÇUYUN: Dökme demir.

ÇÜÇ: Oturmak. *Ör:* Bebek artık çüç etmeye başladı.

ÇÜĞDÜRGEN/ÇÖĞDÜRGEN: Gece altını ıslatan.

ÇÜĞEN: Erkek cinsel organı.

ÇÜĞMEK/ÇÜMEK: 1- Zıplamak. Daha yukarıya zıplamak. *Bkz.* ÇIMAK. 2- Ayağa kalkmak. 3- Yerden yukarıya doğru yükselmek.

ÇÜKÜNDÜR/ÇÜĞÜNDÜR: Pancar. Şeker pancarı.

ÇÜKÜNDÜRÜK/ÇÜĞÜNDÜRÜK: 1- Şeker pancarının küçük, kırmızı veya siyah bir cinsi. 2- Kaynatılmış şeker pancarı veya şeker pancarının kaynatılmış hali.

ÇÜKÜR: Bir yanı kazma, diğer yanı balta olan alet.

ÇÜL: Çelik-çomak oyununda kazanılan sayı.

ÇÜLKÜ/ÇÜLKİ: Elde örülen ince yün çorap.

ÇÜLPÜ/ÇİLPİ: İnce dal parçası.

ÇÜR: 1- Kıvırcık. 2- İçindeki arıların hepsinin ölmesi sonucu boşalmış, boş kalmış kovan. 3- Sağım zamanı içindeki bal sağılmış kovan. 4- Çıkar. Menfaat. *Ör:* Benim bu işten bir çürüm yok. 5- Mezi. Cinsel birleşme isteği kabarmış damızlık öküzün birleşme öncesinde veya aralarında cinsel organından gelen spermin dışındaki sıvı madde.

ÇÜRÜK AYI: 'Baba Hesabı' mevsim hesaplamasında Ağustos ayı.

ÇÜT: 1- Çift, iki olan. 2- Tarlayı sürme işlemi. *Ör:* Babam üç gündür çüt sürüyor.

ÇÜTÇÜ: Çiftçi.

ÇÜT SÜRMEK: Kara saban ve öküzlerle tarlayı sürmek.

ÇÜTÜZ: İkiz, iki tane olan.

ÇÜVEN: 1- Değnek. 2- Davul tokmağı.

-D-

DAANEKİSİ/DAANESİ/DAHANEKİSİ: Ertesi, sonrası, sonraki.

DABALAMAK: Emeklemek. Sürünerek ilerlemek.

DABAN: Sürülen tarlayı düzeltip büyük kermeleri ezmek ve dışarıda kalan tohumların üzerini örtmek için karasabana veya traktöre takılıp tarlanın

üzerinden geçirilen silindirik, düz, kalın, büyük ağaç parçası, kalas. *Ör:* Babam tarlayı sürdü, şimdi de tapanlıyı/tapan çekiyi. *Bkz.* TAPAN.

DABAR: Sabır, sebat.

DABAZ: Alerji. Kaşıntı.

DABAZ DÖKMEK: Kızamık vb. hastalığa yakalanmak.

DABAZLAMAK/DAĞBAZLAMAK: Yerinde duramamak, sürekli kıpırdanmak ve hareket etmek.

DABBASAN: Ne olduğu belirsiz.

DABIH/DABI(K)H: 1- Birini zarara uğratmak. 2- Kandırma, hile, aldatma.

DABUZU DİREMEK: İnat etmek.

DADA: Ağabey.

DADACIK/TADACIK/TADICIK: 1- Kişiye özel hazırlanan/yapılan yemek/ziyafet. *Ör:* Karım bana hergün dadacık hazırlar. 2- Lezzetli, beğenilen yemek.

DADA GİTME: Sürekli başa kakma.

DADA(K)H/DADAK: 1- Ağabey. Kardeş. Kardeşler. 2- Şeker. Bebeklerin ağlamayı kesmesi için veya çocukların sevinmesi için verilen şeker vb tatlı şeyler. *Ör:* Çok cimridir; bir güne bir gün bir çocuğun eline bir dadak verdiği görülmemiştir. 3- Lezzet, tat. 4- Henüz yürümeye başlamamış bebek. 5- Tadımlık, çerez mahiyetinde şeyler. 6- Avsınların yakınına, tavşan, keklik, tilki gibi hayvanların yemek için geldiğinde vurulması veya yakalanması amacıyla konulan yem. 7- Ahmak, avanak. 8- Öpücük, öpmek. 9- Dudak. 10- Çocuk yiyeceği.

DADAKÇI: Tatlıya düşkün kimse.

DADAMIK: Avı çekmek için avsının(evsinin) az uzağına konulan yem. *Ör:* Babam evsüne dadamık atmaya gitti.

DADANIK: Alışkın.

DADANMAK: Bir yere/noktaya sürekli gelmeye başlamak. *Ör:* Bostana bir tavşan dadandı; havuçları, turpları yiyor.

DADIRMAK: Biraz vermek. Tattırmak.

DADDUK: Sevimli, tatlı.

DAFLAMAK: Bunalmak, sıkılmak.

DAĞ: 1- Vücuda bastırılmış kızgın demirin bıraktığı iz. 2- Gönül yarası, aşk yarası/acısı. 3- Dert, yara. 4- Yanık yarası.

DAĞAN: Dokuma tezgahındaki iplerin gergin durmasını sağlamaya yarayan, birbirine bağlı üç ahşap çubuk.

DAĞAR: Topraktan yapılma yayvan ağızlı büyük kap/eşya.

DAĞARCIK/DAĞARCUK/DARCIK: 1- Gruplar halinde yaşayan ve uçan serçeden küçük, kısa kanatlı, genellikle tenha dağlarda yaşayan bir kuş türü. 2- Deri çanta. 3- Keçi kılından yapılma küçük çuval.

DAĞARCUK: Deriden yapılmış çanta.

DAĞDAĞAN: 1- Çitlenbik. 2- Kaya çatlaklarında yetişen çalı.

DAĞDAKİ TAVŞANA SARIMSAK EZMEK: Bir şeyi elde etmeden, sanki o şeye sahipmiş davranmak.

DAĞDAN: Isırgan otu.

DAĞDAN TUTMA: Deli. Dengesiz.

DAĞETMEK: 1- Dağlamak. 2- Ağlamak, üzülmek, gönlün kırık olması.

DAĞINA GÖRE KIŞ VERMEK: Taşıyacağı kadar yük/görev vermek. *Ör:* Allah dağına göre gış verir.

DAĞLAĞI: Dağlama demiri.

DAĞLAMAK: Vurmak.

DAĞLAN: Isırgan otu.

DAĞLAYAN: Isırgan otu.

DAĞNAMAK: Kınamak. Ayıplamak.

DAĞSALI: Dağlık köyler, dağlık köylere mensup olanlar. *Ör:* Pazar kurulduğu gün bütün dağsalılar kazaya iner.

DAK: Kusur, eksiklik.

DAKANAK: Takıntı.

DAKDIRMAK/TAKTIRMAK: İlgilenmek, muhatap olmak.

DAKDIRMAMAK/TAKTIRMAMAK: Muhatap olmamak, ilgilenmemek, tanımamak.

DAKLAMAK: Ötmek.

DAKLAŞMAK: 1- Birine sataşmak, çatmak, saldırmak. 2- El şakası yapmak.

DAKMA: Yelek.

DAKMAK: Bağlamak.

DAK TUTMAK: Kusur bulmak, ayıplamak.

DAL: Sırt, arka, omuz. *Ör:* Yükü dalıma atıp getirdim.

DALA: 1- Biraz uyuklamak. Genellikle 'uyumak' sözcüğüyle birlikte kullanılır. *Ör:* Koltuğa oturduydum, içim geçmiş, bir dala uyumuşum. 2- İki uyanıklık arasındaki kısa süreli uyku. *Ör:* Dün gece hiç uyuyamadım, sabaha karşı bir dala uyumuşum, sonra ezanlar okundu. 3- Aşık oyununda aşığın avantajlı bir duruş biçimi.

DALABA GELMEK: Dişi atın çiftleşme zamanının gelmesi ve atın bunu belli etmesi.

DALABIMAK: Dişi atın/kısrağın çiftleşmek istemesi, çiftleşmek istediğini belli etmesi.

DALABIK: Çiftleşmek isteyen dişi at.

DALAĞAN: Isırgan otu.

DALAK: 1- Arı kovanında arıların yaptığı her bir bal dilimi. 2- Kızışmış, çiftleşme dönemindeki istekli hayvan.

DALAKLANMAK: Düşme, darbe, koşma gibi nedenlerle nefessiz kalmak.

DALAMAK: 1- Isırmak. Daha çok, köpeğin insanı ısırması fiilinde kullanılır. *Ör:* Bizim oğlanı Fettah'ın iti daladı, göbeğinden 12 iğne yapıldı. 2- Keçi kılından veya yünden yapılma giysinin vücutta batma ve kaşıntı yapması. 3- Aşık oyununda aşığın iyi gelmesi. *Ör:* Aşığım daladı, kazandım. 4- Kuşburnu, ısırgan otu ve diğer dikenli bitkilerin vücuda çok sayıda batması. *Ör:* Kuşburnu çöğürünün içine düştüm, heryerimi daladı. 5- Karınca, arı, bit, tahtakurusu gibi canlıların vücudu çok sayıda ısırması. 6- Hafif biçimde yakmak, dağlamak. 7- Azarlamak.

DALAMUK/DALAMIK: Narin, ince.

DALAN: Bekleme odası. Salon.

DALANMAK: 1- İncinmek, kırılmak. 2- Doymamak. Aç olduğunu belli etmek.

DALAP: 1- Çiftleşme isteği gelmiş, kızışmış dişi at veya eşek. 2- Dişi at veya eşeğin çiftleşme zamanı. *Ör:* Dalap olmuş ata binersen böyle düşüp kırarsın kemiklerini. 3- Hayvanın zevklenmesi, keyiflenmesi, keyifle geviş getirmesi.

DALAŞGAN: Kavgacı.

DALAYKIRI: Yukarı doğru. Aşağıdan yukarıya doğru olan yön.

DALAZLAMAK: Eti veya başka yiyeceği hafif ateşte yakmak veya kavurmak.

DALBINMAK: 1- Suda yüzmek. 2- Suya batıp çıkmak. Suda batar gibi olup tekrar yüzeye çıkmak. 3- Suya batmamak için çırpınmak. *Ör:* Denizi ilk kez gördü; hele bir dalbınması vardı ki çok güldük. 4- Bebeğin elini ve kollarını sağa sola atarak kalkmak ister gibi hareketler yapması. 5- Elleriyle bir dala veya ipe asılıp kendini tekrar tekrar yukarı çekip bırakmak.

DALBIZLAMAK: 1- Acele etmek. 2- Bir işi, bir sorunu bitirmek/çözmek için sıkıtı ve bunaltı içinde uğraşmak.

DALCALANMAK: Üzülmek, kederlenmek, hüzünlenmek.

DALDA: 1- Korunaklı yer. Siper. 2- Güneşten veya soğuktan koruyan ağaç altı veya duvar dibi gibi yerler. *Bkz.* DULDA. 3- Himaye.

DALDABAN/DALTABAN: Çıplak ayaklı, ayağında ayakkabı bulunmayan kimse.

DALDALAMAK: 1- Punduna getirip çalmak, kapıp kaçmak. 2- Uygun zamanı kollayıp birine vurmak, dayak atmak. 3- Muhtaç birini korumasına almak.

DALDALANMAK: 1- Sıcaktan bir ağaç gölgesine sığınmak. 2- Saklanmak, görünmemek için bir şeyin ardına gizlenmek. 3- Kocası ölmüş kadının, kendisini hem himaye edecek hem kocası olacak birine gitmesi/sığınması. 4- Barınmak.

DALDASIZ: 1- Korumasız. 2- Kimsesiz.

DALDA TUTMAK: Siper almak, bir şeyin arkasına görünmeyecek biçimde saklanmak.

DALDIZ: Arı kovanının içinden bal dalağını almak için kullanılan ucu çatal alet.

DALDOLDURAN: Çok iri ve sulu bir elma cinsi. *Ör:* Bu daldolduranın ikisi bir kilo geliyor.

DALGAN: Isırgan otu.

DALGEÇİR: Cepken.

DALIÇ/DAĞLIÇ: Kıvırcık yünlü; geniş ve iri kuyruklu, etli bir koyun cinsi.

DALKAKAN: Ağaçkakan.

DALKIRAN: Görgüsüz, kaba.

DALLAMA: 1- Hırsızlık. 2- Yelek, kolsuz yelek.

DALLAMAK: 1- Hırsızlık yapmak. *Ör:* Harmandan buğdayı dallayıp götürmüşler. 2- Omuzlamak; bir yükü, torbayı, çuvalı vb. omzuna atmak. *Ör:* Aşık Safine'den: Seydullaha çıkar Saz'ın Kürtleri/Heybeyi omzuna dallar bu sene.

DALMAK: 1- Kirlenmek. 2- Bir bayana/kıza onun isteği ve onayı dışında sarılmak/dokunmak. 3- Böceğin ısırması/sokması.

DALORTA: 1- Uluorta, bodoslama. *Ör:* Amcamın trafik kazası geçirdiğini dalorta gelip söylemesin mi? 2- Aniden, habersiz, izinsiz. *Ör:* Toplantı odasına dalorta giriverdi.

DALTABAN: Çıplak ayak, yalınayak.

DAM: 1- Ev. 2- Evin üst kısmı, çatısı.

DAMA: Mayalı hamurla yapılan bir çörek.

DAMAĞI: Nezle.

DAMAŞI: Toprak damlı evin üstü, dam üstü.

DAMBARA: Çok şişkin.

DAMBAŞ/DAMBAŞI: Toprak damlı evlerde evin üstü, çatısı.

DAMCI: Damla, su damlası.

DAMÇI/DAMÇA: 1- Damla. Su damlası. 2- Toprak damlı evlerin süyüklerinden, damların kenarlarından aşağı düşen su damlaları.

DAMÇIL: 1- Damla. *Ör:* Yağmur yağınca bizim evin tavanından damçıl dökülür. 2- Toprak damlı evlerin süyüklerinden, damların kenarından aşağı düşen su damlası. 3- Toprak damlı evlerin tavanından sızıp odanın/evin içine damlayan yağmur veya kar suyu/damlası.

DAMÇİ: Damla, su damlası.

DAM DANASI: Heybetli, iriyarı kimse.

DAMDIRMAK: 1- Tadına baktırmak, tattırmak. 2- İkram etmek. *Ör:* Arıyı sağmışlar, bana da iki parmak damdırdılar.

DAMDOLDURAN: Çok iri ve sulu bir elma cinsi.

DAMGALAMAK: 1- Sert söz söylemek, fırça atmak. 2- Ayıbını, kusurunu yüzüne vurmak.

DAMIZLIK: Maya. Yoğurt veya ekmek mayası.

DAMKALDIRAN: Sırtlan.

DAMLA: Nüzül, felç, inme.

DAMLALIK: Çatı altı. Evin dört yanının dış duvar dibi.

DAMMAK: 1- İstenmeyen akıntı/damlama. 2- Birdenbire aklına gelmek, hatırlamak. *Ör:* Tam yazılı bitmek üzereyken cevap aklıma damdı. 3- Sezmek, hissetmek, bir şeyi olmadan önce anlamak/görmek. *Ör:* Yağmurun yağacağı her zaman bunun aklına damar. 4- Hemen oracıkta bitivermek, istenen veya istenmeyen, beklenen ya da beklenmeyen yerde ve zamanda hemen bir yerde olmak. *Ör:* Süleyman Emmi de bizim ceviz indirme zamanımızı hiç kaçırmaz, hemen damar... Hatça sağolsun, misafire çıkartacak bir lokma şeyimiz yoktu, bir de baktım elinde bir bakraç yoğurtla damdı. 5- Bir şeyi zamanında bir yere ulaştırmak, yetiştirmek. 6- Tadına bakmak, tatmak.

DAMTUVALLAĞI: Loğ. Yağmur ve kar suyunun aşağı damlamasını önlemek için damda yuvarlayarak toprağı sıkılaştırmaya yarayan yuvarlak/silindir taş.

DAN: 1- İma, kinaye. Üstü kapalı olarak konuşmak. Genellikle 'danlı danlı' biçiminde yinelenerek konuşulur. *Ör:* Ayşe pınar başında gene danlı danlı konuştu; bende gönlü var heralım. 2- Yalan.

DANALIK: Ahırda inek yavrularının tutulduğu, tahta bölmelerle ayrılmış bölüm.

DANAMAK: 1- Tuhaf bulmak, tuhafına gitmek, yadırgamak. 2- Hoşuna gitmemek. 3- Ayıplamak.

DANDAL: 1- Ağaç dalları ve yapraklarından yapılan gölgelik. 2- Dalları sık ve gölgesi koyu olan ağacın altı. *Ör:* İyi ki tarlanın ortasında bu dandal var, yoksa pişerdik sıcaktan. 3- Üzerinde meyve kurutmak için yapılan, bir insan boyunu aşan yüksekliği bulunan toprak damlı kulübe.

DANDARLAMAK: Şımartmak. Her istediğini yerine getirerek, bir dediğini iki etmeyerek şımarmasına neden olmak.

DANDAVULU/TANDAVULU: Düğün süresince her gün şafak vakti çalınan davul-zurna

DANDILLANMAK: Nazlanmak, kapris yapmak, bir işi ağırdan almak. *Ör:* Ayda yılda bir işimiz düştü ya, fırsatını buldu, dandıllanır artık.

DANDIRDAK: Koyunların boynuna asılan küçük çan, zil. *Ör:* Ağcıl koyun dandırdağın dilini düşürmüş.

DANDIRMAK: 1- Uyandırmak. 2- Aldırış etmemek.

DANGAL: Hayvanın boynuna takılan iri çıngırak, çan.

DANGALAK: Değirmende öğütülecek taneyi taşa akıtan oynak kol.

DANGILDAK/DANGIRDAK: Deveye takılan iri çan.

DANIŞÇI: Düğünün başladığı gün, oğlan evinden kız evine davul-zurna eşliğinde, usulen ve ritüel gereği düğünün başlaması konusunu danışan kalabalık grup.

DANIŞIK YEMEĞİ: Düğünün başlamasına ve tarihine karar verilen, kız ve oğlan taraflarının katıldığı bir tür istişare yemeği.

DANMAK: Şaşırmak.

DANSIMAK: 1- Yadırgamak, garipsemek. 2- Kınamak, ayıplamak. *Ör:* O kadar görgüsüz ki, herkes onu dansıyor.

DANSUKLAMAK: Alay etmek.

DAPÇUK/DAPÇIK: Şımarık, yaramaz. Taşkınlıklar yapan.

DAPINDIRAK: Hayvanın kaçmasını veya saldırmasını önlemek için iki ayağına bağlanan bir tür kelepçe.

DAPINMAK: 1- Hareket etmek. 2- Uyumak, uyuklamak. 3- Çaba göstermek, gayret etmek.

DAPŞIRMAK: Dedikoduculuk yapmak, laf taşımak. *Ör:* Yanında bir şey söylemeyin; dapşırığın tekidir o.

DAR: Dağınık, sağa-sola yayılmış/dağılmış.

DARABA: 1- Kepenk. 2- Tahta perde. 3- Tahtadan bahçe çiti.

DARABUL: 1- Yüksek alev dilleri çıkararak yanan ateş. 2- Düğünün veya kınanın erkek evinde yapılan bölümü.

DARAÇ: Damda loğ çekmek için yapılan, loğun iki yanındak çukurlara ucu geçirilerek loğu çekmeye yarayan ağaç veya demirden eğri çubuk. *Ör:* Demirden bir çubuğu eğip daraç yaptım.

DARAKLIK: Akçaağaç. Uzun ve beyaz gövdeli, yapraklarından tırtıl eksik olmayan bir ağaç türü.

DARAMAK: 1-Çok kısa sürede çok sayıda aynı türden şeyin ortaya çıkması. *Ör:* Evi iki günde bit daradı. 2-Taramak.

DARAŞKIN: Paraya sıkışmış, maddi sıkıntı içindeki. *Ör:* Çocukluğumdan beri tanırım, her zaman daraşkındır bu.

DARAŞMA/DARAŞMALIK: Sıkışıklık, yoğunluk.

DARATMAK: Birbiri ardına. Seri biçimde ortaya çıkarmak, var etmek.

DARAZIMAK: Elbisenin dikişlerinin sökülmesi, dikiş yerlerinden yıpranması.

DARBIZ: Yeni dikilmiş sebzelerin çapalanması.

DARCUK/DARCIK: Bezden yapılma küçük torba.

DARDAĞAN: 1- Nazarlık. 2- Perişan, dağılmış. 3- Dağınık, savruk. *Ör:* Son zamanlarda çok dardağan oldum.

DARGALA: Geniş/büyük delik.

DARGAMAK: Aralamak, biraz ayırmak.

DARGAP: 1- Çok kısa zaman süresi. 2- Sıkışık zaman aralığında, çok kısa süre içinde yapılan iş. 3- Hemen, bir an önce, derhal, alelacele.

DARI: Mısır.

DARIKMAK/DARI(K)HMAH: 1- Darda kalmak, parasal sıkıntıya düşmek. 2- Çaresiz kalmak, sorun karşısında bunalmak.

DARILMAK/ŞARILMAK: Hayvanı yanından uzaklaştırmak/kovmak.

DARIZAMAK: İncelmek.

DARKA/DARHA/DAR(K)HA: Ucu eğriltilmiş, küçük dal ve ağaçları budamaya yarayan kesici alet, tahra.

DARLANMAK: Bunalmak, sıkılmak.

DARP: Yol.

DARSIKMAK: Bir olay veya gelişme üzerine morali bozulup sıkılmak.

DARTILMAK: 1- Kibirlenmek, büyüklenmek. *Ör:* Şuna bah, dartıla dartıla gediy. 2- Yavaş ve ağırdan alarak iş yapmak. *Ör:* Dartıla dartıla görme şu işi, akşam oldu.

DARTINMAK: Başörtüsü örtmek.

DARU: 1- İlaç, şifa. 2- Tedavi.

DARZ: Çalım, hava, şişin e.

DASDALLI: Kirli, pasaklı.

DASDAR/DASTAR: Yünden yapılmış, fazla geniş olmayan kilim.

DAŞARMIDI: Yaban armudu.

DAŞATAN: Sapan.

DAŞDAR: Sofra bezi.

DAŞGIN: 1- Sel. 2- Yağmurun çok fazla yağmasıyla ortalığın suyla dolması.

DAŞIRA/DAŞURA: Hela, tuvalet.

DAŞIRGAMAK: Tırnaklarındaki kırılma veya batma yüzünden hayvanın ayağından rahatsızlanması.

DAŞŞAKKAPAN: Bukalemun.

DAT: Uzak yer.

DAVARA: Karabasan. Uyurken gelip insanın üzerine abanarak kıpırdayamaz hale getirip nefesini kestiğine inanılan hayali varlık. *Ör:* Bana son iki gündür davara geliy.

DAVARBERİ: Koyun sürüsünün yaylım arasında ve güneş tepedeyken veya gece kaldığı, dinlendiği yer, üstü açık ağıl.

DAVARCIK: İşlenmemiş kuzu veya oğlak derisinden yapılan, içine çoban azığı konulan kaba çanta.

DAVAREVİ: Ağıl, ahır.

DAVGUN: 1- Zarar göreceğini bile bile o işi yapan. Yaptığı işin zararını, cezasını yine kendisi çeken. *Ör:* Bakma sen ona, her işinde davgundur. 2- Tağun, veba salgını/hastalığı.

DAVIŞ/DAVUŞ/DAĞIŞ: Kıpırtı. Küçük hareket.

DAVLI: Rengi ağartılmış çarık.

DAVRANTI: Hazırlık. Bir şeye hazırlanma durumu.

DAVŞANTOPU: Yer elması.

DAVULMAK: Ayrılmak.

DAVUN/DAĞUN: 1-Salgın hastalık. 2- Kötü, kötülük. 3- Boğazın iç kısmında çıkan öldürücü bir kitleye dayalı hastalık. *Ör:* Bu dağun beni öldürür.

DAYAK-DAYA(K)H: 1- Odun dengini ve benzer yükleri yük hayvanına yüklerken, urganın ucuna gerilen ucu çatallı ağaç. 2- Bir şeyin devrilmemesi için bir tarafına verilen destek.

DAYALI: Dert, illet.

DAYAMA: Destek, payanda.

DAYANÇA/DAYANÇAK: 1- Payanda. 2- Koltuk değneği veya herhangi bir destek.

DAYANGIN: 1- Dayanıklı. 2- Sağlam.

DAYANIK: Aşırı yorgun. Yorgunlu tan yürüyemeyecek duruma gelmiş olan.

DAYAŞGAN: Dayanaklı, destekli. *Ör:* Tavanı şu direkle dayaşgan yaptım.

DAYFALMA: İç geçmesi, bayılma.

DAYIBAŞI: Köylerden mevsimlik işçi toplayıp Ege, Akdeniz, Karadeniz bölgeleri gibi yerlerde zeytin, pamuk vs toplamaya götüren, işçinin yaptığı iş kazancından belli bir pay alan, yine aynı köylerden olan kişi.

DAYLAK: 1-Belden aşağısı çıplak olan kişi. *Ör:* Çocuk daylak dolaşıyor, pantolon giydir. 2- Yaşını doldurmuş eşek yavrusu. 3- Acemi, iş bilmeyen. 4- İnce ve uzun. 5- Bacak ve ayak. 6- İki yaşına girmiş bakımlı ve gösterişli dişi deve. 7- Hiçbir şeyi olmaksızın ortada ve sahipsiz kalmış kimse.

DAYLAMA: 1- Uzun sırık. 2- Uzun boylu ve iriyarı kimse.

DAYNAK: Sopa, değnek.

DAYRAMAK: Pörsümek. Eskimek.

DAZGİR: Hırsız.

DAZIR: 1- Kel, saçsız. 2- Saçını kazıtmış. Dazlak.

DAZIRTLATMAK: 1- Yellenmek, osurmak. 2- Derin nefes alıp ateşe veya bir amaç için bir yere üfürmek.

DAZLAK: 1- Mükemmeliyetçi, mükemmeli arayan. 2- Bir şeyi veya kimseyi iyice inceleyip kusur arayan. 3- Tahta. 4- Kel veya saçını kazıtmış.

DAZLAMAK: 1- Mükemmeli aramak. 2- Kusur, hata aramak. 3- En ince ayrıntısına kadar inceleyip kusursuz olup olmadığına bakmak.

DEBE: Fıtık.

DEBERTMEK: 1- Tepelemek. 2- Karıştırmak, kurcalamak.

DEBİTME: Yağlı ekmek. Yağlanıp yenen yufka.

DEDECİ: Dilenci.

DEDEGİL: Harmanda dövenin bağlanıp çekildiği ince fakat güçlü ağaç parçası.

DEDEK: 1- Yılda bir kez yapılan ve herkese açık olan eğlence/ziyafet. 2- Bebeğin ayağa kalkıp ayakta durmaya ve ufak adımlar atmaya başlaması. 3- Böbrek.

DEDELEK: Bostan korkuluğu.

DEDEKÜLAHI: Şapkası iri ve yuvarlak bir mantar türü.

DEDE YETİMİ: Dedesinden önce babası ölmüş çocuk. *Ör:* Bu dedeyetimi elimize kaldı.

DEENİ/DEĞNİ: E-kadar, a-kadar.

DEGENEK/DEĞENEK: Değnek. Sopa.

DEĞİRME/DEĞİRMİ: 1-Yuvarlak. *Ör:* Öyle şişmanlamış ki, tam değermi olmuş. 2- Eni ve boyu eşit olan.

DEĞERMİN: Yuvarlanarak dönen.

DEĞEZDİRMEK: Dokundurmak.

DEĞİNİK/DEĞNİK: Mideyi ağrıtmış, mideye dokunmuş yemek veya yiyecek.

DEĞİNLİ: Karışık ruh ve beden hali içindeki kimse; bir yönüyle hasta, bir yönüyle hasta kimse.

DEĞİRMİ: Kulaç.

DEĞME: İyi, kaliteli, güzel, has. İddialı. Bu sözcük, genellikle çok iyi, çok güzel, çok kaliteli bir mal, eşya veya kişiyi anlatırken ve kıyaslarken, anlatılanın daha üstün olduğunu vurgulamak için kullanılır. *Ör:* Değme horozlar benimkini yenemedi... Değme ağalar, beğler Hacı Dede'nin karşısında kuzuya döner.

DEĞMEK: 1- Olgunlaşmak. 2- Meyvenin olgunlaşması.

DEĞNEKÇİ: Düğünde konukları karşılamaya veya başka işlere en önde giden, ilgilenen kimse.

DEHRE/TAHRA/DAHRA: 1- Satır, pala. 2- Uç kısmı eğri, demir sapıyla kesici kısmı aynı metalden bir bütün olarak yapılan kesme, budama aleti.

DEK DURMAK: 1-Uslu, akıllı durmak, zarar vermemek, saldırmamak. 2- Yararlı olmak.

DELBEK: Tef/def.

DELECEN: Ağaçkakan kuşu.

DELEGEN: Ağaçkakan kuşu.

DELEME: 1- Yağı alınmış çiğ sütten yapılan peynir. 2- Baskıya konulmamış ve suyu çıkarılmamış taze peynir. 3- Topaç.

DELĞE: Defter ya da kitabın bir yaprağı.

DELİ: Meyve vermeyen ağaç. *Ör:* Deli armut, deli ceviz..

DELİBOZUK: Sözlerini ve hareketlerini kontrol edemeyen/etmeyen. *Ör:* O delibozuğu kına gecesine çağırmayın, ortalığı gene karıştırır yoksa.

DELİDEVSEK: Delice, delidolu, deli gibi.

DELİKLEMEK: 1- Kendini toplumdan soyutlamak. 2- Eve kapanıp günlerce çıkmamak. *Ör:* Metin hasta mı nedir, kaç gündür delikliyor.

DELİKLİ: Kalbur.

DELİMSEK: 1- Delilik belirtileri gösteren. Deli gibi olan. 2- Dengesiz davranan. 3- Çılgın, sıra dışı, uçuk-kaçık.

DELME: Yelek. Cepken.

DEMBİLDEK: Darbuka.

DEMEK: Gider. Havuzdaki su gideri.

DEMETLEMEK: 1- Tasarruf etmek. 2- Kontrol etmek.

DEMİRALAK: Çay ve ırmakta sürekli aşınarak yuvarlak biçim almış parlak taş.

DEMLİK: 1- Hep, daima, sürekli. 2- Bir daha geri dönmemecesine.

DEMSEK: 1- Bön, salak, sersem. 2- Dalgın, beceriksiz, saf.

DEMŞEK: 1- Bıçkın, hareketli. 2- Haşarı, yaramaz. 3- Eşek şakaları yapan. 4- Ciddiyetsiz, sulu.

DENDELE TAKMAK: İnsanlar hakkında asılsız, yalan şeyler uydurup yaymak.

DENE: Buğday tanesi.

DENEBAKLA: Kurufasulye.

DENEK: Üzüm kökü/kütüğü.

DENELENMEK: Tarladaki ekili buğdayın başağa gelmesi, başaklanması, tane tutması.

DENGESEK: Dengesiz, düşüncesiz.

DENGESER: Salak, sersem.

DENGİMEK: Uzanıp, iki kolu dirsekten yere dayayıp dayanak yaparak başı ve vücudun üst kısmını yukarıda tutarak durmak. *Ör:* Köyün yaşlıları cevizin altında dengimiş, askerlik anılarını anlatıyorlar.

DENİŞİK/DEĞİŞİK/DE(N)ĞİŞİK: Birbirinin kardeşiyle/bacısıyla karşılıklı evlenmek. *Ör:* İkimiz de fakirdik, başlık parasına gücümüz yetmedi, biz de denişik yaptık.

DENK: 1- Büyük örme sepet. 2- Katır veya eşeğe iki yanlı ve iki eşit ağırlık şeklinde yüklenen yük.

DENKSİZ: Ahlaksız kadın.

DEPCEK/DEPÇEK: Tarım aletlerinden bel'in sapı ile yere batan kısmı arasında bulunan, üstüne ayakla bastırılarak bel'in toprağa daha çok girmesini sağlayan ağaçtan yapılma delikli kuşak.

DEPEBIZLIK: Takla.

DEPEBIZLIK KILMAK: Takla atmak.

DEPELEK: Önüne bakmadan yürüyen.

DEPELDÜŞ: Saçma-sapan, anlamsız.

DEPELİK/TEPELİK: Kadınların başa ve alna taktığı gümüş. *Ör:* Düğünde kadınlar arasında en çok, Fadime'nin depeliği konuşuldu.

DEPEROTU: Havuç.

DEPİK/TEPİK/DEPMİK/TEKMİK: Tekme.

DEPİNGİ: Bahçe bellemede kullanılan bel'in ayaklığı.

DEPİNGİ/DEPÜNGÜ: Tekme.

DEPİNMEK: 1- Harekete geçmek, gereken şeyin yapılması için işe başlamak. 2- Çalışmak, iş yapmak. 3- Kurulanmak.

DEPİŞ: 1- Samanlık. 2- Erzak ve ıvız-zıvır konulan oda.

DEPKİ: Tarhana pişirirken karıştırmaya yarayan tahta gereç.

DEPLEK: Darbuka. Dümbelek.

DEPME: Yünden dokunmuş büyük un çuvalı.

DEPMELENMEK: Debelenmek, yerde debelenmek.

DEPNİ: Üstten kulplu, kapaklı, üst kısmı dar, altı geniş bakır bakraç.

DEPREMEK/TEPREMEK: 1- Kımıldamak, hareket etmek. 2- Sarsılmak.

DEPREŞMEK: Hatırlamak, aklına gelmek. *Ör:* Telaşımız bitince iki gündür yemek yemediğim aklıma depreşti.

DEPÜK: Kuru yer.

DEREDAMI: Çay veya dere kenarına taş ve ağaçtan yapılan, toplu halde çamaşır yıkamada kullanılan bir tür çamaşırhane.

DEREMET: Çözüm, çare.

DERİĞÜN/DERİĞÜNÜ/DERİGÜNÜ: Pazar günü.

DERİNTİ: 1- Tarladan derilmiş olan şeyler, deste. *Ör:* Haydi oğlum, şu derintileri bir yere topla. 2- Amaçsız, öylesine toplanmış bilinçsiz kalabalık. 3- Toplantı. 4- Eğlence. Toplanıp eğlenme. 5- Hayır için başkalarının verdiği toplama eşya.

DERİSİNE SIĞMAMAK: Çok öfkeli halde sağa sola saldırmak.

DERMAĞA/DEMREĞÜ/DEMREĞİ: Egzama hastalığı. Bu hastalığın, okunup üflenme dahil, oldukça çeşitli tedavi yöntemleri vardır.

DERME: 1- Kadın ceketi. Önü açık kadın elbisesi. 2- Cepken.

DERMEK: Biçmek, ot veya tahıl biçmek.

DERNEK: 1- Düğün. 2- Eğlenme amaçlı toplanma. 3- Mevsimin sonlarında yapılan yayla şenliği. 4- Şenlik, panayır. 4- Pazar yerinin kurulması, pazarın kurulduğu gün. Kurulan pazar.

DERNEMEK: 1- Toplamak. 2- Toplanmak.

DESİNLER: 1- Caka, gösteriş, hava. 2- Biri(leri)nin kendisini övmesi, beğenmesi, bir şeyi vermesi vs gibi bir amaç doğrultusunda, özellikle hedefteki kişilerin görmesi ve duyması sağlanarak bir söz söylemek, bir iş yapmak veya bir hareket yapmak. *Ör:* Muhtarlığa aday olacak ya, oy almak için desinlere söylüyor, köyün yolunu cebimden yaptıracağım diye; yoksa cimrinin tekidir.

DESTİ DEVİREN: Kovayla boşaltırcasına çok ve şiddetli yağan yağmur.

DEŞİRCİ: Dilenci, köy köy dolaşıp dilenen, toplayan kişi. *Ör:* O köyün insanları deşircilik yaparak geçinir.

DEŞTETMEK: 1- Ortalığı dağıtmak. *Ör:* İki dakika çocukları yalnız bıraktım, ortalığı deştetmişler. 2- Düzeni bozmak.

DEVDALA: 1- Gürbüz genç, delikanlı. 2- Zaptedilmesi zor, hırçın, delidolu.

DEVBOYNU: 1- Ufukta çok sayıda görünen irili ufaklı tümsek veya tepecikler. 2- Boru köşesi, boğumu.

DEVELEME: Topaç.

DEVELEMEK: Kaşınmak.

DEVE ZELBESİ: İri ve hantal kimse.

DEVLÜP: Dünyalık, mal-mülk.

DEVMEK: Kaşımak.

DEVRE: 1- Karşı gelen, muhalif, itiraz eden. 2- Öte taraf, karşı taraf, arka yüz. 3- Aksi, huysuz. 4- Ters, yanlış. 5- Dönmek, dönüş.

DEVRİŞİK: 1- Telaffuzu zor söz/kelime. 2- Ters olan.

DEVRÜSÜ/DEĞRÜSÜ: Ertesi, sonraki, diğeri.

DEVŞEK: 1- Devşirilen, alınan şey. 2- Kadın, eş. *Ör:* Ee anlat hele uşak-devşek nasıllar?

DEVŞİNMEK/DEVİNMEK: Sağa sola dönerek hareket etmek. *Ör:* Bebek uyanmış devşiniyor.

DEYİN: Sincap.

DEYYAHA: 'İşte orada'.

DEZE: Annenin kızkardeşi, teyze.

DIBIK: Yapışkan. Yapış yapış olmuş durumdaki.

DIBIL: Köpek yavrusu.

DIBILGA: 1- İnce ve vurulduğu yeri çok yakan ağaç çubuk. 2- Yün çırpma çubuğu.

DIBIZ: 1- Tohumluk erkek soğanın sert ve uzun yaprağı. 2- Kel, saçsız. *Ör:* Daha 20 yaşında dıbız kaldı.

DIDIKLANMAK: Küsmek, darılmak.

DIDIS: Düzenli, tertipli.

DIGILMAK: Arasından geçmek.

DIGIRLANMAK: Yuvarlanmak.

DIĞA: 1- Sıpa, eşek yavrusu. 2- Küçük. 3- Küçük görme. 4- Korkak.

DIĞAN: 1- Saplı, yayvan küçük tencere. 2- Tava. 3- Yerli yersiz konuşan, sözünü bilmeyen kimse. 4- Bakırdan yapılma, kış yiyeceklerinin veya düğün yemeğinin hazırlanmasında kullanılan büyük yemek kabı.

DIĞASGAN/DIĞASKAN/DIĞASGEN: Loğusa, yeni doğum yapmış kadın. *Ör:* Atasözü: Dığasganın mezarı kırk gün açık durur.

DIĞDIŞ: 1- Zayıf, çelimsiz, kötü. 2- Büyüyememiş, küçük, bodur, ufak. 3- Saçını dazlak hale gelecek biçimde kestirmiş kimse.

DIĞI/DIĞIŞ: Kısa boylu, küçük, ufak tefek. Daha çok erkekler için kullanılır. *Ör:* Bu dığışı takıma almayalım, ne kalecilik yapabilir ne kafa gölü atabilir.

DIĞIL: 1- Fırınlanmış, pişirilmiş armut. 2- Topak, yuvarlak.

DIĞILCIK: Dolu tanesi.

DIĞINMAK: Baygın baygın, süzülerek bakmak. *Ör:* Ayla ile Mehmet pınarın başında karşılaşınca birbirine dığındılar.

DIĞLIK/DIĞLIH: Minicik, çok küçük.

DIĞMAK: Bırakmak, koyuvermek.

DIĞRA(H)K/DIĞRAK/DIVRAK: 1-Hantal ve iri olmayan, küçük, ufak, hafif. 2-Çevik, becerikli. 3- Sıkı. 4- Ölçülü, düzenli. 5- Yaşlandığı halde dinç kalan kimse. 6- Yakışıklı.

DIKA/TIKA: Topraktan yapılma kabın ağzını kapatmaya/tıkamaya yarayan ahşap kapak.

DIKILMAK: Ölmek, ölüp gitmek.

DIKIM/TIKIM/DI(K)HIM: 1- Yedikten sonra yiyecekten arta kalan bölüm, artık. 2- Lokma, parça, dilim. *Bkz.* SOKUM.

DIKIZ/DI(K)HIZ/DIHIZ/TIKIZ: 1- Dar. 2- Tıka basa doldurulmuş. 3- Toprağın çignenerek sertleşmiş hali. 4- Ekime hazır olmayan, istenen tava gelmemiş ıslak ve çamurlu toprak. 5- Taşmış, taşkın. 6- Çapalamaya ihtiyaç duyan sert bostan yeri. *Ör:* Akıl var fikir var; bu dıkız yere sebze ekilir mi? 7- Sıkışık, sıkışmış. 8- Sıkı.

DILDIBIZ: Fakir, yoksul. Hiçbir şeyi olmayan.

DILDIRMAK: Amaçsız şekilde sürekli gezmek. Ev ev dolaşmak/gezmek.

DILGAR: Çelimsiz, ince, zayıf.

DILIM: Gönül. Gönlüm.

DIMAYMAK: Islanmak. Nemlenmek.

DIMBIL: Küçük çocukların erkeklik organı.

DIMDIK: Çok az, azıcık, çok küçük, küçücük.

DIMIK: 1- Köşe, kıyı, uç. *Ör:* Camın dımığını iki santim keselim ki çerçeveye uysun. 2- Hafif uyku, kestirme. *Ör:* Az dımıkmışım kapı çaldı. 3- Fazla sıcak olmayan, ılık.

DIMIKMAK: Rutubetmenmek, nemlenmek.

DIMIKSIZ: 1- Sözünde durmayan, kaypak. 2- Güvenilmez.

DIMINMAK: Çömelmek. Çömelip durmak.

DIMIŞKI: Düzenli. Tertipli.

DIMITMAK: Tutmak, hareketsiz duruma getirmek.

DIMLIK: Ilık.

DIMLITMAK: Suyu veya sulu yemeği az ısıtarak ılıklaştırmak.

DINARMAK/DI(N)ĞARMAK: 1- Sırıtıp öylece durmak. 2- Ortada dikelmek. Yeri, zamanı ve gereği olmaksızın gelip ortada dikilmek. *Ör:* Biz eğlendik, o ortada sap gibi dikeldi durdu.

DINAZ: Alay, dalga.

DINAZLAMAK/DINAZ ETMEK: Alaya almak, dalga geçmek.

DINDIK: 1- İdare lambası. 2- Mum.

DINGIDI: Çalgı.

DINGIL: Erkek cinsel organı.

DINGILLI: Her şeyi kafasına takan, sorun yapan.

DINGILMAK: Birdenbire yıkılmak, devrilmek.

DINGIR: Kel, saçsız.

DINGIRDAMAK: 1- Önem vermemek. 2- Alay etmek. 3- Gereksiz ve rahatsız edici biçimde gürültü yapmak.

DINGIRDAK: Gereksiz ve rahatsız edici biçimde gürültü yapan, ses çıkartan.

DINGIRDATMAK: Söz dinlememek.

DIN(Ğ)ILAMAK: Dururken içi geçip uyumak.

DINIMAK/DI(N)ĞIMAK: 1- Ölmek, vefat etmek. *Ör:* Mezarında yatmayasıca, nihayet dınıdı. 2- Uyuşmak.

DINMAK: Koşmak.

DIRACA: Büyüğüne saygısız biçimde karşı gelen, beklenmedik biçimde büyüğüne sert ve aykırı söz söyleyen.

DIRAVGA: 1- Kötü, olumsuz. 2- Eski-püskü, buruşuk.

DIRBAZ: 1- Çıplak. *Ör:* Bizim bağ şu dırbaz tepenin ardında. 2- Sivri.

DIRCIK: Sıçramak, zıplamak. *Ör:* Doğru düzgün koşmuyor, dırcık atıyor.

DIRÇIK: Tekme, tepik.

DIRÇIM: Azıcık, çok çok az miktarda.

DIRGA: 1- Oyunbozan. 2- Hiçbir şeyden memnun olmayan, mızıkçı, sürekli sorun çıkartan.

DIRGIL: Çatlak, yarık. *Ör:* Tarlada ellerim dırgıl dırgıl oldu.

DIRI: 1-Büyükbaş hayvan. 2-Böğürtlen ve meyvesi.

DIRIK: Zayıf, çelimsiz.

DIRILIK: Çalılık.

DIRIŞKIN: 1- Bayat. 2- Büzülmüş, ezik-büzük.

DIRMAÇ: Örgü ipliği.

DIRRIK TUTMAK/DIRIK TUTMAK/DIRRIK TUTTURMAK: 1- "Adam olmak, bir kazmaya sap olmak" anlamında söz. *Ör:* Kaç işe girdi, hiçbirinde dırrık tutturamadı. 2- Yaptığı/başladığı bir işi başarıyla ve hakkını vererek başarmak.

DIŞARI AYAKLI: Erkeklere giden, ahlaksız, kötü kadın. *Ör:* Şeherden bir garıynan evlendi, garı dışarı ayaklı çı(k)htı.

DIŞARILIK: Cin ve büyünün etkisiyle olduğu düşünülen olay.

DIŞARLAK: Ucu/bir yanı dışarı doğru çıkmış olan. *Ör:* Balkonu biraz daha dışarlak koysaydınız denizi görürdü.

DIŞARLIK: Evde değil, dışarıda giyilen elbise.

DIŞLIK: 1- Rahat, huzur, selamet. Vaktin iyi geçmesi. 2- İç çamaşırların üzerine giyilen elbise.

DIŞLIĞI ÇIKMAMAK: İçi sıkıntıda olmak, rahat olamamak, zamanın geçmemesi.

DIŞLIĞI GELMEK: Huzurlu ve rahat biçimde zamanı geçirmek. (*Ör:* İyi ki bu dere kıyısına geldik, ne güzel dışlığımı geliy).

DIŞLIK: 1-Huzur, rahatlık. 2- Zaman.

DIŞLIKSIZ: Geçimsiz, sorunlu kişi.

DITDIRIBIZDIK: Züğürt, baldırı çıplak.

DIVILCIK/DIĞILCIK: Dolu tanesi.

DIZGIRIÇ: 1- Çiftleşme zamanından önce azan tosun. 2- İri-yarı. 3- Atak, hareketli ve genç kimse.

DIZIK DIZIK: Koşa koşa.

DIZIKMAK/DIZI(K)HMA(K)H: 1- Gönüllenmek, küsmek. *Ör:* Oyuna onu almayınca dızıktı gitti. 2- İşten kaçmak, kaytarmak. 3- Bıkmak, usanmak.

DIZIRAMAK: Anlamsız ve saçma konuşmak.

DIZLAĞAN: Isırgan otu.

DIZMAN: 1- Heybetli, iri yapılı, iri kıyım, kocaman kimse. *Ör:* Oğlum o dızmanla güreşmeye kalkışma, adamın kemiğini kırar. 2- Kabadayı. 3- Burnu havada, yüksekten bakan.

DIZ VERMEK: Korkutmak, korku vermek, korku salmak.

DİBEK: Genellikle tek parçası ceviz ağacı kütüğünden yapılan, içi oyuk, haşhaş, kahve vs dövmeye yarayan tahta alet.

DİBEKLİK: Dövülmüş buğday, çekilmiş bulgur, tarhana vs. yiyeceklerin serilip kurutulduğu yer.

DİBELEK: Kavrulmuş buğdayın dövüldüğü tahta alet.

DİBELİ: 1- Olağan, normal. 2- Hepten, tümden.

DİBBİDİ: Bacakları kısa olan kimse.

DİBİLDEMEK: 1- Maişet/geçim sorunlarıyla uğraşıp durmak. Hayatın, geçim derdi ve diğer sorunlarla uğraşarak geçip gitmesi. 2- Ağırlık çökmesi, karabasan gelmesi gibi durumlarda hiç kımıldayamamak veya çok az kımıldayabilmek.

DİBİTLEMEK: Karıştırmak, kurcalamak.

DİDEÇLEMEK: Parçalamak.

DİDELEMEK/DİDMEK: 1- Elle kurcalamak, didiklemek, karıştırmak. 2- Yünü veya pamuğu elle çekiştirerek kabartmak veya içindeki çer-çöpü ayırmak. 3- Pişmiş et gibi yumuşak bir şeyi elle tutup çekerek parçalara ayırmak.

DİĞDİRME: 1- Hafif baskı, tazyik, az bastırma. 2- İnce ve tazyikli akıtmak, fışkırtmak.

DİĞDİRMEK/DİDİRMEK: 1- Fışkırmak. *Ör:* Boruda delik var, diğdiriyor. 2- (Erkek için) Uzağa attırarak işemek.

DİĞDİŞ: Güçsüz. Çelimsiz, zayıf.

DİĞEK/DİYEK/Dİ(N)ĞEK: Ayakta duran, dik duran.

DİĞEL: Atıl duran, bir işe yaramayan eşya. *Ör:* Atasözü: Kabadayı ölmüş diğeli kalmış.

DİĞELMEK/ Dİ(N)ĞELMEK: 1- Ayakta durmak, ayağa dikilmek. 2- Karşı çıkmak, muhalefet etmek.

DİĞİR: 1- Küçük yumru, tırtık, pürtük. 2- Dil üzerindeki gibi ince kabarcıklar. 3- Küçük, ince yağan kar. *Ör:* dışarıda kar diğir diğir yağıy.

DİĞNEK: Çobanın yardımcısı olan çocuk.

DİĞREK: İyi pişmemiş, sert kalmış.

DİĞRET/DİGRET: Dirgen. En az iki, en çok altı demir parmaklı, sap atmaya yaralyan tarım aleti.

DİĞRİ/DİVRİ: 1- Hantal, kaba ve iri olmayan. 2- Küçük, ufak.

DİK: 1- Harmanda öküz yerine atın dövene koşulması, atın gözlerinin bağlanıp sürülmesi. 2- Söz dinlemez, inatçı, kendi bildiğini okuyan.

DİKDEPE: Tepeüstü. Tepeüstü düşme.

DİKEÇ/DİKKEÇ: 1- Kazık. 2- Bahçenin veya evin çevresine çit yapmada kullanılan, dikey çakılan ağaç/kazık. 3- Kağnının yanlarına dikilerek, sap, saman, ot, çuval vb yükün düşmesini önleyen tahta veya değnek.

DİKEL: Pancar, patates gibi toprak altında yetişen iri, sert mahsulün çıkarılmasına yarayan çatal demir uçlu alet.

DİKELMEK/TİKELMEK: 1- Sert biçimde karşı çıkmak. *Ör:* Müdüre de dikelince okuldan uzaklaştırıldı. 2- Posta koymak. 3- Küçük yaştakinin büyüğe veya genç çocuğun anne-babaya bir konuda itiraz edip sert çıkması, hasmane tutum alması.

DİKENEK: 1- Fidanlık. 2- Ağaç dikmeye uygun bahçe/tarla.

DİKİLGEN: Kramp. Şiddetli adale kasılması.

DİKİNTİ/TİKİNTİ: İnşaat, yapı.

DİKME: 1- Toprak damlı evlerde, tavandaki ağaçları tutması için yere dikilen kalın direk. 2- Ağacından uygun olanından kesilip alınarak başka bir yere yeni dikilmiş meyve fidanı. Çitil.

DİL: 1- Anahtar. 2- Ağıt. 3- Sürgülü kilidin sürülerek kilitlemeyi yapan bölümü, dili.

DİLBAĞI: Nişandan önce kesilen söz. Söz kesme. *Ör:* Ali ile Ayşe'nin dilbağını bağladılar.

DİLBEZEK/DİLBEZZEK: 1- Çok konuşan, geveze. 2- Dili her konuya dönen, iyi konuşan, konuşarak ikna edici özelliği olan. 3- Tatlı dilli.

DİLBURAN: Vakti geçmiş, tadı bozulmuş meyve.

DİLBURMA: Göze kapan kum, çer-çöp vs. şeyleri dil ile alma.

DİLCİK: 1- Köpeğin dilinde ve boğazında yaralar biçiminde oluşan, yemesini engelleyen bir köpek hastalığı. 2- Çok konuşan kız. *Ör:* Aman da bu dilcik kimin kızıymış.

DİL ÇIRTMAK: Yöre ağzıyla değil, Payitaht yani İstanbul ağzıyla konuşmak. Genellikle bu biçimde konuşmak aşağılanır. *Bkz.* DİL KIRMAK.

DİLÇUK/DİLCİK: Dilin üzerinde beyaz kabarcıklar biçiminde kendini belli eden bir rahatsızlık.

DİLDAN: Ağız bölgesinde kıskaçları bulunan böcek.

DİLDİRİM: Hoş, güzel.

DİLGE: İyi konuşan, hitabeti güçlü.

DİLİCEK: 1- Bademcik. 2- Lal, konuşma engelli, konuşamayan. 3- Bir tür pancar, yaban pancarı.

DİLİ ÇEKMEK: Dilinin ucuna kadar gelen sözü, vazgeçip söylememek.

DİLİK: 1- Yarılmış, kesilmiş. 2- Koyun, keçi ve büyükbaş evcil hayvanların kulağına, tanınmasını sağlamak amacıyla bıçakla kesikler, dilikler açmak suretiyle yapılan, kesiklerin sayısı ve biçimi değişebilen bir tür damgalama. 3- Bir şeyin bir ucundan bıçakla tam dilmeden aralamak. *Ör:* Düşünceli bir halde elindeki sopanın bir ucundan dilik açtı.

DİLİMSİK/DİLİMSÜK: Şımarık.

DİLİNE VERMEK: Çok gezevelik yapmak, çok fazla konuşmak.

DİLİŞ: 1- Serseri. Amaçsızca dolaşan. *Ör:* Oğlunu şehirde görmüşler, diliş diliş dolanıyormuş, git de getir bari. 2- Dilenci.

DİL KIRMAK: 1- Yöre ağzıyla değil, Payitaht yani İstanbul ağzıyla konuşmak. Genellikle bu biçimde konuşmak aşağılanır. *Bkz.* DİL ÇIRTMAK. 2- Naz yapmak.

DİLLEMEK: 1- Sözle saldırmak. *Ör:* Geçenlerde dilleştiler, şimdi küsler. 2- Kilitlemek. 3- Dedikodu yapmak.

DİLLİ: Konuşkan.

DİLLİ DİBEK: Geveze. Konuşkan.

DİLLİ DİKİLLİ: 1- Ağzı iyi laf yapan. 2- Hitabeti güçlü. Konuşkan.

DİLME: Kesilerek köşelendirilmiş tahta, kalas, ağaç.

DİMİ: Kadın şalvarı.

DİMRİK: Biçilmiş çayırı toplamada kullanılan,

DİNCELMEK: Dinlenmek. Dinlenip güç toplamak.

DİNDİK: Gaga. *Ör:* Atasözü: Alıcı kuş dindiğinden belli olur.

DİNEK/DİNGEK: Ağacın kesildikten sonra yerde geriye kalan kısmı.

DİNG: Kabuklu bazı tahıl ürünlerinin kabuğunu ayırmada kullanılan alet.

DİNGE: 1- Zirve. 2- Yüksek.

DİNGİK: 1- Hassas, duyarlı. 2- Alıngan.

DİNGİLDEK: Eğreti. Yerinde sağlam durmayan, eğreti duran.

DİNGİLDEMEK: 1- Sağlam ve hareketsiz durması gereken yerde oynak hale gelmek, sallanmak. *Ör:* Masanın bir ayağı dingildiyor. 2- Güçlükle ayakta durabilmek. 3- Hoplayıp zıplamak.

DİNGİLMEK: 1- Ölmek. 2- Dengesini yitirerek düşmek/devrilmek. *Ör:* Kayıkta dingilip ırmağa düştü.

DİNGİL TOKMAK: Takla. Takla atma.

DİNGİN: Yorgun. Bitkin.

DİNGİRCİ: Buluşup sevişen erkek ve kız arasında aracılık eden, onların buluşmasını sağlayan, genellikle kızın bir yakını olan kadın.

DİN(Ğ)İZ/DİNİZ: 1- Sakin. 2- Huzurlu, dingin.

Dİ(N)ĞİZİMEK/DİNİZİMEK: 1- Dinlenmek. 2- Boş durmak.

DİNİMEK: Sönmek.

DİNİ TİTREMEK: Aşırı panik. Çok korkmak veya endişe etmek. *Ör:* Babası kırık pencereyi görecek diye dini titriyor.

DİP: Pancar.

DİPİZ: Cezaevi.

DİPLEMEK: Kilitlemek.

DİPLENTİ: Meyveli ağacın dallarından dibine dökülmüş meyveler.

DİPLİ: Eskiye dayanan, köklü.

DİPLİK: Yuların dip kısmı.

DİPSİZ KUYU: Eline geçen tüm para ve malı boş yere harcayan, israf eden.

DİRECE: 1- Cesaret gösterisi. *Ör:* Ben girerim diye direcelendi, az kalsın çayda boğuluyordu. 2- Karşı koyma.

DİRECEN: 1- Destek, dayanak. Payanda. 2- Devrilmek üzere olan duvara, çökmek üzere olan tavana, kökü sağlam olmayan ağaca destek olarak verilen direk.

DİREME: Tavanı tutan kalın ağaçtan direk.

DİREMLEMEK: Kapıyı arkadan/içerden kilitlemek.

DİRENBEÇ: Dayanak. Üzerinde çok meyve bulunduğu için ağırlaşan, sarkan ve kırılmaya yüz tutan ağaç dalına verilen destek/payanda/direk. *Ör:* Maşallah, Ali kapının önündeki elmaya 10 tane direnbeç vermiş.

DİREŞMEK: 1- Karşı koymak, karşı çıkmak. 2- İnatlaşmak.

DİRGEN: 1- Sıska, ince, zayıf. *Ör:* Bu dirgen kızı oğluma almam. 2- Harmana yığılan biçilmiş buğday veya arpanın, öğütülmesi için patosa atmaya yarayan; üç ila altı sivri demir parmaklı alet. *Ör:* Atasözü: Harmana giren porsuk dirgenden korkmaz.

DİRHEM: Bir okkanın(1283 gram), 1/400'üne denk gelen 3.2 gramlık ağırlık ölçüsü birimi.

DİRİĞ: 1- Esirgeme, koruma. 2- Eyvahlanma, yazıklanma.

DİRİLMEK: Geçinmek.

DİRİYAĞ: Susam.

DİRLİK: 1- Geçim, iyilik. *Ör:* Evlendiler ama dirlikleri yok. 2- Madde varlık. 3- Düzen.

DİRLİK ETMEK: İyi geçinmek. *Ör:* İkisi aynı evde dirlik edemezler sandık ama dirlikli çıktılar.

DİRLİKLİ: 1- Zengin, varlıklı. 2- Cömert.

DİRLİKSİZ: Geçimsiz, kavgacı.

DİSKİNMEK: Aniden uykudan uyandırılınca veya ani korkutulma durumunda sıçramak.

DİŞEMEK: 1-Çocuğun dişlerinin ilk kez çıkması. Çok yaşlı insanların yeniden diş çıkarmasına da denir. *Ör:* Ebem dişedi, iki dişi çıktı. 2- Aşınıp iş göremez hale gelmiş hızar, testere gibi biçici aletleri işleyip, keskinleştirerek yeniden kullanılır hale getirmek. 3- Harmanda buğdayı ezip samanı buğday tanelerinden ayırmada kullanılan döğenin/dövenin altına çakmak taşları yerleştirmek. 4- Aşınmış ve pürüzleri yok olup

düzleşmiş bulgur öğüten değirmen taşının özel çekiçle yeniden pürüzlü hale getirilmesi işlemi. *Ör:* Usta, bu değirmen unu iri öğütüyor, taşları dişesen iyi olur. 5- Kızmak, sinirlenmek.

DİŞ HEDİĞİ: 1- Çocuğun ilk dişi çıktıktan hemen sonra, ailesinin, içine nohut veya fasulye de katarak pişirip dağıttığı hedik. 2- Çocuğun dişini ilk gören kişinin çocuğa aldığı hediye.

DİŞİGÖZEL: Sansar veya gelincik.

DİŞİNİ SAYMAK: Güleryüz göstermek, hatırlı davranmak.

DİŞKİRT: Halı veya kilim dokurken dokunan ipi sıkıştırmada kullanılan taraklı alet.

DİŞTİR: Dişleri büyük olan.

DİTMEK: 1- Yolmak, parçalara ayırmak. *Ör:* Tavuğun etini ditip pilavın üzerine yaydı. 2- Parmak ve tırnaklarla bir eti kemiğinden veya sıkışık yünü ayırmaya vb. çalışmak.

DİVİLDEK/DİĞİLDEK: 1- Aktif, çok hareketli. 2- Yerinde duramayan.

DİVİLDEMEK: Hareket etmek, kımıldamak.

DİVLEK: Kavun.

DİVREK: Zinde, dinç, hareketli.

DİVRİKİ: 1- Yaşlandığı halde yıpranmamış kimse. 2- Çalışkan, hareketli.

DİVRİN: Yaşına basmış erkek oğlak.

DİVRİNGİ: Cesur.

DİYEK/DİĞEK: Dik duran, dik haldeki. Ayakta dik biçimde duran.

DİZ: Namazın her bir rekatı. *Ör:* Sabah namazı dört dizdir.

DİZEME: Ev veya bahçe çevresine ve ahıra çekilen tahta çit.

DİZLEME: Dize kadar çıkan örme, uzun çorap.

DİZLİK: 1- Alta giyinilen uzun don. *Ör:* Gış geldi, artık dizlik giy. 2- Genellikle kadınların elbisenin üstüne, bezden iple bellerine bağladıkları, tarlada ot veya buğday, bahçede meyve vs koyup taşımaya yarayan, cebi de bulunabilen bez önlük.

DİZME: Bir odayı bölen tahta perde.

DİZZİKLENMEK/DIZZİKLENMEK: 1- Koşarak gitmek. 2- Atın tırıs gitmesi.

DOBAK: 1-Boynuzu olmayan büyükbaş hayvan. 2- Güvercin.

DOBUÇ/DOBUŞ: Sivriliğini yitirmiş, körelmiş uç. *Ör:* Bu kazığın ucu dobuç olmuş.

DOBUR: Çok güzel, çok iyi.

DOBUR TİLLE: Çok güzel kadın.

DODAN: Küçük kedi yavrusu.

DODUKLAMA: Aşağılama, hakir görme. *Ör:* Kendisi lise mezunu, kocasının okuması yok diye doduklayıp duruyor.

DODURUKLANMAK: Küsmek, surat asmak.

DOĞAN: 1- Sigara. 2- Bel gibi tarım aletlerinin tutacak kısmı, sapı.

DOĞAR/TOĞAR: Hayvan yaşı.

DOĞRAMBAÇ/DORAMBAÇ/BORAMBAÇ: Ekmeği yoğurda doğrayarak elde edilen yiyecek.

DOĞUŞGAN: Loğusa, yeni doğum yapmış kadın. *Ör:* Zahide doğuşgan haliyle kalktı yaylaya gitti.

DOH: Dikkat!. Bir şeye dikkat çekmek.

DOHAN: Sigara. Tütün.

DOKGUZ: Dokuz.

DOKUMAK: 1- Kızmak, azarlamak. 2- Cevizi hasat etmek, ağaçtan cevizi toplamak.

DOKURCUN/TOKURCUN: Tarladan derilen buğday, arpa, yulaf gibi başaklı mahsullerin, harmanda veya belli bir yerde, hayvanların yememesi, ıslanmaması için başaklarının içe gelecek biçimde istif edilip sıkı bir biçimde top halinde dizilmesi.

DOKUZAN: Doksan, doksan sayısı.

DOKUZ DEPE: Aslan pençesi.

DOKUZTAŞ: Taşlarla oynanan bir oyun. Farklı büyüklükte ve yassıca dokuz adet taş üst üste dizilir. Oyuncu grup ikiye ayrılır: Bir grup taşların başında durup bekçilik yapar, öteki grup, keçeden yapılmış yumruk büyüklüğündeki bir topu belli bir mesafeden atarak taşları yıkmaya çalışır. Yığını vurup taş devirdiklerinde top atıcı grup kaçar, bekçiler kovalar. Bekçiler, kaçan gruba topu atarak vurmaya çalışır. Vurulan oyuncu oyundan çıkar. Kaçan grup, tüm oyuncuları vurulmadan, yıkılan taşları yeniden dizmeyi başarırsa çul yapmış olurlar. Böylece aynı oyuncular yine bekçi olarak oyun yeniden başlar. Kaçan grup, taşları dizmeden son oyuncuları da vurulursa bu kez roller değişir ve onlar bekçi olur.

DOLAK: 1- Kadınların başlarına, boyundan dolayarak örttüğü geniş bir örtü. 2- Boyun atkısı. 3- Çobanların bacaklarına doladıkları yünden örülerek yapılma sargı, tozluk.

DOLAMA: 1-Parmakların tırnak bölgesinde iltihaplanma ve şişme biçiminde oluşan bir rahatsızlık. 'Kocakarı' ilaçları geleneğinde, köyün bilge kadını bu rahatsızlığı, pişmiş kelle soğanı iltihaplı yerin üzerine sararak iyileştirir. Bir-iki kez pişmiş soğan sarılan parmağın cerahati kendiliğinden dökülür, yara iyileşir. *Ör:* Baş parmağımdan dolama çıktı, yere göğe komuyor beni. 2- Entari, etek. 3- Üzüm yaprağından yapılan sarma. 4- Ağaç dalına ip atıp ipi dala dolayarak kurulan salıncak.

5- Dokuma tezgahında yün ipten dokunan bir tür ince kilim.

DOLAMAÇ: Dönemeç. *Ör:* Şehre varmadan barajın yanında yol dolamaçlanıyor.

DOLAMAK: Tokat atmak.*Ör:* Diklenip duruyordu, öyle bir doladım ki feleği şaştı.

DOLAMAN: Yenen bir mantar türü.

DOLANGER: Burma tatlısı.

DOLAYLAMA: Sözü süsleyerek, edebi hava vererek konuşma.

DOLAZ: 1- Unu yağda kavurduktan sonra üzerine yumurta ve pekmez ya da şeker katılarak yapılan tatlı türü. 2- Kesmik çökeleği.

DOLBAZLAMAK: Yerinde duramamak.

DOLCUKMAK: Ağlayacak hale gelmek, gözleri dolmak.

DOLÇA/DOLCA: Maşrapa. Su veya ayran içmede kullanılan kupa.

DOLGAN: Dolu, tamamen dolmuş. *Bkz.* TULGAN.

DOLUKMAK/DOLU(K)HMA(K)H/DOLUHMAK: 1- Dolup taşacak gibi olmak, dolmuş ve akacak gibi olmak. 2- Ağlamaklı, ağlayacak gibi olmak, gözün dolması. *Ör:* Türkü o kadar dokunaklıydı ki gözleri doluktu. 3- Kol veya bacakta oluşan şişme.

DOLUKSUMAK/DOLUKSAMAK: 1- Duygulanıp ağlamaklı olmak. Gözleri dolmak. *Ör:* Oğlunu istasyondan uğurlarken koca Hüseyin emminin bile gözleri doluksudu. 2- Üşümekten veya çok gülmekten gözlerin yaşarması.

DOLUNMAK: Güneş veya ayın batması.

DOMAGÖZ: Bezelye haşlaması.

DOMALAN: Bahar aylarında, üstündeki toprağı kabartarak büyüyen, bazıları toprağın üstüne çıkan beyaz renkli, lezzetli mantar.

DOMARMAK: 1- Kabarmak, tümsekleşmek. *Ör:* Sabahleyin toprağın altında domarmış mantarları elimle koymuş gibi buldum. 2- Çiçeğin veya yaprağın tomurcuk haline gelip patlamak üzere olması. 3- Yere ekilen bitkinin bitip toprağın üstüne çıkması/görünmesi.

DOMBAK: Kestane.

DOMBALAK: Takla.

DOMBALAK AŞMAK: Takla, parende atmak.

DOMBARA/DONBARA: Aşırı şişkin, çok şişmiş.

DOMBAY: Manda. Camız.

DOMUT: 1- İçine kapanık, asosyal. 2- Herkese soğuk ve ilgisiz davranan.

DOMUR/TOMUR: 1- Tomurcuk, açmak üzere olan çiçek veya yaprak. 2- Yumru.

DOMUŞMAK: 1- Soğuktan üşüyerek titremek. *Ör:* Dağdan indi ki, hele nasıl domuşmuş. 2- Kalçasını ortaya çıkaracak içimde eğilmek. 3- Küsüp birbirine sırtını dönmek. 4- Surat asmak, somurtmak.

DOMUZ SÜRTMEZ: Çok sık ağaçlık alan.

DOMUZTOPU: Kafanın bacakların arasından geçirilip ellerin arkadan bağlanması biçiminde bir insan bağlama türü.

DONAK: Giyim kuşam. Süs.

DONANGI: 1- Süs. 2- Giyim-kuşam, elbise.

DONANGILI: İyi giyinen. Giyimi-kuşamı dikkat çeken.

DONANMA: Silahla ateş ederek bir yöne ilerleyen grup.

DONANMAK: Güzelce giyinip kuşanmak. *Ör:* Ailecek donandık, gittik düğüne.

DONCAK: Yarı çıplak. Üzerinde yalnızca don bulunmak.

DONDURUK: Dondurma.

DONGABAŞ: Ahmak.

DONGURA(K)H: Büyük çan.

DONK: 1- Somurtkan, asık suratlı. 2- Sevimsiz, suratsız. 3- İçine kapanık.

DONKAZANI: Kirli çamaşırın kaynatıldığı büyük kazan.

DONLUK/DO(Ğ)NLUK: Yük hayvanına yük yüklerken, iplerin bağlandığı çatal ağaçtan kazık, çatal kazık. *Ör:* İpi çok çekince donluk kırıldı.

DONYAĞI: İçyağı.

DORA: 1- En yüksek yer, doruk. 2- Kümes.

DORAN: 1- Mısırın açtığı ve tepesinde bulunan çiçekler. 2- Eğri-büğrü ve küçük boylu çam ağacı. 3- Zirve, en yukarı. *Ör:* Şu dağın doranından tüm yöreyi seyredebiliriz.

DORAN ATMAK: Mısırın çiçek açması.

DORANGI/DORA(N)ĞI: Nisbeten genç, düz meşe ağacı.

DORLAK: Çıplak.

DORLAŞAN/DORULAŞAN: Çocukluktan çıkılıp delikanlılık çağına girilmek üzere olunan dönem, ergenlik dönemi. *Ör:* Süleyman dedesini ilk kez dorlaşandayken görmüştü.

DORUK: 1- Ladin ağacı. 2- Uzun çam ağacı.

DORUKLAMAK: Bir kabı tepeleme doldurmak.

DORUTMAK: Keyfi kaçmak. Keyifsizlik hali.

DOŞAN: 1- Eski. 2- Eski-püskü giysi.

DOTLAK: Somurtkan. Suratını asan.

DOVA: Küçük ve düzgün kulaklı keçi.

DOYDOY: Güvercin.

DOZUK: 1- Çirkin, kaba. 2- Ala renkli, boz.

DOZUR: Elinden iş gelmeyen, hiçbir işe yaramaz kişi.

DÖBELEN: Mantar.

DÖDÜŞ: Ukala. Her şeyi bildiğini sanan. Çok bilmiş.

DÖĞDÜ/DÜĞDÜ: 1- Iki yanı da küt ve düz çekiç. 2- Balta veya keserin topuzumsu arka kısmı.

DÖĞEN/DÜĞEN/DÖVEN: Buğdayı saman yapıp, tanelerini ayırmaya yarayan, iki büyük kalın tahtanın bir yüzeyine keskin çakmak taşlarının takılmasıyla yapılan kızak biçimli tahtadan alet. Bu kızak, buğday yığınının üzerine konur, bir eşeğe, ata veya öküze bağlanır, döğenin üstüne ağırlık yapması için bir kişi biner ve onu çeken hayvan sapın üstünde sürekli döndürülerek kuru başaklar ezilip parçalanarak saman ve buğday ayrılır. *Bkz.* EKİŞ.

DÖĞME: Dövülerek kabuğu alınmış; aşure, ayranaşı, bazı pilav türleri gibi yemeklerin yapımında kullanılan buğday.

DÖĞNEMEK: Gerçekte yol olmayan bağ, bahçe yerlerinin belli kısımlarından sürekli gide-gele toprağın o kısmının yol gibi sertleşmesi. *Ör:* Musa'nın çocukları güzelim bostanı döğnemiş.

DÖĞÜMLÜK: Sabır.

DÖĞÜN/DÖGÜN: Keder, ıstırap, yas, acı.

DÖKELEŞİK: Dağınık. Giyim-kuşamına dikkat etmeyen.

DÖKGÜ/DÖKÜ: Yeni doğmuş buzağı, oğlak veya kuzuların altına serilen ince ve yumuşak dal parçacıkları.

DÖKLÜM: 1- Döküntü. 2- Dağılmış, dağınık.

DÖKLÜM DÖŞŞEK: Darmadağınık. Dağınık, düzensiz, telaşlı ve perişan. *Ör:* Yayladan köye döklüm döşek indik.

DÖKME/DÖKÜM: Köyün ortak giderleri için tüm köylülerden gücü oranında toplanan para. Yapılan bu para toplama işlemi. *Ör:* Pınarın suyu kesildi, dökme döktük, greydek getirtip suyun kaynağını yeniden açtık.

DÖKÜLEŞTİRMEK: 1- Yağmur tanelerinin birkaç tane düşmeye başlayarak arkadan gelen yoğun yağmuru işaret etmesi. 2- Yağmurun çok az ve ince yağıp geçmesi, çiselemesi. *Bkz.* ÇİLENTİ.

DÖKÜM: 1- Çok, fazla, bol, bereketli. 2- Kıymetsiz, ucuz, değer verilmeyen. *Ör:* Hasan da çok döküm biri. 3- Verim. Verimlilik.

DÖL: 1- Oğlak ve kuzu. 2- Koyun ve keçi yavrularından oluşan sürü. *Ör:* Dölleri çocuklar yaymaya götürdü.

DÖLDÖKÜMÜ: 1- Koyun ve keçilerin doğurmaya başladığı baharın ilk ayları. 2- 'Baba Hesabı'nda Mart ayı.

DÖLEK: 1- Altında su bulunduğu belli olan, nemli, verimli tarla veya arazi. 2- Kalıcı. 3-Güvende olma durumu. 4- Düz, düzgün, doğru. Eğri olmayan. 5- Ağırbaşlı, olgun, dürüst. 6- Düz arazi/tarla. 7- Rahat. Rahatlık. 8- Çukur, kuytu yer. 9- Uslu, terbiyeli.

DÖLENDİRMEK: Düzlemek, düzgünleştirmek. Düzeltmek.

DÖLENGİN: 1- Eli işe yatkın, uyumlu. *Ör:* Bu çocuğu yanına çırak al, dölengin biri. 2- Düz.

DÖLENMEK: 1- Bir işe başlamak/girişmek. 2- Düzleşmek.

DÖLLEME: Haşarı çocuğa, hakaret amaçlı olarak yakıştırılan sıfat.

DÖLLENMEK: İki eliyle tutup/tutunup sallanmak.

DÖLLÜK: 1- Kadın. Ev hanımı. Eş. 2- Rahim. 3- Yayla mevsiminden önce çıkılan çiftlik.

DÖLYURDU: Koyunun yavruladığı yer.

DÖMBÜ/DÖNBÜ: 1- Düğün. 2- Eğlence.

DÖMEK: Hayvan dışkısının ahırdan dışarıya veya yandaki bir kulübeye atıldığı ahırdan açılan delik.

DÖNBEK/DÖMBEK: 1- Yuvarlak ve iri. 2- Darbuka. *Ör:* Düğünde dönbek çalmak bizim gelenekte yoktur.

DÖNBELEK/DÖMBELEK: Takla. Yuvarlanma.

DÖNBELEK AŞMAK: Takla atmak. Yuvarlanmak.

DÖNBELEKÇİ: Dalkavuk, yardakçı.

DÖNDERME: 1- Omlet. 2- Tavada iki yanına çevrilerek yapılan hamur kızartması.

DÖNDERMEK: Mide kalkması. Kusmak.

DÖNDÜRGEÇ: Yassı ağaçtan yapılma, sacda pişen ekmeği çevirmeye ve alıp uygun yere koymaya yarayan araç. *Bkz.* BİŞLEĞEÇ.

DÖNE: Kez, sefer, defa, -den sonra. *Ör:* Bu döne kazan artık şu üniversiteyi.

DÖNEGEN/DÖNEĞEN: Sözünde durmayan, dönek, kaypak.

DÖNEK: Tarlayı sürerken, tarlanın bittiği yerde öküzlerin döndüğü yer. *Ör:* Tam dönekte sabanın demiri bir kayaya çarptı.

DÖNGE: Viraj.

DÖNGEL/TÖNGEL: Muşmula.

DÖNGÜN: Küs, dargın.

DÖNÜMSÜZ: Hantal, çevik olmayan. Hantallığı yüzünden ortalığı kırıp döken.

DÖRMEK/DÖĞÜRMEK: Talan ve tahrip etmek, yıkmak.

DÖRPÜSÜZ: İşlenmemiş, kaba, ham.

DÖRTDİVAN: Kaliteli ve gür yapağıya sahip keçi.

DÖRÜMDÖKÜM: Çok dağınık.

DÖRÜNMEK: 1- Yerinde çabalamak, çırpınmak, sağa sola dönmek. 2- Sağı solu kurcalamak, karıştırmak. *Ör:* İhtiyarladı, halen yerinde duramıyor; oturduğu yerden bile dörünüp duruyor.

DÖŞ: 1- Sine, göğüs. *Ör:* Döşümde bir ağrı var. 2- Karşı yamaçtaki bir tarla veya dağın düz ve yüksek kısmı.

DÖŞEĞİNE OTURMAK: İlgilendiği/çalıştığı alanda sanatın/işin/mesleğin inceliklerini öğrenip hakimiyeti, işi ele almak.

DÖŞEKLENMEK: Kadının doğum yapması. *Ör:* Bizim avrat döşeklendi, bütün işler kaldı.

DÖŞEKLİ: Yataklı. *Ör:* Angara'dan geliyken döşekli tirennen geldim, çoh ırahat ettim.

DÖŞELMEK: Yere yatırılmak, yere serilmek.

DÖŞEME: Bir lahana yemeği.

DÖŞEMEK: Taneli bir şeyi tek tek toplamak. *Ör:* Ağacın dibine dökülen cevizleri döşeyip getir.

DÖŞENMEK: Yola çıkmak, yola gitmek/koyulmak.

DÖŞERMEK: Ekini derip toplama işlemi.

DÖŞGÜLÜ: Yakaya takılan yapma çiçek.

DÖŞLÜK: 1- Kolsuz yelek. 2- Bebek önlüğü.

DÖŞŞEK: Harar. Büyük örme kıl çuval.

DÖŞÜRCÜ/DÖŞÜRÜCÜ/DİŞİRİCİ/DÖŞÜRÜKÇÜ: Dilenci. Daha ziyade yiyecek toplayan dilenci.

DÖŞÜRMEK: 1- Dilenmek. 2- Hasat etmek, toplamak.

DÖŞÜRÜKLÜ: 1- Becerikli, derli-toplu, evini düzenli tutan, iş bilen kadın. 2- Eski-püskü ve uyumsuz giysiler giyinmiş kimse.

DÖŞÜRÜKSÜZ: İş bilmeyen, düzensiz, tertipsiz ev kadını. *Ör:* Oğlum, bu döşürüksüz garıyı nerden aldın bilmem ki.

DÖVEÇ/DÖĞEÇ: 1- İçinde sarımsak vs. ezilen/dövülen ahşap kap. 2- Derede veya evin önünde giysi yıkarken, özellikle kalın ve aşırı kirli olanlarının dövüldüğü bir tür yassı sopa.

DÖVELEÇ: Tek parçalı kütüğün içi oyularak yapılan, içinde kahve, buğday, nohut vs. dövülüp ezilen alet, havan/dibek.

DÖVME: 1- Ağda. 2- Katılaşmış pekmez.

DÖVÜMLÜ: Dövme yaptırmış olan, vücudunda dövme olan.

DÖZMEK: Tahammül etmek, katlanmak, sabretmek.

DUĞ: Devlet.

DUĞDU/DÖĞDÜ: Keser, balta gibi kesici aletlerin kesmeyen, bir şeyi kırmaya veya çiviyi çakmaya yarayan küt arka tarafı.

DULANMAK: Çok sevinmek.

DULDA/DALDA: Rüzgar, güneş veya soğuktan korunaklı, üstü ve yanları kapalı yer. Kar, rüzgar ya da yağmur almayan bir kaya dibi vb. *Bkz.* DALDA.

DULDALANMA(K)H: 1- Gizlenmek, saklanmak. *Ör:* Beni görmesin diye duvarın ardına duldalandım hemen. 2-Bir şeyin arkasına geçerek korunmak, sığınmak. *Ör:* Yağmurdan duldalanmak için ağacın altına girdim.

DULLAMA: Ukala. Çok bilmiş.

DULUĞU SİRKELİ: Genç kız. Genel olarak bayanları ifade etmek için kullanılır.

DULUK(H)/DULUK/DULUH/DULUN: 1- Köşe, yan taraf. *Ör:* Babası duluktan görününce, elindeki sigarayı nasıl gizledi anlamadık. 2- Evin yanı, ev duvarının dış köşesinin dibi. 3-Ense kökü, kulağın arka kısmı. 4- Zülüf, saç. 5- Saçın yan kısmı, favorisi. 6- Yanak. Yanağın yan kısımları.

DULUNMAK: 1- Gözden kaybolmak, batmak, gitmek. *Ör:* Bu gece ay erken dulundu. 2- Zamanla güzelliğinin yok olması.

DULUP: Eğrilmeye hazır kabartılmış yün.

DULLUK: Saçın, kulak önündeki favori kısmı.

DULUNMAK: Evin veya sokağın köşesinden dönüp giderek gözden kaybolmak.

DUMA/DUMAĞA/DUMAĞI: 1- Nezle, grip. 2- Öksürük. Öksürme. *Ör:* Çocuk dumağı olmuş, şunu bir hastaneye götür.

DUMA TUTMAK: Öksürük tutması, öksürük krizine yakalanmak.

DUMAGELMEK: Nezle olmak.

DUMANLI: Yayla.

DUMAS: Süzülmüş katı yoğurt.

DUMLU: 1- Soğuk. 2- Tüfek.

DUNCUKMAK: 1- Ağlamaktan boğulacak duruma gelmek. *Ör:* Bebeği uyutup pınara su getirmeye gittim, sonra geldim ki çocuk duncukmuş. 2- Hareketsiz kalmak, donakalmak. 3- Sıkıntılarını ve duygularını içine atmak.

DUNDAR: Korunaklı, üstü kapalı yer. *Ör:* Dundara gel, güneş vurmasın.

DUNUK: 1- Durgun. 2- Solgun renkli, mat. 3- Dökük, dökülen. 4- İç karartıcı.

DUNUKMAK: 1- Durgunlaşmak. 2- Rengin solması. 3- Dökülmek.

DURAK: Bön, avanak, salak.

DURALAŞMAK: Aniden saldırıp elini yüzünü tırmalayıp çizerek kanatmak.

DURAMADIĞINDAN TUZ KAVURMAK: Can sıkıntısından gereksiz işler yapmak. Cümle içinde kullanılışı: Duramadığından tuz kavuruyun.

DURGUTMAK. Durdurmak. *Ör:* Eşeği durgutup, pınardan su içtim.

DURLAK/DURLAG: Berrak, duru, temiz su.

DURUCAK: 1- Açık. Bulanık veya karışık olmayan. 2- Tanesi az çorba/ yemek.

DURUKMAK/DURU(K)HMAH: 1- Duralamak. 2- Bir an kararsız kalmak. 3- Heyecanın yatışması, sakinleşmek. 4- Çocukluk ve toyluk döneminin geçip haşarılığı, yaramazlığı bırakıp büyüyüp ağırbaşlı, sakin duruma ulaşmak. *Ör:* Şimdilerde duruktu bu, gençliğinde görseydin bir de. 5- Sessizce dalıp gitmek. 6- Susmak, sessizleşmek. 7- Ağlamaklı olmak. 8- Çıktığı ağaç dalı veya duvar üstü gibi yerden inemeyip orada almak. 9- Bir yere konulan bir eşyanın orada uzun süre kalması.

DUSKAY: Yakın arkadaş. Dost.

DUŞAK: Atın veya huysuz hayvanın yürümesini engellemek için ayağına takılan ip.

DUŞAMAK: Huysuz hayvanı, kaçmasını önleyecek biçimde ön ayaklarını iple bağlayarak serbest bırakmak.

DUŞLEYİN/DUŞLIYIN: Aniden, haberi olmadan, birdenbire.

DUŞMAK: Karşılaşmak.

DUŞYAMAK: Sıkı sıkıya, kaçamayacak biçimde bağlamak.

DUT: Çelik-çomak oyunu.

DUTAK/DUTAH: Ocaktaki yemek gibi sıcak şeyleri tutmaya yarayan elbezi.

DUTALGASI DUTMAK: 1- Eski kötü alışkanlığın ortaya çıkması. 2- Eskiden olmuş/bilinen bir krizin, sorunun, sıkıntının yeniden ortaya çıkması. *Ör:* Dedemin dutalgası duttu, babam hastaneye götürdü. 3- Dışarıda çok kötü dutalga var, ekinleri yok edecek.

DUTALIK/TUTALIK: 1- Sara, epilepsi. 2- Arada bir nükseden hastalık.

DUTMA/TUTMA: 1- Hizmetçi. 2- Ücretle tutulup çalıştırılan amele, çoban vb kimse.

DUTTURMAÇ: Çamaşır mandalı.

DUTU/TUTU: 1- Teminat, rehin. 2- Çoğunlukla oğlan evinin kız evine, bazan da kız evinin oğlan evine götürdüğü, içinde takı ve lokum, şeker gibi tatlı hediyeler bulunan hediye bohçası. 3- Sara hastalığı, sara nöbeti. *Ör:* Kızı, dutu dutuyor diye okula göndermediler.

DUTUNTU: Kesilmiş süt, sütün kesiği.

DUTURUK/DUTURU(K)H/DUTURUH: Ateş tutuşturmak için kullanılan kuru ot veya çok kurumuş yanıcı odun parçası.

DUTUŞMA(K)H: 1- İddialaşmak. 2- Güreşmek. *Ör:* Ali ile Mehmet her fırsatta dutuşurlar ama birbirlerine üstün gelemezler.

DUVAK/DUĞAK/DUĞA(H)K: 1-Mayalı hamuru ekmek yapmaya yarayan, saplı, yuvarlak ve yassı tahtadan yapılma alet. Ekmek duvağı. *Bkz.* TAPTIRMACAK. 2- Soğuk algınlığı gibi üşütme rahatsızlıklarında kullanılan bir tür tuğla/kiremit.

DUVAN: Tava.

DUVLAMAK: 1- Sinirlenip bağırıp çağırmak. 2- Bir şeyi/durumu/gelişmeyi kabul etmemek, razı olmamak.

DUVULDAK: Başıboş, aylak.

DUYGU/DUYGUM: Kulağa gelen duyum, işitilen bilgi. Ulaşan laf-söz.

DUZAABURNU: Bitkilere zarar veren, genellikle toprak altında yaşayan bir tür böcek.

DÜBÜR: 1- İki yaşındaki erkek keçi. 2- Anüs. Kıç.

DÜDEK: 1- Meyvenin çiçekten henüz yeni çıkmış çağlası, minik çağla. 2- Olgunlaşmamış meyve. *Ör:* Uşaklar düdek almaları yolmuş. 2- Haşlanmış kuru fasulye.

DÜDEN: 1- Mide ve boğaz. *Ör:* Önüne ne koyduysam sildi süpürdü, düdeni deşildi bunun. 2- İştah, oburluk. 3- Girdap, suyun dönerek girdiği çukur yer/delik. 4- Sulak yer.

DÜDÜ: 1- Çocukların çaldığı küçük kaval benzeri bir çalgı. 2- Keser, balta, kazma gibi ev ve tarım aletlerinin, çivi çakmaya vb. yarayan arka bölümü.

DÜDÜK: Boğaz, gırtlak.

DÜGLE/DÜĞLE: Düğüm.

DÜGLEMEK/DÜĞLEMEK: Düğümlemek, düğüm atmak.

DÜĞ: 1- Köftelik bulgur. 2- Sulu kar. 3- İlik, düğme iliği.

DÜĞDİ/DÜĞDÜ: 1- Kuş gagası. 2- Kenar, kıyı.

DÜĞDÜĞÜ: 1- Çok ince bulgur. 2- Çekiç, keser, kazma gibi letlerin kesici/delici olmayan arka kısmı, küt kısmı.

DÜĞE: Henüz boğaya çekilmemiş ve doğurmamış iki yaşındaki dişi dana.

DÜĞEME: Topaç.

DÜĞER/DÜVER: Toprak damlı evlerde damın yükünü çeken kalın ve uzun kereste.

DÜĞLEK/DÜĞELEK: 1- Kalın kabuklu veya ham durumdaki sert kavun. Kelek. 2- Şeytan Keleği, Acem Kavunu, Ebucehil Karpuzu gibi adları da olan, yol kenarlarında, arsalarda yetişen, kabak yaprağı gibi yaprakları olup yere serili biçimde büyüyen, serçe yumurtası büyüklüğünde ve içi öldürücü etkiye sahip zehirli bir sıvıyla ve tohumla dolu olan, bastırıldığında tohumları suyuyla birlikte uzağa fışkıran, zehirli sıvısı sinüzit gibi hastalıkların tedavisinde de kullanılan bitki. *Bkz.* CIRTATAN.

DÜĞLEMEK: İliklemek.

DÜĞMEÇ: Yumurta ve kuru ekmekle yapılan bir kahvaltılık.

DÜĞÜL: Dalıyla birlikte kopartılmış meyve. *Ör:* Düşüncesiz adam; kayısıyı düğül kopartıp getirdi.

DÜĞÜLCEK/DÖĞÜLCEK/DÜĞÜRCEK: Bulgurun en ince olanı.

DÜĞÜN EBESİ: Düğüne çağıran ve düğün davetiyelerini dağıtan kimse.

DÜĞÜR/DÜ(N)ĞÜR: 1- İnce bulgur. 2- Erkek tarafının kız tarafına görücü gitmesi. *Ör:* Sülo'nun oğlu Hasan için Veli'nin kızı Elif'e düğür geldiler. 3- Çok küçük tanecikler halinde yağan dolu. *Bkz.* GARIŞGAL.

DÜĞÜRATLI: Düğünde gelin almaya giden erkek.

DÜĞÜRŞÜ: Düğünde gelin almaya giden kadın.

DÜLÜNGÜ: Sonradan görme. Ne oldum delisi. *Ör:* Babasının evinde kuru ekmek bulamıyordu, kocaya geldi dülüngü oldu.

DÜMBEK: 1- Şişman. 2- Darbuka.

DÜMBÜL: Kalabalık, amaçsız toplanmış kuru kalabalık insan yığını. *Ör:* Başına bir yığın dümbülü toplamış bahçede içiyler.

DÜMÜÇ: Dürüm, ekmek dürümü.

DÜMSÜK: 1- Yumruk. 2- Dirsek.

DÜMSÜKLEMEK: Dirsekle vurmak.

DÜMŞELENMEK: 1- Oyalanmak. 2- Amaçsız biçimde gezinmek. 3- Bir işi yapıyormuş gibi davranmak.

DÜM VERMEK/DÜMÜNÜ VERMEK: 1- Tüm dikkatini ve ilgisini üzerinde toplamak. 2- Alışmak, bağımlısı olmak.

DÜNDERME: Çatı katı, tavan arası, çatı arası.

DÜNEKLİK: Kümes, tavukların tünediği yer.

DÜNGE/DÖNGE: 1- Dönemeç. Yolun keskin bir dönüş yaptığı yer. Viraj. 2- Yuvarlak bir şeyin dönmesi olayı.

DÜ(N)ĞÜRCÜ/DÜNÜRCÜ: Görücü.

DÜNÜĞÜNÜ/DÜNÜĞÜN: 1- Sürekli, biteviye, hergün. 2- İçinde bulunulan andan önceki zaman sürecine ait olmak üzere, sürekli yapılan bir iş/eylem veya durumu ifade etmek için kullanılır. *Ör:* Dünüğün kapımızdan gitmezdi, şimdi yüzümüze bakmıyor.

DÜPÜRTÜ: 1- Gümbürtü, yinelenen yüksek ses. 2- Kalbin gümbür gümbür atması.

DÜR: 1- Uzak, ırak. *Ör:* Atasözü: Dür git selamet gel. 2- İnci.

DÜRGE: Katlanmış, dürülmüş iki tane yufka ekmeği.

DÜRMEÇ/DÜREMEÇ: Dürüm. Arasına katık konup dürülmüş yufka ekmek.

DÜRMÜK: Dürüm.

DÜRTMEK: 1- Kışkırtmak. 2- Gammazlamak.

DÜRÜ: 1- Düğünde geline hediye edilenlerin arasına konulup düğümlendiği bohça. *Ör:* Aslı'nın dürüsünü çaldılar. 2- Gelin tarafının aldığı elbise veya elbiselik. 3- Düğüne davet edilenlerin oğlan evine gönderdiği kumaş ve elbiselik dokumalar.

DÜRÜLMEK: Meyvenin içindeki kurdun dışarıdan girmeyip, içeride oluşması. İncir, elma gibi meyvelerin kurdunun dışarıdan girmeyip, meyvenin içinde oluştuğuna inanılır.

DÜRÜM DÜRÜM DÜRZÜ: Ahlaksız, namussuzluk ve alçakça işler yapma konusunda çok çok ileri giden kimse.

DÜRÜŞMEK: Uğraşmak, çabalamak.

DÜRÜNGE: Yazdan kurutulup, kışın doğranarak küçükbaş hayvanlara verilen ot.

DÜŞEK: 1- Eski bir din büyüğünün, Alperen'in vurulup öldüğü, şehit düştüğü, öyle olduğuna inanılan, çoğu zaman sorunlara/dertlere çare aramak gelinip duaların okunduğu, kurbanların kesildiği vs. yer, bir tür yatır veya türbe. *Ör:* Eşeği öldür, bir yere göm, etrafını taşla çevir; üç ay sonra bizim ahali orayı düşek yapar. 2- Hisse, pay. 3- Tarlayı hisse sahiplerinin/ortakların dönüşümlü olarak sürüp hasat etmesi. 4- Mirastan düşen hisse.

DÜŞELEK: 1- Miras. 2- Mirastan düşen pay. 3- Babanın mirasından kıza/kızlara düşen hisse/pay.

DÜŞENBE: Pazartesi günü.

DÜŞENEK: 1- Miras. 2- Pay.

DÜŞGELMEK: Rastlamak, denk gelmek, tesadüf etmek.

DÜŞKÜN: 1-Hasta, yaşlı. 2-Fakir, fukara, kimsesiz, her şeyini kaybetmiş.

DÜŞMEK: Bir yere ulaşmak, varmak. *Ör:* Akşama kadar yürüyüp anca köye düşebildim.

DÜŞÜ: Dere ve çayların üzerindeki küçük boyutlu şelale.

DÜŞÜK: Her gördüğü şeyi isteyen, üzerine düşen şımarık ve huysuz çocuk.

DÜŞÜN: Mola, ara. Dinlenme. *Ör:* Heç düşün etmeden saatlerce yürüttü bizi.

DÜŞÜNGE: Fikir. Düşünme eylemi, düşünce.

DÜŞÜNTÜ/TÜŞÜNTÜ: Kaygılı biçimde düşünme, çarer arar biçimde endişeli düşünme.

DÜŞÜT: 1- Kişinin öldüğü yer, ölünen yer. 2- Ölüm olayı.

DÜVE-DÜĞE: Bir yaşını doldurmuş dişi dana.

DÜVEN: Bakkal, dükkan.

DÜZAL: Açık kızıl renk.

DÜZAYAK: Tek katlı, girmek için bir merdiveni olmayan, yer ile aynı hizadaki ev.

DÜZEN: Elle çalışan basit dokuma tezgahı.

DÜZENGİNLİK: Huzur. Dirlik-düzen.

DÜZENMEK: Süslenmek.

DÜZGÜLÜ: Uygun, hazır.

DÜZGÜN: 1- Özellikle yüze sürülen, cildi pürüzsüz göstermek amacıyla kullanılan otlardan yapılma macun veya krem. 2- Pudra, allık.

DÜZÜLMEK: 1- Süslenmek. 2- Kendine güzel giysiler almak.

-E-

EBE: Babaanne. *Ör:* Ebem gara tarladan yemlik toplamış, duza banıp yedik.

EBECİK: Yaşına göre çok bilmiş, ukala çocuk.

EBEÇ: Anaç, kart.

EBEGULAĞI: Salyangoz.

EBEGUŞAĞI/EBEMGUŞAA/EBEMKUŞAĞI: Gökkuşağı. *Ör:* Her yağmırdan soğna sarı depeni(n)ğ ardından ebemguşaa çı(k)hıy.

EBEM EKMEĞİ: Madımak otu.

EBİÇ: Çocukların birbirine dokunarak oynadığı bir oyun.

EBİÇÇİ/EBİCCİ: Azar azar veren, eli sıkı.

EBİŞKE: 1- Zayıf, güçsüz. 2- Uyuşuk, mıymıntı.

EBLEK: Geniş yüzlü. *Ör:* Eblek eblek bağa bir ba(k)hdı ki, gor(k)hdum gıız.

EBRİMEK: 1- Erimek. 2- İncelmek, eskimek. *Ör:* Bu kendir ebrimiş, gopmadan yükü eve ulaştırsaydı bari.

ECE: 1- Büyük kardeş, ağabey. *Ör:* Gocam ecesine ço(k)h hörmetli davranıy. 2- İyi, güzel. En iyisi. *Ör:* Ömer emmini(n)ğ gızı ece bir gız. 3- Bazı kadınların yüzlerini kapatmak için kullandığı örtü.

ECEME: Delik delmede kullanılan, keskin ve topuzlu demir.

ECER: Yeni. *Ör:* Dün şehere gettim, ecer bir balta aldım, gılıç gibi kesiy.

ECCİK/EÇÇİK/EZCİK: Azıcık, çok az. *Ör:* Gız Fatma, varısa eççik yoğurt versene.

ECENE: Demir balyozla vurup taş delmeye yarayan, demirden çubuk, değnek. *Ör:* Bu dağın gayasına ecene bile dayanamadı, gırıldı.

ECEVİT: Enerjik, çevik.

ECİ: 1- Abla. 2- Kardeş. *Ör:* Aman ecim gitme, çok yağmur var.

ECİT-MECİT: Uğursuz ve her yönüyle kötü olan, ahlaken ve kişilik yönüyle çökmüş, yozlaşmış nesil. Muhtemelen İslam-Arap literatüründeki "Yecüc-Mecüc" kavramının Türk diline uyarlanmış biçimi.

ECÜĞÜ SIZLAMAK: Şehvet duygusu kabarmak, azmak, cinsel yönden arzulamak.

ECÜK/ECİK: 1- Kasık. 2- Taşak, yumurtalık.

EÇ: 1- Mide, kursak. 2- İç, dahildeki. 3- Köfte içi. 4- Gönül, yürek.

EÇE: 1- Amca. Babanın kardeşi. *Ör:* Eçem dün akşam bize oturmaya geldi. 2- Ağabey.

EÇER: Oda.

EDE: 1- Baba. 2- Ağabey. 3- Muhitin yaşlı kimseleri. 4- Davulcu. 5- Büyükanne, nine.

EDE-GÖDE: Hem bir yağmur duası hem çocuk oyunu/eğlencesi ve hem de ortaklaşa pişirilen pilav. Yağmurun yağmadığı kurak mevsimde çocuklar toplanıp, galata adı verilen enli bir tahtanın üzerine bir kurbağa koyup, üzerini çamurla sıvar. Kurbağayla birlikte ev ev dolaşıp, maniler söyleyerek kapıları çalıp bulgur, pirinç, yağ, tuz isterler. Bu sırada, bereketin artmasını isteyen maniler söylerler. Söylenen manilerden biri şöyledir: Ede-göde ne gelir/Harmanlara selgelir/Acımızdan bayıldık/Susuzluktan kırıldık/Teknede hamur/Galatada çamur/Ver Allahım ver/Selli sulu yağmur.. Çocuklara bir şeyler verilen evlerden ayrıca grubun üzerine su serpilir. Köyün kadınları toplanan malzemeleri pilav yapar. Köyde bulunan herkes toplanıp pilavın başında yağmur duası yapar ve hep birlikte, pişirilmiş olan ede-göde pilavını yer.

EDİCİ: Düğün sünnet veya çok işçi tutulan hasat zamanlarında fazla tüketilen ekmek pişirmede ve hamur açmada yardım etmesi için ücretle tutulan bayan işçi.

EDİK: 1- Nakış. 2- Arkası açık ayakkabı. Terlik. *Ör:* Ediğini ayağına geçirip, şıpır şıpır seslerle ev ev gezer. 3- Çizme. Ökçesiz, kıvrık uçlu, yaklaşık 40 cm. konçları bulunan, çarığa göre daha özenle yapılmış, kadınların da giydiği çizme.

EDİRTLEMEK: Kapanmış bir konuyu tekrar tekrar gündeme getirerek bıktırmak.

EDİŞ/ETİŞ: Gürültü.

EDİŞMEK: Tartışmak, birbirine bağırıp çağırmak, münakaşa etmek. *Ör:* Ağabeyim ile ablam her fırsatta edişir.

EDÜK: Elde örülerek yapılan, topuğa kadar çıkan yarım çorap.

EDÜKLEMEK: Emme çağında yavrusu bulunan inek, koyun gibi hayvanların sağımı öncesinde, memeye süt inmesini sağlamak için yavrusuna bir miktar emdirilmesi.

EFİL: Esinti, esmek.

EFİLDEMEK: 1- Titremek, ürpermek. 2- Çırpınmak. 3- Esmek. Rüzgarın yumuşak esmesi.

EFİLTİ: 1- Kalp çarpıntısı. 2- Korku ve telaştan paniklemek.

EFİN: Meşe ağacının meyvesi, palamut, meşe palamudu. *Ör:* Kışın kestane niyetine efin patlatırdık, çok lezzetli olurdu.

EFİR: Yanma. Yanmış yer, bölüm. *Ör:* Gömleğin efirini yama ile kapat.

EFSİ/EĞSİ/EESİ/EKSİ: Ucu yanmış ya da yanan ucundan dumanlar tüten odun veya dal parçası.

EFTİK: 1- Çerez, kırıntı. *Ör:* Önüne bir tabak eftik koymuş, maç izliyor. 2- Oyalanmak. 3- Ufak-tefek iş veya bir iş yapıp oyalanma hali.

EFTİKLENMEK: Kıpırdanmak, yerinde duramamak.

EGE: Çocuğun velisi, çocuğa bakmakla yükümlü kimse.

EĞDİŞMEK: Tartışmak, ağız kavgası yapmak.

EGEŞMEK: Söyleneni yapmamak, söylenenin/istenenin tersini yapmak.

EĞ/EĞÜ/EÜ/EV/EÜĞ: Ev, hane, konut.

EĞBERİ/EGBERİ: Her şeyden önce, herkesten önce. En önce.

EĞDİ: Sebze, çiçek gibi küçük boyutlu yeşilliğin dibini aktarmada ve zararlı otların temizlenmesinde kullanılan küçük çapa.

EĞDÜ/EĞDİ: Kovanın içinden bal dalağını çekmeye yarayan, ucu kancalı demir çubuk.

EĞE/EYE: 1- Sahip. 2- Karın boşluğu. 3- Göğüs kafesi bölgesinde bulunan kaburga ve diğer kemiklerin her biri.

EĞECEN/EVECEN: 1- Aceleci. 2- Tezcanlı. 3- Telaşlı.

EĞECİK/EĞECÜK/EVECÜK: Acele eden, telaşlanmış haldeki.

EĞENK: Karasabanın el ile tutulan yeri.

EĞERTİ/EVERTİ: 1- Telaş. 2- Acele olma durumu, çabukluk.

EĞES: 1- Sitem etmek. 2- Nazlanmak.

EĞESLENMEK: 1- Alay etmek, dalga geçmek. *Ör:* Adam sennen eğeslendi, sesi(n)ği bile çıkaramadın. 2- Nazlanmak. 3- Sitem etmek.

EĞİM: Acele etme durumu. *Ör:* Deyim: Eğim eğim eğmek.

EĞİN/EYİN: 1- Sırt. Vücudun arka üst kısmı. 2- Giysi, üst-baş.

EĞİNTİLİ: Becerikli. Eli işe yatkın.

EĞİR: Arı dışkısı/pisliği.

EĞİRCEK/EĞERCEK/EĞCEK: 1- Küçük yuvarlak veya kare biçimindeki tahta parçasının arasından demir çengel geçirilip bir sapa bağlanmasıyla elde edilen, yün eğirmeye yarayan alet, kirman. 2- Yün eğirme aletinin alt veya üst ucuna dengeyi ve dönmeyi sağlaması için takılan yassı, yuvarlak veya köşeli, kenarları çirtikli, eliçi büyüklüğünde ortası delik tahta. *Bkz.* AĞŞAK. *Bkz.* AĞIRŞAK.

EĞRİK: İnek, sığır ve manda gibi büyükbaş hayvanların toplanma yeri.

EĞİRDEK/EGİRDEK: Mayalı hamurun yağda küçük topçuklar biçiminde kızartılmasıyla elde edilen yiyecek.

EĞİRMEK: Hiçbir işleme tabi tutulmamış koyun yünü veya keçi kılını tahtadan bir aletle fırıldak şeklinde çevirerek iplik haline getirme işlemi.

EĞİRTMEÇ/EĞİÇMEÇ: Kirman, yün eğireceği. Koyun ve keçi yününü eğirmede kullanılan, dört veya iki kanatlı özel yapılmış küçük bir tepe tahtasının ortasından sarkan 25-30 cm uzunluğundaki sapında eğirilmiş iplerin sarıldığı yün eğirme aracı.

EĞİŞ/EĞEŞ: 1- Demir sacdan yapılan, küçük bir küreğe benzeyen, sobadan kül ve ateş almaya yarayan alet, faraş. *Ör:* Eğişteki külü halının üzerine döktü. 2- Hamur teknesini kazımaya veya hamur kesmeye yarayan, yassı üçgen biçiminde, küçük ve kısa ağzı pek kesici olmayan alet. 3- Tandır ekmeği ve kavurma pişirmede kullanılan, ucu eğri ve iğneli demir çubuk.

EĞİŞMEK: Konuşmak, söyleşmek.

EĞİŞMEN/EĞİŞMEK: Uyumlu, yatkın.

EĞLEK/EYLEK: 1- Toplanma yeri. 2- Otlatma aralarında sürünün toplanıp dinlendirildiği, genellikle subaşı ve gölgelik yeri olan toplanma/dinlenme alanı. 3- Konaklama, dinlenme yeri.

EĞLENTİ: Piknik. Eğlence.

EĞLİ: Yerinde duran, hareket etmeyen.

EĞREK: 1- Koyun topluluğu/sürüsü. 2- Otlatma aralarında koyun sürüsünün dinlendirildiği gölgelik yer.

EĞLEŞMEK/EĞLENMEK: 1- Oturmak. 2- Oyalanmak. *Ör:* Kızlar, fazla eğleşmeden hemen eve gelin. 3- Bir yerde oturmak, ikamet etmek. 4-Yürürken, yola giderken biraz durmak.

EĞME: 1- İki dağın arasındaki alçak yer. *Ör:* Karşı dağların eğmesinde kurtlar gezinir. 2- Dikenli ve bodur ağaçlı alan. 3- Samanlık.

EĞMECEK/AĞMECEK: Çatal değnek/sırık.

EĞMEÇ: 1- Kavis, eğrilik, yay gibi olma durumu. 2- Eşyanın, kap-kacağın veya başka nesnenin eğimli, kavisli kenarı. *Ör:* Bakır tepsi eğmecinden kırılmış.

EĞMEK/EĞDİRMEK/EYMEK: Acele etmek, acele ettirmek. *Ör:* Eğdirip durma, yetiştirmeye çalışıyorum işi.

EĞMELENMEK: Sıkılmak, utanmak.

EĞMELİ: Utangaç.

EĞMENÇ/EĞMENÇE/EĞMEÇ: Bir dalı veya başka şeyi tutup eğmeye, yaklaştırmaya, almaya yarayan ucu çatallı sırık. *Ör:* Ceviz çarparken (cevizi ağaçtan indirip toplamak) sırığın yanı sıra yanında bir de eğmenç bulundur.

EĞMENE: Gönülsüzce, ağır aksak yapmak. *Bkz.* MEŞMENE.

EĞNEL: Ekin biçerken tutulan/izlenen güzergah.

EĞNENMEK: Ceketin omuzlara kabadayıların yaptığı biçimde alınması. Kollar ya cebe sokulur veya içeri çevrilir, ardıdan ceket giymeksizin omuzlara alınır.

EĞNİ: Giysi. *Ör:* Üstüne aldığı her eğniyi yakıştırır.

EĞRALTLIK: İmece.

EĞRE/EYRE: 1- Eğreti. 2- Ödünç, emanet.

EĞREÇ/EVREÇ: Sacda açılmış hamurdan yufka ve açma türü ekmek pişirme işinde kullanılan, dört-beş santim eninde, 1 metre uzunluğunda, ince, ekmeği altından sokup çevirmeye yarayan araç.

EĞREK/EĞLEK/AĞREK/AĞLEK: 1- Bir yerde durmak, oyalanmak. *Ör:* Kahvehanede eğrek eğrek oturacağına evine gelip işine bakmıyor. 2- Uğramak. 3- Mevsim sonuna doğru yaylalarda kurulan eğlence yeri.

EĞRELİ ÇEHRE: Asık surat.

EĞREN: Sudaki girdap, anafor, suyun dönmesi.

EĞRETİ: 1- Geçici. 2- Benimsenmeyen.

EĞRİ: Kötü yola düşmüş, adı çıkmış, ahlaksız kadın. *Ör:* Selda için eğri kadın diyorlar ama günahını almayayım, ben gözümle görmedim.

EĞRİCE: 1- Bazı yörelerde 5 Mayıs, bazı yörelerde 6 Mayıs'ta kutlanan Hıdrellez günü. *Ör:* Bu seneki eğricede sabaha kadar ateş yakıp üzerinden atladık. 2- Büyükbaş hayvanı ısırıp huylanmasına ve kaçmasına neden olan gri renkli, iri ve uzun, kambur belli bir tür sinek. Büğelek. 3- Su kenarlarında çoğalan bir sinek türü, su sineği. 4- Nevruz günü.

EĞRİLCE: Erik gibi meyvelerin, tam sağlıklı gelişmemiş, içi boş veya bir nedenle yamuk, içi boş vs. olanları.

EĞRİLİK ETMEK: 1- Doğru ve dürüst davranmamak. 2- Erkeğin kadını veya kadının erkeği ayartmaya çalışması.

EĞRİM: 1- Domates. *Ör:* Ninem bostana iki garık eğrim ekti. 2- Mağara. 3- İnsan yapısı olmayan doğal yollardan oluşmuş kaya çukuru/oyuğu.

EĞRİŞ: Spatula. Mala. Çeşitli tür, biçim ve boyutları olabilen mala/spatula.

EĞRİŞMEK: Üzülmek.

EĞRİTMEK: Yanlış yöne sürüklemek. Saptırmak.

EĞSİ/EĞESİ/EYSİ/EESİ: 1- Köseği/kösseği/kösseğe. Ocak/soba karıştırmakta ve kül çekmekte kullanılan, bir kısmı hafif yanıp kararmış değneğimsi odun. Ocakta bir kısmı yanmış, bir kısmı yanmamış halde duran odunlar için de aynı isimlendirme geçerlidir. Eğsinin/köseğinin Bektaşilik öğretisindeki yeri çok önemlidir. Bektaşilik öğretisine/inancına göre Pîr yani Ahmet Yesevi, Hacı Bektaş Veli dahil birçok halifesini, 'ocak'tan aldığı kösseğiyi/eğsiyi fırlatıp; "Haydi git, diyar-ı Rum'da bu köseğinin düştüğü yeri bul, oraya ocağı kur, oranın manevi fethini tamamla" diyerek Anadolu'ya göndermiştir. Halifeler de Anadolu'ya gelip o atılan köseğiyi bulup, orada 'ocağı' kurmuştur. Alevi/Bektaşi öğretisindeki 'ocak' kavramı ve kurumunun buradan geldiği savunulmaktadır. 2- Domatesten yapılan salça.

EĞZENMEK: Vakit öldürmek, oyalanmak.

EĞSİKLİ: Bayan. Kadın, kız.

EĞŞEK: Eşek.

EĞÜ/EÜĞ: Kendisini uzaktan veya görmeksizin bağırarak çağıran, arayarak bağıran kimseye, "Ben buradayım, evet ne diyorsun' anlamında, yine aynı şekilde bağırarak verilen yanıt/karşılık.

EHNEZ/ÖHNEZ: Zayıf, güçsüz.

EHNEZİMEK/ÖHNEZİMEK: 1- Çok acıkmak. Aşırı açlık. Açlıktan dermansız/güçsüz düşmek. *Ör:* Öyle ehnezimiş ki konuşmaya dermanı yok. 2- Giysi veya bez türü şeylerin yıpranıp aşınması, incelmesi, eskimesi. *Ör:* Gömleğin yakası çok öhnezimiş. 3- Zayıflamak, güçsüz düşmek.

EK: Dağ. Yüksek dağ.

EKE: 1- Yaşlı, büyük. 2- Tecrübeli, ustalaşmış, olgun. 3- Çocukluk çağını aşmış, büyümüş kimse. Küçük veya çocuk olmayan kişi. *Ör:* Oğlanla kız artık ekeldiler, odalarını ayıralım. 4- Yaşlı ve kart hayvan. 5- Ağabey, büyük erkek kardeş. 6- Cinfikirli, kurnaz. 7- Babacan tavırlı. 8- Yetişmiş, bilgi sahibi, çok bilgili. 9- Evde kalmış, yaşı geçmiş kız. 10- Kabadayı. 11- Görgülü ve olgun. 12- Çok konuşan. *Ör:* Sessiz, durgun biriydi, bize alışınca ekeleşti. 13- Amca. Babanın kardeşi.

EKEL: Bilgili, tecrübeli.

EKELEMEK: Dökmek, serpmek, serpiştirmek, saçmak. *Ör:* Kapının önündeki tarlaya dün biraz arpa ekeledim.

EKELENMEK: Büyüklenmek, böbürlenmek, övünmek, havalara girmek. *Ör:* Sürekli ekelenir fakat öyle durduğuna bakma, içi boş bir adamdır.

EKENEŞ: Arkadaş, ahbap, dost.

EKETOKA: Yaşlı, olgun, feleğin çemberinden geçmiş kimse.

EKEZE/AKEZE: Baston, asa.

EKİLEMEK: Tahıl ekili tarlanın yabani, asalak otlarını ikinci kez temizlemek.

EKİN: Henüz hasat edilmemiş, derilmemiş, tarladaki buğday, arpa gibi hububat.

EKİNAĞZI: Ekin ekilecek tarla.

EKİN AYI: 'Baba Hesabı', 'Sıçan Yılı', 'Tavşan Yılı' veya 'Çoban Hesabı/Takvimi' de denilen bir tür tarih hesaplama yönteminde Temmuz ayına verilen ad.

EKİNEK/EKENEK: 1- Ekime uygun tarla. 2- Tohumluk olarak ayrılan buğday, arpa vb. tahıl.

EKİR: Kötülük. *Ör:* Aşık İfşani'den: Şu gönlümün gine gitmez ekiri/Lazım oldu bulamadım şükürü/Bize verdi akıl ile fikiri/Onların aşkına Allah diyelim.

EKİRİN/EKRİN: Yavaş, yavaşça, ağır.

EKİŞ: Harmanda sapı ezip buğday ve samanı ayırmada kullanılan, altında kesici çakmak taşları dizili ağaçtan yapılma alet. *Bkz.* DÖĞEN.

EKİŞMEK: 1- İneğin, sağılmak üzere arka ayaklarını açarak pozisyon alması. 2- Yanaşmak, yakınlaşmak.

EKİŞ YAPMAK: Buğday/ekin ekmek.

EKLEŞMEK: 1- Sürekli olarak tacizde bulunmak. 2- Sataşmak, kavga aramak, musallat olmak.

EKLETMEK: Yiyecek yemek.

EKMEKLİ: Cömert, varlığını ihtiyaç sahiplerine ve açlara dağıtan kimse.

EKSİKLENMEK: Kompleks, aşağılık kompleksi. Kendine güvenini yitirmek.

EKŞİ/EŞKİ: 1- Domates salçası. 2- Kızılcık şurubu. 3- Erik.

EKŞİLEMEK: Mayalamak. *Ör:* Hamur ekşiledim, akşama ekmek pişirecem.

EKŞİLİ: Mayalanmış hamurdan yapılan ekmek. *Ör:* Dün ekşili ekmek bişirdim.

EKŞİLİK: Maya. Hamur mayası.

EKŞİMEK: 1- Hüzünlü ve üzüntülü görünüp konuşarak kendini acındırmak. 2- Kesilmiş sütten yapılma bir tür çökelek. *Ör:* Ekşimeği getir de yiyelim.

EKTİ/EKTÜ: 1- Gezgin. Gezmeyi çok seven, sürekli gezen. 2- Doğduğu sıralarda anası ölen ve başka bir sütlü keçiye alıştırılan keçi yavrusu/oğlak. 3- Açgözlü, gözü doymaz. 4- Asalak.

EL: Dibekte dövme işinde kullanılan, saplı, silindirik demir gereç.

ELBİR: 1- Aracı, arabulucu, elçi. 2- İşbirlikçi.

ELBİZ: 1- Örümcek. 2- Örümcek ağı.

ELCEK/ELİCEK: 1- Sap, tutacak yer. Tırpan gibi tarım aletlerinde, sapa takılan ve bir elle tutulacak büyüklükteki küçük çıkıntı/sap. *Ör:* Elceği iyi düzlememişsin, biraz ot biçtim, elimi su topladı. 2- Eldiven.

ELCİK: Anası herhangi bir nedenden ölen koyun yavrusu, kuzu.

ELCİL: İnsana alışmış, ele gelen, insanın elinden yiyecek alıp yiyen yabani hayvan. Daha ziyade kuşlar için kulanılan bir ifadedir.

ELÇİK: 1- Cana yakın. 2- Evcil.

ELÇİM: 1- Taranıp temizlenmiş, kabartılmış bir tutam yün. 2- Yün tararken, ele bir taramalık miktarında alınan, bir tutam yün.

ELÇİNMEK: Elini kaldırıp vurur gibi yapmak. *Bkz.* SEKSENMEK.

ELDAŞI/ELTAŞI: Elle kullanılan değirmen.

ELDEN GELMEK: Tokalaşmak, musafaha. *Ör:* Aferin sana, elden gel bakalım.

ELDEN KOYMAK: İhmal etmek, bırakmak, bir şeyden vazgeçip başka bir şeye yönelmek.

ELDESTİ: Küçük su testisi.

ELECEK: İplik eğirmeye yarayan, ortası şişkin, uçları sivri ve çentikli, tahta alet.

ELEKÇİ: 1- Çingene. 2- Çalışmayıp gezen. 3- Tembel.

ELEKLEMEK: Çok gezmek.

ELEM: Herkes, bütün çevre, elalem.

ELENTİ: 1- Elekte tahılı eledikten sonra, alta geçmeyip eleğin içinde kalan taş, çakıl, buğday ve sap-saman karışımı, daha çok tavuk yemi veya hayvan yemine katkı olarak ayrılan kaba yem. *Ör:* Bu elek iyi elemiyor, iki çuval elenti çıktı. 2- İşi yaramaz, ıskarta kimse.

ELET: İlet, götür, ulaştır.

ELETMEK: İletmek, ulaştırmak, götürmek.

ELEVAY: 1- Fazlaca duyarsız, gamsız. 2- Tembel. 3- Beceriksiz, elinden iş gelmeyen. 4- Serseri, başıboş. 5- Avanak. Ahmak.

ELEVCİK/EVCİK: 1- Bahçe, bağ veya ekili tarlanın gözetlenmesi amacıyla oralara ahşap ve çalı-çırpıdan kurulan tek odalı kulübe. *Ör:* Üzüm bağına elevcik yapıp kimse yolmasın diye bekleyeceğiz. 2- Bazı çocuk oyunlarında kız oyuncunun anne olarak durduğu temsili ev. 3- Oyuncak ev.

ELEZGİ: Kilit.

ELGÖRDÜ: Gösteriş, fiyaka. Sahip olunan bir şeyle hava atmak. *Ör:* Bu elgördücü kadın, yeni yüzüğünü göstermek için elini iki saat yüzünde tuttu.

ELİEĞRİ: Hırsız.

ELİGÜLLÜ: Kleptoman. Ufak-tefek şeyleri çalma alışkanlığı olan. *Ör:* O kadın eligüllüdür, eve geldiğinde gözünü üstünden ayırma.

ELİ HARATLI: Uğursuz. Söylediği sözden veya yaptığı işten uğursuzluk gelen kimse.

ELİİŞLİ: Becerikli, elinden çok iş gelen. Maharet sahibi.

ELİK/ELİKGEÇİ/ELİK KEÇİSİ: 1- Geyik. 2- Karaca. 3- Yabankeçisi.

ELİKMEK: Yapılan iyiliğe veya edilen hizmete karşı duyulan eziklik, mahcubiyet. *Ör:* Dara düştüğünde biraz yardım etmiştim, beni her gördüğünde işte böyle elikir.

ELİNE VARMAK: 1- Gelen yaşlı misafirlerin veya uzun süre ayrı kaldıktan sonra eve dönen evin büyüklerinin, 'hoş geldin' anlamında elini öpmek. *Ör:* Gızım Hacı Ali'nin eline varsana; adam kalkmış evimize gelmiş. 2- Hacdan veya gurbetten dönen yaşlı birinin evine hoş geldin ziyreti yapmak.

ELİŞMEK: Sataşmak, karışmak. Müdahale etmek. *Ör:* Annem her şeyime elişiyor, bıktım artık.

ELİUZUN: 1- Çalına, hırsızlama huyu bulunan. 2- İlişkileri güçlü olan, gücü birçok şeye yeten.

ELLAM/ELLAAM: Sanırım, galiba, herhalde.

ELLE: 1- Olasılık. 2- Galiba, sanırım.

ELLEK: 1- Becerikli, işini iyi yapan. İşinin ehli. 2- Hareketli, oynak. 3- Kalleş, kaypak, riyakar, ikiyüzlü. 4- Eğirilmek üzere ele alınan bir tutam miktarında yün.

ELLEŞMEK: 1- Yardımlaşmak, işbirliği yapmak. 2- Tek kişinin kaldıramayacağı kadar ağır bir yükü, iki veya daha fazla kişinin el vererek kaldırması. *Ör:* Gardaş şuna bir el at da elleşek.

ELLİ: Cömert, eliaçık.

ELLİCE: Tava.

ELLİCEK: Eldiven.

ELLİĞİ GEÇMEK: Korkmak.

ELLİK: 1- Eldiven. 2- Buğdayı galıçla biçerken parmaklara takılan, tahta ve deriden yapılmış, başak demetini kavramaya yarayan bir tür hasat aleti. *Ör:* Eline elliği geçirdi mi, onu kimse tutamaz, tarlanın öbür ucundan çıkar. 3- İşin son bölümü, mola vermeden bir kerede bitirilecek miktardaki iş. *Ör:* Bir ellik işimiz kalmıştı ama hava karardı, mecburen yarın da geleceğiz. 4- Sahur. Sahur yemeği veya vakti.

ELLİKLEME: 1- Elle yolunmuş bir tutam ot veya buğday destesi. 2- Elle yolunmuş nohut, mercimek vb.

ELLİKLEŞMEK: Ekin biçerken tüm biçicilerin ahenk için dans eder gibi biçmesi.

ELLİLİ: Uygun boyut ve yapıdaki yaş ağaç kabuğunun bütün olarak boru şeklinde çıkarılıp, üzerinde delikler açılmasıyla yapılan ve çalınan bir çalgı, müzik aleti.

ELMEK: 1- Avuçlamak. 2- Eline almak. 3- Tek bir el ile tutacak kadar miktar. Demet. 4- Ölmek. Vefat etmek. 5- Bir şeyi bir yere asmak, takmak, tutturmak.

ELÖPEN: Küçük bir kertenkele türü.

ELÖVE: İş bilmeyen, eli işe yatkın olmayan.

ELSİNMEK/İLSİNMEK: 1- Yabancılamak, yabancı gibi görmek. *Ör:* Gelin geleli iki sene oluyor ama köyde herkes onu halen elsiniyor. 2- Benimseyememek.

EL TUTMAK: Yardımına gitmek, yardım etmek.

EM: 1- Yetenek/kabiliyet. Beceri. 2- İlaç. 3- Çare.

EMCEK: Meme. Yavrunun emdiği meme.

EMCİ/EMÇİ/EMİCİ: 1- Doktor, hekim. 2- Otlardan ve diğer şeylerden ilaç yapan kimse.

EME/AMA/AME: Babanın kızkardeşi, hala. *Ör:* Emem hastalandı.

EMECEN: Kertenkele. Küçük bir kertenkele cinsi.

EMEÇER/EMAÇER: Yararlı, işe yarayan.

EMEGEÇMEK: Yararlı olmak, işe yaramak, sorunun sona erdirilmesinde katkısı olmak.

EMEL: Olanak. Fırsat.

EMEN: 1- Utanç. Utanma. *Ör:* Hiç mi emenin yok; yetimin malı yenir mi? 2- Üzüm veya meyve fidanı dikmek için açılan küçük çukur. 3- Çocuk oyunlarında hedef.

EMENDİRMEK: Sıkıntı vermek, eziyet etmek. Yormak, eza vermek. *Ör:* Yaşlı kadını bu kadar emendirmeyin, yazıktır.

EMENMEK: 1- Yorulmak. 2- Utanmak. 3- Üşenmek. 4- Varmak, ulaşmak. 5- Seyr-ü sefer, gidip gelmek.

EME YARAMAK: Derde derman olmak, işe yaramak, yararlı olmak. *Ör:* Aldığım pantolon eme yaramadı, iki gün sonra yırtıldı.

EMİK: 1- Omurilik. 2- Beyin.

EMİLİK: Yeni doğmuş koyun ve keçi yavrusu. *Ör:* Önce emilikleri emzirelim, sonra sağarız.

EMİNMEK: Hayvanın sütünden yararlanmak, sütünü sağıp içmek/kullanmak. *Ör:* Danası var diye inekten eminemiyoruz.

EMİŞ: Kuzu ve oğlakların annelerini emmesi/emzirilmesi işi.

EMİŞEK: Süt kardeşliği, süt kardeşi. *Ör:* Ayşe ile Mehmet emişik, birbiriyle asla evlenemezler. *Bkz.* EMİŞİK, *Bkz.* EMÜŞÜK.

EMİŞİK: 1- Yavrulu koyun ve keçilerin sağılmadan önce yavrularına emzirilmesi işlemi. 2- Kardeş olmayıp aynı anneden süt emmiş iki kişi, süt kardeşliği, süt kardeşi. *Bkz.* EMİŞEK, *Bkz.* EMÜŞÜK.

EMİŞME: Süt kardeşi. Aynı anneden süt emmiş fakat kardeş olmayan kişiler. *Ör:* O benim emişmem; hastalanmış, ziyaret etmem lazım.

EMİŞMEK: 1- Aynı anadan doğmayan, gerçekte kardeş olmayan iki bebeğin aynı memeden emmesi, süt kardeşi olması. 2- Yapışan bir yiyecek veya tatlı yüzünden dişlerin birbirine yapışması. 3- İki maddenin bir daha ayrılması çok zor veya imkansız biçimde birbirine yapışması.

EMİŞTİRMEK: Dana, kuzu ve oğlakları analarının yanına bırakıp emmelerini sağlamak.

EMLEK: 1- Avuç içi. 2- Demet, tutam.

EMLEMEK: 1- Tedavi etmek. İlaç vermek. 2- Bir yarayı ilaçla iyileştirmek, iyileştirmeye uğraşmak.

EMLENMEK: Tedavi olmak. İlaç almak. *Ör:* Her gün emlenmezsem tansiyonum çıkıyor.

EMLİK: 1- Henüz yeni doğmuş ve anasının memesini tutup emmeyi yeni öğrenmiş keçi veya koyun yavrusu. 2- Anası ölmüş kuzu veya oğlak.

EMMİCE/EMİCE: Amca.

EMMİDEŞ: Kuzen. Amcazade. Baba tarafından akrabalar.

EMSİZ: 1- Beceriksiz, elinden iş gelmeyen. 2- Önemsiz.

EMÜKLÜ/EMİKLİ/AMÜKLÜ: Bitli. Vücudunda çok sayıda bit olan kişi. *Ör:* Emikli Fatma bize geldi, iki saat oturdu, ev bitle doldu.

EMÜŞÜK: Süt kardeşliği, süt kardeşi. *Bkz.* EMİŞİK, *Bkz.* EMİŞEK.

EMZİK: 1- Süt kardeş. 2- Çam sakızı.

EN: 1- İşaret, iz. 2- Genellikle kime ait olduğunu göstermesi için hayvanın kulağına kesik atma, dağlama, yakma ya da sırt bölgesine boya sürme biçiminde yapılan işaret/iz. Sahip olunan önemli eşyanın, ağacın üzerine de en konur. Sık ağaçların bulunduğu yerlerde ağacın sahibi, ağaca kertik açarak veya boyayarak, sahibi olduğuna ilişkin kendi işaretini koyar. *Ör:* Bugün çobanla birlikte inekleri enledik. 3- Kemiklerdeki eklem yeri. 4- Dişi hayvanın üreme organının dış yüzeyi, görünen kısmı. 5- Bez parçası.

ENCAŞŞAA: Aşağı doğru, yukardan aşağı iniş durumu.

ENCİK: 1- Yavru. 2- Yeni doğmuş kedi, köpek yavrusu.

ENCİKLEMEK: Kedi, köpek, yılan gibi hayvanların doğurması, yavrulaması.

ENDEĞİR: 'Hemen orası, oracık, oracıkta'. *Ör:* Şu tepeyi döndüğünde köy hemen endeğirde.

ENDEK: 1- Alçaktaki, alt düzeydeki. 2- Aşağılık, şerefsiz, bayağı. Adilik yapmış kimse. *Ör:* O endek çobanı köyden kovun! 3- Dar, ensiz.

ENECEK: Merdiven.

ENEĞİ/ENEĞÜ: 1- Çok/aşırı şişman olan kimse. *Ör:* Sakatlanıp eve kapandı, altı ayda eneğiye dönmüş. 2- Kapı arkası kilidi.

ENEK: 1- Anapara, sermaye. *Ör:* Biz Ayşe'nin altınlarını, o da karısının altınlarını enek yapıp dükkanı açtık. 2- Kumar oyunlarında ortaya sürülen veya sahip olunan tüm para, sermaye, kumar parası. 3- Bilye. 4- Misket oyununu oynamak için kullanılan madeni para. 5- Sabanın ucuna geçirilen, toprağa girip tarlayı süren sivri demir. 6- Aşık oyununda ortaya dikilen aşık. 7- Koyun veya keçinin diz kemiği.

ENEK/E(N)ĞEK/: 1- Karasabanın tutacak yeri, sap bölümü. *Ör:* Toprağın altı çok taşlı, eneğe fazla bastırma. 2- Sahibinin kim olduğunun anlaşılması için genellikle büyükbaş hayvanların kulağına yapılan bir tür damgalama.

ENEKE: 1- Anaç, büyük, baş, lider. 1- Taşın ayakta sektirilmesine dayalı bir taş oyunu. 3- Bazı taş oyunlarında kullanılan yassı ve düz taş.

ENEZE: 1- Zayıf, ince, çelimsiz. 2- Gelişmemiş, küçük ve sıska kalmış. 3- Yavaş hareket eden.

ENEZLENMEK: 1- İşi ağırdan almak. 2- Savsaklamak, baştan savmak.

ENGEME: 1- Set. 2- Engel.

ENGİ: 1- Hastalık. 2- Vücudun ateşinin aşırı yükselip havale geçirme durumu. *Ör:* Babam gene engi geçirdi.

ENGİN: Nezle. Burun akması.

ENGİR: Ağaçta yeni çıkan filiz, sürgün. *Ör:* Bahar geldi bütün elmalar yeni engirler sürdü.

ENGLİK: Halk ilacı, bitkilerden yapılma ilaç, kocakarı ilacı.

ENGÜR: 1- Üzüm suyu. 2- Üzüm tanesi.

EN(Ğ): 1- Geniş hendek. 2- Derin yer, uçurum.

ENİ/ENİY: 1- Anne. 2- Kaynana.

ENİK: Yeni doğmuş kedi, köpek yavrusu.

ENİKEY/ENKEY: Sevgili anne, annecik.

ENİKLEMEK: Yavrulamak, doğurmak. Kedi ve köpek için kullanılır.

ENİKMEK: Sakinleşmek, sinirin, kızgınlığın geçmesi.

ENİKSİZ: Gereksiz, lüzumsuz.

ENLEMEK: 1- İşaretlemek. *Ör:* Bostanda karpuzları enleyip eve gittim, sabah geldiğimde amelelerin gene karpuz yolduğunu anladım. 2- Kaybolması durumunda veya çobanın tanıması için, hayvanın kime ait olduğunun anlaşılması için kulağına bıçakla belli bir biçimde çentik açmak veya kulağına, boynuna kızgın demir basmak ya da belli yerlerine çıkmaz boya sürmek.

ENNİK: Ekin biçerken ele geçirilen deri ve tahtadan yapılma eldiven, ellik.

ENTEŞ: Yaşıt, akran.

EPÇİK/EBCİK: Zurnanın çalarken ağza alınan kamıştan yapılma kısmı. *Ör:* Zurna çalarken epçiği dudaklarının arasında fazla sıkma.

EPEK/PEK/PEG/PEĞ: Bina yıkıntısı, yıkılıp haraber haline gelmiş bina. Yıkılmış binanın harabe haline gelmiş yeri.

EPELEMEK: Serpmek. Suyu serpiştirmek.

EPİŞEK: 1- Yapışkan. 2- Sırnaşık.

EPİŞİK: 1- Beceriksiz, elinden iş gelmeyen. 2- Yapışkan özelliğe sahip.

EPMEK. Ekmek.

ERBET: 1- Kötü, berbat. 2- Çirkin. *Ör:* Bu adam erbet işaret..

ERBİ: Başörtüsü, yazma.

ERÇEL/EREÇEL: 1- Yaramaz çocuk. 2- Delidolu, haylaz.

EREK: Ormandaki ağaçsız, açık alan. *Ör:* Yürüye yürüye sonunda bir erek bulup orada az nefes aldık.

EREKLEŞMEK: Toplaşmak, toplaşıp bekleşmek.

EREKMEĞİ: Sahur yemeği veya sahurda kurulan sofra.

EREM: 1- Boşa harcanan, israf edilen. 2- Amaçsız, amacı olmayan.

EREME: Eğri boynuzlu keçi veya keçinin eğri boynuzu.

EREMPEREMERENPEREN: Darmadağınık, karmakaşırık. *Ör:* Eğlenelim dedik ama ev de eremperem oldu yani.

ERE VARMA(K)H: Kocaya gitmek, bir bayanın evlenmesi durumu.

EREZ: Kilit. Kapı kilidi.

EREZİ: 1- Kapı kilidi. 2- Kilidin takıldığı yer.

EREZLE: Kapıya takılan zincirli kilit.

EREZLEMEK: Kilitlemek. *Ör:* Sabah tarlaya giderken kapıyı erezlemeyi unutmuş, eve hırsız girmiş.

ERGİCE: Az eğri, biraz eğrilmiş.

ERGİTMEK: Eğmek, bükmek.

ERİK DİZMEK: Evli kadının kocasıyla geçirdiği ateşli bir gecenin, sevişmenin ardından, boynunda morluklar oluşması. Sevişirken erkeğin, kadının boynunu ısırmasıyla oluşan, küçük, dizili morluklar. *Ör:* Ne o gızz, gece gene erik mi dizdiniz?

ERİKMEK: 1- Büyüyüp yetişmek. 2- Şımarmak. 3- Aşırı gitmek, haddini, sınırını aşmak.

ERİNCEK/ERİNGEN/ERİNGİN: Üşengeç. Tembel. Bir işi yapmaya gözü kesmeyen kimse.

ERİNMEK: Gözü kesmemek. Üşenmek.

ERİŞ: İşlenmemiş ham iplik.

ERİŞGİ: Sucuk. Et sucuğu.

ERİŞİK: 1- Huysuz, saldırgan, sağa-sola sataşıp kavga eden. 2- Yetişkinlik çağındaki kimse. *Ör:* Bekir'in oğlu da artık erişimiş, yakında everir. 3- Cin peri. 4- Cin çarpması hali.

ERİŞİKLİ: 1- Cinli, cinci. 2- Cin çarpmasına maruz kalmış kimse.

ERİŞMEK: 1- Cin çarpması. *Ör:* Hasan'ın gelinine erişmişler. 2- Uzanmak, uzanıp yatar vaziyet almak.

ERKEÇ/ERGEÇ: 1- İki yaşına gelmiş genç teke. 2- İri, gösterişli, sürüye liderlik yapan teke. 3- Enenmiş/burulmuş dört yaşlarındaki teke.

ERLEMEK: 1- Sövmek. 2- Öfkelenmek, kızmak. 3- Kavga etmek, vuruşmak, mücadele etmek.

ERNİKSİZ: Üşenmeden her işe koşturan, her işe el atan.

ERNİM: Ağrı, acı, sızı.

ERNİMEK: 1- Giysinin veya bezin eskimeye, pörsümeye yüz tutması. *Ör:* Hasan Emmi fakirdir, ernimiş giysi giyer ama temiz giyer. 2- Acımak, sızlamak, ağrımak.

ERPİ/ERPÜ: 1- Çürük. 2- Ezik, ezilmiş.

ERPİK/ERPÜK: 1- Erimeye, akmaya yüz tutmuş. 2- Baharla birlikte erimeye başlayan kar. 3- Gereğinden fazla pişmekten dolayı içindeki sert kalması gereken malzemenin de yumuşadığı, eridiği yemek. 4- Yumuşamış, yumuşak. *Ör:* Misafirin önüne erpik iki şeftali çıkardı.

ERPİMEK/ERPÜMEK: Çürümek, çürüyüp dökülmek. *Ör:* Zavallı nenem, 10 senedir yatalak, artık etleri erpimeye başladı.

ERSİN/ERSÜN/ÖRSÜN: Ekmek yapımında hamuru kesmeye ve tekneden, sacdan yapışmış hamuru kazımaya yarayan, ucu keskince ve yassı demirden alet.

ERTE: Gerdek gecesinin ardından gelen ilk gün yapılan, gelinin damat yakınları için baba evinden getirdiği hediyeleri dağıtma töreni. *Ör:* Bizim Şevket'in avradını ertede gördüm, maşallah çok güzel ve canayakın.

ERTELİK: 1- Sahur yemeği. 2- Sahur vakti.

ERTİŞİK: 1- İşi zamanında bitirmeyen, ihmal eden, erteleyen. 2- Gittiği yerden/görevden zamanında dönmeyen.

ERTİŞMEK: 1- Yapılması gereken işi ertelemek, ihmal etmek. *Ör:* Ertişip durdun, en sonunda harmandaki samanın üzerine kar yağdı. 2- Yaptığı işte hızlı olmamak, yavaş davranmak. 3- Gittiği yerden zamanında geri dönmemek.

ERTMEK: 1- Ortadan kaldırmak, yok etmek. 2- Vazgeçmek. 3- Ertelemek.

ESEBALI: Dayanıklı, kışın da yaş olarak saklanıp yenebilen bir üzüm çeşidi.

ESEL/ESİL: Çok az yemek yiyen, boğazsız, yemeklerle arası iyi olmayan. *Ör:* Bu esil oğlan bu gidişle büyümez, böyle bodur kalır.

ESELEMEK: Hatalı ve yanlış yapmak.

ESELET: 1- Gerçek, hakikat. 2-Ciddi.

ESELETTEN: Yapmacıksız, gerçekten, ciddi. Hakikaten. *Ör:* Gelecem dedi, inanmadım, bi de ba(k)hdım eseletten gelmiş.

ESEN: Rüzgar.

ESER: 1- Rüzgar, yel. 2- Sert rüzgar. *Ör:* Bir eser çıktı, harmanı dağıttı.

ESEREKLİ: Sinirli, asabi.

ESERTİ: Hafif rüzgar.

ESGİN/ESKİN/ESGÜN: 1- Rüzgar. 2- Tipi. 3- Sert esen rüzgarın savurarak bir yere yığdığı kar birikintisi. 4- Rüzgar alan, rüzgarlı, esen yer. 5- Rüzgarlı, esintili hava. 6- Hafif esen, kısa aralıklarla yön değiştiren rüzgâr.

ESİ: Ucu yanmış odun.

ESİK/ESÜK: 1- Çukur, oyuk. 2- Yüksek bir yere oranla alçak yer. *Ör:* Dağın yamacındaki esikte iki kurt gördüm. 3- Rüzgar. 4- Düzlük alan.

ESİREKLİ: 1- Kuruntulu, havadan nem kapan, evhamlı. *Ör:* Senin kocan çok esirekli, ne desek bir yana çekiyor. 2- Sarı ve solgun yüzlü, hastalıklı. 3- Sıska, cılız. *Ör:* Bula bula bu esirekli eşeği mi buldun; kendini taşıyamıyor, seni mi taşıyacak?

ESİRİK: Ne yaptığını bilmeyen. Kendisinin farkında olmama durumu.

ESİRMEK: 1- Şımarmak. 2- Yaptığının farkında olmamak, ne yaptığını bilmemek.

ESKİN/ESGİN: Rüzgar. Kış mevsiminde sert esen rüzgar.

ESLEK: Uslu, uysal, söz dinleyen/tutan.

ESLEMEK: Söz dinlemek, söz tutmak, dediğini yapmak.

ESMEK: Gelmek.

ESNEK: Muti, uysal. *Ör:* Oğlumun çok esnek bir arkadaşı var.

ESTİRİK: 1- Meczupluk. 2- Dengesizlik. Hafif delirme durumu.

ESTİRİKLİ/ESİRİKLİ: 1- Meczup. 2- Delirme belirtileri gösteren. *Ör:* Herkes o esirikli garıdan uzak durur.

ESTİRMEK: Vermek.

EŞBER/ÜŞBER/KÜŞBER: Islak kepeğin saman, ot vb ile karıştırılmasıyla yapılan hayvan yemi.

EŞEK KİRTİ: Güreşte rakibin arkasına geçip, koltuk altından kolları geçirip elleri ensesinde bağlamak biçiminde yapılan bir oyun. *Ör:* Adam ayı gibi, bana bir eşek kirti yaptı, az kalsın boynumu kırıyordu.

EŞELEK/EŞENEK: Çekirdekli meyvelerin, yedikten sonra kalan ortadaki çekirdekli kısmı.

EŞET: 1- Ağır, çok ağır. 2- Mevcut şartlardan daha kötüsünün oluşması.

EŞETMEK: Uzatmak.

EŞGEK/EŞŞEK: 1- Taş taşımada kullanılan, kalın değneklerden üstü açık yarım dolap biçiminde yapılan, ahşap heybe gibi eşeğin/katırın sırtına konularak kullanılan taşıma gereci. *Ör:* Tarladan topladığımız çeğilleri eşgekle dereye taşıdık. 2- Seyyar çatal ve çapraz odunların üzerine yapılmış, odun kesmek veya çamaşır yıkamak gibi çeşitli işlerde kullanılan tezgah.

EŞGIN/EŞGİN: 1- Kengerin yenen gövde bölümü. 2- Güçlü, kuvvetli. 3- Atın rahvanla tırıs arasındaki gidişi.

EŞGİ/EŞKİ: Salça.

EŞGİÇ: Ateş karıştırmaya yarayan demir.

EŞİGIZA: Damada göre gelinin kız kardeşi, baldız.

EŞİKLİK: Kapı eşiği.

EŞİN/EŞÜN: Sacda pişirilen ekmeği çevirmeye yarayan yassı, uzun tahta alet. *Ör:* Abim yeni bir eşin yaptı.

EŞİR: Koç postu/derisi.

EŞKİLEMEK-EKŞİLEMEK: Hamur mayalamak. *Ör:* Hamur eşkiledim, birazdan ekmek pişireceğim.

EŞKİMEN: 1- Kuzukulağı otu. 2- Kabuğu soyulup yenen, ekşi bir ot.

EŞKİN/EŞGİN: 1- Atın bir yürüyüş biçimi. Koşmaya yakın, hızlı, sık ve hızlı adımlarla koşaradım yürümesi. Atın tırısla rahvan arası gidişi. *Ör:* Dedem o yaşında atına atlar, üzerinde heykel gibi durur, köyün içinden eşkinle geçerdi. 2- Kengerin, kabuğu soyulduktan sonra yenilen gövde bölümü.

EŞME: Yerden çıkan doğal su, pınar.

EŞNİK/EŞNİKLEMEK: Hayvanın, tırnağı/ayağı ile toprağı eşelemesi.

EŞOĞLAN: Geline göre damadın erkek kardeşi, kayınbirader. *Ör:* Kızımı gelin ettim, beş tane eşoğlanı var.

EŞÜ: 1- Ekşi. 2- Acı.

EŞÜN: Sacda pişmekte olan ekmeği çevirmeye ve pişeni alıp bezin üzerine koymaya yarayan ince ve uzun tahtadan yapılma gereç.

ETİ: 1- Baba. 2- Kayınbaba.

ETİKEY: Sevgili baba, babacık, babacığım.

ETLEK: Korkak, ödlek. *Ör:* Gece sokakta bile yürüyemez, etleğin tekidir.

ETLEMEK: Çok korkmak, tırsmak.

ETLİK: Kesilmek üzere evde beslenen, besili sığır/davar.

ETMEK: Ekmek.

EVCİMEK: Ev işleri yapmaya eli yatkın.

EVCİMEN: Evine düşkün, eviyle ilgilenmeyi seven kadın. *Ör:* Oğlum bu evcimen gelinle iyi ki evlenmişsin.

EVCUMANLI(K)H/EVCÜMENLİK: Evi idare etmek, ev idaresi.

EVCÜK/EVCİK: Çocuk oyun alanı. Çocukların kendilerine oyun yaptıkları/kurdukları, oyun oynadıkları herhangi bir yer. *Ör:* Bizim oğlanlar tarlada evcük kurdular.

EVDECİ: Büyük çiftliklerde çiftliğin alışverişini yapan, çalışanların yemeğini pişiren kimse/görevli.

EVECEN: 1- Gereksiz konuşan. 2- Çok bilmiş, ukala.

EVELİK: Sığırkuyruğu da denen, 1 metreye kadar uzayan, uzun yaprakları toplanıp ıspanağın kullanıldığı alanlarda yemekleri yapılan bitki.

EVET/EĞET: Sabırsız, aceleci.

EVETLEMEK/EĞETLEMEK: Acele etmek. *Ör:* Evetleyip durma, tamam, giyiniyorum işte.

EVİÇERİ: Mutfak, kiler.

EVİN: Meyvenin özü, usaresi.

EVİNLEMEK: Hayvanın ölecek kadar çok yemesi durumu. *Ör:* İnek ipini koparıp yonca tarlasına dalmış, şimdi evinlemiş yatıyor.

EVİNLİ: Dolgun ve özlü meyve.

EVİNSİZ: 1- Yılışık, arsız. 2- Olur-olmaz biçimde ve içi boş konuşan. 3- Boş, kof, özsüz.

EVİŞ: Önce, evvel. Önceki zaman.

EVİŞLEYİN: Önceden, önceki zamanda. *Ör:* Evişleyin okula gidiyordu, şimdi gitmiyor.

EVİYİK: Üveyik kuşu.

EVKUŞU: Serçe.

EVLEK: 1- Toprak parseli. *Ör:* Kardeşlerimle tarlaları böldük, bana iki evlek düştü. 2- Bahçenin/tarlanın, toprağı düz çizgilerle biçimlendirerek/bölerek ayrılmış, dönümün dörtte biri kadarlık her bir bölümü. 3- Tarlada, bahçede veya sebzelikte açılmış küçük su yolu. 4- Mantar.

EVLENİK: Evlenmiş olan.

EVLİK/EĞLÜK: Mutfak.

EVMEK/EĞMEK: Acele etmek, telaş etmek.

EVRAAÇ/EĞRAĞAÇ/EĞRİAĞAÇ/EĞREÇ: Sac üzerinde ekmek yaparkan, ekmeğin diğer yüzünü çevirmeye yarayan uzun, yassı, 10 cm kadar eninde ağaç alet.

EVRAN/EVREN: Çok büyük yılan, ejderha, çok başlı canavar. *Ör:* O mağarada evren varmış, dedemin babası görmüş.

EVSECEK: Tek parça ağaçtan oyulan yuvarlak, ince kenarlı, tahılı savurup kabasını ayırmada kullanılan bir tür tepsi.

EVSELEMEK: 1- Tahıl, tohum, küçük boyutlu sebze ve meyveler gibi şeyleri, el ile harmanlayarak kabasını, irisini veya çer-çöpünü alıp ayırmak. 2- Taşlı, saplı tahılı evsecekle savurup kabasını ayırmak.

EVSEMEK: Dışarıdaki, gurbetteki kişinin evini, akrabalarını özlemesi. *Ör:* Çok evsedim, birkaç gün köyümü görüp geri geleyim.

EVSİ/EVSÜ: Bir ucu yanık odun parçası.

EVSİK/EVSÜK: Ev için gerekli her türlü eşya ve gereç.

EVSİK GÖRMEK/EĞSİK GÖRMEK: Düğünden bir süre önce, yeni evlenecek çiftin ev eşyasını ve ihtiyaçlarını almak için iki tarafın ailelerinin ve eş adaylarının da bulunduğu bir kalabalıkla alışveriş yapmak. *Ör:* Eğsik görmeye çıktık, gelinin anası cadılık yaptı kavga çıkardı.

EVSİMEK: Bulgur, pirinç gibi tahıl ürünlerini pişirmeden önce yabancı ve zararlı maddelerden ayırmak için, yayvan bir kabın içinde savurma ve savururken de toz vb'nin gitmesi için üfleme işlemi. *Ör:* Bulguru evsimeden pilav yapmışsın; dişime taş değdi.

EVSİN/EVŞİN/EVSÜN/AVSIN: Taştan ya da kış mevsiminde kardan yapılan, avcının içine gizlenip avı beklediği yer. *Ör:* Sabaha kadar evsinde bekledim ama tavşan gelmedi. *Bkz.* GÜME.

EVŞÜN/EĞŞİN: Sacda ekmek yaparken, ekmeği diğer yanına çevirmeye yarayan tahta alet, döndürecek.

EVTİKLENMEK: Oyalanmak.

EVZİNMEK: 1- Haşarılık/yaramazlık yapmak. 2- Çabalamak, çaba göstermek.

EY: İyi. Uygun.

EYAĞA: Kaburga, kaburga kemiği.

EYBET: 1- Güzel, yararlı. 2- İyi huylu. 3- Akıllı. 4- Keyifli.

EYCE: Babaanne.

EYECEN: Başak.

EYENK/EĞEK: Karasabanın, ucuna toprağı sürecek demirin takıldığı, alta doğru çıkıntı yapan sivri ucu.

EYİĞİ/EYEĞİ/EYÜĞÜ: Kaburga kemiği.

EYİTMEK: Açıklamak, söylemek, beyan etmek, dile getirmek.

EYLEMEK: Durmak, beklemek.

EYLENMEK: 1- Bir taraftan bir tarafa dönmek. 2- Kendi çevresinde dönüp durmak. 3- Çevresinde dolaşmak, boydan boya dolaşmak.

EYLEŞMEK: İkamet etmek, oturmak, kalmak, yurt tutmak. *Ör:* Bizim sülale 200 sene önce burada eyleşmeye başlamış.

EYMENMEK: 1- Takdir etmek. 2- Gıpta etmek. İmrenmek.

EYREN/EĞREN/EĞİREN: Su girdabı. Irmağın sığ yerinde oluşan anafor. *Ör:* Koyun eğrene düşüp boğuldu.

EYSEREN: Hamuru kesip yumak yapmaya yarayan yassı demir.

EZ: Az. Genellikle önüne (bir) kelimesini alarak kullanılır. *Ör:* Birez yemek koy, acıktım... Birez yanıma gel, özledim seni.

EZE: 1- Büyük kızkardeş, abla. 2- Teyze, annenin kızkardeşi. 3- Kibritin yanan, alev alan uç kısmı.

EZELBAHAR: Mart ayı.

EZENTERE: Turşusu da yapılan yabani bir bitki.

EZEVERMEK: Taziyede bulunmak, başsağlığı dilemek.

EZGİ: Güçlük, sıkıntı, eziyet.

EZGİN/EZGÜN: 1- Çok olgun meyve. *Ör:* Kayısının ezginlerini yiyelim. 2- Yumuşak, yumuşamış. *Bkz.* EZİK.

EZGİLİ: Eziyetli, zorluklu, güç.

EZİK/EZÜK: 1- Çok olgun meyve. 2- Yumuşak, yumuşamış. *Bkz.* EZGİN.

EZİNTİ/EZÜNTÜ: Kullanılarak küçülmüş sabun parçası. *Bkz.* KİRTİK.

EZVE: Kibrit, kibrit çöpü.

-F-

FAĞRIMAK: Gençliğin gitmesi ve yaşlılıktan kaynaklı bedensel çöküntü içinde olmak. *Ör:* Ben fağrıdım gettim amma deli gö(n)ğül fağrımaz.

FAK/FA(K)HI: Tuzak.

FALFARA: Aslı olmayan, yalan yanlış laf. *Ör:* İşyerinde herkes birbiri hakkında falfara çıkarıyor.

FALFARACI: Aslı olmayan sözler eden kimse.

FA(N)ĞILAMAK/FANILAMAK: Uğultu, karışık ses. Uğuldamak. Yankılanmak. *Ör:* Kulağım sabaha kadar fa(n)ğıladı, uyuyamadım.

FARAŞ: Turfanda.

FARAŞLI: Turfanda ürün. *Ör:* Şeherden biraz faraşlı aldım amma bizim bostanda yetişenlerin yanına yaklaşamaz, heç tadı tuzu yok.

FARDA: Duvar halısı.

FARFARA: Çok ve boş konuşan.

FARIMAK: 1- Usanmak, yorulmak, bıkmak, vazgeçmek. 2- Hoş olmak, gönlün genişlemesi, ısınması. *Ör:* Seni gördüm, göğnüm farıdı. 3- Eskimeye başlamak.

FARIMAZ: Yaşlanmayan, gamsız. 2- Yaşı ilerlediği halde genç gibi davranan; heyecanlı, atılgan, sevmeye ve sevilmeye eğilimli kimse.

FARS: 1- Kir. 2- Kötü yola düşen kadın.

FARSAK: Kirli.

FARŞ: 1- Mahcup. 2- Rezil.

FARŞ OLMAK: Mahcup olmak. Rezil olmak. *Ör:* Yalanını ortaya çıkartıp farş ettim.

FASLA: Dilimlenip kabuğu soyulmaksızın pişirilmiş balkabağı.

FAŞALAK: Yaygara, velvele. *Ör:* Akşam akşam ortalığı faşalağa verme.

FAŞALAKLI: Yaygaracı, ortalığı ayağa kaldıran ve velveleye veren. *Ör:* Haberi Elif'e söylemeyin; o faşalaklı kadın köyü ayağa kaldırır.

FAŞLAK: 1- Kötü. 2- Bozuk.

FEÇEL: Yaramaz, haşarı.

FEĞELFEŞKİL: Paramparça.

FEL: 1- İkiyüzlülük, riyakarlık. 2- Kilit, kapı kilidi.

FELLİ: Riyakar. Sahtekar. İkiyüzlü.

FELEK: Dünya. Talih.

FELİ: Dilim. Ekmek veya meyve/sebze dilimi.

FEND: 1- Kural. *Ör:* Bizim fendimiz böyle, uyarsa buyur. 2- Tuzak, hile. Oyun, kurnazlık. *Ör:* Kadının fendi erkeği yendi.

FENİKMEK: 1- Acele etmek. 2- İçin geçmesi, bayılır gibi olmak. 3- Başı dönmek.

FENİLEMEK/FE(N)ĞİLEMEK: Şaşırmak.

FERÇ: Dişi hayvanın cinsel organı.

FEREK: Asma direği.

FERİK/FERİG: 1-Keklik yavrusu. 2- Taze, körpe, olgunlaşmamış, genç. 3- İkinci eş olan genç kadın. 4- Henüz yumurtlama aşamasına gelmemiş genç tavuk, piliç.

FERİMEK: Hafiflemek.

FESİRENGİ: Kırmızı, mor.

FEŞEL: Haşarı, yaramaz.

FETİL/FETİR: Mayalanmamış hamurdan yapılan ekmek. *Ör:* Bugün misafirim geldi, hamır ekşilemeye zaman darıdı, ben de hemen iki dakkada fetil ekmek ettim.

FICITMAK: Atmak. Fırlatmak.

FIDIK: Parmak şıklatma. *Ör:* Kına gecesi bütün kadınlar oynayıp fıdık yaptı. *Bkz.* ÇİBİK ÇALMAK.

FIKIL: Mısır ekmeği.

FIKLATMAK: Çimdik atmak.

FIKRIMAK: Ekşimek, bozulmak.

FILDIRMAK: Fırlatmak, atmak. Fırlatarak atmak. *Ör:* Verdiği hediyeyi beğenmeyip fıldırdı.

FILIK: Yalan, uydurma laf.

FINCITMAK/FIRCITMAK: Atmak, fırlatarak atmak.

FIRDOLAYI: Çepeçevre, etrafını tam çevrelemek suretiyle.

FIRFIKIÇ: Tıkabasa dolu, ağzına kadar dolu.

FIRFIR: Vantilatör. *Ör:* Şu fırfır olmasa sıcaktan boğulacağız.

FIRICIK DÖNMEK: Bir şeyin çevresinde sürekli dönüp durmak.

FIRIÇ: 1- Pişirilmiş meyve. Elma, armut vb. közlemesi. *Ör:* Sen hiç fırıç yedin mi; çok lezzetli. 2- Fırında kurutulmuş armut.

FIRIŞTAK: Topaç. *Ör:* Çocuklar fırıştak çeviriyor.

FIRKIMAK: Bayatlamak. Yoğurdun ekşiyip bozulması. *Ör:* Cimri karı, önümüze fırkımış yoğurt koydu.

FIRLANMAK: Gezmek, tur atmak, dolaşmak. *Ör:* Sen sıkıldın galiba, haydi biraz fırlan da gel.

FIRLATMA: Züppe, açıkgöz, zibidi.

FIRTMAK: Durup dururken bir anda alınmak, gücenmek.

FISIRTI: Sivilce.

FISMIRI: İçten pazarlıklı. Sinsi.

FIŞGI/FIŞKI/FİSKİ/FİSGİ: 1- Hayvan pisliği. Daha çok, at, katır ve eşek gibi bineklik hayvanların dışkıları için kullanılır. *Ör:* Eviyle ahırı yan yana, fışgı kokusundan oturulmuyor. 2- Değersiz, karaktersiz, adi kimse.

FIŞGIN/IŞGIN/FIŞKIN: Ağacın dibinden/köklerinden çıkan veya yere düşmüş tohumlarından çıkıp büyümüş yeni sürgün, çitil. Fışgınlar genellikle ya kesilip yakılır ya da meyve ise başka yere dikilir. *Ör:* Fışgınlarını kesmezsen ağaç canlanmaz.

FIŞIRDAMAK: Ekşimek.

FIŞIRTMAK/FICITMAK: Atmak, firlatmak. *Ör:* Göle taş fışırtmak çok güzel oluyor.

FIYMAK: Kaçmak, tüymek.

FIZIL: Edepsiz, fena.

FIZILLIK ETMEK: Edepsizlik, fenalık, saygısızlık, kışkırtıcılık yapmak, kargaşa çıkartmak. *Ör:* Çok kötü biri, fızıllık ediyi.

FİDAN: Meşe ağacı.

FİĞİN: Derilmiş buğdayın tarladan harmana getirilip, harmanda yağmurun içine işlemeyeceği, rüzgarın kaldıramayacağı biçimde istiflenmiş hali.

FİĞLENMEK: Kuşkulanmak.

FİLİÇ: Küçük kız çocuğu.

FİLİK: 1- Tiftik, yün. 2- Kılları yumuşak keçi. *Ör:* Bizim hatun bana filikten bir boyun atkısı örmüş.

FİLİNÇ: Tahtalık kalın kereste.

FİLKE: Musluk. Çeşme.

FİLKETE: Saçın veya elbisenin düzenli durması için yapılmış takı/alet.

FİLTE: 1- Çizik, yarık. 2- Parça, parçalı. *Ör:* Çalıya takıldı giysim filtelendi.

FİNGİMEK: Olmadık yerde ve zamanda kendini tutamayıp gülüvermek. *Ör:* Süleyman derste sürekli fingiyince öğretmen onu sınıftan çıkardı.

FİNİKLİ: Hareketli. Koşan.

FİREK: 1- Kapı kilidi, mandal. 2- Olgunlaşmamış, kızarmamış domates. *Ör:* Yavrum niye gidip de bostandan firek domatesleri topladın?

FİREZ: Ekin, tarladaki derilmemiş tahıl.

FİRİK: 1- Kaz veya ördek çobanı. 2- Deli, tırlatmış. 3- Buğday, arpa vs hububatın henüz sertleşmemiş, içi sulu, yeşil hali veya içi sulu/yeşil durumdayken toplanıp kurutulmuş buğday tanelerinden elde edilen bulgur. *Ör:* Akşama firik pilavı yapacam.

FİRTİK: 1- Uslu durmayan kız. 2- Her şeye karışan, her işe burnunu sokan. *Ör:* Bıktım artık, her söze giriyor bu fittik.

FİSGİLLEMEK: Tohumun çimlenmesi.

FİŞEKLEMEK: Tahrik etmek, dolduruşa getirmek. *Ör:* Deli Musa'yı fişekleyip aşağı köye gönderdim, ortalığı yakıp yıkmış.

FİŞGENE: Sümüklüböcek.

FİŞKELE/FİSKELE: Salyangoz.

FİŞLEMEK: Tanelere ayırmak. *Ör:* Fasulyeleri fişle de bişirelim.

FİTİK/FİTTİK: 1- Dedikoducu, fitneci. *Ör:* O fittiğin yanında bu meseleyi konuşmayın, başınıza çorap örer. 2- Kurumuş burun sümüğü ve kulaktan çıkan kir. 3- Yaprak veya çiçeğin patlamadan önceki tomurcuk durumu. 4- Gıcık, hoş olmayan şeyler yapan kimse.

FİTİR: Manevra yapma yeteneği. Kıvraklık. *Ör:* Senin oğlan fitir fitir.

FİTLEMEK: Birini birine karşı dolduruşa getirerek kışkırtmak, tavır almasını veya saldırmasını sağlamaya çalışmak.

FİTLENGEÇ/FİTLENGÜÇ: Aktif, hareketli.

FİTTİK: Ağaç kabuğu, oval biçimdeki ağaç kabuğu. *Ör:* Meşe ağaçlarından fittik edip, ağılın üstüne çatı niyetine dizdi.

FİYEN/FİĞEN: Harmana getirilen yığınlardan yapılan en büyük yığın.

FODUL: Huysuz, sinirli.

FOL: Yumurtlayacak tavuğun o mekana alışması ve oraya yumurtlaması için bırakılan, içi geçmiş yumurta. Tavuk yumurtayı orada görünce onun üzerine yatıp yumurtlar, sahibi de yumurtayı rahatça bulur.

FOLLAMAK: Dış kabuğunu soymak. *Ör:* Nohudu folla da ye.

FOLLUK: 1- Tavuğun yumurtladığı ve kuluçkaya yattığı yer. 2- Fahişe. 3- Adı çıkmış kadın. Birçok erkekle cinsel ilişkiye giren kadın. *Ör:* Kocası gurbete gidince ne mal olduğu ortaya çıktı; bu folluk garı sabah-akşam erkeklerle beraber.

FOLTAK: Geniş, bol.

FORK: Laçka. Laçkalaşmış.

FORUK: Dişsiz, dişleri dökülmüş. *Ör:* Nenem artık forudu, ağzında üç dişi kaldı, yemek yiyemiyor.

FOSALMAK: 1- İçinin boşalması, havasının çıkması. 2- Küsmek. 3- Sönmek.

FOSUK: 1- Dişsiz, dişleri kırılmış veya dökülmüş olan. 2- Dişsiz olduğu için konuşma bozukluğu bulunan. *Ör:* Bu fosuğun söylediği hiçbir şeyi anlamıyorum.

FÖRTLEK: Yerinden dışarı çıkmış, fırlamış. *Ör:* Gözleri çok förtlek.

FÖRTLEMEK: Kaynamak.

FÖRTLETMEK: Isıtıp kaynatmak.

FÖSÜK: Gevşek örülmüş örgü. *Ör:* Ayşe fösük belikleriyle pınara giderken gönlümü yaktı.

FUĞALA: Mısır koçanının üzerinden kopartılıp bir kenara yığılmış mısır yaprağı.

FURGUN/FURG(Ğ)UN: Dört tekerli öküz arabası/kağnı, yük arabası.

FURUÇ: Armut kurusu.

-G-

GABA: 1- Yumuşak. 2- Hafif tombul, balıketli kişi.

GABAK. Boynuzsuz keçi. *Ör:* Gabak keçiyi ağılda unutmuşuz.

GABAL/KABAL: 1- Bir işi günlük ücretle değil, toptan bir ücretle birine vermek. *Ör:* Eğri Bük'teki tarlanın ekinini 1000 liraya gabal verdim. 2- Toptan. 3- Yüzeysel.

GABALA(K)H/GABALAK: 1- Düzensiz, tam yerleştirilmemiş, dağınık, kaba. 2- Yünden örülmüş bere/başlık. 3- Tohumluk soğan.

GABALA(K)HLAŞMAK/GABALAKLAŞMAK/GABALAHLAŞMAH: 1- Büyüyüp serpilmek, irileşmek. *Ör:* Maşallah, görmeyeli senin oğlan ne kadar gabalaklaşmış böyle. 2- Büyük, büyükçe.

GABALAKLI: Gösterişli. *Ör:* Koçum ne kadar gabalaklı, değil mi?

GABALAMA: Tahminen, ortalama.

GABAN: 1- Uçurum. 2- Yamaç, bayır. Dik yokuş.

GABARDAK: Balon.

GABARDAŞ: Arkadaş. *Ör:* Okulun ilk gününde tanışıp gabardaş olduk.

GABART: Çökelek.

GABİL: Kabul.

GACALTMAK/GECALTMAK: 1- Sersemletmek, sersem gibi yapmak. *Ör:* Haberi alınca tam anlamıyla gacalttı. 2- Zihnini çok meşgul etmek, bir konunun/sorunun zihni meşgul etmesi.

GACCUK: Kadar. *Ör:* Bir avuç gaccuk fındık verdi.

GACI: Kardeş.

GACIR: Fındığın kurumamış, yaş kabuğu.

GAÇAMA(K)H/KAÇAMAK: Mısır unundan yapılan bir yemek.

GAÇGAÇA: Alacalı, siyah ve beyaz renkli karga.

GAÇGIN/KAÇKIN: Göçmen.

GADA: Kardeş. Yoldaş.

GADABAŞ/GADABAŞAK: Başında başörtü, şapka vs. gibi hiçbir şey bulunmayan kimse.

GADAĞAN: 1- Baskı. 2- Menetme, yasaklama.

GADA(K)H/GADAK/GADAH/KADAK: 1- Yolda , ahbap, arkadaş, kardeş gibi yakın arkadaş. *Ör:* Bu olaydan sonra artık birbirimizin gadağıyız. 2- İri çivi, mıh. 3- Büyük başlı ve kısa çivi.

GADAKLI: Sıkıntılı, sorunlu, dertli.

GADAMAK/KADAMAK: Tıka-basa doldurmak, teperek doldurmak.

GADANI ALAYIM: Günahın bana geçsin, ben yükleneyim anlamında bir deyim.

GADANMAK: Çok yorulmak. *Ör:* Çok gadanmış, eve gelir gelmez uyudu.

GADAP: Çene altında biriken et.

GADEK/GADDEK: -e kadar, -a kadar.

GAFAGOÇANI: Nüfus cüzdanı.

GAFLA: Bu kez, bu defa, bu sefer. *Ör:* Bu gafla ben gelmiyorum arkadaşlar.

GAGA: Meyve.

GAGAÇ: 1- Kuru. 2- Kaskatı. 3- Kurumuş ot. *Ör:* Gagaç yığınının üzerine yağmur yağıp ıslattı.

GAGAL: Göz.

GAGALA: 1- Halka veya top biçimli tandır ekmeği. 2- İri ve yuvasından fırlamış göz.

GAGAMAK: Sivri uçlu. Ucu sivri olan.

GAGGIMIK/GAGGIMAK: Gaga. Gaga benzeri uç/çıkıntı.

GAGIŞLAMAK: İtmek.

GAGIT/GAGİT: Dölleme yeteneğini yitirmiş, dölsüz, kuru.

GAGITMAK: Ağırlık kaldırmak.

GAGİLİK/GAGILIÇ/GAGİLİÇ: Kaba, biçimsiz. *Ör:* Dün bize gagilik yüzlü bir adam geldi.

GAĞAL: Cevizin sert kabuklu hali. *Ör:* Yere dökülmüş birkaç gağal al getir de kırıp yiyelim.

GAĞARTMIK/GAĞARTMUK(K): Balgam. Boğazdan çıkartılan balgamlı tükürük.

GAĞAZ: Akraba. *Ör:* Bütün gağazımızı toplayıp eğlendik.

GAĞGIMAK: Koşmak.

GAĞIZGI: Demir sac.

GAĞNAK: Değirmen taşını kaldırıp çevirmek için kullanılan ağaç.

GAĞŞAMAK: 1- Bozulmak, gevşemek. 2- Yıkılmak, dağılmak.

GAH/GA(K)H/KAK: Elma, armut, kayısı gibi meyvelerin kesilip veya yarılıp kurutulmasıyla elde edilen kışlık, hoşaflık yiyecek. *Ör:* Anam gış için alma gahı kesiy.

GAHILCAN/GA(K)HILCAN: Kavgacı hayvan.

GAHINÇ/KAKINÇ: Başa kakma.

GAYRIK/GA(K)HRIK: Balgam, koyu tükürük. *Ör:* Babam sürekli gayrık çıkarıyor ama doktora gitmek istemiyor.

GAKACAN: Hayvana da insana da saldıran aşırı saldırgan hayvan.

GAKALAMAK: Azarlamak, paylamak.

GAKGALA: Zirve, doruk.

GA(K)HMAK: Kalk. Kalkmak.

GAKIŞLAMAK: İtelemek. *Ör:* Düğün evi çok kalabalıktı, salona gakışlayıp girebildim.

GAKLAMAK: Eti kemikten ayırmak.

GAKMA/KAKMA: Dağın yamacındaki veya topraktaki büyük kaya çıkıntısı.

GAKMUK/GAGMUK: 1- Parmakların eğilmesiyle yapılmış yumruk. 2- Yumruk, hafif vurulan yumruk.

GAKNIK/GA(K)HNIH/GAKNİK: Çok zayıf, çelimsiz.

GAL/KAL: Güya, sözümona, yani. *Ör:* Gal Hasan Emmi'nin kızı Ali'ye kaçacakmış.

GALA: 1- Bundan böyle, artık. *Ör:* Bundan gala seninle akraba olacağız. 2- Zayıf, kuru, cılız.

GALAK/GALA(K)H: 1- At, katır gibi hayvanların burun ucu. 2- Hayvan dışkısının güneşte kurutulmasıyla yapılan tezeklerin üst üste dizilmiş yığını. 3- Artık, bundan sonra, bundan böyle.

GALAKLANMAK: 1- Düşer gibi olmak, düşeyazmak. 2- Yüzü üstü, ağzı üstü düşmek.

GALAMAK: Yakmak.

GALAN: Bundan böyle, artık, bundan geriye. *Ör:* Geldik bakalım şehre, galan burada yaşayacağız.

GALANDAR: 14 Ocak ila 13 Şubat arasını kapsayan dönem/ay.

GALASIZ: Düşüncesiz.

GALAŞ: Nazarlık. Çocukların elbisesinin görünür bir yerine dikilen nazarlık.

GALDAVAR: Eğreti kulübe, basit biçimde inşa edilmiş bina.

GALEFİR/GELEFİR: Karanfil.

GALEMLİK/KALEMLİK: Baca.

GALEZE: Angaryadan yapılan iş.

GALGAN: Buğday tarlalarında yetişen iri dikenli ot.

GALIÇ/KALIÇ: Ekin biçilen bir tür orak.

GALIK/GALI(K)H/KALIK: 1- Evde kalmış kart kız. 2- Soğan tohumu.

GALIN/GALI(N)Ğ: Başlık parası.

GALKAMAK: Parmağın veya elin/ayağın iki tahta arasına, taş arasına sıkışıp yaralanması ve derinin, etin kopması durumu. *Ör:* Veli'nin parmağı

kapının arasında kalıp galkamış.

GALLAK: Zayıf ve yaşlı hayvan.

GALLANUÇ: İshal olan kimsenin çıkardığı sulu/sıvı dışkı.

GALTAK: Tuvalet terliği.

GAM: Çingene.

GAMANDIRMAK: 1- Yaslamak, dayamak. 2- Sıkıştırmak.

GAMANMAK: Sıkışmak.

GAMAZ: 1- Kısa bir sürede oluşup yine kısa sürede sona eren küçük boyutlu kasırga. *Ör:* Harmanda gamaz çıktı, bütün sapı çevreye saçtı. 2- Hava girdabı, hortum. *Bkz.* ŞEYTAN DÜĞÜNÜ.

GAMBAK: Kel, saçsız. Düz.

GAMBI(K)H/GAMBIK/GAMBAH: Kesilmiş, yontulmuş ağaç parçası. *Ör:* İnşaattan biraz gambık toplayıp evine götürdü.

GAMGA/GIMGA: Ağaç budanırken veya bıçakla, keserle, dehre ile bir odunu parçalarken ortaya çıkan küçük ağaç parçaları. Yonga.

GAMITMAK: Ne yapacağını bilemeden, avanak bir biçimde bakınıp durmak.

GAMI YANMAK: İçi sızlamak, acımak, yüreği parçalanmak, merhamet etmek.

GANARA: Çok yiyen, boğazına düşkün. *Ör:* Bu ganara oğlana yemek yetiştiremiyorum.

GANARE: Mezbaha.

GANASIN/KANASIN/GANASUN: İnanmanı isterim ki, inanasın ki.

GANAYAK/KANAYAK/GANAYA(K)H/GANAYAKLI: 1- Kadın. 2- Ortada kalmış, zelil olmuş, garip, mazlum, sessiz. 3- Yaşlı ve zor durumdaki kadın. *Ör:* Hiç kimsesi yok, ganayak kaldı, çok acıyorum ona. 4- Ağırbaşlı, oturaklı.

GANCIK/GANCIH/GANCI(K)H: 1- Kedi, köpek gibi hayvanların dişisi. Kadınlara hakaret etmek için de söylenir. 2- Sözünden dönen, cayan. 3- Güvenilmez, ihanet eden, hileci, düzenbaz. *Ör:* Ekini Ali'ynen barabar dereciydik, gancıhlıh etti tarlaya gelmedi.

GANDAK(H)/GANDAK: 1- Geçici, biçimsiz ve idareten yapılan dikiş, eğreti dikiş. 2- Basit biçimde tutturma. *Ör:* Okula yetişeceğim, yakalığımı acele gandak(h) yap. 3- Kanal, hendek.

GANERE/KANARA/GANARA: 1- Orospu. Sürekli gezen kadın. *Ör:* Sen benim kızımın lafını edeceğine önce kendi ganarana sahip çık. 2- Sürekli gezen, evi beklemeyen köpek. *Ör:* Ganere gibi geziy. 3- Çok yemek yiyip gezip tozarak bir işe yaramayan.

GANGAÇ: Uğurböceği.

GANGAL/KANGAL: Dikenli bir bitki.

GANGALAK: Denizin veya ırmağın kıyıya attığı odun/ağaç parçası. *Ör:* Her selde gangalak toplayıp, kuruttuktan sonra kışlık odun yapıyoruz.

GANGIL: 1- Arkadaki, arkada kalan. 2- Çelimsiz, zayıf, kuru. Kemikleri görünen.

GANGILDAK: Zayıf, çelimsiz. *Ör:* Hastalık onu ne kötü gangıldak hale getirmiş.

GANGIRTMAK: Koşturmak.

GANIKMAK/KANIKMAK: 1- Doymak, kanmak. 2- Benimsemek. Alışmak.

GANNE: Şişe.

GANTIŞMAK: Şakalaşmak.

GAPACAN/KAPACAN: Saldırgan, hırçın, sağa-sola saldıran köpek.

GAPCI(K)H/GAKÇIH/GAPÇIK/GAPCUK/GAPCIK: 1- Yaranın kabuğu. 2- Buğday, nohut gibi kabuklu tahılların ve bazı kabuklu küçük meyvelerin dışındaki koruyucu katman, kabuk. 3- Silah muhafazası, silah konulan kap.

GAPIRCAK: 1- Yağmurun iri taneli yağma biçimi. 2- Mahsulün bol olması durumu. *Ör:* Maşallah bu sene gapırcak nohut derdik.

GAPIZ/KAPIZ: Taşlık tarla/arazi.

GAPLIK/KAPLIK: Raf. Mutfak rafı.

GAPSALIK: Bahçe kapısı, bahçe çitinin kapısı. *Ör:* Gapsalığın gıcırdamasından, bize birinin geldiğini anladım.

GAPTARGAÇ/GAPTARGAK/KAPTARGAK: 1- Kare biçimli küçük heybe. 2- Dokuma bir tür kese veya el çantası.

GAR: Kar.

GARABAN: Evin giriş bölümü.

GARAÇOR: 1- Kağnının ön bölümüne kurulan düzenek. 2- Hastalık, kötü dert. *Ör:* Seni bu garaçor yer bitirir.

GARADABAN/GARATABAN: Eski, kullanılmayan ya da az kullanılan eşyaların konulduğu çatı katı.

GARADAMAK: Sürekli somurtan, hep küskün tavırlı duran.

GARAGADA: Bela, kötülük, dert.

GARAGAPÇIK: Kestane. *Ör:* Kışın sobanın üzerinde garagapçık pişirip/patlatıp yemesi çok zevkli olur.

GARAGASPENNEK/GARAGASPENLEK: Göz göre göre, alenen, açık açık.

GARAGURA: Kabus, korkunç rüya.

GARAĞI/GARAĞU/KARAĞI: İnsanların elleriyle ulaşamadıkları yerlerdeki meyveleri toplamak için, ağaç dallarını eğip/çekip meyve topladıkları ucu çatal sırık.

GARAĞUŞ/KARAĞUŞ/KARAKUŞ: Kartal. *Ör:* Halen konuşulur; eskiden bir garağuş tarlada bebeği alıp uçmuş gitmiş.

GARAK/KARAK: Kapının mandalı.

GARAK GETİRMEK: Bademciğin şişmesi durumu.

GARALI: Hayvan dışkısından yapılan kurutulmuş tezek.

GARALTI: Üstü kapalı kulübe. Garaj.

GARAMETLİ: Talihsiz, kadersiz.

GARANGAZ: Yaşlı, kocamış ağaç. *Ör:* Kışlık odun için birkaç garangaz ağaç kestik.

GARANGI: Karanlık.

GARAN(Ğ)IŞMAK/KARAN(Ğ)IŞMAK: 1- Havanın kararması, akşam karanlığının çökmesi. *Ör:* Hava garanğışdı, bizim oğlan mektepten gelmedi, nerde galdı acep? 2-Birdenbire bulutların çökmesi veya güneş tutulması gibi nedenlerle aniden havanın kararması. *Ör:* Öğlenin ortasında hava birden garanğıştı, gıyamak yakın! 3-Baş dönmesi gibi nedenlerle gözün kararması, hafif baygınlık gelmesi. *Ör:* Böğün heç bişey yemedim, a(k)hşama doğru gözüm garanğışdı.

GARANMAK: 1- Dedikodu yapmak. 2- Şikayet etmek, mızmızlanmak, yakınmak.

GARAPAN: Büyük avlu.

GARARBAZAR: Yaklaşık, ayağı-yukarı.

GARARTI: Vücut, beden. Genellikle beddualarda kullanılır. *Ör:* Garartısı gahasıca.

GARASU: Coca-Cola ve Pepsi gibi gazlı, asitli içecek. *Ör:* Oğlum, bu garasu çok zararlıdır, sakın içme.

GARAVELE/GAREVLE/KAREVLE: Ayakkabı.

GARAYAĞIZ/KARAYAĞIZ: Askerlik çağı gelmiş, askere gitmek üzere olan genç.

GARCAŞMAK: 1-Karışmak, birbirine girmek. 2- Gaza gelmek, tahrik olmak.

GARCAŞTIRMAK: 1- Karıştırmak, birbirine girdirmek, tartıştırmak. 2-Gaza getirmek, tahrik etmek.

GARDAK/KARDAK: Dikişin kötü yapılması sonucu, elbise üzerinde kırışık ve kıvrım oluşturması. Giysinin dikiş yerlerinde özensiz terzilik yüzünden oluşa kabarıklık ve kıvrım. *Ör:* Bu gömlek hoşuma gitmedi, yakası gardaklanıyor.

GARDAŞLIK: Sağdıç.

GARGAP/KERKEP: Küçük çivi.

GARGARA: Karıştırma. *Ör:* Mutfakta bulduğu bütün malzemeleri gargara edip yemek yaptı.

GARI AĞIZLI: Kılıbık koca.

GARIH/KARIK/GARI(K)H: 1- Sebze tohumu veya fidelerini dikmek için düzenlenmiş, çevresi 20-25 cm toprakla yükseltilmiş, bellenmiş, zararlı otlarından arındırılmış küçük toprak bölme. *Bkz.* ÇIRMAR.

GARIHMAH/GARIKMAK/GARI(K)HMA(K)H/GARIHLAMAK: 1- Suya veya yemeğe doymak, daha alamaz hale gelmek. *Ör:* Annemin yemekleri çok lezzetli olmuş; yiye yiye garıktım. 2- Suya boğulmak, suyun içinde kalmak. 3- Yaşlanmak.

GARIKLI/GARUKLU: Çavdar.

GARILMAK: Yılanların çiftleşmesi.

GARINYAĞI: Koyun veya keçi işkembesine konarak tutulan tuzlanmış tereyağı.

GARISBIMAK: Özlemek. *Ör:* Oğlum askere gideli iki gün oldu ama onu çok garısbıdım.

GARIŞ/KARIŞ: Beddua. *Ör:* O anasının garışını aldı, iflah olmaz.

GARIŞGAL/KARIŞKAL: Çok küçük tanecikler biçiminde yağan dolu. Düğür.

GARIŞ VERMEK: Beddua etmek.

GARIYICI/KARIYICI: Oyunbozan. *Ör:* Kime çekmiş bu çocuk bilemiyorum ki; tüm arkadaşları bununla garıyıcı diye oyun bile oynamaz oldu.

GARİPSEMEK: Özlemek.

GARLANGOP/GALLEMGOP: 1- Apartopar, acilen, hemen. 2- Hepsi birden.

GARLANGUŞ: 1- Mutfak odasının veya samanlığın tavanının, üst üste yatay ve giderek daralıp bir piramit oluşturacak biçimde dizilen ağaçlardan oluşturulan tavan/kubbe. *Ör:* Turan emminin samanlığında garlanguşun ortasında bir delik var. 2- Kırlangıç kuşu.

GARLANPA: Damda loğ çekme, loğlama işi.

GARLIK/KARLIK: Kar kuyusu. Yaz aylarında da kar yemek için kıştan karın biriktirildiği soğuk ve ağzı kuzeye bakan kuyu.

GARMAÇ: Hayvana katık katarak verilen yem.

GARMAK: 1- Vazgeçmek, döneklik yapmak, mızıkçılık etmek. 2- Karıştırmak, birbirine katmak.

GARMAKLAMAK: Avuçlamak, avuçta tutmak.

GARNAPA: Şişman, göbekli, karnı büyük.

GARS/KARS: Koyun yününden yapılan giyecek.

GARSALAMAK/KARSALAMAK: 1- Yoğurmak. 2- Karıştırmak. İki veya daha fazla şeyi birbirine elle üstünkörü karıştırmak. *Ör:* Hamur garsaladım, birazdan ekmek yapacağım.

GARSAMBA/GARSAMBAÇ/KARSAMBAÇ: 1- Kargaşa, karışıklık, ortalığın karışması, toz-duman olması. 2- Kar ve pekmezin karıştırılarak yapılan bir tür dondurma veya tatlı. 3- Döküntü, süprüntü. 4- Kar ile karışık, kar ile karıştırılmış. 5- Çok ve karışık eşya.

GARSAMBALLIK: Kargaşa, gürültü-patırtı.

GARSANTI: İşe yaramaz atık şeylerin karışık bir biçimde atıldığı yer.

GARSUK/KARSUK/KARSIK/KARSUK: Karın bölgesi eti.

GARSUYUM/KARSUYUM: Birdenbire yok olmak, yitmek, kaybolmak.

GARTA(K)H: 1- Kalın, kaba, kart ses. 2- Bostanda olgunlaşıp kartlaşmış, tohumluk olmaya yüz tutmuş kabak, salatalık gibi ürünler.

GARTALAÇ: Kuru yufka.

GARTALANAY: Dolunay. *Ör:* Ay bu gece gartalanaya dönecek.

GARTUBU/GARTURBU: Patates.

GASBA/GASPA: Kapı, tahta kapı.

GASBALIK: Evin bahçe girişinden dışarıya açılıp kapanan, tahtadan kabaca yapılan kapı.

GASGAM/GASKAM: İlk kez sürülecek, toprağı sert tarla.

GASIL/KASIL: 1- Tarladaki henüz yeşillik halindeki arpa, buğday gibi ekili tahıl. 2- Tohumunu almak için değil, otunu hayvanlara yedirmek amacıyla ekilmiş arpa, fiğ, yulaf gibi bitkilerin yeşilliği.

GASMAK: 1- Sıkıştırmak. 2- Germek.

GASMUK(H): 1- Kir, pasak. 2- Kabuk. 3- Çam ağacının kabuğunun altındaki zar.

GASMUKLU: Kirli, pasaklı, katmerlenmiş kirli, pis.

GASNAK/GASNA(K)H: 1- Büyük kalbur, elek. 2- Kalburun yuvarlak tahtadan çemberi.

GASNAK VURMAK: Ahırda veya belli bir bölmede biriktirilen büyükbaş hayvan dışkısının su ile ıslatılıp karıldıktan sonra kasnak denilen yuvarlak kalbur tahtasına konulup ayakla çiğnenmek suretiyle kalıptan çıkartılıp yakacak amaçlı kurutulması işlemi. *Bkz.* MAYIS DÖKMEK.

GASPENEK: Numaradan, kasıtlı olarak, bir amaca yönelik zarf atmak amacıyla. *Ör:* Beni şehre götürmeyeceğini biliyordum ama gaspenek dedim ki, 'ben de geleyim', yok dedi.

GAŞ/KAŞ: 1-Öte taraf, karşı yamaç. 2- Uçurum ağzı. Dik bir yükseltinin başladığı yer. 3- Tepe. Yüksek yer.

GAŞAK: 1- Kullanılmaz hale gelmiş, yıpranmış, laçkalaşmış. *Ör:* Camide ayakkabımı çalmışlar, yerine gaşaklanmış bir ayakkabı bırakmışlar. 2- Kuzuların konulduğu kapalı ağıl.

GAŞAMAK: Yıpranmak, eskimek, laçkalaşmak.

GAŞANMAK: Kendini tutamayıp çişini yapmak. İşemek. *Ör:* Dedem kanlı gaşanıy.

GAŞGA/GAŞKA: 1- Hayvanların alnındaki beyaz leke. *Bkz.* KAŞKA. 2- İki tekerli at arabası.

GAŞGAMBİL/KAŞKAMBİL: Kayalık, taşlık bölge.

GAŞMERLENMEK: Alay etmek, dalga geçmek.

GAŞŞAK: Sık, yoğun.

GATAKLAMAK: Kovmak, başından savmak, defetmek, uzaklaştırmak.

GATIL: Ev yaparken, taş duvarın ortasına, duvarı tutması amacıyla, duvara paralel konulan uzun ve düzlenmiş ağaç kuşak. *Bkz.* HETİL.

Geleneksel köy evleri yaparken kiriş niyetine, inşaatın bütün dış yüzeyine kalın ağaçtan konulan, duvarı tutması amaçlanan kuşak.

GATINİPİ: Pamuğun keçi kılına katılmasıyla yapılan kalın ve sağlam iplik.

GATIR: Topaç.

GATLEME/GATLAMA/KATLAMA/GATL'EKMEK: Açılmış hamurun içine pezzik, narpız, hatun parmağı, ıspanak, patates gibi ot ve sebzelerin soğanla hafif kavrularak konup ikiye katlanarak, ocağın üstündeki sacda pişirilen bir tür gözleme. *Ör:* Hatun, ekmeği bişirdikten soğna gatlekmek yap da yiyek.

GATMA/KATMA: 1- Olacak işi bozma. 2- Ayrandan yapılan bir çorba.

GATMIK)H/GATMA(K)H: Yaranın üzerinde oluşan kabuk. *Ör:* Endişelenme, gatmıklanmış, yakında tamamen iyileşir.

GAV: 1- Çanak-çömlek yapımında kullanılan kırmızı renkli kil toprak. *Ör:* DEre yatağında çok halis bir gav yatağı buldum. 2- Doğada hiçbir ateşleyici gereç olmadan ateş yakmada kullanılan, bir tür ağaç mantarından yapılan ateşleme fitili.

GAV/KAV: 1- Kabuk. 2- Ağır olmayan, hafif.

GAVAÇIKMAK: Erkek çocuğun erginliğe adım atması. *Ör:* Senin oğlanın sesi kartlaşmaya başladı, gavaçıkıyor galiba.

GAVANLAMAK: 1- Aramak. 2- Gözetlemek.

GAVAR: Bostanlarda ve tarlalarda, suyu daha verimli ve az israflı kullanmak amacıyla garıklar ve evlekler arasında açılan küçük su arkları. *Bkz.* GEVER.

GAVARA/KAVARA: 1- Yellenme, osurma. 2- Bal peteği. 3- Boş söz, değeri olmayan laf. *Ör:* Attımdı bir gavara, vardı durdu duvara.

GAVATA: Bakırdan yapılma yoğurt kabı.

GAVGUMAK: 1- Çok yoğun ve yorulana kadar çalışmak. *Ör:* Tembel kadın, yattığı yerden gavguyor. 2- Koşmak.

GAVGUTMAK: Söz birliği etmek.

GAVIRGA: Patlamış mısır.

GAVLAĞAN: Çınar ağacı.

GAVLA(K)H/KAVLAK/GAVLAK: 1- Kel kişi. *Ör:* Bu gavlak da kendisini yakışıklı sanıyor. 2- Ağaçsız, yeşilliksiz, kıraç arazi. 3- Yüzü/kabuğu soyulmuş. 4- Çıplak.

GAVRAYIL: Hırsız.

GAVSAK: İçi boş veya boşa yakın buğday tanesi. *Ör:* Kuraklık ekini de vurdu, tenelerin çoğu gavsak.

GAVSUK: Fındığın yeşil dış kabuğu.

GAVSUN: Dalda birkaçı birden aynı sapta bulunan fındık kümesi, çotanağı.

GAVUÇ: 1- İktidarsızlık. İktidarsız erkek. *Ör:* İki kez evlendi, gene de çocuğu olmadı, doktora gitti gavuç çıktı. 2- Erbezinde kaza, hastalık vs nedenlerle sorun olan kimse. 3- Hadım. İğdiş edilmiş erkek kişi. 4- Öküz, teke ve koçun iğdiş edilmiş, bükülmüş olanı. 5- Fıtık. *Ör:* Ağır yükün altına girme dedim, sonunda gavucu çıktı.

GAVUK: 1- Mağara, in. 2- İşlenen iplik.

GAVUNÇ: 1- Sıkmak. 2- Eneme, hadım. *Ör:* Hasan emmi tosunu gavunç ettirdi.

GAVUT: 1- Kavrulmuş buğday. 2- Kavurga unu. 3- Pişirilmiş mısır unu. 4- Yalan, yalancılık. 5- Kurutulmuş armut, armut kurusu. 6- Bazı yemekler, helva veya tatlılar yapmak amacıyla kavrulmuş un. *Bkz.* KAVUT.

GAVUTLAMAK: Yağda kızartmak.

GAVUZ/KAVUZ: 1- Buğday, arpa gibi tahılların dış kabuğu/kapçığı. 2- Buğday gibi tahıl ürünlerini yıkarken, su yüzünde biriken çöp, saman, çürük buğday vb. şeylerden oluşan birikinti. 3- Harmanda buğday elenirken, eleğin altına geçmeyen, çer-çöple birlikte elekte kalan kabuğundan/kapçığından çıkmamış buğday taneleri.

GAYAR: 1- Küfür. Küfretme. 2- Ek, ilave.

GAYASA: Mayalı, sert tandır ekmeği.

GAYASALANMAK: Açıkta kalan bir yiyeceğin (özellikle ekmeklik hamur için kullanılır) açık kalmış kısmının kuruyup yarılması. *Ör:* Çocuk hamurun üzerindeki hılayı çekmiş, hamur hepten gayasalanmış.

GAYBANA: 1- Pis, kokmuş. 2- Acınacak durumda olan. 3- İşe yaramaz, özelliksiz, becerisi olmayan.

GAYBETE: El yordamıyla, bilmeksizin, rastgele yapmak/söylemek.

GAYDA: Hile, oyun, düzen.

GAYDALAMAK: 1- Ferik veya kekliğin yerde koşması veya hızla, koşaradım, iki yana kaykılarak yürümesi. *Ör:* Tüfek tutukluk yaptı, keklik gözümün önünden gaydaladı gitti. 2- Sezdirmeden tüymek, kaçmak.

GAYDALANMAK: Kendi kendine ve tek başına türkü söylemek.

GAYDALI: 1- Ahenkli. 2- Sürekli oynama isteği olan kişi.

GAYDIRMA: Kadınların mekikle yaptığı bir oya çeşidi. *Ör:* Ellerde ne hayırlı gelinler var; gelini, Fatma Ana'nın yazmasına gaydırma yapmış.

GAYGANA: 1- Yağda pişmiş yumurta. *Ör:* Atasözü: İtin ahmağı gayganadan pay umar. 2- Un, süt ve yumurtanın karıştırılıp yağda kızartılmasıyla yapılan bir tür börek.

GAYILMAK: İncelmek, aşınmak.

GAYIM/KAYIM: 1- Sağlam, sıkı, güçlü, dayanıklı. 2- (Eşyalar için) Kırılmaz, dayanıklı. 3- (Giysiler için) Yırtılmaz, kalın, sık dokunmuş. 4- Soğuktan korunmak için giyilmiş kalın veya birkaç kat giysi. *Ör:* Dışarı çıkarken gayım giyin, hava buz gibi.

GAYIŞLAMA: Kağnı arabasını yürümeye hazır duruma getirme.

GAYKI: Boynuzu ters çıkmış öküz veya öküzün ters çıkmış boynuzu.

GAYLA: 1- Oyunda cezalı çocuk. 2- Çocuk oyununda ceza, eksi puan.

GAYLAN: Pürüzsüz, düzgün, biçimli taş.

GAYLANGUŞ: Kırlangıç.

GAYLIK: Dürülmüş yufka ekmek veya dürülmüş/katlanmış kağıt.

GAYMAK: 1- Çok güzel. 2- Yığmak, dizmek. *Ör:* Üzümleri doldurup kasaları üst üste gaydık.

GAYNAMA: Yeni çıkmış ince dal.

GAYNAMAK: Rahatsızlık vermek.

GAYNARLANMAK: Sıcak su ile haşlanmak. Üzerine çok sıcak su dökülmesi.

GAYPANCAK: 1- Kaygan zemin. 2- Kayma eylemi. 3- Sözünde durmayan, cıllıyan, sözünden dönen, sözüne güvenilmez.

GAYPITMAK: 1- Altına kaçırmak. *Ör:* 10 yaşına geldi, halen gaypıtıyor. 2- Söylememesi gereken bir sözü ağzından kaçırmak.

GAYPMAK: Sıçramak.

GAYRAK: Bileği taşı.

GAYRAN: Toprak.

GAYRI/KAYRI: 1- Artık, bundan böyle. 2- Ayrılık, farklılık.

GAYSU: Saçların omza dökülen hali veya omuzlara inen saç. *Ör:* İyice gaysulandırdığı saçlarını askere gitmeden önce kestirdi.

GAZAĞI/KAZAĞI/KAZAĞU: Yere yapışmış hayvan dışkısı gibi şeyleri süpürmeye yarayan, çalılardan yapılma sert çalı süpürgesi.

GAZAĞILAMAK: 1- Süpürmek. 2- Harman yerinde kalan kaba süprüntülerin tırmık sırtı ile çekilerek temizlenmesi/toplanması.

GAZAK: Gevşek. Sıkı olmayan.

GAZARMA: Taştan yapılma bina.

GAZATMAK: Gevşetmek.

GAZEL: Kuruyup dökülmüş yaprak.

GAZGIÇ/KAZGIÇ: Kenger, çiğdem gibi taşlık arazide bitkilerin kökünü kazarken kullanılan ucu sivri değnek. *Ör:* Gazgıçım taşa takılıp kırıldı.

GAZZİK: Küçük kazan.

GEBEDEK: Karnı şişkin/büyük olan.

GEBEŞ: 1- Karnı hamile gibi şişkin olan. 2- Çok şişman.

GEBEŞ: 1- Çirkin. 2- Hızlı hareket edemeyen, uyuşuk, hantal. 3- Şişman, göbekli ve kısa boylu.

GEBİÇ: 1- Değirmencinin, öğüttüğü undan aldığı pay. 2- Kenarları düzgün olmayan. 3- Köşesiz, kenarsız. *Ör:* Duvarı gebiç örmüşsün.

GEBİÇÇİ: Değirmenci.

GEBİŞ: Keçi veya ineği çağırmak için yinelenerek kullanılan bir hitap/ünlem. *Ör:* Geh gızım gebiş gebiş gebiş.

GEBRE: 1- At tımar etmeye yarayan alet, kaşağı. *Ör:* At huylanıp duruyor, sabahleyin biraz gebrele. 2- Hayvanı tımar etmek için kaşağı yerine kullanılan, keven gibi sert ve ince, sık dallı çalılardan yapılan doğal kaşağı. 3- Kıldan yapılma küçük çanta, kese. 3- Atın tımar edilmesinin ardından, üzerinde kamış toz ve kılları temizlemede kullanılan, at kuyruğu kılından yapılan eldiven biçiminde örgü.

GECEBE: Biblo, vazo.

GECEK: Çamaşır.

GECEKUŞU: Yarasa. *Ör:* Gece babam eve geldiğinde bir de ne görelim; sırtında bir gecekuşu var.

GECENE: Karasabanı veya pulluğu çamurdan temizlemeye yarayan yassı ve uzun saplı demir.

GECEREK: 1- Biraz daha geç, zamanı biraz daha geçecek şekilde ayarlayarak hareket etmek veya yapmak. *Ör:* Sen tarlaya babamla gitme, biraz gecerek git. 2- Biraz daha sonra. 3- Gece zamanı. 4- Geç kalmak.

GECERLENMEK: Daha çok bacak ve kol kısımlarının felci andırır biçimde ileri derecede uyuşması.

GECİM: Koyun yününden yapılma kilim.

GECİN: 1- Bezelye, fasulye gibi sebzelerin sap ve kabuğu. 2- İçi boşaltılmış fasulye/bezelye kabuğu. 3- Tam ezilmemiş iri ve kalın saman.

GECİR/GACİR: 1- Yırtıcı kuş. 2- Kartal.

GECİRGEN: Isırgan otu.

GEÇE: 1- Bir taraf, yan, yön. 2- Dere, ırmak veya vadinin öteki yakası, her bir yakası. *Ör:* Derenin öte geçesindeki tarlaya gidip geri bu geçeye gelmek zor oluyor.

GEÇEĞEN: Gelip geçici, muvakkat.

GEÇEK: 1- Merdiven. 2- Köprü. Eğreti, asma biçiminde yapılmış köprü. *Ör:* Sel neredeyse geçeğe kadar yükseldi. 3- Dere veya çayların karşıya geçilen bölümü. 4- Bahçeyi çeviren çitin veya duvarın geçiş yeri/kapısı. 5- Yol. 6- İskele. 7- Tünel.

GEÇEMEK: Geçit, boğaz/darboğaz.

GEÇENEK: 1- Köprü. 2- Koridor, hol, sofa.

GEÇGEN/GEÇGEYİN: 1- Geç kalma, gecikme. 2- Vaktin oldukça geç olması. Zamanın oldukça ilerlemesi. *Ör:* Çok geçgen oldu, bu konuyu yarın zinde kafayla konuşalım.

GEÇİNCEMEK: 1- Ölmek. 2- Maişeti, geçimi yürütmek.

GEÇİNMEK: Ölmek, vefat etmek. *Ör:* Babam bir ay önce geçindi.

GEÇKİN: 1- Hatırı sayılan, hatırlı, itibarlı. *Ör:* Genç yaşına rağmen oldukça geçkindir. 2- Sözü geçen, sözü dinlenen.

GEDE: 1- Başıboş, serseri. *Ör:* Atasözü: Gededen beyliğe yeten elin kadrini ne bilir. 2- Görgü bilmeyen, görgüsüz. 3- Açgözlü. 3- Kısa, cüce.

aylarında doğmuş koyun yavrusu. *Ör:* Güzün göç salımını erken yaptık, kuzuların çoğu gedek oldu. 3- Bodur, kısa boylu, güdük.

GEDELENMEK: 1- Bir şeye imrenmek, gözü kalmak. *Ör:* Nazife'nin giydiği üçeteğe herkes gedelendi. 2- Açgözlü davranmak. Gözü doymamak.

GEDENE: Fıçı.

GEDERTMEK: Kaybetmek, yitirmek.

GEDİK: 1- Bölüm, parça. 2- Tarla ve bahçenin düz olmayan, engebeli yeri. 3- Eksik.

GEDÜK: Dişlerinden biri veya birkaçı eksik olan. *Ör:* Gençliğinde çok kavgacıymış, gedüklüğü ondan.

GEGE: Dal eğmek için kullanılan ucu çatal veya çengelli sırık.

GEGECEN: Orak.

GEGEMEK: 1- Ucu çengelli veya topuzlu olan metal veya ahşap eşya. 2- Tığ ve şiş gibi örgü aletlerinin çengelli ucu.

GEĞEÇ: Çatal uçlu ve ot çekmeye yarayan ağaçtan yapılma araç.

GEĞELEMEK: Tavuğun yumurtlamak için folluğa tünemeden önce bağırarak, gıdaklamaya benzer sesler çıkartması. *Ör:* Yumurtası iyi oluyor da, geğelemesi ortalığı velveleye veriyor.

GEĞER: Bahçe, tarla veya bostanda suyun bölümler arasında götürüldüğü küçük toprak ark. *Bkz.* GEVER. *Bkz.* GAVAR.

GEJGERE/GEZGERE/GEÇGERE/KEŞKERE/: Tahtadan yapılan, dört saplı, ortadaki tahtalarının üstüne yük konularak taşımaya yarayan bir tür kısa mesafeli taşıma aracı. *Ör:* Nohutları çuvala doldurup gejgereyle kilere taşıdılar.

GELBERİ: Tırmık.

GELÇEK: Merdiven.

GELDEÇ: Gelecek. Ati. *Ör:* Seninle geldeçte belki karşılaşırız.

GELDER: İneğe veya köpeğe yal yapmak ve yedirmek için kullanılan tek parçalı ağaçtan yapılma kap.

GELEK: Yaprak.

GELGEÇ: 1- Merdiven. 2- İskele.

GELBERİ: 1- Ateşi soba veya ocaktan çekmeye yarayan demirden alet. 2-Tırmık.

GELEMBEZ: Koyun sürüsünün dinlendiği, yattığı yer.

GELEN(Ğ)İ/GELENİ: 1- Tarla ve bostanlara zarar veren, gözleri olan bir tür köstebek, tarla faresi. 2- Sarnıca suyun ulaştırıldığı ark/küçük kanal.

GELEP: 1- İp yumağı. 2- Halı dokumada, dokunacak ipin sarılı bir düzendeki durumu.

GELEVİR: Asmanın kökünde yeni süren filiz. *Ör:* Sabahtan bağın gelevirlerini keselim.

GELEVÜRT: Kalitesiz ve içinde çer-çöp, kir bulunan, tarağa alınmayan yün/yapağı.

GELEZ: Alevi.

GELİÇ: 1- Ot. 2- Ayrık otu.

GELİK: 1- Çocuk ayakkabısı. 2- Gelmiş olan, gelen. 3- Boynuzlu koyun.

GELİNABA: Amcanın karısı.

GELİNBACI: Amca veya dayının eşi, büyük ailelerde amcanın yaşlı eşi. *Ör:* Gelinbacım çok cimri biri.

GELİNBOĞAN: Bulgurun ince bir türü.

GELİNCE: Kaynana. *Ör:* Ben gelincemle çok iyi anlaşıyorum.

GELİNCİ/GELİNÇİ: Gelin almaya giden düğün alayı.

GELİNCİK: Sincap.

GELİNLİK ETMEK/GELİNLİK TUTMAK: Yeni gelinin kayınbabasının, aile büyüklerinin ve bazı durumlarda kaynanasının yanında konuşmaması veya sesini normalin bile altında çıkartıp fısıltı halinde konuşması. *Ör:* Anam kayınbabasına 30 sene gelinlik etmiş.

GELİNTİ: Başka bir köyden/yerden gelip köye yerleşen kimse.

GELLE/GALLE: Şeker pancarının dip kısmından yapılan çorba.

GELLENGEÇ/ELLENGEÇ/YELLENGEÇ: Yengeç. 'Yarım gellengeç' olarak ta söylenir. *Ör:* Bizim köpek, derenin kıyısında gördüğü gellengeçi öldürdü.

GELMELİ OLMAK: Gelmek üzere olmak.

GELMİZEK: Uyurken altını ıslatan kimse.

GELÖĞÜ: Tarla faresi.

GEM: 1- "Galiba, belki, sanırım" gibi olasılık belirten sözcük. *Ör:* Siz yemeğe başlayın, belli olmaz gem gelirim. 2- At, katır, eşek, öküz gibi hayvanların çektiği, harmanda sapı buğdaydan ayıran ezme/dövme aleti, döven/döğen.

GEMDAŞI: Gemin altına küçük küçük yüzlerce çakılan, sapı kesip ezen çakmaktaşı.

GEME: 1- Fare, sıçan. 2- Dişsiz, dişi olmayan. Dişleri tam olmayan, eksik dişli. *Ör:* Genç yaşta geme oldu.

GEMRİK/KEMRİK: Çok zayıf, kuru kişi.

GEMÜK: Kemik.

GEN: 1- Huzur, mutluluk, sükunet. *Ör:* Senin kardeşin bu eve geldi geleli genimiz bozuldu. 2- Mera, otlak, hiç sürülmemiş arazi.

GENDİ: Koca, er, kadının eşi.

GENDİME: 1- Aşurelik buğday. 2- Yarma. Pişirilmiş kepeksiz buğday. 3- Yayla çorbası.

GENE: Şekilde, biçimde, halde. *Ör:* Gizli gene eve gelmek, yeşil gene elbise giymek, yavaş gene yürümek.

GENG/GENK: Eşilmiş yer. Uzun zaman ekilmemiş, boş kalmış toprak.

GE(N)ĞİRSEMEK: 1- Vasfını kaybetmeye yüz tutmak. *Ör:* Üç gündür açıkça bekleyen yoğurt ge(n)ğirsemiş. 2- Bir yiyeceğin tadının ve kıvamının yeni bozulmaya yüz tutmuş hali.

GENREŞMEK: Aşırı rahatlık içine girmek, tembelleşmek.

GENSİZ: Ateist. Dinsiz. *Ör:* Gomonisler köylüyü gensiz yapmaya çalıştı ama başaramadı.

GEPİRTİ: Gürültü. *Ör:* Dışarıda bir gepirti duyup kulak kesildi.

GER: Griye veya boza yakın bir renk.

GERCE: Sarmaşık.

GERCİK/GERCÜK: 1- Geveze. *Ör:* Gercikliği bırak işini yap. 2- Avanak, salak. 3- Kuruntulu. 4- Yapmacık hareketleri olan.

GERDAN: 1- Dönücü, dönen. 2- Boyunla göğüs arasındaki bölge.

GERDEL: Tahtadan yapılma, tek paçalı olmayan, birkaç tahta parçasının bir araya getirilip demir çemberlerle sıkıştırılarak yapılan bir tür kova.

GEREKLENMEK: İdareli kullanmak. Elinde/avucunda olan parayı veya var olan şeyini ilgili yerlere gereği kadar, dikkatli harcamak/kullanmak.

GERELMEK: Meyvenin dalda olgunlaşmaya yüz tutması. *Ör:* Bu elma gerelmiş, haftaya toplanır.

GERELTİ: Gerilmiş olan şey.

GEREN: Dama serilen, damlamayı önleyen killi toprak. *Ör:* Güz geldi, daha dama geren sermedik bile.

GEREVİ/GEREVÜ: Büyük ağaçların uzak dallarını çekip meyvesini toplamada kullanılan çatal ağızlı, uzun sırık.

GERGEN: Dikenli sarmaşık.

GERİ: 1- Büyük çuval. 2- Kağnı ve at arabasında saman ve ot taşımak için kasnağa gerilen, kara keçi kılından dokunan çarşaf veya büyük bez.

GERİNLEŞMEK: Bulutun yağmur yağdıracak biçimde yoğunlaşması, göğün buluttan kararması. *Ör:* Hava gerinleşti, sergiyi toplayıp içeri koyalım.

GERİŞ: Dağ sırtı. Dağın üst kesimindeki sırt.

GERİZ: Kapanmış su yolu.

GERKİNMEK: Erkeğin cinsel ilişki sırasında yaptığı ileri-geri, daha ziyade ileri doğru yaptığı hareket.

GERKMEK: Belden ve kalçadan ileri-geri hareket etmek. *Bkz.* KERKMEK.

GERMEÇ: 1- Büyük çanta ve bavul gibi şeylerin içinde bulunan bezden kemer. 2- İlik, düğme iliği.

GERMİŞEK: Alt ve üstteki bulgur taşlarının arasındaki mesafeyi ayarlamaya, bulgurun kalın veya ince olarak öğütülmesine yarayan, iki taşın arasına konulan küçük ağaç parçası.

GERNEŞMEK: Uykudan uyanınca ve uyuşunca, yorulunca, uykusu gelince gerinmek. 2- Zorlanmak, gerilmek. *Ör:* İpi fazla gerneştirme, yoksa kopar.

GES: 1- Aşırı, ölçüsüz. 2- Ters. Ters gelmek, uymamak.

GEŞ: Soğuk. Don.

GEŞLENMEK: 1- Çok üşümek. 2- Donmak.

GET: Toplanıp yığılmış küçük ot yığını. *Ör:* Fare getin altına yuva yapmış.

GETMEK: Kertik açmak, bir şeyin yüzeyinde küçük gedik açmak. *Ör:* Haşarı oğlan, dedemin bastonunu getmiş.

GEVCİK: Alaycı ve tahrik eden biçimde konuşan kimse.

GEÇİ: Kaşık.

GEVEÇ: 1- Dişleri kazma ve seyrek olan kimse. 2- Ağzı büyük kişi.

GEVEL: 1- Daldaki cevizin yeşil kabuğundan ayrılması, indirilme zamanının gelmesi. 2- Sınır. Tarla sınırı.

GEVENDE: 1- Patavatsız, sözünü bilmeyen, her lafa görgüsüzce karışan. 2- Çok konuşan, geveze.

GEVER/EVER/AVAR/KAVAR: 1- Bostanlarda ve tarlalarda, suyu daha verimli ve az israflı kullanmak amacıyla garıklar ve evlekler arasında açılan küçük su arkları. *Bkz.* GAVAR. *Bkz.* GEĞER. 2-Bostanlardaki küçük su arklarının önüne, suyu belli bir yöne çevirmek için taş veya çamurdan konulan set. *Ör:* Su birden bollaşıp geverden taştı.

GEVEZE KELEĞİ: Daha çok tekeye takılan, tenekeden yapılma kelek/çan.

GEVGEÇ: Yengeç.

GEVGENE: Yünden yapılma bir tür kalın battaniye.

GEVİK/GEVÜK: 1- Şekli bozulmuş, eğri-büğrü. 2- Kurumuş odun parçası.

GEVİLCEN: Çil, sivilce. *Ör:* Atasözü: Komşu kızının bacağı gevilcenli olur.

GEVİZ: Ağızda çiğnenmiş şey.

GEVMEK: 1- Kemik gibi sert şeyleri ağzında yutmaksızın dişlemek, çiğnemeye çalışmak. *Ör:* İt ağzında kemik geviy. 2- Bir şeyi ağzında dişleriyle ezmek, tahrip etmek.

GEVREMEK/KEVREMEK: Ölmek, gebermek.

GEVÜK: Çenesi yukarıya doğru kıvrık olan.

GEYİN: Dişi hayvanın dölyolu, üreme organının iç kısmı.

GEYİTMEK: Giydirmek. Donatmak. *Ör:* Parasızlık belimizi büktü; bir tek oğlumuzu bir gün bile şöyle geyitip insan içine çıkaramadık.

GEYME: 1- Bayan gömleği. 2- Kadınların daha çok tarlada veya evde çalışırken giydiği gömlek, iş gömleği.

GEYMELEMEK: Birbirine geçirmek. Kakmak, takmak, sokmak, raptetmek.

GEYREK/GEĞREK/GİĞREK/GİYREK: 1- Bostanlara dikilen korkuluk. 2- Kaburga kemiği. Alt ucu kemiğe bağlı olmayan, kaburga dizesinin alt sıralarında bulunan kaburga kemikleri. *Ör:* Geğreğimin orada bir sızı var. 3- Geğirti, geğirme.

GEYREK BATMASI/GEĞREK BATMAK: Sert düşüş veya yanlış hareket sonucu, alt uçtaki kaburgaların dokuya zarar verdiği, battığı kabulüne dayalı bir rahatsızlık. *Ör:* Eşekten düştüm, geğreğim battı, nefes alamıyorum, neneni çağır da geğreğimi çeksin.

GEYREK ÇEKMEK/GEĞREK ÇEKMEK: Kaburganın vücuda, dokuya battığı kabülüne dayalı rahatsızlığa yakalanan kişinin, tıpkı sınıkçı gibi bu işi bilen kişiye gidip kaburgasını düzleştirtmesi. Geğrek çeken kimse, hastanın ilgili kaburga bölgesinin üstünden elini kaburganın altına sokar ve kaldırır, ardından deriyi kendine özgü bir toplama/yuvarlama hareketiyle tutup çeker.

GEYREKÇİ/GEĞREKÇİ/GİĞREKÇİ: Vücuda battığı veya yerinden oynadığı kabulüyle rahatsızlık veren kaburga kemiğini, kendine özgü yöntemlerle yerine tekrar yerleştiren, bu yönüyle şifacı denebilecek kimse. Geğrek çekme işini herkes yapamaz; bu işin inceliklerini bilenler her köyde bulunmayabilir. Rahatsız kişi geğrekçiye gelir veya tutarak getirilir. Geğrekçi, hastayı uygun bir yere uzatır, karın bölgesini açıp alt kaburga bölgesini yoklamaya başlar. Ardından, teşhisi koyduğunu belli ederek; "İşte burası batmış" deyip o bölgeye yoğunlaşır. Tek veya iki eliyle birden karın boşluğundan kaburganın altına doğru elini sokar, yukarı doğru kaldırma hareketleri yapar. Ardından batan kaburganın

bulunduğu bölgedeki deriyi kendine özgü bir yuvarlama/toplama hareketiyle tutup yukarı doğru çeker. Bölgeye masaj benzeri uygulamalar yapar.

GEYSUNAK: Çay veya çeşme yanında ortak çamaşır yıkama yeri. *Ör:* Kızım ve gelinim, evdeki tüm kirlileri alıp geysunağa gitti.

GEZEK/GEZİK: 1- Sıra, nöbet. 2- Çoban bulunmayan veya geçici olarak çobanın sürüyü otlatamadığı dönemlerde sürüye hayvan katan köylülerin, hayvan sayısına göre çobanlığı kendi aralarında sırayla yapması. Çobanlık nöbeti. *Ör:* Yarın gezek bende, erken yatacağım. 3- Karlı kış gecelerine has bir tür yemekli eğlence. Köydeki evlerin kura çekimi sonucu belirlenen sırayla üstlendiği gezek gecelerinde, türlü yemekler yenip sohbetler edilir, oyunlar oynanır.

GEZELEMEK: Kararsız kalmak, bocalamak.

GEZEMEK: Basamak. *Ör:* Dama çıkarken gezemek kırıldı, düştüm.

GEZENEK: 1- Koridor, sofa. *Ör:* Sanki gezenekte bir karaltı gördüm. 2- Balkon, sundurma.

GEZENLER: Grip, grip salgını.

GEZENTİ: Çok gezen.

GEZERGİ: Bulaşıcı hastalık. Salgın hastalık.

GEZİK: Nöbet. Sıra.

GI: Bayan, kız, kadın.

GIBAL: 1- Dıştan görünüş. 2- Pozisyon, durum.

GIBRAĞA: Kurbağa.

GICI: 1- Küçük taneli kar. *Ör:* Buzun üstüne gıcı yağıy, ayağın kaymasın dikkat et. 2- Koyun, keçi gibi küçükbaş evcil hayvan.

GICIK: 1- Kuzu yapmayan, kısır koyun. *Ör:* Babam iki gıcık koyunu Cuma pazarına götürüp sattı. 2- Çam kozası.

GICILAMAK: 1- Düşmanlık beslemek, zarar vermek amaçlı olarak diş bilemek. 2- Daha çok astımlı, bronşitli hastalarda görülen, sürekli olarak göğsünden sesler, hırıltı/vızıltı çıkartmak. *Ör:* İki senedir gıcılar durur da bir doktora gitmez.

GICILAMAZ KAĞNI: İşe yaramayan, işini yavaş yapan.

GICILIK: Çok ekşi ve küçük dağ elması.

GICIMIK/GICIMIH: 1- Gıcık veren, öksürten, boğazda kalmış herhangi bir şeyin neden olduğu durum. 2- Sinirlendiren, sinirlenilen şey/kimse. *Ör:* Şu adam ne gadar da gıcımık biri.

GICIR: Mısırın siyah tanesi.

GICIRAK: Bir kütüğün oyularak, ahşap bir kazığın üzerine takılmasıyla yapılan bir tür tahteravalli.

GICIRGAN: 1- Salıncak. 2- Tahteravalli.

GICIRIM: Heyecan.

GICIŞMAK: Kaşınmak, kaşıntı. *Bkz.* GİCİŞMEK.

GICITMAK: Bir otun veya sebzenin, toprak üstünde kalan yeşil kısmını kopartmak.

GIÇ: Dişin altından çıkan ikinci diş. *Ör:* Bu gıç beni çok rahatsız ediyor.

GIÇATMAK: İnek, eşek vb. gibi hayvanların tekme atması. *Ör:* Eşek gıçattı, az kaldı kafamı yaracaktı.

GIÇÇA/GIÇÇE: Topal, sakat, kıçı kırık.

GIÇ GILTI/GIŞGILTI: Ayak tarafı, ayak ucu. Başın ters tarafı, ayak tarafı.

GIÇRANGIÇ: Tahteravalli.

GIDAKSIMAK/GIDAKSINMAK/GIDAKMAK: 1- Bağlanmak, alışmak. 2- Tiryakisi haline gelmek. *Ör:* Çedenenin tadına bir baktım, sonra gıdaksıdım.

GIDI: 1- Fidan veya fide dikmek için açılan küçük çukur. 2- Karaktersiz, kişiliksiz. 3- Çam kozalağı.

GIDIK: 1- Küçük sepet. *Ör:* Git bahçeden kayısı topla, gıdığa koy getir. 2- Keçi yavrusu. 3- Yumurta sepeti.

GIDIL/GİDİL: Küçük.

GIDILAMAK: Yuvarlamak.

GIFI: Rüzgarın, soğuğun etki etmediği, korunaklı yer. *Ör:* Tarladan yolduğu otu bir gıfıya yığdı.

GIGIR: Rum.

GIGIRMAK: Ötmek.

GIĞ: 1- Çok büyük iğne. 2- Küçük ve yuvarlak biçimli koyun-keçi dışkısı.

GIĞALAK/GIĞLAK: Koyun, keçi dışkısı.

GIĞAR: Kiler. Tahıl ve evin diğer gereçlerinin konulduğu yer. *Ör:* Kilere bir fare dadandı, bir türlü yakalayamadım.

GIĞI/KIĞI: Koyun ve keçi dışkısı.

GIĞIÇ: Harmanda buğday elenerek ayrıldıktan sonra geriye kalan çer-çöp, taş-toprak karışımı kalıntı.

GIĞIZ/GIVIZ: Harmanda kalmış, çer-çöple karışık süprüntü buğday taneleri.

GIĞLAM: Küçük, minik.

GIJGIRMAK/GIŞGIRMAK: 1- Yiyeceğin bozulup ekşimesi. 2- Yoğurdun bozulup ekşimesi.

GIKKA: Zayıf, sıska erkek. *Ör:* Tarlada çalışmak onu iyice gıka yaptı.

GIKSI/GIHSI: Kıskaç.

GIL: Çam kozalağı.

GILAMA: Yakacak olarak kullanılan ince çalı-çırpı.

GILAN: Keçi sürüsü.

GILAVLANMAK: Karşı cinse istek duymak, arzu etmek, sırnaşmak.

GILÇAN: Keçi kılından dokunmuş kilim.

GILDIK: Koyun-keçi dışkısı.

GILDIR: 1- İnce giysi. 2- İnce giyinme. 3- Zayıf ve sıska erkek.

GILDIRADAK: El çabukluğuyla, kaşla göz arasında, fark ettirmeden, çaktırmadan yapmak, almak vb. *Ör:* Bu çocuk büyüyünce çok belalı olur; masadaki yumurtayı gıldıradak kaptı.

GILDIRGI: Zilden daha büyük, sesi çana göre daha ince/tiz, 1 yaşındaki kuzulara veya oğlaklara takılan küçük çan.

GILDIRGIBIÇ: İşi yaramaz.

GILDIRGICIP: Gelişigüzel, rastgele biraraya toplamak. Karıştırarak gelişigüzel toplamak.

GILDIRGIÇ/KILDIRGIÇ: Ağaç dalına kurulan salıncak.

GILDIRIK: Oval, yuvarlak.

GILGIÇ: Tahteravalli.

GILIG: 1- Emel, niyet. Kötü niyet. Artniyet. 2- Bayan cinsel organı. 3- Bekaret, kızlık zarı. 4- Bayan cinsel organının iç dudakları. 5- Klitorist, bızır.

GILİP: Keçi kılından yapılan, hayvan bağlamada ve salıncak kurmada kullanılan, 5-6 metre uzunluğunda kalın ve sağlam ip.

GILLA: 1- Dükkancıların kullandığı küçük kasa. 2- Tahta çekmece.

GILLAK: Kaygan.

GILLAMAK: 1- Yuvarlamak. *Ör:* Kütüğü taşıyamadık, biz de gıllayıp evin önüne kadar getirdik. 2- Saçma-sapan konuşmak. Saçmalamak. *Ör:* Gıllamasaydın annem bu kadar üzülmezdi.

GILT: Uç taraf, ucu.

GIMBIL: Oynak, hareketli.

GIMÇINMAK: Hayvanın, beğenmediği otu veya karnının tok olduğu zamanlarda yemini ağzının ucuyla ve isteksiz yemesi.

GIMIK: Çok küçük, el kadar küçük. *Ör:* Fatma gımık gadar çocuk doğurdu.

GIMIŞANMAK: Kıpırdanmak, kıpırtı biçiminde hareket etmek.

GINA GÜNÜ: Kına gecesi.

GINAH/GINA(K)H/KINAH: Koyun ve keçi dışkısı.

GINAŞIK: Aralanmış, aralık.

GINCIFIR: 1- Süs. *Ör:* Gıncıfırlı giyinmiş. 2- Dalavere, sinsice oyun, hile.

GINCIK/GINCİK: Saç. Saç teli.

GINCIR: Yayvan yapraklı, ekşimsi bir çayır bitkisi/otu.

GINCIRLAK: 1- Salıncak. 2- Tahteravalli.

GINCİK: Saç.

GINÇ: İyi pişmemiş et. *Ör:* Usta, bu kurunun eti gınç kalmış.

GINDAMLI/GINDAM GÜZELİ: 1- Endamlı, güzel/yakışıklı. 2- Giydiğini yakıştıran, giyim zevkine sahip olan.

GINDILLAMAK: Yuvarlamak.

GINDIRIK: Ara, arası, aralık. *Ör:* Kapının gındırığından içeriye baktı.

GINDIRLANMAK: 1- Devrilmek. 2- Kendi halinde çalışıp/uğraşıp maişet peşinde didinmek.

GINDIRMAK: Naz yapmak, cilve yapmak.

GINGA: Yere düşen veya atılan bir şeyin yere dik düşmesi/durması. *Ör:* Kibrit elimden düşüp gınga durdu.

GINGICIYAYLI: Tahteravalli.

GINGILIK: Ağaçta dalların en uçta bulunanları.

GINIKMAK/GINI(K)HMA(K)H: Yeteri kadar içip kanmak. *Ör:* Tarladan geldi, dört tas su içti, gene gınıkamadı.

GINIŞ: Ufak-tefek, küçük. *Ör:* Ben Kangal istiyordum, babam gitmiş gınış bir it getirmiş.

GINLAMAK: Tam isabet ettirmek. Bir şeyi atarak tam istediğin yere göndermek veya vurmak.

GINMAK: Yürüyüp giderek köşeden veya gözden kaybolmak. *Ör:* Ali az önce köşeden gındı.

GINTARMAK: Aralamak, biraz açmak.

GIPCA(K)H/GIPÇAK: Ağaçta budak yeri.

GIPÇIK/GIPCI(K)H: Meyve sapı.

GIPIK/GIPI(K)H: 1- Mahmur bakışlı. 2- Göz kapakları düşük kimse. 3- Uykulu bakan göz.

GIR: 1- Boz, gri renk. 2- Sarıya çalan renk.

GIRAĞI/GIRA(N)ĞI/GIRA(N)Ğ/GIRAN: Kenar, kıyı, uç. *Ör:* Heç sapmadan Böyük derenin gırağından ağrı yürü, o köyü bulursun. *Bkz.* KIRAĞ.

GIRAN: 1- Yüksekçe yerlerdeki, tepelerdeki düzlük, düz arazi. 2- Salgın, ölümcül hastalık. 3- Duvar. 4- Tepe veya dağın sırt bölgesi. 5- Çayır, çayırlık. *Ör:* İneği gırana bıraktım, yarım saatte doydu.

GIRANTI: Küçük boylu, bodur çalı.

GIRARMAK/KIRARMAK: Beyazlamak.

GIRAT: Hububat ölçeği. Buğday, arpa gibi tahıllarda, ortalama 16 kilo gelen ölçü birimi.

GIRAVGA: Verimsiz, kıraç arazi/toprak. *Ör:* Bu gıravgayı bana iki öküz karşılığında verdi.

GIRCALAMAK: Körelmiş bıçağı bileyilemek, keskinleştirmek.

GIRCAN: Kıvırcık saç, kıvırcık saçlı.

GIRÇ/GIRCI: 1- Otların üzerine düşen çiğ, su damlacıkları. 2- Ağaç dallarına yağan kar'ın, buz tutmuş hali.

GIRÇIL: Gri/boz renge bürünen, yer yer grileşen.

GIRÇMAK: Kesmek, keserek bölmek, biçmek. *Ör:* Çayırdan ot gırçıp ineğe verdim.

GIRDAP: 1- Düğüm. 2- Suyun dönerek, kıvrılarak akması.

GIRDAN: Büyük, iri.

GIRDIRMACI: Çiftetelli oyunu.

GIRGAL: Ağaç dalından yapılma, büyükbaş hayvanları bağlamaya yarayan bir tür boyunluk. *Ör:* İnek iyice kudurdu, gırgalı bile kırıp kaçmış.

GIRGIT/KIRKIT: 1- Cimri. *Ör:* Hasan çok gırgıttır, boşuna ondan borç isteme. 2- Zorlu, yapılması güç olan.

GIRH: Kırk.

GIRIÇ: Yarı açık kapı veya pencere.

GIRIMA: Melez.

GIRIMAK: Sözünden dönmek, mızıkçılık etmek, karardan vazgeçmek, oyunbozanlık etmek.

GIRINTI/KIRINTI: Çerez mahiyetindeki yiyecekler. *Ör:* Her akşam gırıntı yiye yiye kilo aldım.

GIRIŞ/KIRIŞ: 1- Pis, pasaklı. 2- Çirkin. 3- Kavga, dövüş.

GIRIŞA KALMAK: Yorulmak.

GIRIŞMAK: Toslamak. Kafa kafaya vurmak.

GIRITMAK: 1- Halsiz durumda olmak. *Ör:* Bebek bugün biraz gırıttı sanki. 2- Hasta kişinin ölme belirtileri göstermesi.

GIRKI/GIR(K)HI/KIRKI: Traş.

GIRKLIK/GIRHLI(K)H: Koyunların yününü kesmeye yarayan bir tür büyük makas.

GIRMA: Arasına ceviz konularak kurutulan pekmez sucuğu. *Ör:* Bizim oraların gırması çok lezzetli olur.

GIRMAŞMA(K)H: Kıpırdamak, yerinde duramamak.

GIRMIK: Kesilmiş süt. Piştiğinde kesilen, içinde beyaz tanecikler oluşan ve yoğurdu tutmayan süt.

GIRMIZI: Domates.

GIRNALI: Süslü.

GIRNAP/GINNAP: 1- Kalınca, yorgan köpüsü ipliği kalınlığında veya ketenden yapılan biraz daha kalın ip, bağ. *Ör:* Hararın ağzını gırnapınan bağlamazsan ipler kopar. 2- Deriden yapılma çarık dikme ve bağlama ipi.

GIRNAV: Çiftleşme dönemindeki dişi kedi.

GIRS: Eli sıkı. Cimri.

GIRTIL: 1- Pürüz. 2- Pürüzlü arazi. 3- Yayla ahalisi, yaylaya çıkmış, aynı anda o yaylada bulunan tüm insanlar.

GIRTİK/KIRTİK: Küçük parça.

GIRTMAA/GIRTMAĞ: Kir.

GISBOĞUM: Zorlamak, zorla ve ısrarla yaptırmaya çalışmak.

GISGA: Gözlerde çıkan arpacığın soğanı, ucu.

GISGI: 1- Kıskaç. 2- Mandal.

GISIK: 1- Dar, sıkışık. 2- Boynuzu ters çıkmış camış.

GISIKMAK: Darda, zorda, sıkıntıda kalmak. *Ör:* Bu ay çok gısıktım ama üstüne bir de Mehmet beni gısıktırıy.

GISIRIK: Aralık, tam açılmamış veya tam kapanmamış. Kapı aralığı. *Ör:* Kapının gısırığından onu gördüm.

GISMAK: Çimdiklemek, sıkmak.

GISMIK/GISMI(K)H/KISMIK: Cimri.

GISNI(K)H: Kıskanç.

GISSIK/GISIK/GISSI(K)H: Çukur ve dar yer.

GISTALAMAK/GISDALAMAK: 1- Birini zarar vermek veya konuşturmak amacıyla bir köşede sıkıştırmak. *Ör:* Ali'yi ahırın önünde gıstaladım ama yemin etti, ben yapmadım dedi. 2- Bir işin yapılması için birini sıkıştırıp bunaltmak. 3-Üzerine gitmek, ısrar etmek.

GISTIRMA: 1- Lokum. 2- Bisküvi.

GIŞGAL: Çitle çevrili bahçenin tahtadan yapılma kapısı.

GIŞMIK(H): At, inek, eşek gibi hayvanların tekmesi. *Ör:* İneğin gışmığı sütü döktü.

GITIR: Palavra.

GIVIŞ: Küçük parçalara ayrılmış, parçalanmış taş.

GIVIŞTAMAK: Kıpırdanıp durmak, yerinde durmamak.

GIVITÇA: Örme sepet.

GIVŞINMAK: Sıkılmak. Bulunduğu durumdan/ortamdan sıkılıp kımıldanıp durmak.

GIYAMAT KÖYNEĞİ: 1- Kefen. *Ör:* Bir ömür mağrurlandın durdun emme sa(n)ğa da gıyamak köyneğini geydirirler bir gün. 2- Yakasız gömlek.

GIYIK(H)/KIYIK/GIYI(K)H: 1- Büyük iğne, çuvaldız. 2- Uzun ve ince bez parçası. 3- Aralık.

GIYIKLAMAK: 1- Kesmek. Dilim dilim kesmek. *Ör:* Domatesi gıyıkladım. 2- Odun kesmek.

GIYILI: Tepsi.

GIYIRDIM: Bayramdan iki gün önce, arife gününden bir gün önceki gün.

GIYIRGAN: 1- Küçük dal veya ağaç parçası. 2- Kıymık.

GIY/GIYLA: Yanı, yakını. *Ör:* Bizim Hasan'ın gıyındaki adam kim, tanıyor musun?

GIYNAK/GIYNA(K)H: 1- Daldaki tek fındık meyvesi. 2- Cevizin içindeki yenecek kısmın iki parçasından her biri.

GIYNAŞ: Gözü kapanarak dalıp giden.

GIYNAŞIK: Hafifmeşrep kadın.

GIYŞIK: Aşk, sevgi.

GIYTA: Kenar, uç, kıyı.

GIYTIK: Düzgün, derli, toplu. İdeal. *Ör:* Ergenleşince gıytık bir delikanlı olup çıktı.

GIZAHLAMA(K)H/KIZAKLAMAK: Bir yerden kaymak.

GIZA(K)HLI/KIZAKLI: Meyilli yol. *Ör:* Gızaklıdan inerken dikkatli ol.

GIZAN/KIZAN/GIZZAN(Ğ)I: Kızışmış, çiftleşme havasına girmiş dişi kedi, köpek gibi hayvanlar.

GIZA(N)ĞI: Çocuk. *Ör:* Bu gıza(n)ğı çok yaramaz.

GIZ BELLEMEK: Erkeğin bir kıza aşık olması, sevmesi.

GIZDIK: Diz darbesi, diz ile vurma.

GIZDIRMAK/GIZDIRMA(K)H: Isıtmak.

GIZINMAK/GIZINMA(K)H/KIZINMAK: Isınmak.

GIZIRGANMAK: 1- Üşenmek. *Ör:* Haydi gızırganma da bostandan iki patates çıkartıp getir. 2- Kıskanmak. 3- Layık görmemek. 4- Sakınmak.

GIZIT: Sopa. Kalın sopa. *Ör:* Gızıtı yiyeceksin şimdi.

GIZLAMAK: Parlamak, ışıldamak.

GİBE: Tek üzüm tanesi. *Ör:* Bağcı bağına kıyar, bağman bir gibeye kıymaz.

GİCİMEK: Koyunun/keçinin melemesi.

GİCİMİK: Kaşıntı. Kaşıntılı durum. *Ör:* Beni gicimik tuttu.

GİCİR: Provokatör, tahrik eden.

GİCİŞMEK/GİDİŞMEK: Kaşınmak, kaşıntı, vücudun bir yerinin kaşınması. *Ör:* Sırtım gicişiy, biraz gaşısana. *Bkz.* GICIŞMAK.

GİCİŞKEN/GİDİŞKEN: 1- Isırgan otu. 2- Provoke eden, tahrik eden.

GİÇÇİK/GİCCİK/KİÇİK: Küçük.

GİDEN: Bir cilt hastalığı.

GİDİ: Ergenlik çağına yeni girmiş erkek çocuk. *Ör:* Bizim gidi oğlanın yüzünde kıllar da görünmeye başladı.

GİDİK/GIDİK: Keçi yavrusu, oğlak.

GİL: Küçük beyaz darı.

GİLDEVER/GILDAVAR: Yuvarlak.

GİLGİL: 1- Mısır. 2- Develerin çiftleşme/kızgınlık evresi.

GİLGİLİ: Kuşburnu.

GİLİÇ: Pütür, pürüz.

GİLİK: 1- Sacda ekmek pişirdikten sonra, arta kalan hamurla yapılan/pişirilen, şekilsiz, biçimsiz, küçük ekmek. 2- Halka biçiminde ekmek. 3- Meyvenin çekirdeği.

GİLLEK/GİLLİK: Küçük taneler biçiminde olan koyun veya keçi dışkısının her bir tanesi.

GİLLENMEK: Kayıp düşmek, yuvarlanarak düşmek. *Ör:* Dereden karşıya atlarken taşın üzerinden ayağım kaydı gillendim.

GİLLİ: Boşa, parasız, karşılıksız.

GİLLİNGEÇ: Makara.

GİLLİSİNE OYUN: Para koymadan, boşa kumar türünden oyun oynamak.

GİMİS: İnat.

GİNEZ: Galiba, sanırım, herhalde.

GİNGİL: Horoz ibiği.

GİRDE: Küçük. *Ör:* Bu sene meyveler girde kaldı.

GİREBİ: Küçük balta.

GİRELLİK: Evin odalarında bulunan ve banyo yapmada kullanılan bir tür dolap.

GİREME: Uygun zaman. Fırsat. *Ör:* Tam giremesi, haydi başla.

GİREN: Yağmur havası, yağmurlu hava.

GİRGE: 1- Büyük kazan. *Ör:* Girgede bulgur kaynattık. 2- Binanın giriş katı, ilk/alt katı.

GİRİNMEK: 1- Sahiplenmek, sahip çıkmak, sahip olmak. 2- Banyo yapmak, çimmek, duşa girmek.

GİRİNTİ: 1- Tırpan. 2- Kiracı. 3- Yarıcı.

GİRİNTİLİ: Açıkgöz, atik, girişken, işbilen, cesaretli.

GİRS: Sıkı, sert, sağlam.

GİRT/GİRD: Kale, sur.

GİŞ: 1- Kayıp. 2- Gizli. 3- Kaçak.

GİŞETMEK: Kaçırmak, götürmek.

GİŞİ/KİŞİ: 1- Erkek. 2- Koca, kadının kocası. *Ör:* Benim gişim bana hiç kötü davranmaz.

GİŞİLİK: Özel zamanlarda giyilen güzel giysi.

GİŞKİN: Kaçak.

GİŞKİNCİ: 1- Kaçakçı. 2- Hırsız.

GİŞMEK: 1- Kaybolmak. 2- Kaçmak.

GİŞOLMAK: Kimseye görünmemek.

GİYESİ: Elbise, giysi.

GİYGİN/GİRGİN: Sık yeşillik. Sık ekilmiş ekenek yeşilliği.

GİYREK: Korkuluk. *Ör:* Çocuk düşmesin diye balkona giyrek yaptım.

GİZİR/GEZİR: 1- Bekçi. 2- Tellal, duyurucu.

GİZLEM: Saklambaç oyunu.

GİZLEM PÖÇÇÜĞÜ/GİZLEM PÖÇÜĞÜ/GİZLENPÖÇÜK: Saklambaç oyunu.

GİZLENGİ: Saklambaç oyunu.

GİZLENGİÇ: Düğün, nişan, bayram gibi özel günlerde giyilen giysi, ayakkabı vs.

GO: Yürü, git. *Ör:* Go get lan, başıma bela olma!

GOB: İnat, inatçı.

GOBAL: 1- Değnek. Sopa. 2- Ağacın köklerinden kesilmiş parça.

GOBARMAK: 1- Büyüklük ve azamet gösterisinde bulunmak. 2- Büyüklenmek.

GOBBAL: Büyük burun. Büyük burunlu. Burnu büyük olan.

GOBBUZ/GOBUZ: Yumruk.

GOBUZLANMAK: Kendini övmek.

GOBCA/GOPÇA/GOPCA/GOBÇA: 1- Düğme. *Bkz.* KOPÇA. 2- Bacaksız, kısa bacaklı.

GOBÇA: Kıldan örme çuvalın kenarlarındaki tüylü yerler.

GOCAGARI AYI: Eski takvim hesabı.

GOCALMAK/KOCALMAK: Yaşlanmak, ihtiyarlamak.

GOCAMAN/KOCAMAN: Yaşlı, ihtiyar, yaşlanmış erkek. *Ör:* Köyün en gocamanı Mustafa'dır.

GOCANA/GOCAANA: Babaanne.

GOCUK/GOCU(K)H: Kaban. Mont.

GOCUNMAK: Kaşınmak. Kaşınan yeri kaşımak.

GOÇ: Kütük. Ağaç kütüğü.

GOÇ/GOÇAYI: Ekim ayı.

GOÇLUK/KOÇLUK: Kesilmeyip veya satılmayıp damızlık olarak yetiştirilmek üzere ayrılan erkek kuzu. *Ör:* Atasözü: Koçluk kuzu köm önünde belli olur.

GOÇMAR: 1- Bukalemun. 2- Kertenkele benzeri ayaklı bir sürüngen, ejder.

GOD: 1- Ahşaptan veya metalden yapılma, 1 kilo veya 20 kilo tahıl alan bir tahıl ölçme kabı. 2- Su değirmeninde suyun tam istenen yere akmasını düzenlemede kullanılan içi boş silindirik ağaç.

GODAK: At ile eşeğin çiftleşmesi sonucu doğan hayvan, katır.

GODALAK: 1- Testis, erbezi, taşak. 2- Kibirli, gururlu. *Ör:* Şunun godalak yürümesi beni deli ediyor.

GODAZ: Burnu havada, kendini beğenmiş, ukala.

GODUK: Ahşaptan yapılma bir tür kap, çanak. *Ör:* Çorbamızı büyük goduktan hep beraber çalakaşık içtik.

GODURA/GONDURA: Çocuk oyunlarındaki küçük, düz taş.

GOFA/KUFA: Ahşaptan yapılma su kabı.

GOFALMAK: Büyüklenmek.

GOFNAK: Yaşlı. *Ör:* Bu gofnakla evlenmem ben.

GO GET: Defol git, savuş git buradan.

GOFURLANMAK: Böbürlenmek, hava atmak.

GOĞ/GOV: Dedikodu. Fitne.

GOĞLAMAK: Dedikodu yapmak.

GOĞŞAK/KOĞŞAK: 1- Sempatik. Sevecen, sıcakkanlı. 2- Yumuşak. 3- Lifli.

GOĞŞAMAK/KOĞŞAMAK: Sertliğini yitirmek, yumuşamak. *Ör:* Kayısı goğşamış, 10 güne varmaz olgunlaşır.

GOĞUCU/KOĞUCU: Dedikoducu, laf getirip götüren, fitneci, insanları birbirine düşüren.

GOĞUÇ: Yumurta büyüklüğünde, fırlatılmak için ideal irilikteki taş.

GOĞUM: Tomurcuk, gonca. Çiçeğin henüz açmamış tomurcuk hali.

GOĞUN: Akraba.

GOĞUNSU: Yanık kokusu. *Ör:* Bir goğunsu geliy, bak bakalım yemek mi yandı.

GOĞUNSUMAK: 1- Yanık kokusu yayılması. *Ör:* Sacda ekmeği unuttum, goğunsudu. 2- Yanık kokusu almak.

GOĞUR: 1- Asosyal, insanlarla düzgün ve güçlü ilişki kuramayan. 2- Öküzün boynundan kuyruk sokumuna kadar uzanan beyaz, gri veya siyah çizgi. 3- Kaba.

GOĞUŞ: Dedikodu.

GOĞUZ: 1- Az açık, aralık. 2- Delik. 3- Delinip içi boşalmış olan. *Ör:* Fare yumurtayı goğuz etmiş. 4- Tam dolmamış, yarı dolu.

GOĞZAK: 1- Bol gelen, uymamış. Vida, kapak gibi şeylerin tutturuldu/konulduğu yere küçük veya büyük gelmesi. *Ör:* Vida burada goğzak durdu, düşer bu.

GOHNAK/GO(K)HNAK/GOFNAK: Hoppa, hafif kadın.

GOKAK: Pis.

GOL: Küçük raf. *Ör:* Çocuğun kitaplarını gola koy.

GOLAMAK: Hakkında atıp tutmak, aleyhinde konuşmak.

GOLAN(Ğ)/GOLAN: 1- Kemer, kayış. 2- At, katır, eşek gibi binek hayvanlarının karnından geçirilerek bağlanan, eğeri tutmaya yarayan deriden veya ipten örme bir tür kayış. 3- Sırtta odun, sap gibi yükleri taşırken sırta sarılan ip. 4- Semer. *Ör:* Eşeğin golanı çok eskidi.

GOLAN/KOLAN: Kadınların, çalışırken bebeklerini sırtlarına sarmak için kullandığı; renkli iplerden örülmüş, 5 cm. kadar genişliği olabilen bir tür kemer.

GOLAYLIK: 1- Bulantı, mide bulantısı. *Ör:* Bana bir golaylık geldi. 2- Baş dönmesi.

GOLBAĞI/KOLBAĞI/GOLBA: Bilezik.

GOLÇA(K)H/KOLÇAK: 1- Ağaç kabuğundan yapılma, ses çıkartması amaçlı kullanılan bir tür kırbaç. 2- Çalışırken gömleğin veya uzun kollu giyeceğin kol ağzının kirlenmemesi için, bezden yapılan, dirseğe kadar geçirilen, iki yanı lastikli koruma bezi. *Ör:* Ayşe, kendine işlemeli bir golçak yaptı.

GOLDAR: Takip.

GOLDARLAMAK: 1- Fark ettirmeden takip etmek. 2- Korumak.

GOLDAŞ/KOLDAŞ: Arkadaş. Birlikte hareket edilen, aynı amacı taşıyan kimse.

GOLON/KOLON: Hayvan kuşağı. Semer kuşağı.

GOMAÇ: 1- Biraraya gelmiş, birleşmiş. Toplanmış. 2- Dürüm, yufka dürümü.

GOMAÇ OLMAK: Birleşmek, biraraya gelmek.

GOMBA: Takla.

GOMBALAK: Benzerine göre daha büyük olan.

GOMBALAMAK: Takla atmak.

GONA(K)H/GONAH/GONAK: 1- Deride kepeklenme oluşması, derideki kepek. *Ör:* Sırtım gonaklanmış.

GONÇ: 1- Çorabın topuktan bileğe kadar olan bölümü. 2- Dizlik. 3- Bazı dönemlerde köylülerin her gün sırayla verdiği üç öğün yemek.

GONÇA/KONÇA: 1- Heybe. Bohça. 2- Hediye bohçası.

GONDURMAK(H): Ağırlamak, misafir etmek.

GONT: Toprak damlı evlerde, merteklerin altına iki ucu, karşılıklı iki duvara konularak sıralı biçimde dizilen ağaç.

GONU: Aynı köyde, aynı obada birlikte oturulan kimseler, tanıdıklar. *Ör:* Hastalandım, gonu gomşu geldiler eksik olmasınlar.

GONUK/KONUK/GONU(K)H: Bir yere konulmuş olan.

GONUŞUHLU(K)H/KONUŞUKLUK: 1-Küs olmamak, görüşüp konuşmak. 2-Tanışıyor olma durumu.

GONUŞUK/KONUŞUK: 1- Söz, laf. 2- Konuşma.

GOP: 1- Şişkinlik, şişmiş yer. 2- Çıkıntı.

GOPAGENE: Koşmak suretiyle, koşarak, koşar şekilde.

GOPCA: İri düğme.

GOPÇA/COPÇA: Çarık, deri çanta gibi deri eşyalarda kullanılan çivi.

GOPMAK: 1- Koşup aceleyle gitmek/gelmek, hızla koşmak. *Ör:* Gop babanı çağır gelsin. 2- Tutunduğu, bağlı olduğu yerden çıkmak, ayrılmak, kopmak.

GOPU: Koşu, koşma.

GOPUZ/GOPPUZ: 1- Boks. 2- Yumruk.

GOR: 1- Sıra, dizi. 2- Mezar. 3- At ve katıra takılan bir tür zil.

GORA: 1- Kilit. 2- Anahtar.

GORAN: 1- Parçalanmamış, tüm kemik. *Ör:* Bizde koyunun kemikleri kırılmaz, goran halde gömülür. 2- Büyükbaş hayvanın iri kemiği.

GORLAMAK: 1- Savunmak, müdaafa etmek. Saldırı veya eleştirilere karşı birine arka çıkmak. 2- Köpeğin evi veya sürüyü gözetip koruması. 3- Ekili tarlayı, üzüm bağını veya bostanı hayvanlara ve hırsızlayabilecek kimselere karşı beklemek.

GORLUK: Yaşlıların, öldüğünde cenazelerinin ortada kalmaması için tedbir olarak bir kenarda biriktirdikleri, cenaze masrafını karşılayacak miktarda para. *Ör:* Bir gorluktan başka heç bişeyim yok.

GORT: Yüksekçe yer. Tümsek.

GORU: Köpek cıngırdağı. Köpeğin boynuna takılan cıngırdak. *Ör:* Bizim it goruya bir türlü alışamadı.

GORU(K)H/GORUH/GORUK: 1- Bağdaki olgunlaşmamış, henüz yeşil ve ham üzüm. 2- İçi boş fındık. 3- Toprağı bellerken veya tarlayı karasabanla sürerken çıkan sert toprak topağı. *Bkz.* TÜMSÜK.

GORUH(K)ÇU/GORUKÇU: Bekçi. Arazi/kır bekçisi, bağ-bahçe bekçisi.

GORUTMA(K)H: Maliyetini kurtarmak.

GOS: Gösteriş, çalım, kibir.

GOSGA/KOSGA: Havalı, gösterişli.

GOSGOSLANMAK: Züğürt havası. Kendinde olmayan, sahip olmadığı bir malı veya özelliği varmış gibi gösterip hava atmak, şişinmek.

GOSSAK/KOSSAK: Sonbaharda çiftleşme zamanı gelen, isteği kabarmış koyun.

GOSTAK: 1- Havalı, böbürlenen, gururlu, kibirli. *Ör:* Haydi giy elbiseni de köyün içinde bir gostak yürü oğlum. 2- Yakışıklı. *Ör:* Hasan'ın oğlu çok da gostakmış. *Bkz.* KOSTAK. 3- Düzenli ve düzgün giyimli.

GOSTUL GOSTUL: Havalı, kibirli, kendini beğenerek yürüyüş.

GOŞ: 1- Alın. 2- Avuç. Avuç içi.

GOŞA: İki tane olan. Çift.

GOŞAM: İki elin birleştirilmesiyle oluşan avuç dolusu, bir avuç. *Ör:* Pilav yapacam, bana bir goşam (bir avuç dolusu) öndüç bulgur ver.

GOŞAMA: 1- Avuç. Avuçlanmış şey. 2- Ahşap kulübeler ve çok ağır olmayan tavanı çekmesi için direk olarak kullanılan 15-20 santim kalınlığında, 3-4 metre uzunluğunda kereste ağaç.

GOŞAMALAMAK: Avuçlamak.

GOŞAN: Koyunları birbirine bağlamada kullanılan ip.

GOŞAT/KOŞAT: Toprak damlı evlerde, odanın üzerini örtmede kullanılan, sıralı ve düzgün biçimde dizilmiş kalınca ağaç.

GOŞMA: Yolu bilmediği için, o tarafa giden birinin yanına emanet verilen ve bölece yola çıkarılan kişi. *Ör:* Bizim çocuğu Hasan'a goşma verip yaylaya yolladım.

GOŞMAK: 1- İlave etmek, yanına katmak, eklemek. 2- Avuç içi. 3- Ateşe odun eklemek/atmak. 4- Yola giden birinin yanına ikinci bir kişiyi vermek, refakat ettirmek.

GOŞUK: Birinin yanına verilen emanet. Genellikle yola giden kimsenin yanına, onu götürmesi, yolda gözkulak olması için verilen çocuklar ve hayvanlar için kullanılır.

GOT: 1- Tahtadan yapılma kap, külek. *Ör:* Anam gota tereyağı bastı. 2- Ölçü kovası. 3- Tahıl ürünleri için kullanılan ahşap ölçü kabı.

GOTARMAK: Pişmiş yemeği başka bir kaba veya tabağa aktarmak.

GOTKAFA: 1- Büyük kafalı. 2- Kalın kafalı, salak, aptal.

GOTMAK: Ağaç kütüğü.

GOV/GOĞU/KOĞU: Dedikodu, gıybet.

GOVALAK/KOVALAK: Baykuş. *Ör:* Karşı kayaya bir baykuş yuva yapmış.

GOVALDAMA: Ayakkabıyı çorapsız giyme durumu.

GOVANK: Saçlarda oluşan kepek. *Bkz.* GUVAH.

GOVATA: Kavanoz.

GOV SATMAK: Laf taşımak. Dedikodu yapmak.

GOVU: 1- Gıybet, dedikodu. 2- Şikayet.

GOYLU/KOYLU: İçeri doğru bükük, çukur, oylumlu.

GOYNU YÜKLÜ: Kadının gebe olması durumu. Gebe kadın. *Ör:* Goynu yüklü kadını tarlaya götürüp çalıştırıyor vicdansız adam.

GOYTARMAK: Karıştırmak.

GOYULGUN: Koyu, koyulaşmış, sulu halini yitirmiş.

GOYULTMAÇ: Koyun sütünden yapılan bir tatlı.

GOYURMAK: Bırakmak, serbest hale getirmek.

GOYUT: Buğdayın elle kullanılan iki taş arasında ezilmesiyle elde edilen un.

GOZ: Ceviz.

GOZAK: 1- Olgunlaşmamış, ham durumdaki meyve. 2- Gevşek veya gevşetilmiş düğüm. 3- Sıkı olmayan, gevşek. *Ör:* Yamayı gozak dikti. 4- Kozalak.

GOZAMAK: 1- Gevşek. 2- Yerine tam oturmamış durumdaki.

GOZATMAK: Gevşetmek, çözülebilir duruma getirmek.

GOZMAN: İri kafalı erkek.

GÖBE: Tarlaları ayırmak için sınır niyetine taş yığını veya topraktan yapılan küçük yığıntı, tepecik.

GÖBEK: 1- Yaramaz çocuk. 2- Etli, beyaz ve yenen bir mantar türü.

GÖBEL: 1- Öksüz, yetim. 2- Çocuk. 3- Köpek yavrusu. 4- Katır. 5- Kaba, iri ve besili kişi. 6- Yaramaz/haşarı erkek çocuk.

GÖBELE: Yaramaz çocuk.

GÖBELEK: 1- Mantar. 2- Şişman. 3- Yuvarlak.

GÖBELEMEK: Aniden fırlamak.

GÖBÜ: Büyüklüğü ve kalınlığı yufka ile bazlama arasında bir sac ekmeği.

GÖBÜL: Göbekli, şiş karınlı. *Ör:* Çocukluğundan beri böyle göbüldür.

GÖBÜT: 1- Besili, bakımlı, parlak, semiz. 2- Şişman ve kısa. 3- Küçük somun ekmek.

GÖCE: 1- Kırılmamış bulgur. 2- Dibekte döğülüp kabuğu çıkarılmış ve yıkanmış buğday.

GÖCEAŞI: Aşure yemeği.

GÖCEK: 1- Kapıyı duvara tutturan, ucu kapının ve duvardaki ağacın içine kıvrılarak giren demir çubuk. 2- Semerlerde ip geçirilmesi için konulmuş hilal biçimli demir çengel. 3- Köşe. 4- Sepet veya benzer kap. 5- Büyüyüp güzelleşen, gençlik çağına girerek güzelleşen kız. 6- Yeni yeşillenen ekili arpa, buğday. *Ör:* Göcekler çıktı, tavuklardan korumak lazım.

GÖCEKLENME: Bir bitkinin, bulunduğu yere iyice kök salması.

GÖCELE: Kenar, kıyı.

GÖCEN: Tavşan. Tavşan yavrusu. *Ör:* Bir göcen yakaladım.

GÖCENGELE: Zehirli, küçük, ince ve küt kuyruklu bir yılan türü.

GÖCER: 1- Honcu, honbaşı. Grup halinde buğday, arpa, nohut gibi tahılları biçerken, bir defada biçilecek ekin miktarını ve biçme işleminin hızını ayarlayan baş biçici. *Ör:* Eline elliği geçirdiği gibi göcer olur. 2- Çoban. 3- Tarlada çalışan işçi.

GÖÇ: Evin eşyası.

GÖÇEBER: Göçmen.

GÖÇGÜN: Göçebe, göçer.

GÖÇLÜK: Yayladan köye göç sırasında giyilen yeni elbise.

GÖÇMEK/KÖÇMEK: Evlenmek. Evlenip ayrı bir eve çıkmak.

GÖÇÜRMEK/KÖÇÜRMEK: 1- Evlendirmek, baş-göz etmek. 2- Sebze fidesini bostana dikmek.

GÖÇÜK: Uçurum.

GÖDE. 1- Yakası bağrı açık, afili gezen. 2- Karnı şiş, kısa boylu, göbekli. Şişman. 3- İri, iriyarı. 4- Kurbağa.

GÖDEK: 1- Küçük, bodur, kısa. 2- Kısa elbise giyen, saçı kısa kesilmiş olan için kullanılan adlandırma. 3- Saklambaç oyununda sobeleyemeyip ebe durumuna düşen çocuk. 4- Korkak. *Ör:* Son zamanlarda sende bir gödeklik sezinliyorum. 5- Şişman. 6- Kısa boylu. 7- Kuyruksuz, kuyruğu kesilmiş ahır ve kümes hayvanı.

GÖDEL: Keşkek pişirilirken karıştırıp kıvama getirmeye yarayan bir tür sopa.

GÖDELEK: 1- Kısa boylu ve şişmanca. 2- Taşlarla oynanan bir çocuk oyunu. Yassı ve küçük 10-15 civarında taş üst üste dizilir. Belli bir uzaklıktan yuvarlak taşlarla atış yapılıp dizili taşlar devrilmeye çalışılır.

GÖDELLEMEK: Keşkek pişerken gödel ile karıştırma işlemi. *Ör:* Elim yoruldu, şu gödeli al, keşkeği biraz da sen gödelle.

GÖDEN: 1- Çizgili ve iri bir su kurbağası. 2- Anüs, dübür. 3- Boğaz. 4- Delik. 5- Karın, karın bölgesi. İnsan ve hayvanın çıplak karnı.

GÖDÜK: 1- Üç kilo ağırlığında tahıl ölçüsü. 2- Ufak, küçük, küçülmüş, ufalmış.

GÖFER: Kuvvet, güç.

GÖFTEREK: 1- Haylaz. 2- Aylak, avare.

GÖGÜCE/GÖĞÜCE: Boğmaca hastalığı. *Ör:* Ali'nin oğlu göğüceye yakalandı.

GÖĞ: 1- Yeşil. 2- Gökyüzü. 3- Ham, olgunlaşmamış meyve ve sebze.

GÖĞCÜL/GÖKÇÜL: 1- Henüz tam olgunlaşmamış, yeşilliğini kaybetmek üzere olan meyve. 2- Mavimsi. 3- Yeşilimsi.

GÖĞDÜRMEK: Ağdırmak. Yükselmek. Uçmak.

GÖĞE ÇEKİLMEK: Şiddetli diş ağrısı veya sancı gibi durumlarda hissedilen büyük acıyı ifade etmek için kullanılan deyim. *Ör:* Bu diş ağrısı beni göğe çekiy.

GÖĞE GELMEK/GÖĞELEMEK: İneğin boğa istemesi, üreme dönemindeki ineğin asabi hareketler yapması.

GÖĞELEZ/GÖVELEZ: Köpek yavrusu.

GÖĞELTEK: Suyun içinde fazla kalmaktan dolayı su alıp şişmiş odun veya kütük.

GÖĞEMERİK: Aşısız, fındık büyüklüğünde yabani erik.

GÖĞERCE/GÖĞERCEK: Yeşillik, ot.

GÖĞERCİK/GÖVERCİK/GÖĞERCÜK: 1- Olgunlaşmamış, ham meyve. 2- Yeşerti, yeşillik haldeki bitkiler.

GÖĞERÇİN: Güvercin.

GÖĞERMEK: 1- Morarmak. Nefessiz kalıp dudağın morarması. 2- Küflenmek. *Ör:* Onca ekmeğin hepsi göğermiş.

GÖĞERTİ/GÜĞERTİ/GÜVERTİ: Bostan, yeşillik, ekilmiş alan.

GÖĞERTMEK: 1- Kızgınlıkla, sinirlenerek bakmak, gözünü büyüterek kızgın bakmak. 2- Sebze yetiştirmek, bostan kurmak, göğerti oluşturmak. *Ör:* İki ay emek verip göğerttim, inekler bostanıma girip yerle bir etmiş.

GÖĞEZ: Gözüdoymaz, açgözlü.

GÖĞGEÇEMEN: Sarı renkli bir tür kertenkele.

GÖĞLENMEK: Yükselmek, yukarıya, göğe doğru yükselmek. *Ör:* Suyu gördüydü, kavak sanki göğlendi.

GÖĞLEZ/GÖVLEZ: Büyümüş köpek yavrusu. *Ör:* Göğlez iken getirdik, 6 ayda böyle büyüdü.

GÖĞNEMEK: Çürümek. *Ör:* Kayısılar dalda göğnedi.

GÖĞNÜ DÜŞMEK/GÖNLÜ DÜŞMEK: 1- Birine gönlünü kaptırmak, sevdalanmak. 2- Bir şeye karşı içinde istek doğması.

GÖĞNÜK/GÖYNÜK/GÖYÜNÜK: 1- Küllenmiş ateş ya da içinde sönmemiş kor bulunan kül. 2- Hafif yanmış, yanık. Yüzeyi ateşin etkisiyle yanık izi olmuş. 3- Olgunlaşmış meyve. 4- Dertli, içinde üzüntü verici bir olayın anılarını taşıyan, hüzünlü.

GÖĞNÜKMEK: Aşırı üzülüp çok ağlamaktan dolayı artık kendine hakim olamaz duruma gelmek.

GÖĞNÜMEK/GÖNÜMEK: 1- Meyvenin dalda olgunlaşmaya yüz tutacak biçimde yumuşaması. *Ör:* Mişmişler iyice gönüdü, 10 güne kadar toplarız. 2- Meyvenin olgunlaşması.

GÖĞSULU: 1- İri ve sulu bir armut türü. 2- Yemeğin yağsız ve salçasız suyu.

GÖĞTER/GÖVTER: Pekmezle yapılan bir tatlı.

GÖĞÜMAVIŞ: Baykuş.

GÖĞÜN/GÖYÜN: Gönül.

GÖĞÜNMEK: 1- Hafifçe yanmak, ütülmek. *Ör:* Ekmek bişiriyken zıbınım ocakta göğündü. 2- İçinden yanmak, için için yanmak. *Ör:* Aşk acısıyla sinem göğünür. *Bkz.* GÖYÜNMEK.

GÖĞÜSÇİTİ: Sine, bağır, göğüs.

GÖĞÜSLÜK: Önlük. *Ör:* Amcamın karısı göğüslüğünü sanki vücudunun bir parçası gibi her gün takar.

GÖĞÜŞ: Zehirli, yeşil renkli bir kertenkele türü.

GÖKCEK/GÖKÇEK: 1- Erginliğe yeni erişmiş mavi gözlü genç kız. 2- Güzel kız. 3- Mavi gözlü.

GÖKÇE: Çitlembik tohumu veya yağı.

GÖKGÖÇEMEN: Kertenkele. *Ör:* Çocuk tarlada iki gökgöçemen öldürdü, ona hayvanları sevmeyi öğretmek lazım.

GÖKGÖRMEDİK: Görmemiş.

GÖKKERTE: Sonradan görme.

GÖKLEMEK: Baharla birlikte yeşil otlarla beslenmeye başlayan ahır hayvanlarının, iyi ve taze besinle beslenmeleri nedeniyle vücutlarında görünüşlerinde meydana gelen eski kılları/tüyleri dökmesi, kılların parlamaya başlaması, dışkının yeşil renk alması gibi belirti ve değişiklikler.

GÖL: 1- Çiçek. 2- Güzel. Çiçek gibi güzel.

GÖLBEZ: İt yavrusu.

GÖLBOSTAN: Çiçek bahçesi.

GÖLEME: Büyük üzüm kökünden bir dalı uzatıp toprağa gömerek elde edilen ikinci kök.

GÖLEP: Su birikintisi, küçük gölcük.

GÖLERMEK: 1- Yüzün kızarması. *Ör:* Taze gelin, kocasını her gördüğünde göleriyor. 2- Rahatsızlığından dolayı yüzünün mosmor kesilmesi. 3- Edebe ve görgü kurallarına aldırmadan yayılarak oturmak. 4- Tasasız, kaygısız biçimde rahatça oturmak.

GÖLEZ: Köpek yavrusu.

GÖLLE: Kaynatılarak pişirilmiş buğday.

GÖLLEÇ: Çay ve derelerde, suyun önüne taş ve otlardan yapılma set ve bu sette biriken su. *Ör:* Dere, tam da bizim tarlanın altında gölleç yapmış.

GÖLLEK: Küçük su birikintisi, gölcük.

GÖLLENGİÇ: Suyun, bir işte veya yemekte gereğinden fazla kullanılması, fazla kaçması. *Ör:* Bu pilav göllengiç olmuş.

GÖLLÜK/GÖLLİK/GOLLİK/KOLLIK: 1- Kısa boylu, ufak tefek. 2- Kuyruksuz hayvan.

GÖLMEÇ: Küçük su birikintisi.

GÖLÜK: 1- Yük hayvanı; katır, eşek. 2- Hayvan sürüsü. 3- Hiç doymayan veya doyduğunun farkında olmadan sürekli yiyen.

GÖLÜMEK: Asma gibi bitkilerin dalının kesilmeksizin yatırılıp toprağa gömülerek yeni bir kök elde etmek.

GÖLVE: Aşure. Aşure yemeği/tatlısı. *Ör:* Annem her Muharrem'de gölve yapar.

GÖMBEÇ ALMAK: Suya dalıp geri çıkmak.

GÖMBELEK: Kelebek.

GÖME/GÜME: Kış mevsiminde tavşan avlamada, avcının saklanarak avı beklediği yer olarak kullanılan, sıkıştırılmış kar topakları örülerek yaklaşık 1.5 metre kadar yükseltilen, avcının oturup avın yeme gelip gelmediğini gözetlemesine ve ateş etmesine yarayan küçük bir delik de bulunan, avcının üşümemesi için tabanına saman, ot veya talaş serilen kardan, üstü açık çevirme. Avsın.

GÖMEÇ: Bal dalağı.

GÖMEK: Sakız kıvamında koyu sıvı.

GÖMELEK/GÖBELEK/GOBALAK: Baharda toprağı kabartarak çıkan beyaz mantar.

GÖMÜK: 1- Sazlık, bataklık. 2- Yere gömülmüş olan.

GÖMÜKSÜ: 1- Islak toprak kokusu. Patates, yer elması, pancar gibi sebzelerin yerden ilk çıkarılışındaki ıslak toprak kokusu. *Ör:* Pancarın gömüksüsü gitmeden pazarda sattım. 2- Bataklık kokusu. *Ör:* Sazlıktan mantar topladım fakat gömüksümüş.

GÖMÜRGE/ÖMÜRGE: Ebediyen, asla, hiçbir zaman.

GÖN: Kalın deri. Örneğin, öküz derisi.

GÖNCÜK: 1- Cep. 2- Gömlek cebi. 3- Ceketin veya paltonun iç kısmındaki küçük cep.

GÖNÇ: 1- Zengin, varlıklı. *Ör:* Babadan kalma malı çok, gönçtür. 2- Neşeli, şen.

GÖNDÜK: Bilye/cıncık oyununda bilyenin havadan atılması biçiminde bir atış.

GÖNEN: 1- Doyum, tatmin. 2- Toprağın suya doyması durumu. 3- Gölcük, gölek. Su birikintisi.

GÖNENMEK: 1- Sonuna kadar arkasında durup sahip çıkmak. *Ör:* Ben senin için hep gönendim ama sen buna değmezmişsin. 2- Kendine çekidüzen vermek.

GÖNÜ: Pişmiş armut.

GÖNÜL/GÖ(N)ĞÜL: İçten gelen ses, vicdan.

GÖNÜLLENMEK: Kırılmak, alınmak, incinmek, gönül koymak.

GÖNÜMEK: Daldaki meyvenin olgunlaşmaya yüz tutup hafiften yumuşaması. *Ör:* Kayısılar gönüdü, 15 güne varmaz indiririz.

GÖN YÜRÜTMEK: Büyü yapmak. Büyücülük yapmak.

GÖP: 1- Kağnının ön ve arkasında bulunan, saman, ot gibi büyük yer kaplayan yükleri dökmeden taşımaya yarayan sağlam tahtalar. 2- Kağnının arka kısmı.

GÖPCÜK: Köşe.

GÖPÇÜMEK: Heyecanlanmak, hoplayıp zıplamak. *Ör:* Okula ilk başladığım günü hatırlıyorum da, çok göpçümüştüm.

GÖPER: Taşlı tarladan toplanıp tarlanın sınırlarına veya belli bölgelerine yığılmış taş/çakıl yığını.

GÖREBİ: Tahra. Ucu eğri bir çeşit pala/satır.

GÖREGEN: Görmeye değecek kadar iyi ve güzel olan. Yüzü güzel olan.

GÖREK: 1- Asma kilit. 2- Anahtar. *Ör:* Göreğimi kaybettim.

GÖRELMEK: Sırtüstü yatmak.

GÖRESİMEK: Özlemek, göresi gelmek.

GÖRESLENMEK: Özlemek, hasret duymak, göresi gelmek.

GÖRGÜ: Yaşanan, başa gelen.

GÖR Kİ: Kimbilir, nereden bileyim, kimse bilemez, ara ki bulasın. *Ör:* Benim serseri oğlan gör ki nerede şimdi.

GÖRKLÜ: Gösterişli. Güzel.

GÖRLEŞMEK/GÖRLEMEK: Güvercinin ötmesi.

GÖRME: Yeni doğan çocuğu veya yeni gelini bir hediye alarak kutlamaya gitmek. *Ör:* Veli'nin gelinini görmeye gittik, bir çeğrek altın götürdüm.

GÖRSETMEK: Göstermek. *Ör:* Aldığı elbiseyi bana görsetti, çok güzel.

GÖRÜ: 1- Düğünden önce oğlan evinin kadınlarının toplanıp hediyelerle kız evine gitmesi. 2- Manzara, panorama.

GÖRÜKMEK: Görünmek. 1 -Bir yerin görünmesi. 10 dakka yürü bizim köy görükür. 2- Gidip birine görünmek. *Ör:* Babama şöyle bir görüktüm, sonra çarşıya kaçtım.

GÖRÜM: Kadına göre kocanın kızkardeşi. Görümce.

GÖRÜMLÜ: 1- Alımlı. Bakımlı. *Ör:* Çok görümlü bir bahçesi var, hayran oldum. 2- Güzel.

GÖRÜNEK: 1- Meydan, yerleşim biriminin ortasındaki alan, açıklık. *Ör:* Herkes köyün görüneğinde toplandı. 2- Evlenme çağındaki kız ve oğlanın birbirini görmesi.

GÖRÜZ: Çakıl taşı.

GÖSTÜL: Patates.

GÖŞVE: Anımsamak, hatırlamak.

GÖT ATMAK: 1- Sevincinden hoplayıp zıplamak. 2- Yiyip içip haylaz, tembel biçimde dolaşmak. 3- Çekinmek, tırsmak, vazgeçmek.

GÖTCEK: Tahtadan yapılmış iskemle, oturak.

GÖTDAŞ: Kötü iş veya işlerde işbirliği içinde olanlar veya birbirine yardımcı olanlar. *Bkz.* BÜZÜKDAŞ.

GÖTLEK: 1- Homoseksüel, ahlaksız erkek. 2- Poposu büyük veya çıkık kimse. *Ör:* Götlek götlek yürümesi çok gülünç oluyor.

GÖTLÜK: 1- At, katır, eşek gibi binek hayvanlarının eyer veya palanlarının daha sağlam olması için arkadan kuyruklarının altından geçirilen, genellikle kalın deriden yapılmış bir tür kayış. 2- Ahırda kullanılan sert süpürgenin, söğüt dallarının kullanıldığı orta bölümü.

GÖTSELİK: At, katır, eşek gibi binek ve yük hayvanlarının semerine tutturularak kuyruk üzerine doğru uzatılan, motifli dokuma ve süslemelerle bazan gösteriş amacı taşıyan, bazansa hayvanın üşümesini önlemek amacı güdülerek konulan süslü dokuma parçası veya küçük kilim.

GÖTÜN GÖTÜN: Geri geri (gitmek), arkaya dönmeden geri geri gitmek. Kıçkıça durmak.

GÖTÜRÜM: Dayanma. Tahammül. *Ör:* Bu adama artık götürümüm kalmadı.

GÖVEL: Yeşil.

GÖVEN GÖZLÜ: Gözleri kanlanmış olan.

GÖVER: Tohumluk küçük soğan. *Ör:* İki evlek göver ektim.

GÖVERİ/GÖĞERİ: Küçük dal, filiz, fide.

GÖVERMEK/GÜĞERMEK: 1- Yeşermek. 2- Uçuklamak. Uçuk oluşması.

GÖVLE/GÖVLEK: Kepeksiz/kabuksuz buğday. Sokuda dövülüp kabuğu ayrılmış buğday.

GÖVLEK/GÖĞLEK: Tahtadan yapılmış kova.

GÖVLEMEK: 1- Bir sürecin son aşaması. 2- İneğin çiftleşmek isteğini belli etmesi. 3- Bir iş veya şey için şartların uygun olması hali. Bir şeyi yapmak için zamanın gelmesi. Şartların olgunlaşması.

GÖVLETMEK: Buğdayın büyük taş sokularda dövülerek kabuğundan/kepeğinden ayrılması.

GÖVLEZ: Köpek yavrusu.

GÖVSEK: Çiftleşme zamanı gelmiş, isteğini belli eden boğasamış inek.

GÖVSEMEK/GÖĞSEMEK: İneğin boğasaması, çiftleşme zamanının geldiğini belli etmesi.

GÖVÜRME: Düğünden önce oğlan evi tarafından kız evine hediye olarak götürülen sırmalı fistan.

GÖVÜRMEK: 1- Donatıp süslemek. 2- Giydirip kuşatmak.

GÖYMEK: Yakmak. Yüzeysel olarak yakmak.

GÖYNEMEK: Bozulmaya, çürümeye yüz tutmak.

GÖYÜNMEK/GÖYÜRMEK/GÖYMEK/GÖĞÜNMEK: 1- Hafifçe yanmak, ütülmek. *Ör:* Zıbınım ekmek bişiriyken ocakta göyündü. 2- İçinden yanmak, için için yanmak. *Ör:* Senin aşkının acısıyla sinem her zaman göyünür. *Bkz.* GÖĞÜNMEK. 3- Kızarmak.

GÖYÜR: 1- Yeşillik, ekenekle veya bostanla yeşillendirilmiş bahçe veya tarla. 2- Tarla, arazi.

GÖZ: 1- Su çıkan yer, su kaynağı. 2- Evin her bir odası. *Ör:* İki göz evim var. 3- Nazar. 4- Çürük.

GÖYÜNÜK/GÖYNÜK: Yanmış, yanık.

GÖZCE/GÖZÇEK/GÖZCEK/GÖSCEK: Gözlük.

GÖZ DEĞMESİ: Nazar.

GÖZE: Topraktan veya kayaların arasından suyun çıktığı yer, su kaynağı, doğal pınar. *Ör:* Tepedeki ağacın dibinde su gözesi buldum.

GÖZEK: 1- Pınar, bulak. 2- Su kaynağı, göze.

GÖZEL: Göze hitap eden, göze hoş gözüken, güzel.

GÖZEMEK: Giysi veya çuval gibi şeylerdeki yırtık veya sökük yerlerin iğne-iplikle yamalanması ya da dikilerek kapatılması.

GÖZENE: Arıcılıkta, oğul veren arıyı kovana aktarırken veya bal sağarken başa geçirilen, ön tarafı ince tel örgülü başlık/kafes. *Ör:* Başıma gözene geçirmeseydim yanmıştım, arılar bu sıcakta iyice delirdi.

GÖZENEK: Doğal pınarların çıktığı küçük kaya veya toprak deliği. Küçük delik.

GÖZER/GÖZEĞİR: 1- İri gözenekli büyük kalbur. 2- İri gözenekleri olan nohut eleği.

GÖZGERE/GÖZGÖRE: 1- Ocaklığın veya şöminenin iki yanına dizilen derin ahşap raf. *Ör:* Çırayı gözgereye koydu. 2- Ocağın yanında duvarın içine doğru yapılan, çıra veya lamba konulan yer.

GÖZGÜ/GÜZGÜ/GÖZGİ/GÜZGİ/GİZGİ: Ayna. *Bkz.* KÜZGÜ.

GÖZLE/GÖZLEE/GÖZLEĞE/GÖZLA: Bir yeri veya bir şeyi gözetlemek için yüksekçe uygun yer.

GÖZLEMBAÇ/GÖZLEMBEÇ: Saklambaç. *Ör:* Dün gözlembeç oynadık.

GÖZLÜK: Kopartılmaksızın tohumluğa bırakılan, iyice büyütülüp sarı renk alması sağlanan salatalık.

GÖZÜBOL: Eliaçık, cömert.

GÖZÜDAR: Cimri.

GÖZÜDELİK: Aç gözlü.

GÖZÜMMAÇIL: Saklambaç oyunu.

GÖZYAYLIMI/GÖZYAYILIMI: 1- Manzara, görünüş. *Ör:* Bu tepeden ovanın gözyaylımı harika. 2- Gözün normal bakışla gördüğü alan/açı. *Ör:* Benim gözyaylımım içinde dediğin şeyi göremedim. 3- Seyretmek, temaşa etmek, izlemek. *Ör:* Barajın kenarında biraz dolaşıp gözyaylımı yaptık. 4- Gözün görebildiği/görebileceği en son uzaklık. *Ör:* Sisten bir şey göremedik, gözyaylımı 10 metreydi.

GUBAR/GUBUR: Hayvanın küründe yediği yemlerden arka kalan, alınıp hayvanın altına serilen ince taş, toprak, kum kısmı.

GUBARMAK/GUBURLANMAK: 1- Övünmek. *Ör:* Oğlu polis oldu diye gubarıp duruy. 2- Şişinerek, kibirlenerek havalı yürümek veya tavır takınmak, efelenmek. *Ör:* Düğünde en iyi ben oynarım diye guburlanıydı, şeherden gelen gız çı(k)hdı eyle bir oynadı ki, bizimki ordan hemen gaçdı. 3- Dövüşmek üzere olan iki horozun birbirine karşı şişinerek kavga durumuna geçmeleri. *Ör:* Horuzları salır salmaz gubarıp

birbirinin üstüne düşdüler.

GUBAŞ: İmece, karşılıklı yardımlaşma.

GUBAŞMAK: Ev veya tarla işlerini imece usulüyle ortaklaşa yapmak.

GUBAT: 1- İri, büyük. *Ör:* Onunla yaşıtız ama benden çok gubat. 2- Biçimsiz, kaba, kaba-saba. *Bkz.* KUBAT.

GUBUR: 1- Dışkı. İnsan veya hayvan dışkısı. 2- Para kesesi olarak da kullanılan, belde sarılı kuşak/cüzdan.

GUBUZ: 1- Palavracı. Boş ve yüksekten atan. 2- Kendini beğenmiş, kibirli, havalı.

GUCUK: 1- Kısa, güdük. Gelişmemiş. 2- Şubat soğuğu.

GUÇ/GUC: 1- Kol. İnsanın kolu. 2- Kucak. *Ör:* Haydi gucuma gel. 3- Kucaklama eylemi.

GUÇÇUK/GUCCUK: Kucak. Kucaklama.

GUDAMA/KUDAMA: Leblebi.

GUDUK: 1- Somun ekmeğinin iki ucu. 2- Gaga. 3- Kibirli. 4- Yemek seçen, yemeği beğenmeyen.

GUDUKLAMAK: 1- Gagalamak. 2- Hırpalamak, zarar vermek. *Ör:* Bir köşede kıstırıp epeyce gudukladım.

GUGAR/KUKAR: Ucu çengelli sırık, uzun değnek.

GUGGUZ/GUGUZ: Çömelmiş, çömelir vaziyette. Çömelme.

GUGUL: Başlık, bere.

GUGUMA: Yemek pişirilen tencere.

GUĞLE: Tandır bacası.

GUĞUN/GÜĞÜN: Ağıt, ağlayış. *Ör:* Anam ardımdan guğun etti.

GUĞUNMAK/GÜĞÜNMEK: Ağlamak.

GUK: Çömelme pozisyonu.

GUKGUK: Guguk kuşu.

GULA/KULA: Kırmızı veya kırmızıya çalan renk. Kırmızının bir tonu. *Ör:* Gula donlu bir at gördüm.

GULAK(H)ASMA/KULAKASMA: "Boşver, ciddiye alma, önemsiz bir şey, önemsenmeyecek kadar az, zayıf veya güçsüz" anlamında kullanılan söz.

GULAK(H)ASMAK(H)/KULAKASMAK: Önemsemek, ciddiye almak.

GULE/GÜLE: Eti yenen hayvanların vücudundaki beyaz lekeler.

GULUK/GİLİK: Çelik, ceviz, top oyunlarındaki çukur.

GULLUK: Bazı çocuk oyunlarında topun, cevizin veya taşın girdiği çukur.

GULUN: 1- Genç eşek. 2- At yavrusu, tay.

GULUNCAK: Dokuma tezgahında ayak pedalı.

GUMBAR: Patates.

GUMBUL: 1- Kambur. 2- Sepet. Büyük sepet. *Ör:* Elmaları gumbula doldur. 3- Biçilip yığılmış küçük boyutlu çayır/çimen yığını.

GUMBUR: Kambur.

GUMBUZ: Yumruk.

GUDUZ/KUDUZ: Yalnız, tek başına. *Ör:* Kimseyle ahbaplığı yoktur, hep guduz gezer.

GUMGUDUZ: Yapayalnız.

GUMGUMA: 1- Sürahi. 2- Çok bilmiş, her söze karışan.

GUMGUMU: Kertenkele.

GUMKERTİŞ/KUMKERTİŞ: Kertenkele.

GUNÇUL: Uç, kıyı, kenar, köşe. *Ör:* Karşı dağda dinamit patlattılar, evin gunçulu çatladı.

GUNDAK: Kedi yavrusu.

GUNDUL: Uzun olmayan. Kısa. Kısa boylu.

GUNDURU: İri taneli, ekmeği kaliteli, lezzetli ve beyaz olan bir buğday cinsi.

GUNNAMAK: Doğurmak. Daha ziyade kedi, köpek gibi eti yenmeyen hayvanların doğurmasını anlatmak için kullanılır. *Ör:* Bizim kedi tam dokuz enik gunnadı.

GUNNACI: 1- Doğurgan. Çok çocuk doğuran kadınlar için de kullanılır. *Ör:* Bizim gunnacı Ayşe altıncıya da gebe kalmış. 2- Hamile.

GUNTLAMAK/KUNTLAMAK: Hayvanın koşması.

GUNU: Köpek veya kedi yavrusu.

GUNUT: Sert deriden yapılma ince kamçı.

GUPAY: Av köpeği.

GURAT: Ayakları sakat olan kişi.

GURAT/KURAT: 1- Doğurma yeteneği olmayan, kocasına çocuk veremeyen kısır kadın. *Ör:* Dört sene Ali'de kaldı, gurat çıkınca geri babasının evine döndü. 2- Çocuğu olmayan, kısır erkek. *Ör:* Ali, gurat olduğunu kabullenip bir türlü doktora gitmiyor.

GURBAĞABOKU: Su yosunu.

GURDALAMAK/GURDALAMA(K)H: 1- İstenmeyen bir konuyu gündeme getirmek, konu hakkında yersiz sorular sormak. 2- Karıştırmak, izinsiz olarak bir yeri, bir dolabı, cebi, odayı vs karıştırmak, bir şey aramak.

GURDANMAK: 1- Vakit geçirmek için bir şeylerle uğraşarak oyalanmak. *Ör:* Yağmurda dışarı çıkmadım, akşamaca evde gurdanıp durdum. 2- Küçük ve yavaş hareketlerle bir iş yapmak.

GURGUL/GÜRGÜL: Koyun, keçi dışkısı.

GURGUMA: Çay ve ırmağın akış sırasında dönüş yaptığı, döndüğü yer.

GURGUT: Un çorbasının içinde dağılmamış, topak halinde kalmış un topçukları.

GURKANA/GÜRKANA: Yavru yetiştiren ana tavuk.

GURNA: 1-Kıyı, köşe, saklı, gizli yer. Kimsenin göremeyeceği düşünülen yer. 2- Bir şeyi saklı, gizli yapmaya çalışmak veya saklamak. *Ör:* Kimbilir hangi gurnaya sakladı... Gurnaya çekilmiş, için için ağlıyor.

GURRUH/GURRU(K)H/GURRUK: 1- Sert mizaçlı kimse. 2- Aksi, huysuz.

GURSAK(H) GAVURGASINI İSTEMEK: Herkesin doğup büyüdüğü yerle, yöreyle, kendi kültürüyle ilgili ögelere ilgi duyması, özlemesi, arzulaması.

GURSAKLI: Onurlu/gururlu. İzzet-i nefis sahibi. *Ör:* Gursaklı adammış, o lafın üzerine gidip bir daha da gelmedi.

GURTLANMAK: Kıskanmak, haset etmek.

GURTLU: Çekemeyen, kıskanç. *Ör:* Çok gurtlu kadındır.

GURTUNCALI(K)H/GURTUNCALIK: Adak. Bir sıkıntı veya dertten kurtulan kişinin, bunun karşılığında yaptığı iş veya iyilik.

GURULUK: Koridor.

GURUŞ DAŞI: Ev içindeki ocaklıklarda yanlardaki çıkıntı taş.

GURUT/KURUT: 1- Sacda kurutulmuş yufka. 2- Suyu süzülerek küçük topaklar biçiminde kurutulmuş yoğurt/çökelek. 3- Kesilmiş sütün çöken, katı kısmı. 4- Peynir.

GUSGUN: Giysi, kılık-kıyafet.

GUŞGANA: Çatı katına yapılan uzantı, çatıdaki odacık. *Ör:* Evin ufak-tefek eşyasını guşganaya attık.

GUŞGANA/GUŞKANA/KUŞENE/GUŞENE/GUŞANA: Küçük kazan, iki kulplu tencere.

GUŞGONA: İki katlı ev/bina.

GUTNU/KUTNU: Üç peşli kadın elbisesi. 2-Parlak, ince kumaş.

GUTSUR: Yukardan ucu kırılmış küçük ağaç fidanı.

GUVAH/GUĞAH/GUVAK: 1- Saçlara düşmüş kepek. *Ör:* Saçımın guvağı siyah renkli ceketime dökülmüş, rezil oldum. *Bkz.* GOVANK. 2- Saçlarda veya elbiselerin dikim ve kat yerlerinde kümelenmiş yumurta halindeki bit yavrusu kümeleri.

GUVALAK: Sözünü bilmeyen, nerede nasıl konuşması gerektiğini bilmeyen, boşboğaz.

GUVARMAK: Uzaklaştırmak. Kovmak.

GUY/KUY: Dere.

GUYLAMAK/KUYLAMAK: Saklamak. *Ör:* Bu parayı sağlam bir yerde guyla.

GUYMAK: Yerleştirmek, sokmak, koymak.

GUYNU: İçten pazarlıklı.

GUYRUKÇU: Çoban yardımcısı.

GUYRU(K)HLU: Akrep.

GUYRUKÖLÜ: Akrep.

GUYULMAK: 1- Ağrımak, sızlamak. *Ör:* Omuzlarım guyuldu. 2- Birdenbire bir yerine ağrı/sancı girmesi. 3- Yel girmesi, romatizma ağrısı.

GUYTUK/GUYTAK(H)/GOYTUK(H): 1- Çukur, oyuk. 2- Kuyu.

GUZ/KUZ: Kuzey yönü. Güneş değmeyen yer, yan, taraf.

GUZLACI/KUZLACI/KUZULACI: Hamile inek, koyun ve keçi. Yavruya kalmış ahır hayvanı.

GUZLAK/KUZLAK: 1- Gebe, kuzu doğuracak olan koyun. *Ör:* Sürünün yarısı guzlak. 2- Kuzeye bakan ve güneş almayan yer.

GUZLAMAK/KUZLAMAK/KUZULAMAK: İnek, koyun ve keçilerin doğurması, yavrulaması.

GUZUGÖBEK: Toprak altından çıkarılan, beyaz, taze, etli ve lezzetli bir mantar türü.

GUZUK/GUZZUK/GÜZZÜK/KUZUK: Kambur. *Ör:* Yaşı ilerledikçe guzuklaştı.

GUZYAKA/GUZDANYAKA: Kış mevsiminde güneşin iyice eğimli gelmesi yüzünden güneşi göremeyen, kuzeyde kalan yer.

GÜBEL: Kalın sopa/değnek.

GÜBÜR/KÜBÜR/KUBUR: 1- Güzün dökülen, yakılmak veya bazı türlerini hayvanlara kışın yedirmek için toplanan kurumuş yaprak, gazel. 2- Çer-çöp, pis atık. 3- Toz birikintisi, toz.

GÜCELE: Güçlükle, güçbela, zar-zor. *Ör:* Karda kışta eve gücele düştük.

GÜCÜ: Dokuma tezgahında ipliği düzende tutan tarak.

GÜCÜK: Kısa, küt.

GÜCÜK/GÜCÜKAY: 'Baba Hesabı', 'Sıçan Yılı', 'Tavşan Yılı' veya 'Çoban Hesabı/Takvimi' de denilen bir tür tarih hesaplama yönteminde Şubat ayına verilen ad.

GÜCÜKTENE: Çayır otu, çayır bitkisi.

GÜCÜMEK: Elinden iş gelmeyen. Beceriksiz.

GÜCÜN: Zor, güç.

GÜCÜNGÜÇ: Büyük zorlukla, güçlükle, güçbela.

GÜÇÇÜK/GÜCÜK: Küçük, ufak.

GÜÇGURUTMAK: Başa bela olmak. Can sıkmak.

GÜÇSÜNMEK: Gözü kesmemek, bir işin zor gelmesi.

GÜDE: 1- Mısır koçanı. 2- Kağıt destesi.

GÜDEK: 1- Oyunda ebe çocuk. 2- Çoban.

GÜDİK/GUDDİK: Köpek yavrusu.

GÜDİNE/GÜDÜNE: Mısır koçanının içindeki odunsu kısım.

GÜDÜ: 1- Çobanlık etme, gütme. 2- Yaylıma çıkmış, yayılmakta olan koyun, keçi veya büyükbaş hayvan sürüsü. 3- Eş, arkadaş.

GÜDÜCÜ: Çoban.

GÜDÜK: 1- Çocuk. Yürümeye başlamış veya sürünen çocuk. *Ör:* Bu güdük yakında konuşmaya da başlar. 2- Yetersiz. Bilgisi, gücü, yeteneği vb. bir iş için gereken yeterlilikte olmayan. *Ör:* Güdük halinle mecliste laf etmeye kalkışıyorsun. 3- Kısa. 4- Kısa boylu. 5- Eksik, kesik. 6- Gömlek.

GÜDÜKLÜ: Pamuklu kadın iç çamaşırı.

GÜDÜKSEK: Çiftleşme isteği kabaran dişi köpek.

GÜDÜKSEMEK: Dişi köpeğin çiftleşme isteğinin kabarması ve bunu belli eden hareketlerde bulunması.

GÜDÜL: 1- Küçük ve kısa testi. *Ör:* Bir güdül suyu döktü, dağın başında susuz kaldık. 2- Peynir konulan/basılan topraktan yapılma kap. 3- Mısır unundan yapılma küçük çörek. 4- Keşkek karıştırmada kullanılan bir tür sopa/değnek.

GÜDÜMEN ŞAKLAMASI: Şimşek çakması. Gök gürültüsü.

GÜDÜMSÜZ: 1- Doyumsuz. *Ör:* Ne kadar güdümsüz biri; 15 dükkanı var, daha da arsa satın alıyor. 2- Uğursuz.

GÜDÜNE: Taneleri ayrılan mısırın geriye kalan sapı/koçanı.

GÜĞLEK: Yaklaşık 30 kilo tutarındaki tahıl ölçü birimi.

GÜĞÜRDEMEK: Yeni dillenmeye başlayan çocuğun, ne söylediği tam olarak anlaşılmadığı ancak bazı sesler çıkardığı dönem veya bu şekilde sesler çıkarması.

GÜĞÜŞ: İvecen. Tezcanlı, aceleci.

GÜĞÜŞLÜK: Aceleci davranmak. Bir işi telaşlı, aceleci ve paldır küldür yapmak. *Ör:* Her işini güğüşlük yaparsın.

GÜĞÜZE GELMEK: 1- Dikkatleri üzerine çekmek. 2- Dikkat çekici siması veya özellikleri bulunmak.

GÜHER: Mücevher.

GÜLCÜMÜŞ/GÖLCİMİŞ: Gül/çiçek tomurcuğu.

GÜLECEN: Çıkrık. Halı ipi sarmaya yarayan döner alet.

GÜLEĞEN: Güleryüzlü, güleç.

GÜLEK/KÜLEK: Bardak.

GÜLGEZ: Mor renk.

GÜLLAK: Gül bahçesi. *Ör:* Güllakım gülşenim bostanım bağım.

GÜLLE: Misket.

GÜLLEP: Kapıyı tutan, dövme demirden yapılma menteşe. *Ör:* Bu kapının güllepi çok sağlam olmuş.

GÜLLÜK: Eğreltiotu.

GÜLÜ: 1- Hindi. 2- Baba bir üvey kardeş. 3- 'Kardeşliğim benim' anlamı içeren bir hitap şekli. Samimi olunan ve yaşça küçük kişilerle konuşurken yakınlık ve içtenlik gösterme amaçlı olarak cümle başlarında veya sonlarında söylenir. *Ör:* Gülü, baban evde mi?

GÜLÜK: Hindi.

GÜLYAZ: Kiraz.

GÜMBÜR: Yayık.

GÜME: 1- Yabani av hayvanlarını avlarken içine saklanmaya/gizlenmeye yarayan, taştan, sertleşmiş kardan kesilen parçalardan veya çalı çırpıdan yapılan av bekleme yeri. *Bkz.* EVSİN. 2- Nehir veya göl kıyısına yapılan, birkaç kişinin sığabileceği, tahtadan küçük kulübe. *Ör:* Gümeye sığındık da yağmurdan kurtuduk.

GÜMEÇ: Eritilmiş bal peteği/dalağı.

GÜMELE: 1- Çalı çırpıdan yapılmış bağ evi. 2- Köye/eve uzak tarlalarda, ekim ve hasat zamanlarında gidip gelmek zor olduğu ve mesai süresini kısıtladığı için, hasat süresince konaklamak amacıyla tarlanın bir köşesine yapılan tek odalı kulübe.

GÜMEN: 1- Endişe, şüphe. 2- Oyun yaparak birini deneme, sınama. *Ör:* Gümenden, seni sevmiyim dedim, hemen ertesi gün bana elbise aldı.

GÜMENLİ: Hamile, koynu yüklü kadın. Osmanlı döneminde, özellikle son yıllarında, erkekler sık sık askere alınıp yıllarca memleketlerine dönemiyordu. Erkek askere alındığı sırada karısı yeni hamile ise, askere gitmeden hemen önce veya gittiği gün karısını köy meydanına çıkarır, insanlara bağırır; "Benim avradım gümenlidir, herkes bilsin. Eğer ben dönmezsem veya geç dönersem avradım hakkında laf çıkarılmasın. Laf eden olursa esgerden gaçar gelir hesabını sorarım" dermiş. Böylelikle, doğacak çocuğun kendisinden olduğunu kesinleştirmiş olurmuş.

GÜMLÜ: Topraktan yapılma büyük testi.

GÜMRÜK: Kulakları kısa koyun.

GÜMÜLTÜ: Yüksek sesle konuşup gürültü yapmak. Gümbür gümbür ses çıkararak konuşmak.

GÜMÜRZE: Samanın doğranmış otla karıştırılmasıyla yapılan sığır yemi.

GÜMÜŞ: Köpek.

GÜMÜŞGÖZ: 1- Cimri. 2- Para canlısı. *Ör:* Tanıdığım en gümüşgöz insandır.

GÜNÂŞIK/GÜNEAŞIKGÜNAŞIĞI: Ayçiçeği.

GÜNCÜĞEZ: Güneşin vurduğu, ısıttığı yer.

GÜNÇEK: 1- Tarlada, evin önünde veya damında, güneşten korunmak amacıyla, yere dikilmiş üç veya dört uzun sopanın üzerine gerilen bez veya örme kilim vs ile yapılan; altındaki gölgede oturulan, dinlenilen, yemek yenilen, çocuk uyutulan vb. bir tür gölgelik. 2- Şemsiye.

GÜNÇİÇEĞİ: Ayçiçeği.

GÜNDÖNDÜ: Ayçiçeği.

GÜNDÜZLEME: Yaramaz ve haşarı erkek çocukları için, "Annen-baban seni gündüz mü yaptı?" anlamına gelen bir hakaret sözü. *Ör:* Ulan gündüzleme, gene benim bostana girmişsin.

GÜNEYÇİÇEĞİ: Ayçiçeği.

GÜ(N)ĞÜ/GÜNÜ/GÜĞÜ: Kıskançlık.

GÜ(N)ĞÜCÜ/GÜNÜCÜ: Kıskanç.

GÜ(N)ĞÜLEMEK/GÜNÜLEMEK: 1- Kıskanmak. *Ör:* Küçük kardeşini oldu bitti günülerdi zaten. 2- Büyük çocuğun küçük kardeşini kıskanması. 3- Başkasının bir özelliğini veya yaptığını kıskanarak onun gibi yapmaya çalışmak. *Ör:* Oya'yı günülemeyi bırak, o ağa kızı.

GÜNİNDİ: 1- Batı yönü. 2- Güneşin batış zamanı.

GÜNLEK: Güneş alan, güneş gören, güneşli yer.

GÜNLEŞMEK/GÜNNEŞMEK: Koyunların güneş yükseldiği zaman sıcak yüzünden biraraya toplanıp başlarını birbirinin gölgesine sokması.

GÜNNÜ/GÜNNİ: 1- Orman. 2- Evin uzağında bulunan bahçe.

GÜNNÜŞ: Sivrisinek.

GÜNSÜ: Pekmez yapmak üzere ayrılan üzüm, pekmezlik üzüm.

GÜNSÜZ: Zamanından önce doğan bebek. *Ör:* İki çocuğu da günsüz doğup öldü.

GÜNÜ/GÜ(N)ĞÜ: Kıskançlık.

GÜNÜCÜ: Kıskanç. Haset eden.

GÜNÜLEMEK: Kıskanmak.

GÜNÜŞ/GÖN(Ğ)ÜŞ/GUN(Ğ)AŞ/GUYAŞ: Gökten gelen ışın/ışık. Hareket ederek gökyüzünden gelen ışık veren ışın huzmesi.

GÜNÜZ: Gündüz.

GÜNVERMEK: Rahat ve huzur vermek. Genellikle olumsuz anlamda 'gün vermemek' şeklinde kullanılır. *Ör:* Bu kızı o adama vermeyin, hiç gün vermez kıza.

GÜPBÜK/GÜPPÜK: Çam kozalağı.

GÜR: Böğürtlen.

GÜRBAH/GIRBA(K)H/GIRBAH: Döllenme, çiftleşme zamanı gelmiş koyun.

GÜRBEN: Şenlik. Kutlama.

GÜRCÜ: Gürgen yaprağında bulunan sarı çıkıntı.

GÜRE: 1- İnsandan kaçan, yabani gibi davranan insan veya hayvan. *Ör:* Boşuna konuşmaya çalışmayın onunla, Hüseyin gürenin biridir. 2- Erginliğe ulaşıp cinsel birleşmeye hazır olduğunu belli eden, baş etmesi zor inek, eşek gibi evcil hayvan. 3- Bir ila üç yaş arasındaki tay. 4- Küçük kulaklı koyun.

GÜREL: Hindi.

GÜRGÜN: İyi büyümüş, çok gür ve iri.

GÜRK/GURK/GULK/GURUK: 1- Kuluçkaya yatma zamanı gelmiş tavuk. Bu zamanda tavuk, tüylerini kabartarak sürekli olarak 'gürk, gürk' şeklinde sesler çıkarır. 2- Kuluçkaya yatıp civciv çıkarmış anne tavuk.

GÜRNEŞMEK: Sürünün ağaçsız yerlerde güneşten korunmak için başlarını birbirinin gölgesine sokuşturarak biraraya gelmesi.

GÜRPEDEK/GÜRPEDENEK/GÜRP: Aniden, bir anda, ansızın, hiç beklemiyorken.

GÜRPÜDEK: Birden, aniden düşmek.

GÜRÜK: 1- Küçük, ufak, güdük. 2- Kısa ve küçük kulaklı koyun-keçi. 3- Çok küçük kulaklı. Kulağı varla yok arası derecede küçük olan. *Ör:* Gürük eşek çok yiğit çıktı.

GÜRÜZ: Çalı, dikenli çalı.

GÜTÜMSÜZ/GUTÜMSÜZ: Huysuz, aksi, uyuz kimse.

GÜTÜP/GUTÜP: Komik.

GÜVEÇ/KÜĞEÇ: Ağaçtan yapılan kap.

GÜVENEK/GÜĞENEK: İri sinek.

GÜVENMEK: Sevinmek, neşelenmek, mutlu olmak.

GÜVERTLEME: Fazla sulandırılmış ayran.

GÜVERTME: Çocuklarda çıkan bir çıban türü.

GÜVEYBAŞI DONATMAK: Damadı, düğünün son günü gelin almaya gitmeden önce giydirip kuşatmak.

GÜVEZ: Açgözlü.

GÜYMEK: Beklemek, ummak.

GÜZELE GİTMEK: İyi, doğru ve insanlık yararına olan işlere yönelmek.

GÜZEM: Koyunlardan güzün kırkılan yün.

GÜZLEK: 1- Yayla. 2- Sonbaharda çıkan çiçek ve ot.

GÜZLEKÇİ: Güz mevsiminde hayvanlarıyla birlikte çiftliğine çıkan kimse.

GÜZLEME: 1- Yaşı geçkin, yaşlı kadının doğum yapması. 2- Yaşı geçmiş kadının doğurduğu çocuk. *Ör:* Güzleme, çelimsiz kalır sandık ama boyu bizi geçti.

GÜZLÜK: 1- Sonbaharda ekilmek üzere ayrılmış buğday. 2- Yayladan geri dönüşte hayvanların beslendiği yer.

GÜZSEMEK: Havanın soğuması.

GÜZÜLEMEK/GÖZÜLEMEK: Delinmiş yün çorabın deliğini, iğde eğrilmiş yün iplikle yeniden örme yapar gibi onarmak.

-Ğ-

-H-

HACAR: Kulübe, ağıl.

HACCAK/HAÇÇAK: Güzel. *Ör:* Gız Ayşa, böğün çok hacca(k)hsın.

HAÇABUR: İçine peynir ekleyerek yapılan ekmek. *Ör:* Anamın yaptığı haçabur gibisini yemedim.

HAÇAPUR/HAÇANPUR: Soya fasulyesi unundan yapılma ekmek.

HAÇAR: Anahtar.

HAÇETMEK: Boşa gitmek, heba olmak.

HAFLAMAK: Üflemek. Şiddetle üflemek. *Ör:* Ateşi hafla da sönmesin.

HAG/HEG: Olgunlaşmamış, ham meyve. *Ör:* Çocuklar hag almayı olduğu gibi ağacın dibine dökmüş.

HAHILAMAK: Yüksek sesle gülmek, kahkaha atmak.

HAKINA/HA(K)HINA: 1- Çiftleşme yaşına gelmiş keçi. 2- Gebe kalmamış, kısır keçi. 3- Sığırların normal çiftleşme zamanı/olayı. *Ör:* Hakına hayvan huysuz ve saldırgan olur.

HAKIRDAMAK: Horlamak.

HAKIRTI: Gülme. Kahkaha.

HAL: 1- Tahtadan yapılma yassı ve enli kar küreme gereci. 2- Yüzdeki veya vücuttaki siyah renkli ben. *Ör:* Sağ omzumda kocaman bir hal çıktı.

HALAÇ/HALLAÇ: 1- Yünü kabartmaya yarayan ahşap alet. 2- Salıncak.

HALAKA: Yabancı muhit.

HALAKACI: Çok gezen.

HALAPA: 1- Sıkıntılı, perişan durumdaki. 2- Henüz yontulmamış, kaba, şekil verilmemiş taş. 3- İri kaya tuzu. 4- Gözleme.

HALAŞA: Hoş olmayan davranışlar sergileyen. Yaramaz. *Ör:* Gene halaşalık yapma gız!

HALAZ: Alev.

HALAZA: Derildikten/toplandıktan sonra tarlada kalan tahıl, meyve, sebze vs. tohumundan, sonraki sene yeniden yeşeren/çıkan tek tük yeşillik.

HALBERİ: Zor olan, kolay yapılamayan.

HALEBİ: Kumaş ölçmeye yarayan bir ölçü aleti.

HALEYCİK: Küçük bağ evi.

HALINGAÇ: Salıncak.

HALPAK/HAPPAK: Yoğurt.

HALPITMAK/HAPITMAK: 1- Bir yiyeceği yemek. 2- Yoğurdu ekmekle yemek.

HALTUK: 1- Tasma. 2- Hayvan bağlanan ip. *Ör:* Deli öküz haltuğunu kopartmış.

HALUŞKA/HALUÇKA: Oklavayla açılmış hamurun küçük küçük kesilerek kaynatıldıktan sonra üzerine eritilmiş tereyağı ve peynir dökülmesiyle yapılan hamur yemeği.

HAMAMLIK: Banyo yapılan ev köşesi veya banyo odası.

HAMANÇA: Kuzu veya oğlak derisinden yapılan, bele sarılarak taşınan, yiyecekleri aynı ısıda tutan bir tür azık çantası/torba. *Ör:* Hamançayı beline sarıp yola düştü.

HAMAZ: Çok sert fırtına veya hortum.

HAMBAK: Ceviz, badem gibi meyvelerin yeşil dış kabuğu.

HAMCAK: 1- Belli bir aradan sonra yorgun halde bir işe yeniden başlayan kişinin durumu. *Ör:* Ali yoldan geldi, ertesi sabah tarlada hamcak sallanıp durdu.

HAMHALAMAK: Örselemek, sarsmak. Canını yakacak derecede sarsmak. *Ör:* Çocuğu seveyim derken hamhalamış.

HAMHALAT: 1- Kaba, yontulmamış, inceltilmemiş. 2- Eğitimsiz, eğitilmemiş. *Ör:* Bu çobanın ömrü dağda geçmiş, insan yüzü görmemiş, hamhalat biri.

HAMIT/HAMUT: 1- Binek hayvanının koşum takımı. 2- Kara sabanla çift süren hayvanın boynuna geçirilen, iplerin ve bazı tahta gereçlerin bağlı olduğu alet.

HAMLAMAK: Yorulmak. Bir işe ani yüklenme veya sıkı bir yol yürüme sonucu vücudun ve kasların yorgun ve bitkin düşmesi.

HAMPA: 1- Beleşten geçinen. Emek çekmeden kazanan. 2- Serseri takımı/grubu.

HAMPARA: İri kaya/taş.

HAMPUŞ: Binanın/evin tavanarası.

HAMUR YAZMAK: Yufka açmak.

HANAY: 1- Evin giriş kısmında odaların çevrelediği geniş boşluk/hol. 2- En yüksek yer. *Ör:* Köyün hanayına çıkıp araziyi dakikalarca taradı.

HANAYDAM: Teras.

HANGIRDAK: Olur olmaz zamanda ve yerde bağırıp çağırarak, fütursuzca konuşan, kahkaha atarak gülen. *Ör:* Senin kız gelinlik çağa geldi ama halen herkesin yanında hangırdıyor.

HANGÖYLE: Nasıl? Ne biçimde? Hangi şekilde?

HANGİŞ: Saygısız, fütursuz, şımarık kadın.

HANTILDAMAK: Suçlamaya maruz kalan, eleştirilen bir kişinin buna yanıt/karşılık vermek için yeltenmesi, girişimde bulunması. *Ör:* Başlarda biraz hantıldamaya çalıştı ama suçluluğu iyice ortaya çıkınca pıtsı kaldı.

HAPAN: Un konulan büyük çuval.

HAPARAK: Birdenbire, aniden.

HAPAZ/HOPAZ: Avuç dolusu. Bir avuç. *Ör:* Yere dökülen buğdayı hapazlayıp yeniden çuvala doldurdu.

HAPBAP/HAPHAP: Takunya.

HAPEK/HEPEK: Evin tavanına veya alt katına inilmek için açılan dikine deliği kapatmak için konulan bir tür kapı. Ör Dikkatsizlik etti, hapekten düşüp kolunu kırdı.

HAPENK/HAPEK/HEPEK: 1- Gizli geçit girişini örten kapı veya kapak yeri. 2- Kapak.

HAPESLEYİN: Ansızın, birdenbire.

HAPGÖTÜREN: Ağaçtan yapılma sap/saman dirgeni. *Ör:* Bütün dirgenlerimizi dayımlar götürdü, hapgötürene kaldık.

HAPLAMAK/HAP YAPMAK: Parmağı burun deliğine sokarak karıştırmak.

HAPTİRİK: Çılgın, delidolu.

HARAN/HARANI: Tencere.

HARAR/HARAL: 1- Keçi kılından dokunan, genellikle içine saman konulan çok büyük çuval. *Bkz.* BARDAN. 2- Çubuklardan veya kalın kamıştan yapılan büyük örme sepet. *Ör:* Bugün bağdan tam bir harar kara üzüm topladık.

HARAZA: Dert, hastalık. *Ör:* Allah bundan maada haraza vermesin komşu.

HARBA: Çok yiyen, obur.

HARBUL: İri gözenekli kalbur, sarat.

HARBUTLAMAK/HARMUTLAMAK: Ilıklaştırmak. Suyu ılıtmak. Sıcak suyu soğuk su ile karıştırmak. *Ör:* Anne yandım yaa, suyu biraz harbutla!

HARFENE/HERFENE: Çocukların ve gençlerin kış aylarında köyün bir evinde veya kuytu bir yerde toplanıp pişirdikleri yemek, pilav.

HARGIT/HARKUT: Ağaç ve çitlerle çevrilerek yapılmış küçükbaş hayvan ağılı.

HARHAPIN/(K)HAR(K)HAPIN: Çaresiz, umutsuz, olanaksız.

HARHAR: Yoğun çalışma. *Ör:* Yaz boyu harharladık, şimdi kış geldi, yatacağız artık.

HARHOŞ: Asıl öğün yemeği olmayan atıştırma. Aburcubur yiyecek.

HARIÇ: Kısır, meyve vermeyen bitki. Erkek ağaç.

HARIDAK/HARIDANAK: Aniden, birdenbire.

HARIK(H)/HAR(K)H/HARIK: 1- Ark, küçük su yolu. *Ör:* Dereden tarlaya bir harık açtık. 2- Dere.

HARIN: Dayanaksız, sağlam olmayan, temelsiz. *Ör:* Ev yapmış amma harın olmuş.

HARIZ: Ekilmekten ve bakımı yapılmaktan vazgeçilen, bırakılan boş tarla.

HARKIT: Çocukları sevindiren, onlara hediyeler getiren hayali yaratık.

HARKUT: Açgözlü, doyumsuz.

HARLAMAK: Nefes nefese kalmak, nefesi tıkanmak.

HARMAN AYI: 'Baba Hesabı' takvim/mevsim hesaplamasında Ağustos ayı.

HARMAN ETMEK: 1- Bir yeri otlardan temizleyip çiğneyerek sertleştirmek. 2- Buğday, fındık gibi ürünleri bez/çul vb. üzerine serip güneşte kurumaya bırakmak. *Ör:* Köyün kadınları Hafize Nine'nin buğdayını elbirliğiyle yıkayıp harman etti.

HARMUT: Keçiboynuzu... Harmutçu develere veya katırlara yüklediği harmut, incir, portakal vs. ile köylerde gezer satış yapar. Köylülere harmut ve diğer meyveleri patağı (*bkz.* PATAĞI) karşılığında satardı. Patağıyı tartar, ederini söylerdi.

HARMUTLAMAK: Karıştırmak.

HARPITLAMAK: Çok sıcak suya yeterli miktarda soğuk su katarak ılıklaştırmak.

HARPITMAK: Sulu yiyeceği ekmeksiz yemek/içmek. *Ör:* Evde ekmek kalmadı, çorbayı harpıt gitsin.

HARPUÇLAMAK: Elini ve parmaklarını kullanarak bir şeyi ezmek.

HARTAL: Boyunluk. Tasma.

HARTAMA: 1- İnce tahta. 2- Çatıya dizilen ince tahta.

HARTDAK: Tam uygun, birebir uyan, çok güzel uyan. *Ör:* Ayakkabı ayağıma hartdak uydu.

HARTI: Çarıktaki yırtık ve deliği kapatmaya yarayan deri parçası.

HARTIŞHURTUŞ: 1- Kaba, özensiz. 2- Bakımsız, çirkin.

HARTLAK: Kasis, tümsek.

HARUZ: Nadasa bırakılan tarla.

HAS: Marul.

HASADAM: Asil. Soylu.

HASIDA/HASDA/HASUTA: Pekmez, tereyağı ve unla yapılan bir tür tatlı/yemek veya bulamaç. *Ör:* Deyim: Aksine gitti fakirin işi, hasıda yerken kırılır dişi.

HASILLAMAK: Yoğurmak, karıştırmak.

HAŞA: Saman konulan büyük örme çuval, harar.

HAŞAL: Kabuk, kabuk yığını. *Ör:* Cevizin haşalını sobaya attık.

HAŞALAK: Haşlanmış.

HAŞALAMAK: 1- Kül veya kil ile çamaşır yıkamak. 2- Haşlamak, pişirmek.

HAŞAR: Sırık. İnce ve uzun sırık.

HAŞII/HASIL: 1- Buğdayla yapılan sulu pilav. *Ör:* Haşılı çok severim. 2- Bal ve pekmezle yapılan bir hamur tatlısı. 3- Darı ekmeği.

HAŞLAK: 1- Yarı pişmiş, tam pişmemiş. 2- Haşlanmış. 3- Çok sıcak, yakıcı, kavurucu. *Ör:* Kaplıcada haşlak suyun içine şifa diye girdik. 4- Kaynar su.

HAŞLI: Çok sıcak, kaynar su.

HAŞUL: İnce bulgur.

HATAP: En iri, öncü özelliğe sahip, hızlı giden koçlara takılan, sesi daha kalın ve daha uzaktan duyulabilen çan.

HATCAK/HATÇAK: Güzel. *Ör:* Bizim oğlan Hasan'ın hatcak kızına sevdalanmış.

HATIL: 1- Ahırdaki hayvanın yem yediği, oralama 1 metre yükseğe, duvarla birleştirilerek yapılan yemlik bölüm. 2- Pınar önlerine büyük bir taşın oyularak veya betondan yapılma, oyuk içinde suyun dolduğu, hayvanın su içtiği veya kap-kacak yıkanan bölme.

HATIRTI: Gürültü-patırtı.

HAV: 1- Kabuk. 2- Bir elbise veya madeni eşyanın yüzeyine çekilen cila vb. madde. *Ör:* Dedemin sırtında havı dökülmüş eski bir palto vardı.

HAVA ÇALMASI: Sıcak vurması, güneş çarpması.

HAVAKMAK: Yaranın şişip cerahatlenmesi ve azması.

HAVANA: Alâimisema. Gökkuşağı.

HAVAS: 1- Heves, arzu. 2- Aşık olmak. *Ör:* Bizim gız, Gödek Memmed'in oğluna havaslanmış.

HAVAYI: Yaklaşık 10-12 kilo gelen, iki şinik hacminde tahıl ölçü birimi.

HAVAZA: Haylaz. *Ör:* Akşama kadar havaza havaza geziyor.

HAVHALAMAK: 1- Serilmiş veya dökülmüş meyve, tohum gibi şeyleri üstünkörü ellerini sağa sola kabaca ve aceleyle atarak toplamak. *Ör:* Davar alıcın dibine gelmeden, dökülmüş alıçları havhaladı. 2- Elleriyle sağa sola sarsmak.

HAVIKMAK: Kabarmak, şişmek. *Ör:* Öküzün boynuzunun dediği yer havıktı kalktı.

HAVKALAMAK: 1- Sert ve öfke dolu sözlerle saldırmak. *Ör:* Bana karşı öyle bir dolmuş ki, görür görmez havkalamaya başladı. 2- Köpeğin havlayarak saldırması.

HAVUÇ: Öğütülmüş çam kabuğu.

HAVULDAMAK: Köyün ve yakın köyün tüm köpeklerinin aynı sıralarda hep birden havlaması. *Ör:* Köpekler birdenbire havuldamaya başladı, galiba köye kurt indi.

HAVUR: Çok acıkan kişinin yiyeceği görünce ağzında oluşan su/salya. *Ör:* Ayranaşını görünce havurlarım çeneme kadar aktı.

HAVUT: Dövülerek ezilmiş dut kurusu. *Ör:* Hüseyin dayı, cebine havutu doldurur gezdiği yerlerde arada bir ağzına atar.

HAYA: Erkekte cinsel organın ve erbezlerinin bulunduğu bölge.

HAYADAN/HAYADANA ÇIKMAK: Kış ortasında köy gençlerinin, üzerlerine eski-püskü elbiseler giyip kendilerine dilenci süsü vererek, gelinlik giyip kendilerine gelin görüntüsü vererek ve daha türlü kılıklara girerek, mani ve deyişler söyleyip evleri dolaşıp, topladıkları yiyeceklerle kömbe yapıp eğlenmeleri üzerine kurulu bir kış eğlencesi. Gençler her uğradıkları evde, oyun oynayarak; "Hayadan huyadan/Yılan aktı kayadan/Verenin bir oğlu olmuş/Vermeyenin bir kel kızı/Allah onu da

elinden almış" şeklinde şiirler söyler, ev sahibinin kendilerine tereyağı, ceviz, un, badem vs. vermesini sağlar. Ardından bir evde toplanan gençler, evlerden topladıkları malzemelerden kömbe yapıp, çeşitli eğlenceler yaparak yiyip içer.

HAYAN/HAYANA: 1- Gitme, yolculuk etme. 2- Tekrar etme, yineleme.

HAYAT: Avlu. Dış avlu.

HAYF ALMAK: Öc almak, intikam almak.

HAYHAYCI: İnsanların arasını bozan, fitneci.

HAYIFLANMAK: 1- İntikam duygusu beslemek, intikam için kurgu yapmak. 2- Pişman olmak.

HAYIRTI: Hışırtı. *Ör:* Gazeteyi hayırdatmadan oku.

HAYLAMAK: 1- Hayvanı veya sürüyü bir yöne doğru yönlendirmek, götürmek, yürütmek. *Ör:* Çocuklar kuzuları haylayıp tarlaya doğru götürüyor. 2- Uzaklaştırmak, kovalamak. 3- Çağırmak, seslenmek. 4- Gözetmek, kollamak. *Ör:* Baban sürekli yanında olup seni haylamaz; bu hayatta bir gün tek başına kalacaksın.

HAYLULU: Başıboş, serseri. *Ör:* Adam ol, artık bu haylulu arkadaşlarını bırak.

HAYMA: Yazın bağ ve bahçelere ağaç ve dallardan yapılan, tek odalı küçük kulübe. Gölgelik.

HAYVAH(K): Eyvah.

HAZ: 1- Süt verişen kadınların, süt ödünçlerini işaretledikleri tahta/ağaç. 2- Ortaklaşa süt biriktirilmesi olayında, her süt eklenmesinde üzerine çentik atılan çubuk.

HAZAR: Barış.

HAZARA: Aşılanmış dut ağacı. *Ör:* Hazaranın pekmezi çok güzel oluyor.

HAZEN: Erkek çocuğu, oğlan.

HAZINLIK: Kiler, zahire damı.

HAZLAMAK: Ahşaptan yapılan evlerde, ağaçların baş kısımlarının oyularak birbirinin üzerine konulması.

HAZLANMAK: Zevk almak, hoşuna gitmek, hoşlanmak, sevmek.

HECİN: Çok büyük ve iri. *Ör:* Hecin bir ata binip meydana geldi.

HEÇ: Hiç.

HEÇETMEK: 1- Heba etmek, boşa vermek. *Ör:* Onca yünü dokuyacağına heçettin. 2- Fırsatı kullanamayıp tepmek. *Ör:* Eline geçen işi heçetti.

HEÇİNSEMEK/HİÇİNSEMEK: Önemsememek, değer vermemek, kaale almamak. *Ör:* Onu heçinsemiyorum bile; benim nazarımda adam değil o.

HEDEBİ: Kilim.

HEDİK: 1- Bulgur yapmak için büyük kazanlarda pişirilmiş buğday. *Ör:* Hediğin içine nohut da kattık. 2- Karda batmamak için kullanılan, ayakkabının içine gireceği biçimde yapılan bir tür geniş tabanlık.

HEDİK YAPMAK: Bulgurluk buğday kaynatmak. Genellikle köylüler imece usulüyle cıngıllı büyük kazanlarda sırayla herkesin bulgurluk buğdayını kaynatıp, damlara serip, değirmene götürmeden önce kurumaya bırakırlar. *Ör:* Köyün kadınları pınarın başına kazanlar kurup sırayla herkesin hediğini yaptılar.

HEÇİRDEK: Evin önüne veya bahçeye kurulan eğreti ocaklarda, kazanların düşmesini önlemek ve doğru durmasını sağlamak için konan demir.

HEDİRGEÇ: Ocaktaki sacın düşmemesi ve dengede durması için altına konulan demir. *Ör:* Hedirgeç kayınca kazan devrildi, su ateşi söndürdü.

HEĞ: Kamıştan veya söğük şıvgınından yapılma; meyve, saman, ot vs taşımada kullanılan büyük sepet.

HEĞİZ: Su arkı.

HEKE: 1- İri, büyük. 2- Öfke, kızgınlık, hırs.

HEKEĞÜ/HEKÜĞÜ/HEKİYE: 1- Tarlanın içindeki su arkı. 2/ Su yolu.

HEKELENMEK: Öfkelenmek.

HEKİLİ: Bereketli, çok. *Ör:* Hekili kayısı ağaçlarımız kurudu... Sanki hekili malı varmış gibi..

HEKİRGE: Keriz. Enayi.

HEKİYE/HEKE/HEKEE: 1- Su kanalı, ark. 2- Kapalı su arkı/kanalı.

HEL: Yırtıcı kuş. *Ör:* İtin iki eniğini hel kaptı.

HELBE/HELBET: 1- Evet. 2- Tabii ki, elbette. *Ör:* Yüz verirsen helbe başına çıkar.

HELEHAS Kİ: Neyse ki, iyi ki.

HELEME: İki veya daha fazla şeyin, doğallığını, özelliğini yitirecek biçimde birbirine karışması. *Ör:* Ocakta unutmuşum, o kadar çok kaynamış ki tüm sebzeler heleme olmuş.

HELEŞE: Neşeli konuşma, yarenlik etme.

HELİK/HELLİK/HALIK/ALAK: Küçük taş. Taş duvarlı evler yapılırken, iri taşların arasını doldurmak için kullanılan küçük ve yuvarlağa yakın biçimdeki taşlar.

HELKE/HELKİ: Üstten tek kulplu su taşıma kabı, bir tür kova. *Ör:* Helkenin altı delindi.

HELKİR: Ambar. Kiler.

HELLEMEK: 1- Kuşları ürkütüp kaçırmak. 2- Uzaklaştırmak, atmak, kovmak.

HEMRİK/HEMRÜK: Nemli/ıslak toprak veya tarla. *Ör:* Atasözü: Hemrüğü eken aldanmaz.

HENEK: Şaka. Latife. *Ör:* Akşam ocağın başında henek edip eğlendik.

HENGEM: Eğlence. *Ör:* Her sene yayla inişi hengem düzenleriz.

HENGİMEK: Şımarmak. *Ör:* Azıcık yüz versem hemen hengiyor.

HENGİRT: Dananın boynuna takılan bir tür boyunduruk/tasma.

HENK: Tarlayı, bahçeyi belleme eylemi.

HENKİ: 1- Şımarık. 2- Yaşlı.

HENKİMEK: Yaşlanmak, kocamak, ihtiyarlamak.

HENNİK/HENNÜK: 1- Nemli. 2- Islak, ıslanmış. *Ör:* Yağmır çiseledi, yerler hennik oldu.

HEPŞELEMEK: Hapşırmak.

HERAL: Muhtemelen, galiba.

HEREK: 1- Fasulye gibi bitkilerin yanına çakılan, bitkinin tutunup uzamasına yarayan sırık. *Ör:* Herek boydan boya baklayla dolmuş. 2- Kıvırcık koyun. 3- Kap-kacak dolabı. 4- Çadırın ortasındaki direğin üst bölümde diğer bir ağaçla çaprazlanmış hali.

HEREKLEMEK: 1- Güneşin altında veya sıcak sobanın yanında keyiflenmek, keyiften gevşemek. *Ör:* Kış gelince bizim kedinin keyfine diyecek yok; sobanın başında hereklenir durur. 2- Güneşte kurumaya bırakmak.

HERENE/HERENİ: Cıngıllı fakat küçük kazan.

HERG/HERK: Tarlaya hiçbir şey ekmeksizin, havalandırmak ve bir sene dinlendirmek amacıyla sürmek.

HERGELE: 1- Henüz iş yaptırılmaya başlanmayan at, eşek, katır gibi hayvan. 2- Hiçbir iş yapmayan, yiyip-içip serseri gibi gezen kimse.

HER GÖRMEK: İyilik görmek. *Ör:* Atasözü: Herkes öz pazarında her görsün.

HERİ: Henüz.

HERİFLENMEK: Tehditkarane tavır almak. Efelenmek. Dayılanmak.

HERİK/HERK: Tarla ve bahçenin dinlendirmek için sürülmesi veya sürülmüş hali. *Ör:* İncecik'teki tarlıyı bu sene herk edeceem.

HERİLEMEK: Gürültü-patırtı yapmak, yaramazlık yapmak. *Ör:* Herilemeyin, babanız uyuyor.

HERKEŞ: Üzerine taş gibi ağır şeyler konulup taşınan çatal ağaç.

HERKİL: İçinde tahıl ürünleri, meyve ve çeşitli yiyeceklerin tutulduğu, tahtadan yapılan, birkaç gözlü bir tür küçük kiler veya ambar.

HERLE/HELLE: 1- Undan yapılan koyu çorba. 2- Un, yağ, pekmez gibi malzemelerle yapılan, muhallebiye benzer bir tür tatlı. *Ör:* Anam mutlaka ayda bir herle yapar.

HERNÜK/HERNİK: Sürmek, bellemek veya ekmek için toprakta aranan tav.

HERS: Sinir, kızgınlık, öfke.

HERSE: Yıkanıp kurutulmuş buğdaydan yapılma özel bir yemek. Düğün, bayram ve özel zamanlarda yapılır. Hasattan sonra gençler tarafından törenle yıkanıp dövülen buğday, güneşte kurutulur. Daha sonra haşlanarak yeniden kurutulur. Bir bölümü pilavlık ayrılarak değirmende bulgur yapılır. Kalan buğday ise; haşlanıp tereyağı ile kavrulur, düğün ve bayramlarda misafire çıkarılır. Ya da süt içinde pişirilerek sabah kahvaltı olarak sunulur. *Ör:* Hasan Emmi bize herse çıkardı, demek halen itibarımız varmış.

HERSLENMEK: Kızmak, sinirlenmek. Öfkelenmek.

HEŞ/HEÇ: 1- Hiç. 2- İnek, öküz gibi büyükbaş hayvanları yürütmek için söylenen bir komut.

HEŞİM: Olgunlaşıp sertleşmemiş buğday, arpa gibi tahıl. *Ör:* Teneler daha heşim, derilmesine en az 20 gün var.

HEŞLEMEK: Rahatsız etmek, musallat olmak, bulaşmak. *Ör:* Abi, okuldan gelirken bir oğlan sürekli beni heşliyor.

HEŞLEMEK/HEÇLEMEK: Boşa harcamak, heba etmek.

HETİL: Ev yaparken taş duvarın ortasına, duvarı tutması amacıyla, duvara paralel konulan uzun ve düzlenmiş ağaç. *Bkz.* GATIL.

HETİRCEK/HETİLCEK: Evlerin içine veya önüne kurulan üç taşlı ocağın üzerine konulan tencereyi tutması, düşmesini önlemesi için kullanılan demir çubuk, ocak demiri.

HEVEK/HEVENK/HEVENG: 1- Büyük ve yoğun sebze dalları. 2- Karda uzun yolculuklarda kullanılan, kara batmamak için ayağa geçirilen, keçeden, ağaç dallarından veya hafif metalden de yapılabilen geniş ayaklık. 3- Değneklere asılıp, kışın yemek amacıyla kurutulan üzüm salkımı. *Ör:* Ninem tam yirmi top hevek asmış.

HEVKE: Geveze, çok ve boş konuşan. Tutarsız ve mantıksız davranan ve konuşan. *Ör:* Bir sürü hevke bahçede toplanmış, gevezelik ediyor.

HEVŞE: Küçükbaş hayvanların yaz gecelerinde konduğu, üstü açık yer, çevirme.

HEYE: Evet.

HEYİKLEMEK: 1- Gözetlemek. *Ör:* Kuzuları heyikle, kaybolmasınlar. 2- Bön ve avanak bir biçimde bakmak. 3- Hayvanın korkmuş biçimde kulak kabartıp etrafa bakması. 4- Kuşkulanmak. *Ör:* Yumurtaları benim çaldığımdan kimse heyiklemedi.

HEYİR/HEYİRLİK: Henüz olgunlaşmamış, yeşil durumdaki incir.

HEYLEMEK: Yüksek sesle çağırmak. *Ör:* Babam heyliyi, get bir ba(k)h hele.

HEZEN/HEZAN: 1- Toprak damlı evlerde, tavanı örtmek için kullanılan daha küçük odun parçalarının altına çapraz ve uzunlamasına konulan büyük, uzun ve kalın ağaç. *Bkz.* İĞ. 2- Tavanın tüm yükünü çeken ana direk, orta direk.

HIBAR: 1- Büyükbaş hayvanın dağda veya merada otlanırken bıraktığı, güneşte kurumuş küçük tezek. 2- Küçük su tası.

HIBILIK/(K)HIBILIK/(K)HIBİLİK/(K)HİBİLİK: Karabasan gelmesi, albasması. Uykuda ağırlık çökmesi. *Ör:* Dün gece hıbılık oldum, bugün gözüme uyku girmiyor.

HIÇ: Bazı ağaçların salgıladığı reçine.

HIÇIR: Çelimsiz ve zayıf inek yavrusu/dana. *Ör:* Danayı az emzirip südünü kendileri alınca böyle hıçır kaldı.

HIÇTIMAK: Umursamamak, aldırmamak, oralı olmamak.

HIDRELLEZ KABAĞI: Hıdrellez günü çalışılmasının, yapılan işlerin uğursuzluk getirmesini önlemek ve uğursuzluğun ona geçmesi amacıyla dikilen kabak. Hıdrellez'de yapılan işlerle ilgili zararın insanlara değil o gün dikilen kabağa geldiğine, o nedenle kabağın eğri-büğrü, çirkin olduğuna inanılır.

HIKLAMAK: Hıçkırmak.

HILA: 1- Ekmek pişirirken hamurun altına serilen, pişmiş ekmeği korumak için üzerine sarılan kalın dokuma bez. 2- Yer sofrasının altına serilen büyük dokuma bez. *Ör:* Hılayı sermeden yemeği getirirsen ortalık böle kırıntı dolar işte. 3- Kilim.

HILIMSIZ: Açgözlü. Açgözlülük. *Ör:* Onun gibi hılımsızını tanımadım.

HILINÇAK/HILINCAK: Salıncak. Ağaç dalına ip atılarak yapılan salıncak.

HILLANGAÇ: Salıncak.

HILT: 1- Hileli, sahte. *Ör:* Çarşıdan ucuz diye iki kilo bal aldım, hılt çıktı. 2- Çürük. 3- Güçsüz, tükenmiş. *Ör:* Babam yaşlandı ve artık hılt oldu.

HILTAN: Kürdan.

HILTAR: Hayvanın boynuna takılan ip.

HIMBIL: 1- Avanak. Budala. *Ör:* Ona iş yaptıramazsın, hımbılın biridir. 2- Uyuşuk, mıymıntı, beceriksiz.

HIMÇA/(K)HIMÇA: Bir eli sıkarak avuca alınan miktar.

HIMÇALAMAK: Eli sıkarak avuçlamak.

HIMIDAK/HIMIDAMAK: Alçak sesle küfretmek veya kötü şeyler söylemek.

HIMIŞ: İki tahta arasına konan harç.

HIMPIS: Saklı, gizli, gizlilik durumu.

HIMPISLAMA: Gizlice saklama. *Ör:* Evin neresine ne hımpıslasam hemen buluyor, dört gözü var sanki.

HIMPIŞLAMAK: Kalabalık ortamda kimseye fark ettirmeden birini sıkıştırmak. *Ör:* Beni görünce kaçar tabii; geçen günkü düğünde onu epeyce hımpışlamıştım.

HIMPIŞTIRMAK: 1- Yıkamak. 2- Dövmek.

HIMSIMAK: Pilav gibi bulgurlu yemeklerin yapıldıktan sonra kapalı ve sıcak tutulmasıyla oluşan bir tür lapalaşma. *Ör:* Beceriksiz gelin, gene hımsımış pilavı önümüze getirdi.

HINAZA: 1- İçten hesaplı. 2- Huysuz, aksi.

HINÇ: Yorgunluk, yorulma.

HINÇALMAK: Yorulmak. *Ör:* Bugün çok hınçaldım.

HINÇIŞMAK: Didişmek, birbiriyle uğraşmak.

HINGILDAK: 1- İsteklerinin sonu gelmeyen, mızmızlanarak sürekli yeni bir şeyler isteyen. 2- Hep bir şey isteyen, mızmız çocuk.

HINGILDAMAK: 1- Yapmak istemediği bir işi yapmamak için bahaneler üretmek. *Ör:* Tamam anlaşıldı, hıngıldamana gerek yok, seni tarlaya götürmüyorum. 2- Ağlamaklı biçimde veya ağlayıp sızlayarak sürekli bir şeyler istemek. *Ör:* Bu çocuktan bıktım, sürekli hıngıldıyor.

HINIK: Burnundan/genzinden konuşan. *Ör:* Bizim damadın babası hınık biri; ne söylediğini anlamıyorum.

HINTAK: Gevşek, sıkı olmayan.

HINTIK/HİNTİK: 1- Gereksiz. 2- Cimri.

HINTIMI KESİLMEK: Gücü tükenmek, takati kalmamak. *Ör:* Sıcakta yola çıktım, hıntımım kesildi.

HINTMAK/HINTIMAK: El, diz gibi yerlerin aniden ve istem dışı şekilde hareket etmesi. *Ör:* Haberi duyunca sol gözü hıntmaya başladı.

HIPIZ: Çok cimri.

HIR: 1- Oyunbozan. 2- Uyumsuz. 3- Geçim. Düzen. 4- İyilik. *Ör:* Ne vefanı, ne hırını gördüm senin.

HIRA: 1- Cılız, sıska, çelimsiz, zayıf. 2- Sevimsiz. *Ör:* Köyün en hıra kadınıdır, sürekli hastalanır.

HIRCA/HIRCAK: Küçük.

HIRCACIK: Minicik, küçücük. *Ör:* Damdan gece hırcacık bir serçe yavrusu düşmüş, kediler bulmadan biz bulduk.

HIRCI: Kavgacı, geçimsiz. Saldırgan.

HIRHIŞIR: 1- Bir işe yaramayan kişi. 2- Atık, kullanılmaz malzeme.

HIRIFLAK: Bunak. *Ör:* Bu adam iyice hırıfladı.

HIRIFLAMAK: Bunamak, kocamak.

HIRIM HIŞKIL: Yorgun, bitkin.

HIRIT: Zayıf ve çelimsiz küçükbaş hayvan.

HIRIZMA: Törensel bir uygulaması olan gelin hamamı. Düğün sürerken kız tarafı ve oğlan tarafının kadınlarının toplanıp gittiği, kaynananın göbek taşında gelinin başından, içine paralar atılmış şekerli su döktüğü, bu sırada diğer kadınların maniler ve ilahiler okuduğu hamam günü.

HIRKOLMAK/HIROLMAK: 1- Yorulmak. *Ör:* Günboyu tarlada ekin derdik, hepimiz hırkolmuşuz. 2- Uyumak.

HIRLANMAK: Evin veya bahçenin çevresini kollama, gözetleme amacıyla dolaşmak.

HIRLI: 1- Namuslu. 2- Uyumlu, geçimi kolay, dürüst, doğru olan kimse.

HIRLIK: Dağınık, paspal, pejmürde.

HIRNİK/HIRNIK/(K)HIRNIK/HİRNİK: Sümük. Burundan akan salyamsı şey. *Ör:* O hırniklinin pişirdiği de yenmez.

HIRP: Batmayacak şekilde donmuş kar veya karın batmayacak biçimde donması durumu.

HIRPADAK/HIRPADAN: Tam tamına. Tam oturmuş.

HIRPAR: Duvarı örerken iri taşların arasını doldurmak için aralara konulan küçük taşlar. *Ör:* Dereden biraz hırpar toplayıp getirin.

HIRPIŞLAMAK: Karıştırmak, kurcalamak.

HIRT: 1- Tam pişmemiş, henüz diri yemek. *Ör:* Ateş sönünce yemek biraz hırt kaldı. 2- Düşük, yıkık. 3- Kişiliği tam oturmamış, tam olgunlaşamamış terbiyesiz, kaba kimse. 4- Aşağılık, kişiliksiz. *Ör:* O hırtı yanınıza komayın.

HIRTIBÜĞÜ TÜKENMEK: Nefes nefese kalmak.

HIRTIÇLI: Uyumsuz, geçimsiz.

HIRTIK: 1- Huysuz, geçimsiz, kavgacı. 2- Sürtük.

HIRTI(K)H/HIRTUK/HIRTUH: Saldırgan, baş edilmesi zor köpek. *Ör:* Giderken elinize sopa alın, Salih'in hırtık bir iti var.

HIRTİK: 1- Sümük, burundan akan sümük. 2- Paspal ve yırtık-pırtık giysi. *Ör:* Hırtik-pırçik giysilerle düğüne gelmiş.

HIRTIŞLAMAK: Bir şeyi, keskin olmayan bıçakla kesmek veya kesmeye çalışmak.

HIRTIŞMAK: Buruşmak. Kırış kırış olmak. *Ör:* Hediye diyerek getire getire hırtışık bir gömlek getirdi.

HIRTLAK: 1- Boğaz, gırtlak. 2- Olmamış, ham kavun.

HIRTLAMA: Parçalanmış, ezilmiş.

HIRTLAMAK: 1- Horlamak. *Ör:* Bizim evde herkes hırtlar. 2- Ezerek parçalamak. *Ör:* Şekeri hırtlayarak ağzına alacaksın. 3- Cıllımak, oyunbozanlık etmek.

HIRTLANGIÇ: Yüz asma, somurtma, kızma.

HIRTLANGIÇ ÇALMAK: Terslemek, yüz vermemek.

HIRTLIK/HİRTLEK/(K)HIRTLAK: 1- Gırtlak, boğaz. 2- Henüz olgunlaşmamış kavun.

HIRTMAK: Kopmak, yerinden çıkmak. *Ör:* Bayır aşağı koşarken düşmüş, oğlanın ayağı hırtmış.

HIŞ: 1- Tasma. Köpeğin boynuna takılan demir. 2- Ezik, ezilmiş. 3- Tohumun içindeki yabancı maddeler.

HIŞIM: 1- Aniden/birden hareketlenme. 2- Sinir. 3- İnat. İnat etme.

HIŞINI ÇIKARTMAK: Aşırı yormak. *Ör:* Çok kötü biri; amelelerin hışını çıkardı. 2- Pestilini çıkartana kadar dayak atmak, fena halde dövmek. *Ör:* Pantolon giydi diye babası Gülseren'in hışını çıkardı.

HIŞIR: 1- Takı, altın. *Ör:* Düğünde Selda'ya tam iki kilo hışır takıldı. 2- Kullanılamaz durumda eskimiş olan. 3- Soğan, maydanoz gibi salata malzemesi yeşillikler. *Ör:* Salata için bostandan biraz hışır topladım. 4- Kaba ve güçlü kimse. 5- Olgunlaşmamış, ham meyve. 6- Dolu, dolmuş. 7- Yıkık-dökük. *Ör:* Bu hışır evin içinde kışı geçiremeyiz. 8- Eksi, kullanılamaz durumda olan. 9- Yorgun. 10- İnat. İnatçı.

HIŞIR ETMEK: 1- Feci biçimde dövmek. 2- Kullanılamaz duruma getirmek, bozmak, pörsütmek.

HIŞIRLAK: Eskimeye yüz tutmuş, pörsümeye başlamış olan.

HIŞLAMAK: 1- Çok kötü dövmek, ayağının altına alıp tekmelemek, ezmek. 2- Nefes nefese kalmak, sık nefes alıp vermek. *Ör:* Yolda babam hışlamaya başlayınca durup biraz dinlendik. 3- Çok yorulmak.

HIŞMALAMAK: Tartaklamak. Örselemek.

HIŞNAMAK: 1- Derinden ve hızlı hızlı nefes alıp vermek. 2- Çiğnemek, ezmek.

HIŞT: Dış yüzeyinde batıcı çivi veya metal bulunan it tasması. *Ör:* Bizim Karabaş'a iki kurt birden saldırmış; hıştı olmasaydı kurtların elinden kurtulamazdı.

HIŞTAMAK: 1- Dikkate almak, kaale almak. 2- Kafaya takmak. Takıntı yapmak. 3- Konuşmak.

HIŞTAMAMAK: 1- Kaale almamak, takmamak. *Ör:* Ben onun gibilerini hıştamam bile. 2- Susmak, konuşmamak. *Ör:* Tamam ben hıştamıyorum.

HIŞTAMAZ: 1- Konuşmayı pek sevmeyen, çok konuşmayan. 2- Vurdumduymaz.

HIŞTIRMAK: 1- Dikkate almak. 2- Benimsemek.

HIT: Son, nihayet.

HITAP: Bir tür börek, kömbe.

HITI KESİLMEK: Sonu gelmek, tükenmek. *Ör:* Kış daha bitmedi ama pilavlık bulgurun hıtı kesildi.

HITLAMAK: Kesip parçalamak.

HITTA: Acur hıyarı.

HIV/(K)HIV: Korku, ürküntü.

HIVLATMAK: Korkutmak, ürkütmek. *Ör:* Geceleri evimizin önündeki iki söğüt iki canavara benzer, beni hıvlatırdı.

HIVŞA/HIĞŞA: Eski ve işe yaramaz eşya.

HIYTIK: Parçalanmış, yırtık.

HIZAN: 1- Fakir, yoksul. 2- Çocuk. 3- Acemi, işi henüz bilmeyen. 4- Erkek kedi. *Ör:* Hızanlar çok yabani duruyor. 5- Açgözlü, görmemiş. 6- Sonradan görme.

HIZINA: Kiler, zahire damı.

HIZIR HAKKI: Çoban azığına, tarla azığına, yola gidecek olanın azığına fazladan konulan kaşık ve yiyecek. Azığın açılıp yemeğin yenmeye başlandığı sırada orada rastgele bulunan, yoldan geçen, yemeği gören uzaktaki bir kişinin de bulunabileceği düşünülerek konulur. *Ör:* Bizim çoban, anamın koyduğu hızır hakkını her gün kara koça yediriyor.

HIZMIK/HIZMI(K)H: 1- Harmanda ezilmiş sapın savrulmasından sonra buğdayla karışık halde kalan saman. *Bkz.* KESMİK. 2- Yıkanan buğdaydan çıkan, buğdayın yıkandığı suyun üzerinde biriken sap-saman, çer-çöp, kapçık vs.

HİĞRE: Sincap.

HİLEZ/HILEZ/(K)HİLEZ: Zayıf.

HİLİMİNTİĞİ: Kaybolunca bir türlü bulunamayan eşya ya da ev hayvanı.

HİLLİK: 1- Bedene uymayan giysi. 2- Eski giysi.

HİM: Ev yapmak veya duvar örmek için eşilen temel; biçimli, uzun çukur.

HİM EŞMEK/HİM ATMAK: Ev yapmak için temel açmak. *Ör:* Kör Ali küllüğe him eşmiş, ev yapacak heral.

HİMİK/(K)HİMİK: 1- Sümük. 2- Burnundan konuşan.

HİMKİRMEK: Sümkürmek.

HİNDİK: 1- Yavaş yavaş, ağırdan. *Ör:* Siz hindik hindik yürüyün, biz yetişiriz size. 2- Ucuz, değeri düşük. 3- Küçük. Az.

HİNGİLEMEK: 1- At veya katırın sinirli ve saldırgan biçimde kişnemesi. *Ör:* Hingileyip yelli yelli/Katır beni tepeledi (Malatyalı Aşık Birfani'nin 'Katır Beni Tepeledi' adlı şiirinden). 2- Kişinin dövecekmiş gibi sinirli, bağırarak/homurdanarak bir başka kişinin üzerine yürümesi.

HİNGİLİM: 1- Oyun, eğlence. *Ör:* Haydi siz çıkın dışarı, hingilim edin. 2- Gürültü, patırtı.

HİNKİRİK: Sümük.

HİNKİRMEK: Sümkürmek.

HİRÇİK/HIRÇİK: Dağınık, düzensiz, paspal, pejmürde.

HİRNİK/HIRNİK: Sümük.

HİRTİK: Kötü niyetli, fesat, geçimsiz, dirliksiz.

HİRTLENBİK/HİRTLEMÜK/HİRTLEMBİK: Daha çok erkeklerde belli olan, boğazdaki çıkıntı, Adem elması.

HİRTMEK: Ağacın daha iyi büyümesi ve rahatlaması için belli mevsimlerde toplanan küçük dalları, çalı-çırpısı. *Ör:* Bugün cevizin hirtmeklerini kes.

HİYKİNMEK/HİYKİRMEK: 1- İrkilmek, ürpermek. 2- Birdenbire sıçramak.

HİYKİRMEK: Çok soğuk veya çok sıcak suyun vücuda değmesiyle verilen ani tepki/sıçrama.

HOBAN: Terk, viran olmaya bırakılmış, terk edilmiş bağ-bahçe. *Ör:* Babam ölünce bağımız-bahçemiz hoban oldu.

HOBUC/HOBUCUK: Yaşlı kadın.

HOBUÇ: Sırt, omuz.

HOBUÇLAMAK/HOBUÇLANMAK: Yüklenmek. Sırtına almak.

HOBUK: Sırt, omuz.

HOBUK ETMEK: Sırtına almak. *Ör:* Bebeği hobuk edip tarlaya getirdi.

HOCCUK: Yaşlı kadın.

HOCCUKDÖLÜ: Yaşlı kadından doğan çocuk.

HODAĞ: 1- Yardımcı. 2- Tarlada, bağ-bahçede çalıştırılan işçi.

HODAK: 1- Tarla sürerken veya kağnıyı çekerken öküzlerin boyunduruk arasına binip öküzleri yönlendiren, süren genellikle az kilolu çocuk. *Ör:* Öküzler huysuzlanınca hodak demirin üstüne düştü. 2- Öküz çobanı. Öküzleri otlatan küçük çocuk. 3- Çeşitli çiftçilik işlerinde çiftçiye yardımcı olan ilk gençlik çağlarındaki genç/çocuk.

HODALA: Besiye çekilen kazlara ve hindilere yedirilen, besleyici değeri yüksek, parmak şeklinde kepek ekmeği.

HODUL: 1- Kaba, görgüsüz. *Ör:* O hodulla bir daha muhatap olmak istemem. 2- Kalın. 3- Düzensiz. 4- Uygun gelmeyen parça.

HODURUK/HODDURUK: 1- Provokatör, karıştırıcı, kargaşa çıkartan. *Ör:* Düğünümüzde kasten hodurukluk yaptı. 2- Uğursuz.

HOĞ: 1- İçinde çok az bal bulunan, daha çok bal dalağının kenarlarından oluşan, arı mumu olarak da kullanılan madde. 2- Cinsel arzu/istek. *Ör:* İnek hoğlanmış.

HOĞDUR/HÖĞDÜR: Aman dilemek için kullanılan bir kelime. 'Ocağına düştüm, yapma, yardım et' gibi anlamlarda kullanılır. *Ör:* Hasan Emmi, hay höğdür motoru(n)ğunan bizi hastaneye yetiştir, oğlanı yılan vurdu.

HOĞLAMAK: 1- Sürmek, hayvanları bir yere doğru sürmek. 2- Saldırma amaçlı olarak üzerine gitmek.

HOĞOL: 1- Çabuk. *Ör:* Hoğol gel, daha çok işimiz var. 2- Acele.

HOĞULDAMAK: 1- Çabuk ve acele koşmak. 2- Bilinçsiz ve rastgele hareket etmek.

HOHUCUK/HO(K)HUCUK: Hortlak, algarısı.

HOKKUDU: Kaba ve saygısız.

HOKRA: Büğelek sokması sonucu hayvanın sırt bölgelerinde oluşan şişliğin zamanla kurtçuklarla dolu iltihaplı yara halini almış biçimi. *Ör:* İnekten hayır gelmez artık, her yerinde hokra var.

HOKRAMAK/HO(K)HRAMA(K)H: Binek hayvanlarının yem istemek veya orada olduğunu bildirmek için çıkardığı hafiften ses.

HOKURDAMAK: 1- Can çekişmek. Kesilen hayvanın veya ölmek üzere olan insanın can çekişirken çıkardığı sesler. *Ör:* Tavuğu kestim ölmedi, dakikalarca hokurdadı. 2- Kaynamak, fokurdamak. 3- Gürültülü biçimde burun çekmek. 4- Uyurken horlamak. *Ör:* Babamın hokurdamasını odamdan bile duyuyorum.

HOLAK: Haşlanmış durumda olan.

HOLASA: Şakacı.

HOLDURUK/HOLDURUH: Oluk.

HOLPAK: 1- Geniş, bol. 2- Üzerine uymayan, geniş gelen elbise.

HOLTA: 1- Volta, sağa sola gidip gelmek. 2- Kurtlara ve diğer köpeklere daha çok zarar vermesi veya onlardan korunması amacıyla çoban köpeğinin boynuna takılan, dış yüzeyi sivri çivilerle kaplanmış demir boyunluk, tasma. *Bkz.* ILTAR.

HOLTAK/HILTAK: Gevşek, bol. *Ör:* Eşşeğin başına ipi holtak bağlamışsın, gurtulup gaçmış.

HOLTAN: Çarığa su sızmasını önlemek için kenarlara konulan deri parçası.

HOLUZ: İri gözenekli elek/kalbur.

HOMAÇA: Uygun olmayan, iyi olmayan, kötü.

HOMAKA: 1- Zayıflıktan dolayı ortaya çıkmış sivri kemik. 2- Sopa, değnek.

HOMBUL: 1- Şişman. 2- Görgüsüz, kaba.

HOMHOŞ: Acayip.

HOMSA: Yumruk.

HOMUCU: Korkutucu.

HOMUKMAK: 1- Surat asmak, küsmek. 2- Soğuk ve uzak durmak. *Ör:* Salih'in nesi var, birkaç gündür bana homukup duruy.

HON: Çirkin, itici. Sevimsiz.

HON/(K)HON/HOL: 1- Ekinler orakla derilirken, ekin deren kişilerin önlerine dermek için bir kerede ayırdığı, aldığı bölüm. *Ör:* Bu honu çıktık, derip bitirdik, biraz dinlenip yeni bir hona başlayalım.

HONÇA: 1- Yünden yapılan küçük torba. 2- Tahtadan yapılma alçak ve ayaklı tepsi/sini. 3- Düğünde kadınların getirdiği hediyeler. 4- Üzerinde yemek yenen masa. Yemek masası. 5- Gelinin evlendiği erkeğin ev ahalisine getirdiği çeyiz türünden hediye. 6- Bebeğin doğumundan hemen sonra akraba ve komşulara dağıtılan hediye.

HONDUM: Aşırı şişman.

HONGUMAK/HON(Ğ)UMAK: Sürekli hareketlilik. Yerinde durmamak. *Ör:* Ali sınıfta honguyup durdu, hoca da sonunda dövdü.

HONGURDAK: Burnundan/derinden konuşan.

HONKESEN: Orakla ekin derilirken, honun büyüklüğünü ve derme hızını belirleyen, honun başında giden kişi. Genellikle en hızlı ve en usta ekin derici kişi honkesen/honbaşı olur.

HONTU: 1- İriyarı, kemikli. 2- Şişman.

HONTUMAK: Yaşlanmak, kocamak.

HONTURUŞ: Şekilsiz, biçimsiz, kaba-saba.

HONU: Su kabı.

HO ÖKÜZÜM HO, ÖNÜ NEYSE SONU O: "İnsan yedisinde ne ise yetmişimde de odur, huyu değişmez" anlamında bir deyim. Bu deyimin, "Ço eşeğim ço, önü neyse sonu o" şeklinde türü de vardır.

HOP/(K)HOP: Tarla sürmede kullanılan kara sabanın ucundaki, toprağa girip toprağı yaran demir.

HOPAL: İri bir güvercin cinsi.

HOPALAK: Tombul, şişman.

HOPALLANMAK: Bebeğin büyüyüp yürüyecek hale gelmesi.

HOPAN: 1- Büyük, iri. 2- İri ve etli meyve.

HOPCULAMAK: Zıplamak, sıçramak.

HOPUL: Unun elenmesi sonucu geriye kalan iri taneler, tortu.

HOPCİN/HOPÇİN: Lahana yemeği.

HOPUR: 1- Hırslı. 2- Çok çalışan. 3- Kesilmiş ağacın yerde kalan kökü. 4- Yüksekçe çıplak tepe.

HOR: 1- İyi, hoş, beğenilen. 2- Sevimsiz. 3- Eski.

HORA: Kötü, kara, uğurlu olmayan. *Ör:* Hora bahtım.

HORAF: Komik, eğlenceli, gülünç.

HORAGEÇMEK: 1- Hoşa gitmek. 2- İyi gelmek. 3- Faydalı olmak. Yaramak. 4- Hoşnut kalmak. *Ör:* Sağolasın hısım; bu yemek çok hora geçti. 5- Tam yerine, yerli yerine konulmak/oturmak.

HORAM: Bir el ile tutulabilecek miktardaki ot vb.

HORANTA: Aile bireyleri, çoluk-çocuk. *Ör:* Dokuz baş horantayı geçindirmek zor.

HORASAN: Çamurun samanla karıştırılmasıyla elde edilen duvar sıvası.

HORATA: Söyleşmek, konuşmak.

HORAYARAMAZ: İşe yaramaz. *Ör:* Bu ağaç bir hora yaramaz.

HORHOÇAN/HOR(K)HOÇAN: Suyun girdap yaparak dönen yeri.

HORHANAKLI/HORKANAKLI: Sümüklü. Burnunu çekip duran kimse.

HORHUÇ/HORKUÇ: Giyinmeyi bilmeyen. Kaba-saba, gelişigüzel şeyler giyinen.

HORK: 1- Sözünde durmayan. 2- Ahlaksız işler yapan kimse. *Ör:* Hork adamlarla arkadaş oldu bozuldu gitti.

HORK/HORKUDAN: Birdenbire ve kolayca içine girmek, batmak. *Ör:* Makas horkudan böğrüme girdi.

HORKUÇ: Çirkin.

HORKUDAK: Gözü doymaz. Obur.

HORKUT/KORKUT: Öcü, korkulan şey. *Ör:* Bu kıyafetle horkut gibi olmuşsun.

HORLAK: Yabani.

HORSA: Heves, istek.

HORSASI GEÇMEK: İsteği kalmamak, hevesi geçmek.

HORSASINI ALMAK: Hevesini almak, isteğini gidermek.

HORSUMAK: Aşağı görmek. Kıymet ve önem vermemek.

HORSUNMAK: Dışlamak. Hor görmek.

HORT: Çok şişman. Enine doğru genişlemiş şişman kimse. *Ör:* Hamilelikten sonra tam hort oldu.

HORTLAK: Ortası delindikten sonra içine sokulan çöpü fırlatan ağaç parçası veya bu şekilde yapılmış oyuncakla oynanan oyun.

HORTLU: Bebekken ana-babası ölen, hem öksüz hem yetim kalmış çocuk. *Ör:* Bu hortlunun çektiğini kimse çekmedi.

HORTOT/HORTUT: Üzüm teveğinin yakacak odun olarak kesilen dalları.

HORTUÇ/ORTUÇ: Asma kütüğü.

HORTUM: Çok yemek yiyen.

HORUM/(K)HORUM: 1- Biçilip yığılmış buğday veya diğer tahıl destesi/demeti. Genellikle dört desteden oluşan biçilmiş buğday yığını. 2- Yeni derilmiş mercimek, nohut gibi kısa boylu tahıl ürünlerinin bir araya toplanmış yığını. 3- Ot destesi.

HORUNMAK: Savunmak.

HOSUL: Ateşe tutularak kızartılmış/pişirilmiş elma, armut vb. *Ör:* Hosul yemenin bir usulü var; bilmiyorsan yeme.

HOŞALMAK: Hoşuna gitmek. Zevk ve keyif almak.

HOŞAN: Şelale.

HOŞARLANMAK: Keyiflenmek, neşelenmek. *Ör:* Dedemle ninem, torunlarının ziyareti sırasında çok hoşarlanmışlardı.

HOŞARLI: Neşeli, keyifli.

HOŞMAK: 1- Sebzenin fazla pişmesi sonucu dağılmış hali. 2- Fasulye ezmesi.

HOŞUR: 1- Kristalize olmuş kar tanesi. 2- Öğütülmemiş, kaba kaya tuzu.

HOŞURAN: Mısır veya buğday tarlasında ekinin arasında yetişen parazit başka bitkiler.

HOT: 1- Kalça. 2- İnsanda leğen kemiğiyle uyluk kemiğinin birleştiği yer. *Ör:* Eşekten düştü hotu çık(h)dı... Hot yerinde yara çık(h)mış. 3- Kırıcılık derecesinde dobra konuşan kimse. 4- Oval/yuvarlak biçimli taş. 5- Değnekle bir küçük taşa veya yuvarlakça bir odun parçasına vurarak oynanan bir oyun. Genellikle gençlerin üç veya dört kişi olarak, biçilmiş çayırlık alanda oynadığı oyunda önce bir kişi ebe seçilir. Amerikan futbolunu andıran bu oyunda, belli bir mesafeye bir kale kurulur. Diğer oyuncular kalede bekler. Ebe, elindeki sopayla küçük tahtaya veya taşa vurarak kaleye göndermeye, kalede bekleyen diğer oyuncularsa yine ellerindeki sopalarla, ebeden gelen taşa/tahtaya vurarak kaleden uzaklaştırmaya çalışırlar.

HOTA: 1- Topaç. 2- Kabadayı.

HOTAĞ: Çift süren kimsenin yardımcısı.

HOTAHÇI/HOTA(K)HÇI: Tarlada çalışan ırgat, işçi.

HOTAK: 1- Boynuzsuz inek. 2- Bir yere konan/yerleştirilen mekanizma/sistem.

HOTDİL/HOTTİL: Aşırı hareketli, canlı.

HOTGAKAN/HOTKAKAN: Ağaçkakan.

HOTLAMAK: Okumak. *Ör:* Dedem sürekli hotluyor.

HOTTİK: Merkep yavrusu.

HOTULAMAK: Kötülemek, aşağılamak. Eksiklerini ve hatalarını yüzüne vurarak kötülemek.

HOTUR: Büyümemiş, küçük kalmış bodur ağaç.

HOTUZ: Düğünde gelinin başına konulan süslü başlık.

HOV: 1- Aşırı istek, arzu, heves. *Ör:* Bizim öküz bugünlerde çok hovlandı. 2- Öfke, hınç. 3- Hız, sürat.

HOVLAMAK: Aşırı istek, arzu duymak.

HOYAK: Evin tavan köşeleri.

HOYKU: Çok kirli.

HOYN: Hey, ya, ey anlamında hitap ünlemi. *Ör:* Hoyn Hüseyin, nerden geliyorsun?

HOYRAT: 1- Uzun hava. 2- Mani benzeri bir şiir türü. 3- Çirkin, kaba. 4- Maya.

HOYTUK: Çukur. Çukur yer. Ör: Birkaç hoytuk açıp fidan diktim.

HOYUK: 1- Korkuluk. Bostan korkuluğu. *Ör:* Ayçiçeği tarlasına hoyuk koyduk. 2- Derinliği az çukur/çukurluk.

HOYUNU: Bundan sonra, artık, bundan böyle.

HOYURDAMAK: Yabancılamak, garipsemek. *Ör:* Köpeğimiz, misafirleri hoyurdadı.

HOZAK: Olgunlaşmamış, ham, yeşil incir.

HOZALAK: Salyangoz.

HOZAN: 1- Buğday derildikten sonra yerde kalan birkaç santimlik kök kısmı. *Ör:* Hozanda yerime oğlum, ayağı(n)ğa batar. 2- Buğdayı derilmiş tarla. *Ör:* Davarı hozana götür de yay. 3- Sık çalılık alan. *Ör:* Bizimki bozandan geçmiş, çeketi yırtılmış. 4- Verimsiz, ekilmemiş, işlenmemiş toprak. 5- Nadasa bırakılmış tarla.

HOZUKMAK: 1- Korkmak, ürkmek. 2- Çekinmek. *Ör:* Abim, babamın yanında öyle uluorta konuşamaz, hozukur.

HOZURDAMAK: Kulağın uğuldaması, çınlaması.

HÖBEK: 1- Tomurcuk. 2- Kürne, grup, öbek. 3- Marul, lahana gibi sebzelerin yapraklarının ortasındaki merkezî yeri.

HÖBELEK: Yuvarlayarak biçimlendirilmiş hamur.

HÖBELEN: Baharda toprak altından kabararak çıkan, yenilen bir mantar türü.

HÖBÜLÜ: Acayip giyimli. *Ör:* Höbülü bir dilenci geldi.

HÖCÜBE: Minyon tipli, ufak-tefek.

HÖCÜKMEK: 1- Yemeğin ortaya getirilmesini beklemeden, sofra kurulmadan yemekten atıştırmaya başlayacak denli görgüsüz ve aç gözlü olmak. 2- Çok acıkmak. Açlıktan sofranın kurulmasını bekleyememek. *Ör:* Dur, höcükme; sofrayı bekle.

HÖÇ: Boynuz vurma.

HÖÇÜ: Minyon tipli, ufak-tefek.

HÖDDÜK: Koyun, inek gibi hayvanların midesine ve ciğerlerine inen borular; yemek ve nefes borusu.

HÖDELE: Küçük tulum peyniri.

HÖDELEK: 1- Zeka, akıl. 2- Korkak, ürkek, çekingen. 3- Salak, avanak. 4- Acemi, bir işte henüz pişmemiş. 5- Beceriksiz, elinden iş gelmeyen.

HÖDÜK: 1- Mıymıntı, mızmız. *Ör:* B hödük, adamı hayattan bıktırır. 2- Ödlek, korkak. 3- Cesaretsiz. 4- Saldırgan, dayılanan, kabadayı. 5- Bir şeyi bir an önce elde etmek veya bir işi hemen sonlandırmak isteyen ancak bunu yaparken görgüsüz ve kaba davranan/konuşan. 6- Anlayışsız, görgüsüz, kaba, yontulmamış. *Bkz.* HÖT.

HÖDÜKLEMEK: Korkmak, ürkmek.

HÖGEÇ: 1- İki yaşını tamamlamış genç koç. 2- Karasabanla tarlayı sürerken, saban demirinin toprakta açtığı iz, sürülmüş çizgi.

HÖGÜÇ: Bakliyat. *Ör:* Yazın epeyce högüç kuruttum, kışın yemeğini yapacağım.

HÖĞEÇ: İki yaşına girmiş erkek toklu, genç koç.

HÖĞKE/HÖKE: Kızgınlık, sinir, öfke.

HÖĞKELEK: Sulu gözlü, hemen ağlamaya eğilimli. *Ör:* Bu türküler beni höğkelek yaptı.

HÖĞKELENMEK: 1- Ağlamaklı olmak. 2- Sinirlenmek, öfkelenmek.

HÖĞÜRTÜ: Yüksek sesle ağlama.

HÖK: Ağır.

HÖKE: 1- Bilgili, akıllı. *Ör:* Köyümüze bir dede geldi, çok höke bir adam. 2- Hatırı sayılan, sözü dinlenen kimse. 3- İri yapılı, boylu-poslu. 4- Çalımlı, gösterişli. *Ör:* Arap atının üstünde daha bir höke durdu. 5- Lider, öncü. 6- Çabuk olgunlaşmış, yaşından olgun gösteren çocuk.

HÖKELEK/HÖKELEKLİ: 1- İriyarı. Boylu-poslu. 2- Gösterişli, çalımlı. 3- Akıllı, bilgili. 4- Olgun, ağırbaşlı. 5- Mağrur, yüksekten bakan.

HÖKELİK: 1- Liderlik, kanaat önderliği. 2- Akıllılık, bilgililik, bilgelik. 3- Saygınlık, itibar sahibi olma.

HÖKÜRMEK: Güçlü biçimde akmak, şiddetli boşalmak. *Ör:* Burnum bir hafta tıkandı, sonra birdenbire hökürdü.

HÖL: 1- Nem, nemlilik. 2- Toprağın nemli ve sulu olması durumu. 3- Islaklık.

HÖLBE: Ahşaptan yapılma tereyağı kabı.

HÖLDÜREDEK: Aniden, birdenbire.

HÖLDÜRÜK/HÖLDİRİK: 1- İçi görünen, ince. *Ör:* Bir höldürük etek geymiş, içi dışı görünüy, onuğnan utanmadan çarşıya endi. 2- Basit ve eğreti yapılan gereç.

HÖLLÜK: 1- Beşik bebeklerinin tuvalet gereksinimleri için topraktan yapılma kap. 2- Bebeğin çiş ve kakasını içine yapması için, biraz ısıtılarak altına bez içinde bağlanan özel toprak. *Ör:* Bizim gelinin yeni bebeği için höllük toprağı bulacağım.

HÖLPÜM: Yudum, bir yudum. *Ör:* Ağzım kurudu, bir hölpüm su ver.

HÖLTEK: Zamanı geçmiş, süresi dolmuş, işi bitmiş.

HÖLÜMEK: 1- Islanmak, nemlenmek. *Ör:* Damdan duvara su akıp duvarı hölütmüş. 2- Biraz su karıştırarak ıslatmak. 2- Tohumu ekmeden önce nemlendirmek.

HÖMBEK: Tümsek.

HÖMBÜK: Tahteravalli.

HÖME: Çocuk oyunundaki kale, çukur, taş gibi hedef yeri.

HÖMEK/HÖMMEK: Sapla karışık saman yığını.

HÖMERMEK: 1- Kafa tutmak, dikleşmek. *Ör:* Bu koyun kendini koç sanıyor, önüne gelene hömeriyor. 2- Hırçınlaşmak, sinirlenmek.

HÖMMEK: Sap veya saman yığını.

HÖMSEK/HOMSUK: 1- Asosyal. İçine kapanık kimse. 2- Kendi dışındaki dünyayla ilgilenmeyen, kendi halinde kimse. 3- Silik, varlığı fark edilmeyen kimse. *Ör:* Hömsek Ali kenarda oturmuş, hiçbir lafa karışmıyor.

HÖMÜCÜ: Öcü. Çocukları korkutmak için geleceği söylenen hayali yaratık.

HÖNGÜL: 1- Patates. 2- İri yapılı. 3- Kaba-saba.

HÖ(N)ĞÜRMEK/HÖNKÜRMEK: 1-Yüksek sesle bağırmak. 2-Hayvanın yüksek sesle bağırması, bögürmesi.

HÖPCÜK/HÖPÇÜK: Giderleri eşit paylaşma. *Ör:* Lokantada yemeği höpçük yedik.

HÖPÜCÜK/HÖPÜCEK: Tümsek, küçük yükselti.

HÖPPÜ: Yaş ağaç dalından yapılan düdük.

HÖR/HÖRGELEK: 1- Kalabalık. 2- Kalabalık bir grup oluşturarak bir yere gitme veya bir yere giden kalabalık grup.

HÖRDÖLÜ. İyi aile çocuğu.

HÖREK: Yiyecek. *Ör:* Atasözü: Ağzının höreğine göre danış.

HÖRELENMEK: Diklenmek, kafa tutmak.

HÖREMİŞ: Bir çukura değneği sokmaya çalışmak üzerine kurulu bir çocuk oyunu.

HÖRLEK: Bet sesli. Çığırtkan. *Ör:* Hörlek hörlek konuşma.

HÖRPÜK: Helvanın keşi.

HÖRPÜM: Yudum, bir yudum.

HÖRTLEMEK: Yerinden fırlayıp ortaya çıkmak, birdenbire ortaya çıkıp görünür hale gelmek. Ör Mantarlar akşamdan sabaha hörtleyip çıkmış.

HÖRTMEK: 1- Yeni çıkmış üzüm sürgünü/filizi. 2- Dikey büyüyen otsu bitki ve dalları veya otsu bitkinin yatay değil dikine/dikey büyümesi.

HÖRTÜK: 1- Ayı yavrusu. *Ör:* Dağda bulup eve getirdiği hörtük, köyün eğlencesi oldu. 2- İşe yaramaz, beceriksiz.

HÖRÜK: Baca.

HÖRÜKLEMEK: Evcil hayvanları otlaması veya orada bağlı durması için bir kazığa bağlamak.

HÖRÜM: Derilmiş nohut, mercimek gibi kısa boylu tahılların yığını.

HÖRÜN: Çubuk.

HÖSBÜ: Kaba-saba.

HÖSDÜREMİK: İçilmesi zor, tatsız çay.

HÖSHÖS: 1- Popo, kuyruk sokumu. 2- Susma.

HÖSKÜT: Suskun. Susma. *Ör:* Öyle bir cevap verdim ki hösküt oldu.

HÖSMEK: Sinir. Asabiyet.

HÖSÜL: Düzensiz, dağınık.

HÖŞELEMEK: Bölmek, parçalara ayırmak, ufalamak.

HÖŞLEK: 1- Sıcak, çok sıcak. 2- Şişmanca. Şişmana yakın yapıdaki kimse.

HÖŞMEK: 1- Bir kabak yemeği. 2- Ekmek ezmesi.

HÖŞNEK: 1- Laçka, pörsümüş. 2- İçi geçmiş.

HÖŞŞÜK: Fahişe.

HÖŞÜL: 1- Bozuk, ezik meyve-sebze. *Ör:* Bu armıtlar höşül olmuş, yenmez. 2- Çok yorgun. *Ör:* Beş saat yürüdüm, höşül oldum. 3- Pis, kirli. 4- Bulanık su, bulanık sel. 5- Çay artığı/tortusu. 6- Pişirilip şekli bozulmuş, sulanmış meyve.

HÖŞÜR: 1- Ağır davranışlı, yavaş. 2- Acele etmeyen, telaşsız. 3- Çok kaynamış.

HÖT: Kaba, görgüsüz, yontulmamış. *Bkz.* HÖDÜK.

HÖTELEK: Gırtlaktaki çıkıntı, hançere.

HÖTTÜRÜK: Yaş söğüt veya ceviz dalı kabuğundan yapılma düdük.

HÖTÜK: 1- Kaba-saba. 2- Uyumsuz.

HÖTÜM: Sakat. Ayakları tutmayan. *Ör:* Askerdeyken hain kurşunuyla hötüm kalmış.

HÖVELEK: 1- Yüksek, yüksekteki. 2- Uzun boylu. *Ör:* Sen höveleksin, şu takaya uzan da oradaki şişeyi ver.

HÖVGEL/HÖĞGEL: Beşikteki üçgen biçimli yatak.

HÖYDÜRÜK/HÖYDÖRÜK: Üst üste yığılarak höyük gibi yapılmış şey. Höyük şekli verilen.

HÖZELEK: Salyangoz.

HUBUŞ: 1- Can. *Ör:* Hayvana vurup hubuşunu çıkardı. 2- Vücudun sıhhat ve esenlik hali.

HUĞ: Değnekler ve otlarla yapılan bir tür basit kulübe.

HULK: 1- Güç, kuvvet. 2- Sabır, dayanma, tahammül. 3- Hiddetlenme.

HULKLANMAK: 1- Sinirlenmek, öfkelenmek. 2- Burnundan konuşmak.

HUMMA: Ateş.

HUMSUMAK: Bozulup kokmak. *Ör:* Yemek humsumuş, dök onu çöpe.

HUNA/(K)HUNA: Kulaksız veya çok küçük kulağı olan koyun.

HUNEVİ: Yoksul evi, içinde değerli ve düzenli eşya olmayan ev.

HUNK: Bağ evi.

HURÇ/(K)HURÇ: Heybeye benzeyen fakat heybeden daha büyük iki gözlü dokuma çuval. Yöre atasözü: Al borca, koy hurca.

HURHUT: Ezik, pestili çıkmış.

HURLAMAK: Kızıp bağırıp-çağırmak.

HURT: Şişman.

HUSA: 1- Üzüntü. 2- Tasa, kaygı, endişe.

HUSA ÇEKMEK: Tasalanmak, endişelenmek.

HUSALANMAK: 1- Üzülmek. 2- Tasalanmak, endişelenmek, kaygılanmak.

HUS ETMEK: Korumak.

HUVA/HUĞA: Haraç. *Ör:* Belalı biri, bütün esnaftan huva yiyi.

HUYMA/HUYMALIK: Üzüm ve diğer bostan ürünlerini beklemek için ağaç ve çalı-çırpıdan yapılmış eğreti kulübe.

HUYSUKMAK: 1- Güvenmemek. 2- Gevşemek, yalama olmak.

HÜBÜK: Kıyı, uç, kenar.

HÜDDÜK: Islık.

HÜDÜKLEMEK: Korkmak, ürkmek.

HÜDDÜK/HÜÇÇÜK/HÜTTÜK: Kavak veya söğük dalından yapılan, kabuğun ağaç kısmından hafif aralaştırılıp delik açılmasıyla yapılan ağaç düdük. *Ör:* Biz çocukken ne hüttükler yapardık; bu çocuklar beceriksiz.

HÜKÜRMEK: Birini aşağılayarak, hakaretle anmak.

HÜLKE: Çeşme. *Ör:* Köyün hülkesinin suyu iplik kadar kaldı.

HÜLLÜK: Isıtılarak sabun yerine kullanılan toprak.

HÜLÜLÜK: Nefes borusu, boğaz.

HÜMERMEK: Havalı davranmak, kabarmak, yiğitmiş gibi davranmak, yiğitlik gösterisi yapmak.

HÜNDÜR: Yüksek, yüksekteki yer.

HÜRİK/HURİK: 1- Baykuş. 2- Eşek yavrusu, sıpa.

HÜRÜK: Tam olgunlaşıp sertleşmemiş, içi henüz sulu olan buğday başağı. *Ör:* Kuzuları yayarken tarladan bir deste hürük toplayıp kavurduk, çok güzel oldu.

HÜRÜN: Çalılar/çalılıklar arasında kalıp kurumuş ot.

HÜS: Sus! Sesini kes! Konuşma!

HÜSGÜT: 1- Suskun, konuşmayan. 2- Bir olay/durum karşısında sesi-soluğu çıkmaz hale gelmiş olan.

HÜŞKÜ: Ocakta yakılan kırıntı, çer-çöp.

HÜSMEK: Susmak, konuşmamak, konuşmayı kesmek, sessiz kalmak. *Ör:* Bir laf'a başlayınca hüsmek nedir bilmez.

HÜŞÜNTÜ: Odun talaşı. *Ör:* Kestiğimiz ağaçların hüşüntülerini çuvala doldurup ocağın yanına yığdık.

HÜYMEK: Yığmak, üst üste yığmak. *Ör:* Derdiğimiz buğday destelerini şu kenara hüy.

-I-

IBA/İBA: Çi, kırağı. Gece bitki yaprakları ve küçük dalları üzerine düşen kristal minik buzlar veya damlalar. *Ör:* Sabah çimenlerin arasından geçerken ıba damlaları giysime geçer.

IBALI: Islak, nemli.

IÇKI: Kereste yontarken ağaçtan kopan, birkaç santim çapında küçük parça.

IÇKINMAK: 1- Kaçmak, kurtulmak, zor durumdan kurtulup kaçmak. 2- Elden kaçmak, fırlamak, çıkmak, kopmak. *Ör:* Yerdeki cevizlerin hepsini avuçlamaya çalıştı ama birkaçı ıçkınıp gitti.

IĞALAMAK: Oyalanmak, yavaş davranmak. Yavaş hareket etmek.

IĞICIK/IHICIK: İşte, burada.

IĞILDAK/IĞIL IĞIL: 1- Sıcak. Sıcak sıcak. 2- Bol, çok. Çok çok. *Ör:* Bir de baktım yaş gözlerinden ığıl ığıl akıyor. 3- Kolayca, sıcakça, yumuşak biçimde. *Ör:* Bu üşümenin üstüne bir tas tarhana çorbası ne ığıldaktır.

IĞIM: 1- Hastalık, dert. 2- Sızı, ağrı.

IĞIRAĞIR: Laf dolaştırma, eveleyip-geveleme. *Ör:* Bizimki ığırağır lafa başlayınca sıkıntıdan uyku bastı.

IĞIRCIK: Karanlığın çökmeye başladığı vakit. Hafif karanlık ortam. Alacakaranlık.

IĞIRDAMAK: Bir şeyin, tutturulduğu/takıldığı/sokulduğu yerden çıkacakmış gibi, düşecekmiş gibi hale gelip gevşemesi, gevşeyip oynaması, hareket etmesi. *Ör:* Bir azı dişim ığırdıyı; bugün yarın düşer.

IĞRANMAK: Oturarak sürekli hareket halinde bir iş yapmak.

IĞRIP/IGRIP: 1- Kural. 2- İlke.

IĞŞALAMAK: Sallamak, sarsmak, silkelemek.

IHIÇ/I(K)HIÇ: Karın şişmesi, karındaki şişme/şişkinlik.

IHMAK/I(K)HMA(K)H: Dizlerinin üstüne çökmek/oturmak.

IK/I(K)H: Bulutlu, kapalı ancak soğuk olmayan, ılıman hava.

IKILTI: 1- Nefes nefese kalma. 2- Güçlükle nefes alıp verme. *Ör:* Amcamda ıkıltı başladı.

IKINMAK/IGINMAK: 1- Nefesini içinde tutmak. 2- Kendini zorlamak.

IKMAK: Oturmak, yere kıçüstü oturmak.

ILDIR: 1- Işık, aydınlık. 2- Belli belirsiz, güçsüz ışık. *Ör:* Bu gece yıldızlar ıldır ıldır.

ILDIRDAMAK: Işığın bir kaynaktan çok zayıf gelmesi, bir gaz lambasının ortalığı zayıf ışığıyla biraz aydınlatması. *Ör:* Ildırdayan ışığın altında ders çalıştım.

ILDIRIŞ: İyi aydınlatılmış ortam.

ILDIRMAK: Ilık duruma gelinceye kadar ısıtmak, ılıtmak.

ILGA: 1- Hüzün. 2- Sıkıntı.

ILGAR: 1- Meyve ağaçlarında yeni sürgün vermiş, aşıda da kullanılan dal filizi. 2- Çok soğuk esen rüzgar. *Ör:* Bizim kaderimiz bu, sizin orada rüzgar hep ılgıt eser, bizim buralarda hep ılgar eser. 3- Dondurucu, kesici soğuk hava.

ILGI: Ev eşyası.

ILGIDIR: Elde eğirildikten sonra yıkanan yün ipliğin sarıldığı 1-2 metre uzunluğunda sopa/tahta.

ILGIN: 1- Baygın, kendinden geçmiş. *Ör:* Gelin, doğumdan sonra bıraz ılgın kalmış. 2- Ilıman hava. 3- Göl veya ırmak kenarlarında sıkça yetişen kamış benzeri bataklık bitkisi.

ILGINSILGIN: Belli belirsiz, uzaktan gelen ses.

ILIMAK: 1- Sinirin, kızgınlığın veya bir konudaki tavizsiz, katı tutumun değişip yumuşaması. 2- Taviz vermek, uzlaşmaya yaklaşmak. *Ör:* Araya Hacı Dede girip ricacı olunca ılıdı.

ILINCAK/ILICAK: Ilık, ılıtılmış su.

ILINGAÇ: 1- Salıncak. 2- Tarlada çalışıldığı sırada ağaç dallarına, evde ise tavana, bebeği sallayarak uyutmak için kurulan bir tür beşik/salıncak.

ILIŞIR: İki yıl önce. Geçen yıldan önceki sene. *Ör:* İkimizin çocuğu da ılışır aynı gün doğdu.

ILKI: 1- Sürü. 2- Kalabalık, çokluk.

ILMIK: Tarlada yeni çıkan buğday, arpa gibi tahılın birkaç santim uzamış, çim hali.

ILTAR: Kurtlara, yırtıcı yaban hayvanlarına ve diğer köpeklere daha çok zarar vermesi veya onlardan korunması amacıyla çoban köpeğinin boynuna takılan, dış yüzeyi sivri çivilerle kaplanmış demir boyunluk, tasma. *Bkz.* HOLTA.

IMIK: 1- Kuytu, rüzgar almayan yer. 2- Ilık. 3- Sıcak. *Ör:* Sobayı yakınca ev ımıklaştı.

IMIK/UMUK: Kış mevsiminde kar yağışının ardından gelen sakin ve nisbeten ılık hava.

IMIMAK: Isınmak, sıcaklaşmak.

IMIRGA: Taze, genç, körpe, yeni. *Ör:* Dalından ımırga elma kopardım.

IMIRSIK: Sinsi. İçten pazarlıklı.

IMIŞIK: Ilık. Sıcakveya soğuk olmayan.

IMIZ: Tam kıvamına ulaşmamış tatsız yoğurt.

IMSIK: 1- Beceriksiz. 2- Utangaç. Mahcup. 3- Girişken olmayan.

IMSIMAK/IMSINMAK: Yemeğin bozulmaya yüz tutması, tadının bozulması.

IMZIMAK: Bir işin, konunun, şeyin sıkıcı olmaya, tadının kaçmaya başlaması. *Ör:* Bu iş artık ımzıdı.

INCIK: 1- Çok hassas, fazla hassas. 2- Kolay incinebilen.

INDIGINDI: 1- Kuruyemiş. 2- Çerez.

INDIR: 1- Sebze ekilen yer, bostan. 2- Harman.

INGICI/I(Ğ)NGICI: Hiç durmadan ağlayan. Durmadan ve güçsüz bir sesle ağlayan, genellikle müzmin hastalıklı bebek.

INGILAMAK/I(Ğ)NGILAMAK: Sürekli ağlamak. Çocuğun/bebeğin fersiz, güçsüz bir sesle sürekli ağlaması.

INGILDAMAK: 1- Yerinden çıkmak, oynamak. *Ör:* Dış kapının eşiği ıngıldamış. 2- Çocuğun sürekli ağlayarak bir şey istemesi.

INGILDAK: Yerinden çıkmış, asıl yerinden oynamış. *Ör:* Ingıldak çiviye ceket asarsan düşer tabi.

IN(Ğ)IRCAK: 1- Eyer, semer. 2- Eyer yastığı.

IPILAK: Parlak.

IPILAMAK: Kesik kesik ışık saçmak. *Ör:* Pullu bir üçpeşli giymiş, ıpılıyor.

IPIMIK: Çok sıcak.

IPLAMAK: Parıldamak. Işımak. *Ör:* Yıldızlar köyde daha güzel ıplıyor.

IR: Uzak.

IRAK: Hafif aralık, aralanmış.

IRAKSAK: Uzak ve mesafeli durmak, soğuk, resmî durmak.

IRAM: Resim, tablo vs. şeyleri koymaya yarayan çerçeve.

IRAPAT: Tandırda ekmek yapılırken, tandır duvarına ekmek hamurunu çarparak yapıştırmaya yarayan tahtadan yapılma gereç.

IRAT: 1- Verim. 2- Mahsul, ürün.

IRAVAK: 1- Süzme bal. 2- Peteğinden akmış bal. *Ör:* Bibimgile giderken iki külek ıravak götürdük.

IRBIK/İBRİK/IRBI(K)H: Tuvalet ihtiyacında kişinin yanında götürdüğü, sabitlenmiş tutacak sapı ve suyu dökmek için ince eğri bir lülesi bulunan, onunla abdest de alınan su kabı.

IRGAK: 1- Hareketli, yerinde sabit durmayan, hareket eden. 2- Bol, gevşek.

IRGALAMAK/IRGALAMA(K)H/IRGAMAK: 1- Hafif sarsmak, sallamak. *Ör:* Ağacı hafiften ırgaladıydım gayısılar patır patır döküldü. 2- Beşik sallamak, çocuğu uyutmak için beşik sallamak.

IRGALANMAK: 1- Sağa-sola sallanmak. 2- Çömelerek veya oturarak, yerde sağına-soluna dönüp bir iş yapmak.

IRGAMAK: Sarsmak, sallamak, hareket ettirmek.

IRGANMAK: Hareket etmek, sallanmak, kımıldamak. *Ör:* Bugün bahçede pek çalıştım sayılmaz; sağa sola ırgandım durdum.

IRGIN: Yorulmuş, yorgun. *Ör:* Eve çok ırgın geldim.

IRILMAK: Uzaklaşmak, gitmek, bulunduğu/durduğu yerden ayrılıp gitmek.

IRIP/IRIB: 1- Özü, püf noktası. 2- Yöntem.

IRIK: Az aralıklı, hafif açılmış, aralık. *Ör:* Kapı ırık kalmış, soğuk geliyor içeriye. 2- Az uzaklaştırılmış, iterek, sürüyerek yerinden ayrılmış.

IRILMAK: 1- Gitmek. 2- Uzaklaşmak. 3- Çok yorgun düşmek.

IRIP: 1- Sahtekarlık, düzenbazlık, ikiyüzlülük. 2- Yol, yordam, usul, düzen.

IRIPÇI: Sahtekar, düzenbaz, ikiyüzlü.

IRISIZ: Geçimsiz, kavgacı, uslu olmayan.

IRIŞGAN: 1- Kıyas, oran, nisbet, karşılaştırma. *Ör:* Çocukken ikimiz hep ırışgan olurduk. 2- Gösteriş, caka.

IRLAMAK: 1- Ninni eşliğinde bebeği uyutmak için beşik sallamak. 2- Çağırmak, seslenmek. 3- Şarkı/türkü söylemek.

IRLINGAÇ: Bebeğin, içine konularak yürümeyi öğretilmesinde kullanılan araç.

IRMAK: 1- Uzaklaşmak, gitmek. 2- İtip açmak. 3- Süre süre belli bir yere getirmek/toplamak. *Ör:* Güneş tepeye çıkınca beşiği ırıp gölgeye getirdi.

IRZA: Zincirli dış kapı kilidi.

IRZIGIRIK: Ahlaksız, kadınlara tacizde bulunabilen, tıynetsiz yetişkin erkek.

ISGARÇA: Dopdolu, kalabalık. İğne atılsa yere düşmeyecek denli kalabalık, dolu ve çok.

ISGIRAN/ISKIRAN: Demirden yapılma, hamur kesme amaçlı el gereci.

ISIK: Sıcaktan dolayı gevşemiş, mayışmış, durgunlaşmış olan. *Ör:* Köpek, öğlen sıcağında ağacın altında ısık ısık yatıyordu.

ISILIK: Aşırı sıcak ve terleme gibi nedenlerle deride beliren kızartı.

ISINGIN: 1- Isınmış, sıcak. 2- Kızışmış.

ISIRAN: Hamur kesmeye yarayan saplı ve yassı demir.

ISKA/ISGA: Kelle soğan.

ISKARAN: Hamur teknesinin dibini kazıyarak temizlemede kullanılan tahtadan veya demirden yassı alet.

ISKARÇ: Şişmek, taşmak. Bulunduğu yerden/kabından taşmak.

ISLAK: İyi, hoş, güzel.

ISLI: Yıkanmadan önce suya yatırılmış aşırı kirli çamaşır.

ISLIK AVARESİ: Başıboş, serseri, işsiz-güçsüz, aylak.

ISMARIÇ: Sipariş. Birinin bir başkasına ısmarladığı şey, başkası için alınacak şey.

ISMIK: Çekingen, konuşmaya çekinen. *Ör:* Ismık durma öyle oğlum, gel şöyle hele.

ISSIK: Çukur yer. *Ör:* Rüzgar ıssığa metrelerce kar doldurmuş, dikkat edin düşmeyin.

ISTAR: Kilim dokuma tezgahı.

ISTIRMAK: Isırmak.

IŞANMAK: Güvenmek, inanmak.

IŞDAMAK: Konuşmak. *Ör:* İki gündür hiç ışdamadı, öylece boş boş bakıyor.

IŞGIN/IŞGUN: Ağacın dibinden veya dal köklerinden çıkan yeni filiz veya yeni süren dal.

IŞIKLIK: Pencere. *Ör:* Çarşıyı dolaştım, bizim evin ışıklığına göre perde bulamadım.

IŞILDAK: Lamba. Aydınlatma aracı.

IŞIMA: Sabah. Sabahın olması.

IŞINAK: 1- Güneşli, ışıklı ortam. *Ör:* Şimdi yatalım, ışınakta gideriz. 2- Gündüz vakti.

IŞKINLANMAK: Filiz vermek, küçük dal çıkması.

IŞKIRMAK: Hatırlamak, aklına gelmek.

IŞMAR/İŞMAR: Gizlice gözle, mimiklerle veya elle verilen işaret.

IŞMAR ETMEK: 1- İşaret vermek. 2-Kız ve erkeğin birbirine göz etmesi.

IŞTIN: 1- Işık. 2- Ateş.

ITAĞ: Küçük boyutlu dokuma kilim.

IVGALAMAK/IĞGALAMAK/IVGA VERMEK: Kışkırtmak. *Ör:* İti üstümüze ığgaladı.

IYIM: Sergi, yaygı, yere serilen kilim vb. şey.

IYMAK: Sermek, yaymak.

IZGIN: Keten tohumu. Kavrulduktan sonra ezilip bezir yağı çıkarılan keten tohumu. *Ör:* Dibekte ezmek için bir çuval ızgın aldım.

-İ-

İBERTMEK: Abartmak.

İBİ: Hindi. *Ör:* Geçen kurbanda ibi kesmişti de bütün köy ona gülmüştü.

İBİBİK: Ağaçkakan kuşu. İbibikle ilgili atasözü: İbibik sende bu g..t varken daha çok ocak kokutursun.

İBİCEK/İBCEK: Kur'a, yazı-tura.

İBİCEK ATMAK: Kur'a çekmek, yazı-tura atmak. *Ör:* İbicek atalım, hangimize çıkarsa şansımıza.

İBİK/İBÜK: 1- Kıyı, kenar, köşe, çıkıntı, uç. *Ör:* Tarlanın ibiğinde bir köstebek yuvası var. 2- Kovalamaca şeklinde çocukların birbirini bulmaya/tutmaya çalıştığı bir oyun.

İBİRSEMEK: Şımarmak.

İBOBOP: Ağaçkakan kuşu.

İCCAK/ICCAK: Hamam.

İCİ: Kızkardeş, bacı.

İÇÇIĞ: Çatı arası.

İÇ EKŞİSİ: Gizliden gizliye duyulan kin. *Ör:* Ondaki iç ekşisi hiç gitmez; mutlaka birilerine karşı beslediği iç ekşisi vardır.

İÇERLEK: 1- İçeri doğru eğimli. İçe doğru. 2- İçine kapalı, asosyal. 3- Duygulu, hisli, sürekli ağlamaklı haldeki, ağlamak için bahane arayan kimse.

İÇERLETMEK: 1- Borçlandırmak, ağır borç yükü altına sokmak. 2- İçe/içeriye doğru çekmek.

İÇ GEÇİĞİ: İshal olma. Bağırsakları bozma durumu. *Ör:* İç geçiği olmuşum.

İÇİNEYAĞLI: Gizlice mal/para biriktiren, kimseye yardım etmeksizin kendine biriktiren.

İÇİRİK: Karışık. Karışmış. Birbirine karışmış. *Ör:* Bu içirik meselenin içinden nasıl çıkacağız?

İÇİNDİRİKLİ: Duygusal, içli.

İÇİ ÖLMEK: Çok hoşlanmak. *Ör:* Onu görür görmez içim öldü.

İÇKIZIL: Bir mantar türü.

İÇLEMEK: İçini çıkarmak, oyarak içindekini çıkarmak. *Ör:* Biraz ceviz içleyelim, bugün aşure yapacağız.

İÇLİK/İŞLİK: İç gömleği, bir tür atlet.

İÇME: Doğal bir kaynaktan akan madeni su.

İDEN: Taştan veya ahşaptan döşeme.

İDİŞMEK: 1- Dedikodu yapmak. *Ör:* Kadınlar kışın oturup bütün gün idişiyor. 2- Tartışmak.

İFİTLEMEK: Seçmek, ayıklamak.

İĞ: 1- Yün eğirip ip yapmaya yarayan, 30-40 cm. uzunluğunda ve işaret parmağı kalınlığında bir çubuğun tepesine, kenarları kertikli yuvarlak veya dörtgen biçimli eliçi büyüklüğünde yassı bir tahtanın geçirilmesiyle yapılan gereç. *Bkz.* TEŞİ. 2- Ev yapılırken odanın tavanını kapatmak için, iki ucu odanın karşılıklı duvarlarına konularak sıra sıra dizilen kalın ve düzgün ağaç. *Bkz.* HEZEN.

İĞDEMİR: 1- Çivi sökmede kullanılan demirden alet. *Ör:* Eski inşaat tahtasının üzerindeki paslı çivileri iğdemirle söktüm. 2- Ağaç oymada kullanılan uç kısmı keskin demir.

İĞDİÇ: Bacakları eğri olan.

İĞDİLEMEK/İVDİLEMEK: Bir şeyi/konuyu en ince ayrıntısına kadar araştırmak/incelemek/soruşturmak.

İĞDİN: 1- Hoş kokulu bir ot. 2- Cılk yumurta.

İĞ EĞİRMEK: Yünü, iğ adı verilen bir tür tahtadan yapma fırıldakta ip haline getirmek.

İĞEŞMEK: 1- Birine cephe almak, zıtlaşmak, didişmek, inatlaşmak. 2- Birinde var olan bir şeyin kendisinde de bulunduğunu göstermeye çalışmak. 3- Bir konuyu kapatmayıp üstelemek. *Ör:* Tamam, kes artık, iğeşme onunla. 4- Rekabete girmek. Üstün gelmek için rekabet etmek. 5- Lafla atışmak, sözlü tartışma biçiminde laf yarıştırmak, kendi söylediğinin doğru olduğu iddiasıyla bitmez tükenmez tartışmaya girmek.

İĞEŞİKÇİ: İnatlaşan, zıtlaşan, didişen, lafla üstün gelmeye çalışan, bir lafı/konuyu sürekli üsteleyen.

İĞEZ/İVEZ/ÜVEZ: Küçük sinek.

İĞEZE/İ(N)ĞEZE: Cılız, hastalıklı, zayıf vücutlu ve kansız yüzlü. *Ör:* Annesi ölünce iyice i(n)ğeze oldu garip çocuk.

İĞİLENMEK: 1- Zamanı boşa geçirmek. 2- Dalga geçmek, alaya almak.

İĞİM/İYİM: Dokuma tezgahına dokunmak üzere gerilen ip.

İĞİN/İYİN: 1- Yeğen. *Ör:* İğinim köyde durmayıp şehere gitti. 2- Kayınbirader. 3- Külot, iç çamaşırı.

İĞİŞİMEK: 1- Kıskanmak. 2- Kendisini, muadili olan ötekiyle bir tutarak onu kıskanmak.

İĞLEMEK: Zayıflamak.

İĞMEK/İYMEK/EĞMEK: 1- Çok acele etmek. 2- Telaş ve aceleden yerinde duramamak, sağa sola atılıp durmak ve telaşlı sözler söylemek. *Ör:* Yağmur yağacak diye iğip duruyordu. 3- Bir yiyeceğin bozulup kötü kokması.

İĞNECİK/DÜĞMECİK: Kayığın dümenindeki karşılıklı bulunan deliklere takılan demir.

İĞNEDENLİK/İĞNEDANLIK: İğnelerin batırılıp üzerinde saklandığı minik yastık.

İĞNELİK: Dikiş ve oya iğnelerinin konulduğu, korunduğu tahtadan yapılma kutu veya içi bez, yün ya da pamuk doldurulmuş, kalp veya çiçek biçimi de verilebilen, bazen üzerine desenler yapılan, duvarda asılı tutulan işleme.

İĞNE YURDUSU: İğne deliği. *Ör:* Gözlerim çok bozuldu, iğne yurdusunu bile göremiyorum artık.

İĞREK: Dinlenme yeri. Dinlenilen yer.

İĞREKLENMEK: Dinlenmek, istirahat etmek. *Ör:* Yoldan geldi, biraz iğreklensin.

İĞRİZ: Çalılık ve dikenli bitkilerin bulunduğu alanın temizlenip açılmasıyla elde edilen bahçe/tarla.

İĞRİZ ETMEK: Çalılık ve dikenli bitkilerin bulunduğu alanın temizlenerek bahçe veya tarla haline dönüştürülmesi işi.

İĞSİ: Ucu yanmış odun parçası.

İĞSİMİK/EKSİMİK: Yağı alınmış sütten yapılan peynir; kesmik, kesik. *Ör:* Evde yiyecek bir şey kalmadı, az iğsimik var sadece.

İKİRCİK: 1- Şüphe. 2- Tereddüt. 3- Çift görme, şaşı bakma durumu. 4- Kendine güveni olmama durumu; kendi kişiliği ve iradesinden çok, başkasına güvenme ve inanma.

İKİRCİM: Kararsızlık, tereddüt, ikircik.

İKİ SİTİL BİR MİTİL: Fakir olma durumu, mal mülk adına pek fazla bir şeyin olmaması. *Ör:* Kaybedecek neyimiz var ki; iki mitil bir sitil.

İKRETMEK: 1- İğrenmek, tiksinmek. 2- Nefret etmek.

İLDİRDEMEK/İLDİR İLDİR: Bir ışık kaynağının zayıf ve titrekçe yanması. *Ör:* Gecenin köründe ileride ildirdeyen bir ışık görünce kurtulduğumuzu anladım.

İLDİRMEK: 1- Yavaşça bırakmak/koymak. 2- Bıraktığı yerin uygun olup olmadığını dikkat etmeksizin bir şeyi bir yere bırakmak. *Ör:* Elindeki torbayı orta yere ildirip gitti.

İLENÇ: Beddua, ah. *Ör:* Annenin ilencini alma.

İLENDERE: Rende.

İLENGEÇ: 1- Yengeç. 2- Sürekli bir şeylerden tiksinen. *Ör:* Bu ilengeç kız da hiçbir şey yemiyor.

İLENGER/LENGER: Orta büyüklükte, çay tepsisinden daha büyük, teştten daha küçük, kenar yükseltisi az olan, bakır leğen.

İLENMEK: 1- Beddua etmek. 2- İğrenmek, tiksinmek, dokunmaktan veya bakmaktan kaçınmak.

İLENTİ: Beddua, ah.

İLERLEK/İRELLEK: Daha sonraki, ileriki zamanla, yönle ilgili. İlerideki yön ve vakitlerde. *Ör:* Şimdi olmaz, ilerlek gideriz.

İLES: Esen, rüzgarlı yer.

İLEY: 1- Yan taraf. 2- Karşı taraf. *Ör:* Onların evi bizim evin ileyine düşüyor. 3- Çevre, etraf. 4- Huzur.

İLGİ: 1- Dolap kilidi. Sürgü. 2- Ailenin dünyaya gelen ilk çocuğu.

İLGİDİR: Takıntı. Saplantı.

İLGİLEMEK: 1- Seyrek dikmek. 2- Kumaş, kağıt gibi şeyleri toplu iğne veya çatal iğne ile eğreti biçimde tutturmak. 3- Düğmelemek.

İLİÇGİR/İLİÇKİR: Sucuk.

İLİK: 1- Kola geçirilerek taşınan küçük çanta veya sepet. 2- Düğme. Giysi düğmesi. 3- Haberci, bir konuda haber getirerek bilgilendiren kimse.

İLİKMEÇ: Giysideki düğme geçirilen delik. *Ör:* Ceketinin tüm düğmelerini ilikmeçleyip huzuruna çıktı.

İLİKMEN: 1- Lamba, gaz lambası. *Ör:* İlikmen ışığında okuyup üniversite kazandı. 2- Yağ kandili.

İLİMTADIM: Bir miktar, az miktarda yemek.

İLİNMEK: Alakadar olmak, alakası/ilgisi olmak.

İLİNTİ: 1- Endişe. Gelecek endişesi. Geleceğe ilişkin kaygı duyma. *Ör:* Babasının bin dönüm arazisi var, hiçbir ilintisi yok. 2- İlmek atarak yapılan dikiş biçimi. 3- Birinin, bir ailenin yanına sığınmış ancak istenmeyen kişi.

İLİSTİR: Süzgeç.

İLİŞİK/İLÜŞÜK: 1- Büyü, büyü yapılması. 2- Cin vs. gibi insanötesi varlıklar. 3- Cin vs. gibi insanötesi varlıkların musallat olması durumu.

İLİYA: "Değil mi, öyle değil mi" anlamında söz.

İLKİNDİ: Güneşin inmeye, eğilmeye başladığı ilk zaman. *Ör:* Bütün işlerimi ilkindide bitirdim.

İLKİP: Terzilerin ve dikiş yapanların iğnesinin başında bulunan ve iğneye yeni iplik takılmasını kolaylaştıran, mumlu iplik ucu iliştirilen kısa iplik.

İLLİ İLLİ: Yavaş yavaş. *Ör:* Dedemle ebem, her sabah köyü baştan aşağı illi illi yürürler.

İLLİK/İRLİK: Sahur vakti.

İLME: 1- Tarla sürerken saban demirine takılan büyük taş veya kaya. 2- Düğüm. 3- Pişmiş etin bölünerek lokmalar haline getirilmiş durumu.

İLMEK: 1- Varmak, ulaşmak. *Ör:* Köye ildiğimizde akşam olmuştu. 2- Düğüm.

İLTMEK: Alıp götürmek, çekiştirerek götürmek.

İMBAL: 1- Ucu çivili değnek. Kağnı çeken veya çift süren öküzü gayrete getirmek için dürterek kullanılan ucu çivili veya sivri uzun değnek. 2- Ucu sivri sopa.

İMECİ/İMERCİ: 1- İmece. 2- Yardımlaşma.

İMEN: Meşe ağacı.

İMİ ÇIKMAK: Boğazını şişirerek bütün gücüyle bağırmak.

İMİK: Çene altı, boğaz.

İMİKLEMEK: 1- Boğazını sıkmak. 2- Boğazını kesmek, boğazlamak.

İMİR: 1- Uğursuz, zararlı, karanlık veya bilinmeyen kimse. *Ör:* İt mi imir mi belli değil. 2- Yavaş davranan.

İMİRSEK: Yavaş.

İMİRSECİK: Yavaşça. *Ör:* Bir köşeye imirsecik ilişti.

İMRESİMEK: İmrenmek.

İNABELİ: Çok fazla ibadet eden, ibadeti gösteriş haline getiren.

İNABELENMEK: Aşırı inançı ve ibadetli görünmek, inancın ve ibadetin reklamını yapmak.

İNCEBAĞ: Geline göre kayınbirader. *Ör:* Bizim kıza incebağı bile yumuş buyuruyormuş.

İNCEDALAN: 1- İnceye yakın, ince gibi, incemsi. 2- Sırım gibi uzun, ince ve güzel vücuda sahip olan.

İNCELİP GINCALMAK: 1- Kibarlaşmaya çalışmak. *Ör:* Görseydiniz incelip gıncalmasını, gülmekten öldük. 2- Bir işi yaparken özenmek, ayrıntıya girmek.

İNCEMIZI/İNCEMİZİ: Nazlı.

İNCİK: 1- Diz kapağından aşağıdaki bacak bölümü. 2- Aşırı ve fazla hassas olan.

İNÇİ: Şimdi.

İNDEM: O derece, o denli, o kadar. *Ör:* Dağda altı gün aç kalmış ama durumu indem kötü değil.

İNDİRİŞ/ENDİRİŞ: Tenezzül.

İNDİRİŞ ETMEMEK/ENDİRİŞ ETMEMEK: Tenezzül etmemek.

İNEK: Bilye. Zıp zıp taşı.

İNEK SIÇMIŞ GÜN KURUTMUŞ: 1- İşe yaramayan, pısırık, kişiliksiz, edilgen kişi. 2- Karısına söz geçiremeyen kocalar için söylenen tanımlama, deyim.

İNEK TASI: İçine süt sağılan büyük tas. *Ör:* İneğin südü azaldı, inek tasının yarısını doldurmuyor.

İNENGÖZEL: Çok güzel.

İNEZ/İ(N)ĞEZ: 1- Az, yetersiz. *Ör:* Pilavın suyu in(ğ)ez kaldı, pınardan biraz su getir. 2- Uyuşuk, cansız, sünepe.

İNEZE: 1- Vesveseli. 2- Mızmız.

İNGİN: Yere yakın, alçak.

İ(N)ĞEZLENMEK/İNEZLENMEK: İşe isteksiz ve heyecansız, cansız başlamak. *Ör:* Bu oğlanın sabahları inezlenmesi beni deli ediyor.

İNİ: Geline göre kocasının erkek kardeşi, kayınbirader.

İNİKLEMEK/ENİKLEMEK: Kedi ve köpeğin doğurması.

İNKÜPLÜ: Önce, ilkin, en önce. *Ör:* Bizde yemeğe inküplü dedem başlar.

İPAĞACI/İPAACI: Kilim dokuma düzeneği, kilim dokumak üzere kurulmuş ahşap/tahta düzenek.

İPDAKAKALMAK: Israr. Yineleme.

İPLEMEK: Ayarlamak, düzenlemek.

İPSİZ: 1- Gayesiz, amaçsız. *Ör:* Hayatının her aşamasında hep ipsiz oldu. 2- Serseri, başıboş. 3- Ahlaksız.

İRDELEMEK: Deşmek, delmek. *Ör:* Kavunu irdeleyip tadına baktı.

İRELCE/İRELCEK: Biraz önde, az daha ileride.

İRELMEK: Ulaşmak, erişmek.

İRENG: Eziyet.

İREZİLLİĞİ KÖYNEK EDİNMEK: Rezil ve aşağı durumda olmaya alışmak.

İRİ/İRİSİ: Harmanda buğdayın yabancı maddelerden ayrılması işlemini yapan eleğin alta geçmeyen, üstünde kalan buğday taneleriyle karışık sap, kum, taş, çer-çöp. *Ör:* İrisini kenara yığıp yakacak olarak kullandık.

İRİK: 1- Özgürlük. 2- İstek, dilek.

İRİLEMEK: 1- Bir lafı, sözü, sorunu, tartışmayı uzatmak. 2- Küçümsemek, horlamak, aşağı görmek. 3- Hayvanın, önüne konan yemin kalın bölümlerini yemeyip ağzıyla kenara itelemesi. 4- Harmanda buğdayın elenmesi sırasında, elekteki buğdayın üstünde kalan çer-çöpün elle çevrilerek alınması.

İRİLEŞMEK/İRLEŞMEK: Ağız kavgası etmek. Atışmak.

İRİLMEK: Büyümek.

İRİNTİ: Elek veya kalburla yapılan eleme işleminde eleğin altına geçmeyip içinde kalan taş, toprakla karışık iri taneler.

İRİP: Eğri. Eğik. *Ör:* İğleri tavana irip dizmişler.

İRİŞKİ: Sucuk yapmak için hazırlanmış iç malzeme.

İRK: 1- Öbek, küme. 2- Birikmiş haldeki.

İRKE: 1- Nazlı, cilveli, işveli. 2- Sevgili, sevilen. 3- Yumuşak söz veya bakış.

İRKİN: 1- Özgürlük. 2- Açık hava. 3- Geniş, yayvan.

İRKİNLEMEK: 1- Vaktini boşa geçirmek. 2- Kendini özgür ve bağımsız hisederek yaşamak.

İRKİNTİ: Birikmiş, birikinti. *Ör:* Siz ikiniz, ağaçların dibindeki irkinti kayısıları kasalara doldurun.

İRKME: Süt ve süt ürünlerini biriktirme işi veya biriktirilmiş süt ve süt ürünleri. *Ör:* Biraz irkmem vardı, yoğurt çaldım.

İRKMEK/İRMEK: 1- Korkarak kaçmak, geriye sıçramak. 2-Biriktirmek.

İRME: Bahçelerin arasındaki yol. *Ör:* Meyveler kızarmaya durduğunda irmelerden yürümek çok güzel oluyor.

İRTEN/İRTE: Sabahleyin, ertesi zaman.

İRTENGİ: Sabahki.

İRTİŞİK: Bir işi yapmak veya bir şeyi getirmek üzere gittiği yerden hemen ve zamanında dönmeyip oyalanan kimse.

İRTİŞMEK: Bir işi yapmak veya bir şeyi getirmek üzere gittiği yerden zamanında dönmeyip oralarda oyalanmak.

İS: Zihin, hafıza, akıl.

İS DEPMEK: Halay çekmek. Halay çekerken genellikle 'iss' şeklinde sesler çıkartılması.

İSDEŞMEK: 1- Birbirini karşılıklı istemek, arzulamak. *Ör:* İkimiz de isteşiyoruz; size ne. 2- Birbirini karşılıklı olarak sevmek.

İSKE DÜŞMEK: Akla gelmek, hatırlamak.

İSKELE: Sinir bozucu, gıcık.

İSLİ: 1- Sıcak. 2- Güzel kokulu.

İSLİMAY: Parfüm. Güzel koku.

İSNEMEK: Koklamak, koku almak.

İSSİ/İSTİ: Sıcak.

İSSİK: 1- Şişi inmiş, kabarıklığı gitmiş. 2- Aradaki boşlukları yok olup oturmuş, katılaşmış.

İSSİLMEK: Şişliğin, kabarıklığın inmesi/gitmesi. Berkişmek. *Ör:* Boğazı issildi, sesi açıldı.

İSSİZ: Issız, tenha.

İSTETMEK: Tüymek, sıvışmak. Kaçmak.

İSTEYİCİ: 1- Vergi memuru. 2- Dilenci. *Ör:* Bu sene köye hergün en az üç isteyici geliyor.

İSTİ: Çok sıcak, el yakacak denli sıcak.

İSTOTU: Biber, acı biber.

İŞBİTİREN: İnce kabuklu, çabuk dökülen bir üzüm cinsi.

İŞCİMEN: 1- Çalışkan. 2- Ev ve el işlerinde çok iyi olan kadın.

İŞECİK: Çiş, sidik, idrar.

İŞEK: 1- Tekinsiz ve gidilmesi zor dağ veya kayalık yer. 2- Çiş yapılarak atılan şey, idrar.

İŞENEK: Çalışma, mesai, iş. *Ör:* Haylaz oğlan, hergün işenekten kaçıyor.

İŞGEFE: Yufka ekmek.

İŞGİLLİ: 1- Alıngan. 2- Şüpheci, havadan nem kapan.

İŞKEBİR: Yaban arısı.

İŞLEK: Uğraş, iş.

İŞLENGİÇ/İŞLENGÜÇ: Elişi. Oya, nakış gibi işlemeler. *Ör:* Azize'nin gelininin elinden her işlengici yapmak geliyor.

İŞLİMGÜŞLÜM: İşi gücü bırakıp bir konunun, bir işin peşinde dolanıp durmak. *Ör:* Çocuğa ne ad koyacağız diye işlimgüşlüm oldular.

İT: Balta. *Ör:* İtini omzuna atıp ormana gitti.

İTDİRSEĞİ: Arpacık.

İTEĞİ/İTEĞE: 1- Üzerindeki tahtada hamur yoğrulup, pişen ekmeğin konulduğu, artık unların üzerinde durduğu sık ve kalın dokuma. 2- Sofra bezi.

İTERCE: 1- Güç, kuvvet. *Ör:* İtercem tükendi. 2- Bir işi yapmaya veya bir şeye karar vermeye neden olan etken veya kişi.

İTİ: 1- Tatlı. 2- Bayatlamaya yüz tutmuş peynir, çökelek gibi süt ürünleri. 3- Acıya çalan, acımtrak. 4- Acılaşmış peynir. *Ör:* Bakkal itimiş peynir satmış bize.

İTİLMEK: Kokmak.

İTİMEK/İTİLENMEK: Peynir, çökelek gibi süt ürünlerinin bayatlamaya yüz tutup acıması, acımtrak hale gelmesi. *Ör:* Küpteki peynir artık itilenmiş, yenmez o.

İTLEMEK: 1- Saldırmaya teşvik etmek, tahrik. *Ör:* Çocuğu itleyip durma. 2- Uygun olmayan bir hareketi, işi yaptırmaya çalışmak.

İTLENMEK: Öfkeye kapılmak, sinirle saldırmaya çalışmak.

İTMEK: Olgunlaşmak. Meyvenin olgunlaşması. *Ör:* Elmalar itmiş, indirelim artık.

İVECEN: Kılçık. Buğday başağının kılçığı.

İVİKLEMEK: Her yeri köşe-bucak aramak.

İVİLDEŞMEK/İVİL İVİL: Baş başa verip, kimseye duyurmamaya çalışarak alçak sesle konuşmak. *Ör:* İki görümcem ivildeşiyordu, ben odaya girince sustular.

İVİNİ BULMAK: 1- Bir işin kolay yolunu bulmak. 2- Bir şeyi yapmak için gerekçe/bahane üretmek.

İVİTLEMEK: 1- Fark etmek. *Ör:* Ona göz ettiğini ivitledim. 2- Ayıklamak. 3- Ayırdetmek, seçmek.

İYEĞİ/İYEVİ/İYEĞÜ/İYEVÜ: 1- Göğüs kaslarının veya memelerin koltuk altına doğru inen kısmı. 2- Göğüs kafesinin, kaburgaların koltuk altına yakın kısımları. *Ör:* Kurşun geyiğin iyeğisine saplanmış.

İYELEŞMEK/İYELENMEK: Benimsemek, bağlanmak, ısınmak, alışmak.

İYEN: Yapmayan.

İYGİN: Nezle, grip. *Ör:* Benim iyginim üç gün sürer.

İYMEK: 1- İzlemek, takip etmek. 2- Üzerine basıp ezmek. 3- Dokuma tezgahına gerilen ip.

İYNİ/İNİ: Geline göre kayınbaba. *Ör:* İynim bana çanta almış.

-J-

-K-

KÂ: "Hay aksi!... Aaa öyle mi!?" anlamında pişmanlık, şaşkınlık veya işlerin yolunda gitmediğini belirten ünlem.

KABAEKMEK/KABEKMEK: Yaklaşık iki el büyüklüğünde açılmış kalın hamurun pişirilmesiyle yapılan ekmek. *Ör:* Tereyağı sürülmüş kabekmeğin tadına doyulmaz.

KABAKLAMAK: Budamak, dallarını kesmek.

KABAKSAPI: Tulumba tatlısı.

KABAKUŞLUK: 1- Kuşluk vaktiyle gün ortası arasındaki zaman dilimi. Güneşin tepeye doğru çıkmaya başladığı vakit aralığı. 2- Günün doğması ile kuşluk vaktinin başlaması arasındaki zaman. *Ör:* Daha kabakuşlukta sıcaklar bastırıyor.

KABAKÜLLÜK: Zengin kişi veya zengin muhit.

KABAL/GABAL: Bir tarlanın ekininin derilmesini veya bir evin yapılmasını yevmiye ile değil de belli bir toptan ücret karşılığında üstlenmek. *Ör:* Ekini kabala verdim.

KABALAK: 1- Mantar. 2- Su kıyılarında ve sulak çayırlarda yetişen, kazık köklü ve iri yapraklı, 40 cm. kadar büyüyebilen bir bitki. 3- Yaklaşık 1.5 metre uzunluğunda, genellikle beyaz bir bezden yapılan, daha çok yaşlı erkeklerin başlarına sardığı, bir ucu omuzdan sarkıtılan bir sür sarık/başlık.

KABALAMAK: Yadsımak, yabancılamak.

KABARA: Bayan ayakkabılarının topuğunun altına, yürürken ses çıkartması için çakılan iri başlı çivi.

KABARCIK: Sivilce.

KABINMAK: Tutuşmak, yanmaya başlamak.

KABIŞ/GABIŞ: Boynuzu olmayan teke. *Ör:* Bizim teke kabış amma çok iri.

KAÇAK: Atın dörtnala koşması. *Ör:* Düğüne yetişebilmek için atımı kaçak sürdüm.

KAÇAMAK: 1- Mısır unundan yapılan bir tür tatlı/yemek. 2- Çoban yemeği. *Ör:* Yaylaya giderken köyün çobanının kaçamağına ortak oldum.

KADAĞAN/GADAĞAN: Yasak. Menedilmiş.

KADAK: 1- Büyük başlı kısa çivi. 2- Panik, aşırı telaş.

KADAKLAMAK: 1- Bildiğini bir anda unutmak, konuşamamak, takılıp kalmak. *Ör:* Öğretmen beni tahtaya kaldırınca kadaklayıp kalıyorum. 2- Çok telaşlanmak.

KADAMAK: Batırmak, saplamak. Çakmak.

KADANA: 1- İri ve görkemli at. 2- Köpek tasması.

KAĞ: Köyün yöneticisi, ileri geleni. Muhtar.

KAĞANK: Kışın yemek üzere kilerin veya zahire damının tavanına asılmış meyve topu.

KAĞANMAK: Arslanın, uzandığı yerden başını kaldırıp çevreye bakması.

KAĞIZCI: Demir sac.

KAĞŞAK: 1- Yerinden çıkmış, gevşemiş. 2- Yıkılmak üzere olan, ayakta zor duran bina, ağaç veya kocamış insan. 3- Her tarafı dökülmüş. Hurda.

KAĞŞALAK: İri ve etli bir mantar türü. *Ör:* Babam kağşalak toplamış.

KAĞŞAMAK: Yerinden çıkmak, sökülecek/bozulacak hale gelmek. *Ör:* Basamakların ikisi kağşamış, yarın çivilerini yeniden çak.

KAK: 1- Son, sonuncu, sondaki. 2- Hoşaf. 3- Kayısı, erik gibi meyvelerin kurusu, dilimlenmiş çiri. *Ör:* Anam damda bir sürü kak kuruttu. 4- Dışkı. 5- İnce bağırsak kurusu.

KAK/GA(K)H/KAKLIK/GAHLIH: 1- Kaya oyuklarında biriken kar, yağmur vs. suyu. 2- Kayaların üzerindeki oyuk.

KAKAÇ: 1- Diz kapağı. *Ör:* Kakacımdan ameliyat oldum. 2- Zayıf, çelimsiz. 3- Kaskatı kesilmiş olan. 4- Manda pastırması.

KAKAL: Göz bebeği. *Ör:* Kakalının yanında siyah leke var.

KAKALA: Dolu. Yağmurun dolu şeklinde yağması.

KAKALAK: Hamam böceği.

KAKANLAMAK: Tavuğun yumurtladıktan sonra yüksek sesle gıdaklaması.

KAKART: 1- Kuş veya tavuk gagası. 2- Çengel.

KAKAVAN: 1- Geleceği okuyamayan/göremeyen, ufuksuz, öngörüsüz. *Ör:* Bu kakavan adam gene kışın donacak. 2- İlerisi için tedbir almayan, ileride olacak sıkıntıyı hesap edip önlem almayan. 3- Çevresinde olan bitenden habersiz kimse. 4- Aptal, salak.

KAKAZ: Kekeme.

KAKILI: Çok fazla, oldukça fazla.

KAKIMAK: 1- Dövmek. 2- Hakaret etmek. *Ör:* Yazık, karısını hergün kakıyor.

KAKINÇLI/GAHINÇLI: Yaptığı bir iyiliği veya bir kişi hakkında bildiği, onun aleyhine olacak bir bilgiyi yüzüne vurmaya, başa kakmaya eğilimli kişi.

KAKIRDAK/GAH(K)IRDAK(H)/GAKIRDAK: 1- Kuyruk yağının doğranıp kızarılmış hali. 2- Bir şeyin kuruyup, 'tak-tak' ses çıkartacak şekle dönüşmüş hali. 3- Burun içindeki kurumuş sümük. *Ör:* Kakırdağını çıkartıp attı.

KAKIRT: Kuşun gagası.

KAKIŞLAMAK: Arkadan itelemek/ittirmek. *Ör:* Öğretmen merdivende görününce herkes birbirini kakışlayarak sınıfa girdi.

KAKIŞMAK: Hasetlik etmek, çekememek.

KAKIŞTIRMAK: Yemeği hızlı yemek.

KAKLAMAK: Meyve hoşafi.

KAKLANMAK: Kıvrılmak. *Ör:* Su harığı tarlanın altından kaklanıyor.

KAKLIK: 1- Kaya oyuklarında birikmiş yağmur/ kar suyu veya kayalarda yağmur/kar sularının biriktiği küçük oyuklar. 2- Balkon. Evin balkonu.

KAKMA: Büyük kaya çıkıntısı.

KAKMAK: 1- Vurmak. 2- Çivilemek.

KAKMUK: Tekme veya yumruk. *Ör:* Düğünde gız eviynen oğlan evi birbirine girdi, kakmuklar havada uçuştu.

KAKMUKLAMAK: Yumruklayarak ya da tekmeleyerek itelemek, ittirmek, sürmek.

KAKŞAMAK: Gevşemek.

KAKUÇLAMAK: Fazla sert olmayacak biçimde ve zarar vermeyecek şekilde vurmak, hırpalamak. *Ör:* Şunu biraz kakuçla hele; bir daha küfrediyor mu bakalım.

KAL: Olgunlaşmamış, ham.

KALABA: Kalabalık.

KALABAK: Mantar.

KALAÇ: Nazara, göz değmesine karşı önlem olarak küçük çocuğun omzuna dikilen beyaz böcek kabuğu.

KALAK/GALAK: 1- Burun, burun ucu. 2- Tezek yığını.

KALAKLAMAK: 1- Duraksamak. 2- Performansı düşmek, eski çalışmasını ve başarısını sürdürememek. *Ör:* Geçen sene sınıf birincisiydi, bu sene kalakladı.

KALALIK/GALALIK: Kala, var. *Ör:* Mezuniyetine iki ay galalık okulu bıraktı.

KALAN: Artık.

KALBİZE: Elde yapılan, ev inşaatında kalın kalasların tuturulmasında/sağlamlaştırılmasında kulanılan, yaklaşık 30 cm. uzunluğunda kalın, köşeli mıh/çivi.

KALDIRIM: Alır hayvanlarının dışkısının kasnaklanıp biçimlenerek kurutulduktan sonra yakacak haline getirilmiş hali.

KALDIRIŞTIRMAK: Tahrik etmek, kışkırtmak.

KALDIRKAVŞAK/GALDIRGAVŞA(K)H: Sağlam olmayan, bozuk, tutan çivileri yerinden çıkmış, oynak. *Ör:* Ortaya bir kaldırkavşak masa getirdiler.

KALDIRMA: Bent, bariyer, yüksekçe duvar.

KALDURUK/KALDIRIK: Pancar yaprağını andıran biçimde geniş ve tüylü yapraklı, 15-30 cm. büyüyebilen, orman içlerinde, ağaç diplerinde, yol kenarlarında yetişen, sapından kavurma ve haşlama, yaprağındansa dolma yapılan bir bitki.

KALDURUK DOLMASI: Mısır unuyla yapılan malzemenin kalduruk yaprağına sarılması ile elde edilen bir sarma yemeği. Önce, güneşte kurutulmuş kalduruk yaprağı ılık suda ıslatılıp yumuşatılır. Böylece tüylü yüzeyinden arındırılır. Su ile karıştırılmış mısır unundan elde edilen hamur benzeri malzemenin içine, çok ince doğranmış soğan katılır. Malzeme kalduruk yapraklarına sarma biçiminde sarılır. Kalduruk yaprağının sapları haşlanıp tecerenin dibine dizilir. Bunun üzerine sarma konulur. Tüm sarmaların üzerini kapatacak kadar su eklenir. Suyunu çekene kadar pişirilir. Piştikten sonra, sıcak yendiğinde karın ağrısı yapmaması için 15-20 dakika soğuması için bekletilir. Tercihe göre, yoğurtlu sarımsak eklenerek de yenebilir.

KALEM YAPRAĞI: Buğday çimeninin başağa durmadan önce çıkardığı düz, uzun yaprak.

KALGI: Oyun, halay. *Ör:* Atasözü: Nerde çalgı, orda kalgı.

KALGIMAK/KALKIMAK: 1- Zıplamak. 2- Sürekli hareketli olmak. Yerinde duramamak.

KALGIN: Evlenememiş, evde kalmış kız. *Ör:* Hasan'ın kalgın kızı artık evlenmekten umudunu kesti.

KALIK: 1- Evlenememiş, kocaya gidememiş, evde kalmış ve yaşı ilerlemiş kız. 2- Zamanı geçmiş, bayatlamış.

KALKAMAK: Güneş, soğuk veya yağmurdan korunaklı, dulda yer.

KALKANBOĞAN: Su kaplumbağası.

KALKGIN: 1- Yerinden kalkmış, fırlamış. 2- Yüksek, yüksekteki.

KALKITMAK/GALGITMAK: Binek hayvanlarını koşturmak. *Ör:* Eşeği kalkıtmış, at gibi koşturuyordu.

KALKMA/GA(K)HMA: Bent. Duvar. Suyun akmasını veya toprak kaymasını önlemek için önüne çekilen duvar.

KALTABAN: Sahtekar, üçkağıtçı, dolandırıcı.

KALTAK: 1- İşe yaramaz. 2- Fahişe. Kötü kadın. 3- Yaşlanmış ifetsiz kadın. 4- Eyer.

KAM: 1- Lezzet, tat. 2- Mutluluk, saadet, huzur. *Ör:* Bu dünyada kam bumadım. 3- Zevk. 4- Umut, dilek.

KAMA: Bazı çocuk oyunlarında kazanılan birim sayı.

KAMALAK: 1- Bebek başlığı. *Ör:* Çocuğun kamalağını geçir, hava çok soğuk. 2- Parlak kar yüzünden gözleri kamaşmış olan keklik. *Ör:* Keklik kamalak olup öylece şaşkın kalınca üstüne ceketimi atıp yakaladım.

KAMBAĞ: Harabe. Virane. Yıkık. Yıkıntı.

KAMBAK: Kabuk.

KAMRUK: Kambur.

KANAK: Akarsu. Dere, çay.

KANALGA/KONALGA: Konaklama yeri.

KANANMAK: 1- Çoban köpeğinin kurt, çakal gibi hayvanlarla boğuşup onları yenmiş/kaçırmış olması ve böylece deneyim kazanması. *Ör:* Bizim Kangal bu havalinin en kananmış itidir.

KANARA/GANARA/GANERE: 1- Eve gelmeyen, sürekli serseri gibi gezen. 2- Evde değil, gezdiği sağda solda yiyecek aranıp, karnını doyuran. 3- Evi veya sürüyü beklemek yerine sürekli gezen, serseri köpek.

KANAT: Merdiven.

KANATÇI: Sürüye girmeyen, sürüden ayrı yürüyen ve sürünün içinde değil kenarda otlayan koyun veya keçi. *Ör:* Oğlum, şu kanatçı koyuna dikkat et, kaybolmasın.

KANATLI: Genellikle evin en dışında bulunan, iki yana açılan, iki kapıdan oluşan büyük kapı.

KANCIK: 1- Dişi, dişilik özellikleri belirgin kadın. 2- Peşinden erkek türlerinin ayrılmadığı dişi köpek ve kedi. 3- Kadınlara yönelik hakaret ve aşağılama sözü. Kadınlara hakaret etmek için tartışma ve kavgalarda ya da gıybetini yaparken söylenir. *Ör:* Atasözü: Kancık yalanmazsa erkek dolanmaz.

KANCIKMAK: Çarpma veya vurma sonucu derinin kızarması. Deri altında kan toplanması. *Ör:* Hoca çocuğu dövmüş, elinin içi kancıkmış.

KANÇ: Pençe.

KANÇLAMAK: Pençe atmak, pençe darbesi vurmak.

KANDAL: Yağma, talan.

KANDARA: Beşiğin tutup sallayacak yeri.

KAN ETMEK: Öldürmek. Tabanca veya bıçakla öldürmek. *Ör:* Yıllar önce amcam, onun oğlunu kan etmişti; husumetimiz ondan.

KANGIMAK: Yükselmek, yukarıya doğru çıkmak.

KAN(Ğ)IRMAK/KANIRMAK: 1- Bir şeyi kaldıraç vb. ile kaldırmaya, yerinden oynatmaya çalışmak. 2-Zorlamak.

KANI ALMAZ: Kıskanç, çekemeyen, haset eden.

KANIKARRAK: İhya olmak, köşeyi dönmek. *Ör:* Bu sene bu bahçe seni kanıkarrak eder.

KANİÇ/KANİÇLİ: 1- Altı/içi kızıl veya kırmızı olan. 2- Olgunlaştığında içi kırmızı renk alan karpuz, bazı erik ve portakal türleri gibi meyveler. Olgunlaşmış, içi kırmızılaşmış meyve. *Ör:* Karpuzu yardık, kaniçli çıktı.

KANLICA: İçi kırmızımsı, dışı gri renkli, ince ve uzun saplı, iç tarafına dokunulduğunda rengi yeşile dönen lezzetli bir mantar türü.

KANRIK: Ters, aksi kişi.

KANSIZ: 1- Duygusuz, vicdansız.

KANTARMA: Atı terbiye ve kontrol etmede kullanılan, hayvanın ağzına geçirilip dilini bastıran demirden yapılma alet, bir tür gem.

KANTAŞI: Berberin traş kesiğinin, kanayan yerin üzerine bastırıp kanı durdurduğu gözenekli/süngerimsi taş. *Ör:* Berberlerde artık kantaşı bulunmuyor.

KANTMA: Asma kütüğünün ayağa kalkıp tutunması ve havada yayılması için yapılan ahşap düzenek.

KANTUR: Yazıhane, ofis, büro.

KANUT: Dikiş, dikme. *Ör:* Ağzına kanut atmak.

KANYUTUCU/KANYUDUCU: Sömürücü. Elindeki güce dayanarak çevresini hem zor hem hile kullanarak sömüren, menfaatçi, soyguncu kimse.

KANZILDAMAK: Çok üşümek, soğuktan titremek.

KAPANASI/KAPANASSI: Bir beddua. "Yüzü üstü düşesice, yüzüstü düşüp öyle kalasıca" anlamında kullanılır.

KAPÇAK: 1- Su toplanan yalak, çukur. *Ör:* Yağmurdan sonra davar kapçaktan su içti. 2- Ahşaptan oyarak yapılan bir tür maşrapa.

KAPÇIK: 1- Dış örtü, kaplama. 2- Kayısı, erik gibi çeşitli meyvelerin içindeki çekirdeği kaplayan sert kabuk. 3- Kağıttan veya bezden yapılma torba, kese.

KAPÇIKAĞIZLI: Sır tutamayan, her yerde konuşan.

KAPI DÖGMEK: Kapı çalmak.

KAPIHAKKI: Gelin almaya gelen düğün alayını kız evine sokmadan önce, gelinin yakınları tarafından damadın yakınlarından veya sağdıçtan alınan para.

KAPINMAK: 1- Aşırı panik. *Ör:* Vakit azaldıkça kapındı. 2- Çaresizlikten sağa sola koşuşturmak/başvurmak. 3- Uyuz olma veya çeşitli nedenlerle karıncalanma yüzünden elini kolunu sağa sola atarak sürekli kaşınmak. 4- Ağrı ve sızıdan kıvranmak.

KAPKA/GAPGA: 1- Futbol gibi sporlarda kale. 2- Binanın ana giriş kapısı.

KAPKAP: Tahta terlik, takunya.

KAPMAK/GAPMAK: Isırmak. Köpeğin ısırması. *Ör:* Hasan'ın iti Ali'nin oğlunu gapmış.

KAPSALIK: Dış kapı, bahçe kapısı.

KAPTAŞ: 1- Ark başında veya kanal başında suyun taksim yeri. 2- Suyun taksim yerinde bulunan ve suyun önünü kesmede kullanılan oynak iri taş.

KAPTIKAÇTI: Minibüs.

KARABERE: İçteki, vücut dahilindeki yara.

KARABOSTAN: 1- Kavun ve karpuz ekilen yer. 2- Ekili kavun ve karpuz.

KARAÇANAKLI: Kap-kacakları, yemek kapları pis olan, temiz tutulmayan ev veya aile.

KARAÇI: 1- Dilenci. 2- Çingene.

KARA ÇUL ÜSTÜNE OTURMAK: Her şeyini kaybetmek, fakirleşmek.

KARA DİREK: 1- Evin ortasında bulunan, en kalın, tavanın en çok yükünü çeken direk. 2- Bir kümedeki, bir ailedeki en önemli, en merkezi ve en çok sorumluluk almış kişi.

KARAĞI: Uzun ve ucunda çengel bulunan, ot çekmeye yarayan metal sopa, çubuk.

KARAĞUŞ/GAROĞUŞ: Kartal.

KARAHARMAN: Yeşil ve sulu durumdaki nohudun kökünden koparılıp kabuklu haliyle ateşte tütsülenmesi ve hafif kavrulması sonucu elde edilen atıştırmalık yiyecek.

KARAKABIK: Kestane.

KARAKAFİR: Kertenkele.

KARAKIŞ: Aralık ayı.

KARAKURA: 1- Karabasan, kabus. 2- Hamile kadınlara ağırlık şeklinde geldiğine inanılan şeytanımsı hayali bir zararlı varlık.

KARALTI: Bazı evlerin dışarıya bakan kısımlarında, üç yanı kapalı, önü açık bırakılan, üstü kapalı olduğundan kar, yağmur girmeyen, odun ve saman konabilen yarım oda, sundurma veya balkon altı.

KARAMA: Eyerin oturulacak yeri, orta bölümü. *Ör:* İkisi birden karamaya oturdu.

KARAMAK: 1- İftira atmak. 2- Birinin arkasından sürekli olarak kötü şeyler söylemek, karalamak. 3- Bakmak, gözünü dikip sürekli bakmak.

KARAMALAK: Yaşlı, siyah eşek.

KARAMIH/GARAMI(K)H/GARAMBI(K)H/KARAMUK: Mürekkep renginde suyu olan, buğday tanesi büyüklüğünde, lacivert renkte, reçeli ve şurubu da yapılabilen ekşimsi bir böğürtlen türü ve onun iki metreye kadar büyüyebilen, küme halindeki çalısı. *Ör:* Karamı(k)h toplayıp yüzümüzü boyadık.

KARAPAN: Ot veya saman konulan damların önüne, yağmurdan koruma amaçlı olarak ağaç, dal ve çamurdan yapılan örtü.

KARARMAK: Kin tutmak, kinlenmek. Buğzetmek.

KARASABIK: Kestane.

KARAŞMAK: Bakışmak.

KARATMA/KAR ATMASI: Pekmezin karla karıştırılmasıyla yapılan soğuk tatlı, kar helvası.

KARÇIKA/GARÇIGA: Atmaca kuşu.

KARDAKLAMAK: Karıştırmak, içinden çıkılmaz duruma getirmek.

KARDI/KARDU: Kışın en şiddetli ve dondurucu günlerinde, çeşme kürünlerindeki suyun üzerinde oluşan veya bazı derelerin suyunun üzerinde yüzen çok küçük buz parçacığı. *Ör:* Kış gıyamat gibi; Büyük dere kardılamış.

KARGABEYNİ: Pekmez ve yoğurdu karıştırarak hazırlanan bir tür yemek/tatlı.

KARGANAK: Su değirmeninde taneleri taşın arasına akıtan oynak kol.

KARGASABUNU: Göl ve dere kenarlarında kumluk alanlara yayılarak yetişen, küçük ve yeşil yapraklı, sarı çiçekli, yaprağı avuç içinde ıslatılıp bastırıldığında köpük çıkaran bir ot türü.

KARGASEKMEZ: Soğuk ve rüzgarlı açık alan, sırt. *Ör:* Kargasekmezde bir kurt donup kalmış.

KARGAŞEKERİ: İnsan dışkısı.

KARGI: Kamış.

KARGIŞ/KARIŞ/GARGIŞ/GARIŞ: Beddua.

KARGIŞMAK: Birbirine karşılıklı olarak lanet etmek, karşılıklı beddualaşmak.

KARGUN/KARGIN: 1- Baharın gelmesiyle erimeye başlayan kar. *Ör:* Gene kargunlar dereyi azdırdı. 2- Baharda karların erimesiyle oluşan kar seli.

KARICI/GARICI: 1- Oyunbozan. 2- Ortalığı karıştıran.

KARIK/GARIK: 1- Havuz. 2- Sebze ekmek için toprağın, küçük toprak yükseltilerle ayrılmış her bir bölümü.

KARIKLAMAK: 1- Tarlayı enine yönde herg etmek. 2- İki farklı ve ayrı cins şeyi eşit oranda birbirine katmak ve karıştırmak. *Ör:* Bir çanak buğday ve bir çanak nohutu karıklayıp hedik yaptım.

KARIMAK/GARIMAK: 1- Ekinin biçilmesinin gecikmesi veya ekinin biçme kıvamını geçmesi. 2- Caymak, vazgeçmek, oyunbozanlık etmek. 3- Kadının yaşlanması/kocaması. *Ör:* Atasözü: Bostan kurumaz, orospu karımaz.

KARIN DÖĞMEK: Sık ve derin nefes alıp vermek, nefes nefese kalmak.

KARINTI: 1- Rüzgar. Sert rüzgar. 2- Hortum, anafor. *Ör:* Bu yazıda sık sık karıntı çıkar.

KARK: Sıra.

KARKALAK: Dışarıya doğru fırlamış gözü olan kişi, patlak gözlü.

KARKUNT: Girintili-çıkıntılı.

KARLANGAP/KARLANGUP/GARLANGAP: 1- Bir anda, ansızın üzerine çullanarak, atılarak yakalamak, kapmak. *Ör:* Elimdeki meyve tabağını çocuklar karlangap etti. 2- Kartal, doğan gibi yırtıcı/avcı kuşların yerdeki avının üzerine ansızın çullanıp yakalaması.

KARLANPA: Pespaye giyimli, giyimine-kuşamına özen göstermeyen, dağınık.

KARMAK: 1- Duraklamak. 2- Engellemek. *Ör:* Beni babam karmasaydı gidip o serseriyi dövecektim. 3- Akışkanlığın olmaması, yığılmak, birikmek. 4- Akan suyun bir nedenden dolayı akmayıp birikerek göleklenmesi veya değirmende öğütülen unun çekilip çuvallara doldurulmadığı zaman birikip yığılması. 5- Arkasından konuşmak. 6- Çengel. Olta iğnesi.

KARNI ALMAMAK: Çekememek, kıskanmak, haset etmek.

KART: Sert ve yeşillik bulunan yer.

KARTALAÇ: 1- Gözleme. *Ör:* Anam her ekmek pişirmeden sonra kartalaç da yapar. 2- Yufka ekmeği.

KARTMA: İri kaya parçası.

KARTOPU: Patates.

KASALMAK/GASALMAK: 1- Dayılanmak. 2- Kendini beğenmek. 3- Kaskatı kesilmiş gibi ayakta durmak. *Ör:* Mide ameliyatı olmuş, eğilemiyor ve oturamıyor, kasalmış duruyor.

KASARAK: Çok bunaltıcı, sıcak hava.

KASIK: Şerit biçiminde yapılmış dokuma veya şerit gibi dokumak.

KASKASLAMAK: 1- Şehvetle ve arzuyla arkadan kucaklamak. 2- Vücutla dokunarak ve sürtünerek taciz etmek. 3- Cinsel taciz.

KASKASLANMAK: Cinsel tacize uğramak.

KASMA/GASMA: Çay balığının büyüğü, büyük çay balığı. *Ör:* Bu açgözlü adamlar yüzünden çayda kasma kalmadı.

KASMAK: 1- Kazıklamak, aldatmak, kandırmak. *Ör:* Ali'yi pazarda gene kasmışlar. 2- Bölmek. 3- Küçültmek.

KASNAK: 1- İskelet. 2- Vücuttaki kaburga sistemi.

KAŞ: 1- Uçurum, dik yokuş. 2- Arazinin içindeki yükselti. 3- Dik yamaç.

KAŞAK/GAŞŞAĞI: Kaşağı.

KAŞANMAK: Hayvanın işemesi.

KAŞIK ÇALIMI: 1- Yemek vakti. 2- Yemeği yiyecek kadar süre. *Ör:* Dur be adam; bir kaşık çalımı oturalım şurada.

KAŞIKLAĞA: Mutfakta kaşıkların konulduğu yer/bölüm, kaşıklık.

KAŞKA/KAŞGA: 1- Tahtadan yapılma küçük el arabası. 2- Hayvanların alnındaki beyaz leke. *Bkz.* GAŞGA.

KAŞKAŞ OLMAK: Yüksekçe bir yerden olayı veya çevreyi tepkisizce izlemek. *Ör:* Damın üstüne çıkmış, gelenlere hiç konuşmadan kaşkaş olmuş bakıyordu.

KAŞLAMAK: 1- Yükseltmek, seviye kazandırmak. *Ör:* Usta, duvarı akşama kadar bir metre kaşladı. 2- Bostanda garıklar arasında yükseltilmiş topraktan bölmeler oluşturmak.

KAT/GAT: Yan taraf, civar.

KATALAMAK: Kovmak.

KATARLAMAK: Kovalamak, kovmak. Arkasına düşüp kovalamak.

KATICA/KATI: Tavuk ve diğer kanatlı hayvanların vücudunda bulunan taşlık.

KATIK: Yağsız yoğurt.

KATIKLAMA: Ekmeğin yanında süt, yoğurt, ayran gibi bir süt ürününü yemek.

KATIMUK: Aslı sıvı/yumuşak olan bir şeyin zamanla katılaşmış hali.

KATINTI: 1- Sürüye alınan hayvan. 2- İlave, ek. *Ör:* Elime geçen her şeyi yemeğe katıntı yaptım.

KATIRAN/GATIRAN/GATRAN: Çam ağacından elde edilen, yaraları, özellikle el ve ayaklardaki iri yarıkları/çatlakları üzerine, çatlak aralarına sürmek suretiyle iyileştiren siyah veya koyu kahverengi, koyu sıvı madde.

KATLIK: Takım elbise.

KATMA: Kıldan veya yünden yapılmış ince ip.

KATNAŞMAK/GATNAŞMAK: Eşleşmek, birleşmek. Bir araya gelmek, kaynaşmak.

KATNI: Meyilli arazinin sekilendirilmesi. Meyilli toprakta yapılmış seki. *Ör:* Tarlayı katnılayınca daha güzel sulamaya başladık.

KAV: 1- Salak, aptal, aklı başına olmayan. 2- Çabuk tutuşan, yanıcı. 3- İnce deri.

KAVÇAL/GAVÇAL: Uzun çene. Çenesi uzun olan. *Ör:* O kavçal adamı geçen gün de görmüştüm.

KAVGAZ: Toz fırtınası.

KAVGUTMAK: Koşmak, koşturmak.

KAVIR: Bir yaşındaki dişi kuzu, koyun adayı.

KAVLAK: 1- Kesilmeksizin, ayakta kurumuş ağaç. 2- Kof, içi geçmiş. 3- Anlayışsız, kaba kimse. *Ör:* O kavlak adama boşuna derdini anlatmaya çalışma.

KAVLAĞAN: Çınar.

KAVRAK: 1- Güçlü kavrayışa sahip, zeki. 2- Anlayışlı.

KAVRAN: Tereyağı veya peynir konulan tahtadan yapılma kapaklı kap.

KAVRUK: Kuru, kurumuş. *Bkz.* KAVUT.

KAVRUKLAMAK: Yağda biraz çevirip hafif kızartmak. Kızgın yağda biraz çevirerek diriliğini almak. *Bkz.* BÖTTÜRMEK.

KAVŞAK: 1- Gevşek. Dar ve sıkı olmayan. 2- Yumuşak.

KAVŞAMAK: Çok şaşırmak, afallamak.

KAVŞATMAK: 1- Esnetmek. Genişletmek. *Ör:* Kazağı kavşatıp göbeğine uydurmuş. 2- Yumuşatmak.

KAVURGA/GAVURGA: 1- Buğdayın sacda kuru olarak kavrulmasıyla elde edilen kavrulmuş buğday yiyeceği. *Ör:* Atasözü: Yetimin eteğine kavurga koymuşlar, çükümü yaktı deyip geri dökmüş. 2- Karpuz çekirdeği, çedene, ayçiçeği vb. tohumların sacda kavrulmasıyla yapılan çerez/yiyecek. 3- Bazı bitki tohumlarının kavrulup un haline getirildikten sonra pekmez, bal veya şekerle karıştırılmasıyla yapılan bir çocuk yiyeceği. Karpuz, kavun, kabak, ayçiçeği çekirdekleri ile nohut ve buğday ayrı ayrı kavrulur. Hepsi değimende karıştırılıp un haline getirilir. Yemek için pekmez veya şekerle, bazen balla karıştırılır. Çocuklar için besin seçeneğinin az olduğu yayla yaşamında, besleyici değeri yüksek bir yiyecek olarak öne çıkar.

KAVURGA KAVURMAK: Çerez gibi yemek üzere, buğdayın sacda kavrulması işlemi.

KAVURMA: Unun yağda kavrulmasıyla yapılan yiyecek.

KAVUŞTAK: 1- Yolların birleştiği kavşak. 2- Eklem yeri. Kemiklerin birleştiği bölge. 3- İki akarsuyun birleştiği, kavuştuğu yer. *Ör:* Kavuştaktan sonra su iki misline çıkıyor.

KAVUT/KAĞUT: 1- Kepekli un. 2- Bazı yemekler, helva veya tatlılar yapmak amacıyla kavrulmuş un. *Bkz.* GAVUT. 3- Kuru. *Bkz.* KAVRUK. 4- Kavrulmuş buğday veya mısır.

KAVUTLAMAK: Yağda hafif kızartmak. *Ör:* Fazla kızartma, kavurtlasan yeterli.

KAYAN: Kırılıp yakılmaya hazır duruma getirilmiş odunların yığılmış hali.

KAYAN/GAYAN: 1- Nerede? 2- Nasıl, niçin?

KAYAR: 1- Nal. At nalı. 2- Küfür, sövgü.

KAYARLAMAK: Sövmek.

KAYÇAN/GAYÇAN: Ne zaman?

KAYDIRMA: Akıntıya kurulan balık tuzağı. *Ör:* Kaydırmadan iki çuval balıkla döndü.

KAYGI: 1- Kızak. 2- Kayak, ayaklara bağlanıp kayılan gereç.

KAYMAK: 1- Çıban kabuğu, kabuk bağlamış çıban veya yara. 2- Yığmak. Üst üste yığmak.

KAYILMAK: Yığılmak. Üst üste yığılmak.

KAYIMAK: Bir eşyanın kenarına/kıyısına bezden, deriden veya boncuktan süsler yapmak.

KAYINCAK: 1- Kayak pisti, karda kayılan yer. *Ör:* Çocuklar köyün yanındaki Sarı Tepeyi kendilerine kayıncak yapmış. 2- Kar sertleşmemişse ve batıyorsa, çocukların meyilli bir alanda karı çiğneyerek sertleştirip, açtıkları güzergahı belli bir uzunluğa getirdikten sonra kızaklarla kaydıkları kayak yolu.

KAYINCI: Kocaya göre karısının erkek kardeşi.

KAYINMAK: Kaymak. *Ör:* Çocuklar buz tutmuş kar üstünde kayınıy.

KAYINTI/GAYINTI: Aperatif yiyecek. Yemek haricinde atıştırılan yiyecek.

KAYIRMAK: 1- Yedirmek, beslemek. 2- Kanırtmak. 3- Koparıp çıkartmak.

KAYKI: Kayak. Kayak aracı.

KAYNAMAK: Yaramazlık yapmak. Haşarılık. *Ör:* Öğretmenim, Tolga kaynıyoo.

KAYRAK: 1- Yassı ve düz taş. 2- Bileği taşı.

KAYSA: 1- Vücuttaki yaranın kabuğu. 2- Yağmur ve kardan sonra güneşle kuruyan toprağın yüzeyinde oluşan sertçe, ince kabuk.

KAYSAKLANMAK: 1- Cıvıklığını, sululuğunu yitirip kıvamlı, koyu hale gelmek. *Ör:* Pekmez kaysaklanmış, akşama damdan indir bunu. 2- Donmaya, katılaşmaya yüz tutmak.

KAYTAN: Kemer ve paçaya takılan bir tür iplik.

KAYTMAK/GAYTMAK: Dönüp geri gelmek.

KAZAL: Meşe ağacının sonbaharda sarararak dökülen yaprağı ve bu yaprakların yerde oluşturduğu yığın.

KAZALMAK: Şişinmek, burnu havada olmak.

KAZARMA: Askeri karargâh.

KAZUÇ: Sivri uçlu değnek.

KAZIMIK/KAZMUK: Pişen sütün tencere dibinde kalan yapışkan bulaşığı/tortusu.

KAZKAZ: 1- Turna. Turna sürüsü. *Ör:* Yılın aynı günü buradan kazkaz sürüsü geçer. 2- Ebegümeci bitkisi. 3- Ebegümeci bitkisinin dal ve yapraklarından yapılan, turna sürüsünü andıran oyuncak.

KAZMA TAKIRTISI/KAZMA TIKIRTISI/GAZMA TA(K)HIRTISI: Cenazenin ardından, ölümün yedinci gününde cenaze evi tarafından komşulara ve mezarı kazanlara verilen yemek. Bu yemekte tatlı bulunmaz; genellikle pilav, türlü ve kömbe yapılır.

KEBE: Keçeden yapılma, dikişsiz ve kısa çoban abası.

KEBEN: BasküL.

KEBENEK/KEPENEK: 1- Kıldan/keçeden yapılma çoban abası/giysisi. *Ör:* Çobanın kebeneği iyice yırtılmış. 2- Kaba kumaştan yapılma ceket/palto.

KECERE: 1- Tandırda yemek pişirirken tencere ve kazanın üzerine konulduğu demir çubuk. 2- Sert. Kuru.

KEÇ: 1- Buğdayın samandan ayrılmış hali. 2- Karakovanın iç kısmı. 3- Nem. Nemlilik. Nemlenme durumu.

KEÇE: Yapağının hasır üzerinde serilip tepilerek sıkıştırılmasıyla yapılan, su geçirmez kalın kumaş.

KEÇEK: Tarakta taranması zor olan sık ve karmaşık yapağı. 2- İnat, inatçı. *Ör:* Haydi şu keçek kızın gönlünü al da gelip yemeğini yesin.

KEÇEBALAK: 1- Su yosunu. 2- Küçük, yeşil renkte, koyun ve keçilerin memesini emen bir kertenkele türü.

KEÇEBAŞ: İşe yaramayan. Kötü.

KEÇEDELEN: Çok güçlü ve sürekli yağan yağmur. *Ör:* Bu keçedelen akşama kadar sürerse tüm ekini yok eder.

KEÇEL: Kel.

KEÇELMEK: 1- Saçların dökülmesi, kelleşmek. 2- Ayak diremek, inatlık, inatlaşmak.

KEÇEMEK: 1- Eve ulaşmak için bahçe çitlerinden sonra geçilen taşlık yol. 2- Tarlanın sınırını geçtikten sonra tarlaya ulaşmak için geçilen yol, giriş kısmı.

KEÇEMEN: Yeşil renkli, küçük bir tür kertenkele. *Ör:* Bir keçemen evimizin içine gadar girmiş, yiyecek arıy.

KEÇENÜZLEMEK: Yaranın azması.

KEÇEŞMEK: El, ayak veya vücudun başka bir yerinin iğnelenip uyuşması.

KEÇİBAŞ: Tam olarak kel olmayan, yarı kel kimse. *Ör:* Son gördüğümde saçı alnına iniyordu, şimdi keçibaş olmuş.

KEÇİK: Kız çocuğu.

KEÇİK/KEÇÇİK: Kadınların, arkaya düğüm atarak başlarını yazmayla bağlaması.

KEDİBATMAZ: Açık ekmeğin pekmez ve yağla tavada kızartılmasıyla yapılan bir tatlı.

KEDİDAŞŞAĞI: Pıtrak.

KEF: 1- Pekmez yapımı sırasında, şıra kaynarken yüzeyde oluşan köpük. *Ör:* Kef taşıp döküldü. 2- Yemek, çorba gibi sıvıların üstünde biriken kaymak, köpük gibi yoğun bölüm. 3- Tereyağının içinden çıkan süt artığı. 4- Kir. 5- Tortu. 6- Uçurum. Uçurumun başı, yar.

KEFEKE: Yumuşak ve kolay dağılan taş. *Ör:* Deli misin sen; bu kefekelerle duvar örülür mü?

KEFİYE: Kadınların, başörtüsünün altından veya üstünden alınlarına bağladıkları üzeri süslü alınlık.

KEFLEMEK: 1- Birini kötülemek. Bir kişiyi bir başkasına kötüleyip, onun da o kişi hakkında kötü düşünmesini sağlamaya uğraşmak. 2- Birine veya birilerine saldırma ve zarar verme amacı güderek, bunu sağda solda sözle dile getirmek. 3- Pekmez yapımı sırasında kaynayan şıranın üzerinde oluşan köpüğü almak.

KEFLİ: 1- Kirli. 2- Üzeri tortulanmış.

KEGÜR/KEĞGÜR: Süzgeç.

KEĞRİK: Keçi yavrusu. *Ör:* Bu sene onbeş tane keğriğim oldu.

KEH: 1- Uçurum. 2- Köşe.

KEKEÇ: 1- Tad, lezzet. *Ör:* Yemeğin çok kekeçliydi, eline sağlık. 2- Kekeme, konuşma güçlüğü çeken. *Bkz.* KEKEMEN.

KEKEK: Kekeme.

KEKEMEN: Kekeç/kekeme, konuşma güçlüğü çeken. *Bkz.* KEKEÇ.

KEKİ: Kardeş.

KEKİÇ/KEKÜÇ/KAKUÇ: Çekiç.

KEKİKMEK: Gözünü hiç kırpmaksızın bakmak.

KEKİLBASTI: 1- Toka. Saç tokası. *Ör:* Abim, kızına renk renk kekilbastılar almış. 2- Filkete.

KEKİTMEK: 1- Aldanmak. 2- Iskalamak. Atlamak. 3- Atılan bir şeyin hedefi tutturamaması, hedefin sapması. 4- Göz kırpmak. *Ör:* Düğünde Mehmet Hatice'ye kekitti.

KEKKÜK: Guguk kuşu.

KEKMEÇ: Kuşun gagası.

KEKRE: 1- Ekşimtrak ve acımtrak arasında buruk tat. 2- Sohbeti çekilmeyen, sıkıcı kişi.

KEL: 1- Kötü. İyi durumda olmama, kötü vaziyette olma. 2- Çirkin.

KELBAŞ: Karnabahar.

KELÇÜK/KELÇİK: 1- Meyvenin içi. *Ör:* Kelçikleri zibilliğe atman, ineklerin kürününe atın. 2- Meyve koçanı.

KELE: Öküz, boğa.

KELEK: 1- Küçükbaş hayvanların, davarın boynuna asılan, içinde duvarlarına çarparak ses çıkartan bir demir dil bulunan minik çan. Davarın dağda kaybolması durumunda, uzaktan duyulan bu kelek sesi sayesinde onu bulmayı kolaylaştırmak için takılır. 2- Mısır koçanı.

KELEM: 1- Karalahana gövdesi. 2- Lahana.

KELENTİ: Diken ve çalı kesmede kullanılan ağzı uzun bir orak çeşidi. Diken orağı. *Ör:* Yarın buraya kelentiyle gelelim de bu çalıları toplayıp götürelim.

KELEP: 1- Birlik, kardeşlik, dayanışma. *Ör:* O olaydan sonra bütün aile kelep oldu. 2- Yuvarlak ip yumağı.

KELEPÇEK: Çıkrık.

KELEPLEMEK: Tutup fırlatmak.

KELERMEK: 1- Karşıdakine saldıracakmış, vuracakmış gibi hasmane ve saldırgan durmak. 2- Köpeğin, ısıracakmış gibi saldırgan ve tehditkar durması. 3- Rengin atması, rengin gitmesi, bozulması.

KELEŞ: 1- Güzel/yakışıklı. 2- Cesur, yiğit.

KELETE: 1- Zayıf, cılız hayvan. 2- Uyuz. 3- Acil kullanım için aceleyle az miktarda öğütülmüş un. 4- Küçük çuval.

KELETER/KELETİR: Sögüt ağacından yapılma, yanlarda iki kulpu bulunan yayvan ve büyük sepet.

KELEZ: 1- Yorulma. Yorgunluk. 2- İyi gelişmemiş. 3- Kurumaya yüz tutmuş. 4- Seyrek, tek-tük kalmış. 5- Kelleşmeye yüz tutmuş kafa.

KELEZİMEK: Yorulmak, yorgunluktan takatsiz kalmak. *Ör:* Bugün çok kelezidim.

KELGÜR: Kevgir, süzgeç.

KELGÜRSAĞAN: Bir tür süzgeç. Kevgir.

KELİ: 1- İki dağ arasında bulunan düzlük alan. *Ör:* Hasan gitmiş, keliye buğday ekmiş. 2- İki tarla arasındaki sınır.

KELİF: 1- Baraka. 2- Eğreti yapılmış kulübe veya sığınak.

KELİK: 1- Çorabın topuğa kadar olan taban bölümü. 2- Bostan, bağ, ekili tarla gibi yerlerde ürünlere zarar gelmesini önlemek için bir tür gözlemevi gibi kullanılan, bahçenin kenarına veya uygun bir köşesine ağaç dalları, değnekler ve çalı çırpıdan yapılan, içinde yatak ve asgari ihtiyaç

gereçleri de olabilen küçük, tek gözlü kulübecik.

KELLE: Mısır koçanı.

KELER/KELLER: Küçük kertenkele.

KELLEŞMEK: Hastalanmak. Hastalanma veya kendini kötü hissetme aşamasına gelmek. Kendini tuhaf hissetmek. *Ör:* Ben biraz kelleştim; gidip yatsam iyi olacak.

KELLEYİ KERTMEK: Sıkıntılı bir durumdan, beladan kurtulup rahatlamak.

KELLİ: Sonra, o aşamadan sonra.

KELP: Yaşlı, işe yaramaz ve çok yiyen köpek.

KELPİRDETMEK: Göz kırpıştırmak. Göz kapaklarını oynatmak.

KELTE: 1- Tarlanın sınırındaki köşeli ve çıkıntılı yer. 2- Çalı süpürgesi.

KELTEK: Eski ve yıpranmış ayakkabı. *Ör:* Ayağında bir keltek ayakkabı vardı.

KELTEME: Tarlalar arasında daha belirgin hale getirilmiş, yükseltilmiş sınır. Taş, çakıl, çalı-çırpı ve toprakla yükseltilmiş tarla sınırı. *Ör:* Sanki üzümünü yolacağız, araya kelteme yapmış.

KELTERMEK: Ağzını yayarak gülmek. Sırıtmak. *Ör:* Git başımdan! Kelterip durma karşımda öyle!

KEM: 1- Derilmiş ekin destesini bağlamada kullanılan, uzun otlardan burularak yapılmış bir tür ottan ip. 2- Çivi.

KEMÇİK: 1- Yamuk ağızlı. Çenesi ve ağzı yamuk ve eğri olan. *Ör:* Kemçik ağızlının biri ama kendini çok güzel sanıyor. 2- Cılız, çelimsiz, zayıf. 3- Burnun içinde sümüğün kurumasıyla biriken katman/kir.

KEMÇİLMEK: Kesici aletlerin ağzının körelmesi.

KEMÇİRMEK: Aksi konuşmak, ters konuşmak, bağırarak konuşmak. Saygısızca ve bağırarak konuşmak, karşı çıkmak.

KEMÇÜK: 1- Biçimsiz. 2- Çukurca. 3- Ağzında dişi olmayan. 4- Uğursuz, zararlı, kötü. 5- Çirkin. 6- Küçük, ufak-tefek.

KEMDİLEMEK: Kin gütmek. Hakkında kötü şeyler düşünmek.

KEME: İri dişli büyük fare.

KEMES: Şehla. Gözleri az biraz şaşı olan. *Ör:* Kemes gözlü bir kızla evlenmiş.

KEMİRTLEK/GIMIRTLAK: 1- Gırtlak. 2- Bir boru veya geçiş kanalının darlaştığı, daraldığı yer/bölüm.

KEMİS: Kevgir, süzgeç.

KEMK: Dokuma/halı tezgahı.

KEMRE: 1- Kabuk, tabaka, katman. *Ör:* Yaranın üzeri kemrelenmiş. 2- Hayvan dışkısından oluşan gübre. *Ör:* Dibine kemre dökersen meyve bu sene çok dutar.

KEMRİK: Zayıf, ince, çelimsiz.

KEMSİK: Meyvenin, yedikten sonra geriye kalan kök, sap ve ortadaki çekirdekli kısmı.

KEN: 1- Ocağın önü. *Ör:* Hava soğuyunca akşamları kenin önünde toplanmaya başladık. 2- Kıyı, uç, kenar. 3- Şehir, il. 4- Yerleşim alanı, göçmenin gelip konakladığı/yerleştiği yer.

KENDEK: Damın üzerini örtmek için kullanılan ağaç merteklerin, binanın dışına doğru uzanması, saçak yapması hali.

KENDİRİK/KENDÜRÜK: 1- İçine un konulan kap. 2- Evlerde sacda ekmek pişirirken kullanılan, yaklaşık 1.5 metre genişliğinde dabaklanmış deriden yapılma bir sergi. Ocağın yanına serilmiş hılanın ocağa yakın bölümünün üzerine kendirik serilir, onun da üzerine tahta konur. Tahtanın üzerinde ise hamur ve yumaklar vardır. Kendiriğin açıkta kalan kısmının üstüne, hamurun yapışmaması için kullanılan kalın un/uğra bulunur. Ekmek yapan kadın ocağın yanına, hılanın kendiriğin bulunduğu bölümünün başına oturur ve ekmeği pişirir. 3- Zayıf, kupkuru olmuş kimse.

KENDİSİ/GENDİSİ: Evli kadının, kocasından söz ederken, adını söylemek yerine kullandığı tanım. *Ör:* Ben bilmem, gendisine sorun.

KENEF: Hela, tuvalet.

KENESİNE: İnadına, zıddına.

KENGER KAHVESİ/KENGER TOZU: Kenger tohumunun kavrulup çekilmesiyle/ezilmesiyle elde edilen toz ve ondan yapılan kahve. Eskiden kahve yaygınlaşmadan önce kenger kahvesi içilirdi. *Ör:* Türkü sözü: Yüce dağ başında çadır açarım/Kahve bulamazsam kenger içerim.

KENK: Halı dokunan büyük ağaç gergef.

KENKİL: Saçın yana yatırılmış bölümü. Genelde erkeklerin saçları için kullanılır. *Ör:* Mehmet, gözlerinin üzerine düşen kenkiliyle köyün en yakışıklı gencidir.

KENNE: Cam, şişe.

KEPÇİK/KEPÇÜK: 1- Çirkin. 2- Nazlı. 3- Küçük. 4- Yamuk, eğik. *Ör:* Kepçik ağızlı kız, kendini güzel sanıyor.

KEPÇİKLENMEK/KEPÇÜKLENMEK: 1- Sert biçimde karşı çıkmak, karşılık vermek. 2- Nazlanmak.

KEPE/KEPENEK: Çobanların giydiği, keçeden yapılma, kolsuz, dikişsiz, kolsuz, düğmesiz, su geçirmez giysi.

KEPELEK: 1- Kelebek. 2- Büyükbaş hayvanın ciğerlerinde oluşan bir parazitin neden olduğu hastalık.

KEPENEK: 1- Kelebek. 2- Kapı veya pencerenin her bir kanadı. *Ör:* Pencereyi kepenekli yapma, kışın soğuk olur. 3- Yün ve keçi kılından yapılma, su geçirmeyen, kolsuz, dikişsiz giysi, aba.

KEPERMEK: 1- Kepeklenmek. 2- Derinin kepeklenip, kepeklerin deride kabarması. 3- Meyvenin olgunlaşmaya yüz tutması. 4- Yumuşamak. 5- Kişinin görgülü ve olgun hale gelmesi, hamlıktan, cahillikten kurtulması. 6- Öküz, katır, at, eşek gibi hayvanların eğitilip uysal ve sözdinler, iş yapar hale gelmesi. *Ör:* Eve geldiğinde bu katır neydi, şimdi ne oldu; tam keperdi.

KEPEZ: 1- Çay ve dere kenarında suyun değerek geçtiği, sabit duran büyük kaya/taş. 2- Çağlayanın döküldüğü yerde veya çayların/derelerin göllendiği yerlerin kıyılarında bulunan büyük kaya/taş. 3- Deniz kıyısındaki büyük kaya. 4- Horoz ve tavuk ibiği. 5- Yüksek tepe.

KEPEZLEMEK: Tökezlemek, tökezleyerek düşmek. *Ör:* İnşallah bu işinizde de kepezlemezsiniz.

KEPİ: 1- Sıkışma. Sıkıştırma. 2- İki yanının, iki şeyin arasına konan taş, ağaç veya demir kazık gibi şeyler.

KEPİCİ: At arabasıyla köy köy dolaşan seyyar satıcı. *Ör:* Köyün kadınları, kepicinin çevresine üşüştü.

KEPİÇ/KAPİÇ: İki yaşından önce çiftleşip doğum yapan inek veya bu şekilde doğum yapma olayı.

KEPİK: Yıkılmış, çökmüş.

KEPİLDEK: Tikli. Tiki olan. *Ör:* Sol gözünde kepildeği var.

KEPİLDEMEK: 1- Tik halinde gözü oynatmak. 2- Gözün kırpışması. *Ör:* Böyle kepildek hiç görmemiştim; kulağı kepildiyor bunun.

KEPİR: 1- Çorak, verimsiz, yapışkan toprak. 2- İşlemesi zor sert ve kuru toprak. 3- Gözü kapalı olan. 4- Kayalık. Kayalık bölge. *Ör:* Avanak çoban, sürüyü kepire sürmüş. 5- Kerpiç, çamurdan yapılma tuğla.

KEPİTMEK: 1- Ucundan, köşesinden koparmak. 2- Yavaş yavaş tırtıklamak, azar azar almak.

KEPİZ: Öğütme karşılığı olarak, öğütülen tahıldan değirmenciye verilen ücret/pay. *Ör:* Değirmencinin kepizini de verince iki lokma kalmadı geriye.

KEPKEPİ: Küçük, minik çivi.

KEPKİN: Ölü. Ölmüş. *Ör:* Dağda kepkin bir tilki bulduk.

KEPME: Kuş kapanındaki taşın, kapana giren kuşun üzerine kapanması.

KEPMEK: 1- Ölmek. 2- Yıkılmak, göçmek, çökmek, düşmek. 3- Duvarın yıkılması/göçmesi. *Ör:* Dün ördüğümüz duvar bugün kepti.

KERBİ: Çiğ.

KERC/KERÇ: 1- İnat. 2- Dalga, gırgır, alay. 3- İğneleyici, imalı söz.

KERCETMEK/KERÇETMEK: 1- Dalga geçmek, alaya almak. *Ör:* Beni her gördüğü yerde kercetmeden geçmiyor. 2- İnat etmek, inadına, gıcıklığına yapmak.

KERCİNE/KERÇİNE: 1- İnadına, gıcıklığına yapılan iş, davranış, tutum, söz. 2- Birini/birilerini tahrik etmek için yapılan davranış, söz. *Ör:* Hoşlanmadığımı bile bile kercine/kercime ıslık çalıyor.

KERÇ: Gönüllenme, gönül koyma.

KERÇ ETMEK: Suçlamak, suçlu görmek.

KERDEME: Tere otu.

KERDİK/KERDİGE/KARDIK: Buğdayla arpanın karışık halde bulunduğu mahsul.

KERE: Eritilmiş tereyağı. *Ör:* Bulgur pilavının üzerinden kereyi gezdirirsin.

KEREK: Mısır koçanının yaprağı.

KEREME: Kurumuş hayvan dışkısı.

KEREN: Toprak damlı evlerde, damın altına sıra sıra dizilen mertek ve iğleri tutan uzun ve kalın ağaç, tomruk.

KERENKES: Kalın tahtadan yapılan kızak. Ağır yüklerin üzerine konularak kaydırıldığı bir tür kızak. *Ör:* Kışın ortasında odunumuz bitti; ormandan ağaç kesip kerenkesle getirdik.

KERENTİ: 1- Ağaç dalı kesmede kullanılan bir tür ağaç tırpanı. 2- Tırpan.

KERES: Ekmeğin kuru kabuğu.

KEREZ: İyi gelişmemiş.

KERİ: 1- Artık, bundan böyle, bundan sonra, daha sonra, o aşamadan sonra. *Ör:* Bundan keri bana yalan söylemeyeceğine söz verdi. 2- Yeni doğmuş eşek sıpası.

KERİCİK: Suyun içinde fazla kaldığında parmakların buruşmasıyla ortaya çıkan biçim. *Ör:* İki saat çimdim, kericiklendim.

KERİÇ: Kuru ekmek. Ekmeğin kıtır/kuru bölümleri.

KERİK/KERÜK: Pişmiş sütün kazana/tencereye yapışıp kalmış artığı.

KERKİ: Meyvenin yedikten sonra kalan iç kısmı, artığı.

KERKMEK: 1- Kıyısından köşesinden tırtıklamak, koparmak, yolmak. *Ör:* Çocuklar, ekmekleri kerkmeyin. 2- Almaması gereken bir şeyi hissettirmeden azar azar tırtıklayıp götürmek. 3- Belden ve kalçadan ileri-geri hareket etmek. *Bkz.* GERKMEK. 4- Ritmik hareketlerle cinsel organını bir şeye sürtmek. 5- Sahtekarlıkla çıkar sağlamak.

KERKİNMEK: Vücudunun ön kısmını bir yere/şeye/kimseye sürtmek, sürtünmek.

KERME: 1- Toprağı eşelerken veya bellerken çıkan sert, sıkışmış, irice toprak parçası. 2- Kabuk. 3- Koyun ve keçi dışkısının sıkıştırılmasıyla, ezilmesiyle yapılan tezek.

KERMELENMEK: 1- Kabuk bağlamak. *Ör:* Süt çok yağlıymış, yoğurdun üstü yağdan kermelenmiş. 2- Acı ve üzüntünün, geçen zamanla birlikte etkisini yitirmesi.

KERMELEŞMEK: Birbirinin yüzünü gözünü yırtarak kavga etmek, dalaşmak. *Ör:* Çocuklar top oynarken kermeleşmiş.

KERMELİ: Gözün çapaklı olması.

KERPİTMEK: Sağlamlaştırmak, oturtmak, perçinlemek.

KERRİK/KERİK: Olgunlaşmamış, ham meyve.

KERSEN: 1- Hamur. 2- Hamur teknesi.

KERTE: 1- Aşama, gelinen nokta. *Ör:* İşi bu kerteye getirdik, artık dönemeyiz. 2- Derece, seviye, düzey. 3- İşaret, iz. 4- Bıçakla açılmış gedik. 5- Pencerenin duvar içinde kalan önündeki düz bölümü, çıkıntısı.

KERTİ: 1- Bayat. *Ör:* Ekmek kertimiş. 2- Ağaca veya kalın kütüğe açılan/atılan çentik. 3- Dayanma/direnme gücü. 4- Bir şeyin alabileceği sınır, dolum hacmi.

KERTİÇ: Kertenkele.

KERTİL: Eğri, yamru-yumru. *Ör:* Allah'ın işi işte; adamın kertil bir kafası var.

KERTİK: 1- Bir ağaca veya tahtaya işaret koymak amacıyla bıçak darbesiyle açılan küçük gedik, çentik. 2- Boğum, kesik. *Ör:* Ağacın kertiğinden yukarıya çıkamadı. 3- Derece, seviye, düzey. 4- Erkek cinsel organının baş bölümüyle gövde bölümünü ayıran yeri.

KERTİMEK: Bayatlamak.

KERTİŞ: İri kertenkele.

KERTİŞMEK: Kayanın rüzgar ve yağmurla aşınması, düzleşmesi.

KERTÜK/KERTİK: Artık, arta kalan.

KERTLEK: Gırtlak.

KERTLEZ: 1- Burun ucu yapı olarak kalkık olan. 2- Havalı, burnu havada olan. 3- Burnu kemerli olan. Kemerli burun. 4- Tümsek, çıkıntı. 5- Yaşlanmış kadın, kocakarı.

KERTMEK/KERTTİRMEK: 1- Azıcık kesmek, kesik/çentik atmak, atılmış kesik. *Ör:* Kalasın ucunu biraz kerttir ki diğer tahtayı oraya geçirelim. 2- Ağacın gövdesini veya büyük bir dalını baltayla, tahrayla vurup yara açmak. 3- Küsmek, darılmak, bozuşmak. *Ör:* Laf dokundurdum diye kertip gitti. 4- Birbirine eğreti biçimde irtibatlı iki şeyi hafif bir dokunuşla ayırmak.

KERVANKIRAN: Venüs gezegeni. Sabah yıldızıyla sıkça karıştırıldığı için, yıldızlara bakarak yollarını bulan kervanları yanıltan yıldız.

KERZE: Aşırı zayıflamış, kemikleri sayılan kimse. *Ör:* Hiç mi yemek yemedin sen, kerze?

KES: 1- Tohumlarının bulunduğu top biçiminde dikenli başı ve dikenli, uzun yaprakları bulunan, genellikle eşek, at, katır gibi hayvanların yiyebildiği, henüz yeşilken çatal bir değnek ve galıçla toplanıp ezilip öğütülerek hayvana verilen yabani ot. 2- Hayvanın yediği yemden geriye kalan, yemediği iri taneli çer-çöp. Bu atıklar ocak veya sobalarda yemek pişirmek veya ısınmak amaçlı yakılabilir de. 3- Yulaf, fiğ ve çeşitli otların karıştırılıp doğranmasıyla yapılan besleyici hayvan yemi. *Ör:* Biraz kes doğra da ineklere verek. 4- Döner, döner kebap.

KESAT: Az, verimsiz.

KESE: 1- Küçük, patika yol. 2- Kısa, kestirme yol.

KESEK: 1- Kuru ve katılaşmış toprak parçası. 2- Kısa çubuk. *Ör:* Bahçadan kesek topladık, ataş yakdık.

KESEN: Bele bağlanan kuşak.

KESENE/KESENEK: Toptan, götürü iş.

KESEĞEN/KESAĞAN/KESEĞAN: Tarla faresi. Bitkilerin kökünü keserek kurutan ve yok eden büyük sıçan. *Ör:* Patates tarlasına dadanan keseğeni sonunda yakalayıp öldürdük.

KESGE: Ucu yanmış odun.

KESİ: Boyundan geçirilen veya boyna atılan bir tür atkı veya çeketimsi bir giysi. *Ör:* Şiir mısrası: Safine boynuna almadan kesi.

KESİK/KESÜK: Torbada süzülmüş yoğurdun kaynatılmasıyla elde edilen yağsız peynir/çökelek.

KESİLMEK: Yaltaklanmak. *Ör:* Senden borç istemeye geliyor, şimdi kesilmeye başlar.

KESİM: Anlaşma, sözleşme.

KESİM KESMEK: Anlaşma yapmak, mutabakata varmak, sözleşmek.

KESİNTİ: Kaynatılınca kesilen bayat süt veya sütün kaynatılınca kesilmesi.

KESİNTİYE ALMAK: Dalga geçmek.

KESİTMEK: Dedikodu yapmak. *Ör:* Herkes Ali'nin kızını kesitiyor.

KESKENMEK: Vurur gibi yapmak. Elini kaldırarak yumruk veya tokat biçimi verip vuracakmış gibi hareket yapmak veya öyle durmak. *Bkz.* SEKSENMEK.

KESKES: Cimri.

KESKUYRUK: Kertenkele.

KESKÜ: Bahçe bitkilerinin ve sebzelerin kökünü kemiren zararlı bir böcek, danaburnu.

KESME: Meşe. Meşe ağacı veya odunu.

KESMEK: Fırsat kollamak. *Ör:* Onu kesiyorum, bir yerde kıstırırım elbet.

KESMİK/KESMÜK: 1- Harmanda savrulduktan sonra buğdayla karışık halde kalan saman. *Bkz.* HIZMIK. 2- Buğday sapının eklemli, sert yeri. 3- Harmandaki eleme işleminde eleğin altına geçmeyen, elekte kalan kum, taş, çer-çöp, kapçıklı buğday, iri saman karışımı zibil.

KESMÜK: 1- Kaynatılırken kalıp duruma gelmiş, kesilmiş bayat süt. *Ör:* Öndüç süt aldım, kesmük çıktı. 2- Kaynatılırken kesilmiş sütün bez bir torbaya konulup süzülmesiyle elde edilen bir tür çökelek veya peynir. 3- Meyvenin yedikten sonra geriye kalan kısmı, artığı.

KESSEK: Sürülmüş veya bellenmiş topraktan çıkan toprak parçaları, sert ve sıkışmış toprak parçası. *Ör:* Kaç senedir sürülmüyorsa, bu tarla hep keseklenivor.

KESTEK: Kısa boylu.

KESTİRME: 1- Pişmiş sütün bozulmasıyla veya kaynar süte yoğurt ya da ayran katılmasıyla elde edilen, peynir veya çökeleğe benzeyen süt ürünü yiyecek. 2- Sadece bir taşımlık kadar kaynamış şıradan yapılmış pekmez. *Ör:* Emem kestirme yapıp bize dağıttı.

KEŞ: 1- Süzülmüş yağsız yoğurdun tuzlanıp, yumurta büyüklüğünde yuvarlak parçalara ayrılıp büyük kaplara konarak güneşte kurutulmasıyla elde edilen ve genellikle kış mevsiminde ya bazı yemeklere katılarak yenilen ya da doğrudan tüketilen bir tür kurutulmuş yoğurt/çökelek. 2- Yağsız sütten yapılan bir tür peynir. *Ör:* Keş yapıp kuruttuk. 3- Yarma ve yoğurtla yapılan bir yemek. 4- Eritilmiş tereyağından çıkan/geriye kalan tortumsu şeyler. 5- Kalbur veya saratta elenen tahılın, alta geçmeyen, üstte kalan çer-çöplü artık maddeleri. 6- Ağız kenarında oluşan beyaz köpüğümsü madde. *Ör:* Ağzının keşini sil.

KEŞAB/KEŞŞAB/KEŞAP: Temiz, berrak ve içilebilir lezzetli su.

KEŞAN: Sık dallı, çok yapraklı ve çalılı büyük dal parçası. Küçük çalı çırpıyı üzerine koyarak sürükleyip götürülen büyük dal veya çalı.

KEŞEN: 1- Kesici alet, bıçak, satır. 2- Kova. 3- İltihap. 4- Kağnının yavaş gitmesini sağlamak için arkasına bağlanan ağaç, dal gibi ağırlık. *Ör:* Bu bayırda keşen de fayda etmiyor, kağnı gene sürükleniyor.

KEŞENALMAK: İltihaplanmak.

KEŞİK/KEŞŞİK: 1- Sıra, nöbet. 2- Bir kaynaktan sırayla yararlanmak; Sulama kaynağından gelen su ile bahçe-bostan sulama işinin sıraya bağlanması veya pınarın başında su doldurmak için girilen sıra. *Ör:* Bugün keşik sende, kalk bostanını suvar. 3- Dizi, dizili olan.

KEŞİR: 1- Meyvenin yenmeyen bölümü. 2- Havuç.

KEŞİRİK: Çeşitli tahıl ekinlerinin arasında çıkan, sarı çiçekleri, lifli yapısı olan zararlı bir ot türü.

KEŞGÜL/KEŞKÜL: 1- Su kabı. 2- Su kabağı.

KEŞKEK: 1- Kepeksiz buğday ve etle yapılan bir yemek. 2- Aşurelik, dövülmüş buğday.

KEŞKEŞ: Dağınık, derbeder. *Ör:* Karısından boşandıktan sonra keşkeş biri olup çıktı.

KET: Ot taşımada kullanılan uzun ve ince sırık.

KETE: 1- Düğünde hediye olarak götürülen takı dışındaki hediye. *Ör:* Hasan'ın kızının düğününde sadece kete çıkardım. 2- İnce açılmış yufkaların yağlanarak üst üste konulmasıyla ve aralarına kavrulmuş un yatırılmasıyla yapılan bir tür börek.

KETEZ: Tahta tekerli kağnı veya at arabasının tekerinin dış yüzeyini çevreleyen demir halka.

KETEZ GEÇİRMEK: Satılmış ancak tapusu verilmemiş tarlanın eski sahibi tarafından zorla/tehditle geri alınması. *Ör:* Alacaksan başkasından al, onlar ketez geçirir.

KETİMİK: Çıkıntı.

KETİRME: Kaynatıldıktan sonra içine limon sıkılmış koyu şeker şerbeti.

KETÜK: İp sarılı makara.

KEVA(K)HIR/KAVA(K)HIR: 1 ila 1,5 metreye kadar büyüyen, yapraklarının kenarı dikenli, nazikken yaprakları yenen ve yemeği yapılan, yeşilimsi boz renkte, kenarları dikenli bir ot türü.

KEVEK: Yontularak şekil verilebilen yumuşak taş.

KEVİ: 1- Her an çığa dönüşecekmiş gibi olan yamaçtaki kar katmanı. *Ör:* Orası kevi duruyor, başka yerden geçelim. 2- Tutkun biçimde durmayan, dağılacak/savrulacak biçimde olan gevşek kar katmanı.

KEVKEŞMEK: Eğilmek. Büzülmek. Kap-kacağın bir darbe sonucu bir yanının eğilip büzüşmesi.

KEVÜK: 1- Ağzı çarpık. 2- Meyveli dalı çekmek için kullanılan ucu çatallı sırık. 3- Çatal benzeri bir mutfak gereci.

KEYLİ/KELLİ: Sonra. Ondan sonra. Ondan gayrı, ondan başka. *Ör:* Ondan kelli artık ağzını açıp da konuştuğunu gören olmadı.

KEYPİNCEK: Kaygan, üzerinde durulamayıp kayılan zemin.

KEYVENİ: 1- Ahçı. 2- Düğün, sünnet, nişan gibi törenlerde yemek yapım işini idare eden kişi. 3- İyi yemek yapan ve evini iyi idare eden ev kadını.

KEZ: Ahşap evlerde, ağacın/tahtanın duvardan/çatıdan dışarı sarkan kısmı.

KEZİK: O yıl yavrulamayan keçi. *Ör:* Karakız bu sene kezik kaldı.

KEZLEMEK: Gözetlemek.

KEZYARMA: İki yıl üst üste yavrulamayan koyun veya keçi.

KIBAL: Benzer. Benzeri. *Ör:* Senin kıbalın bir adam var ya, çarşıda ona rastladım.

KIBIK: Azıcık, çok az.

KIBIKTIRMAK: Zorda bırakmak, sıkıştırmak.

KIÇ: Ense. Ense kökü. *Ör:* Git başımdan, kıçımda boza pişirme!

KIDAN/GIDAN: 1- Keçi. 2- Keçi yavrusu.

KIFI/GIFI: 1- Tenha. Issız yer. 2- Rüzgar almayan yer. 3- Saklanma.

KIFI GELMEK: İçinden bir iş yapma, çalışma isteği gelmek.

KIGGIÇ: Yengeç.

KIĞAP: Zikzak.

KIĞIÇ/KIĞIŞ: Kış mevsiminde ırmak ve çay suyunun üzerinde sürüklenen buz parçası/katmanı.

KIĞILAMAK/GIĞILAMAK: 1- Yalancılık, yalan konuşmak. *Ör:* Gözümün içine baka baka kığılıyor. 2- Koyun veya keçinin dışkılaması. *Ör:* Koyun dış avluya gığıladı, temizle orayı.

KIĞIZ/KIVIZ: Buğday başağının dışındaki kabuğumsu yüzey.

KIKI: Boğazda çıkan yara, ur.

KILAVLAMAK: Ağzı körelmiş kesici aletleri bileylemek.

KILÇAR/GILÇAR: At kılı.

KILDIR: 1- Bodur kalmış, iyi gelişmemiş. 2- Zayıf. 3- Hırsız. *Ör:* Bütün köyleri soydu bu kıldır.

KILIÇ: Dokuma tezgahındaki ipleri sıkıştırmak için kullanılan, bir ucu kalın, diğer ucu ince olan uzun sopa.

KILLI: Oyunda en sona kalan, en başarısız çocuk.

KILLIKLANMAK: Kendini bir yere, şeye, kişiye, makama layık görmek ve ona layık olduğunu, onu istediğini belli etmek.

KILT/GILT: 1- Dip, alt taraf. 2- Yere uzandığında ayak ucuna denk gelen yer.

KIMÇI: İnce ve küçük değnek. *Bkz.* ÇIMKI.

KIMIŞGI: Kamçı. *Ör:* Atı ve kımışgısı olmadan bir yere gitmez.

KIMIZDAMAK: Yer değiştirmek.

KIN: Kümes, tavuk kümesi.

KINBIÇAĞI: Kama. Sivri uçlu bıçak.

KINCITMAK: Örselemek. Ezmek.

KINÇ: Koyunun sırtından kendiliğinden dökülen/düşen yün veya kırkma zamanı dışında koyunun üzerinden kopartılmış yün. *Ör:* Sürünün kınçını topladım.

KINÇATMAK: Hayvanın ayağını geriye doğru savurmak biçiminde tekme atması.

KINDAP/GINDAP: Kösele, deri, çuval vb. şeyleri dikmede kullanılan ince fakat sağlam ip.

KINDIK/KINDİK: Bağlardan üzümlerin toplanmasının ardından, mevsim sonunda köklerde kalan tek tük üzümler.

KINDILIK: Yuvarlak.

KINDILLANMAK: Yuvarlanmak. *Ör.:* Çocuk halının üzerinde kındıllanıp eğleniyordu.

KINDIN: 1- Talk-showcu. Konuşmaları ve davranışları ile insanları eğlendiren, güldüren kişi. 2- Taklitçi.

KINDIR: İdare lambası.

KINDIRA/GINDIRA: 1- Zemininde su bulunan nemli/bataklık halindeki tarla. *Ör:* Kındırayı kurutup mısır ektim. 2- Sazlık veya bataklık. 3- Zayıf, çelimsiz. 4- Sulak yerde yetişen sarı renkli, keskin yapraklı, ince ve uzun bir ot. 5- Su basması, dolu veya aşırı yağmur yüzünden ekinlerin vurgun yeyip yatık hale gelmesi ve çamur altında kalması.

KINDIRMAK: Kapıyı aralamak ya da aralık bırakmak.

KINDIZ: Daha çok bayanlarda alna ve yüze dökülen saç. *Ör:* Ona baktığımı anlayınca gözlerini kındızının ardına sakladı.

KINIK: Yarı aralık.

KINIKLAMAK: Açmak. Aralamak.

KINIKMAK: Zor durumda kalmak.

KINIT: İnceltilmiş yüzey.

KINTIMA: Koyun ve keçilerin ishale yakalanıp çoğunlukla ölmesiyle sonuçlanan hastalık. *Ör:* Dört koyunum kıntımaya yakalandı.

KIPÇIKLAMAK: Bir işe gönülsüz olmak.

KIPÇINMAK: Kur yapmak.

KIPIK: 1- Kapalı. *Ör:* Kıpık gözüyle bile görüyor bu adam. 2- Kısık. 3- Az, azıcık.

KIPIRDAK: Hareketli, aktif, canlı.

KIRAÇSAMAK: Şehvet duygusunun artması, azmak, cinsel isteğin çoğalması.

KIRAĞ/KIRAK/KIRA(N)ĞI: Kenar, kıyı, uç. *Ör:* Heç sapmadan derenin kırağından yeri(yürü); o köyü bulursun. *Bkz.* GIRAĞI.

KIRAN: 1- Bayır. 1- Dağ, tepe, dağın sırtı.

KIRANTA: 1- Saçı-sakalı ağarmış, yaşlanmış erkek. 2- İyi giyinen. 3- Centilmen.

KIRAP/GIRAP: Genellikle genç kızların tercih ettiği, saçın ön kısmını açıkta bırakan bir eşarp bağlama biçimi.

KIRBAÇ: Kuyuda/sarnıçta çıkrığın ucuna takılan, zincir veya urgan ile bağlanıp yukarı su çekmede kullanılan; gariplerin, yolcuların ve sahipsizlerin su içmesi için konular su kabı. Genellikle bir hayırsever tarafından hayrat olarak konulur.

KIRCI: 1- İnce bulgura benzeyen kar taneleri. *Ör:* Meğerse kırcının altı buzmuş, kayıp düştüm. 2- Kırağı, sabah kırağısı. 3- Dağların tepesinde kalıp erimemiş az miktarda kar. 4- Buzlanmış ağaç dalları.

KIRÇ: Sert kar yüzeyi.

KIRÇMAK: Çimen veya yüksek boylu otları kabaca, arkasında bir kısmını ezerek, bırakarak biçmek. *Ör:* Yaparım dedi tırpanı eline aldı, koca tarlayı kırçtı geçirdi.

KIRDIKAÇTI: Serseri, işi-gücü olmayan, bu nedenle çevresiyle sorunlu olan ve kötü bakılan kimse.

KIRDİNLİ: İçinde kötülük ve artniyet taşıyan. İçi ayrı, dışı ayrı kimse.

KIRGAN: 1- Katliam, kırım. 2- Toptan ölüm. *Ör:* Sazlıktaki kuşlar kırgana uğramış.

KIRGIBAYIR: Verimsiz, meyilli yerdeki tarla. Toprağı ekime uygun olmayan, verimsiz yamaçta bulunan tarla.

KIRGIT: 1- Varlıklı. 2- Dediğini yaptıran, etkili, sözü geçen.

KIRI: 1- Bir yaşına varmamış eşek yavrusu. 2- Kaba-saba kişi.

KIRIÇ: Sivri uçlu tepe.

KIRIDAK/GIRIDAK: 1- Giyimine özen gösteren. *Ör:* Fatma'nın kızı her zaman böye kırıdaktır. 2- Güzel giyinip havalı ve caka satarak yürüyen.

KIRIK/GIRIK/GIRI(K)H: 1- İki farklı cins hayvanın çiftleşmesinden doğan melez hayvan. 2- Küçük kulaklı keçi. 3- Arkadaş. *Ör:* Nereye gitse yanında kırığıyla gider. 4- Zampara, çapkın. 5- Çok seven, düşkün, sevip-sayan.

KIRIKIRI: Eşek. Eşek yavrusu.

KIRIM: Çift sürmede veya ekin biçmede, bir seferde gidilen bir uçtan bir uca olan mesafe. *Ör:* İki kırım döndük, öküz birden yattı kaldı.

KIRIMSU: Çok ince, bir-iki santim yağmış kar tabakası.

KIRIZ: Toprağın içinden, en dipten kesilmiş ağaç. Ağacı çok dipten kesmek.

KIRK AKIL: 1- Kararsız, bir konuda net görüş ve karar belirtemeyen. 2- Her konuda fikri olan.

KIRKAL: Ahırda hayvanı bağlamada kullanılan ip veya ağaçtan bükülmüş boyunduruk.

KIRKAYAK: Kurnaz. *Ör:* O ne kırkayaktır bilmezsin.

KIRKBASAN: Doğum yapıp, üzerinden 40 gün geçtiği halde kendine gelemeyen kadın.

KIRKBASMAK/KIRKIBASMAK: 1- Doğumdan sonra 40 gün içinde çocuğa veya anneye geldiği söylenen ağırlık, çarpma. Algarısı gelmesi. 2- Doğumdan sonraki ilk 40 gün içinde annede veya çocukta ortaya çıkan her türlü rahatsızlık, hastalık.

KIRK BATMAN BALINAN YENMEMEK: Kötü huylu, çirkin ya da olumsuz özelliklere sahip olmak.

KIRKGIÇLI: Kırkayak.

KIRK GÖZDEN AĞLAMAK: Göstermelik bir şekilde ve yalandan, halini acındırmaya çalışmak, bin dert anlatmak. *Ör:* Herkese kırk gözden ağlar amma

KIRKICI: 1-Cimri. 2- Koyun, keçi kırkan kimse.

KIRKI KARIŞMAK: İki kadının en fazla 40 gün arayla doğum yapması. İki farklı anneden 40 gün içindeki bir zaman diliminde ardı ardına doğmuş iki çocuk. *Ör:* Ali ile Ayşe'nin kırkı karışmıştı, büyüdüler, şimdi everiyoruz.

KIRKIM/GIR(K)HIM: Koyun ve keçinin yününü kesme, kırkma işlemi.

KIRKIT: Sağlam, dayanıklı. *Ör:* Kova çok kırkıt çıktı, kaç yere çarptı delinmedi.

KIRKLAMAK: Bir işi çok uzatmak, işin başında gereğinden daha uzun süre kalıp oyalanmak.

KIRKMA: Bayanların başlarının önüne veya yanına düşen saç demeti.

KIRKLIK: Koyun ve keçi kırkma makası. *Ör:* Kırklık elimi kesti.

KIRKTAKKE: Hayvan midesinin/işkembesinin bir bölümü.

KIRKYALAN: Sürekli ve çok yalan söyleyen.

KIRLAK: 1- Yassı ve ince taş. 2- Güleç yüzlü.

KIRLAMAK: Gülmek. *Ör:* Amcam her zaman kırlar.

KIRLEYLİ: Yarım akıllı, aklı bir karış havada olan, alık.

KIRMA/GIRMA: 1- Hayvan yemi yapmak amacıyla değirmende kırdırılmış arpa, buğday vs. 2- Ot bitmeyen bayır veya kırlık yer. *Ör:* Davarı götürmüş kırmada dolaştırıyor.

KIRMIZI: Domates.

KIRNA/GIRNA: 1- Evcil hayvanların kıçına yapışıp kanlarını emen bir tür asalak. *Ör:* Koyuna gırna yapışmış. 2- Kavgacı, geçimsiz. 3- Oyunbozan.

KIRNAK: Erkeklerin eğlencesine renk veren, oynayan, eğlence aracı kadın.

KIRPIK: Kapalı/kapatılmış göz.

KIRPIŞIK: 1- Rekabet eden. *Ör:* İkisi birbirine kırpışıktır. 2- Onun için rekabet edilen.

KIRPIŞMAK: 1- Kıskanmak. 2- Rekabet. Bir şeyi ötekinden önce ele geçirmeye çalışmak.

KIRŞAH/GIRŞA(K)H: Kene.

KIRTAŞ: Beş küçük taşla oynanan bir çocuk oyunu. Beştaş. *Ör:* En iyi kırtaşı Gülay oynar.

KIRTIK: Artık, döküntü.

KIRTIŞ: 1- Bir eşyanın veya yapının kenarlarındaki çentik ve işlemeler. 2- Ham, sürülmemiş toprak.

KIRTIŞMAK: Her şeye karışmak.

KIRTNAK: Merdane.

KIRVAT: Yatak.

KIRZET/GIRZET: İlkokul öğrencisi forması, önlük.

KISGIÇ: Mandal. *Ör:* Çamaşırı kısgıçsız astım, gece rüzgar düşürmüş.

KISIK/KISUK: Kasık bölgesi.

KISIMLAMAK: Avuçlamak.

KISIŞMAK: İkisinin birden tuzağa düşmesi, sıkıştırılması veya yakalanması. *Ör:* Kaçtık amma çıkmaz sokağa girmişiz; sonunda kısıştık tabii.

KISKAÇ: 1- Maşa. 2- Mandal.

KISKI: Toka, saç tokası.

KISKIÇ: Toka, saç tokası.

KISKILAMAK/GISGILAMAK: 1- Tahrik etmek, saldırtmak. 2- Köpeği birinin üzerine salmak, ısırması veya korkutması için saldırtmak. 3- Bir kişiyi, kaçamayacağı bir köşede sıkıştırarak üzerine saldırmaya çalışmak.

KISKIS: Cimri.

KISMAK/GISMAK: Sıkmak.

KISTIRGAÇ: 1- Yengeç. *Ör:* Çocuklar, dere kıyısında buldukları kıstırgaçı öldürdüler. 2- Kerpeten, pense.

KIŞANAK: 1- Kış mevsiminin başlangıç evresi. 2- Kışın en şiddetli ve soğuk olan günleri.

KIŞKIŞ: 1- Kovma. 2- Kovalamak. *Ör:* Serçeleri kışkışlaması için Metin'i serginin başında bıraktım.

KIŞLA: 1- Böğürtlen ve dikenli bodur ağaçların kaplı olduğu alan. 2- Koyun, keçi gibi küçükbaş hayvanların kış mevsiminde kaldığı yer.

KITIK: Pamuk.

KITIR: 1- Uyuz. 2- Yalan. 3- Aşırı kuru.

KITLAMAK: Isırıp kopartmak. Dişlemek.

KIVCI: Domuz avı kılavuzu. Domuz avlarken bağırarak avı yönlendiren kişi.

KIVIŞTAMAK: Durması gereken yerinden çıkmak. Oynamak. *Ör:* Çivi kıvıştırmış.

KIVLIÇ: Kuruyup yere dökülen çam yaprağı.

KIVRANGA: Küçük el tartısı/kantarı.

KIVRATMA/KIĞRATMA: Hayvanı kesmek ya da yünleri kırkmak için ayağına bağlayıp yatırmaya yarayan ip. *Ör:* Kıvratmayı bulamadık, kurbanı iki saatte ancak kesebildik.

KIVRIL: BüküK, eğri.

KIYAK: 1- Bataklıkta yetişen, kamış dışındaki bitkiler. 2- İyi ve düzgün giyimli.

KIYAKDAMAK: Tavuğun gıdaklaması.

KIYALI/GIYALI: Biraz açık, aralık, aralanmış.

KIYALAMAK: Aralamak. Hafif açmak.

KIYGAÇ/GIYGAÇ: Eğri, kubbemsi biçimde olan.

KIYI: Yabancıların, çocukların ve hayvanların girmemesi amacıyla bahçe, bağ, evin geniş geniş avlusu gibi yerlerin çevresine tahta, çalı-çırpı, dal, değnek gibi şeylerle örülmüş set/çit. *Ör:* Kıyıyı biraz yüksekçe çek ki kimse atlayamasın.

KIYIK: 1- Büyük iğne, çuvaldız. 2- Eğri. Çan eğrisi veya kubbe eğrisi.

KIYIKAÇIK: Tıka basa dolu olmayan çuval. Ağzına kadar doldurulmamış kap, kenarlarında dudak payı bırakılmış çay bardağı.

KIYILAMAK: 1- Bahçenin, bağın, tarlanın kenarını çalı ve çit gibi şeylerle örmek. 2- Yazma, başörtüsü gibi şeylerin kenarına oya gibi işlemeler yapmak. *Ör:* Anam, bütün bürüklerini kıyıladı. 3- Grup halindeki çalışmada çalışıyor gibi görünüp gerçekte çalışmamak.

KIYIMSIZ: Cimri.

KIYIN/GIYIN: Çok güç, üstesinden gelinmesi çok zor iş.

KIYIRDAM: İtibar edilmez, hafif kadın.

KIYIRDAMAK: 1- Kalabalığın, kümelenmiş insan veya hayvan topluluğunun sürekli olarak aheste ve sakince hareket içinde olması. 2- Elbisenin altına, vücuda girmiş karınca, sinek, böcek gibi haşaratın vücutta yavaş yavaş hareket etmesi ve bu hareketin kişide oluşturduğu gıdıklanma/huylanma duygusu.

KIYIŞ: Yamuk.

KIYKIM: 1- Biçim, çekidüzen. *Ör:* Damat adayı kendine öyle bir kıykım vermiş ki, Elif çocuğu görünce yelkenleri suya indirdi. 2- Tarz, üslup.

KIYNAŞIK: Aralanmış, hafif aralıklı, yarı açık.

KIYPA: Aralanmış, aralıklı.

KIYTIRIK/GIYTIRI(K)H: Değersiz, önemsiz, işe yaramaz, basit.

KIZAN/GIZAN: Ergenlik çağındaki erkek. Ergenlik çağına girmiş erkek. *Ör:* Senin kızan yavaştan çevresine bakınmaya başlıyor.

KIZAN(Ğ)I/KIZAN: Çiftleşme zamanı gelip kızışmış kedi, köpek gibi hayvanlara o kızgın zamanlarında verilen ad. Köpeklerin çiftleşme isteğinin kabardığı dönem.

KIZANSAK: Çiftleşme dönemi gelmiş köpek.

KIZARKASI: Düğünden sonraki birkaç gün içinde damat ve ailesinin gelinin ailesine yaptığı ziyaret.

KIZDIRMA/GIZDIRMA: Havale, yüksek ateş. *Ör:* Salim'in altı aylık oğlu kızdırma geçirip ölmüş.

KIZGIÇ/KIZGUÇ/GIZGIÇ: Ateşte ısıtılıp, sıcaklığının etkisiyle bazı tahta ve ağaçları delmede kullanılan demir çubuk.

KIZIK/GIZIK/GIZI(K)H: 1- Güldüren, komik. 2- Kendine özgü, orijinal. 3- Dikkat ve ilgi çeken.

KIZIKMAK/GIZIKMAK/GIZI(K)HMA(K)H: 1- Aramak, bulmaya çalışmak. 2- Sahip olmayı istemek. Canı çekmek.

KIZILARNAVUT: Sulu, iri taneli, siyah bir üzüm cinsi.

KIZILAYAK: Düğünde misafirlere hizmet eden, yemekleri taşıyan kişi.

KIZILCIM: Ocaktan sıçrayan ateş parçası, ateş çınkısı.

KIZILLANMAK: Kıskanmak. *Ör:* Üzerimde eski bir çaput bile görse bana kızıllanıyor.

KIZILYUMURTA: Hıdrellez günü, 6 Mayıs.

KİBEN: Harman. Harman yığını.

KİBİT: Dükkân. Mağaza.

KİÇ: Akşam.

KİÇE: Dün. Dün akşam.

KİÇİ/GİÇİ/GİÇİK/GİÇÇİK/KİÇİK: Küçük.

KİÇİK: Köpek yavrusu.

KİDİRELİ: Hiç kullanılmamış, yeni.

KİĞRE: Kirve.

KİH: Koyun ve keçi dışkısı. *Ör:* Davarın kihini toplayıp kuruttuk.

KİLEŞMEK: Çamaşırı suyun içinde çitilemek/ovmak.

KİLİMİN DÖRT PÖÇÜĞÜNÜ SUYA VERMEK: Her şeyi bırakmak, boşvermek.

KİLİŞ: Dış görünüş. Durum.

KİLİŞMEK: Yakışmak.

KİLTİK: Kullanılarak küçülmüş sabun, sabun parçası. *Bkz.* KİRTİK.

KİMGELDİ: Evin dış kapısına göz hizasında açılan, dışarıyı ya da kapıyı çalanı gözetlemeye yarayan delik. *Ör:* Önce kimgeldi gözünden bak, Malamat Osman'sa kapıyı açma.

KİMİPTİ: Önce, önden. *Ör:* Yarışta benim oğlum kimipti geldi.

KİMKEN: Bazen, zaman zaman.

KİMSİNMEK: 1- Kendini küçük ve hakir görmek. 2- Aşağılandığını anlamak.

KİMSİTMEK: Aşağılamak, hakir görmek, birini kendisinden daha aşağıda görmek.

KİNÇE: Hayvanın ayak tırnaklarının arası. *Ör:* İnek aksıyordu, bir de baktım kinçesinde taş var.

KİNZİ: Kişniş otu/tohumu.

KİP: 1- Simetrik, düzgün, orantılı, yakışan. *Ör:* Bu etek sana kip durmuş. 2- Sağlam.

KİPİLDETMEK: Göz kapakları ı kapatmaya çalışarak oynatmak.

KİPİRDEMEK: Gözleri kırpıştırmak.

KİPLEŞTİRMEK: Düzgün, orantılı ve sağlam duruma getirmek.

KİPMEK: 1- Ölmek. 2- Kurumak.

KİRAZ AYI: Haziran ayı.

KİRCİKMEK: Elbisenin kirden gözükmeyecek hale gelmesi. Kirin elbise gözeneklerine kadar işlemesi. *Ör:* Herifinin gömleği kircikmiş, karı bir kirtik sabunu eline alıp da yıkamıyor.

KİRÇ: 1- Henüz yeni kesilmiş yeşil ağaç dalı. *Ör:* Evin önünde kuruttuğu kirçleri doğrayıp ocağa taşıdı. 2- Olgunlaşmamış dut.

KİRELİK: Banyo, çimilen yer.

KİREN: Kızılcık. Kızılcık meyvesi veya ağacı. *Ör:* Kiren şurubu çok yararlıymış.

KİRETLİK: Banyo yapma yeri.

KİRİK: 1- Yırtık. 2- Büzüşmüş. 3- Sıpadan daha büyük, 1 yaşını geçmiş eşek yavrusu. *Bkz.* KÜRÜK. 4- Dik kulaklı keçi yavrusu.

KİRİKMEK: Gülmek.

KİRİNCİMEK: Üşenmek.

KİRİŞ: Kuzu bağırsağından yapılan ip. *Ör:* Çarığına kiriş bağı takmış.

KİRİT: Çengel.

KİRİTLİ İĞNE: Çengelli iğne.

KİRİTMEK: 1- İnatlaşmak. *Ör:* Eşiyle sürekli kiritirler. 2- Zıt düşmek, zıtlaşmak.

KİRKİT: 1- Kilim ve halı dokuma işinde kullanılan, dokunan kısımları sıkılaştıran demirden tarak. 2- Ekmek yapmak amacıyla mayalanmış hamurun pişirilme kıvamına ulaşması. *Ör:* Hamur iyice kirkit olmuş, hemen pişirelim.

KİRLİK: 1- Peştamal. 2- Gömlek. 3- İş gömleği.

KİRMEN: Aynı mevsimde ikinci kez biçilen ot.

KİRPİTÇİ: Cimri, eli sıkı.

KİRTİK: 1- Kullanıla kullanıla küçülmüş sabun, sabundan geriye kalan küçük parça. *Bkz.* KİLTİK. *Bkz.* EZİNTİ. 2- Sert. 3- İnat, inatçı. 4- Bulaşık bezi.

KİRTİL: 1- Sinirli, asabi. *Ör:* Babamın son günlerde üzerinde bir kirtillik var. 2- Yerden sökmesi zor, kısa ve sert ot.

KİRTMEK: İçine sokmak. Yerleştirmek.

KİRTTEN: Ciddi. Ciddiyet.

KİS: Kum, taş, kil vs. ile karışık sert toprak katmanı.

KİSEK: Bölüm, parça. Bütünün bir kısmı.

KİSEKLEMEK: Parçalamak.

KİSKENE: Küçük.

KİSKİÇ/KİSGİÇ: Kenger, çiğdem gibi dağlık, çakıllık yerlerde çıkan bitkileri kazmada kullanılan sert değnek/sopa. *Ör:* Kisgiçinin ucunu bıçakla sivriltip çiğdem sökmeye gitti.

KİŞ: Samur. Samur kürkü.

KİŞKİŞLEMEK: 1- Kışkırtmak, saldırması için tahrik etmek. 2- Köpeği saldırması için teşvik etmek.

KİŞMİŞ: Çekirdeksiz ve küçük taneli siyah üzüm. *Ör:* İki çuval kişmiş kuruttum.

KİŞNEK: Hareketli, oynak.

KİT: Kilit, sürgü.

KİTİLEMEK: 1- İçten hesap tutmak. 2- Ardından içten içe kin tutmak.

KİTİMEK: Öldürmek, hakkından gelmek, katletmek. *Ör:* Kurt ağıla girip beş koyunu telef etmiş, bir bulsam kitiyeceğim.

KİTİZ: Nohut, arpa, yulaf gibi tahılın tarlada derilip desteler halinde bir araya toplanmış hali.

KİTLENMEK: 1- Aşırı çoğalarak her yeri kaplamak, fazla yoğunlaşmak. *Ör:* Bahçe tümden kayısıya kitlenmiş. 2- Kilitlenmek, kapanmak.

KİZİR: Köy bekçisi.

KOBA/GOBA: Açık kırmızı renk, tarçın rengi.

KOBAT: Beceriksiz, elinden iş gelmeyen.

KOBUK: Cevizin sert kabuğu.

KOCABAŞ: Pancar. Şeker pancarı. *Ör:* Bir evlek kocabaş ektim.

KOCAMAN: Yaşlı/ihtiyar erkek.

KOÇAK: 1- Pehlivan. 2- Yiğit. 3- Düğünde oynayan erkek.

KOÇAKLAMAK: İşi yapmak, yükün altına girmek.

KOÇALAK: Etli bir mantar türü.

KOÇAM/KOŞAM/GOŞAM: İki elin birleştirilmesiyle avuçlanan miktar. *Ör:* Pilava bir koçamı bulgur kat yeterli.

KOÇAN: Nüfus cüzdanı, kafa kağıdı.

KOÇKATIMI/GOÇGATIMI: Güz mevsiminin ortalarında, genellikle Ekim ayının ikinci yarısında koçların süslenerek, çiftleşmek için koyunların arasına karıştırılmasına dayanan törensel yönü olan bir iş. *Ör:* Sen goçgatımında doğduydun.

KOÇMAK/GOÇMAK: Kucaklamak, kucağına almak, sarmalamak.

KOÇUR: Alna, yanağa sarkan saç tutamı.

KOD: Ağaçtan tek parçalı olarak yapılan derince kap.

KODA: 1- Makara. 2- Mısır koçanı.

KODA/GODA: Dünür.

KODAÇA/GODAÇA: Eşlere göre kaynananın kızkardeşi.

KODAFA: 1- Küçük küfe. 2- Sepet.

KODAK: 1- Annesine bağımlı hayvan yavrusu. Sadece sütle beslenen, annesinin peşini bırakmayan yavru. *Ör:* Sarı ineğin kodağı çok sevimli. 2- Satın alınan dişi hayvanın karnında veya yanında onunla birlikte getirilen yavrusu. 3- Eşek yavrusu.

KODAMAN: Zengin ve yaşlı kimse.

KOFALAK/GOFALAK: Kibirli. Kendini çok öven/beğenen.

KOFALMAK/GOFALMAK: 1- Kibirlenmek. Kendini çok övmek. 2- Büyülenmek. 3- Bir meyvenin olgunlaşıp içinin boşalması.

KOĞ: Şikayet. *Ör:* Atasözü: Yakına ver koğu gelsin, uzağa ver poğu gelsin.

KOĞLAŞMAK: Şikayet etmek, şikayette bulunmak.

KOĞORCAK/KOĞURCAK: Ateş çınkısı. Ocaktan/sobadan çevreye sıçrayan ateş parçası.

KOĞU/KOVU/GOĞU: Dedikodu, gıybet.

KOĞUCAK/GOĞUCAK/KOVCAK: Harlı ateşlerde çevreye sıçrayan küçük ateş parçacıkları ve diğer sıçrayan şeyler.

KOĞULAMAK: 1- Kovalamak. 2- Gıybetini, dedikodusunu yapmak.

KOĞUR: 1- Çok iyi bağ ve bostan yetişen, koyu renkli verimli toprak. 2- Grinin çeşitli tonlarını barındıran renk.

KOĞURSUMAK: Yün yakıldığında çıkan koku. *Ör:* Tarakta kalan yünü ocağa attım, ortalık koğursudu.

KOĞZAK: 1- Aşınmış. 2- Gevşek, gevşemiş.

KOH: 1- Algarısı, umacı, cin. 2- Çocuğu korkutmak veya uyutmak için geleceği söylenen hayali canavar.

KOH(G): Çalı-çırpı ve çamurla yapılmış bir tür kulübe, barınak.

KOKGOR/KOGOR: Bayanların saçlarının at kuyruğu biçiminde bağlanmış biçimi.

KOKSA: 1- Yan yatma, yanı üzerine yatma. *Ör:* At ayağı kırılınca koksa kaldı. 2- Havalı, kibirli.

KOKUR: 1- Kabus. 2- Cin, peri. 3- Çirkinlik, çirkin. 4- Saçları uzun olan kimse.

KOLA: Yarılmaya/kırılmaya hazır odun yığını. *Ör:* Biraz kola toplayıp tandırın yanına getirdim.

KOLA/GOLA: Yelesi ve kuyruğu siyah olan ancak genel rengi açık sarı olan at.

KOLAN/GOLAN(Ğ): Binek hayvanlarında semeri/eğeri sağlam tutması için kullanılan, hayvanın karnından bağlanan ip veya kayış.

KOLAN VURMAK: Salıncağı sallamak ve hızlandırmak için, binen kişinin, salıncağın ipinden/zincirinden tutarak vücut hareketiyle ittirmesi.

KOLAY: Mide bulantısı, kusma. *Ör:* İki kez kolay geldi.

KOLCAK: Çalışırken uzun kollu giysinin ve yeninin kirlenmesini önlemek için kola takılan korumalık bez.

KOLÇADIRI: Şemsiye. *Ör:* Dışarıda yağış var, kolçadırını eline al.

KOLÇAK: 1- Entari, zıbın gibi giysilerde kol kısmı. 2- Bir tür erkek belbağı. 3- Kadınların çalışırken kollarına geçirdiği, dirseğe kadar çıkan ve genellikle işlemeli, kirlenme ve yırtılmaya karşı koruma amaçlı kullanılan kolluk. 4- Bezden yapılma, kola takılan bir tür bilezik. *Ör:* Kızım koluna kolçak takmış.

KOLLUK: 1- Kolçak. 2- Merdivenin kenarındaki korkulukların üzerine yatay konan ahşap. 3- Kağnı veya at arabasında ana gövdeyi taşıyan kalın ağaç.

KOLTIK/KOLTUK: Ekmek fırınında sıcaklığın en az olduğu dip taraf. *Ör:* Şu biber-patlıcan tepsisini koltığa at da pişsin.

KOLUKIZIL: Pancar.

KOM/KÖM: Koyun, keçi gibi hayvanların yazın yaylada barınması için yapılmış, çitlerle veya duvarla çevrili barınak. *Ör:* Keçilerin hepsi komdan kaçmış.

KOMBALDAK: Meşe ağaçlarında zaman zaman oluşan yarım daire veya küre biçimindeki çıkıntı.

KOMBAŞ/GOMBAŞ: Değneğin uç kısmının hafif toparlak ve kabarık hale getirilmiş hali.

KOMBUZ/KONBUZ: Yumruk.

KOMSÖKEN: 1- Fare, sıçan. *Ör:* Yayla damına bir komsöken dadandı. 2- Çok yaramaz çocuk.

KOMSU: Canayakın. Sıcakkanlı, sokulgan.

KONA: Derilmiş ekinin birkaç destesinden oluşan küçük yığıntı.

KONA/GONA/GUNA: Hamur tahtası, hamur açma tahtası.

KONAK/GONA(K)H: 1- Saçlardaki kepeklenme/kepek. 2- Muhtarlık binası ve köyün yönetim odası. 3- Genel misafirlerin ağırlandığı köy evi.

KONAKLAMAK: Tavuğun tünemesi veya kuşun yere konması.

KONAT/KONAK: Düğün için köy dışından gelen erkek misafirlerin düğün süresince ağırlandığı evin, düğün boyunca aldığı isim/görev. *Ör:* Konatta yer kalmadı, ne yapacağız?

KONÇAL: Meyve s lkımı, bir salkım meyve.

KONDURMA: 1- Misafir. 2- Düğüne gelen davetliler. 3- Düğün alayındaki at üzerindeki erkek veya erkeğin ata binip sürmesi durumu.

KONGALAK: Salyangoz kabuğu.

KONUŞUK: 1- Diyalog. Laf, söz. 2- Sözbirliği. *Ör:* Hasan'la konuşuğumuz var, sözümden dönmem. 3- İletişim içinde olmak, küs olmamak, barışkın durumda olmak. 4- Sohbet.

KOP: İnsanın sakatlanmış herhangi bir uzvu veya bir uzvun sakatlanması durumu.

KOPAL: Baston. *Ör:* Dedem artık kopalını bile tutamıyor.

KOPAY/GOPAY: Av köpeği.

KOPÇA/KOPCA/KOBÇA/KOBCA: 1- Düğme. *Bkz.* GOPCA. 2- Kısa bacaklı, bacaksız kimse.

KOPPAL: Baston.

KOPUK: 1- Tavır, konuşma ve hareketlerinde cinsel imalar bulunan, şehvet duyguları uyandıran işveli, cilveli kadın. 2- Giyimine özen gösteren.

KOPUZ: Yumruk.

KOR: 1- Dizili, sıralı, dizim dizim, sıra sıra. *Ör:* Damat, geline kor altın taktı. 2- İstif, düzgün ve sıralı yığın.

KORA: Dış kapının arkasındaki tahta sürgü. *Ör:* Kapının kilidi yok, sadece bir kora tutuyor evi.

KORALAMAK: Kilitlemek. Sürgülemek. *Ör:* Yatarken kapıyı koralamayı unutmuşum, gece eve kedi girmiş.

KORARABA/KÖRARABA: Kağnı.

KORCAK/GORCAK: Küllenmiş ateş veya içinde halen sönmemiş közler bulunan kül.

KORGUN: Mısır çorbası.

KORKACAN: Korkak, ödlek.

KORKANCAK: Korkak, ödlek, cesur olmayan, herhangi bir konuda girişimde bulunmaya çekinen, cesaret edemeyen. *Ör:* Korkancak durursan herkes sırtına biner.

KORLAMAK: 1- Savunmak, korumak. *Bkz.* GORLAMAK. 2- Üzerini örterek saklamak.

KORT: 1- Hafif tümsek, çıkıntı. *Ör:* Tarlanın kortunu kürekle düzledim. 2- Şişlik. 3- Çukur, delik.

KORTUK/KORTİK: Tepe, tepelik yer.

KORUK: 1- Olgunlaşmamış, ham, yeşil üzüm veya zeytin. 2- Oğlak, keçi yavrusu. 3- Korunaklı yer. *Ör:* Korukta yağmurun geçmesini bekledik. 4- Çayır, çayırlık alan. 5- Ekilmemiş, bol ot çıkmış tarla. 6- Koruma altındaki arazi. 7- Bir tarlaya hayvan girmesini önlemek için konulan işaret.

KORULAM: Sarp kayaların arasında veya eteklerinde bulunan az miktarda topraklık alan.

KORUT. Keçi yavrusu. *Ör:* Korutumuz iyi boy attı.

KOS/KÖS: Ahır bölmesi.

KOSA: Çayır biçmede kullanılan, ucu eğri bir tür tırpan.

KOSALIM: İki kişilik dans/oyun veya iki kişinin aynı anda karşılıklı dans etmesi, oynaması durumu.

KOSARA: Tavuk.

KOSGULUÇ/GOSGULUÇ: Sivri uçlu ağaç.

KOSTAK: 1- Havalı, gururlu, böbürlenen. 2- Hava atarak, fiyakalı, afili yürümek. *Ör:* Bu adam nesine güveniyorsa; hep kostak kostak yürüyor... Boşa kostaklanma, sen değersiz birisin. 3- Yakışıklı. *Bkz.* GOSTAK. 4- Edalı.

KOSU: Tavuğun kuluçka hali.

KOŞ: Alın. Şakak. *Ör:* Saçları koşuna düşmüş.

KOŞA: 1- Birlikte, beraber. 2- Paralel. Aynı yönde.

KOŞAN/GOŞAN: 1- Sağılacak koyunun bağlandığı ip. 2- Koyun ve keçilerin sağıldığı yer.

KOŞANLAMAK: Koyun ve keçi sağımı için hayvanları, başları birbirinin boynunun altına gelecek biçimde dizip bağlamak. *Ör:* Anam süt sağacak, davarı buraya getir de goşana girsinler/koşanlayak.

KOŞAT/GOŞAT: Toprak damlı evlerde, tavanın asıl yükünü taşıyan kalın ağaç.

KOŞKANA: Tas.

KOŞLAMAK: İpi sarıp yumak haline getirmek. *Ör:* Eğirdiğim ipi bir yandan da koşluyorum.

KOŞU: 1- Öküzü çifte koşma işi. 2- Çifte koşulan hayvan.

KOŞULMAK/GOŞULMAK: 1- Evlenmek. 2- Birbirine karışmak/katılmak. 3- Aynı düşüncede olmak, aynı fikre katılmak.

KOTAN: Dayak.

KOTARMAK: Pişen yemeğin soğumak üzere sahana aktarılması.

KOTAZLAMAK: Atmak, fırlatmak.

KOTMAK: 1- Kısa ve kalın odun/kütük. 2- Ahşap tabure. 3- Sıpa. Eşek yavrusu.

KOVANLIK: Arı kovanlarının konulduğu bahçe damı veya bağ evi. *Ör:* Kazma, kürek gibi şeyleri kovanlığa koydum.

KOV SATMAK/KOĞU SATMAK: 1- Laf taşımak, birbirine düşürmek. *Ör:* Senin koğu satıcısı olduğunu anladım artık. 2- Dedikodu yapmak.

KOYAK/GOYA(K)H/GOYAK: 1- Dağların yeşilliği bol olan, hayvanların genellikle orada zaman geçirdikleri kuytu, çukur yerleri. 2- Nüfuz etme, içine işleme.

KOYAR: İki ırmağın birleştiği yer.

KOYAŞ/GOYAŞ: Güneş.

KOYGUN: Koyulaşmış sıvı. Katılaşmak üzere olan yoğun sıvı. *Ör:* Çorba çok koygun olmuş, pilav yapsaydın bari.

KOYLANMAK: 1- Sıkıntı ve stresin, gönül yarasının kalpte yer edip, içinde dönüp durması, büyümesi. 2- Su birikintisinin en derin ve dönen yeri.

KOYLUŞMAK/GOYLUŞMAK: Herkesin bir yere ite kaka doluşması. *Ör:* İstanbul'dan gelenleri görmek için bütün köylü Ali emminin evine koyluştu.

KOYMA/GOYMA: Bahçe duvarı, çit.

KOYTAK/KOYTAN: 1- Rüzgar gelmeyen, korunaklı yer. 2- Çukur yer. *Ör:* Bahçenin koytanında su buldum.

KOYUK: 1- Hoş, hoşa giden şey. 2- Güzel ve hoşa giden ses. 3- İçine özel ve önemli eşyanın konulduğu gizli veya kuytu yer/bölüm.

KOYULMAK/GOYULMAK: 1- Dökülüp saçılmak. Taşarak dökülmek. 2- Bitmek, tükenmek, yok olmak.

KOYULTMAÇ: Bir tür muhallebi.

KOYUNGÖZÜ: Papatya.

KOYUNMAK/GOYUNMAK: 1- Yüzmek. 2- Suya dalmak/batmak. 3- Yıkanmak.

KOYUNTU: 1- Keder, ıstırap, acı. *Ör:* Bu ayrılık bana koyuntu veriyor. 2- Dokunaklı, acıklı, hüzünlü.

KOYURTMAÇ: Sağılmaya yeni başlanmış koyunun sütünün soğuk su içinde bekletilerek koyulaştırılmış hali.

KOZ: Bazı ağaç türlerinde meyveyi veya tohumu koruyan sert dış kabuk.

KOZAK: 1- Olgunlaşmamış, ham meyve. 2- Tanesi olmayan mısır koçanı.

KOZAMAK: Gevşemek, tam yerine oturmamak. *Ör:* Merdivenin çivisi kozamış.

KOZLUK: Kuzuların konulduğu ağıl.

KÖC: Dış kapı kilidi.

KÖCEK: 1- Yeşillik. Arpa, buğday, fiğ, yonca gibi ekeneklerin ekildikten sonra çıkan ilk çimen hali. *Ör:* Köceğe Hasan'ın ineği girmiş. 2- Kapılara veya sandıklara haricen takılan kilit, asma kilit. 3- Soy-sop, kök.

KÖÇ: Çayırdan biçilmiş otun biçildiği yere yapılmış yığını. *Ör:* Çayırdan tam dört köç çıktı.

KÖÇLEMEK: Birini bir iş yapmaya mecbur etmek.

KÖÇMEK: Kızın evlenip evden gitmesi.

KÖÇÜ: Evin önündeki boş arsa/alan.

KÖÇÜRMEK: Kızını evlendirip evden göndermek. *Ör:* Üç gızımı da köçürdüm, tek başıma kaldım.

KÖFTÜ: Şeker, un ve limon tuzu ile yapılan, sunulurken üzerine tereyağı da eklenebilen; tarçınlı, sütlü, limonlu gibi türleri bulunan tatlı çeşidi.

KÖFTÜR: Nişastanın veya unun pekmezle pişirilip güneşte kurutulmasıyla elde edilen tatlı/yiyecek.

KÖĞREK/KÖVREK: 1- Zayıf. Kuru ve ince yapılı. 2- Kendir, kenevir gibi lifli bitkilerin liflerinin alındıktan sonra geriye kalan odunsu bölümü. *Ör:* Köğreğini ocakta yaktık.

KÖĞTER: Köfte.

KÖHNE: Çok eski, çok eskimiş.

KÖK: Düğün davetiyesi.

KÖKCEĞİZ: Çok ince, kılcal damarlar biçimindeki ağaç kökleri.

KÖK DAĞITMAK: Düğün davetiyesi vermek/dağıtmak.

KÖKE: Bir top oya veya örgü ipliği.

KÖKENE/KOKUNA: Bir yumak iplik, iplik yumağı. *Ör:* Bir kökene iplikten bu çocuğa bir patik örerim.

KÖKLEME: Fındık fidanı.

KÖKÜÇ/KÖKKÜÇ/KÖKGÜÇ: Sivri uçlu, mantar veya çiğdem eşmeye, toprağı delmeye/yarmaya yarayan değnek/sopa.

KÖKÜZ/GÖKÜZ: 1- Göğüs. 2- Meyve ağacının veya asmanın kök çevresine, ağacın sudan daha çok yararlanması amacıyla yapılan, ağacın kalınlığına göre çapı da değişebilen, yuvarlak biçim alacak şekilde kenarları toprakla yükseltilmiş bölme.

KÖLGE: Gölge.

KÖLGEDALI: Yaprakları sık, koyu gölgeli, gölgesinde oturulan ağaç. *Ör:* Kölgedalında oturup çay içtik.

KÖLEN: Kuzu, oğlak, buzağı gibi yeni doğmuş evcil hayvanların konulduğu yer/barınak.

KÖLTEN: İnek, öküz gibi büyükbaş hayvanların boğaz kısmında çıkan ur veya yumru.

KÖLÜK: 1- Boynuzu çıkmayan/olmayan evcil büyükbaş hayvan. 2- Büyük kuyruklu koyun. *Ör:* Kölüğü kestim, tam iki kazan kuyruk yağı çıktı.

KÖM: 1- Göm. 2- Topraktan yapılmış ev. *Ör:* Elli senedir o kömün gözünde kendi halinde yaşar. 3- Daha çok koyun ve keçi gibi küçükbaş hayvanlar için yapılmış, yanları çitler veya yer yer kerpiçle kapatılmış, üstü toprak damlı yer, ağıl.

KÖMBE/KÖMPE: 1- Fırında pişirilmiş yuvarlak, şişkin ekmek. 2- İki sacın arasına konularak, odun ve tezek korunda yapılan; etle, soğanla ya da yağda kavrulmuş unla yapılan bir tür börek. *Ör:* Dün soğanlı kömbe yedik. 3- Çörek.

KÖMÇEK: Ot kökü.

KÖME: 1- Cevizli sucuk. 2- Çok. 3- Grup, öbek, yığın. 4- Sık ve yoğun bodur veya yeni filizleyen ağaç yığını. *Ör:* Kuzu şu ağaç kömesinin içine girdi.

KÖMEÇ/KÜMEÇ: 1- Kurumuş ağaç parçası. 2- Soy-sop, aynı soydan insan grubu. (Buradaki anlamında, genellikle 'kök' sözcüğüyle birlikte, onun sonuna eklenerek kullanılır. *Ör:* Benim kökümü-kömecimi herkes biliyor, sen kendine bak. 3- Toplu, gür ve sık halde bulunan ot türü bitkiler veya ağaç dibinden çıkan sürgünler. *Ör:* Cevizin dibi hepten kömeç olmuş. 4- Öbek, grup. Birbirine sıkı sıkıya yaklaşmış grup ve öbek halinde olan. 5- Ebegümeci. 6- Ekmek yaptıktan sonra artan veya ekmek yapılmayacak kadar pürtüklü olan hamurun köz üzerinde pişirilmesi suretiyle yapılan ekmek. 7- Ocağın sıcak külünün içinde pişirilen mayasız ekmek. *Ör:* Kömeçi tereyağıyla yemek çok zevkli. 8- Temel, asıl, kaynak.

KÖMEÇ BAĞLAMAK: Adeta birbirine yapışarak birikmek, öbekleşmek, bir arada toplanmak.

KÖMEK: Yardım.

KÖMEKÇİ: Yardımcı.

KÖMELİ/KÜMELİ: 1- Çok fazla, bol. 2- Fazla sayıda, kalabalık.

KÖMESEN: Keklik yuvası.

KÖMSELEMEK: Üstünü gelişigüzel, özensiz kapatmak/örtmek.

KÖMSEMEK: Toplamak. Yığmak. *Ör:* Pişirdiğim ekmekleri kömse ki soğumasın.

KÖMSÜK: Küçük/kısa mısır koçanı.

KÖMÜŞ: Manda. Camuz.

KÖN: Ömür, hayat. Rahat bir hayat.

KÖNÇ: Kıskanç.

KÖNÇEK: 1- Don, külot. İç çamaşırı. 2- Büyük ve geniş kadın külotu.

KÖNDER: Kekik.

KÖNEZ: 1- Yaşlanmış, kocamış köpek. *Ör:* Bu könez it, davarı kurttan koruyamaz. 2- Yaşlı kimselere, "kocamış köpek" anlamında hakaret amaçlı söylenen söz.

KÖN KÜRMEK: Yaşamak, hayat sürmek.

KÖNLEMEK: Kıskanmak.

KÖNLEŞMEK: 1- Şüpheyle bakmak, güvenmemek. 2- Kıskanmak. 3- İmrenmek.

KÖNTE: Bıçak.

KÖP: 1- Çok. 2- Kağnının ön ve arka kısmında, üzerine oturulucak biçimde dışa doğru çıkık kısımlar. 3- Kağnıda, öküzlerin kuyruk altına gelen bölüm.

KÖPEM: Hayvan akciğeri.

KÖPEN: 1- Eski kilim, halı, çul, dokuma çuval gibi şeylerden kesilerek yapılmış küçük minder. 2- İşe yaramaz, çok eski bez. *Ör:* Köpenlerden minder yaptım. 3- Güz armudu. 4- Kışın doğan deve yavrusuna, üşümemesi için giydirilen bir tür pelerin.

KÖPMEK: Şişmek. Kabarmak. *Ör:* Salça güneşte köpmüş.

KÖPÜÇ: Tokaç. Çamaşır tokacı. Kalın ve kirli çamaşırların kirini çıkartmak için, bir düz kayanın veya kütüğün üzerine konan ıslak çamaşıra vurarak kirini çıkartan kalın, yassı ve düzenlenmiş sopa.

KÖPÜL: Patates.

KÖPÜMEK: Sırımak, yorganı büyük iğneyle yününü kabartarak aralıklı dikmek. *Ör:* Dün gelin yorganını köpüdük.

KÖPÜZ: 1- Göllenmiş ve akmayan durgun suyun yüzeyini kaplayan çer-çöp, yosun vs. gibi kir katmanı. 2- Tarlanın bölünmüş evleği, sıralanmış evlek.

KÖRCELENMEK: Zaman geçirmek için gereksiz ve önemsiz bir şeylerle oyalanmak. *Ör:* Bütün gününü körcelenerek geçirdi.

KÖRCÜKMEK: 1- İçine kapanmak. 2- Özelliklerini, yeteneklerini yitirmek.

KÖRDUMAN: Koyu sisli ve dumanlı hava.

KÖREBEŞ: Tarla faresi, köstebek.

KÖRELEMEK: 1- Bir şeyin üzerini özensiz biçimde kabasaba örtmek/kapatmak. 2- Birinin ayıbını gizlemek. *Ör:* Onun kırdığı ceviz kırkı geçti amma ben köreliyorum.

KÖRELİK: Demirci dükkanı veya kalaycı dükkanı.

KÖREMEZ: 1- Tahtadan yapılma küçük yağ küleği. 2- Yoğurt ve çiğ sütün pişirmeksizin karıştırılarak yapılan yemek.

KÖREN: Kahve renginde olan.

KÖREZ: 1- Kullanılmış, eğrilmiş, bir daha kullanılması zor at mıhı. 2- Sigara izmariti.

KÖRFEHİM: Cahil, düşüncesiz.

KÖRK/GÖRK: Güzellik, zarafet.

KÖRKEÇEME: Kertenkele.

KÖRLAK: Artık terk edilmiş, bakımsız, harabe durumdaki üzümbağı.

KÖRLEK: 1- Üzeri kapatılmış, gizlenmiş. 2- Bakımsız, terk edilmiş, harabe durumdaki üzüm bağı.

KÖRLEME: Rastlantısal olarak, tesadüfen.

KÖRLEMEK: 1- Bir şeyin üzerini örtmek, kapatmak. *Ör:* Ocaktaki korun üzerini kül ile körle ki sönmesin. 2- Sümenaltı etmek, kendisinin veya birinin ayıbını, kusurunu vs. kapatmak. Görünmez kılmak, yok etmek. *Ör:* Senin tüm ayıbını ben körledim ama nankör çıktın, bundan sonra benden iyilik bekleme.

KÖRMEN: Yün eğirmeye yarayan saplı ve tahta başlıklı alet, kirman.

KÖRNEZ: Parlak olmayan, sönük.

KÖRSE: Bileği taşı.

KÖRSEGÜ/KÖRSEĞÜ: Bir kısmı yanmış, üzerinde halen kor bulunan odun.

KÖRSEN: Alacakaranlık. Loş ortam. *Ör:* Akşamın körseninde pat diye çıkıp geldi.

KÖRSÜ/KÖRSİ: Köstebek.

KÖRŞE: Sertleşmiş kar katmanı. *Ör:* Damdaki kar körşe olmuş, kürümek zor olur.

KÖRTME: Bodur, kısa.

KÖRTÜK/KORTİK: Çukur. Karanlık çukur.

KÖRÜGÜ: Baykuş.

KÖRÜ(K)HMEK/KÖRÜKMEK: Bıkmak, usanmak, yılmak. *Ör:* Bu tarlada çalışmaktan herkes körüktü.

KÖRÜ(K)HTÜRMEK: Bıktırmak, yıldırmak, illallah ettirmek.

KÖRÜKLEMEK: Söndürmek.

KÖRÜT: Sütten kesilmiş keçi yavrusu.

KÖRYAPALAK: Yarasa.

KÖS: 1- Kalın sopa, kalas. 2- İnek, koyun, keçi gibi evcil hayvanların yavrularının, özellikle sütle beslendikleri dönemde analarından ayrı konuldukları bölme. 3- Üzerinde çamaşır yıkanan büyük kalas/tahta. 4- Hayvan barınağı. 5- Kapının açılmaması için arkasına dayak olarak verilen kalın dayak/kalas. *Ör:* Oğlum kapıya kös ver de uyuyalım artık.

KÖSEM/KÖSEMEN: Sürünün önünde giden, sürüyü yönlendiren kılavuz koç veya teke.

KÖSEMOR: Tam gelişmemiş ve oluşmamış, içi boş buğday tanesi.

KÖSENGİ: 1- Yarısı veya ucu yanmış odun. *Bkz.* KÖSSEĞİ, *Bkz.* KÖRSEGÜ. 2- Tandırın ateşini karıştırmak ve harlamak için kullanılan değnek. *Ör:* Tandır sönmesin, kösengiyle saçma saç.

KÖSERE/KÖSÜRE: Kesici aletler köreldiğinde yeniden keskinleştirmede kullanılan koyu renkli bileği taşı.

KÖSGELMEK: Kocamak, yaşlanmak. *Ör:* Kösgelmenin de kendine göre güzelliği var.

KÖSGÜÇ: Ocaktaki közü karıştırmaya yarayan demir.

KÖSKÖS: Bulunduğu ortamı söylenerek terk etmek/terkeden.

KÖSKÜRE: 1- Ateş küreği. 2- Faraş. 3- Pislik almak ve atmak için kullanılan kürek. *Ör:* Gene pisledi bu velet, kösküreyi getir.

KÖSLE: Kapının arkasındaki sürgü.

KÖSLEMEK: Kilitlemek. *Ör:* Kapıyı kösledin mi?

KÖSLÜ/KÖSNÜ: Köstebek.

KÖSLÜKÖPEK: Köstebek.

KÖSMEK: 1- Ayağını uzatıp yatar duruma gelmek. Uzanmak. 2- Vurmak. Vurup düşürmek.

KÖSMÜK: İzmarit. Sigara izmariti.

KÖSNEK: Damların tepeden açılan tek gözlü pencerelerinin gerektiğinde kapatılmasında kullanılan ağaç kütük. *Ör:* Kışın darda kaldık, kösnek yaktık.

KÖSNÜ: 1- Şehvet hissi. Erkek ve dişinin birbirine duyduğu istek, şehvet. 2- Köstebek.

KÖSNÜK: 1- Yavaş hareket eden, durgun, sakin. 2- Şehvet duygusu, cinsel isteği kabarmış; bunu yüzünden, gözlerinden, hallerinden belli eden insan. 3- Çiftleşme isteği kabarmış, erkeğini isteyen köpek gibi eti yenmeyen dişi hayvan. 4- Zayıf, çelimsiz.

KÖSNÜMEK: Köpek, çakal, kedi gibi eti yenmeyen dişi hayvanın çiftleşme isteğinin kabarması. *Ör:* Ali'nin iti gene kösnümüş.

KÖSREĞİ/KÖSREVİ: Ucu veya bir bölümü yanmış ve kor halinde olan ağaç parçası, odun.

KÖSSEĞİ/KÖSSEE/KÖSEĞİ/KÖSSEĞE: 1- Eğsi. Ucu az yanmış ve kararmış, ocakta/sobada ateş karıştırmada ve kül çekmede kullanılan değnek veya odun. Köseğinin Bektaşilik öğretisindeki yeri çok önemlidir. Bektaşilik öğretisine/inancına göre Pîr yani Ahmet Yesevi, Hacı Bektaş Veli dahil birçok halifesini, 'ocak'tan aldığı kösseğiyi/eğsiyi fırlatıp; "Haydi git, diyar-ı Rum'da bu köseğinin düştüğü yeri bul, oraya ocağı kur, ateşi yak, oranın manevi fethini tamamla" diyerek Anadolu'ya

göndermiştir. Halifeler de Anadolu'ya gelip o atılan köseğiyi bulup, orada 'ocağı' kurmuştur. Alevi/Bektaşi öğretisindeki 'ocak' kavramı ve kurumu buradan gelmektedir. 2- Kızgın sac üzerindeki hamuru çevirmeye yarayan yassı ve uzun tahta alet. 3- Ocak veya tandır ateşini karıştırmaya yarayan, çoğunlukla ucu yanmış değnek.

KÖSSELMEK/KÖSGELMEK: Yaşlanmak.

KÖSTEBEK: İltihaplı yara.

KÖSTEĞİ KESMEK/KÖSTEK KESMEK/KÖSTEK KESTİRMEK: Çocuğun ilk yürümeye başladığı zaman yapılan, çocuğun ayaklarına bağlanan bir ipin kesilmesine dayanan törensel bir kutlama.

KÖSTEK: 1- Saç örgüsü, örülmüş saç veya saça takılan süs. 2- Büyükbaş evcil hayvanları belli bir yerde tutmak, birbirine karışmasını önlemek gibi hareketlerini kısıtlama amaçlı durumlarda ayaklarına bağlanan metalden yapılma kelepçe. 3- Mama. Fuhuş yaptıran kadın.

KÖSTEN: 1- Bol su kaynağı. Ilıca. *Ör:* Köyün yükseklerinde bir kösten var, köyü besliyor. 2- Köstebek.

KÖSTENMEK: 1- İstemek, arzulamak. 2- Ümit etmek.

KÖSTÜ: Köstebek.

KÖSTÜRE: El ile çevrilebilen bileği taşı/aleti. *Ör:* Bu köstüre çok işimize yarayacak.

KÖSÜK: Köy evinde, kapının dışarıdan açılmasını önlemek için arkadan dayamak suretiyle kapıyı kilitleyen ağaç.

KÖSÜLMEK: 1- Nefesi kesilmek, nefes nefese kalmak. 2- Yayılarak oturmak. 3- Uzanmak, boylu boyunca uzanmak.

KÖSÜRE: Bileği taşı.

KÖŞ: 1- Teke. *Ör:* Köş, keçileri rahat bırakmıyor. 2- Manda.

KÖŞGER/KÖŞKER: 1- Ayakkabıcı. 2- Yorgancı.

KÖŞK: 1-Yüklük. 2-Tahta karyola.

KÖŞMENLİ: Oturaklı, ciddi, ağırbaşlı.

KÖŞŞEK: 1- Erkek deve. 2- Güzel gözlü. *Ör:* Bu köşek oğlan kimin çocuğu?

KÖŞT: İskemle. Tahta iskemle.

KÖTEK: 1- Kısa sopa/değnek. 2- Dayak, dövme.

KÖTEKLEME: 1-Bücür, kısa boylu kişi. *Ör:* Bu kötekleme oğlanı kaleye koymayalım, her şutu gol yeriz yoksa. 2-Dövmek.

KÖTELEMEK: 1- Atmak, fırlatmak. 2- Terketmek, bırakmak. 3-Kovmak. *Ör:* Çalışmıyordu, o ameleyi köteledim gitti.

KÖTELEŞ: Kısa ve kalın, küt.

KÖTMEK: 1- Ümitle beklemek. 2- Bir şeyin olmasını dileyerek hazır beklemek.

KÖTÜLEMEK: Takatten düşmek, sağlığı bozulmak, hastalanmak. *Ör:* Herif ben çok kötüledim, beni hemen doktora götür.

KÖTÜLENGİN: Hastalıklı gibi. Zayıf, çelimsiz.

KÖTÜRGE: Fırında, ateş karıştırmaya yarayan iki metre kadar uzunluğunda kalın değnek.

KÖTÜRÜM: Kışı güçlükle atlatmış zayıf hayvan.

KÖVERE: Çamurdan yapılma ambar.

KÖY: 1- Türkü, şarkı, ezgi. 2- Ahenkli ses.

KÖYDÜRMEK: 1- Yakmak. 2- Şiddetle eleştirmek.

KÖYEZ: Havalı, şık, caka satan.

KÖYGÖÇÜREN: Tarla ve bağ aralarında çıkan, mor renkte çiçekleri olan, ilk çıkan filizi yemek yapımında da kullanılan, yetiştiğinde bir ağaç kadar boy atabilen dikenli bir bitki.

KÖYME: Kayık, sandal.

KÖYMEK: 1- Endişelenmek. 2- Çok susamak. 3- Özlemle beklemek.

KÖYNEK/KÖĞNEK: 1- Atlet. İç çamaşırı, üst kısma giyilen iç giysisi. *Ör:* Terledim, köyneğim su gibi oldu. 2- Fanila.

KÖYÜK: Yanık. Yanmış.

KÖZBASTI: Etin közlenecek kemiksiz yeri.

KÖZEVER: Boyunduruğu öküzün boynuna bağlamaya yarayan ağaçtan bir tür çivi.

KÖZGÜ/GÜZGÜ: Güze, sonbahara ilişkin.

KÖZMEK/KÖZMEKLİK: 1- Ahırın yanında bulunan ve hayvan dışkılarının atıldığı gübreliğe ahırdan açılan duvar deliği. *Ör:* Közmeği küçük bırakmışsın, kürek duvara çarpıyor. 2- Tepeden açılan samanlık penceresi. 3- Tandırın hava alıp ateşin tutuşmasını sağlayan hava deliği. 4- Mazgal, mazgal deliği.

KÖZTAVASI: Soba veya ocaktaki ateş, köz veya külü almaya yarayan küçük kürek.

KUBAR: 1- İri, büyük. 2- Hayvan yeminin, hayvanlar tarafından yenmeyen ve ayrılıp ocakta/sobada yakılan kısmı.

KUBARLIK: Yemi hayvanın önüne koymadan önce hazırlandığı, atık kısmının ayrıldığı yer.

KUBARMAK: 1- Gözdağı vermek, korkutmak için kendini güçlü ve büyük göstermeye çalışmak. 2- Kanatlı evcil hayvanların kavga sırasında tüylerini şişirerek rakibine büyük görünmek istemesi. *Ör:* Bizim horoz bir kubarınca hepsi hemen kaçışır. 3- Horozun ve bazı kanatlıların

erkek türlerinin, çiftleşmek için kanat ve tüylerini kabartarak dişisine gösteriş yapması. 4- Bir kişinin hasmına ve rakibine karşı havalı durması veya yürümesi, hal diliyle meydan okuması.

KUBAŞIK: Bir çoban tarafından güdülen, birbirine katılmış birden fazla sayıda koyun sürüsü.

KUBAŞMAK: 1- Yardımlaşmak. Bir işi elbirliğiyle yapmak. 2- Aynı biçimde geri ödenmek üzere ödünç işgücü almak. *Bkz.* ÖNDÜÇ. 3- Birkaç sürü sahibinin sürülerini birleştirip bir çobanın denetimine vermesi.

KUBAT: Kaba-saba. Biçimsiz. *Bkz.* GUBAT.

KUBATLIK: Görgüsüzlük, kabalık. *Ör:* Her gün bir kubatlık eder.

KUBUR: Kın, kılıf.

KUBUZ/GUBUZ: Yalan. *Ör:* Onun kubuzuna inanma.

KUCUR/GUCUR: Kısa boylu, tıknaz.

KUDAL: 1- Ukala. 2- Her işe burnunu sokan/karışan.

KUDAY: Tanrı, Yaratan.

KUDURUK: 1- Kuduz. 2- Deli, aklını yitirmiş.

KUDUZ: Küçük, ufak.

KUKA: Tesbih.

KUKLANMAK: Dizleri kırarak/bükerek çömelmek veya oturmak.

KUKU: Baykuş.

KUKUÇ: Kayısı, şeftali gibi meyvelerin çekirdeklerinin sert kabuğu.

KUKUL: 1- Meyve tomurcuğu. 2- Bebek.

KUKULLANMAK: 1- Ağacın tomurcuklanması. *Ör:* Kavaklar kukullanmış, bahar geliyor. 2- Çocuk sahibi olmak, çocuğunun doğması.

KUKURAF: Küçük ve toparlak biçimde olan.

KUL: Duyma, işitme.

KULA: 1- Gövdesi koyusarı, kuyruğu ve yelesi siyah renkte olan at. 2- Sarı ve sarı tonlarında renge sahip olan inek, öküz gibi büyükbaş evcil hayvan.

KULAĞAAKAN: Koyu gri renkli, 1 ila 2 cm. boyutlarında, 8 ila 10 ayaklı, kütük altlarında, çalı yığını diplerinde, taş diplerinde, rutubetli ortamlarda yaşayan bir haşarat. *Bkz.* SEBİK.

KULAK ASMAK: Önem vermek, dikkate almak.

KULAK ASMAMAK: Umursamamak, önem vermemek, dikkate almamak. *Ör:* Söylediklerime kulak assaydın bunlar başına gelmezdi.

KULAKÇIN/GULA(K)HÇIN: Şapkanın kulakları kapatan kısmı veya kulaklıklı şapka.

KULAKLI: İki yanında kulplar bulunan tava.

KULAK YEMEĞİ: Üçgen biçiminde kesilerek erişte haline getirilen yufkanın makarna pişirir gibi pişirilmesinden sonra üzerine sarımsaklı yoğurt eklenerek yenen bir yemek.

KULAN/GULAN: 1- Yaban eşeği. 2- Yabani at.

KULANLAMA: Atın doğum yapması. *Ör:* Hasan'ın atı sapsarı bir kulun kulanladı.

KULUK: Tohumluk yapılacak fidelerin çabuk yeşillenip çıkması için daha çok su almaları amacıyla çevirmenin önüne açılan küçük su çukuru.

KULLUK/KOLLUK: Karakol.

KULUN: At, katır, eşek gibi evcil yük hayvanlarının yeni doğmuş yavrusu. *Bkz.* KUN/GUN.

KULUNLACI: Gebe at.

KUMKUMA: Mürekkep hokkası.

KUMPİR/GUMPİR: Patates.

KUMRUKMAK: Karıştırmak.

KUMRUTMAK: Kışkırtmak, tahrik.

KUMUŞ/GUMUŞ: 1- Sıcak mevsimlerde özellikle sulak yerlerde geceleri ortaya çıkan küçük ve çok sayıda sinek. 2- Kestane kabuğu, yeşil haldeki kestane kabuğu.

KUMUZ: Kambur.

KUNCIK/GUNCIK/GÜNCÜK: Zula, yer, çevreden pek fark edilmeyen kuytu ve ara yer. *Ör:* Sen şu kuncıkta dur da gelenler görmesin.

KUN/GUN: Yeni doğmuş hayvan yavrusu. Daha çok at yavruları için kullanılır. *Bkz.* KULUN.

KUNÇ/KUNÇUL: Köşe-bucak, uç, kıyı.

KUNDAK: Kedi yavrusu.

KUNDAKLAMAK: Kedinin yavru doğurması.

KUNDUL: Yuvarlak.

KUNDURA: Kışlık ayakkabı.

KUNKUL: Kısa kesimli saç.

KUNKUL/KÜNKÜL: Omuz.

KUPÇAK: Ahşaptan sap/kulp takılı olan büyük tas.

KURA: Küçük kulaklı koyun.

KURADA/GURADA: 1- Zayıf, çelimsiz, arık. 2- Harabe.

KURAK: Ahşaptan yapılma kapalı depo.

KURANAK/GURANAK: 1- İnşaat, bina. *Ör:* On senedir didinip çalışıyoruz, daha bir kuranak dikemedik. 2- Bir amaç ve plan çerçevesinde yapılıp ortaya konulan şey. 3- Plan. *Ör:* Bu evi yapıyorsun da, bana sanki guranaklı yapmıyorsun, rastgele dikiyorsun gibi geliyor. 4- Sistem.

Ör: Bu oğlan okula sadece bizim zorumuzla gidiyor, ders çalışma yok, kuranak yok.

KURÇ: 1- Meyvenin sapı. 2- Kıyı, uç, kenar.

KURDUKMAK: Koyun sürüsüne kurt yaklaştığı zaman, koyunların korkudan kaçmak yerine, şaşkın ve hipnotize olmuş gibi kurdun ardından gitmesi, kurda doğru yürümesi. *Ör:* Benim Kangal, sürünün kurdukmasına fırsat vermeden kurdu kovaladı.

KURGAZ/KURUGAZ: Yarı kurak, kurakça, kuruca.

KURKA: Çekirdek.

KURKANTAL: İyi yetişmemiş, kalitesiz meyve. *Ör:* Pazara kurkantal alma götürdü, satamamış.

KURKUT: Çer-çöp, çalı-çırpı.

KURT DEDE: Babanın dedesi. Dededen daha büyük olan atalardan herhangi biri.

KURTLU/GURTLU: 1- Birbirine düşüren. 2- Kıskanç, çekemeyen. *Ör:* Bu iş o gurtlu garının işidir kesin.

KURUCA: Bedence zayıf, kilosuz kişi.

KURULMAK: Kibirlenmek, büyüklük taslamak.

KURULUK/GURULU(K)H: 1- Bağ ve bahçede, toplanan meyvelerin kurutulduğu sert ve düz yer. 2- Evin yakınında üstü ve üç yanı kapalı yapılan, içinde kuru odun tutulan kulübe. 3- Ahırda hayvanın altını kuru tutmak için yere serpilen, kalın saman, çer-çöp. 4-Ezilmiş, kuru koyun-keçi dışkısı.

KURUM: 1- Sobanın borularında veya ocak bacasının iç çeperinde oluşan kurumuş katran ve yoğun is tabakası. 2- Caka, fiyaka, gösteriş.

KURUN: 1- Hayvan yemliği, özellikle büyükbaş hayvanın yemesi için yem konulan, tahtadan yapılma bölme/yer. 2- Pınarın/çeşmenin aktığı yerde suyun birikmesi için konulmuş, oyulmuş ağaçtan, oyulmuş büyük taştan veya betondan yapılma minik gölet, çeşme yalağı. *Ör:* Pınarın kurununa yün basmış. *Bkz.* KÜRÜN.

KURUPİDE: Çok zayıf, sıska, kemikleri çıkmış kimse.

KURUŞGA/KURUŞKA: Lamba.

KURUYEL: Romatizma.

KUSMAK/GUSMAK: Çömelmek. *Ör:* Yere kusmuş, elindeki çöple toprağı çiziyordu.

KUSAK: 1- Kusmuk, kusulmuş şey. 2- Kuşların kursağı. 3- Duvara çivi veya ağaç kazık üzerine oturtularak kurulmuş ahşap raf.

KUSKUN: 1- At, katır, eşek gibi binek ve yük hayvanlarının kuyruk altından geçirilip semere bağlanan, böylelikle bayır aşağı yolculuklarda semerin hayvanın boynuna kaymasını önleyen deriden veya örme ipten yapılma kayış. *Ör:* Dağdan inerken kuskun eşeğin baldırını kanatmış. 2- At, katır, eşek gibi binek hayvanlarının kuyruk altına gelen bölge.

KUSURPAZARI: Bayramdan hemen sonra kurulan pazar.

KUŞ/GUŞ: 1- İkisi aynı kökten çıkan çift ağaç. 2- İkisi bir ekip, ikili veya bütün oluşturan.

KUŞEKMEĞİ: Madımak otu.

KUŞHANA/KUŞANA/GUŞANA: Kapaklı büyük bakır sahan.

KUŞKANA/KUŞGANA/GUŞHANA/GUŞANA: Konakların en üst kısmına, kuşların barınması için yapılan, bina bütünlüğünün bir parçası gibi görünen, genellikle çıkıntı biçimindeki kuş yuvası.

KUŞKUYRUĞU: Difteri hastalığı.

KUŞLUK: 1- Güney yönü, güneşe bakan yön. 2- Güneşin doğmasından yaklaşık 45 dakika sonra başlayıp, ortalama bir insan gölgesinin mızrak boyu kadar kaldığı zamana kadar geçen süre. 3- Evin çatı veya duvarına yapılmış kuş yuvası.

KUŞMALI/GUŞMALI: Katlı, katlanmış, katlamalı.

KUŞT: Şiş. Şişlik. Vücutta şişmiş yer.

KUT: Can. Ruh. *Ör:* Oğlumun kutu bizi görüyordur şimdi.

KUTUR: 1- En. 2- Kalınlık.

KUY: 1- Kuyu. 2- Kaymak ve mısır unuyla yapılan bir yiyecek/yemek.

KUYAN/GUYAN/GOYAN: Tavşan.

KUYLAMAK/GUYLAMAK/KUYULAMAK: 1- Saklamak. 2- Gömmek.

KUYLUŞMAK: Ortamdaki herkesin birbirine karışmış biçimde feryadımsı sesler çıkartması. Genellikle ölü evindeki durumu anlatmada kullanılır. *Ör:* Allah rahmet etsin, Ali Emmi'nin evinde herkes kuyluşmuş.

KUYMAK: Tereyağında mısır ununun kavrulmasıyla yapılan ve sıcakken yenen yemek.

KUYRUĞUÖLÜ/KUYRUKÖLÜ: Akrep. *Ör:* Sarı tarlada kuyruğuölünün yuvası var.

KUZATMAK/GUZATMAK: 1- Hareket ettirmek, kımıldatmak. 2- Uyandırmak, kaldırmak.

KUZGUN: Kuzeye bakan, güneş almayan, nisbeten soğuk yer.

KUZGUNCU: Kara haber getiren, kötü haber getiren.

KUZLAMAK: Kedi veya köpeğin yavrulaması.

KUZUGÖBEĞİ: Mantar.

KUZU KURBAN OLMAK: Aşırı ilgi ve alaka göstermek, onun için her fedakarlığı yapacak durumda olmak.

KUZULUK: Koyunun dölyatağı.

KÜCİK: Küçük köşe, köşecik.

KÜCÜ: Dokuma tezgahında ipleri belirli bir düzende tutmaya yarayan değnek.

KÜÇE: 1- Sokak. 2- Sokaktaki köşe, köşebaşı. 3- Cadde.

KÜÇEN: Köpek yavrusu.

KÜÇKÜÇ: Toprağın altında büyüyen mantar, çiğdem gibi yiyecekleri çıkartmak için kullanılan, ucu sivri, kalınca değnek.

KÜÇÜKSÜNMEK: Aşağı görmek, değersiz saymak, küçümsemek.

KÜÇÜLE: 1- Acımsı tat. 2- Mideden gelen acılık.

KÜÇÜLEMEK: Başı sıkı bir biçimde çemberle bağlamak.

KÜÇÜREK/KÜÇÇÜREK: Biraz daha küçük, küçükçe.

KÜD: 1- Felçli; eli-ayağı tutmayan. *Ör:* Ali emmi küd olmuş. 2- Yürüme yeteneğini yitirme veya doğuştan yürüyememe durumu. 3- Küçük ve kalın ekmek. 4- Aşınıp sivriliğini yitirmiş kazma gibi aletler.

KÜDARA: Felçli, kötürüm.

KÜDİK: Köpek yavrusu, enik.

KÜDÜK: 1- Kalın ağaç gövdesinden kesilerek yapılmış oturak. 2- Üstüne odun konulup baltayla yarılan/kesilen; meşe, karasöğüt gibi ağaçların bedeninin aşağı bölümlerinden yapılmış, kesilmesi zor gereç.

KÜFLEK: Tembel. Hareketsiz.

KÜFÜK: İçi boş. *Ör:* Fındıklar niyeyse bu sene küfük çıkıyor.

KÜFÜRGEN: Küfürbaz, çok ve sık küfreden kimse.

KÜĞKE: Sudaki kireç.

KÜĞÜK/KÜYÜK: Kedinin erkeği, erkek kedi.

KÜKREK: 1- Yağmur yüklü, yağacağı belli bulut. *Ör:* Sonunda kükrek bir bulut geldi. 2- Göğüs, sine.

KÜKÜM: 1- Sakat, felçli, kötürüm. 2- Çok yaşlanmaktan dolayı takatten düşmüş.

KÜKÜRLEMEK: Uyuklamak.

KÜLBASTI: Alevi sönmüş, kor haline gelmiş ocaktaki külle karışık közlerin üzerinde pişirilen et, közleme.

KÜLBE: Hafif işlerde kullanılan küçük kazma. Küçük çapa.

KÜLBELEMEK: Çapalamak. Toprağı yumuşatmak. *Ör:* Yarın fındıkların dibini külbeleyelim.

KÜLÇE: Fırında yapılan ekmek, fırın ekmeği.

KÜLÇÖREĞİ: Ekmeği pişirdikten sonra kalan/artan hamurun yumaklar halinde ocağın sıcak külüne gömülmesiyle pişen, içine değişik haşhaş, çörekotu gibi tohumlar ve otlar katılabilen lezzetli bir tür çörek.

KÜLDÜRKÖME: Kalabalık ve gürültülü biçimde hareket etmek veya bir yöne gitme durumu. *Ör:* Çocuklar ellerinde bir topla küldürköme şöyle gittiler.

KÜLDÜRTÜ: Gürültü-patırtı, bağırış.

KÜLE: Piştiğinde dağılan bir patates türü.

KÜLEK: 1- Tahtadan yapılma kova. 2- İçine tereyağı konan, tüm veya parçalı tahtadan yapılan, tahta kapaklı, derince kap. *Bkz.* SAĞRAK.

KÜLEMEK: Hayvanı yere yatırmak. *Ör:* Katır inadı tuttu, nallamak için bir saatte ancak küleyebildik.

KÜLFET/KÜFLET: Aile bireyleri.

KÜLLE: Tandırın bacası.

KÜLLEK: Kül renginde olan. *Ör:* Küllek Hüseyin.

KÜLLEME: 1- Külle karışık közde hamurdan yapılan bir yiyecek. 2- Bağdaki üzüm tanelerinin yer yer çatlayıp çatlaklarında küle benzer küf oluşması şeklinde ortaya çıkan bir hastalık.

KÜLLÜK: 1-Çöplük. 2- Daha çok yaşlı kadınların başlarına taktığı bir tür fes. Bazı kadınların küllüklerinde gümüş veya bakırdan yapılma tas benzeri bir kap da bulunur.

KÜLTE: 1- Pişirildikten sonra hılaya veya bir beze sarılıp mutfağın/kilerin bir köşesine konan, içinde yüzlerce ekmeğin bulunduğu dizili ekmek yığını. *Ör:* Külteden her dakika biri ekmek alıyor, yarına gene ekmek pişirmem lazım. 2- Üç ekmeğin belli ölçülerde katlanmasıyla yapılan ekmek demeti. Ekmekler önce ayrı ayrı ikiye katlanır, ardından katlanmış üç ekmek bir araya getirilip üçü birden ikiye katlanır. 3- Ekmek yapmak üzere yoğurulmuş bir pişirimlik hamur yığını. Veya büyük bir teştte yoğurulduktan sonra, teştin içindeki büyük hamur kütlesinden koparılıp alınarak hılanın üzerine topak yapmak üzere konulan hamur. 4- Balta, keser gibi aletlerin çivi/kazık çakmaya yarayan küt arka kısmı.

KÜLTEK: 1- Kalın. 2- Şişman.

KÜLTEMEĞİ: Kül dökmek amacıyla kullanılan, evin arka kısmına açılan pencere.

KÜLÜK: 1- Balyoz, taş kırma aleti. 2- Bir tür başlık, baş süsü. *Ör:* Aşık İfşani'den: İnsan ol da ellik olma/Kel başlara terlik olma/Zurbahan ol külük olma/Rüzgar seni savurmasın. 3- Tavuğun kuluçka olması durumu. 4- Boynuzu olan keçi.

KÜLÜN: 1- Oyuk, çukur. 2- Büyük kap.

KÜLÜNG: 1- Pişmiş topraktan yapılma su borusu. 2- Tek parça taştan oyularak yapılan, pınarın suyunun içine aktığı hazne.

KÜLÜNK/KÜLÜK: Çekiçle balyoz arası büyüklükte, taşkıran. *Ör:* Ferhat olup külüngünü atıp ta.

KÜLÜR: Bezelye, tanesi yenen bir bezelye türü.

KÜLÜRSÜZ: Mısır unundan yapılma börek.

KÜLVE: Tandır veya sobada, ateşin yanması için gereken havanın gitmesini sağlayan delik/boşluk.

KÜMBÜL: Kambur.

KÜME: 1- Grup. 2- Cevizli sucuk. 3- Kırmızı topraktan yapılan yoğurt veya ayran taşıma kabı.

KÜMELTİ: Toplanıp üst üste yığılmış küçük meyve veya küçük taş vb. gibi şeylerin yığını.

KÜMRÜK: Kırık testi. Ağzı kırılmış toprak testi. *Ör:* Tarlaya getirecek bu kümrüğü mü buldunuz kızım?

KÜMÜK: Küçük ve basık burun.

KÜMÜRTLEK: Kıkırdak.

KÜN: 1- Gün, bir gün. 2- Saman tozu.

KÜNC: Köşe.

KÜNCÜ: Susam.

KÜNDE: Her zaman, sürekli, her gün, hep, daima. *Ör:* Ayağı alıştı, künde bize gelir.

KÜNDE GÜZELİ: Hiç çalışmayan, sürekli keyif yapıp hayatın tadını çıkartan.

KÜNGE: 1- Odun/ahşap kesmeye dayalı işleri yaparken ortaya çıkan odunsu atık maddeler. 2- Kurutulup ezilmiş hayvan dışkılarının, hayvanın ahırda yemediği odunsu bitkilerle karıştırılmasıyla elde edilen, yanıcı özelliği yüksek yakıt malzemesi. 3- Yakacak yapmak için kurutulmuş ve ufalanmış hayvan dışkısı. *Ör:* Küngeleri sobaya atar atmaz hemen tutuştu. 4- Yemek/ekmek kırıntıları.

KÜNGÜRE: Çorap ve eldiven dokumasında bir motif.

KÜNK: 1- Kış mevsimi boyunca, hayvanların tutulduğu ahırda ve koyun yataklarında biriken ve hayvanların ayağı altında sertleşen kalın gübre tabakası. 2- Su kaynağının üzerine yapılan sert beton. 3- Düz, ince kaya parçası.

KÜNKÜÇ: Hafiften kambur olan.

KÜNKÜL: 1- Kakül. *Ör:* Künkülünü sağdan ayırmış. 2- İbik, horoz/tavuk ibiği. 3- Horoz, at gibi hayvanların başlarında bulunan ve yana yatmış tüy ve kıllar. 4- Bazı kuşların tepesindeki sorguç.

KÜNKÜMEK: Pörsümek. Eskimek.

KÜNT: 1- Güçlü, kuvvetli. 2- Dayanıklı, sert ve pehlivan yapılı. 3- Ekmek yaparken, hamur teknesinden kopartılıp yuvarlanarak toparlak biçim verilen, bir ekmeklik hamur topağı/yumağı. *Ör:* Bir leğen hamurdan tam yüzelli künt çıktı. *Bkz.* PAZI. 2- Yoğrulup dinlenmeye bırakılmış hamur yığını.

KÜNTELİ/KÜNDELİ: 1- İriyarı. 2- Şişman. 3- Cüsse.

KÜNTÜRE: Irmak, çay veya derenin kıyılarını aşındırıp toprağı götürerek erozyona neden olmasını önlemek için su kıyılarına ağaçlar, taşlar ve çalılarla yapılan bir tür sıralı set.

KÜP: Baltanın küt ve topuz biçimli arka kısmı.

KÜP/GÖP: 1- Fazla, çok. 2- Uzun süre.

KÜPBAŞ: Koca kafalı, büyük başlı.

KÜPECİK: Küçük küp, toprak tepsi.

KÜPGIRAN: Gelincik çiçeği.

KÜPLEĞİ: Kazma, balta gibi aletlerin sap takılan deliği. *Ör:* Sapı biraz daha incelt, yoksa küpleğiye girmez.

KÜPMEK: 1- Baş ile veya hayvanın boynuzla hafifçe vurması. 2- İnsanın veya hayvanın ayağının çukura düşmesi, düşüp tökezlemesi.

KÜPSÜNMEK/GÖPSÜNMEK: 1- Çoksunmak, fazla ve çok bulmak. 2- Birinin bir yönünü beğenip üstün tutmak.

KÜPÜ/KÜPTÜ: Baltanın arka kısmı, keskin olmayan küt yanı. *Ör:* Baltanın küpüsüynen vurdum.

KÜPÜL: Üzerinde buğday, çir vs. kurutulan, harmanda ayrılan buğdayın üzerine yığıldığı, her türlü sergi işinde kullanılan, dokuma tezgahında ince dokunmuş bir sergi, savan. *Ör:* Küpül delikmiş, buğday yere döküldü.

KÜPÜ YUYUP GÜNE KOYMAK: Her türlü fenalığı, kabahati yapıp, sonra da masum görünmek.

KÜR: 1- Sert kar yığını. 2- Aşırı sıcakta, sürüdeki koyunların, başlarını birbirinin altına sokarak sımsıkı bir araya toplanması. *Ör:* Davar bugün de saat 11 demeden kür oldu.

KÜRÇÜK/KURÇİK: Tavuk, kaz gibi kümes hayvanlarının kalbi.

KÜRDÜKMEK: Dişi köpeğin çiftleşme dönemi geldiğini belli etmesi, erkek köpek istemesi.

KÜRECİ: Demirci.

KÜRELEMEK: Ağır bir şeyi kaldıraç vb. yardımıyla ittirmek veya yuvarlamak.

KÜRELMEK: Çoğalmak. *Ör:* Bir kök ektim, hemen kürelmiş.

KÜREN: Sürü.

KÜRİK: Kara-kuru ve zayıf.

KÜRKÜRÜ: Hindi.

KÜRMÜK: Yumruk.

KÜRNEMEK: Tavuk, hindi vb. kanatlı hayvanların küllük, çöplük gibi yerlerde yatarak ayakları ve kanatlarıyla üzerlerine toz toprak atması.

KÜRRE: Küçük kulaklı koyun.

KÜRTME: Tekme. *Ör:* Dikkat et, eşeğin kürtmesini yeme.

KÜRTÜK/KURTUK: 1- Kuytu yerlere biriken veya kalın, sertleşmiş kar yığını. 2- Donmuş kar, buz. 3- Donmamış kar yığını. 4- Yüksek dağ zirvelerinde veya güneşin etki edemediği bazı yerlerde önceki seneden kalan kar yığını. 5- Karların doldurduğu çukurluk yer.

KÜRTÜKLEMEK: Karın yağarak veya rüzgarda savrularak çukur yerlere dolup sertleşmesi.

KÜRTÜN: 1- Yazın ilk aylarına kadar erimeden kalan sertleşmiş kar yığını. *Ör:* Dağın guzunda kürtün kalmış. 2- Yüzeyi donmuş, altı yumuşak kar. 3- Kar fırtınası. Karları da kaldırarak savuran fırtına. 4- Fırtınayla, rüzgarla gelip yol kenarlarına, çatılara, çukurlara ve belli yerlere birikmiş kar yığını. 5- Semer. Hayvan semeri. *Ör:* Katırın kürtününü bağlayıp üstüne atladı gitti.

KÜRÜ: 1- Bir yaşını geçmiş eşek yavrusu. 2- Bir yaşını geçmiş at yavrusu.

KÜRÜK/KÜRRÜK: 1- Küçük ve kısa burunlu kişi. 2- Sıpadan daha büyük, 1 yaşını geçmiş eşek yavrusu. *Bkz.* KİRİK. 3- Kimin malı olduğunu göstermesi için kulağına belli biçimlerde kesik atılmış davar. 4- Sapı veya tutacak yeri ortalamadan daha kısa/küçük olan eşya. *Ör:* Bu körelmiş, kürük saplı bıçağı getir. 5- Küçük. 6- Topraktan yapılma, içinde 17-22 kilo tereyağı veya kavurma üç yıl süreye kadar saklanabilen kap.

KÜRÜL: Ham, olgunlaşmamış bezelye.

KÜRÜLMEK: Büyümek, gürleşmek.

KÜRÜMEK: 1- Yerde yığılı veya serili şeyi, kürek veya başka bir araç kullanarak ittirerek bir yere toplamak/sürmek. 2- Ağaçtan yapılmış bir tür sıyırgaçla toprak damların üstünden kar veya ahırdan hayvan pisliğinin kürünmesi, sıyrılması, itilerek bir yere toplanması. *Ör:* Ahırın üzerinde bir metre kar var, tavan çökmeden karı kürüyelim.

KÜRÜN: 1- Hayvan yemliği, özellikle büyükbaş hayvanın yemesi için yem konulan, tahtadan yapılma bölme/yer. *Ör:* Çok obur bir inek; kürünü hiç boş kalmıyor, gene de sürekli böğürüyor. 2- Pınarın/çeşmenin aktığı yerde suyun birikmesi için konulmuş, oyulmuş ağaçtan, oyulmuş büyük taştan veya betondan yapılma minik gölet, çeşme yalağı. *Bkz.* KURUN.

KÜRÜŞ: Sakar. Sakarlığından dolayı kırıp döken.

KÜRÜŞMEK: Hastalanıp büzüşmek.

KÜRÜTGÜ: Kar kürümede kullanılan bir tür kürek, kar kürüyeceği. *Ör:* Kürütgümün sapı kırıldı.

KÜRÜZ: 1- Kulakları küçük/kısa olan keçi. 2- Boynuzsuz keçi veya koyun.

KÜSEGEN/KÜSEĞEN/KÜSEYEN: Alıngan, küsmeye eğilimli. *Ör:* Aman, bu küseğenle konuşurken dikkat edin.

KÜSEK: Küsmüş kimse.

KÜSGİ/KÜSGÜ: Sırık. Ağaç dalından yapılma sırık.

KÜSKÜ/KÖSKÜ/KÖSGÜ/KÜSGÜ/KÜSKİ: 1- Kapı sürgüsü. *Bkz.* KÜSSÜK. 2-Kaldıraç, manivela. Ağaçtan yapılma, sivri uçlu kaldıraç odun. 3- Kaldırılan şey. *Ör:* Bu çuval küskü gibi ağırmış. 4- Büyük ve kalın sopa. 5- Nazar veya büyü olduğuna inanılan yere veya kişiye duman verme işlemi veya verilen duman. 6- Ağır, ağırlık.

KÜSSÜK: Kapı sürgüsü. *Bkz.* KÜSKÜ.

KÜSÜK: 1- Ağaçları yarmaya yarayan sivri uçlu kalın demir. 2- Manivela. Ağır taşı veya ağacı kaldırmada kullanılan bir tür demir manivela. 3- Kapının açılmaması için arkasına konan ağır ağaç veya demir.

KÜSÜNÇ: Küskünlük, dargınlık. *Ör:* Bitirin artık bu küsünçlüğü.

KÜŞBER/KÜSBER: Peynir suyu kaynatılarak elde edilen ve istenildiğinde kurutularak saklanan çökelti madde. Bu madde yufka ekmeğe dürüm yapılarak yenildiği gibi, börek yapımında da kullanılabilir veya süt karıştırılıp ısıtılarak da yenilebilir.

KÜŞKÜR: Ucunda yapraklar bulunan küçük dal/çubuk. *Ör:* Bir kucak küşkür kırıp getirdi.

KÜŞLEME: Koyunun sırt bölgesinde bulunan yağsız ve sinirsiz et.

KÜŞNE/ KÜŞNÜ: Burçak.

KÜŞÜM: Tasa, kaygı.

KÜŞÜMLEMEK: İrkilmek.

KÜŞÜMLENMEK: 1- Utanmak, çekinmek. 2- Mahcup olmak. Bir şeyi yapmaya yüzü olmamak. *Ör:* Bana o kadar çok iyiliği oldu ki, ondan artık bir şey istemeye küşümleniyorum.

KÜT: 1- Kötürüm, felçli, sakat. 3- Keskin olması gerekirken keskin olmayan, sivri olması gerekirken sivri olmayan. *Ör:* Kazma kayaya çarpıp kütleşti. 4- Belden aşağısı tutmayan. 5- Tandır ateşinin üzerine hamur topağının düşmesiyle közler üzerinde pişen, közlerin biçimini alarak yamru-yumru olan ekmek. *Ör:* Atasözü: İte küt, sahibinin hatırı için. 6- Yaşı ilerlediği halde yürüyememiş çocuk.

KÜTBELEK: Boyu eninden çok az fazla olan. Eniyle boyu neredeyse eşit olan.

KÜTE: Acur, acur hıyarı.

KÜTMEK: 1- Tabure, tahtadan yapılan oturak. 2- Kalın ve kısa odun/kütük.

KÜTMEN: Sedir, oturak, kerevet.

KÜTMÜK: 1- Hayvan tekmesi. 2- Kütük, kısa ve kalın kereste.

KÜTÜM: Yalnız, kimsesiz.

KÜTÜR: Mısır ekmeğinin ortası.

KÜTÜRME: Tıka basa, silme doluluk durumu. *Ör:* Çanağı kütürme arpayla doldurup atın önüne koydum.

KÜTÜZ: Tıknaz, kısa boylu ve şişman.

KÜVEÇ: Ahşap kap-kacak.

KÜY: 1- Kavga. 2- Abartı, palavra. *Ör:* Her zaman küy atar o.

KÜYCÜ: 1- Palavracı. 2- Abartan.

KÜZ: Sonbahar.

KÜZE: Ağaçtan yapılmış su kabı.

KÜZECİ: Su dağıtan, sucu. *Ör:* Sen bu işçilere küzecilik yapacaksın, su dağıtacaksın.

KÜZGÜ: Ayna. *Bkz.* GÖZGÜ.

KÜZÜ: Yer tezgahında, iplerin belli bir sırada ve düzende nakış/şekil oluşturacak biçimde bağlandığı çubuk.

KÜZÜRÜK: 1- Kıtır kıtır, kıkırdak halde olan. 2- Kavrulup kıkırdak haline getirilmiş kuyruk yağı. *Ör:* Küzürüklü yumurta çok güzel olur.

-L-

LAF DÖKMEK: 1- Çok iyi konuşmak. Hitabetiyle hayran bırakmak. 2- Allem kalem edip dil dökerek ikna etmek. 3- Çok ve sürekli konuşmak. 4- Baş başa verip uzun süre karşılıklı konuşmak.

LAGAR: Zayıf.

LAĞ: Alay, dalga. *Ör:* Benimle lağ geçti.

LAĞLANMAK: 1- Böbürlenerek, hafiften aşağılayarak dalga geçmek, alaya almak. 2- Alay ederek, aşağılayarak taklit etmek. *Ör:* Köyde herkes bizim halimize lağlanıyor. 3- Küçük görmek, küçümsemek.

LAK/LA(K)H: Kayısı kurusu.

LALAÇ: Dengesiz hareketlerde bulunan. Hareketleri dengesiz kimse.

LALE: Köpeğin boynuna takılan çivili tasma.

LALIK: 1- Konuşamayan, ahraz. *Ör:* Lalık Hasan'ı sonunda onun gibi bir kızla everdiler. 2- Kekeme.

LALTAK/LATAK: Islak, çok ıslanmış.

LAMLI: Buğdaydan ayrılmış saman yığını.

LANGIRDAK: Çok ve boş konuşan. Geveze.

LANGURUZ: 1- Patavatsız, langır-lungur konuşan. 2- Görgüsüz, incelmemiş, kaba.

LAP: Yaş incir. *Ör:* Bir kase lap yedik.

LAPÇİK: 1- Takunya. 2- Terlik.

LAPÇİN: Takunya.

LAPPİK/LAPBİK: Eğri ve eğimli olmayan, düz.

LARHANA: Lahana.

LARPITMAK/LARPIDAN: 1- Büyükbaş hayvanların bir anda çıkardıkları ve yere düşerken 'larp' sesi çıkartan dışkı kütlesi. *Ör:* İnek larpıttı, üzerime sıçrattı. 2- Bir sözü, bir eşyayı hiç çekinmeden, tereddüt etmeden ortaya koyuvermek.

LAŞ: Dudak.

LAŞIYAN: İri ve kalın dudaklı. *Ör:* Laşıyan bir pazarcıdan iki kilo yün aldım.

LATA: Toprak ve taş karışımı bulunan, saf olmayan kaya tuzu.

LAVGAR/LAĞUGAR/LAĞGAR: Ciddiyetsiz, laubali.

LAVULDAMAK: 1- Bet bir sesle bağırarak çevreyi rahatsız etmek. 2- Kalın sesli erkeğin bağırıp çağı a ak, küfürler ederek çevreye rahatsız ık vermesi. *Ör:* Her gece içip içip lavulduyor.

LAZOTU/LAZOT/LAZUT: Mısır.

LEC: Kavga, ağız kavgası. Sert tartışma.

LEC YAPMAK: Kavga etmek, ağız dalaşı yapmak.

LEÇE/LEÇELİK: Volkanik kayaların bulunduğu, taşlık alan. *Ör:* Evini yapmak için leçeden taş getirdi.

LEÇÇE: Yüz, çehre.

LEÇER/İLEÇER: Reçel.

LEĞME: Karların erimeye başlamasıyla bazı yerlerde biriken sulanmış kar.

LEHDESİZ/LEHTESİZ: Kaba, patavatsız.

LEHLEMEK: Yorulmak. *Ör:* Sana laf anlatırken lehledim.

LEK: Pirinç tarlasını sulama işi.

LEKE: Korkak, yüreksiz, ödlek.

LEKEN: Karda batmamak için ayaklara takılan geniş ayaklık.

LEKİM: 1- Yüzme. 2- Yüzerken atılan kulaç. *Ör:* İki lekim atıp kıyıya ulaştı.

LELEZ: Avanak, aptal.

LELİNCİ: 1- Dilenci. 2- Muhtaç. *Ör:* Köyde herkes aslında lelinci durumda.

LENGER: 1- Genellikle bakırdan yapılan köşesiz, yuvarlak tepsi. 2- Yuvarlak fötr şapka.

LEPE: 1- Bulgur pilavının az sulu kalacak biçimde pişmiş hali. 2- Lapa.

LEPEÇ: Ezik, eziklik.

LEPELEK: 1- Tül. *Ör:* Ayşe, odanın penceresine lepelek çekmiş. 2- İnce ve hafif.

LEPPİK: Yassı ve yuvarlak taş.

LEVLEK: Yenen bir mantar türü.

LIGIRT: Balçık.

LIĞ: 1- Alüvyon. 2- İnce çamur katmanı. *Ör:* Selden sonra tarlayı lığ kaplamış. 3- Suyun dibine çökmüş ince kum. 4- Bataklık. 5- Elle, ayakla veya bir etkenle yuvarlanarak küçük ve yuvarlak biçim almış çamur veya hayvan dışkısı.

LIĞARS: Kesilen hayvanın kaslı yerlerine ait olmayan, yağla karışık gevşek et.

LIĞÇOR: 1- Kirli, pasaklı. 2- Pinti.

LIĞLAK: 1- Yuvarlak. *Ör:* Lığlak bir taş alıp kargaya fırlattı. 2- Meyilli. Aşağı doğru eğik.

LIĞLAMAK: 1- Eliyle veya ayağıyla bir şeyi yuvarlamak veya yuvarlayarak/döndürerek yuvarlak bir şekil vermek. 2- Yere çömelmek veya yıkılmak. 3- Su alıp yumuşayan toprağın çökmesi. *Ör:* Derenin kıyısındaki yar gürültüyle lığladı.

LI(K)HAS: Sulu, ıslak.

LINK/LING: Atın, biniciyi rahatsız edecek, hoplatacak tarzda sarsarak, silkelenerek yürüme biçimi.

LIPBIZ/LIPIZ: Çıplak. *Ör:* Çocuk akşama kadar sokaklarda lıpız geziyor.

LIPIZ: Saçı olmayan, kel.

LİĞ: Yere çakılan, büyük demir çivi.

LİKLİK: İnce ve uzun.

LİKLİKİ: Hızlı hareket eden. Hızlı yürüyen.

LİNGİRDEMEK: Sallanmak. *Ör:* Kazanın kulpu lingirdiyor, düşmeyen şunu yerine lehimle.

LİP: Tam uyan, tam oturan, tam denk gelen.

LİPŞİRİK: Ufak-tefek kişi.

LOBUT: 1- Şişman ve iri. 2- Büyük değnek. *Ör:* Elimdeki lobut bile iti kaçırmaya yetmedi. 3- Kaba-saba, hantal.

LODA: 1- Islanmaması için toprağa gömülen saman. 2- Tanesinden ayrılıp yığılmış saman.

LODALAMAK: Kışın ve yağışlı zamanlarda bir dam veya ev içine alma olanağı bulunmayan samanın toprağa gömülmesi.

LODO: Büyük ot yığını.

LODUR: 1- Asosyal, içine kapanık. 2- Cimri.

LOĞ: 1- Yuvarlak, silindirik yuvarlak. 2- Toprak damların toprağını su akmasına karşı sıkıştırmak, sertleştirmek için kullanılan, iki yanında demirden veya ağaçtan sap sokup çekmek için delik bulunan büyük, silindirik, yuvarlak taş. *Ör:* Yağmurdan önce dama loğ çekmem gerekiyor. *Bkz.* YUVAK. *Bkz.* YUVGU.

LOĞCAK: Dam üstündeki loğu çekmek için iki yanındaki oyuklara takılan ağaçtan veya demirden yapılma çekme gereci. *Bkz.* LOĞDUR.

LOĞDUR/LODUR: Loğu çekmek için kullanılan, ağaç veya demirden yapılma, loğun iki yanındaki oyuğa takılarak çekilen 'U' biçiminde alet.

LOĞLAMAK: 1- Yağmur veya kar yağdığında evin içine su akmaması için damdaki toprak zemini sertleştirmek amacıyla, loğu ileri-geri hareket ettirmek. 2- Yuvarlamak, bir şeyi iki elin arasında ya da sert, ağır bir cismin altına alarak yerde yuvarlayarak genellikle uzun ve yuvarlak bir biçim vermek. *Ör:* Toz-toprakla karışık kirlerini boynunda loğlayıp loğlayıp yere attı.

LOĞLANMAK: 1- Çürümeye yüz tutmak. 2- Meyvenin zamanla kokuşması, suyunu çekmesi.

LOĞLAZ: Somun ekmeğin üzerine sürülen un ile karıştırılmış su.

LOĞLUK: İp makarası.

LOĞUSA DÜĞÜMÜ: Doğum kadını ve bebeğini kötü etkilerden, nazardan ve 'al garısından' korumak amacıyla bir ipe veya uzun beze 20 veya 40 düğümün atılıp, ipin anne ve çocuğun yattığı yatak çevresine dolanmasından ve belli bir süre düğümlerin çözülmesinden oluşan inanış/korunma eylemi. *Ör:* Amanın, bu bebek çok güzel; nazar gelir, al gelir! Hemen lo(k)hsa düğümü yap.

LOĞUZLAMAK: Gönlünü almak.

LOLAZ: Börülce. *Ör:* Biraz lolaz toplayıp eve getirdim.

LOLU/LOLO: Erkek cinsel organı.

LOM: Kaldıraç, manivela, küskü. Ağaçtan veya demirden yapılma, büyük taş, kesilmiş iri ağaç gibi şeyleri hareket ettirmede kullanılan kaldıraç.

LOP: Kilim.

LOPURDAMAK: Şişman kimsenin yürüyüşü.

LORD: Çökelek.

LORU: Çok yiyen, obur.

LOŞ: 1- Düğün yemeği. *Ör:* Bizim köyde her düğünün loşunu Hasan yapar. 2- Birbirine karıştırılan yemekler. Yemeklerin birbirine karıştırılmış hali.

LÖÇ/LÖC: 1- Islak. 2- Suya doymuş. 3- İddialaşmak. 4- Kavga, ağız dalaşı.

LÖĞÜN/LÖGÜN: Toprağın ayaklar altında çiğnenip sertleşmesi. *Ör:* Harman yerini löğün ettik, sapı getirin artık.

LÖK: 1-Devenin yedi yaşını geçmiş erkeği, büyüğü. 2- Yavaş, ağır. Hızlı olmayan. 3- Çok sulu. *Ör:* Ayakkabım lök lök oldu. 4- İsraf, savurganlık. 5- Devenin yürüyüş biçimi. 6- Büyük, iri. 7- Delinmiş kap-kacağın deliğini kapatmak için lehim.

LÖKLEMEK: 1- İsraf etmek, savurganlık yapmak. 2- Bir yiyeceği veya malzemeyi başka bir şeyin üzerine, örneğin tereyağını ekmeğin üzerine gereğinden çok fazla sürmek. 3- Deve yürüyüşü denen biçimle yürümek. *Ör:* O kız lökleyerek yürüyor.

LÖKÖĞ: Ağırlığı, saygınlığı olan, ağırbaşlı.

LÖLÜK: 1- İçine kıyma, patates, soğan, pancar yaprağı vb. konulan ve sacda yapılan bir tür börek. 2- Yuvalama veya yuvarlama da denilen bir yemek.

LÖNGÜRDEMEK: Deve gibi yürümek.

LÖNGÜRDEK: Deve gibi lök lök yürüyen. *Ör:* Oğlum, yanına yakışmıyor o löngürdek kız.

LÖS: 1- Uyuşuk. 2- Ağır, hantal. *Ör:* Koskoca tarla bu lös işçilerle ne zaman biter?

LÖSTÜR: Şişman.

LÖŞ: 1- Çok ıslak. 2- Gelişmemiş, zayıf.

LUKLUK: Misket oyununda açılan çukur.

LÜL: Undan yapılmış tavuk yemi.

LÜLE: Sivri.

LÜLEHİN: İbrik.

LÜLEMEK: Ucunu sivriltmek, yontmak. *Ör:* Babam kurşun kalemimi bıçağıyla lüledi.

LÜLÜK: 1- Suyun aktığı musluksuz boru. 2- Çaydanlığın su akan yeri. 3- Deriden yapılma çalgı aleti tulumun üflenen kısmı.

-M-

MA: Kayalarla çevrili, çıkışı olmayan veya ilerlemenin çok güç olduğu yer. *Ör:* Yolumuzu kaybedip bir maya düştük.

MACARA: İrin, cerahat.

MACARGA/MACARKA: Sap veya ot taşımaya yarayan, üstü açık ve büyük, ahşaptan yapılma, kafes biçimli bir tür tekersiz römork.

MAÇÇA: 1- Yara. 2- Dert. 3- Pis.

MAÇÇALI: 1- Pislikli. 2- Sürekli öksüren. Öksürüklü. *Ör:* Namazda maççalı birinin kesik sesleri dışında ses çıkmıyordu. 3- Hastalıklı. 4- Çıbanlı, çıban çıkmış olan kimse.

MAÇU: Şişman.

MADA: İştah.

MADALI: İştahlı.

MADI: 1- Perişan. 2- Dalga geçilen, maskara. 3- Kötü haldeki, beter durumdaki.

MADIK: Madımak. Madımak bitkisi. *Ör:* Yoğurtlu madık yemeğine bayılırım.

MADIRGA: 1- Taş kırmaya yarayan, kısa saplı hafif balyoz. 2- İri çekiç.

MAĞ: Damı, tavanı tutan kalın dam direği. *Ör:* Ninem, mağa bir çivi çakıp, kuruttuğu fasulyeleri astı.

MAĞ/MAĞA: Kerpiç veya ağaçtan ev yaparken, tavandaki tüm ağaçları tutması için kolon niyetine konulan kalın ve uzun ağaç.

MAĞAT/MAĞATCAMA: Meğer, meğerse. *Ör:* Biz çok iyiler sanıyorduk, mağat boşanmanın eşiğindelermiş.

MAĞAZU: Samanlık. Hayvan yemi konulan/depolanan yer.

MAĞIŞ: Dişi domuz.

MAĞLATA: Gürültü-patırtı.

MAĞU/MAVU: Turkuaz rengi, açıkmavi.

MAĞSIZ/MAĞSUZ: Şakacıktan. Yalancıktan. Gerçek olmaksızın yapılan.

MAKTANMAK/MA(K)HTANMAK: Kendini övmek, böbürlenmek.

MAK(H)AT/MAKAT: Oturma odasında, tahtadan yapılan, duvara ve yere sabitlenmiş oturak, bir tür somya, divan. *Ör:* Dedemle Ali emmi makatta saatlerce oturup gençlik anılarını anlattılar.

MAL: 1- Salak, aptal, düşünme ve idrak yeteneğinden yoksun. *Ör:* Bu çoban malın teki; sürüyü kurda kırdırır. 2- Büyükbaş evcil hayvan.

MALAK: 1- Manda yavrusu. 2- Yalnız.

MALAK BAŞINA: Yapayalnız, yalnız başına.

MALAKTA KALMAK: Açıkta, ortalıkta kalmak.

MALAMA/MALAĞMA/MALAMGA: 1- Yaba ile sap savrulması sırasında rüzgarın en uzağa uçurduğu, harmanın dışına taşabilen samanın en önceki kısmı. 2- Harmanda döğenle ezilip ufalanmış buğday başaklarının, henüz saman ve buğdaya ayrıştırılmamış hali.

MALAMAT: Ortaya düşmek, elaleme rezil olmak durumu. Bazı özel durumlarını düşüncesizce ortaya yaymak. *Ör:* Bu hareketiyle elaleme malamat oldu.

MALAMORTA: Rastgele, uluorta.

MALAY: Delikanlı, oğlan.

MALAZ: Bataklık. *Ör:* Eşek, su içeyim derken malaza batmış.

MALBAK: Çay kaşığı.

MALDUZ/MALDIZ: İçinde köz bulundurulan ve bu şekilde kullanılan mangal.

MALGADIN/MALGADUN: Baykuş. *Ör:* Malgadınları öldürdünüz, ortalığı fare kapladı.

MALGELİNİ: Sansar.

MALIK: Arabada, boyunduruk kayışını tutan ağaç çivi.

MALIZ: Dalında çok fazla olgunlaşıp iyice yumuşamış kayısı.

MALSINMAK: Sahiplenmek. Kendi malı gibi saymaya niyetlenmek.

MALUĞ/MALUK: Öküzün boynuna geçirilen boyunduruğun çıkmasını önlemek için ucuna takılan sivri ağaç vida/çivi.

MAMALAMAK: Kızmak. *Ör:* Babam gene mamaladı.

MAMRAK: Merdivenle çıkılan katlar arasında bulunan kapak veya kapaklı geçiş.

MANAK: Katlanmış yufka. Yemek yerken kaşık iyeti e kullanmak amacıyla yufkanın katlanması. *Ör:* Kaşıkları yıkamadım, ekmeği manaklayıp ye.

MANCA: 1- Sulu yemek. 2- Çorba. 3- Çoban salatası. 4- Pancar.

MANCARAK: Kertenkele.

MANCINIK: Kanatlı dış kapıların sağlam kapatılması ve zorlamalara karşı sağlam durması için arkasına sürülen sert ve uzunca ağaç.

MANDI: 1- Şifalı su. İçenin tüm dertlerinden kurtulacağına inanılan su. *Ör:* Allah mandı şifası versin. 2- Ölümsüzlük suyu, bengisu.

MANDIZ: 1- Gaz lambası.

MANDUZ/MANDIZ: 1- Mangal. 2- Izgaralı köz saklama kabı.

MANGAL: Köz ocağı.

MANGAŞ/MANGAS: Cımbız.

MANGAŞAK/MANGAŞIK: Uyuşuk, hareketsiz. *Ör:* O mangaşak oğlanı yanınızda götürmeyin, sizi yolda yavaşlatır.

MANGIRDAMAK: Hayvanın bağırarak ses çıkarması. *Ör:* Sulanma zamanı gelir gelmez inekler mangırdamaya başlar.

MANGÖZ: Tahta bölmeler biçiminde yapılmış tahıl ambarı.

MANIK(H)/MANIH: Kedi yavrusu.

MANIT: Saf, salak. Aklı bir şeye ermeyen. *Ör:* Ne kadar iş bilmez insan bunlar; kız istemeye Manıt İzzet'i götürmüşler.

MANMAK: 1- Boyamak, boyaya yatırmak. 2- Suya sokmak/batırmak.

MANTI: Sapsız bıçak, bıçağın metal bölümü.

MANTIZ: Izgara. Mangal.

MANTUŞ: Ağırkanlı, yavaş hareket eden.

MANUS: Her yeri beyaz olan koyun. *Ör:* Manus koyunumu çok seviyorum.

MAPLAK: Ateş küreği.

MARAN: At arabasının veya öküz arabasının tekerlerinin çevresine takılan demir halka.

MARANCI: At arabası tekeri yapan usta. *Ör:* Kırılan tekeri marancıya götürüp yaptırdım.

MARDABAŞ: Yaramaz, haşarı, zararlı. *Ör:* Çocuğu hep mardabaşlık yapıyor ama görmezden geliyor, dur demiyor.

MAR(K)HAMA/MAHREME: 1- Bir tür peşkir, havlu. 2- Kadınların baş ve omuzlarına attığı işlemeli büyük örtü.

MARKUÇ: Hortum.

MARLAMAK: İtiraz etmek, karşılık vermek. Karşı gelmek.

MARSIK: Tam tutuşmamış, alev almamış, ateşle temas edip is çıkartan odun veya kömür. *Ör:* Yaş odun marsık kalır demiştim sana. 2- Odun kömürü.

MARSUĞAN EŞEĞİ: Enayi, herkes tarafından kullanılan bir yapıda olmak. *Ör:* Gelen geçen sırtına biner, marsuğan eşeği gibidir. Buradaki 'marsuğan'ın, 'Merzifon' sözcüğünün bozulmuş biçimi olması güçlü olasılıktır.

MART: Birey, kişi. *Ör:* Sen öncelikle eşini bir mart olarak görmeyi denemelisin.

MARTA: 1- Alenileşmiş, gizliliği kalmamış. 2- Değerini yitirmiş olan.

MASERE/MESERE: Elde pekmez yaparken dut sıkmaya yarayan tahta araç.

MASIRA: Bostanda yeni büyüyen taze ve küçük hıyar.

MASSA: Uzun değnek/sopa. *Ör:* Kürtüğün kalınlığını sınamak için eline bir massa alıp kara sapladı.

MASTA: Ucu çivili sopa/değnek.

MAŞALA: Bostan yeşilliğinin hem çevresinin belirlenmesi hem de sulanırken suyun kaçmasının önlenmesi için çevresinde toprakla yükseltilmiş düzenek. *Ör:* Biber ekmiş ama maşala yapmamış.

MAŞARA: Sebze ekilen yer.

MAŞTA: Düğünü duyuran kişi.

MATAH/MATA(K)H: Elinde var olan, ürettiği, sahip olduğu şeyler.

MATÇA: 1- Pislik. 2- Pis yara.

MATÇALI: Pis.

MATIF: Yaşlılık. *Ör:* Sen görmeyeli ne gadar da matıflamışsın.

MATIFLAMAK: Bunamak.

MATUR: 1- Sesi çok güzel olan. 2- Hoş, latif. 3- Güzel, yakışıklı.

MATURLUK: Güzellik.

MAV(Ğ)ANA: Çok şişman.

MAVIR: Kötü koku.

MAYAK/MAYA(K)H: 1- Deniz feneri. 2- Örnek alınacak, kendine kılavuz yapılacak özellikte kimse. 3- Yolun iki yanında dikili olan ağaçlar.

MAYALIK: Sütünden yararlanmak amacıyla satılmayan iyi cins inek.

MAYAMANDA: Berbat.

MAYAMANDA OLMAK: Berbatolmak, batmak, kirlenmek.

MAYDURUK: Topal. *Ör:* Akşamlara kadar mayduruk döndüreceğine biraz dersini çalışsaydın zayıf almazdın.

MAYI/MAYU: Topaç.

MAYIS: 1- Kurumamış, yaş durumdaki büyükbaş hayvan dışkısı. 2- Yabani çilek.

MAYIS DÖKMEK: Ahırda veya belli bir bölmede biriktirilen büyükbaş hayvan dışkısının su ile ıslatılıp karıldıktan sonra kasnak denilen yuvarlak kalbur tahtasına konulup ayakla çiğnenmek suretiyle kalıptan çıkartılıp yakacak amaçlı kurutulması işlemi. *Bkz.* GASNAK VURMAK.

MAYMACAN: Ayakları arasındaki aralık gereğinden/normalden fazla olan. *Ör:* Bu maymacanı takıma almayalım, bu ayrık bacaklarla topa bile vuramaz.

MAZA: Dükkan.

MAZAK: 1- Arı kovanının bir mevsim içinde ikinci kez oğul vermesi olayı. *Ör:* Maşallah, Ali'nin yedi arısı mazak vermiş. 2- Yaşı gelmeden azan, çiftleşmek isteyen ve bu amaçla tosun ve öküzlerle kendince kavga eden erkek dana. *Bkz.* MIZGIÇ. 3- Çivi. Ağaçtan yapılma çivi. 4- Olgunlaşmamış sert meyve. 5- Cüce. Kısa boylu. *Ör:* Karısının yanında mazak kalıyor.

MAZI: 1- Meşe ağacının meyvesi veya küçük fidanı. *Ör:* Topladıkları mazıyı ocağın közünde patlatıp yediler. 2- Börtü böceğin girmemesi amacıyla dört direk üzerine kurulmuş kiler. 3- Dingil. 4- Kilim dokuma tezgahında bulunan kalın ağaç.

MAZMAN: Kıldan ip büken kimse.

MAZU: Kağnıda karşılıklı iki tekerleğin bağlantısını sağlayan uzun ve kalınca ağaç.

ME: İşte burada, al. *Bkz.* MEH.

MECİ: İmece çalışması için gelen, çalışmaya katılan kişi. *Ör:* Hangi dağda kurt öldüyse, Hasan da meciye geldi.

MEÇ: Küçük ağaç dalı, filiz, sürgün.

MEDEK: Dişi manda.

MEĞDE: Moral, neşe, huzur, ferahlık.

MEĞEL/MEGEL: 1- Kazma. Küçük kazma. *Ör:* Harık eşerken meğeli taşa vurup kırdı. 2- Çapa. 3- Sürünün yaylım arasında gündüz dinlendirilmesi.

MEĞEL ASMAK: Önemsemek, değer vermek.

MEĞELSİMEK: Önemsemek, değer vermek.

MEĞSİNMEK: Ciddiye almak, önemsemek. *Ör:* Köylü artık davarcılığı bırakıp, besiciliği meğsindi.

MEH: 'Al, buyur' anlamında bir sunma sözü. *Bkz.* ME.

MEKE: Mısır bitkisi.

MEKİR: 1- Başbelası, kötülüğü dokunabilecek olan. 2- İnsana musallat olup aklını kaçırttığına ve çarptığına inanılan şeytanımsı, kedi büyüklüğünde bir hayali hayvan.

MELCEŞMEK: 1- Lapa hale gelmek. 2- Taneli yemeğin fazla pişmekten yumuşayıp yapış yapış olması. *Ör:* Pirinç pilavı yapayım dedim,

melceşmiş.

MELE: 1- Bazı çocuk oyunlarında çocuğun kendi oyun bölgesi/alanı. 2- Kuş yuvası.

MELEFE: Hırpani görünümlü, yakışmamış giysi.

MELEZ: Tavşan avlayan tazıların boynuna takılan halka.

MELTİKLENMEK: 1- Dışa vurulmayan, içte taşınan ideal, murad. *Ör:* Salih, Elif'e meltikleniyor, bakışından anladım. 2- İçten içe arzulamak/istemek.

MEMESÜK: Uyuşuk, pısırık. Girişken olmayan.

MENÇ: Kalça. *Ör:* Ağşama gadar koşturdum, iki dakka mençimin üstüne oturtmadılar.

MENÇE: Deste, demet.

MENEMME: Olasılık belirten, 'galiba, sanırım' anlamında bir söz.

MENENGİŞ/MENENGİÇ: Çitlembik otu. Uzun ve ip gibi ince dalları, tırpanla ot biçerken, biçilen şeyin dağılmaması ve toplu deste halinde kalmasında kullanılır.

MENENT: Denk, eş, karşılık. *Ör:* Bu obalarda benim öküzün bir menendini daha bulamazsın.

MENEVİŞ: Desen. Renk ve desen dalgası.

MENGERE: Yünü ip yapmaya yarayan tahta alet. İğ.

MENGİ: Ebedi, ölümsüz, sonsuz.

MENGİL/MENGİLDEK: Hayvanı boğazından bağlamaya, ipi geçirmeye yarayan ısıtılarak eğrilmiş ağaçtan boğazlık/boyunduruk. *Bkz.* MENGÜR.

MENGÜL: Boncuk vs. ile süslenip evcil ahır hayvanının boynuna takılan boyun süsü, hayvan gerdanlığı.

MENGÜR/MENGÜRT: Hayvanı boğazından bağlamaya, ipi geçirmeye yarayan ısıtılarak eğilmiş ağaçtan boğazlık/boyunduruk. *Ör:* Mengürt ineğin boynunu sıktı. *Bkz.* MENGİL.

MENGÜRDE/MENGÜRDEK: Büyükbaş hayvanların boynuna takılan tahta boyunduruk.

MENGÜRLÜ: Geçimini karısına ait arazilerden sağlayan erkek.

MENGÜŞ/MENGÜŞLÜK: Tutulmuş, sahip çıkılmış yurt, arazi, ev. *Ör:* Şu gözünün gördüğü tüm tarlalar benim mengüşlüğümdür.

MENİK/MENÜK: Top haldeki halı-kilim ipi.

MERE: 1- Köpeğin yaşı. 2- Köpek tasması.

MEREK: Kışın hayvanlara yedirilmek üzere toplanan otun, samanın konulduğu küçük kulübe veya ahır. Samanlık. *Ör:* Bu sene mereğe çok ot doldurduk. Deyim: Merek yandı, sıçana da kalmadı.

MEREKMEN: Merdiven.

MERET: Uğursuz, yaramaz. Hayvan veya eşyayı kötülemek, aşağılamak için kullanılır. *Ör:* Bu meret eşek beni çok uğraştırdı.

MERGEL: Topal.

MERGEN: Keskin nişancı, avcı.

MERİ/MERİK: Dişi keklik.

MERİŞMEK: Gevşemek.

MERTEK: Toprak damlı evlerde tavanı örtmek için kullanılan kesilmiş, tam düzeltilmemiş uzunca ağaç parçası.

MERTLEMEK: Zıplamak. Atlamak. *Ör:* Abisinin düğününde mertleyip durdu.

MESES: Öküzlerle çift sürerken, onları dürtmeye yarayan, iki ila üç metre arasında olabilen, bir ucunda öküzleri dürtüp gayrete getirmek için çivi veya sivri metal, öteki ucunda sabana bulaşan çamuru sıyırmaya yarayan yassı demir bulunan ince ve uzun sırık. *Bkz.* ÖVENDE. *Bkz.* ÜĞENDİRE.

MESİNMEMEK: Değer vermemek, adam yerine koymamak. *Ör:* Düne kadar birbirlerini mesinmiyorlardı, şimdi hısım oldular.

MESMÜS: 1- Laf bilmeyen, ağzı laf yapamayan. 2- Beceriksiz. Elinden iş gelmeyen.

MEŞE ADAMI: Maymun.

MEŞMENE: Gönülsüzce, ağır aksak yapmak. *Bkz.* EĞMENE.

METEL: Menkıbe, masal.

METLEMEK: Atlamak, zıplamak. Dere, küçük uçurum gibi yerlerden karşı tarafa zıplamak. *Ör:* Bu merkeple işimiz var; yarım metrelik dereden metlemedi.

MEYİRS EK: 1- Döl tutmayan dişi. 2- Düşkün, perişan.

MEYMİN: Maymun.

MEZİR: Çıra.

MICIK: 1- Küçük sinek, ivez. *Ör:* Evin önüne ahmın yığmayacaktık, eve mıcık doluyor. 2- Çamur.

MICILDAK: Sulu, cıvık.

MICILDAMAK: 1- Sulanmak. 2- Yaranın sulanarak azması.

MICILGAN: Sulu, sulanmış.

MICIMAK: 1- Caymak, vazgeçmek. 2- Oyunbozanlık etmek.

MICIRIK: Sağlam ve sağlıklı olmayan iş. Problemli iş. *Ör:* Bir mıcırıklık seziyorum bu işte.

MIÇIRDATMAK/MIÇIRDAMAK: Ağzını şapırdatarak yemek. Yerken ağzından çevreye tane veya damla sıçratmak.

MIDIK: Küçük. Kısa.

MIDIKLI: Alıngan.

MIDIMIK: Küçük, minik. *Ör:* Mıdımık mıdımık kuzularımız var.

MIDIRA: Sağlam olmayan, her an yıkılacakmış gibi duran ağaç veya bina.

MIGGIDIK: Sulu olması gerekirken katı halde bulunan, sulandırılması gereken. *Ör:* Böyle çorba olmaz, mıggıdık olmuş, su kat buna.

MIĞAL/MAĞAL: 1- Ürün, mahsul. Tarla veya bahçeden elde edilen gelir. 2- Hasılat.

MIĞDI/MIĞDISI: Yaramaz erkek. Kötü niyetli kişi.

MIĞIL: 1- Kuşku. *Ör:* İçime bir mığıl düştü. 2- Çekememezlik.

MIĞILLANMAK: Kıskanmak, çekememek. Haset.

MIĞIR/MIĞIR-MIĞIR: 1- Çok, fazla. Küçük şeylerden oluşan çok sayıda kalabalık. 2- Ufak, tefek, küçük.

MIĞIRCIK: Çok sayıda, birçok.

MIĞIRDIŞ: Tam büyümemiş, kısa, küt.

MIĞRIBI: 1- Tıklım tıklım, çok kalabalık. *Ör:* Konağa bir vardım ki, içerisi mığrıbı gibi adam dolu. 2- Cinci, cin işiyle uğraşan kimse. 3- Küçük karınca.

MIHLAMA/MI(K)HLAMA: 1- Domates, biber, soğan ve kıymanın yağda kavrulup üzerine yumurta kırarak yapılan yemek. 2- Domates ve biberi doğrayıp yağda az pişirmeyle elde edilen yemek.

MIHLICA: Sulak yerlerde yetişen, ince saplı ve ince şapkalı, lezzetli bir mantar türü.

MIHSIÇAN: Cimri, nekes.

MIHSIÇTI: 1- Huysuz. 2- Cimri. *Ör:* O kadar malı-mülkü ne yapacak bu mıhsıçtı?

MIHTEPESİ: En büyüğü 1 santim yarıçapında, şemsiye biçimli, kahve renkli, çayırlıklardaki topraklı bölümlerde çıkan, her türlü yemek ve kızartmalarda kullanılabilen, güzel kokulu, adına 'Cincile' de denen bir mantar türü.

MIKIM GELMEK: Sıkıntı gelmek, bunalmak.

MIKIMI/MIHIMI: Sürekli, devamlı.

MIKIMLAMAK: Sıkılmak, sıkıntı basmak.

MIKIR/MI(K)HIR: 1- Küçük. 2- Cimri, nekes.

MIKKIDI: İyi pişmemiş, içi hamur kalmış ekmek. *Ör:* Taze gelin bilmiyor, mıkkıdı mıkkıdı ekmek yapmış.

MIKKIRIĞI: 1- Cimri. 2- Kendini beğenmiş.

MIKLA/MI(K)HLA: Yağda pişirilmiş yumurta.

MIKMAK: Parmaklarıyla sıkmak. *Ör:* Pazara götürdüğüm kayısıları herkes mıkıp mıkıp bıraktı.

MILCIMAK/MINCIMAK: 1- Sulanmak, cıvıklaşmak, yumuşamak, erimek. 2- Yumuşamak. 3- Kokmak, çürümek.

MILKIÇ: Çok olgun ve yumuşak meyve. *Ör:* Uzun yola dayanmaz bu şeftali, mılkıç olmuş hepsi.

MILLIKÇI: Laf taşıyan, muhbir, ispiyoncu.

MILTIK: Tüfek.

MINCIK: 1- Dolgun, etli, besili. 2- Kadın cinsel organı.

MINCIRIK: Aslında katı durması gereken bir şeyin çok sulanmış hali. *Ör:* Kayısıyı islim damında çok tuttuk, mıncırık oldu.

MINCIŞMAK: Az pişen somun ekmeğin, sıkılınca hamur gibi olması.

MINÇAK: 1- Tespih. 2- Boncuk.

MINDAK: Kedinin yavrusu.

MINDARCI: Lağım sularının aktığı dere veya kanal. *Ör:* Şeher insanı mındarcının karıştığı ırmaktan su içiyor.

MINDI: 1- Kısa boylu köpek. 2- Av tazılarının avlandıkları çağ/dönem. *Ör:* Bu tazı mındı zamanı neydi, bir görseydin, elinden hiçbir tavşan kurtulamazdı.

MINDIL: 1- Kısa boylu, ufak-tefek kişi. 2- Kısa boylu ve şişman kimse.

MINÇMAK: 1- Ağır dayak atmak. 2- Ayağının altında ezmek. *Ör:* Yere dökülen kayısının üzerinde dolaşıp mınçmışlar.

MINGAR: Suyun ilk çıktığı kaynak gözü/gözesi. Pınar.

MINGILDAMAK: Genizden/burundan konuşmak.

MINGILIDÜŞÜK: Suratı asık olan. Moralsiz, neşesiz, keyifsiz.

MINGIRCIK: Hamurunun kare şeklinde kesildiği, yoğurtla yapılan bir tür mantı.

MINGIRIZ: Uyuşuk, tembel, mızmız.

MINGIŞ: Cımbız. *Ör:* Hatice kaşlarını mıngışlamış.

MINI: Kaz yavrusu.

MINTI: Sapsız, küçük bıçak.

MIRAZ/MIRAZ ALMAK: Murat, muradını almak. *Ör:* Dünyadan bir mıraz alamadan gidiyorum.

MIRÇA: Küçük.

MIRÇIK: Kabuksuz, sulu yara. *Ör:* Üzerini sarın, mırçık yara tez mikrop kapar.

MIRÇIMAK: Yaranın kabuk bağlamayıp sulanması, akması.

MIRHIZ/MIR(K)HIZ: Cimri.

MIRIK: 1- Neşe, keyif. 2- Surat. Sima. Yüz ifadesi. 3- Küçük ve ince saman. 4- Bataklık. Sulu çamur. *Ör:* Mırık tarlayı bana verdi, alsın başına çalsın.

MIRIĞI DÜŞMEK: 1- Ölümünün yaklaştığının anlaşılacağı biçimde yüzüne kötü ve ölü yüzü ifadesi düşmek. 2- Bir şeye üzülmek, bir sorundan dolayı yüzün asılması, moralin bozulması hali.

MIRIĞI KIRIK: Morali bozuk, üzüntülü, yüzü asık. *Ör:* Ali'nin bugün mırığı kırık, nesi var acep?

MIRIK/MIRI(K)H: 1- Yüz, surat. *Bkz.* MIRRIK. 2- Sulu çamur. *Bkz.* MIRRIK. 3- Talan, yağma. 4- Neşe, keyif. *Ör:* Bugün mırrığın yerinde; ne oldu ki? 5- Ses. 6- Hayvan dışkısı. 7- Pis tortu. 8- Bataklık.

MIRIL: 1- Çamur. 2- Göl, dere, bent gibi yerlerde suyun çekilmesinden sonra tabanda çıkan toprak birikintisi.

MIRIZ: 1- Zayıf. 2- Hastalıklı.

MIRRIK: 1- Sulu çamur, cıvık, koyulaşmamış çamur. *Bkz.* MIRIK. 2- Yüz, surat. *Bkz.* MIRIK.

MIRT: 1- Ölüm/ölme. Dinsiz-imansız bir şekilde ölüm. 2- Surat asma veya asık surat.

MIRTIKÇI: Güvercinci. Güvercin besleyen.

MIRTIKLANMAK. Küsmek.

MISGIÇ: Cimri.

MISIRGA: Hindi.

MIŞIRIK: 1- Problem, sorun. *Ör:* Alım-satım işinde biraz mışırık yaşadık ama dürüst biri olduğunu anladım. 2- Kaos, kargaşa. 3- Anlaşmazlık.

MIŞIRIKLI: 1- Net ve kesin olmayan. 2- Takıntılı. 3- Problemsi, sorunlu. 4- Girift bir soruna maruz kalan. *Ör:* Ali'ye hiç bulaşma, bugünlerde çok mışırıklı.

MITATMAK: Iskalamak.

MITIRIP: Zıpçıktı, becerikli. 'Çingene, her kılığa giren' anlamında da kullanılır.

MITRIP: 1- Cimri, nekes. 2- Müzik aleti çalan. Çalgıcı. *Ör:* Düğüne bir mıtrıp heyeti çağırdık.

MITIZ: Cimri.

MIYNAK: Yapmakta olduğu işi çab k ve zamanında bitiremeyen, yavaş hareket eden.

MIZA: Sıpa, eşek yavrusu.

MIZGANMAK: 1- Bir yere kıvrılıp ya da oturduğu yerde az kestirmek, uyuklamak. *Ör:* Makatta iki dakika mızganmışım; rüya gördüm. 2- Nazlanmak.

MIZGIÇ: Henüz yaşı gelmemesine rağmen, ineklerle çiftleşmek isteyen, bunun için öküz ve tosunlarla kendince mücadeleye girişen erkek dana. *Bkz.* MAZAK.

MIZMIZI: 1- Detaycı, ayrıntıya fazla giren. 2- Sürekli şikayet eden.

MİÇ: 1- Soba. 2- Duvarın içine yapılan bir tür soba veya fırın.

MİÇLİ: Mantıklı, gerçekçi. *Ör:* Kızın abisi çok miçli davrandı, yoksa başlık parası belimizi bükecekti.

MİLEMEK: Büyükbaş hayvanların uzun uzun böğürmesi.

MİLİZ: Arı.

MİNDER ÇÜRÜTMEK: 1- Bir işe/mesleğe yıllarını vermek. 2- Tembellik yapmak. İşsiz ve çalışmaksızın uzun süre durmak.

MİNNET: Hortlak.

MİNZİ: Çökelek.

MİRAYLIK ETMEK: İçinden gelmese de iyi davranmak, yaranmaya çalışmak.

MİRE: Aşık oyununda aşık kemiğinin bir geliş biçimi.

MİRİL: Bulanık suyun dibine çöken çamur. *Ör:* Dere taşıp pınarın kürününü mirillendirmiş.

MISIRGA: Hindi.

MİL: Oya ve diğer elişi yapmada kullanılan tığ.

MİSİR: 1- Hindi. 2- Domates.

MİŞİRİK: Güvensiz, kuşkucu.

MİTİL: 1- Eski püskü eşya, ıvır-zıvır. 2- Sahip olunan eşyanın tümü. *Ör:* Bütün mitilim bunlar. 3- Üzerine çarşaf yüzü geçirilmemiş, sadece köpü beziyle duran minder, yorgan veya döşek. 4- Yatak. Yer yatağı. 5- İçine yün veya pamuk konulup iğneyle köpü yapılan ve yorganın iç yüzünü oluşturan beyaz renkli bez.

MİTİL YAYMAK: Misafirlikte gereğinden çok kalmak ve böylelikle ev sahiplerini bıktırmak.

MİTİRDEK: Aktif, hareketli, canlı-kanlı, hiperaktif.

MİTİRDEMEK: Yerinde duramamak, rahat ve uslu durmamak.

MİYİRSEMEK: 1- Üzerine aşırı düşmek. 2- Çocuğa veya hayvana aşırı ve bunaltıcı sevgi göstermek.

MİYİRSEK/MİĞİRSEK: 1- Aşırı düşkün. 2- Bir bebeği çok fazla üzerine düşerek, bunaltarak seven. *Ör:* Beş sene sonra bir bebeği oldu, onu da miyirsemekten öldürecek.

MİZ: İnek yavrularının ağzına, anasını emmesin diye takılan sivri uçlu alet. *Ör:* Dananın ağzındaki mizi çıkar da birez emsin.

MOCCUK: Muhbir, ispiyoncu.

MOCUR: Beş kilograma karşılık gelen ağırlık veya tahıl ölçüsü.

MOÇU: Şişman.

MODA: İştah. Yeme isteğinin kabarması.

MODUL/MODUN/MUDUN/MUDUL: Mesesin ucuna çakılan, öküzleri dürtmeye yarayan sivri demir uçluk.

MODULLAMAK: 1- Hayvana, üğendirenin ucundaki modulla dürtmek. *Ör:* Vicdansız herif, öküzün kaba etini modullaya modullaya yara etmiş. 2- Tahrik edici, iğneleyici sözlerle bir kişiyi kızdırıp harekete geçirmek.

MODURDAMAK: Kızgın biçimde kendi kendine konuşmak.

MOĞURDAMAK: Anlaşılmaz biçimde konuşmak.

MOLAK: Filiz, yeni çıkmış dal, filiz.

MOLAMORTA: Gelişigüzel, kabasaba, üstünkörü.

MOMOLAMAK: Aralarında büyük bir güç farkı bulunan iki hayvanın veya insanın kavga etmesi veya güreşmesi. Bu karşılaşma sonunda büyük farkla daha güçlü olanın güçsüz olanı ezmesi, perişan etmesi.

MORCA: 1- Baca. 2- Gaz lambasının uzun camı.

MORÇ/MURÇ: 1- Ağaçta yeni çıkan küçük dal, filiz. *Ör:* Yeni gübreyi atınca elmalar hemen morç verdi. 2- Tomurcuk.

MORLUK: Bilye/cıncık oyununda yere çizilen üçgen biçimli çizgi.

MORT: Düşüp bayılma.

MOTAL: Hiç kesilmeden tulum çıkarılan, içine peynir konulan, koyun derisinden yapılma tulum/kap.

MOY: 1- Su. 2- Kalitesiz. Kötü. *Ör:* Yeni ceketi çok moy.

MOYDAM: Bir tür imece yöntemiyle, ortaklaşa olarak karasabanla tarla sürme.

MOYHANE: 1- Hamam. 2- Abdesthane.

MOYLAMAK: Çiş yapmak.

MOYLANMAK: Yıkanmak, banyo yapmak. *Ör:* Damat erkenden kalkıp moylandı.

MOZ: Büyük sinek. Öküz sineği.

MOZAK: Kozalak.

MOZALAK: Küçük ve ham durumdaki, olgunlaşmamış meyve.

MÖHDE: Gövde.

MÖHLÜZ: 1- Parasız, züğürt. 2- Varlıklıyken sonradan fakirleşmiş, muhtaç duruma düşmüş olan. *Ör:* Eskiden bu aile varlıklıydı, şimdi möhlüz düştüler.

MÖLDÜREMEK: 1- Dökülüp saçılmak. 2- Dolup taşmak.

MÖRMÜNCEK: Örümcek.

MUCU/MUCUDU: Uyuz.

MUCUK: Küçük sinek, ivez.

MUCUR: Gırat veya kırat denilen 16 kg. ağırlığındaki tahıl ölçü biriminin sekizde biri, 2 kilo.

MUÇ: Keskin bakış.

MUÇLAMAK: Buruşturmak.

MUÇUR: Kırışık, buruşuk. *Ör:* Sıkıntılar üst üste binince Hasan'ın alnı muçurlandı.

MUÇURLAMAK: Buruşturmak, kırıştırmak.

MUDUL: 1- Yük, binek ve iş hayvanını yürütmek, gayrete getirmek için dürtmek biçiminde kullanılan ucu çivili veya sivri değnek. 2- Yük, binek ve iş hayvanını yürütmek, gayrete getirmek için dürtmek biçiminde kullanılan, bir değneğin ucuna takılan çivi veya sivri metal.

MULLAMAK: Kapmak. Kaparak almak.

MURÇ: Delici kalın demir, büyük matkap.

MURÇUK: Karalahana çiçeği.

MURT: Yuvarlak bir taşı yassı ve düz bir taşla sürmeye dayalı bir oyun. *Ör:* Murt oynadık, ben kazandım.

MURUSLARINI DÖKMEK: Somurtmak, surat asmak.

MUŞ: Kahverengi, gri.

MUŞAMAK: Pencere.

MUŞLAMAK: Solumak, nefes almak.

MUŞMU: Yumruk.

MUŞTA: 1- Aparkat. Çene altına vurulan yumruk. *Ör:* Adam boksörmüş, bir muşta çaktı, bizimki iki metre uçtu. 2- Baş parmak hariç diğer dört parmağa geçirilip kullanılan, yumruk yapıldığında dışa gelecek biçimde duran, deri üzerine monte edilmiş sivri demirlerden yapılma delici dövüş aleti.

MUŞTU: Müjde.

MUŞTUK: Su değirmeninde oluk niyetine kullanılan boru. *Ör:* Muştuk yerinden oynamış, su boşa akıyor.

MUŞTULUK: Müjde getirene verilen ödül/bahşiş.

MUŞULAMAK: Hiddet ve sinirden kıpkırmızı olmak ve burnundan solumak.

MÜŞMÜK: Dürtme. Birini dürtme.

MUZ: Ekşimtrak tat.

MUZU: 1- Kötü niyetli, sürekli kötülük yapmayı düşünen, zararlı. *Ör:* O muzu garıdan uzak duracan. 2- Bir işi artniyetli biçimde engellemeye çalışan, engelleyen. 3- Sürekli bir kötülük ve bela çıkaran, çıkarmayı

düşünen, huzursuzluk veren.

MUZULUK: Kötülük. Kötülük yapmak, zarar vermek, huzursuzluk çıkarmak.

MÜCEĞÜZ: 1-Haberi çabuk ulaştıran, müjdeleyen. 2-Bir lafı anında bir başkasına yetiştiren.

MÜĞÜRDÜM: Bezelye.

MÜLDÜME: 1- Tembel. 2- Kötü.

MÜRDÜMÜK: 1- Dolu şeklindeki yağış. *Ör:* Gıyamat yaklaştı; yaz ortasında mürdümük yağdığını yeni gördüm. 2- Kaşıkla çırpılarak yapılan özeme ayranın içinde bulunan, parçalanmamış haldeki küçük yoğurt topçukları/kütlecikleri.

MÜRDÜN: Manivela. Kaldıraç.

MÜRGÜLEMEK: 1- Oturduğu yerde uyuklamak. *Ör:* Dedem misafir varken bile mürgüler. 2- Kestirmek, uyuklamak, şekerleme yapmak.

MÜRT: İsraf.

MÜRTÇÜ: İsrafkâr. Har vurup harman savuran.

MÜŞÜRLÜK: Ahırda hayvanın yem yediği bölme.

MÜZEĞÜR/MÜZEVİR: Laf taşıyan kimse. İspiyoncu, laf taşıyarak birbirine düşüren.

-N-

NACAK: Kısa saplı, dar ağızlı küçük balta.

NADA: Döğenle ezilmiş, samanla karışık buğdaydan oluşan yığın.

NAĞADER/NAGADDEK/NEĞADDEN: Ne kadar.

NAĞARA: Davul.

NAĞIL: Masal. *Ör:* Ninemde çok güzel nağıllar var.

NAHNA: Lahana.

NAHNAH: Borcuna, sözüne ve emanete sadık olmayan kimse.

NA(K)HIR/NAHIR: 1-Büyükbaş hayvan sürüsü. 2-Hayvan sürüsünün dağda/otlakta geçirdiği zaman, gündüz süresi.

NAKIRT: Egzama hastalığı.

NALBEKİ: Küçük tabak.

NALÇA: Ayakkabının ltındaki demir. *Ör:* Ökçesine basıp gezdiği ayakkabısının altına bir de nalça vurdurmuş; al sana yeniyetme bir kabadayı.

NALGUN: Yolluk, yol parası.

NAMAZSIZ: Kadınların adet/regl dönemi.

NAMLI: Harmana konulmuş sapın çevresinde biriken çizgi halindeki saman öbekleri.

NAMTI: 1- Bıçağın metal bölümü, kesen ağız kısmı. *Ör:* Bıçağın namtısı kırıldı. 2- Sapsız bıçak.

NANCAĞIZ: Çok az miktarda, azıcık.

NARAT: Çam ağacı.

NARDEK: Üzüm sepeti.

NARINCI: Nar rengi.

NARİÇ: Kırmızı.

NARPIZ/YARPIZ/YARPUZ: Nane. Yaban nanesi.

NAT: 1- Sırık. 2- Orak veya tırpanın ağaçtan sapı. *Ör:* Natın sapından kalkan gamga elime battı.

NATIR: Buğdayı savurup samandan ayıracak olan tığın alt tarafına dikilen çubuk.

NASRANLI: Sert mizaçlı, sinirli, inatçı.

NAV: Deriden yapılma bir çalgı aleti olan tulumun ucuna takılan boynuz.

NAVRAK: Yüz, sima. Surat. *Ör:* Navraksız karı; bir gün güldüğünü görmedim.

NAVRAKSIZ: Çirkin. Suratsız.

NAYDURUK: Geçiştirilmiş, üstünkörü yapılmış iş.

NAZALIM: Güzel kokulu. Güzel kokan.

NAZLAMAK: 1- Şımartmak. 2- Suyuna giderek her istediğini yaparak gönlünü etmek. 3- Teselli etmek. 4- Sevdiğini belli edecek şekilde davranmak, sevmek.

NAZLIBAĞ: Geline göre kayınbirader.

NAZLIM: 1- Uslu, iyi huylu, aklı başında. 2- Mütevazı/alçakgönüllü.

NEFES DEĞMEK/NEFES DEĞMESİ: Nazar değmesi.

NEFESLENMEK: Ağacın yaprak açması. *Ör:* Ağaçlar bu bahar çok geç nefeslendi.

NEFES UĞRAMAK/NEFES UĞRAMASI: Nazar değmesi.

NEHAS/NAHAS: Nasıl, neden, ne ilgisi var, nasıl oldu da böyle oldu? 'Pek olmazdı, ne değişti de bu böyle oldu/sonuçlandı?' anlamında kullanılır. *Ör:* Gapımızı bilmezdi(n)ğiz, nehas geldi(n)ğiz?

NEHET: Kabası alınmış, yontulmuş yapı taşı.

NEHİN: 'Neden, niçin' anlamında bir soru sözcüğü.

NELBEKİ: Büyük bakır sahan.

NELİK: 1- İhtiyaç. 2- Kimlik, kişilik, karakter. *Ör:* Bu sözünle neliğin ortaya çıktı işte.

NEMNASIL: 1- Münasebetsiz. 2- Saçmasapan.

NENE: 1- Anne. 2- Amcanın eşi. 3- Büyükanne. 4- Yenge. *Ör:* Anam, nenemle birlikte süt sağdı.

NERDEK: 1- Kuşburnu reçelinin koyulaşnış hali. 2- Üzüm şırası.

NEREKE: Yaşlı, büyük.

NERİ: Yaşlı teke.

NEVET: Bezi iki ucundan yanyana getirip elle çekip yırtma/dilme.

NEYİM/NEYİN: Falan, filan. Gibi. Vesaire.

NEZELMEK: 1- Azalmak. 2- İncelmek, aşınmak. *Ör:* Pantolonun dizleri nezelmiş.

NEZZİK: 1-Taze, körpe. 2-Kibar, ince.

NIGGIR/NIKKIR: Yaprakları üzerinde kurumuş dal.

NI(K)HIS: 1- Cimri. 2- Kendisinden başkasında bir şeyin olmasını istemeyen.

NIRG/NIR(K)H: Keser ve balta gibi kesici ev aletlerinin keskin olan bölümü.

NİĞENDE: Yorganın kabaca dikilmesi veya kabaca dikilmiş yorgan. *Ör:* Düğün aceleye geldi; gelin yorganını niğende yapabildik.

NİĞERİÇ: Hamur kesmeye yarayan yassı ve enli demirden alet.

NİĞİZ/NİGİZ: 1- Baba ocağı, yuva. 2- Vatan, memleket. 3- Temel, asıl, esas.

NİŞANCI: Nişan gününün akşamında, oğlan evinde toplanıp, oradan toplu halde kız evine gidenler.

NOÇUN: Niçin.

NODA: Tarladan toplanıp istiflenmiş ürün.

NODUL: 1- Kaba, görgüsüz. 2- Yük hayvanını sürmekte kullanılan ucu çivili sopa/değnek.

NOGAY: 1- Yabancı. 2- Sevilmeyen, dışlanan kimse. *Ör:* Küçük enişteyi kimse sevemedi, aile onu hep nogay tuttu.

NÖF: Defa, kez, kere.

NÖKER: 1- Kuma. *Ör:* Mustafa, Hayriye'nin üzerine nöker getirmiş. 2- Hizmetçi, uşak. 3- Çoban. 4- Asker.

NUĞUL: Hamurun tavla zarı büyüklüğünde ve küp biçiminde kesilip yağda kızartılmasıyla yapılan bir yiyecek.

NUZ: Tatlı ile ekşi arasındaki tat.

NÜĞÜ: 1- Yarım kilo. 2- 200 dirheme denk gelen bir ağırlık ölçüsü.

NÜĞÜMSÜZ: 1- Sevimsiz suratlı. 2- Yüzünde nur olmayan, uğursuz görünüşlü.

NÜNÜK: Salyangoz.

NÜŞNE: At arabasının veya kağnının kasasını sabit tutmaya yarayan çatal ağaç. *Ör:* Nüşne kırılınca araba çöktü kaldı.

-O-

OBA: Yayla. Birkaç köyün toplu olarak çıktığı geniş yayla.

OBACI: Misafir.

OBAÇANA: Komşulara çok sık giden kimse. *Ör:* Şu obaçana kadından herkes bıktı.

OBA ETMEK: Ağırlamak, misafir etmek.

OBAN: Değirmene gelen suyu taşıyan boru.

OBAYA GİTMEK: Misafirliğe gitmek.

OBUZ: 1- Küçük derelerin ve suların aktığı vadi. 2- Küçük dere veya büyük su arkı. *Ör:* Obuzun suyu çok bol, tarlaya daşdı.

OCAK: 1- Tarlada, bahçede çok sayıda bitki kökünün aynı noktadan çıktığı yer. Aynı yerden çok sayıda kök bitkinin çıkmış olması. 2- Babadan oğla, anadan kıza el verme şeklinde nesilden nesile geçen ve süren şifacı aile. Şifacı aile süreği. Ocak mensupları arasında, aynı dönemde genellikle bir veya iki kişi el alır. Ocaklıların birçok bedensel ve ruhsal hastalığı çeşitli yöntemlerle iyileştirdiğine inanılır. Bu tür kişilerin kapısına şifa bulmak amacıyla gelenler çoktur. 3- Bektaşilik, Alevilik gibi dinsel çizgilerde, inanç önderlerinin ailelerinin çıktığı, genellikle Hz. Muhammet ve Hz. Ali'ye dayandığı kabul edilen sülale. 4- Geçmişte bir Horasan ereninin veya yol büyüğünün açtığı, vakfiye ettiği yerde bulunan dergah merkezi.

OCAKLIK: Mutfak.

OCUTMAK: 1- Yıldırmak, bıktırmak, usandırmak. 2- Tahriş etmek, kaşıyarak kanatmak. Acıtmak. *Ör:* Bacağını kaşıya kaşıya ocuttun.

OÇA/OLÇA: Ahlat bitkisi.

OFLAZ: Hava atmayı, böbürlenmeyi, gösterişi seven. *Ör:* Beş senede bir ceket aldı, onunla oflazlanıyor.

OFTANMAK: 1- Acımak. 2- Pişman olmak.

OFUTMAK: Dikine gitmek. Dikbaşlılık yapmak.

OG/OĞ: 1- Düz. 2- Meyve-sebzenin, tahılın bolluğu hali.

OĞMAK/ONMAK/OĞUMAK: 1- İflah olmak, huzur bulmak, gün görmek, iyi olmak. 2- Şifa bulmak. 3- Zengin, müreffeh ve mutlu olmak. 4- Tuttuğu her işte başarılı olup galebe çalmak. 5- Kemale ermek, içrek olarak yücelmek, kutlulanmak.

OĞMATSIZ/OHMATSIZ: 1- Açgözlü. 2- Görgüsüz. *Ör:* Hatça'nın gızı çokh oğmatsız; heç mi terbiye vermediler?

OĞOLLAMAK: Çalmak.

OĞRA: Hamur işi ve ekmek yaparken veya bazlama, yufka açarken, hamurun oklavaya, ele ve tahtaya yapışmaması için ele sürülen, açılan hamur topağının ve tahtanın üzerine saçılan/serpilen kalın, kepekli un. *Bkz.* UĞRA. *Bkz.* UFRA.

OĞRAK/UĞRAK: Durak.

OĞRATMAK: Geçip gitmek.

OĞRU: 1- Hırsız. 2- Gizli-saklı iş yapan. *Bkz.* UĞRU.

OĞRUN: Gıyabında, haberi olmadan, gizli. *Bkz.* UĞRUN.

OĞRUNCAK: Gizlice. *Ör:* Utancından köye gece oğruncak girmiş.

OĞSAK: O seneki yavrusu ölmüş olan koyun.

OĞŞALAMAK: Ovmak, ovalamak.

OĞULLUK: Üvey evlat erkek çocuk, evlatlık. *Ör:* Ayşe, oğulluğunu evden kovmuş.

OĞUNMAK: 1- Çimerken vücuttaki kiri çıkartmak amacıyla vücudu ovmak. Keselemek. 2- Sesi kısılırcasına inleyerek ve sallanarak ağlamak.

OĞURA GELMEK: Dişi hayvanın çiftleşmek istemesi, cinsel arzusunun kabarması.

OĞURLAMAK/U(N)ĞURLAMAK/O(N)ĞURLAMAK: Çalmak. Hırsızlık etmek.

OĞUR/U(N)ĞUR: Unun elendikten sonra eleğin üstünde kalan biraz daha iri un. Oğur, ekmek pişirilirken bir miktarı hılanın üstüne konulur ve hamurun oklavaya ve saca yapışmaması için kullanılır.

OĞURSAK: Danası iki yaşına girmiş, sonradan hamile kalmamış, sütü sağılmaya devam eden, sütünün besleyici değerinin yüksek olduğu söylenen inek. *Ör:* Sana bizim oğursağın sütünü ikram edeyim.

OĞUZ: 1- Güçlü, iriyarı. 2- Kötülük nedir bilmez, kötülüğe bulaşmamış kişi.

OĞZUK/ONZUK/OZAK: Birinci, lider, en ilerideki, öncü, bir mücadelede en üstteki ve ilerideki. *Bkz.* ÖZÜK.

OHBA: Ukala. Bilgiçlik taslayan.

OHLAĞI/O(K)HLAĞA/OHLAĞA: Oklava.

OK: 1- Kağnıda boyunduruğun bağlandığı uzun kalas. 2- Karasabanın dört metre boyunda, 20 santim çapındaki ağaçtan oluşan ana gövdesi.

OKARI/O(K)HARI/YOHARI: Yukarı, üst taraf.

OKÇU: Yaylaya gezme amaçlı giden. *Ör:* Köyden iki okçu geldi.

OKÇUL: 1- Yarışmalarda ve oyunlarda en iyi olan, ilk sıradaki. *Ör:* Ali bütün derneklerin okçuludur. 2- Ok atmada usta olan.

OKKALAMAK: 1- Pohpohlamak, şişirmek. 2- Bir amaca yönelik olarak, bir kimseyi sahip olmadığı vasıflara sahipmiş gibi yüceltmek. *Ör:* Avanak Okan'ı okkalayıp Hasan'ın üstüne saldık.

OKKAYIŞ: Okun bağlandığı kemer.

OKLAÇ: Merdane. Yufka açmaya yarayan düzeltilmiş ince değnek.

OKLAĞAÇ: Oklava.

OKLAN: Kalın ve uzun sırık. *Ör:* Eline bir oklan alıp cevizi çarptı.

OKLUK/O(K)HLU(K)H/OHLUH: Uzun ve düzgün sırık tipindeki ağaç. *Ör:* Şu üç kavağı evimizi yaparken iğlik olarak kullanalım.

OKRA/O(K)HRA: 1- Çıban, ur. 2- Sığırlarda parazitlerin neden olduğu, deri altında oluşan kabarcık. 3- Budak. Ağacın budağı.

OKRALI/O(K)HRALI: Vücudunda çıban veya ur çıkan kimse. Çıbanlı, urlu.

OKUMAK: Düğün, nişan, sünnet gibi etkinlerde yapılan davet, çağrı.

OKUNTU/OK(H)UNTU/OKUYUNTU: Davetiye. Düğün ve nişan (bazen sünnetlerde) öncesinde genellikle erkek tarafının akraba, komşu ve tanıdıklara gönderdiği, en yakınlara ve akrabalara daha değerli olmak üzere "düğünümüze buyurun" anlamına gelen hediye-davetiye. O(k)huntular tören sahibinin maddi durumuna veya gönderdiği aileye olan yakınlığına, gönderilenin hatırına göre değerli bir elbise kumaşı, bir paket lokum, el havlusu vb. olabilir. *Ör:* Mehmet'in okuntusu iki metre pazendi.

OKUTMAK/O(K)HUTMAK: 1- Davet etmek, çağırmak. Düğün, nişan, sünnet, mevlit gibi etkinliklere, ya bir hediye eşliğinde veya sadece sözle davette bulunmak. 2- Cinlendiğine, büyü yaptırıldığına inanılan kişiyi, şifa bulması için cinci ve şifacılara götürüp okutup üfletmek.

OKUYUCU/O(K)HUCU/OKUNTUCU: Çağırıcı, davetçi. Düğün, nişan, sünnet, mevlit gibi etkinliklere köylüyü, ahaliyi çağıran, faaliyeti duyuran, bazı duyuruları hediye vererek yapan kimse. *Ör:* Hasan, Mehmet'in düğünü için okuyuculuk yaptı.

OLÇUM: 1- Üzerine vazife olmayan işlere burnunu sokan. İşgüzar. 2- Ukala.

OLÇUMLU: 1- Kendini çok beğenen. 2- Ukala.

OLDURUK: 1- Ortalama bilek kalınlığında uzun ağaç sırık. 2- Yama. Yama yapılacak parça. 3- Delinen/yırtılan çarığa yamanacak gön parçası. 4- Ağacın dibinden yeni çıkan filiz, sürgün, ince dal.

OLGALAMAK: Yorgan dikmek.

OLGÖRÜ/OLGÖRÜK: 1- Mümkün değil, olanaksız. 2- Sonuç alınamayan, bir türlü sona gelinmeyen iş, olay, eylem. 3- İnadından, tutumundan vazgeçmeme durumu. *Ör:* Kendisini kimin dövdüğünü iki saat söyletmeye çalıştık, olgörü söyletemedik.

OLTAN: Ayakkabının tabanı.

OLU: Kağnıya yüklenen yükün bağlanması sırasında, ipin arasına konup kıvrılarak urganın gerginleşmesini sağlayan küçük ağaç parçası.

OLUK: 1- Olan, gelişen. 2- Hayvan yemliği. *Ör:* Oluğuna ne koysam anında silip süpürüyor.

OMACA: Asma kütüğü.

OMBA: Kalça.

OMCA: 1- Asma. Asma kütüğü. 2- Çok iri ağaç gövdesi. *Ör:* Öküzle çektirmezsek bu omcayı buradan taşıyamayız.

OMUZ ÇEKMEK: Bir konuya, olaya, kişiye ilgisiz durmak/kalmak.

OMUZLAK/OMUZLAĞ: Omuzda taşınan yük.

OMUZLUK/UMUZLUK: 1- Çatılarda kullanılan uzun ağaç. 2- İki ucunda demir çengel bulunan, bu çengellere su kovası takılarak su taşımaya yarayan ahşaptan yapılma gereç.

ONARMA: Besleme, bakma. *Ör:* Dedemi altı ay amcam onaracak.

ONATÇA: Güzel. Güzelce.

ONBİRLİ: Katılanların, katılmaya cesaret edebilenlerin birbirine her türlü küfrü, hakareti edebildiği bir tür oyunlu sohbet. Bu sohbete/oyuna katılabilenlerin her biri. Oyun sonunda herkes dostça ayrılmalıdır. *Ör:* Ali her onbirlinin baş gediklisidir.

ONGAŞLIK: Balkon.

ONGUÇ: Olumluluk. Müsbet tarafı, olumlu yanı. Bir durumun, olayın, kişinin vs. olumlu yanıyla görülmesi/bakılması. *Ör:* Oğlanı askere uğurlarken herkes onguç duracak, ona göre.

O(N)ĞUŞMAK: Huzur bulmak, iflah olmak, bir şeyin sefasını sürmek. Mutlu ve huzurlu olmak.

ORAK: Harman.

ORAK AYI: Temmuz ayı.

ORBUK: Çok yiyen ve doymak bilmeyen.

ORÇUK/ORÇU(K)H: Yün eğirmeye yarayan alet, iğ.

ORÇUM: 1- Aç gözlü. 2- Patavatsız, sözünü bilmeyen. 3- İş bilmez. *Ör:* Aşık Esirî'den: Açıp orçum gösterme yarayı/Gafil gezme gözle, lokmanı sende.

ORDU: Pekmez yapma/kaynatma yeri. *Ör:* Topladığımız dutları leğenlerle orduya taşıdık.

ORDUBOZAN: 1- Bacaklarda çıkan, yürümeyi zorlaştıran, yumrular biçiminde beliren bir tür varis. Damar şişmesi. 2- Fitneci, ortalığı karıştıran, kargaşa çıkartan.

ORDUN: Madalya.

ORTABACA: Toprak damlı evin içinin aydınlanması amacıyla, odanın orta yerinden tavanda bırakılmış açıklık.

ORTANCIL/ORTANCILI/ORTANCALI: Ortanca. *Ör:* Üç gardaşız, ben ortancılıyım.

ORUK: İçli köfte.

ORUŞMAK: Kızgınlıkla saldırıp kavga etmek, dövüşmek.

OSLAMA: Boşuna. *Ör:* Ne yaparsan yap, oslama.

OSMAK: 1- Acıkmak. 2- Benzetmek, iki şey arasında benzerlik kurmak, benzediği için anımsatmak. Kıyaslamak. 3- Sıkılmak, bunalmak. *Ör* Gencecik kız, ihtiyar karıların içinde ostu durdu.

OSURTLAK: Balon.

OŞAMAK: Benzemek, andırmak.

OŞARTMAK: 1- Kandırarak yoldan çıkartmak. *Ör:* Hasan'ın şeherde okuyan gızını şeher züppeleri oşartmış. 2- Yalan, vaad ve tatlı sözlerle birine, istediği şeyi yaptırmak, yanlış iş yaptırmak.

OŞATMAK: Benzetmek, birine benzetmek. Benzeterek karşılaştırma yapmak.

OŞUKÇU: 1- Sahtekar, iki yüzlü. Çıkarı için her türlü yalanı ve alavereyi yapabilen. 2- Samimiyetsiz ve ikiyüzlü biçimde yaranan, yağcılık yapan.

OTARMAK: Otlatmak. Hayvan otlatmak, yaymak. *Ör:* İneğini benim bahçemde otaramazsın.

OTBELİ: Ateş küreği.

OTLUK: 1- Otlakçı tiplerin sürekli sigara, yiyecek, para vb. şeyler tırtıkladığı, aşırı iyiliksever veya bön kimse. 2- Ot damı. Kışın hayvanlara yedirilmek için toplanan otların tutulduğu dam.

OTMAK: Konuk olmak, misafirlik. *Ör:* Dün akşam Veli emmigile ottuk.

OTURAK: Yürüme çağı gelmiş ancak yürüyemeyen çocuk.

OTURTMA: Derilmiş ekin yığını, sap.

OTURUŞGUN: Deli-dolu çağını geçmiş, uslanmış, sakinleşmiş kişi.

OVAÇA: Aşısı yapılmış, koyu renkli yabani bir armut çeşidi.

OVCALAMAK: Elinin arasında ezmek/buruşturmak.

OVMAÇ/OĞMAÇ/UĞMAÇ: Yağın içine yufka ekmeğin ezilip parçalanarak atılıp kavrulmasıyla elde edilen yiyecek.

OYA: 1- Yuva. Hayvan yuvası. 2- Ev, yurt.

OYAİŞ/OYAŞ: Bıktıran, bezdiren iş.

OYALÇAN: Utangaç. Çekingen.

OYALMAK: Utanmak, çekinmek.

OYLUK/OYLU(K)H: 1- Çukur. 2- Göz çukuru.

OYLUM: Küme, grup. *Ör:* Bu oyunu bizim oylum kazanır.

OYMAK: Çevresinde çok az yükselti bulunan küçük çukur. Toprağı kenarına yığılarak eşilmiş çukur. *Ör:* Ölen köpeği gömmek için derenin kenarına oymak eştim.

OYNAÇALIK: Oyuncağa benzer, oyuncak gibi.

OYNATMA: 1- Tutarsız. Bir sözü diğerini tutmayan. 2- Kadınlar arasında; "Ortalığa düşmüş, erkeklerin oyuncağı ve eğlence aracı olmuş" anlamında, birbirine hakaret/küfür sözü. *Ör:* Oynatma garı, bize namus dersi veriyor.

OYRAK: 1- Uçurum. 2- Çukurdaki arazi.

OYUK: 1- Bostan korkuluğu. 2- Duyarsız, ilgisiz, vurdumduymaz.

OYUK/OYU(K)H: Çorap.

OYULGAMA: İri iğneyle ve elde yapılan kaba, düzensiz, seyrek ve zikzaklı dikiş. *Ör:* Çuvalın ağzını hemen oyulga, değirmene geç kaldım.

OYULGAMAK: 1- Bir şeyi kaba, eğreti, düzensiz ve iri dikişlerle dikmek. 2- Giysi ya da herhangi bir dokumadaki deliği dikerek kapatmak. 3- Kendisine söylenen sözden fazlaca etkilenmek. *Ör:* Tamam, oyulgama bu kadar; sen aslında yakışıklısın.

OYULGANMAK: Zikzaklar çizerek, kıvrılarak yürümek/ilerlemek.

OYUNCAKLAMAK: Bir işi gayriciddi yapıp, eline yüzüne bulaştırmak. *Ör:* Sürüyü iyi güder diye çoban tuttuk, herif oyuncakladı; davarı aç götürüp aç getiriy.

OYURGALAMAK: İki şeyi birbirine basit ve eğreti biçimde tutturmak.

-Ö-

ÖBREK: Çirkin. *Ör:* Hasan'ın torunu çok öbrek.

ÖCBE: 1- Şımarık. Şımarma. 2- Israr.

ÖCBELEMEK: Çok ısrar etmek.

ÖCÜK: Azıcık, çok az.

ÖCÜL ÖCÜL: 1- Gözü kısarak bakmak. *Ör:* Ufka öcül öcül baktı. 2- Saf ve dikkatli bir şekilde bakış.

ÖCÜMÖCÜM: Kıvrak zekaya dayalı bir çocuk oyunu. Çocuk sağ elinin işaret parmağını orta parmağı üzerine koyar ve arkadaşına uzatıp aralarında şu sözler geçer: "Öcüm öcüm olsun mu?.. Olsun... Ben yenersem üç elma borcun olsun mu?... Olsun... Dünyada mı, ahrette mi?... Dünyada... Gökte bulut, sen bunu unut, üçümü boz". Dolanmış parmağı

demeden önce kim bir şey ister ve alırsa kazanmış olur.

ÖD: İrin, cerahat.

ÖDEK: 1- Ödenti. Ödeme. Ücret. *Ör:* Gübre alıp ödeğini vermedi, veresiye yazdırdı. 2- Korkak. 3- Zarara karşılık verilen para/bedel. 4- Yaşlı ve muhterem, saygın kimse.

ÖDLESKİ: Başka bir yerde ateş yakmak için, yanmakta olan ateşten alınan yanan veya kor halindeki odun parçası.

ÖDÜRGÜ: Oburluk hastalığı.

ÖDÜRLÜ/ÖDÜLLÜ: Korkak, korkan. *Ör:* Ali ödüllünün biridir.

ÖDÜSITMAK: Çok korkmak, ödü kopmak, ödü patlamak.

ÖDÜTLEMEK: Sağılacak ineğin sütü memeye inmeyince, sütün inmesini sağlamak için ineğin yavrusunun kısa süreli emzirilmesi veya memenin el ile vurulması/ovulması.

ÖFELEMEK/ÖVELEMEK/ÖĞELEMEK/OĞALAMAK: Ovalamak, masaj yapmak.

ÖGEY: Öz olmayan, üvey.

ÖGÜR: Kızışmış, çiftleşmek isteyen inek.

ÖĞEÇ: İki yaşındaki genç teke.

ÖĞEÇE/OGEÇE: Derenin, dağın, vadinin karşı yakası, öte yakası, karşı tarafı, karşıyaka.

ÖĞEK: Kenar, kıyı. *Ör:* Atasözü: Kazan taşar, öğeğini yakar.

ÖĞELEMEK: 1- Bir şeyi eliyle veya dişleriyle ezmek, uflamak. 2- Ezip ufalayarak içindeki yenecek kısmını kabuğundan/kapçığından çıkarmak.

ÖĞENDERE/ÖĞENDİRE/ÜĞÜNDÜRE: Daha ziyade çift süren öküzleri gayrete getirmede kullanılan ucu çivili uzun sopa/değnek.

ÖĞES: Önce.

ÖĞNER: Ekin biçerken, bir defada çıkılmak üzere ekin dericilerin önüne alıp biçmeye başladığı bölüm.

ÖĞ(N)MEK/ÖNMEK: İzlemek, takip etmek. Pusu kurup beklemek.

ÖĞNÜK/ÖĞLÜK: Önlük.

ÖĞÖRSEMEK: Hayvanın çiftleşme zamanı. Çiftleşme zamanının geldiğini hayvanın belli etmesi.

ÖĞREŞMEK: Gizlice anlaşmak, sözleşmek.

ÖĞRETLEMEK: 1- Tembihlemek. 2- Birine karşı bir sözü söylemesini veya bir işi yapmasını önceden öğretip, ezberletip sık sıkıya kurmak. *Ör:* Dört yaşındaki torunum bana, 'Dede artık git evimizden' deyince, onu annesinin öğretlediğini hemen anladım... Annem, olayı babama söylememem için beni sıkı sıkıya öğretledi.

ÖĞRETLİ: 1- Önceden bir şeyi yapmak veya bir sözü söylemek için tembihlenmiş, kurulmuş kimse. 2- Bir şeyle ilgili önceden haberdar edilmiş olan. 3- Lafla kandırılmış kimse.

ÖĞSÜ: Ocakta bir kısmı yandıktan sonra sönmüş veya söndürülmüş odun parçası.

ÖĞSÜZ: 1- Anasız kalmış, öksüz. 2- Hiç kimsesi olmayan.

ÖĞŞELEMEK: Elle ovmak, ovalamak. *Ör:* Gömleğin yakasının kirini suyla öğşele.

ÖĞÜLCÜMEK: Böğürmek, kusma derecesine gelip böğürmek.

ÖĞÜN ÖĞÜN: Önden, sıradan gitmek, sırayla.

ÖĞÜNSÜK: Bir şeyi belli zamanlarda yapmayı alışkanlık haline getirmiş, otomatiğe bağlamış kimse.

ÖĞÜNSÜMEK: Bir şeyi belli zamanlarda yapmayı alışkanlığa dönüştürmek.

ÖĞÜR: 1- Yakında kuzlayacak olan hamile inek. 2- Arkadaş, ahbap. 3- Sıcak, ısınmış. 4- Kızışma.

ÖĞÜR ALMAK: Hamile kalmak. *Ör:* Atasözü: Gizli öğür alan aşikâra doğurur.

ÖĞÜRCELİK/OĞURCALIK: Bebek önlüğü.

ÖĞÜRLEŞMEK: 1- Alışmak. 2- Yakınlık hissetmek. 3- Arkadaş ve dost olmak.

ÖĞÜR OLMAK: Isınmak.

ÖĞÜRSEĞE GİTMEK: Kişinin, kendi cinsel isteklerinin peşinde koşması.

ÖĞÜRSEK: 1- Kızışmış, çiftleşmek isteyen inek. 2- Cinsel arzularının peşinde koşan kişi. *Ör:* O öğürseğin aklı bacağının arasındadır.

ÖĞÜRSEMEK: İneğin çiftleşmek istemesi.

ÖHRÜ: 1- Kafasına göre davranan ve yaşayan. 2- Kimsenin kuralını takmayıp kendi anlayışına göre kural koyup uygulayan.

ÖKBE: Ukala. Çok bilmiş.

ÖKBELEŞMEK: İnatlaşmak.

ÖKELEKLİ: 1- Kendini beğenmiş. 2- Hastalıklı hayvan.

ÖKEN: Hayvana yüklenen yükü saran, tutan ip.

ÖKKEŞ: Tanrı'yı çok seven, sürekli olarak Tanrı'ya olan sevgisini ve muhabbetini hissedip dile getiren kimse.

ÖKLEMEK: 1- Sabitlemek, belirlemek, bağlamak. *Ör:* Tarlanın sınırını büyük cevize göre ökledik. 2- Teklemek, tökezlemek.

ÖKLÜ: Bağlı.

ÖKSE: Bir ucu ateşli veya bir bölümü yanmış odun.

ÖKSEMEK: Özlemek, hasret kalmak.

ÖKSÜRE: Su tası. Su içilen kap.

ÖKSÜZOĞLAN: Kardelen çiçeği. *Ör:* Öksüzoğlanlar çıkmış, kış bitti demektir.

ÖKÜNMEK/HÖKÜNMEK/ÖĞKÜNMEK: 1- Birinin söz veya davranışını alayla karışık taklit etmek. 2- Bir kişiye imrenerek/hayran olarak her yönüyle ona benzemeye çalışmak ya da bir kişinin beğendiği/kıskandığı yönünü kendine uyarlamaya çalışmak. 3- Pişman olmak, hayıflanmak.

ÖL: Nem, rutubet.

ÖLBE: 1- Ahşap bal kutusu. 2- Tahtadan yapılan kutu.

ÖLÇERMEK/ÖLÇEŞTİRMEK: Sönmeye yüz tutan ateşi güçlendirmek/harlamak için odunla beslemek. *Ör:* Ateşi ölçermeyi unuttuk, söndü.

ÖLÇÜMLÜ: 1- Kendini beğenmiş. 2- İyi ve güzel giyinen.

ÖLÇÜŞMEK: Yarışmak, maç/müsabaka yapmak. *Ör:* Festivalde yağlı güreş de var; çok çetin pehlivanlar ölçüşecek.

ÖLGEZ: Ölmek üzere olan.

ÖLGÜN: 1- Kıvama gelmiş, ekime hazır toprak/tarla. 2- Soğuk ve yağışlı bir dönemden sonra sakinleşmiş, ılımanlaşmış hava. *Ör:* Hava bugün ölgün, davarı çıkaralım.

ÖLLE: Balkon.

ÖLLEMEK: Bebeği uyutmak.

ÖLÜK: Ölmüş olan, ölen. *Ör:* Aşağı köyde ölük var galiba, sala veriliyor.

ÖLLÖZ: Mıymıntı, uyuşuk, miskin.

ÖLLÜK: Çukur yer.

ÖLLÜK/HÖLLÜK: Bebekleri sarmak için kullanılan ince toprak.

ÖLÜKMEK: Bir şeyin uçlarda ve aşırı olma durumunu kaybedip ortalamaya doğru yaklaşması. *Ör:* Bu su çok kaynar, elimi yaktı. İçine bir tas soğuk su kat ki biraz ölüksün.

ÖLÜMSEK: 1- Tembel. 2- Zayıf, güçsüz/takatsiz, aciz. 3- Ölüme yakın, can çekişen, ölmek üzere olan. Suratına ölü yüzü düşmüş olan.

ÖLÜ ÖLMEK: Birinin vefat etmesi. *Ör:* Bizim köyde ölü öldü.

ÖLÜŞMEK: 1- Çok sıcak veya çok soğuk suyun ılık duruma gelmesi. 2- Yumuşamak, gevşemek. 3- Kendini bırakmak, salıvermek. 4- Hafif kızarmak, az pişirilmek. *Ör:* Domatesi doğrayıp yağda az ölüştür, üzerine soğan ekle o da ölüşsün. 5- Bir şeyin bulunduğu aşırı/uçlardaki durumun/konumun bir miktar değişmesi.

ÖLÜYERİ: Ölü evi, cenaze evi. *Ör:* İnsanlar, haberi duyunca ölüyerine koşuştular.

ÖMEÇ: 1- Şeker ve tereyağıyla yapılan bir tatlı. 2- Yeni pişmiş, sıcak mısır ekmeği.

ÖMÜRLEK: Müebbeten, hayat boyu.

ÖN: Gerçek, hakikat. Hayal olmayan.

ÖNCEK: Önlük. Kadınların belden bağladığı, günlük işlerde giysilerinin kirlenmesini önlemeye yarayan ve meyve, tahıl vb. taşımada da kullanılan önlük. *Ör:* Annemin önceği çalıya takılıp yırtıldı.

ÖNÇÜ: Bazı oyunlarda (misket gibi) birinci sırada olan çocuk.

ÖNDAM: 1- Balkon. 2- Evin güneye, güneşe veya açık alana bakan odası.

ÖNDÖGÜN/ÖNDOGÜN/ÖNDÖĞÜN: Birkaç gün önce. Dünden daha önce, ancak üç-dört günü geçmeyecek biçimde geriye giden zaman.

ÖNDÜAY/ÖNDAY: İki ay önce.

ÖNDÜÇ: 1- Ödünç. 2- Borç. *Ör:* Ali'den biraz öndüç para aldım. 3- Bir tür karşılıklı işgücü ödünçleşmesi, yardımlaşması. Çok sıkıştığında komşunun oğlunu tarlasında çalıştırıp işini bitiren aile, gerektiğinde komşu da sıkıştığı veya istediğinde aynı emek miktarı kadar kendisi de onun tarlasında çalışır. *Bkz.* KUBAŞMAK.

ÖNDÜN/ÖNDÜĞÜN/ÖNDÜGÜN/: İki gün önce.

ÖNDÜYIL: İki sene önce.

ÖNESE: Avcının gizlendiği, siper aldığı, avın onu görmeyeceği biçimde düzenlenmiş yer, avsın.

ÖNGÜRTMEK: 1- Başkasından daha önce davranmak. *Ör:* Hasan sabahın köründe öngürtüp suyu kendi bostanına bağlamış. 2- Bir şeyi başkasından kıskanmak.

ÖNGÜRÜ: Ora, orası.

ÖN(Ğ)MEK/ÖĞMEK/ÖNMEK: Pusuya yatmak, takip etmek.

ÖNKAŞ: Balkon. *Ör:* Kışlık odunları önkaşa istifledik.

ÖNLERCİ: Ekin dererken, diğer biçicilere önderlik eden, hon kesen, derme işleminin hızını belirleyen usta ekin derici.

ÖNÜLCEK: Kadınların kullandığı, yünden dokunmuş önlük.

ÖNÜRTMEK: Sadece kendisini düşünmek. Bencillik yapmak.

ÖPÇE: Ukala.

ÖPPE: Yanak.

ÖREKE: 1- Yün eğirmeye yarayan, ucundaki çengele eğrilecek ipin tutturulup büküldüğü tahta alet. 2- Henüz eğirilmemiş, eğirilmek üzere hazırlanmış kaba yünün sarıldığı tahta düzenek. *Ör:* Örekeye çok fazla yün sarmışsın, hepsini eğiremem.

ÖRENE: Taş yığını.

ÖRENGEÇ: Yular. Hayvanın boynuna bağlanan ip.

ÖRENLEMEK: Aynı sözün/konunun üzerinde sürekli dönüp durmak, aynı şeyi sürekli tekrar etmek. *Ör:* Metin âşık oldu, Melahat'in adını örenliyor.

ÖRK: 1- Daha ziyade dana ve buzağıların boynuna takılan, bükülmüş eski bez parçalarından veya ince iplerden elde örülerek yapılan, bir ucu bir ağaç veya kazığa bağlı olarak hayvanın kaçmaksızın otlamasının sağlandığı uzun ip. *Ör:* İneğin örkünü uzun tut ki daha çok ot yesin. 2- Hayvanın bağlandığı yer. 3- İp. 4- Belik, örülmüş saç. 5- Hayvanın zincirle bir yere bağlanmasında kullanılan, bir yere çakılan veya geçirilen kazık.

ÖRKE: Ağlamaklı olma durumu.

ÖRKÜÇ: 1- Sarsıntı. 2- Dalga, dalgalı.

ÖRKÜNMEK: Taklit etmek, taklidini yapmak.

ÖRKLEMEK: 1- Bağlamak. 2- Hayvanı bağlamak.

ÖRKEN/ÖRÜKEN: 1- Urgan, sicim. 2- Pamuktan örülmüş/yapılmış kalın ip. 3- Eğirilerek ip haline geçirilmiş bez parçalarından örmek suretiyle yapılan kalın urgan/ip.

ÖRKENMEK: 1- Taklit etmek. *Ör:* Çocuk örkene örkene büyür. 2- Özenmek.

ÖRKMEK: Bulaşmak.

ÖRME: 1- Keçi kılından veya bez parçalarından yapılan kalın ve uzun ip/sicim. 2- Yünden örülen kazak. 3- Bahçeye, tarlaya taşlarla yapılan duvar.

ÖRMEK: 1- Rüzgârın esmesi. 2- Üflemek.

ÖRMİKER: İki katlı taş bina yapılırken kat arasına konan uzun ve kalın kalas.

ÖRSEK: 1- Depresyondaki kişi. Yaşadığı olumsuzluklar nedeniyle psikolojisi yıpranmış kimse. *Ör:* Boşandı, çok örsek durumda. 2- Hırpalanmış. 3- Gücü tükenmiş.

ÖRSÜN: Demirden yapılma yassı hamur kesme aleti.

ÖRSÜMEK: Yürümek.

ÖRTE/ÖRTESİ: Erte, ertesi.

ÖRTME: 1- Salon. 2- Evin önünde, üstü ve yanları örtülü, ön tarafı açık çıkıntı, bir tür balkon, sundurma. 3- Samanlık çatısının ileri doğru çıkmış uzantısı.

ÖRTÜLÜK: Yüklük. Evin duvarının içine yapılan, içine yatak, giysi vb. konulan yer. *Ör:* Kışlık yorganları örtülüğün en altına koydum.

ÖRTÜMELE: Ahşaptan yapılma un çanağı.

ÖRÜ: 1- Otlak, mera. 2- Koyun sürüsünün şafağın belirmesiyle birlikte otlamaya götürülmesi. *Ör:* Koyunların sütü azaldı, bu çoban sürüyü örüye kaldırmıyor mu nedir?

ÖRÜDURMAK: Bir iş veya bir emir için ayakta hazır beklemek.

ÖRÜK: 1- Bayanların örülmüş saçı, belik. 2- Hayvan bağlamaya yarayan örme kalın ip veya zincir. 3- Hayvanların bağlandığı ipin ucunda bulunan kazık.

ÖRÜKLEMEK: 1- Bağlamak. İple bağlamak. 2- Tam ve ağzına kadar doldurmak.

ÖRÜKLÜ: Ağzına kadar, taşacak biçimde lebelep dolu.

ÖRÜLMEK: Saldırıp yüzünü gözünü tırmalamak, çizmek. *Ör:* Kadın, laf atan adama öyle bir örüldü ki, adamın yüzü gözü tırnak yarası oldu.

ÖRÜ: 1- Kuzu sürüsünün ilk kez otlamaya çıkartılması. 2- Koyun sürüsünün Mayıs ayının ilk haftası içinde çıktığı ilk gece otlaması. Törensel bir yapısı bulunan bu ilk örüde çobana veya ailesine hediye verilir. Zengin sürü sahipleri çobana bir koç veya koyun verir.

ÖRÜM: 1- Tahıl ekili tarla. 2- Sürünün tan vaktinden önce kaldırılarak gece otlatılması. *Ör:* Bizim sığırcı davarı bu gece örüme çıkaracak.

ÖRÜMBOZUMU: Hasat. Tarladan mahsulün kaldırılması işi.

ÖSEĞİ/ÖSEVİ: Bir kısmı yanmış odun parçası.

ÖSTEL/ÜSTEL: 1- Masa. 2- Sofra.

ÖSÜZ: Gaz lambası.

ÖŞBE: Israr.

ÖŞBELEMEK: Israr etmek, diretmek.

ÖŞEK: 1- Çekiştirme, arkasından atıp-tutmak. 2- Vaşak. *Ör:* Atasözü: Öşek ağlaya ağlaya tuzağa basarmış.

ÖŞEKLEMEK: Gıybet etmek, dedikodu yapmak.

ÖŞERTİ: Abartı.

ÖŞERTMEK: Abartmak.

ÖŞME: Çok bilmiş, ukala.

ÖŞMEK: Donarak ölmek.

ÖŞÜLE: Şafak zamanı. Güneşin yeni doğma vakti.

ÖTEĞEN: Çok güzel/iyi öten ötücü kuş.

ÖTMEK: Büluğa eren erkek çocuktan ilk döl suyunun gelmesi.

ÖTÖĞÜN/ÖTEĞÜN: Birkaç gün önce, geçen gün. Önceki gün.

ÖTÜR: Giysi, kıyafet.

ÖTÜREK: İshal şeklinde, sulu biçimde yapılmış kaka. *Ör:* Bu çocuğun ötüreğini temizlemekten bıktım.

ÖTÜREKLİ: Bağırsakları bozulmuş, ishal olmuş kimse.

ÖTÜŞMEK: Gürültülü sesler çıkartmak.

ÖVEÇ/ÖĞEÇ/ÜVEÇ: 1- Bir ila iki yaş arasındaki erkek kuzu. 2- Bir yaşını geçmiş, iki yaşına girmiş erkek kuzu, koç.

ÖVEK: Çok iyi.

ÖVELEMEÇ: Elle bastırıp ovarak kapçığından/kabuğundan ayrılıp ortaya çıkartılmış tahıl ürünü.

ÖVENDE/ÖVENDİRE: Hayvanla tarla sürerken kullanılan, bir ucunda hayvanı dürtmeye yarayan sivri çivi, ötekinde ise sabanın toprağa giren kısmının çamurunu temizleyecek biçimde yassı demir bulunan, uzunluğu iki ila üç metre arasında değişen sırık, değnek. *Bkz.* MESES. *Bkz.* ÜĞENDİRE. *Bkz.* ÖĞENDERE.

ÖVEZ: Meyve.

ÖVMEK: İçine sinmek.

ÖVÜNGEÇ: Sürekli kendisiyle övünen, böbürlenen. Kendisinin üstün olduğunu her yerde övünerek anlatan.

ÖVÜRMEK: Kusmak.

ÖYEK: 1- Kenar, kıyı. 2- Çok iyi.

ÖYEZ: İlçe, kaza.

ÖYMEK/ÖYÜMEK: 1- Dokunmak, sürmek. 2- Ocakta veya sobada ateşin odunların, tezeklerin, kömürün içine nüfuz etmesi. 3- Yaranın derinleşerek büyümesi, azması. 4- Genişlemek, yayılmak, giderek daha büyük alanı kaplamak. *Ör:* Yara çocuğun yüzüne iyice öyümüş, bunu hemen hekime götür. 5- Bulaştırmak. 6- Yığmak, istiflemek.

ÖYÜKMEK: Batmak.

ÖYÜN: Yemek. Yiyecek.

ÖYÜNLÜK ÇALDIRMAMAK: Başka kimseye konuşma fırsatı tanımadan sürekli konuşmak.

ÖZ: 1- Dere, çay. 2- Çayırlık yer. 3- Sebze ekilen yer. 4- Bahçe-bağ.

ÖZBEK: Cesur, gözüpek.

ÖZEK: 1- Gönül, yürek. 2- Can.

ÖZELEME: Yoğurdu ezmek, karıştırmak.

ÖZEME: Yoğurdun kaşıkla çırpılması ve üzerine su eklenmesiyle elde edilen, içinde yoğurt taneciklerinin bulunduğu ayran. *Bkz.* ÇALPALAMA.

ÖZENCİK/ÖZENCİK YAPMAK: Sahip olduğu bir şeyle veya özellikle, aynı şeye sahip olmayan başkalarını imrendirecek, kıskandıracak, özendirecek biçimde davranmak, konuşmak vb. *Ör:* Ağanın karısı hergün başka başka giysilerle köyde dolaşıp maraba karılarına özencik yapıyor.

ÖZLÜK: Bataklık. *Ör:* İnek özlüğe düştü, debelendikçe battı, zor kurtardık.

ÖZNE: Damat, güvey.

ÖZNEK: Ağaçta dalın çıktığı yer.

ÖZÜK: Birinci, lider, en ilerideki, öncü, bir mücadelede en üstteki ve ilerideki. *Bkz.* OĞZUK.

ÖZÜLEMEK: Hasret gitmek, özlemek.

ÖZÜ TUTMAMAK: Yufka yürekli olmak, en küçük duygusal bir durumda ağlamaklı olmak. *Ör:* Filim çoh acı(k)hlıydı, özüm dutmadı, sonuna gadar seyretmedim.

-P-

PAÇA: 1- Pencere. 2- Petek. Arı peteği.

PADAR: Kalın odun parçası. *Ör:* Canımı sıkma, şu padarı kafana geçiririm.

PAF: Yenecek kısmı insanlar, kuşlar veya böcekler tarafından yenilip; kabuk, sap, çekirdek gibi yerleri kalmış meyve artığı.

PAFUN: Sahte altın, kalp para.

PAĞA: Kilit.

PAĞAÇ: Hafif küllenmiş kor ateşinde pişen, yuvarlak, kalın ekmek.

PAHIL/PA(K)HIL: 1- Kıskanç, çekemeyen. 2- Artniyetli olarak bir başkasına zarar veren kimse. *Ör:* Atasözü: Mal pa(k)hıl olmaz, sahibi pa(k)hıl olur. 3- Artniyetli olarak başkasına zarar verme durumu. *Ör:* Ayşe senin bostana bir pahıllık düşünüy, haberin ola. 4- Cimri.

PAHILLANMAK/PA(K)HILLANMAK: 1- Kıskançlık içine girmek. 2- Başkasına veya başkasının malına zarar vermek.

PAHLA/PA(K)HLA: Bakla, fasulye.

PAHNUT: Ezilmiş kuru dut.

PAKÇA: Küçük ev. *Ör:* Avuç içi kadar pakça bir ev yaptı.

PAKLANGUÇ: Baklava dilimi. Dilimlenmiş baklava.

PAL: 1- Keçi kılından sık dokunmuş kalın örme bez. 2- Keçi kılından örülerek yapılmış kayış biçiminde yassı ip.

PALA: 1- Bez parçası. 2- Yatak. Yorgan. ■

PALAK: Ayı yavrusu.

PALAN/PALA(N)Ğ: 1- Eşek semeri. İçi otla veya çeşitli dokumalarla doldurularak yapılan biçimli keçe. 2- Giysi, çamaşır, elbise. *Ör:* Sırtına palanını geçirmiş.

PALAMBUÇ/PALANBUÇ: Vücudun herhangi bir yerinde oluşan şişlik. *Ör:* Ayaklarımda palambuç eksik olmaz.

PALANCI: Çarşılarda palan üreten/yapan esnaf.

PALAZ: 1- Kabarık, kabarmış. 2- Kıldan dokunmuş bir tür kaba kilim veya çul. 3- Minder. 4- Keklik yavrusu. 5- Uçma çağına gelmiş, kanatlarını kullanmaya başlamış keklik, kaz gibi kanatlıların yavrusu. 6- Yalan.

PALAZI ÇIKMAK: Yere serilmek.

PALAZIMAK: Telaşlı ve savruk koşmak. *Ör:* İnek bostana girince evden palazıyıp koştu.

PALDIM: Eşek ve katırın palanının boynuna doğru kaymasını önlemek ve sırtında durmasını sağlamak için, kuyruk altında geçirilip palanın her iki yanına tutuşturulan deri kayış veya örme kemer.

PALDIR/PANDIR: 1- Hayvanın yediği otsu bitkiler. 2- Sulak yerlerde yetişen geniş yapraklı bir bitki.

PALDUN: Binek hayvanının sırtındaki semerin altına konan minder.

PALIÇ: Ekmek. Buğday hamurundan yapılan ekmek. *Ör:* Günaşırı palıç yapıyorum.

PALTAN: İri kurbağa.

PAMBI(K)H: Pamuk.

PAMP/PAMPI: Pençe. *Ör:* Kedi yavrusunun minik pampIları var.

PAMPAL: 1- Şişman, tombul. 2- Gelincik çiçeği/bitkisi. 3- Temiz ve bakımlı hayvan.

PANCAR: Karalahana.

PANÇA: 1- Avuç, avuçlamak. 2- Çatal.

PANÇAK: 1- İnce kök, ağacın ince kökü. *Ör:* Fidanı bahçeden pançaklarıyla söküp evinin önüne dikti. 2- Pençe.

PANÇALAŞMAK: Yeni çıkan buğday çimeninin dallanması, çatallaşması.

PANDIL: Semerin eşeğin sırtında sağlam ve kaymadan durmasını sağlayan, eşeğin karnından geçirilerek sarılan örme ve kalın ip.

PANTA: Yaban armudu.

PANUS. Camlı fener.

PAPA(K)H: Kuzu veya koyun postundan yapılmış bir tür kalpak.

PAPAKLANMAK: 1- Yemeğin köpüklenerek kaynayıp taşması. *Ör:* Aşı ocakta unuttum, papaklandı. 2- Şişmek.

PAPARA: 1- Ekmek tatlısı. 2- Dayak.

PAPIL/PAPUL: Patik. Çocuk ayakkabısı.

PAPUR/PAPIR: Geniş ve arabaların da geçebildiği yol.

PAR: 1- Turşu, salça vs. şeylerin üzerinde oluşan küf. 2- Alev. 3- Çift, eşli.

PARÇ: 1- Su bardağı/tası. *Ör:* Parçınan su getir de içem gızım. 2- Pişirilmiş topraktan yapılma yoğurt kabı.

PARÇAL: 1- Faiz. 2- Kalan, kesinti.

PARDA: Toprak damlı evin damının dış kenarları. *Ör:* Çocuk pardadan düştü.

PARDAKLAMAK: Evin odalarının duvarlarını sulu bezlerle silmek ve kireçle ince sıva çekmek.

PARDI: 1- Kıyı, uç, kenar. *Ör:* Kilimin pardına yemek döküldü. 2- Tarlanın bittiği yer, uç kısmı. 3- Damın uç yerleri.

PARDIÇ/PARDUÇ: Fırını temizlemeye yarayan tahta ve ucunda sarılı bez bulunan alet.

PARIDANAK/PARIDAK: Hemen, bir an önce, çarçabuk götürmek veya getirmek.

PARPAZLANMAK: 1- Çırpınmak. Çırpınmaya benzer şekilde el çırpmak. 2- Kuşların uçmaksızın yerde kaat çırpması, çırpınır gibi yapması. 3- Kişinin suda el ve ayaklarını gelişigüzel çırpması, boğulur gibi yapması. 4- Yuvadan ayrılma zamanı yaklaşan kuş yavrusunun, yerde kanatlarını çırparak uçma alıştırmaları yapması. 5- Tavuk civcivlerinin kanatlarının çıkmaya başlaması. *Ör:* Bu cücükler parpazlanmaya başlamış, anaları yakında bunları dağıtır.

PARPI/PARPU: 1- Fırça, azar. 2- Vücudun şiş yerlerine yanan bezi yaklaştırarak, o bölgeyi ısıtıp göyündürmeye dayalı bir iyileştirme, şişi indirme yöntemi. 3- Engel. *Ör:* Ne yapmak istediysem önüme parpı koydun.

PARPILAMAK/PARPULAMAK/PARPULLAMAK: 1- Azarlamak, haşlamak, fırçalamak, paylamak. 2- Vücuttaki şişmiş yere yanan bezi yaklaştırarak o bölgeyi ısıtıp iyileştirmek, şişi indirmek. 3- Sert biçimde engellemek/önlemek.

PARSADAN: Beleşçi. Bedavadan kazanan, beleşten elde eden.

PARSI: 1- Küçük tahta. *Ör:* Küpün ağzına bir parsı koyda sıçan girmesin. 2- Bacanın dam üstündeki görünen bölümü.

PARSIK: Pörsümüş, eskimiş.

PARSIMAK: 1- Pörsümek, eskimek. 2- Duruluğunu yitirmek.

PART: 1- Yığın, yığıntı. *Ör:* Güneşten, partın gölgesine sığındık. 2- Karın. Vücudun karın bölgesi. 3- Her biri 15, 20, 30 desteden oluşan buğday yığını.

PARTAL: 1- Eski ve yıpranmış kumaş parçası. 2- Kalın çul.

PARTAL/PARTALCI: Boş ve yalan söyleyen, çok ve havalı konuşan ama yalan ve boş konuşan kimse.

PARTANA: Büyük.

PARTAVAL: Boş, yersiz ve gereksiz konuşan, söylediği sözlerin içi boş olan.

PASKA/PASGA: Dağ evi.

PAT: Erkeklik organının bir bölümünün yitirilmesi durumu veya bu haldeki kişi.

PATAĞI: Yünden yapılma çorap, kilim gibi şeylerin yırtılmış, yıpranmış, eskimiş durumda olanlarına verilen genel ad. Eskiden çerçiler ve develerle köylere harmut(keçiboynuzu) getiren harmutçular, patağı karşılığında harmut, incir, portakal, çerçiler incik-boncuk satarlardı. Köye harmutçu veya çerçi gelince köylü ilk olarak ona; "Patağı topluyun mu?" diye sorardı. Olumlu yanıt alınca, evlerinden patağıları getirip, karşılığında istedikleri şeyleri pazarlıkla alırlardı.

PATAK: Şişman, kilolu. *Ör:* Görmeyeli baya patak olmuşsun.

PATAR: Kalın ve kısa kereste.

PATAVARA: Dikenli meyveleri toplarken diken batmaması için el ve kolları örtmesi için kullanılan bez.

PATAZ: Avuç. Avuçlama.

PATGAN/PATKAN: İri fare. Lağım faresi.

PATIRDAK: 1- Gürültücü, yaygaracı. 2- Su motoru. Motosiklet.

PATKI: Evin önüne tahtalardan yapılan güneşlik.

PATLANGIÇ/PATLANGUÇ: Kamıştan yapılma, patlama sesi çıkartan, çocukların onunla savaş oyunu oynadığı bir oyuncak. 20-30 cm. uzunluğunda bir kamış çubuğunun iki yanına da ıslatılıp top haline getirilmiş iplik veya lifler sokulur. Oyun sırasında kamışın içine bir çubuk sokulup çekilerek patlama sesi çıkartılır.

PATPAT: Duvak denilen saplı, yavurlak tahta üzerinde elle 'pat-pat' vurarak açılan, acil tüketimler için çabuk hazırlanan mayasız hamurdan yapılan ekmek.

PATSAT: Tektük.

PATTİK: 1-Patates. 2-İslimlenip güneşte biraz kurutulmuş kayısının çekirdeğini çıkararak şekil verilmiş hali veya şekil verme işlemi. *Ör:* Bugün dört kasa pattik yaptım.

PATUL/PATIL: Taranmamış, taraktan geçirilip temizlenerek kabartılmamış yün.

PAVKIRMAK: 1- Aniden oluşan hareket, eylem, olay, olgu vs. 2- Yırtıcı bir yabani hayvanın kükremesi veya çığlık atması. 3- Ağzında lokma veya su varken birden gülüp ağzındakini dışarı püskürtmek. 4- Ateşin birdenbire parlayarak yanmaya başlaması. *Ör:* Ocak bir anda pavkırdı.

PAY: Köpek yiyeceği.

PAYALANMAK: 1- Başarıda, olumlu bir sonuçta kendine pay çıkartmak, kendisinin başardığını iddia ederek şişinmek. 2- Kendini beğenmek, övünmek.

PAYAM: 1- Badem, çekirdek içi. 2- Çağla.

PAYINSAMAK: 1- Azımsamak, az görmek. 2- Dağıtılan bir şeyden kendisine düşeni azımsamak. *Ör:* Obur olduğu için tabağındaki yemeği hep payınsar. 3- Küçük görmek.

PAYIRT: Hızlı hareket eden, aniden hareketlenen.

PAYSINMAK: 1- Dikkate almak, önemsemek. 2- Bir şeyden kendisi için de pay/hak gördüğünü ima, hareket veya sözle belli etmek.

PAZARLIKÇI: Düğün eşyası almaya giden.

PAZI/BEZİ: Teknedeki hamur yığınından kopartılıp yuvarlaklaştırılarak biçim verilmiş bir ekmeklik hamur yumağı. *Bkz.* KÜNT.

PECE/PACA: Baca.

PECİK: 1- Köşe. 2- Uç, kıyı.

PEÇEĞ: Yavru.

PEÇELENMEK: 1- Zarar-ziyan. 2- Ziyan olmak, harcanmak. *Ör:* Sen buralarda peçeleniyorsun.

PEÇEN: Hayvan yemi. Saman, ot.

PEĞ/PEG/PEY/PEĞLİK: 1-Evin önünde, genellikle çit veya yarım taşduvarla çevrili, hayvan konulan veya çöp atılan yer. 2-Binanın yıkılmış ve harabe halinde kalmış yeri. 3- Kanal. 4- Evin yakınlarında veya önünde bulunan, önceki yıkılmış evin, harabe haline gelmiş, duvarları yarım yamalak biçimde duran ev kalıntısı. *Ör:* Tavuklar peğde toplanmış, çöpleri karıştırıyor.

PEHLÜL: Salak, saf.

PEK: Çakı, bıçak. Ustura.

PEKEMEK: Kapatmak.

PEKİŞGİN: Sert, sağlam.

PEKLİK: Kabız, kabızlık.

PELENK: Dağınık.

PELE: 1- Güzel. *Ör:* Bizim memleket çok pele. 2- Kalın deri parçası. Kösele.

PELEŞ: 1- Boynuzları yanlara doğru iyice açılmış, genişlemiş büyükbaş hayvan. 2- Gözleri şaşı olan. 3- Eğri. 4- Solak. *Ör:* Bu bıçak bana göre değil, ben peleşim.

PELEZ: Küçük altın. *Ör:* Düğünde ancak bir pelez takabildik.

PELİT: 1- Meşe ağacı. 2- Meşe ağacının meyvesi/tohumu.

PEL VER: Salça.

PENDİR: Peynir.

PENEZ: 1- İnce ve cansız. 2- Çok ince ve hafif kabuk veya dış tabaka.

PEPE: Kekeme.

PEPEZLEMEK: Azarlamak.

PEPİK: Ayak. *Ör:* Sol pepiğim şişti.

PEPİL: Dilinde pelteklik olan, düzgün konuşamayan.

PERÇEM: 1- Zülüf, saç. 2- Traş edilmiş başta, tepede bırakılmış bir tutam saç. 3- Dertli, hasta. 4- Bölüm, dilim, parça. *Ör:* Tarlanın bu perçemindeki ekin daha gür. 5- Mısır püskülü.

PERDE: Kızlık zarı, bekaret.

PEREDEN: Birdenbire, apansız, aniden.

PERİKMEK/FERİKMEK: Korkmak, ürkmek. Ürküp kaçmak. *Ör:* Okan kekliği periktirmeseydi yakalamıştık.

PERK: 1- Endişe etme. 2- Korkma, çekinme. *Ör:* Çocukluğundan beri karanlıktan perk eder. 3- Sert, katı. 4- Sağlam, güçlü.

PERNEK: Otlatılmak üzere birden fazla sayıda kişinin hayvanlarının bir araya toplanması veya bu şekilde toplanmış hayvan kalabalığı. *Ör:* Bütün köyün malı davarı pernek oldu, çoban bunları baş edemez.

PERS: Yorgunluk.

PERSİN: Yetim, kimsesiz, sahipsiz.

PERS OLMAK: Çok yürümekten dolayı aşırı yorulmak.

PERSENK: 1- Sürekli biçimde bir sözün tekrarlanması. 2- Terazide denge taşı, terazide hafif kalan tarafa konulan küçük taş. 3- Denge.

PESEK: Dokunulduğunda dökülen tabakalaşmış kir, pas vb. *Ör:* Kapkacağın üstü kıtır kıtır pesek bağlamış.

PESEN/PESENG: Çok soğukta ağaç dallarında oluşan ince kar benzeri buz. Kırağı.

PESENDE: Bıkkın, vazgeçmiş.

PESENDE ETMEK: Bıktırmak.

PESENTE: 1- Hakimiyet, egemenlik. 2- Baskı.

PESİT/PESÜT: 1- Kederli, düşünceli. 2- Düşmüş, düşkün.

PEŞ/PEŞLİ: Kadın elbisesinde yırtmaç. Her yırtmaç için bir sayı verilerek "İki peşli, üç peşli" denir.

PEŞGİ: Küçük soba. *Ör:* Peşgiyi kadınların odasına kurdu.

PEŞGÜDEN/PEŞGÜTEN: Kaynatılmış tuzlu ayran.

PEŞKİR/PEŞGİR: El havlusu.

PEŞLEMEK: 1- Takip etmek, ardından gitmek. 2- Kovalamak.

PEY: Taştan örülme duvar veya set. *Ör:* Evinin önüne pey çekti.

PEYKE: Köşe.

PEZİK/PEZZİK: 1- Ispanağa benzeyen, kavurması, haşlaması, çorbası, 'gatlemesi' yapılan bir sebze. 2- Pancar vb. sebzelerin yaprağı.

PEZÜ/PEZİ: Hamur yumağı. Teknedeki hamur yığınından koparılıp küçük yumaklar haline getirilmiş hamur. *Bkz.* ZIVALA.

PIÇALAMAK: Sıkıntılı bir duruma çare/çözüm aramak.

PIÇGICI/BİÇKİCİ/BİÇGİCİ: Marangoz.

PIDDAK: Patlamış mısır.

PIKMAK: Döndürmek, çevirmek.

PILIK: Bozuk yumurta.

PILIŞKA: 1- Rüşvet. 2- Emeksiz, beleşten elde edilmiş çıkar/menfaat.

PILIŞKI: Çer-çöp, atık.

PINA: 1- Bir bütünün dağıldıktan sonra ortaya çıkan parçaları. *Ör:* Duvar örelim diye getirdik, taşlar pına pına oldu. 2- Bir yapının, bedenin bozulması veya biçim değiştirmesi. *Ör:* Bu kütük pınalanmış, direk olmaz bundan.

PINÇ: 1- Soğuk. 2- Üşümek. *Ör:* Dağdan eve inene kadar pınç oldum.

PINNITMAK: 1- Kızmak, sinirlenmek. *Ör:* Onun adını duyunca gene pınnıttı. 2- Dayak atmak, dövmek.

PIPIL/PIPILA: 1- Tavuk, horoz gibi kümes hayvanlarının ibiği. 2- Kelebek.

PIR: 1- Çam yaprağı. 2- Kışın hayvanlara verilmek üzere kesilip toplanan ağaç yaprakları.

PIRÇ: Kıl. *Ör:* Çorbaya pırç düşmüş.

PIRLA: Topaç. Topaç oyunu.

PIRLAMAK/PILLAMAK: Uçmak. Serçe gibi küçük kuşların bir anda uçuşa geçmesi.

PIRLANMAK: Telaşla sağa sola koşuşturmak.

PIRMIT: Orakla ekin biçerken, ellikle parmak arasına alınan küçük demet.

PIRNAT: Kalıçla/orakla derilip bir elde biriktirilen, bir elde tutulan ekin, buğday başağı destesi.

PIRPIRIK: Rüzgargülü.

PIRPIT: Ağacından dut çırparken ağacın altına açılmış biçimde tutulan, dutların üzerine düştüğü ve böylelikle kolay toplanmasını sağlayan, dutlara toprak vs. bulaşmasını önleyen bez.

PIRPITLI: Yırtık, eski-püskü elbiseler giyinen.

PIRŞAK: Daha kötü olma, beter olma. *Ör:* Doktor elinden geleni yaptı amma dedem pırşak oldu.

PIRT: Tüy. Kuş tüyü.

PIRTARMAK: Surat asmak, yüzünü ekşitmek.

PIRTI: 1- Elbise, giysi. 2- Yanında taşınan eşya, gereç. *Ör:* Pırtısını bir bohçaya sığdırmış.

PIRTICI: 1- Manifaturacı. Tekstil işi yapan. 2- Köyleri dolaşarak, at, katır, eşek sırtında taşıdığı giyim ve dokuma/örme ev eşyasını satan kimse.

PIRTIK: Parça, kısım.

PIRTMAK: Çok çabuk biçimde karar değiştirmek, taraf değiştirmek. *Ör:* Ali gene pırttı.

PISIKKIN/PISGIN: 1- Sıkılgan, çekingen. 2- Asosyal, içe kapanık.

PISLANMAK: Saklanmak, gizlenmek.

PISLANPATIR: Saklambaç oyunu.

PISMAK: Gizlenmek, saklanmak.

PIT: 1- Nokta. 2- Hafifçe basma. *Ör:* Bebeği yuvarlanmasın diye eliyle pıttı.

PITA: Genellikle beyaz renkli, üzerinde siyah desenler bulunan genişçe bayan başörtüsü.

PITIK: Misket.

PITIPITI: İnce bulgur. *Ör:* Pıtıpıtıdan pilav olmaz.

PITIR: Ele-avuca sığmayan, aktif, hareketli.

PITLAMAZ: 1- Ketum, ağzı sıkı. *Ör:* Ağzından laf alamazsın o pıtlamazın. 2- Duygularını belli etmeyen, renk vermeyen. 3- Az konuşan, suskun, konuşmayı sevmeyen. 4- Silik, sessiz, öne çıkmadan, varlığını hissettirmeden ortamda bulunan kimse.

PITPITI: Bulgur tozu.

PITTIK: Kadın cinsel organı.

PIYKIRTMAK: Kaçırmak. *Ör:* Sergiye konan serçeleri elindeki bastonla pıykırtıyordu.

PIZAR: Kıvılcım.

PIZIK: 1- Sinek. 2- Yaban arısı.

PIZIKLANMAK: Sineklenmek, sinek kovalama hareketleri yapmak.

PIZZIK: 1- Artık, geriye kalan. 2- İzmarit.

PIZZIK/PİZZİK: Bahçedeki yeni çıkan sebzelerin aralarını çapalamak veya zararlı otları almak için kullanılan, ucu bıçakla sivriltilmiş küçük değnek.

PİC: Aşısız yeni büyüyen ağaç. *Ör:* Bahçeyle ilgilenmeyince, hemen diplerinden piclemiş.

PİCİK: Ağaç kökü/kökleri.

PİCİKMEK: Ekşimek, yiyeceğin bozulup ekşimesi.

PİÇİNE: İstenmeyen veya zamansız hamilelikle gelen doğum. *Ör:* Hayırsız evlat olacağın, piçine gelmenden belliydi.

PİĞLEMEK: Birtakım çıkarlar vaat ederek kendisine bağlamak, kendisi için çalıştırmak ve yönlendirmek.

PİLİKÇE: Külot. *Ör:* Babam şeherden ilk pilikçemi satın alıp getirdiğinde çok şaşırmıştım.

PİMPİRİK: 1- Eğreti, dokununca düşecek gibi olan, yerinde zor duran. 2- Asosyal, iletişim sorunu olan, iletişim kurulamayan kimse.

PİN/PUN/PİNLİK/PİNNİK: Tavuk kümesi. Tavukların pinediği/pineklediği yer. *Ör:* Pinniğe gece dikli girmiş, iki tavuğu götürmüş.

PİNÇİK: Parça, paramparça. *Ör:* Dikkat et, o kayadan düşersen pinçik olursun.

PİNÇİKLEMEK: Parçalamak.

PİNE: Pençe.

PİNEK: 1- Merdiven. 2- Tavuk kümesi, tavukların pinediği yer.

PİNEKLEMEK: Oturduğu yerde uyuklamak. Şekerleme yapmak.

PİNEMEK: 1- Tavukların kümese veya ahırda kendilerine ayrılan yere girip sırıkların üzerine çıkıp dinlenmeye çekilmesi. 2- Tavuğun yumurtlamak için folluğa gelip çökmesi. *Ör:* Ses etme, tavuk pinemiş.

PİNES: Kümes.

PİNGEL: Tavuğun yumurtladığı yere bırakılan fol yumurta.

PİNTİ: İki kilo ağırlığında bir ağırlık ölçüsü. *Ör:* Bazarda bir pinti pendir satabildim.

PİPİ: Dantelin bir bölümü.

PİPİÇ: Düdük.

PİPİRİK: 1- Korkak, cesaretsiz. 2- Şüpheci.

PİR: 1- Pancarın ilk çıkan, yenilen, nazik yaprağı. *Ör:* Pancar pirinden katlı ekmek yapıp yedik. 2- İğne yaprak. Çam yaprağı.

PİREN: Çalı çırpı gibi yakacaklar.

PİRİKLEME: Oyma, oymak.

PİRPİRİM/PÜRPÜRÜM: Semizotu.

PİSİL: 1- Sır. Duyulması istenmeyen gizli şey. *Ör:* Bunların arasında bir pisil var amma ne? 2- Birinin kulağına fısıltıyla söylenen gizli şey. 3- Kendi aralarında alçak sesle konuşma.

PİŞEK/BİŞEK: 1- Çabuk ve kolay pişen yemek. 2- Tek pişirimlik yemek malzemesi. *Ör:* Kilerden bir bişek bulgur getirdi.

PİŞTEK: Ağacın sırtı, biçilmeyen kısmı.

PİTİK: İt eniği, küçük köpek yavrusu. *Ör:* Amcam bir Kangal pitiğiyle çıkageldi.

POÇ: Tarlanın köşesi.

POÇU: Dolak, atkı. Boyun atkısı.

POĞ: Hediye/armağan. *Ör:* Gelin görmeye giderken üç metre has ipek poğunan gittik.

POĞOÇA: Bohça.

POĞUL: Pişmiş/haşlanmış mısır koçanı.

POĞUT: 1- Kavrulmuş buğday unu. 2- Boynu kalın, boynu şişman kişi. *Ör:* Yetimin hakkını yiye yiye bu hale geldi çirkin poğut.

PO(K)HNUT: Dut ezmesi.

POLAT: Çelik.

POMAZ: Öcü, umacı.

PONÇAK: Püskül. *Ör:* Dedem, fesinin ponçağını gülyağıyla ovaladı.

POR: Saç.

PORSUMAK: 1- Çözülmek, bozulmak. 2- Ortalığın karışması. *Ör:* Ali düğüne gelince ortalık porsudu.

PORT: İşe yaramayan, kirli ve başka maddelerle dolu yün.

PORTMAK: 1-Tutulan veya bağlı bir şeyin elden veya bağlandığı ipten kurtulması, bağın kopması veya çözülmesi. *Ör:* Eşek ipini kazıktan porttırmuş. 2- Bir görev veya toplantı gibi ortamdan, fırsatını bulup kaçmak, arazi olmak. *Ör:* Onlar sohbete daldı, ben bir ara portup çıktım dışarı. 3- Ürkmek, korkmak. 4- Gereksiz, saygısız ve kaba biçimde birdenbire bir söz etmek veya davranışta bulunmak.

PORU(K)H/PORUH: Ateş tutuşturmaya yarayan küçük, kuru çalı.

POSURMA: Giysinin eskiyip yıpranması.

POŞUŞ: Kiriş.

POT: Kuyruğu olmayan, kuyruksuz.

POTANAK: Dış kabuğuyla birlikte duran fındık meyvesi.

POTUK: 1- Manda/camız yavrusu. 2- Küt ve şişkin yapılı. 3- Yuvarlak, tombul. 4- Ayak tabanı. 5- Kullanılmış, eski bot.

POTUR: Diz altına kadar inen, vücut hatlarını belli etmeyecek biçimde kırmalarla kabartılmış erkek şalvarı. *Ör:* Poturun altına çizmeyi de geçirince çok yakışmış.

POYRA: Boru. Taş, ağaç, toprak veya metalden yapılma, 15-25 cm. yarıçapında olabilen boru.

POYTURMAK: Korkmak, ürkmek.

PÖÇ: 1- Uç, kıyı, kenar. 2- Kalçanın kuyruk sokumu bölgesi. *Ör:* Bebeğin pöçünde bir ben var. *Bkz.* PÖÇÜK.

PÖÇÇİK: 1- Artık, bir şeyden geriye kalan. 2- İzmarit.

PÖÇÇÜ/PÖÇCÜ: Halayda başı çeken oyuncu, halaybaşı.

PÖÇÜK/PÖÇÇÜK: 1- Kıyı, uç, köşe, kenar, son. *Ör:* Kilimin pöçüğüne çocuk yemek döktü. *Bkz.* PÖÇ. 2- Kalça kemiği. 3- Kuyruk kemiği.

PÖÇÜKÇÜ: Sığır sürüsünü arkadan takip eden çoban yardımcısı.

PÖÇÜKLÜ: Sempatik. Sevimli, kendini sevdirmeyi beceren.

PÖĞREK: Çimento ve kum karışımından yapılan kısa su borusu.

PÖHRE: Suyun sürekli aktığı, ucunda musluğu bulunmayan pınar borusu.

PÖHRENK: Toprak boru.

PÖNTÜKLEMEK: Yatakta dönüp durmak veya kıvranmak. *Ör:* Doğumdan önce iki gün pöntükledi zavallı kadın.

PÖRÇEK: 1- Uç, kıyı. 2- Çatının uç kısımları.

PÖRÇÜK: Kürek, tırpan, kazma, balta gibi tarım aletlerinin, tahta sapa geçirilen kısmı.

PÖRÇÜKLÜ: Yalaka, yağcı. *Ör:* Hüseyin'den daha pörçüklüsünü görmedim.

PÖREK: Su borusu.

PÖRENK: Yerden su vuran ve nemlendiği için sürülemez durumda olan tarlalara yapılan, ayrıca aşırı yağan yağmurun tarlaya zarar vermesini önlemek amacıyla toprağın hendek biçiminde kazılıp, içi aralıklı taşlarla doldurulduktan so ra üstü topra la kapatılan bir tür kanal/tahliye sistemi.

PÖRHENGİ BOZULMAK: Dengesi bozulmak.

PÖRHENK: 1- Denge. 2- Moral.

PÖRNEK: 1- Baharda yaylaya çıkamayanların, hayvanlarını başkasına emanet ederek yaylaya göndermesi veya bu şekilde gönderilen hayvan. *Ör:* Köyden gelen pörnekleri de katınca sürü çok büyüdü. 2- Bir evin koyunlarının sayısı çoban tutup sürü oluşturmaya yetmediği zaman, birkaç hanenin koyunlarını toplayıp bir çoban tutacak miktarda sürü haline getirmesi veya bu şekilde oluşturulmuş sürü.

PÖRSÜK: 1- Çöplük. *Ör:* Evin kaşığını çer-çöple beraber pörsüğe atmış. 2- Pörsümüş, eskimiş.

PÖRTLEK: Dışa doğru şişkin. 2- Patlak, patlamış.

PÖRTLEMEK: Kaynar suda haşlanmak. Kaynar suda haşlanıp kabuğu veya yüzeyinin patlaması. *Ör:* Elime sobanın üstündeki kaynar su döküldü, her yeri pörtledi.

PÖS: 1- Kir. 2- Çer-çöp, zibil.

PÖSLÜK: Çöplük.

PÖSTEKİ: Bol yünlü koyun/keçi derisi. *Ör:* Dedem namazını siyah bir pöstekinin üstünde kılıyor.

PÖSÜN: Yosun.

PÖSÜT: Yorgun düşmüş, zayıflamış olan.

PÖSÜTLEMEK: Aşırı yorgun düşerek zayıflamak ve durumu kötüye gitmek.

PÖŞGE: Soba.

PÖŞGÜR/PÖŞKÜR: 1- Peçete. 2- Havlu.

PÖY: Bir tür örümcek, bey.

PÖYRE: Topraktan yapılma, uzun mesafelerden su naklinde kullanılan kapalı su borusu. *Ör:* Pınara su getiren pöyreleri bütün köy ortaklaşa aldı.

PÖZÜ: Bir ekmek yapacak büyüklükte yuvarlak hamur yumağı.

PUCAMAK: 1- Bıkmak, usanmak. 2- Vazgeçmek.

PUÇ: 1- Kof, çürük. 2- İçi boş. 3- Boşa gitme, heba olma durumu. *Ör:* Okulu kazanamadı, iki senelik emeği puç oldu.

PUÇ ETMEK: Heba etmek, boşa vermek.

PUÇTAK: Haklı gerekçesi bulunan yalan. Beyaz yalan. Mazur görülen yalan.

PUÇUMLAMAK: 1- Şüphelenmek. 2- Birinden veya bir yerlerden zarar geleceğini düşünerek/sanarak/sezinleyerek şüphe etmek. *Ör:* İkisi de birbirini puçumluyor.

PUĞ: Başörtüsü, yazma.

PUĞALDAMAK/PUVALDAMAK: Ayakkabıyı çorapsız ayağa giymek.

PUĞUT/PUVUT: Kavrulmuş buğdayın ezilip un haline getirilmişi.

PULAT: 1- Tepsi, sini. 2- Taştan yapılmış büyük ev. 3- Saray.

PULLU: Düğünde gelinin yüzüne örtülen parlak kırmızı tül. *Ör:* Zahide, pullunun altında daha da güzelleşmişti.

PUMPUL: Yastıkların uçlarına dikilen püskül veya top biçimli süsler.

PUNCAK: Toplu halde. Topluluk.

PUPAZ: Erkek hindi.

PUR: 1- Sert ve sıkı toprak. *Ör:* Atasözü: Suyu görüp balık, puru görüp tilki olma. 2- Yumuşayıp dökülmeye, toprak haline gelmeye yüz tutmuş taş/kaya. 3- Pişmekte olan sulu yemeğin üzerinde oluşan köpüklü, kaymaksı tabaka.

PURÇ: 1- Ağacın ince dalları. 2- Gürgen ağacının ince dalları. 3- Ağacın yaprak açmadan önceki sürgünü. 4- Ökçeotu.

PURPUT: Asabi. Sinirli, öfkeli kimse.

PURPUT KESİLMEK: Hiddetlenmek, öfkelenmek.

PURTUL: Taraktan geçirilmemiş, temizlenmemiş yün. *Ör:* İşbilmez karı, purtul yünü yorgana koydu.

PURUL: Toplanıp yığılmış yedi adet küçük ot yığınının bir araya getirilmesiyle oluşturulan büyük ot yığını. *Bkz.* GET.

PUSARIK/PUSARUK: Puslu/sisli, kapalı, yağmuru haber veren hava. *Ör:* Hava pusarıdı, davarı hemen ağıla götürelim.

PUSGUN: Suçu/kabahati yüzünden gizlenen, suçu yüzünden korkup ortaya çıkmayan.

PUŞGUL/PUŞKUL: Koyun, keçi dışkısı.

PUŞKUN: Kış mevsiminde sert ve soğuk rüzgarın havada savurduğu kar. Rüzgarın karları savurması. *Ör:* Köyün ardındaki sırtta bütün kış puşkun olur.

PUŞTA: Kütüğün dış bölümündeki hasarlı ve budaklı yerlerden çıkarılan işe yaramaz tahta.

PUŞUKLAMAK: 1- Düştüğü zor durumdan kurtulmak için büyük çaba harcamak. *Ör:* İnek düştüğü çukurdan çıkmak için iki saat puşukladı. 2- Sorunu çözmek için sinir, panik ve telaşla, kararsız biçimde dönüp durmak.

PUTA: Uzun bel kuşağı.

PÜR: 1- Yaprak. 2- Üzüm yaprağı. 3- Yeşil çam yaprağı. 4- Köknar ağacı yaprağı. 5- Ağacın asıl ve büyük dallarının arasındaki daha küçük ve ince dallar. *Ör:* Karşıda pür kesiyor/Efil efil esiyor/Ben yarime ne dedim/Durup durup küsüyor.

PÜRÇ: 1- Aynı şeyde bulunan birden daha çok sayıda uç. 2- Pancar, havuç, turp gibi yer altı sebzesinin yaprağı. 3- Pırasa, soğan, sarımsak gibi sebzelerin kökü.

PÜRÇEK: 1- Çok ince bitki kökü/lifi. 2- Perçem, saç tutamı. 3- Püskül. Mısır püskülü. 4- Dağınık. *Ör:* Kız, saçının pürçeğini bile düzeltmeden okula gitti. 5- Ökçe otu. 6- Yosun. 7- Ağaç yosunu.

PÜRÇEKLİ/PÜRÇÜKLÜ/PÖRÇÜKLÜ: Havuç.

PÜRÇLEMEK: Pancar, havuç, turp gibi yer altı sebzelerinin yaprağını kesmek.

PÜRÇÜK: Soğan, pırasa, sarımsak gibi bitkilerin yaprağı.

PÜRÇÜLÜK: Havuç.

PÜRTÜK: Dışkı.

PÜS: 1- Bazı ağaçlardan çıkan yapışkan reçine. *Ör:* Eriğe tırmanırken pantolonuma püs bulaştı. 2- Çiçek açmış meyve ağacında çiçeklerin yoğun biçimde bir araya toplanmış durumu.

PÜSEN: Kırağı, çi.

PÜSKÜLLÜ: Cazibesi olan, çekiciliğinden kurtulunamayan. Şeytan tüyü bulunan.

PÜSLEN: Bir üzüm salkımındaki küçük saplar ve o saplardaki küçük üzüm salkımcıklarından her biri. *Ör:* Bebek bir püslen üzüm yedi.

PÜSÜR: 1- Kendirin işe yaramayan kısımları. 2- Karışık, karıştırılmış durumda olan.

PÜSÜRGEÇ: Sac üzerinde yapılan ekmek/yufka.

PÜSÜRÜK: 1- Hamamböceği. 2- Karışık, karışım, karıştırılmış. 3- Toprak damlı evlerin inşaası sırasında, evin üstünü kapatmak için hazırlanan, saman vs. ile karıştırılmış çamur.

PÜSÜRÜKLÜ: Sorunlu, sıkıntılı, nizalı durum. *Ör:* Yakamı bir türlü sıyıramadım bu püsürüklü işten.

PÜŞÜRÜK: Bulamaç, karışım.

-R-

-S-

SABANCI: Çiftçi.

SABANOKU: Karasabanın, öküzlerin arasından arkaya doğru uzatılan 3-4 metrelik uzun kısmı. *Ör:* Bu kavaktan güzel sabanoku çıkar.

SABINDIRIK: Kağnı dingilinin yanmaması için sürülen sabun suyunun içine konulduğu boynuzdan muhafaza/kap.

SABIŞMAK: Ona benzemek. Dönüşmek. Onun gibi davranmak.

SABUNOTU: Parmak kalınlığında tek bir kökten yetişen, beyaz çiçekleri tepesinde bulunan, 30-80 cm. arasında boyu olabilen, kimyasal madde yapımında da kullanılan, kökü ve dalları sabun gibi köpüren, kazanda kaynayan kirli çamaşırın içine atılarak çamaşırın yumuşamasını sağlayan, bronşit ve astıma iyi geldiği ve balgam söktürdüğü söylenen, suyuyla hasta kişi yıkandığında iyileştirdiğine inanılan şifalı bir bitki. *Bkz.* ÇOĞAN. *Bkz.* ÇÖVEN.

SACA: 1- Metalden yapılmış üç ayaklı oturak. 2- Ocak taşlarının üzerine konulup ocaktaki kazanın tencerenin altında onu tutan demir.

SACAK: Salon. *Ör:* Evin erkekleri sacakta oturuyor.

SAÇAKLI: Saçları dağınık bayan.

SAÇGI: Ocak veya tandırın ateşini tutuşturmaya yarayan kuru dal, saman, ceviz kabuğu vb. kuru yakacaklar. *Ör:* Saçgı olmayınca bu yaş odunlar tutuşmaz.

SAÇI: 1- Gelinin başına atılan, geline takılan para. 2- Geline takılan takı/hediye.

SAÇINMAK: Çok para harcamak, dökülüp-saçılmak.

SAÇIRGAÇ/ÇEÇÜRGEÇ: Saç örgüsü.

SAÇKI: 1- Saçılarak kullanılması usul haline gelmiş şey. 2- Düğünde gelinin başından saçılan buğday, para, şeker gibi şeyler. *Ör:* Çocuklar saçkıyı kapmak için itişip kakıştılar. 3- Ekmek pişirme sırasında tandırda veya fırında yakılan, iri samanla karıştırılmış davar gübresi.

SAÇLIK: Başlık parası.

SAÇMA: 1- Balık ağı. 2- Ocak veya tandırın ateşini tutuşturmaya yarayan kuru dal, saman, ceviz kabuğu vb. kuru yakacaklar.

SAÇUZATAN: Yiyen kimsenin saçlarının uzadığına inanılan, haşlanmış etin içinden çıkartılan sinirler. *Ör:* Hiç saçuzatan yemem.

SADALAMAK: 1- Kararsız kalmak, tereddüt etmek. 2- Afallamak, kafası karışmak. 3- Sendelemek.

SADANA: 1- Avanak, salak, bön. 2- Sakar, beceriksiz.

SAFUKLAMAK: Tırmıklamak, tırmıkla çekmek. *Ör:* Babası döğeni döndürürken, Zeynep de kenardaki sapları safukladı.

SAĞ: Kara karga. Siyah renkli karga.

SAĞAN: Süt.

SAĞANTAS/SAĞANTASI: İçine süt sağılan, 6 ila 8 litre süt alabilen iri tas veya derin tencere.

SAĞAVEL: Ahır süpürgesi.

SAĞDIÇ: 1- Öğretici. Damada, gerdek gecesinde neyi nasıl yapacağını anlatıp tarif eden kimse. 2- Yardımcı.

SAĞICI: Dağda bulunan sürüdeki sağımlık koyunları sağmak için giden kadın/kadınlar.

SAĞILIK/SAĞIMLIK: Süt veren, sütten kesilmemiş koyun, keçi, inek gibi dişi hayvanlar. *Ör:* Senin sarı inek halen sağımlık mı?

SAĞILLAMAK: 1- Tembih etmek, öğüt vermek, salık vermek. 2- Zannetmek, öyle olduğunu hesap etmek.

SAĞIN: 1- Süt ve süt ürünleri. 2- Sağılan, sağımlık hayvan.

SAĞIRI/SAĞRI: Hasta.

SAĞLAMAK: Yaranın iyileşmesi, derdin derman bulması. *Ör:* İki senedir geçmeyen derdim bu lokmanın sayesinde sağladı.

SAĞLIM: Sütü uzun süre kesilmeyen, sağılan inek, keçi veya koyun.

SAĞRAK: 1- Tereyağının tuzlanıp saklandığı ağaçtan yapılma kap. 2- İçi kızıl renkte olan, yenen bir mantar türü.

SAĞRI: Kalça, kaba et bölgesi. *Ör:* Atın sağrısında yara çıkmış.

SAĞSAK: 1- Kir-pas, pislik. 2- Bahar ve yaz aylarında koyunların kuyruk bölgelerinde sidik, dışkı ve toz-toprak artıklarının oluşturduğu kir topağı. 3- Hayvan kokusu.

SAHU/SAKU/SA(K)HU: Ceket.

SAK: 1- Çorabın bacağa geçen kısmı. *Ör:* Çorabın sakı gevşemiş. 2- Tavşan uykusuyla uyuyan, uykusu hafif kimse. 3- Açıkgöz, uyanık. 4- Uykusu hafif.

SAKAĞI: Hayvan nezlesi.

SAKARBAŞI: Uçurum. Uçurumun başı.

SAKARTLAK/SAKIRTLAK: Kene. *Ör:* İneklere ağılda sakırtlak yapışmış.

SAKAT: 1- Çıban. 2- Yara.

SAKAV/SAKAĞ: Ceket.

SAKÇA: 1- Karga. 2- Ekili tarlalara dadanan sığırcık gibi küçük kuş türleri. *Ör:* Bol olur tarlaların sakçası.

SAKILAK: Olgunlaşmamış ham meyve.

SAKILDAK: Koyunlarda ve bazı uzun kıllı keçilerde kuyruk civarında çiş, dışkı ve kir nedeniyle oluşan küçük kir-pasak topçukları.

SAKINAMSAKIN: Kesinlikle, katiyetle.

SAKINDIRAK: Büyükbaş hayvanın burnuna takılıp yönlendirmeye yarayan yular veya gem. *Ör:* Sakındırak olmasa bu öküzü baş edemem.

SAKINMAK/SA(K)HINMAK: Özlemek, hasret çekmek.

SAKIRGA: Kene.

SAKIT: Öküzlerle çift sürmede ya da yük/binek hayvanını yürütmede kullanılan uzun bir değnek olan mesesin ucundaki çivi.

SAKITLI: Ucunda çivi olan, hayvan sürmede kullanılan uzun değnek.

SAKU/SAKI: 1- Cübbe. 2- Ceket. 3- Kaba kumaştan yapılma erkek pantolonu.

SAKURGA: Kene, tahtakurusu. *Ör:* Evi sakurga talan etti.

SAKURTLAK: Evcil hayvanların vücuduna yapışıp kanını emen bir asalak böcek türü.

SAL: 1- Salgın hastalık. *Ör:* Ortalıkta bir sal var. 2- Grip, nezle.

SALACA: 1- Suyun başı. Suyun kesilip, bir yöne doğru akıtılmak için yönlendirildiği, bağlandığı yer. 2- Uzun kış aylarında hastalanan kişinin yatırılıp bir hayvan tarafından çekilerek götürüldüğü bir tür kızak veya sedye. *Ör:* Şehere varmadan salacada canını teslim etti. 3- Ölünün yıkandığı yer, kerevet. 4- Sedye.

SALAÇ: 1- Kayıkların denizden/nehirden çıkarıldıktan sonra konulduğu baraka yapı. 2- Fındık, kayısı, ceviz vs. kurutulan düz yer. *Ör:* Temel, fındığı salaça serdi.

SALAK: 1- Yaklaşık 1 metre uzunluğunda sopa. *Ör:* Bu oğlandan çoban olmaz; daha salağı tutmayı bile bilmiyor. 2- Koyun/keçi sürüsünün toplandığı, dinlendiği gölgelik yer.

SALAMIK/SALAMUK/SALAMI(K)H: Tuvalet, hela. *Ör:* Salamığı bahçenin dışına yaptım.

SALASALA: Bile bile.

SALAVAR: Serseri, başıboş, aylak. *Ör:* Ben o salavara kız mız vermem.

SALBAĞA: Hayvanların karşılıklı olarak değil, tek taraflı bağlandığı ahır veya ahıra hayvanların tek taraflı bağlanması durumu. *Ör:* Bizim mondofon o kadar iri ki salbağaya bile zor sığıyor.

SALÇARIYA: Düzensiz, özensiz, öylesine, baştan savma yapılan iş veya işi bu şekilde yapma durumu.

SALDIRSAPAN: İntizamsız, kabaca, düzensiz, rastgele. *Ör:* Öğrenciler okulun önünde saldırsapan dizildiler.

SALGAN: Bulgur veya buğday yıkamak için derenin veya pınarın yanına serilen kilim ve hazırlanan düzenek.

SALGARA: Özensiz, rastgele, öylesine.

SALGI: 1- Vergi. *Ör:* Bu muhtarın salgısı da heç bitmez oldu. 2- Ahşap ev yapımında, evin tabanına uzatılan büyük ağaç. 3- Yaklaşık 1 metre uzunluğunda değnek/sopa.

SALGILAMAK: Ucundan tutup fırlatmak. *Ör:* Kızınca eline ne geçerse peğe salgılar.

SALGU/SALGI: Köyün ortak işlerinde köydeki her haneye yüklenen masraf/gider veya köyün ortak işleri için para toplanması işi.

SALIK/SALIG: 1- Tarif. Yön gösterme. *Ör:* Yaylaya nasıl gideceğimi bir salık et hele. 2- İpucu, işaret. 3- Dağınık. 4- Rastgele, öylesine. 5- Beli çökük olan.

SALIKÇI: 1- Düğün habercisi, düğünün başlamakta olduğunu haber veren kimse. 2- Düğüncülerin kız evine geleceğini önceden bildiren kimse. 3- Haberci, elçi. *Ör:* Kaymakam, bizim muhtara bir salıkçı göndermiş.

SALIM: 1- Salgın hastalık, hastalık salgını. 2- Kıştan, kardan sonra ahır ve ağıllardan hayvanların doğaya ilk bırakılması, salımı. 3- Grip, nezle.

SALIMINA: Boşu boşuna. *Ör:* Yağmurda yaşta tarlaya salımına gittiler.

SALINAGİT: İyi yolculuklar, güle güle.

SALINAKAL: Hoşça kal.

SALINA SAPINA: Saçma, mantıksız, anlamsız. *Ör:* Uyanır uyanmaz salına sapına konuşmaya başladı.

SALINGAÇ: Ağaca veya tavana ip asılmasıyla yapılan, daha çok kız çocukları veya genç kızların eğlendikleri bir tür salıncak. *Ör:* Her yaz bizim cevize salıngaç kurulur.

SALLANGALE: Zambak.

SALK: Tahtadan yapılmış, üzüm sıkmaya yarayan alet.

SALLABAŞ: Hastalık veya tarz nedeniyle başı sürekli sallanan kimse.

SALLAK: Mısır patlatmak için kullanılan, tenekeden yapılma saplı eşya.

SALLANGAÇ: 1- Salıncak. 2- Tavana çakılan dört çengele asılan ip veya zincir üzerine konulan tahtalardan oluşan düzenek. Bu düzeneğin üzerine yatak, erzak vs. konulur. *Ör:* Sıçanlar sallangaça da çıkıp bir çuval cevizi yemiş.

SALLASIRT: Yükü tutup bir hamlede sırtına alıverme. *Ör:* O kadar güçlü ki, kocaman un çuvalını bir tutuşta sallasırt etti.

SALMA: 1- Damda/çatıda kullanılan uzun ve kalın ağaç. *Ör:* İğlerin altına iyi bir salma koyduk. 2- Köylülerden muhtar veya köyün ileri gelenlerince, köyün ihtiyaçları için alınan bir tür vergi veya masrafa katılım faaliyeti. 3- Kadınların giydiği üçeteklerin kol bölümünde dirsekten itibaren ayrılıp sallanan kısım. 4- Kız tarafının erkek tarafından istediği eşya ve giysiler. *Ör:* Bunların salmasının altından kalkmamız zor. 5- Ortalıkta başıboş olarak dolaşan.

SALMAK: 1- Yapmak, kurmak, bina etmek. 2- Yerleştirmek, koymak.

SALTA: Kadınların genellikle üçetek üzerine giydiği, uzun kollu, göbeğe kadar inen, kadife üzerine çeşitli pul, sim ve çeşitli desenlerle süslenmiş yelek veya cepken.

SALTABAŞ: Yalnız, tek başına. *Ör:* Mehmet saltabaş yaşamaya alıştı.

SALUK: Pasaklı.

SALVAR: Tükürük. Salya.

SAMAĞAR: Bön, ahmak. Aptal.

SAMAHU: Tam olarak kendinde olmayan, hafif sersem durumda olan, şaşkın ve çevresinde olan biteni tam algılamakta güçlük çeken. *Bkz.* SENÜK. *Bkz.* SEME

SAMAKA: İyi/güzel konuşamayan. Hitabeti kötü. *Ör:* Yakışıklıdır amma çok samakadır.

SAMARIK: Tatsız, lezzetsiz ve hoş görünüşlü olmayan yiyecek.

SAMI: 1- Tarla sürerken öküzlerin boyunduruğunu birbirine bağlayan, ağaçtan uzun ve kalın değnek, karasabanın ana gövdesi. 2- Kağnıda, öküzlerin boynuna takılan, eğri ve iki parçalı, bir ucu arabaya bağlı ağaç.

SAMIBAĞI/SAMBAĞI: Karasabanın ucunda bulunan ve öküzleri bağlamaya yarayan boyunluk.

SAMIRTLAMAK: Kendi kendine konuşmak. *Ör:* Yaşlanınca işte böyle samırtlamaya başladı.

SAMIT: Dereotu.

SAMITMAK: Başını öne eğerek susup durmak.

SAMKIRTMAK/SAMKURTMAK: Bir başkasının elindeki şeyi kapmak için hamle yapmak. *Ör:* İt, elimdeki ekmeği almak için öyle bir samkırttı ki elimi dişledi.

SAMSA: 1- Baklava. *Ör:* Halamın yaptığı samsayı kimse yapamaz. 2- Baklavanın üçgen biçiminde dilimlenmiş her bir lokması. 3- Üçgen biçiminde katlanmış yufkanın arasına ufalanmış badem, ceviz, üzüm vs. konularak yapılan, pekmeze batırılmış bir tür tatlı.

SAMSUK: Saf ve bön görünen fakat çok uyanık ve zeki olan.

SAMUT/SAMIT: 1- Dilsiz, lal. *Ör:* Samıt filan amma hesabını çok iyi bilir. 2- Tere otu.

SAN/SANG: 1- Bozuk tatlı. Tadı bozuk. 2- Çeşitli nedenlerle meyvenin içindeki suyun azalması/çekilmesi. *Ör:* Elmaları sang vurmuş, tadı-tuzu kalmamış.

SANAKSAL: Büyükbaş hayvanların tutulduğu ahırlarda, hayvan dışkısının biriktirildiği, bir ark veya kanalla dışarıya bağlı, ahırın ortasına açılan çukur.

SANAMAK: Saymak, hesap etmek.

SANAŞMAK: Birlikte saymak.

SANCILMAK: Batmak, saplanmak.

SANÇMAK: 1- Isırmak. 2- Batırmak. Saplamak.

SANDIRAMAK: 1- Uykuda konuşmak. 2- Mantıksız ve saçma-sapan sözler etmek. 3- Bilinçsiz/şuursuz biçimde sözler etmek. *Ör:* Her sabah sandırar.

SANDUKAÇ: Bülbül.

SA(N)ĞIR/SANĞIR: 1- Kir, pasak. 2- Kötü koku. 3- Sidik kokusu.

SA(N)ĞIRSAK/SANĞIRSAK: Kirli, pasaklı.

SAN(Ğ)ITMAK(H)/SANIRTMAK: Salakça, avanakça bir şeye bakmak, bir yerde durup amaçsız ve bön biçimde öylesine beklemek veya bu şekilde birine, bir olaya, konuşanlara bakmak.

SANRA: 1- Ağır grip. 2- Koyun idrarı.

SANRAMAK: İşemek. Köpeğin işemesi.

SA(N)ĞRI/SANGRI: Evcil dişi hayvanın kalçasının karın bölgesine yakın bölümü. *Ör:* İneğin sanğrısına bir bak, sen anlarsın buzağılaması yakın mı?

SA(N)ĞSAK: Saksağan kuşu.

SANSALAK: Asma köprü. *Ör:* Çayın üzerine bir sansalak yapmamız lazım.

SANSAR: Su borusunun içinde oluşan bir tür yosun.

SAP: Derilmiş ve bir yere yığılmış buğday başağı yığını.

SAPA: 1- Şaşkın, ne yapacağını bilemeyen. 2- Anormal davranışlar ve sözler etmeye başlayan.

SAPAGÖZ: İşini iyi yapamayan.

SAPAĞAN: 1- Gidilen yönde değil, ters tarafta olan. 2- Yol üzerinde olmayan, yoldan sapılan bir yönde bulunan. *Ör:* Onların köyü biraz sapağanda.

SAPAK: 1- Viraj. 2- Yol ayrımı. 3- Dönemeç. *Ör:* Yolun sapağına darı ektim.

SAPALAÇ: Şaşkın.

SAPALAMAK: 1- Sapık eğilimler içine girmek. 2- Telaş ve yoğunluktan ne yapacağını bilemez halde şaşkınlaşmak. 3- Sarhoşluk, uykudan uyanma anı, bayıldıktan sonra ilk uyanma anı gibi tam olarak kendinde

olmadığı durumlarda anlamsız, saçma laflar etmek.

SAPAN/SAPANKAYA: Örme ipten yapılan, ortasındaki geniş yere konulan taş sallanarak fırlatılan bir tür taş atma aracı. *Ör:* Sapan kullanmada mahirdir, kuş bile vurur.

SAPGANA/SAPKANA: Çoğunlukla, ekseriyetle. Genellikle. *Ör:* Sapkana her nevruzda babam bütün aileyi toplar.

SAPISİLİK: 1- Karaktersiz, soysuz. 2- Serseri.

SAPLAĞI: Kepçe.

SAPLATMAK: Berkitmek, sağlamlaştırmak.

SAPLI: Düğün gibi kalabalık toplanan durumlarda büyük kazanlardan kaplara yemek aktarmada kullanılan, yarım metreye kadar uzayabilen sapı bulunan, 5 litreye kadar yemek/su alabilen büyük kepçe.

SAPLICAN: 1- Sancı. 2- Apandisit. Apandisitin patlaması durumu.

SAPLIYAK: Metal kepçe. *Ör:* Saplıyağı getir de bardaklara ayran goy.

SARAFLAMAK: Gelinlik kıza, görücü gitmeden önce bakmak, bakmaya gitmek.

SARAKA: Gırgır, dalga, alay.

SARAKACI: İşi gücü gırgırına sözler etmek olan, ciddiyetsiz, dalgacı. *Ör:* Hökümet adamının yanında bile sarakacılık yapıyor.

SARAT: İri gözenekli büyük kalbur.

SARAY: 1- Hayvan barınağı. 2- Kümes. 3- Odunluk.

SARGIN/SARGUN: 1- Leziz yemek. 2- Yediği yemekten tat, keyif ve zevk aldığını belli etmek. 3- Sürünün tümünün aynı anda otlamaya yoğunlaşması. 3- Birbirini çok sevme, samimi olma, birbiriyle kafa, görüş ve amaç bakımından büyük uyum yakalama. *Ör:* Ali ile Veli çok sargın arkadaştır.

SARIBAŞ: Güzlük buğday. Güzün ekilen buğday.

SARICA: Çekirge.

SARICI: Bulaşıcı. *Ör:* Melike sarıcı bir sayrılığa tutulmuş, yanına gitmeyin.

SARIGEBE: Genellikle alçaktan uçan, kirli sarı renkte olup karın bölgesi beyaz olan, küçük evcil hayvanları kaldırıp götüren iri kartal.

SARILGAN/SARULGAN: Kendi başına ayağa kalkamadığı için, daha fazla güneş görmek ve ayak altında kalmamak için bir sırığa, duvara veya ağaca sarılarak yukarı doğru uzayan bitki. *Ör:* Bir evlek sarılgan fasulye ektim.

SARIMBURMA: Hamurunun içine ıspanak, kıyma, patates püresi, peynir, soğan vs. konulan, yuvarlanıp dürüm gibi yapıldıktan sonra üzerine yoğurt veya yumurta sürülerek tepside pişirilen bir tür börek.

SARINMAK: Yere yüzüstü düşmek, kapaklanmak. *Ör:* Çocuk ikide bir sarınıyor.

SARIYAĞ: Tereyağı.

SARIYAR: Hala. Babanın kızkardeşi.

SARIYILAN: Bozguncu, fitneci, birbirine düşüren.

SARPIN: Tahıl konulan, üstten kapaklı ve bölmeli bir tür ambar/depo.

SARSIĞAN: Saksağan kuşu.

SARSUH/SARSU(K)H/SARSUK: Tatsız. *Ör:* Senin sarsuk yemeklerini yemekten bıktım.

SARSUK/SARSIK: 1- Densiz, patavatsız. 2- Kendini bilmeyen, kendi halinden habersiz. Ne yaptığını bilmeyen.

SASI: 1- Tatsız, tuzsuz, lezzetsiz. 2- Kokmuş, bozulmuş yemek. Kokmuş ot. 3- Kötü koku. Küflenmiş veya çürümüş gibi kokan. Yumurta pişirilen kapta, yıkandıktan sonra bile kalabilen kötü koku. *Ör:* Doktor bana sası bir ilaç verdi.

SASIK/SASUK: 1- Tatsız ve lezzetsiz yiyecek. 2- Acıya çalan, acımtrak. 3- Hasta, halsiz.

SASIMAK: Sarımsak, soğan gibi sebzelerin bozulup kokması. *Ör:* Sarımsak öyle bir sasımış ki eve girilmiyor.

SATA: Üzümün kökü, gövdesi.

SATALAMAK: Aynı sözü üst üste söylemek.

SATAMA: 1- Bön, salak. 2- Evhamlı.

SATAN: Baldır, bacak. Bacağın üst bölümü. *Ör:* Fadime öyle bir etek giymiş ki, satanına çıkıyor.

SATAR: Ormanın içinde açık/ağaçsız ve dik, yamaç alan.

SATI/SATILMIŞ: Uzun zaman sonra ancak bir yatıra, eren kabrine gittikten ve yatırda gömülü olduğu varsayılan ermiş kişiye; "Doğarsa senin olsun" sözü verildikten sonra doğan çocuk. Bu aşamadan sonra kalınan hamilelikten doğan kız bebeklere Satı, erkek bebeklere Satılmış adı da konabilir.

SATIMCALIK: Komisyon. Ticarette, alım-satımda aracılık yapana verilen para. *Ör:* Süleyman, satımcalık işi yapar.

SATIR: 1- Kova. 2- Kalaylanmış, yaklaşık 8 litre su veya süt/ayran alabilen bakır bakraç.

SATLICAN/SATLUCAN: 1- Kalp ağrısı. 2- Öksürük, ateş, terleme, titreme, göğüs kafesinde sancı gibi göstergelerle kendini belli eden bir akciğer rahatsızlığı. *Ör:* Hamza dayıda satlıcan başlamış.

SATMAK: Konuşmak, söylemek.

SAV: Söz, laf. Düşünce, ileri sürülen düşünce/fikir. *Ör:* Aşık Veysel'den: Veysel nide'n sözü savı.

SAVAK: 1- Bir su kaynağının akış güzergahı üzerinde en yukarıda bulunan ana taksimat yeri. 2- Su değirmeninde suyu oluğa veya başka yöne bağlamaya yarayan taksimat yeri. 3- Değirmen oluğu. 4- Saf, salak, şaşkın, aptal.

SAVALAK: Sakar.

SAVALAMAK: Sakarlık yapmak.

SAVAN: Pamuklu iplikten dokunan, genellikle harmanda veya tahıl serip kurutmada kullanılan büyük, kalınca bez veya ince kilim. *Ör:* Buğdayı yıkayıp savanın üzerine serdik.

SAVILMAK/SAVULMAK/SAĞULMAK: Damar tıkanıklığı. Kanın damarda tıkanması. Kanın damarda bir yerde tıkanıp birikmesi.

SAVIT/SAVUT: Kap-kacak, çanak-çömlek.

SAVLAMAK: Defetmek, başından savuşturmak/atmak, uzaklaştırmak.

SAVLAYICI: 1- Yapması gereken işi sürekli erteleyen, ileriye atan, öteleyen. *Ör:* Savlayıcı halinle bu sene bitiremezsin işi. 2- Kendisinden iş isteyeni, alacaklısını vs. bin türlü dil dökerek, numaralar yaparak, hile ve desiselerle başından savan.

SAVMAK: 1- Nöbetleşe yapılan bir işi yapıp nöbet sırasını atlatmak. 2- **Geride** bırakmak. 3- Kurtulmak.

SAVRAN: Grup, küme, öbek.

SAVRIÇ: Bulgur yapımında, pişen buğdayı boşaltmaya yarayan kap. *Ör:* Savrıçın sapı kırıldı.

SAVSAK: Kendisinden bekleneni rahat kişiliği yüzünden yapmayan, savsaklayan.

SAVUK: 1- Su değirmeninde, müşteri olmayınca, çarkı döndüren suyun çarktan başka yöne çevrilmesi, değirmenin çalışmaması durumu. Müşteri geldiğinde su yeniden çarka çevrilir. *Ör:* Değirmenin savuk zamanını bulup da bizim unlukları götüremedik. 2- Sessiz, sakin, durgun.

SAVULMAK: 1- Kaçmak, çekilmek. 2- Oradan gidip gözden kaybolmak.

SAVUR: Kulağı duymayan. *Ör:* Askerdeyken yakınında top patlamış, suvar olmuş.

SAVURGA: Pekmez yaparken şırayı aktarmada kullanılan araç.

SAVUŞMAK: Ayrılmak, uzaklaşmak, aceleyle oradan gitmek.

SAY: Toprağın kaya gibi sertleşmiş katmanı. *Ör:* Saya yirmi kök kayısı çitili diktim.

SAYA: 1- Ateş tutuşturmak için komşunun yanan ateşinden alınan kor parçaları veya ucu yanan odun parçası. 2- Küçükbaş evcil hayvanların yaz mevsiminde konulduğu, çevresi çalı veya çitlerle çevrili, üstü açık alan. *Bkz.* ÇİTEN. *Ör:* Hey hayadan huyadan/Yılan aktı kayadan/Bir kaşık yağ verin/Adet vardır sayadan.

SAYINSAMAK: Kıymet vermek, saygı göstermek. *Ör:* Herkes köyde Veli emmiyi sayınsar.

SAYINTI/SAYUNTU: Kaygı, tasa.

SAYINTISIZ/SAYUNTUSUZ: Kaygısız, tasasız.

SAYIRDAMAK: Sayılabilen şeylerin birden boşalması, dökülmesi. *Ör:* Ceviz dolu çuvalı sırtıma aldım, yırtıkmış birden sayırdayıp çevreye dağıldı.

SAYIŞMAK: 1- Takas etmek, değişmek. *Ör:* Bir keçiyle beş gırat buğdayı sayıştık. 2- Verilen bir şeyin yerine bir başka şeyi karşılık olarak kabul etmek. 3- Oyun oynamak veya maç yapmak için, lider vasıflı iki çocuğun, birer birer sırayla veya tekerleme söylemek usulüyle kendi ekibini seçmesi.

SAYKAL: 1- Spastik. Akraba evliliği veya başka tıbbi nedenlerden dolayı spastik doğmuş/olmuş çocuk. *Ör:* Ayşe'nin saykal bir oğlu var, Allah yardım ede. 2- Çevresinde sayılıp sevilen, hürmet gösterilen kimse.

SAYLAK: Yassı, ince, pürüzsüz ve oval biçimli taş. *Ör:* Direğin altına saylak taş koyma, kırılır.

SAYLAMAK: 1- Razı olmak, kabul etmek. 2- Seçmek, tercih etmek.

SAYRAMAK: 1- Şarkı söylemek veya ahenkli, güzel sesler çıkartmak. 2- Bağırmak. 3- Kuşun ötmesi.

SAYRI: 1- Dilenci. 2- Yardım isteyen hasta ya da yaşlı yabancı. 3- Hasta.

SAYVAN: Etek, peş.

SAZ: 1- Bataklıkta yetişen kamışın gövdesi. *Ör:* Sepet yapmak için saz topladık. 2- Çavdar bitkisinin sapı.

SAZA(K)H/SAZAK: 1- Yel, soğuk ve keskin rüzgar. *Ör:* Gene sazak esiyor. 2- Batak. Bataklık. Kamışlık. 3- Çamurlu yer. 4- Islak, nemli. *Ör:* Çamaşırı sazak toplamışsın.

SAZANTI: Bağlama, saz.

SAZMAK: 1- Bataklık. 2- Islak çimen/çimenlik.

SEBBİK: Senelik gusül abdesti. Ramazan başlamadan önce yıkanma.

SEBİK/SEBÜK: Koyu gri renkli, 1 ila 2 cm boyutlarında, 8 ila 10 ayaklı, kütük altlarında, çalı yığını diplerinde, taş diplerinde, rutubetli ortamlarda yaşayan bir haşarat. *Bkz.* KULAĞAAKAN.

SECEN: Kurutulmuş tezek yığını. *Ör:* Secenin üzerini büyük ağaç kabuklarıyla örttüm.

SEDEP: Düğme.

SEDDİL SÜDDÜL: Dengesiz, yalpalayarak yürüyüş.

SEDEREK: Saçmalayan, ne dediğini bilmeyen.

SEDEREKLEMEK: Saçmalamak.

SEDİMEN: 1- Küçük tümsek. 2- Çıkıntı, sivrilik. 3- Küçük çukur veya yar.

SEDİR: Küçük sebze fidesi.

SEĞEK: Ağaç kütüğünün tek parçalı oyulmasıyla yapılan büyük su taşıma/tutma kabı. *Ör:* Dayım seğek yapıp pazarda satar.

SEĞRİCEK: Kesilmiş etin üzerinde oluşan küçük kurtçuk.

SEĞİRDİM: 1- Bir koşu gidip gelinecek kadar yakın mesafe. 2- Bayırlık, eğim, meyil. *Ör:* Bu seğirdimli tarlaya bostan ekersen karıkların su tutmaz, yarılır akar. 3- Koşma, koşu. *Ör:* Uzak değil, bir seğirdimlik yerde.

SEHLEK: Salak, avanak, saf.

SEHLİK: Fazla çukur olmayan, düz tabak.

SEK: Köpek.

SEKELLEME: Seksek oyunu.

SEKEMEK: Basamak.

SEKİ: 1- Basamak. 2- Merdiven. 3- Evlerin özellikle giriş bölümünde veya mutfağında bulunan, taş veya çamurla yarımşar metre yüksekliğinde ve eninde yükseltilmiş olup, üzerine kışlık peynir ve yağ külekleri, turşu bidonları, un ve bulgur çuvalları gibi malzemenin konulduğu yer. *Ör:* Anam, peynir ve yağ küplerini sekiye dizdi. 4- Üzerinde oturmaya veya yatmaya yarayan, 50-70 cm yüksekliğinde, genellikle duvara tutturulmuş haldeki ahşap oturak/yatak. 5- İki katlı evlerin yanına, genellikle taş ve çamur harcından yapılan tek veya iki odalı, tavanı basık, içine tarım gereçlerinin ve çeşitli ev aletlerinin konulduğu küçük ev.

SEKİL/SEKÜL: Koyu renkli atların ayak veya baş bölgelerinde bulunan veya bu bölgeyi tamamen kaplayan doğuştan gelen beyazlık. *Ör:* İki ayağı sekilli bir doru at gördüm.

SEKİZEN: Seksen, seksen rakamı.

SEKLEM: 1- İçi dolu çuval. 2- Büyük, kıldan veya yünden dokunmuş çuval. *Ör:* Bu sene için bir seklem tohumluk ayırdım. 2- Yarı yarıya. 3- Terkiye alınan yük. 4- Semersiz bir yük hayvanına, iki yanından sarkıtılarak vurulan yük. 4- Eksik. Tam olmayan.

SEKMEÇ/SEKMAÇ: 1- Tutacak yer, kulp. *Ör:* Tavanın sekmeci ocakta yanmış. 2- Kol.

SEKMEK: Tahtadan yapılma iskemle.

SEKMEN: 1- Tahtadan yapılan, iki ayaklı küçük oturak. *Ör:* Sekmende rahat edemedi, mindere oturdu. 2- Merdiven. 3- Sedir. 4- Evin önünde kerpiç veya taştan örülerek yapılan yarım metre boyunda uzun ve genişçe oturak. 5- Savrularak yağan kar veya karın savrularak yağması.

SEKNİMEK: Hafiflemek.

SEKSELEME: Seksek oyunu.

SEKSENMEK: Elini kaldırarak yumruk veya tokat biçimi verip vuracakmış gibi hareket yapmak veya öyle durmak. *Ör:* Ali'ye çok kızdım, tam seksendim vuruyordum, babam geldi. *Bkz.* ELÇİNMEK. *Bkz.* ANITLAMAK.

SEKTİRMEK: Geciktirmek, periyodu aksatmak, vaktini kaçırmak. *Ör:* İlacı kullanırken sık sık sektirdim.

SEKÜL: Hayvanın kuyruğunda bulunan beyazlık.

SELCÜK/SELÇİK: Sabırsız, aceleci.

SELÇİKLİK: 1- Acil ve ivedi durum. 2- Acele etmek, acelecilik. *Ör:* Her işinde işte böyle selçiklik eder.

SELÇUK: Her şeye karışan.

SELÇUKLAŞMAK: Her şeye karışmak.

SELECE: Sedye.

SELEK: 1- Elde veya kolda taşınabilen küçük sepet. 2- Uzun iple bağlayarak sırtta taşınan çalı, çırpı, ot gibi şeylerden oluşan yük.

SELERMEK: Küstahlaşmak, ukalalık yapmak. *Ör:* Kayınpederinin yanında selerdi.

SELİNTİ: 1- Selde suyun getirip dere kenarına bıraktığı çer-çöp, eşya. 2- Selle gelen ağaç kütüğü.

SELKİ TUTMAK: 1- Bir konuya veya işe yeterince önem vermemek, hafife almak. *Ör:* Herkes çalışırken o işi sekli tuttu, şimdi aç geziyor. 2- Tembellik etmek.

SELLİ: 1- Yüzeyi düz ve yassı. 2- Düz ve yassı taş. Sel sularının getirdiği pürüzsüz yüzeyli yassıca taş.

SELLİK: 1- Kadınların iş yaparken veya küçük çocukların yiyecek yerken elbisenin kirlenmemesi için boyundan veya belden bez iple bağlanan önlük. 2- Çay ve derede bulunan, suyun yassımsı ve yuvarlak biçim verip yüzeyini düzleştirdiği küçük taş. 3- Yassı, yassıca. *Ör:* Sellik tabağa

meyve koyup ikram etti. 4- Yüzeyi pürüzsüz yassı ve yuvarlakça küçük boyutlu taş. 5- Sel veya çay sularının getirdiği, sürtünmeden dolayı yüzeyi pürüzsüzleşmiş, yassı taş.

SELPİK: 1- Gevşek. 2- Seyrek dokunmuş örme şeyler. 3- Tutarsız, iradesiz, kararında duramayan kişi.

SEMBELEK: Güvenilmez, sözüne itimat edilmez kişi.

SEME/SÖME: 1- Sersem, salak. 2- Çevresini ve olanı algılama zorluğu. 3- Uykudan yeni uyanma hali. 4- Hafif baş dönmesi. 5- Şaşkın. 6- Yarı baygın olma hali. 7- Uyuşuk, mıymıntı. Tembel. *Ör:* Çocuğu bir doktora götürün, biraz söme duruyor.

SEMELENMEK/SÖMELENMEK: 1- Uykudan yeni uyanmak. 2- Bir an çevreyi algılayamamak. 3- Hafif başı dönmek, sersemlik hali içinde olmak. 4- Sersemlemek. 5- İçine girdiği ortamı/olayı/durumu yadırgayıp şaşkın, sersem bir hale girmek. 6- Yediği bir darbe sonunda geçici şuur ve denge kaybı yaşamak. *Ör:* Ağaçtan düşünce bir süre oturduğu yerde sömelendi.

SEMEN: Para.

SEMİRTGEN/SEMİRTKEN: Bol ve yeşil çayırlık otu.

SEMİZ/SEMÜZ: Lezzetli et.

SEMSİZ: Haşin, yavuz. *Ör:* O semsiz adamdan merhamet beklemeyin.

SEMT: Hafif bön, az avanak, biraz aptal.

SEMTLİ: Girilmeye elverişli yer.

SENDİREMEK: Haksız olduğu bir konuda tartışırken veya büyüğünün **azarlaması** karşısında susmayıp kendini haklı çıkartmaya uğraşmak, cevap yetiştirmeye çalışmak.

SENEK: Ağaçtan yapılma, iki kulplu su kabı.

SENELMEK: 1- Karşı gelmek, karşı çıkmak, karşılık vermek. 2- Karşılamak. *Ör:* Misafirliğe gittik, senelmek için evin dışına kadar çıktı.

SEN(Ğ)İR: Tarlanın kıyısında, sınır boyunda ekilmeyen, yüksekçe kısım.

SENİT: 1- Sacda yapılmış ekmek. *Bkz.* SERİT. 2- Ekmek tahtası.

SENMEK: 1- Yumuşamak. 2- Bayatlamak. *Ör:* Bu peynir senmiş.

SENTİRDEMEK: Dengesini yitirmek, sendelemek.

SENÜK: Tam olarak kendinde olmayan, hafif sersem durumda olan, şaşkın ve çevresinde olan biteni tam algılamakta güçlük çeken. *Bkz.* SAMAHU. *Bkz.* SEME.

SEPELEMEK: El ile azar azar saçmak, dağıtmak. *Ör:* Bazlamanın üzerine su sepele de ıslansın, misafir gelecek.

SEPGEN/SEPKEN: 1- Rüzgarda savrularak hafif yağan yağmur. 2- Sulu kar. 3- Dolu. Dolu şeklindeki yağış.

SEPİ: İşlenmiş deri veya derinin işlenmesi. *Ör:* Kitaba sepi deriden kapak yaptırdım.

SERDENKOVAN: Fare.

SEREK: 1- Hastanın sayıklaması veya sayıklayan hasta kişi. 2- Çok zayıf, zayıflıktan derisi sarkmış kimse. *Ör:* Alıcı derde düştü, üç ayda serek oldu.

SEREN: 1- Sırık. 2- Direk. 3- Toplanan tütün yapraklarını kurutmak için hazırlanan tel düzenek.

SERGEN: 1- Yere serilmiş halı, kilim gibi eşyalar. 2- Harmana yığılmış buğday başaklarının döğenle ezilmek üzere yayılması, serilmesi durumu. 3- Kurutulmak üzere uygun bir yere serilmiş tahıl, bu tahılın serildiği alan veya bu tahılın serildiği çul, bez vs. gibi şeyler. 4- Tavana yakın, yüksekteki raf. *Ör:* Kış için ayırdığımız balı küleklere koyup sergene dizdik. 5- Ambar.

SERGİ: Buğday, bulgur gibi şeylerin kuruması için, damlarda veya açık alanlarda kilim vb. şeylerin üzerine serilmiş hali.

SERİ: Güzel, iyi, hoş. *Ör:* İnsan olmak hemen seridir/Kötülük düşünen her an geridir/Bu durum benim ömrüm eridir/Sen de unutursun yola gel gönlüm.

SERİT: 1- Sac ekmeği. *Bkz.* SENİT. 2- Sırık kebabı yapılırken, pişen kebaptan sızıp toplanan yağ. *Ör:* Koyun çok yağlıymış, çok seriti çıktı.

SERPENE: 1- Sırık. 2- Bağda üzüm kütüklerini veya ağaç dallarını belli **biçimlerde** bağlamak için kullanılan küçük kazık.

SERPENEK: Evin duvarına yağmur suyunun girmemesi/düşmemesi için damın uç kısımlarına odun/tahta ve üzerine sıvanmış tuzlu/samanlı çamurla yapılan koruma, saçak. *Ör:* Serpeneğin altına serçe yuva yapmış.

SERPİK: Olgunlaşma veya rüzgar nedeniyle dallarından yere düşerek çevreye yayılmış çok sayıda meyve.

SERPİLEMEK/SERPELEMEK: 1- Yağmurun, birkaç damla denecek kadar az ve hafiften yağıp dinmesi. 2- Suyu eliyle alıp, serpiştirerek bir şeyin üzerine saçmak.

SERPİN: Tahıl ambarı.

SERTELMEK: 1- Sert davranmak, azarlamak. 2- Sertleşmek. *Ör:* Buğday taneleri sertelmeye başlamış, 20 güne varmaz derilir.

SESEMEK: Ağlamaktan konuşamayacak durumda olmak.

SESEN: Boşanma.

SESMEK: 1- Yaşamak, canlılığını sürdürmek, var olmak. 2- Susmak. *Ör:* Azarı yeyince sesti kaldı.

SETİK: Kırık bulgur. Değirmende çekilmiş bulgurdan ayrı olarak, ince bulgur kıvamında alta geçen artık bulgur taneleri.

SETİREKLİ: 1- Şüpheci, evhamlı. 2- Huysuz, sinirli.

SETTEK: Şaşkın, şaşırmış.

SEVDE: Ticaret, alışveriş.

SEVDEGER: Esnaf, tüccar.

SEVİNDİRİK: 1- Müjde. Müjdeli haber. *Ör:* Sana bir sevindirik vereyim mi? Yazılıdan 100 almışsın. 2- Sevinç ve mutluluktan uçar gibi olmak. 3- Şımarık.

SEVİNGEÇ: Küçük şeylerle bile mutlu olabilen, sevinebilen. *Ör:* Hasan'ın yetimini bir lokma ekmekle mutlu edersin, çok sevingeç biri.

SEVİNİŞMEK: Birlikte sevinmek.

SEY: 1- Yabani, dağlı. 2- Eşkıya. *Ör:* Bizim köyü seyler kurmuş. 3- Hırçın, asi, yola gelmez.

SEYİKLEMEK: 1- Gizlice takip etmek. 2- Konuşulan şeye kulak kabartmak.

SEYİP: Başıboş, sahipsiz, serseri.

SEYİPLEMEK: Başıboş bırakmak, sahip çıkmamak.

SEYİRCEMEK/SEĞİRCEMEK: 1- Kesilen hayvanın etlerinin kasılması. 2- Vücutta göz, yanak, el, diz gibi yerlerin istem dışı hareket etmesi.

SEYİS: Enenmiş, iğdiş edilmiş, kısırlaştırılmış teke.

SEYRETMEK: Koşmak. *Ör:* Köyün gençleri bir top peşinde seyrediyor.

SIBAR: Ölüm. Ölme.

SIBARMAK: Ölmek.

SIBARTLAMAK: Daldaki yaprakları elle sıyırıp almak. *Ör:* Söğüdün uç dallarını sıbartlayıp ineğe verdi.

SIBIÇ: Sebze-meyve sapı.

SIBILDATMAK: Çalkalamak.

SIBIRMAK: 1- Öfkelenmek. 2- Hiddet ve öfke ile saldırmak. 3- Saygısız ve alaylı biçimde gülmek.

SIÇAK: Sürekli kakasını yapan, sık sık kaka yapan. *Ör:* Bu sıçak çocuğun pisliğini tem zlemekten usandım.

SIÇANLIK: Yeni doğmuş bebeğe, evinden çıkıp ilk gittiği başka bir evde evin sahibince verilen hediye.

SIDIRMAK: 1- Patlatmak. 2- Kırmak, parçalamak, yarmak. 3- Hayvanın derisini yüzmek.

SIDMAK: Patlamak, yarılmak. *Ör:* Küp sıdınca içindeki su aktı.

SIGGAVUS/SIĞAVUŞ: Sert çalıdan yapılma ahır süpürgesi.

SIGGILDAK: 1- Ağızda düşmek üzere olan, sallanan/oynayan diş. 2- Kökü toprağın içinde olan taşın veya ağacın ittirilerek hareket ettirilmesi.

SIĞA/SIVAZ: Masaj.

SIĞACI/SIVAZCI: Masajcı. *Ör:* Meryem hala iyi sığacıdır, ona git, ağrıyı geçirir.

SIĞAMAK: Masaj yapmak. Sıvazlamak, el ile birinin başını veya vücudunu sıvazlamak.

SIĞAŞ: Okşama, sıvaz.

SIĞDIRMAMAK: Rahat vermemek, rahatsız etmek.

SIĞIRCI: Çoban. *Ör:* Aşağı obanın sığırcısıyla bizim sığırcı çayır yüzünden dövüşmüş.

SIĞIRLI(K)H: Hayvan konulan ahır.

SIĞSIK: Nemli, rutubetli.

SIKILAMAK: 1- Israr etmek. 2- Baskı yaparak bunaltmak. 3- Zorlamak. *Ör:* Eşeği o kadar yükün altında öyle bir sıkıladı ki, zavallı hayvan en sonunda dayanamayıp yere düştü... Sıkılamasam bu tembel çocuğun ders çalışacağı filan yok. 4- Tekrar tekrar, döne döne tembih etmek. 5- Bir şeyi oldukça sağlam bağlamak veya oldukça sağlam ve güvenilir biçimde yerine koymak. *Ör:* Bu duvarın sıvasını iyi sıkıladım, uzun yıllar dökülmez.

SIKILCIM: Zorluk, zahmet, sıkıntı, meşakkat, eziyet, çile. *Ör:* Benim sıkılcımım ölünce biter.

SIKIM: Lokma.

SIKIRCIM: 1- Tehdit. 2- İkaz, uyarı.

SIKIŞMALIK: 1- Kalabalık. 2- Yoğunluk. 3- Darlık, yokluk.

SIKKIN: Bıçak.

SIKLAMAK: Birine sık sık ve dikkatlice bakmak.

SIKLAT: Sıcak, nemli ve boğucu hava.

SIKLATSIRAMAK: Aşırı sıcaktan bunalmak. *Ör:* Sıcaktan sıklatsıramış davar, suyu görünce koşmaya başladı.

SIKMA: 1- Kadınların giydiği, büstiyeri andıran, göğüs bölümü çok sıkı olduğu için sütyenin görevini de yerine getiren bir elbise. 2- Gömlek. *Ör:* Ayşe düğünde işlemeli bir sıkma giymişti. 3- Arasına peynir veya kıyma konularak yapılmış yufka dürümü.

SIKMAÇ: 1- Cendere, mengene. 2- Sacda pişen ekmeğin sıcak haliyle içine peynir konulduktan sonra katlanıp sıkılarak yapılan yiyecek. *Ör:* Bir

tas ayranla bir sıkmaç yedim.

SIKRA: Eli sıkı. Cimri.

SIMAŞMAK: Tırmanmak. Ağaca, duvara vs. tırmanmak.

SIMIŞKA: Ayçiçeği çekirdeği.

SIMTIRAÇ: At, eşek gibi hayvanların tırnağını kesmeye, düzenlemeye yarayan kesici bir alet. *Ör:* Sımtıracı derin tutmuşum, at can havliyle silkindi.

SIN: Kırık-çıkık.

SINANGILI: 1- Denenmiş olan. 2- Tekin olmayan, cinli, hayaletli mekan.

SINAPLI: Hayalet, cin-şeytan bulunduğuna inanılan uğursuz ve korkulan yer.

SINCIKMAK/SINCIKLANMAK: Sabırsızlanmak. Acele etmek. *Ör:* Akşam olsun da eve döneyim diye sıncıktı durdu.

SINDI: 1- Lokma. 2- Makas. 3- Kederli, dertli.

SINDIK: Mağlubiyet, yenilgi. *Bkz.* SINDIRGI.

SINDIKÇA: Küçük sandık.

SINDIRGI: Mağlubiyet, yenilgi. *Bkz.* SINDIK.

SINDIRILMAK: Yenilmek, mağlup edilmek.

SINDIRMA: Balkonun kenarı.

SINDIRMAK: 1- Yapmak, üstesinden gelmek, becermek, başarmak. *Ör:* Nihayet sındırdın. 2- İçmek, yemek. 3- Açlığına son vermek. 4- Yenmek, mağlup etmek, perişan etmek, darmadağın etmek. 5- Oruç açmak. *Ör:* Orucumu erken sındırmışım. 6- Yediğini hazmetmek, sindirmek. 7- Korkutmak, sindirmek.

SINIK(H)/SINIK/SINIH: Kemik.

SINI(K)HCI/SINIHCI: Kırık-çıkık iyileştirme işiyle uğraşan kimse.

SINIKSARAN: Sınıkçı. Kemikle, kırık-çıkığı iyileştirme işiyle uğraşan kimse.

SINIŞMAK: 1- Hoşlanmak, kanı ısınmak. *Ör:* Hüseyin'in yeni gelinine bütün köy hemen sınıştı. 2- Benimsemek.

SINMAK: 1- Parçalanmak. Kırılmak. 2- Bozulmak. *Ör:* Topun atılmasına iki dakika kala su içtim, orucum sınmış mıdır? 3- Sona ermek. 4- Geri çekilmek. 5- Saklanmak. 6- Yenilgiyi kabullenmek. 7- Yılmak, yılgınlık içine düşmek.

SINNAK: At, öküz, inek gibi hayvanların tırnağı.

SIPA: 1- Ağaca veya yüksek duvara çıkmak için kullanılan üç basamaklı bir tür sehpa. 2- Bir yaşını geçmiş at veya eşek yavrusu.

SIPALACI: Hamile eşek.

SIPARTLAMAK: Gömlek veya pantolonun kol veya paçasını geriye doğru sıyırmak veya kıvırmak.

SIPITMAK: 1- Açığa çıkartmak, açıklamak, ifşa etmek. *Ör:* Çekemedi, Oya ile Okan'ın derede buluştuğunu sıpıttı. 2- Saçma sapan konuşmak.

SIPRA: Cimri.

SIRACA: 1- Hastalık. 2- Lenf bezi hastalığı. 3- Önce şişip sonra patlayarak irinlerin aktığı bir tür çıban.

SIRACALI: 1- Hiddetli, öfkeli kişi. *Ör:* Metin oldu bitti sıracalıdır. 2- Hastalıklı, yara-bereli, marazlı. 3- Lenf bezi hastalığına yakalanan kimse. 4- Çıbanlı. 5- Sara hastalığına yakalanmış olan. 5- Yarasından sarı su akan kimse veya sulu yara. *Ör:* Özüm tutmadı, sıracalı yarasına bakamadım. 6- Deli. 7- Yaramaz. Haşarı. Gıcık. 8- Pis.

SIRADOLMAK: Sırayla evlere yapılan gece gezmesi.

SIRAPPA: Sıraya dizili olan.

SIRÇA: 1- Genellikle yağlı yoğurt koymada ve taşımada kullanılan, kümeden daha küçük toprak kap. 2- Kavanoz.

SIRÇALI: Pekmez küpü. İçine pekmez konulan küp. *Ör:* Pekmezi yedik bitirdik, sırçalı boşaldı.

SIRÇAN/SIRÇA: Eğirilmiş, iğe sarılı durumdaki ip yumağı.

SIRHITMAK/SIR(K)HITMA(K)H: Suyunu süzdürmek.

SIRIÇ/SIRICIK: Çekirge.

SIRIM: İşlenmiş öküz gönünden ince ve uzun biçimde kesilip, çarıkbağı veya sicim olarak kullanılan sağlam deri ip. *Ör:* Çarığın sırımı çürümüş, çekince koptu.

SIRIMAK/SIRIMA(K)H/SIRAMAK: Yorgan köpümek. Dikişleri belli bir sıra ve düzen içinde yaparak yorganı köpümek.

SIRIMSIMAK: 1- Güçlenmek, sağlamlaşmak. *Ör:* Mehmet yaz boyunca yaylada epeyce sırımsımış. 2- Dayanıklılık, bağışıklık kazanmak.

SIRIN: Yoğurt, tereyağı, sarımsak ve yufka ile yapılan bir yemek.

SIRINDIRMAK: Yemek vermemek, doyurmamak, aç bırakmak.

SIRINMAK: Acıkmış olduğu halde yemek yememek. Aç halde çalışmak, durmak veya gezinmek.

SIRINSIMAK: Kurumak. Kuruyarak sertleşmek.

SIRKALAMAK: 1- Bastırıp sıkıştırmak. 2- Altında veya kucağında bastırarak nefessiz bırakmak. 3- Sarsmak, silkelemek. *Ör:* Ağaçta birkaç ceviz kalmış, sırkala da al onları.

SIRKITMAK: 1- Sulu veya yaşarmış bir şeyi, eğerek, bir yere asarak veya sıkarak suyunun akmasını/damlamasını sağlamak. 2- Nefessiz bırakırcasına sıkı kucaklamak.

SIRKMAK: 1- Sızmak, akmak. *Ör:* Ceketim ıslandı, dışarıya as da suyunu sırksın. 2- Kapalı bir kabın içindeki sıvı yiyecek/içeceğin bir şekilde dışarı akması, sızması.

SIRLAK/SIRLAG: 1- Dengeli, biçimli vücuda sahip uzun boylu insan. 2- Düz ve biçimli uzun ağaç.

SIRLAMAK: 1- Süslemek. 2- Çizmek. Üzerine çizgi veya işaret koymak.

SIRLITAŞ: Çini. *Ör:* Köyümüzün camisinin çok değerli sırlıtaşları var.

SIRNAK: At, katır gibi hayvanların tırnağı.

SIRNAŞMAK: 1- İnatlaşmak. 2- Peşini bırakmamak, yapışmak. 3- Yalakalık yapmak. 4- Kendini sevimli göstermeye çalışmak.

SIRP: Kayma.

SIRPINCAK: Kaygan. Kaypak.

SIRPMAK: Ayağı kayıp düşmek.

SIRSIL: 1- Yapışkan. 2- Pes etmeyen, bırakmayan. 3- İnatçı. *Ör:* O sırsıl kıza laf anlatamadım.

SIRT: Giysinin üstü. Üst-baş. *Ör:* Çocuk yemeği sırtına döktü.

SIRTARMAK: 1- Büyüğüne karşı kaba ve saygısızca, yüksek sesle karşı gelmek, konuşmak. 2- Laubali ve alaylı biçimde, saygısızca gülmek. 3- Manalı biçimde gülmek. 4- Dayanacağı, güç bulacağı birinin yanında, ondan cesaret alarak, başka zaman cesaret edemediği şeyi yapıp, birine saldırmak, yüklenmek, sataşmak. *Ör:* Abisi gelince öyle bir sırtardı ki herkes şaştı kaldı.

SIRTMAÇ/SIĞIRTMAÇ: Büyükbaş hayvan sürüsünün çobanı, sığır çobanı.

SIRZINT: Kuşbaşı etin kavrulmuş hali.

SISAK: Ekmek pişirdikten sonra tandırı silmede kullanılan ucunda bez bulunan değnek.

SITIRASIZ: Çevrede saygınlığı, itibarı olmayan.

SITMAK: 1- Gizlemek, saklamak, örtmek, üzerini kapatmak. *Ör:* Atasözü: Dört duvar ayıp sıtar. 2- Çok korkmak. *Ör:* Karşıma birdenbire it çıkınca ödüm sıttı. 3- Sulu yaranın patlaması.

SIVAMAK: Ağacın fazlalık olan dallarını kesmek. Budamak.

SIVAN: Derin olmayan, sığ.

SIVATLIK: Köyün içinden geçen veya köye yakın derenin uygun bir kenarına yapılan ve içinde çamaşır yıkanan, çevresi taş ve tahtalarla çevrili, üstü genellikle açık bir tür çamaşırhane.

SIVIK: Sıvı durumda olan.

SIYGAL: Kaygan.

SIYGIÇ: Kemikleriyle pişirilmiş/kavrulmuş et. *Ör:* Kurban etinden sıygıç kavurdum.

SIYINDIRIK: 1- Fersiz, cansız, uyuşuk, ölgün. 2- Gönülsüz, isteksiz. 3- Mıymıntı, konuşma özürlü.

SIYIRGI/SIYIRGA: 1- Kar, çamur kürümeye veya sıyırmaya yarayan tahta alet veya bir tür kürek. *Ör:* Sıyırgıyı al evin önündeki çamuru temizle. 2- Tekneden hamur kazımada kullanılan tahtadan veya demirden yassı alet. 3- Harmanda samanı toplamaya yarayan, üçgen biçimli, yerden sürterek kullanılan tahta araç.

SIYIRMIK/SUYURMUK: Genç çam ağacının kabuğunun altında yenilenen, yeni gelişen zar/kabuk.

SIYIRTMAÇ: İnek çobanı. İnek sürüsünü güden kişi.

SIYMAK/SIYPMAK/SIYIPMAK: Kaymak. Kayak.

SIYPAMAK: Okşamak. Elle sıvazlamak.

SIYPINCAK/SIYRINÇAK: 1- Kaygan. 2- Sel, rüzgar, yağmur gibi nedenlerle üst tabakadaki yumuşak ve verimli toprağın yok olduğu, alttaki sert killi ve kayalık tabakanın ortaya çıktığı ekilmez, verimsiz arazi.

SIYPINMAK: 1- Kıçüstü oturur biçimde aşağı doğru kaymak. 2- Ağacın gövdesine sarılmış biçimde ağaçtan aşağı/yere kayıp inmek.

SIYPINNAK: Pur topraklı yamaç/bayır.

SIYPIRMAK: 1- Kaydırmak. *Ör:* İneği sulamaya götürürken sıypırdı. 2- Kenara vurdurmak.

SIYRIK: 1- Çizilme, derinin veya yüzeyin hafif çizilmek suretiyle yaralanması. 2- Kumaşın kenarını keserken çıkan ince parça. 3- Edepsiz, terbiyesiz.

SIYRINGAÇ: Kar, çimen, toprak vs. gibi şeylerin üzerinde kayma yeri.

SIYRINTI: Kumaş keserken çıkan ince ve uzun kumaş parçası. *Ör:* Sıyrıntıları toplayıp minder yaptım.

SIZAN: Küçük çıban.

SIZGIT/SIZGIÇ: Kavurma, kavrulmuş et.

SIZIK: Çok renkli elbiselerdeki veya gökkuşağındaki her bir renk şeridi.

SIZILMAK: Görünmek, gözükmek.

SIZIRMAK: Sıkıp veya eritip yağını çıkartmak. *Ör:* Kuyruğu doğrayıp sızırdı.

SİBEK: 1- Bakırdan yapılma, ağız kısmına göre dip kısmı daha dar, yuvarlak sahan/tas. 2- Bakırdan yapılma sahan kapağı.

SİBİK: 1- Kıyı, uç. 2- Köşe.

SİFTİK: Sünepe, uyuşuk.

SİFLİ: Sinsi, saman altından su yürüten.

SİFTİMEK: Yiyeceği hemen yiyip bitirmek. *Ör:* Bir tabak kirazı kaşla göz arasında siftidi.

SİFTİNMEK: Sünepe ve uyuşuk biçimde dolaşmak. *Ör:* İti aç bırakıyorlar, o da sağda solda siftiniyor.

SİĞECEN: İçten pazarlıklı. İkiyüzlü, hileci.

SİĞEÇ: 1- Küçük ağaç fidanı. 2- Budanmış dal. 3- Bahçe çiti. 4- Üzerinde çalı-çırpı bulunan taş duvar.

SİĞEMEK/SİYEMEK: İşemek. Erkeğin işemesi. *Ör:* Süleyman atından inip yolun kenarına siğedi.

SİĞİL/Sİ(N)ĞİL: Binek hayvanının ayağının dirsek kısmı.

SİĞİMEK: Sızarak, sızıntı biçiminde akmak.

SİĞİN: Kadın elbisesinin etek bölgeleri. *Ör:* Siğinine çamur bulaşmış.

SİĞMEK: 1- Erkeğin ayakta işemesi. 2- Suyun ince biçimde, ip gibi akması.

SİKGE: Demir kazık.

SİKKİN: Bıçak.

SİLE: 1- İşaret parmağı ile başparmak arasındaki mesafe kadar uzunluk. 2- Ağzına kadar doluluk durumu. *Ör:* Çay böyle sile getirilmez kızım, biraz dudak payı bırak. 3- Çarık veya ev eşyası yapılacak öküz gönünün **kazındıktan** sonra gömüldüğü yer.

SİLEK: 1- Paspas. *Ör:* Anam eski giysilerden silek yapıyor. 2- Taş kırmaya/yarmaya yarayan kısa ve sivri uçlu demir kazık.

SİLEPÇE: İçindeki suyla el yıkanan veya ibrikten dökülen su ile abdest alınırken abdest suyunun içine döküldüğü leğen.

SİMELEK: Uyuşuk.

SİMİLE: Sinsi.

SİMİT: Bulgurun en ince cinsi. *Ör:* Kızım biraz simit getir de çiğküfte yoğurak.

SİMSİM: 1- Sinsi, uyanık. 2- Sezdirmeden işini gören. *Ör:* Her işini simsim görür. 3- Yavaş hareket eden.

SİN: 1-Ölüm. 2- Acı, kahır. 3- Mezar, kabir.

SİNCE: Yüz, sima, surat. *Ör:* Sincesinde yara izi var, kolay tanırsın.

SİNDİK: Pire yavrusu.

SİNECEN: Artniyetli, hınzır, sinsi.

Sİ(N)ĞECİ: Görünmemeye çalışarak, gizlice hareket eden.

SİNEKLİ: Şüpheci, evhamlı.

SİNGİL: 1- Hareketsiz, uyuşuk. 2- Tembel, işten kaçan. 3- Yavaş yürüyen.

SİNGİLDEMEK: Ölmek.

SİNGİN: 1- Korkak. 2- Pesimist. 3- Yılmış, pısmış, korkmuş, sinmiş. 4- Uyan, yakışan, tam oturan. *Ör:* Bu etek senin için çok singin.

Sİ(N)ĞİLEMEK: 1- Vızıldamak. Sineğin ses çıkararak uçması. *Ör:* Bu ev çoh sessiz, si(n)ğileyen si(n)ğek yoh, gorhdum vallaha. 2- Sızlanmak, inlemek. 3- Köpeğin kendine özgü sesler çıkartarak inlemesi, sızlanması.

SİNGİRDEMEK: Sızlanmak.

SİNİ: Üzerinde yemek yenen büyük, genelde bakırdan yapılma tepsi.

SİNİLMEK: Saklanmak, gizlenmek.

SİNİRSEK: Nemlenme sonucu yumuşamış ve bu nedenle ağızda çiğnenmesi zor olan.

SİNİRSEMEK: Nemlenme sonucu yumuşamak.

SİNMECE: Saklambaç oyunu. *Ör:* Çocuklar bugün akşama gadar sinmece oynadı.

Sİ(N)ĞMECEK: Saklambaç oyunu.

SİNMECİK: Saklambaç oyunu.

SİNNENMEK/SİNLENMEK: Gizlenmek, bir şeyin arkasına saklanmak.

SİNSİN: Bazı gecelerde ve düğünlerde düğün meydanında yakılan ateşin çevresinde birbirini kovalamak ve ateşin üzerinden atlamak şeklinde oynanan bir oyun.

SİPEK: Odun.

SİPİLEMEK: 1- Onarmak. 2- Yapıştırmak. *Ör:* Boru kırılmış, su damlatıyor, onu tutkalla sipile.

SİRKE: Bit yumurtası, tohumu.

SİRKECEN: Semizotu.

SİRKEN: Yabani ıspanak olarak bilinen, ıspanakla yapılan tüm yemeklerin yapıldığı bitki.

SİRKMEK: Sallamak, sarsmak.

SİSİ: Meme, göğüs. *Ör:* Çocuk, anasının sisisine yapışmış emiyor.

SİSİL: Solucan.

SİTİL: Üstten kulplu, büyük bakraç.

SİVİK: 1- Duvarın üstü. 2- Toprak damlı evin, uçlardaki dışa doğru sarkmış kısımları. 3- Duvara dayanmış, duvarı kaplamış asma veya sarmaşık.

SİVİL: 1- Odunu yaran ucu yassı ve sivri alet. 2- Küçük soğan. *Ör:* Bostana bir evlek de sivil diktim.

SİVİRLENMEK: 1- Aşağı doğru kaymak. 2- İki şeyin arasından kaymak.

SİVİŞMEK: 1- Kaçmak. 2- Gizlice uzaklaşmak, tüymek. 3- Taşmak.

SİVRİÇ: Sebze fidesi dikmede kullanılan ucu sivri ağaç parçası.

SİVRİK: Topraktan yeni çıkmış, yeni yeşillenmiş küçük buğday filizi.

SİVSİV: Minik fare yavrusu.

SİVTİMEK: Tek tep toplayıp biriktirmek.

SİVTİNMEK: 1- Kararsız, amaçsız biçimde dolaşmak. 2- Kaşınmak. Omuzları oynatarak kaşınmaya çalışmak.

SİYEK: Saçak. *Ör:* Yağmur suları siyekten aşağı süzülüyordu.

SİYENÇ/SİĞENÇ: Bahçe çiti.

SİYEZ/SİĞEZ: Yulaf.

SİYMEK/SİĞMEK: 1- İşemek. Ayakta işemek. 2- İp gibi ince biçimde akmak. *Ör:* Pınarın suyu kurumak üzere; ince bir su siyiyor sadece. 3- Saklanmak, gizlenmek.

SİYTİNMEK: 1- Sürtünmek. 2- Rahat edememek, bir yere sığamamak.

SİZİL/ZİZİL: Solucan. *Ör:* Ben bahçeyi bellerken, tavuklar toprağın altından çıkacak sizilleri kapmak için bekliyordu.

SOCUKMAK: Ürkmek, korkmak.

SOĞALAK: İçi boş. İçinde olması gereken şeyin olmadığı, boş olan.

SOĞKESTİ/SOGKESDİ: 1- Sınır. 2- Belirlenmiş yer veya zaman.

SOĞLAMA: 1- Toplanmadan sonra ağacın başında kalan ceviz veya fındık. 2- Ana indirme/hasat işleminden sonra, ağaçta kalan tek-tük meyveleri toplamak için ağacın başında yapılan ayrıntılı arama işlemi.

SOĞLAYARMA: Bir yeri kazarak su çıkarmak.

SOĞNA: Sonra.

SOĞRAÇ/SOĞARAÇ: İnce kıyılıp yağda kavrulmuş soğan.

SOĞUKAŞ: 1- Sütlaç. 2- Yarma ve koyu ayranla yapılan yemek. *Ör:* İçine biraz da nane katınca soğukaş çok güzel olur.

SOĞUKKUYU: Kara lastik ayakkabı.

SOĞUKLAMA/SOĞUHLAMA/SOĞU(K)HLAMA: Isının düşmesi, üşünecek duruma gelmesi. *Ör:* Havalar soğuhladı, kazağını giyin.

SOĞUKLUK: 1- Semizotu. 2- Yemek arasında veya öğün dışında atıştırılan yiyecek.

SOĞULCAN: Solucan.

SOĞULMAK: 1- İnek, keçi, koyun gibi süt veren hayvanların sütten kesilmesi, artık sağılmaması. 2- Evcil hayvan yavrusunun sütten kesilmesi. 3- Suyun çekilmesi, azalması. Göl ve çayın suyunun azalması. *Ör:* Derenin suyu yaz ortasında soğulur. 4- Körleşmek, gözün görmemeye başlaması. 5- Susuzluktan kurumaya yüz tutup canlılığını yitirmeye başlamak. 6- Aldığı bir darbe sonucu düşüp ölmeye yüz tutmak, canlılık belirtilerini yitirmeye başlamak.

SOĞUMSUZ: Sabırsız. *Ör:* Dur, soğumsuz olma, bekle.

SOĞUN: Hiç olmazsa, madem ki, bari.

SOĞUR/SUĞUR: Dağ sıçanı. *Ör:* Kış uykusuna yatan soğurlar, sürü dağa çıkınca uyanır.

SOHARAÇ: İnce doğranmış soğanın yağda kavrulmasıyla yapılan yemek.

SOHARIÇ/SO(K)HARIÇ: Yiyeceklerin/yemeklerin üzerine dökülen, yağda nanenin kavrulmasıyla yapılan bir tür sos.

SOKLANMAK/SO(K)HLANMAK: Aşık olmak, tutulmak, sevdalanmak, vurulmak.

SOKU/SOHU/SO(K)HU/SOYKU: İçinde bulgur veya yarmalık buğday dövülen, ahşap tokmaklarla dövülen buğdayın kepeğinden ayrıldığı oyuk taş dibek. Bir metrekare veya daha küçük bir taşın oyulması ve genelde yuvarlak biçim verilmesiyle yapılır. Oyuğunun içine konulan yarmalık buğday ve bulgur, ağaçtan yapılma tokmaklarla, zokunun büyüklüğüne göre bir, iki veya üç kişi tarafından dövülüp kepeğinden ayrılır. *Bkz.* ZOKU.

SOK(H)RANMAK/SOKRANMAK: 1- İçerlemek. 2- Somurtmak, surat asmak, birine bozuk yüz göstermek, söz söylemeksizin surat asarak kötü muamele etmek. 3- Memnuniyetsizce ve somurtarak söylenmek. *Ör:* Elif karı her gün bize gelmeye başlayınca annem de sokranmaya başladı.

SOKUM/SO(K)HUM: 1- Lokma, parça, dilim. *Bkz.* DIKIM. 2- Sandviç. İki el büyüklüğünde açılıp sacda pişirilmiş ekmeğin içine isteğe veya duruma göre kıyma, haşlanmış yumurta, yeşillikler, peynir, tereyağının karıştırılarak veya bunlardan birinin tek başına konularak yapıldığı bir tür sandviç.

SOKUNMAK: Takınmak, takıp-takıştırmak. Süslenmek. *Ör:* Sanki düğüne gidecekmiş gibi her gün sokunur.

SOKURDANMAK/SO(K)HURDANMAK/SOKURDAMAK: Homurdanmak, memnuniyetsizliğini yüksek olmayan, duyulan ancak anlaşılmayan seslerle belli etmek, bu şekilde söylenmek.

SOLAN: Ekilmemiş, dinlenmeye/nadasa bırakılmış tarla. *Ör:* Kuzuları solana götür de taze ot yesinler.

SOLGU: Dibek taşında buğday dövmek için kullanılan ağaçtan yapılma bir tür topuz/tokmak.

SOLLU: 1- Aklını yitirmiş, deli. 2- Avare, işsiz. 3- Serseri.

SOLUĞAN/SOLUGAN: 1- Nefes nefese kalma durumu, nefesi kesilme durumu. *Ör:* Kaçan eşeğin ardından biraz koşunca soluğan kaldım. 2- Astımlı. Nefes darlığı çeken, tıknefes.

SOLUK: Balon.

SOMAK: Tanesi yolunmuş mısır koçanı.

SOMAT: Sofra bezi.

SOMSU: Asosyal.

SOMUDAK/SOMURDAK: Asık suratlı.

SOMUTLAK: Uykuda konuşan kimse. *Ör:* Hayatım, senin şu somutlama meselen için bir psikiyatriste gitsek...

SON: Doğumdan sonra çıkan, kan ve pıhtı ile karışık, anne karnındayken koruyucu ve besleyici işlev gören torbamsı şeffaf deri. *Ör:* Hatice doğum yaptı, halen sonu gelmemiş.

SONAK: Mısır koçanı.

SONALMAK: 1- Sona ermek. *Ör:* Nihayet kış sonaldı, ortalık yeşerip şenlenecek. 2- Sonu gelmek, bitmek, tükenmek. *Ör:* Babamın verdiği harçlık bir yemekte sonaldı.

SONBEŞİK: Bir ailenin doğan son çocuğu.

SONKU: Sonuncu, en sondaki.

SONLAMA/SOLAMA: Meyveyi hasat ettikten sonra ağaçlarda kalan tek tük meyveleri başkalarının veya bahçe sahibinin çocuklarının toplaması, başşaklama. *Ör:* Çocuklara söyle de cevizi sonlasınlar.

SORAK: Annenin sütü az geldiğinde, annesi tarlada çalıştığı için veya bebeğin oyalanması için temiz ve yumuşak bir bez içine konulup emzik haline getirilerek bebeğin sorarak emmesi için ağzına verilen yiyecek, tatlı vb. şeyler. *Bkz.* SUSAK.

SORAMAK: Talep etmek, istemek, rica etmek.

SORKUŞMAK: Birlikte tutmak, beraber tutmak.

SORMAÇ: 1- Emzik. 2- Tülbent.

SORMAK: Ağızla emmek. Ağızla bir yiyeceği hüpletmek.

SORMUK: 1- Bebeğin emmesi için bezin içine konup, meme gibi yapılarak ağzına verilen lokum, şeker, tatlı meyve vb. şeyler. 2- İçinin tatlı ve sulu kısmı emilen, kalan büyük kısmı atılan bazı yabani küçük

meyveler.

SORUDAK: Asık suratlı. *Ör:* Öyle sorudak durma.

SORUNMAK: Çok acıkmaktan dolayı bir yiyecek görünce ağzının suyunu dilini emer gibi yutkunmak.

SORUŞMAK: 1- Suyunu çekmek. 2- Buruşmak. *Ör:* Elmalar susuzluktan ağacın başında soruşmuş.

SORUTKAN: Yüzü asık, üzgün, sıkıntılı, somurtkan.

SORUTMAK: 1- Emmek, somurmak. 2- Yüz asmak, somurtmak, düşünceli ve keyifsiz durmak. 3- Ayakta hareketsiz beklemek/durmak.

SOS: Mesafeli, soğuk, somurtkan, güleç olmayan. *Ör:* Ali'nin çok sos bir kızı var.

SOSUR: 1- Somurtkan, soğuk, mesafeli, sert. 2- İnsanlara ve topluluğa soğuk ve uzak duran.

SOT/ÇOT: Kötürüm, felçli. Sakat.

SOVULMAK: Kurumak.

SOYA: Baraka, kulübe, samanlık gibi yerleri yaparken çevresine dikilen tahtalar.

SOYAH/SOYAK(H)/SOYAK: 1- Uzak ve mesafeli durmak, yabancı gibi durmak. *Ör:* Düğünde soyalı soyah durdu, kimseyle konuşmadı. 2- Soy-sop, cins.

SOYGUN: 1- Ölen kişinin öldüğü sırada üzerinde bulunan ve çıkarılan elbiseleri. 2- Ölen kişiden geriye kalan giyilebilir giysiler. *Ör:* Halil gocanın soygunlarını atmayın, bir fakire verin.

SOYHA/SOY(K)HA: 1- Lanet, kötü, belalı, kahrolası, uğursuz. Daha çok huysuz hayvanlar için kullanılır. Ölesice, tükenesice anlamına da gelir. 2-Ölen kişiden kalan giysiler. 3- Hafifmeşrep kadın. 4- Değersiz kişi.

SOYHASINA KALMAK/SOY(K)HANA KALA: "Ölesin de eşyaların arkanda kalsın" anlamında beddua. Bir işi yapamayan, yanlış yapan kişileri azarlamak için kullanılır. *Ör:* Soyhana kalsın, bırak ekini, derme, git.

SOYMAÇ: Yaş kavak veya söğüt ağacından soyulmuş kabuklardan yapılma hayvan yemi.

SOYMUK: 1- Soyulmuş ağaç kabuğu. *Ör:* Söğüdün yaş soymuğunu ineğe yedirdik. 2- Ağacın kabuğu soyulmuş bölümü veya kabuğu tamamen soyulmuş ağaç/tomruk. 3- Meyve ve sebzenin soyulmuş kabukları.

SOYUTMA: Dilimlendikten sonra kabuğuyla birlikte pişirilen ve dilimleri ele alınıp karpuz gibi yenen bir kabak yemeği.

SOZALMAK: Eksilmek, azalmak.

SÖBE/SÖBÜ: 1- Yumru. *Ör:* Kaynar su dökülen elinin üstü söbelenmiş. 2- Oval biçimli olan.

SÖBÜKARI: Kadının yaptığı işleri yapan erkek.

SÖDELEMEK: Kendini toplamak, derlenip toparlanmak. *Ör:* Ameliyattan sonra çok çabuk södeledi.

SÖĞELTMEK: Uzatmak.

SÖĞKELEMEK/SÖVKELEMEK: Yığmak, tepe gibi yapmak.

SÖĞÜLME: Patlıcan ezmesi.

SÖĞÜRME: 1. Pirzola. 2. Közlenmiş patlıcan, domates ve biberle yapılan bir yemek.

SÖKEL: Hasta. *Ör:* Aşık Esiri'den: Bir sıkıntı düştü komşuya köye/Mallar sökel düştü gitmiyor suya.

SÖKEN: Öksürük.

SÖKÜL. Vücudu ve ayakları farklı renklerde olan at.

SÖKÜN: 1- Toplu olarak bir yere gelmek/gitmek. 2- Ardı ardına çıkagelen göçmen keklik sürüsü. 3- Ciğerlerden balgamın yoğun biçimde atılması/çıkması. *Ör:* Meryem garının yaptığı ot şurubunu içince sökün geldi.

SÖKÜRDE: Hayvanları yönlendirmede kullanılan, ucu çivili kısa sopa/ değnek.

SÖKÜTMEK: 1- Birdenbire çıkıp gelmek. *Ör:* Gecenin köründe bir de baktım, söküttü geldi. 2- Üstündeki giysileri tamamen çıkarmak. *Ör:* Islanmışsın, hemen üstünü söküt de guru giyecek giy.

SÖLEMEÇ: Dile getirme, ifade etme. Söylettirme.

SÖLEPE: 1- Hızlı olmayan, yavaş hareket eden. 2- Dağınık, pasaklı.

SÖLEŞ: Hızlı olmayan, yavaş hareket eden.

SÖLPÜK: 1- Gevşemiş, gevşek. Pörsümüş. 2- Basit kadın, ahlaksız kadın.

SÖMELEK: 1- Bebeği kundak yapmak, kundak. *Ör:* Daha üç aylık amma uğraşıp sömeleğini bozuyor. 2- Bebeğin sarıldığı, belendiği bezler. 3- Küçük, ufak. 4- Yassı.

SÖMÜRMEK/SOMURMAK: Emmek, bir şeyin içini emerek boşaltınak. Emerek bir şeyi dibine ve sonuna kadar boşaltmak.

SÖNGE: Ekmek fırınının içini temizlemede kullanılan, ucunda bez bağlı uzun sopa/değnek.

SÖSÜRET/SOSURAT: Çok çirkin yüzlü kadın. *Ör:* Ali bu sösüreti nasıl beğenip de almış?

SÖVE/SÖĞE: 1- Kağnının çevresine çekilen tahta veya sopa. 2- Duvara vurulan kaba sıva. 3- Kapının kenarlığı yapılan uzun taş. 4- Ucu sivriltilmiş değnek.

SÖVEK/SÖYEK: Kemik.

SÖVELMEK/SÖGELMEK: 1- Ayağa kalkmak, dikilmek. Başını kaldırmak. *Ör:* Tohumlar çatlayıp topraktan sövelmiş. 2- Uyuşuk biçimde ayakta durmak.

SÖVEN: Avluda kenarlara dikilen kazık.

SÖVÜLMEK/SÖĞÜLMEK: Sıraya dizilmiş halde yürüyen kervan, insan kalabalığı veya sürünün ucunun görünmesinden sonra yavaş yavaş arkadakilerin de görünmesi ve tamamının ortaya çıkması.

SÖVELTMEK: Uzanmak veya ayakları yatar vaziyette uzatmak.

SÖYE: Yere çakılan kazık. *Ör:* Ayağım bir söyeye takıldı.

SÖYKE/SÖĞKE/SÖVKE: Destek, dayanak.

SÖYKEMEK: Dayamak, destek vermek.

SÖYKENMEK/SÖĞKENMEK: 1- Bir şeye/yere yaslanmak. 2- Baş dönmesi, sendeleme gibi nedenlerle bir yere tutunmak, yaslanmak.

SÖYÜNMEK/SÖĞÜNMEK: 1- Sönmek. *Ör:* Lamba söyündü, gazı bitti herhal. 2- Ölmek, hayata veda etmek. 3- Sona ermek, bitmek. 4- Yok olmak.

SÖYÜNÜK/SÖYNÜK: 1- Sönmüş. 2- Solmuş. *Ör:* Elif'in yüzünü biraz söyünük gördüm. 3- Düşük, ahmak. 4- Yüzünde canlılık ve gözünde ışık kalmamış olan.

SÖZCÜ: Dedikoducu.

SUBAHA: Gerdek ertesi, gerdek gecesinin sabahı.

SUÇEKEN: Kertenkele.

SUÇUKMAK/SUÇUHMAH/SUÇU(K)HMA(K)H: Suçlu olduğunu belli edecek biçimde durmak/davranmak. Kötü bir işi yapmış olmaktan dolayı suçlu ve mahcup bir tavır takınmak. *Ör:* Suçukup durmasından, bardağı Neşe'nin kırdığını anladım.

SUGA: Küpe.

SUĞA: Sıva, badana.

SUĞAK/SUVAK/SIVAK: Badana. Duvar badanalamak için hazırlanan kireçten karışım.

SUĞAMAK: Duvar badanalamak. *Ör:* Suğak suğayacağım.

SUĞLA/SUĞLAĞI/SOĞLAĞI/SIĞLAĞI: Çok derinde olmayan, yüzeye yakın yerde bulunan yer altı suyu/kaynağı.

SUĞLUK/SULUK: Tahta saplı bıçak.

SUHARÇ: Yağda kavrulmuş soğan.

SUİTİ: Kunduz.

SUKMAK/SU(K)HMAK: 1- Sertçe vurmak. 2- İtip kakmak.

SULAK: Taze yeşil soğan.

SULAMA: Güneşte yeterince kalıp koyulaşmasını beklemeden sofraya getirilmiş cıvık durumdaki pekmez. *Ör:* Acelen neydi; bu sulamayı biraz daha günde bekletseydin.

SULUK/SULUH/SULU(K)H: 1- Genellikle odanın duvarının içine doğru girintili banyo, çimme yeri. 2- Hamam havlusu. 3- Evin bir köşesindeki banyo yapılacak, bulaşık yıkanacak veya abdest alınacak yer. 4- Demir saplı bıçak. *Ör:* Elmanın kabuğunu sulukla soyup yedi. 5- Hayvanlara su içirmeden önce verilen az miktardaki yiyecek.

SULUNDURMAK: Asmak.

SULUSEPKEN/SULUSEKMEN: Karla karışık yağmur.

SULUZIRTLAK: Limon.

SUMSA: Kafa vurma, tos. *Ör:* O teke kötü sumsa atıyor, yaklaşma.

SUMSALAMAK: 1- Kafa/tos vurmak. 2- Hırpalamak, örselemek.

SUNAK: Pekmez, bal, yoğurt vb. akıcı yiyecekleri yemek için kıvrılıp kepçe biçimine sokulmuş yufka parçası. *Bkz.* SUSAK.

SUNTURAÇ: At, katır tırnağını kesmek ve düzeltmek için nalbantın kullandığı, iki ağızlı orağa benzeyen bir tür hayvan tırnak makası.

SUNUM: Lokma. Bir lokmalık yiyecek. *Ör:* Bir sunum ekmeğim bile kalmadı.

SUR: Şans, talih, kısmet. *Ör:* Bugün oyunda hiç surum yok.

SURA: Kesilmiş hayvanın etinin sert, damarlı bölümü.

SURNUŞ/ZURNUŞ: Kıymık. Ağaç kıymığı.

SURT: Tandırın iç duvarı.

SUSA/SOSA: Yol, kenar veya yan taraflardan ilerleyerek veya çıkılarak ulaşılan yol.

SUSAK: 1- Sarnıçlara konulan, meşe ağacının gövdesinden içi oyularak yapılan bir su içme kabı. Susak da tıpkı kırbaç gibi sarnıçlara hayrat olarak bir hayırsever tarafından yapılıp konur. 2- Ağaçtan ya da su kabağından yapılan su kabı/tası. Matara. *Ör:* Susağını pınarda doldurdu. 3- Henüz tam demlenmemiş çayın lezzetsiz tadı ve kokusu. 4- Susamış. 5- Susuzluktan çatlamış. 6- Pekmez, bal, yoğurt vb. akıcı yiyecekleri yemek için kıvrılıp kepçe biçimine sokulmuş yufka parçası. *Bkz.* SUNAK. 7- Annenin sütü az geldiğinde, annesi tarlada çalıştığı için veya ağlayan bebeği susturup oyalamak için temiz ve yumuşak bir bez içine konulup emzik haline getirilerek bebeğin sorarak emmesi için ağzına verilen yiyecek, tatlı vb şeyler. *Bkz.* SORAK. 8- Su kabağı. 9- Değirmencinin, öğüttüğü tahıldan aldığı pay. 10- Değirmencinin öğüttüğü tahıldan aldığı payı ölçmede kullandığı bir ölçü birimi. *Ör:* Üç susağını değirmenci Ali'ye verdim.

SUSALIK: Vücutta veya toprakta suyun kabarttığı yer, sulu şişlik.

SUSAZMA(K)H: Susamak.

SUSTA TUTMAK: 1- Konuşturmamak, susturmak. 2- Emredici davranmak.

SU SULAMAK: Herhangi bir yeri sulamak. *Ör:* Babam bahçada su suluyu.

SUT ASI: Bardak.

SUTÖKÜLEN: Şelale, çağlayan.

SU UÇAN/SUÇAN: Şelale, çağlayan. *Ör:* Suçanda suyun gürültüsünden bişey duyamazsın.

SUVARMAK/SUĞARMAK: Sulamak, bostan veya yeşillikleri sulamak.

SUYA GATINMAK: Çimmek, banyo yapmak.

SÜBEK: Bebeğin çişinin toplandığı, geniş ağızlı, altı daralan bakır kap.

SÜÇÜK: Peynir suyu. Peynirin yapım sürecinde oluşan su. *Ör:* Mıha as ki süçük suyunu sırksın.

SÜDÜK: Sidik, işek.

SÜDÜKLÜ: Uykuda çişini yatağa yapan.

SÜĞE/SÖĞE/SÖYE: 1- Kapının ve pencerenin duvara monte edilen kasası. 2- Kapı, pencere gibi yerlerin çevre sıvası.

SÜĞEN/SÜVEN: Baraka, ağıl gibi hafif yapıları yaparken kullanılan, bir ucu yere çakılan düz ve kalınca uzun sopa.

SÜĞLÜM: Düzgün ve uzun biçimli.

SÜĞÜRTÜM/SÜĞÜRTTÜM: Kostüm.

SÜĞÜZ: Söz, laf. *Ör:*

SÜĞSÜN/SÜKSÜN: 1- Boyun dibi, ense. *Ör:* Babası Ali'nin süksününe öyle bir sille patlattı ki. 2- Kafanın arka kısmı; ense ile başın tepesi arasındaki bölüm.

SÜĞSÜNÜNÜ EĞMEK/SÜKSÜNÜNÜ EĞMEK: Başını yere eğip öyle durmak, başını önüne eğip somurtuk ve sessiz biçimde durmak.

SÜLDÜR: 1- Beceriksiz. 2- Pasaklı. *Ör:* Süldür çocuk, gene üstünü başını pis etmiş.

SÜLLÜM: 1- Merdiven. 2- Pencere.

SÜLÜK: 1- Kış mevsiminde çatı kenarından sarkan sivri buz parçası. 2- Islık, ağızla çıkartılan ses.

SÜLÜK ETMEK: Islık çalmak.

SÜMBEÇ: Baş parmak ile işaret parmağının iki yana tam açılmasıyla arada oluşan mesafeyi esas alan bir uzunluk ölçüsü birimi. *Ör:* Benim kilimim onunkinden iki sümbeç daha uzun.

SÜMBÜL: Merdiven.

SÜMDÜK: 1- Aç gözlü. 2- Yüzsüz. 3- Dilenci.

SÜME: Boş, boşa giden.

SÜMEĞİNE GİTMEK: 1- İçinden geldiği gibi davranmak/yapmak. *Ör:* Ona karışmayın, hep sümeğine gider. 2- Planlamadan doğaçlama iş yapmak.

SÜMEK: 1- Mısır koçanı. 2- Taranmış ve ayıklanmış temiz yün.

SÜMEN: Yün yumağı, kıl yumağı.

SÜMEYE: Boşuna, boşu-boşuna.

SÜMSÜK: 1- Yumruk. Muştayla vurulan yumruk. 2- Sinsi. 3- Bedavadan otlanmak için sağda solda dolaşan asalak kişilikli kimse.

SÜMTÜK: 1- Yalaka. *Ör:* Salih sürekli öğretmene sümtüklük ediyor. 2- Köyün tüm evlerini dolaşıp yiyecek arayan serseri ve aç köpek. *Ör:* Bu sümtük iti aç mı bırakıyorsunuz da herkesin kapısına gidiyor?

SÜMÜÇ: İki parmak arasındaki mesafe.

SÜMÜK: Kemik. *Ör:* Atasözü: İt itin etini yer sümüğünü atmaz.

SÜMÜLCÜMEK: 1- İstenmediği, çağırılmadığı, davet edilmediği halde, bir yere kendini davet ettirmeye çalışmak.

SÜMÜNDÜR: İnce bulgur.

SÜMÜYE: 1- Tahmin. 2- Bilmeden, görmeden, rastgele, tahminen, ezbere.

SÜMÜYEDEN: Tahmini olarak. *Ör:* Soğuklar sümüyeden iki hafta daha sürer.

SÜN: Esnek.

SÜNDÜLLEME: Yumurtalı pide.

SÜNEK: Uzayan, sünen, esneyen.

SÜNGEL: 1- Lastik. 2- Taş atmaya yarayan sapan.

SÜNGÜ: Fırının içini temizlemede kullanılan, ucuna bez bağlanmış sopa.

SÜNGÜÇ: Baş ve işaret parmakları arasındaki uzunluk.

SÜNGÜT: 1- Ağaçların su kanalı veya su borusu içine uzanmış kökleri. 2- Çaydanlık gibi su kaynatılan kapların dibinde oluşan tortu, kireç tortusu.

SÜNMEK: 1- Uzamak, esnemek. 2- Başkasının malına veya namusuna dolanmak. *Ör:* Kadir denen adam her zaman sağda solda süner.

SÜNTÜK: 1- Yapışkan biçimde ısrar ederek bir şey isteyen. 2- Aç gözlü.

SÜPÜRTMEK: Kovalamak.

SÜPSÜĞLÜM: Upuzun, dosdoğru.

SÜR: İneğin memesi.

SÜRDÜRGÜ: Kamıştan yapılan düdük.

SÜREÇ: Bulaşık süngeri/bezi.

SÜREK: 1- Adet, gelenek. *ÖR:* Biz süreğimizi yaşatırız. 2- Sığır sürüsü. 3- Boğaların, çiftleşmek için ineğin peşinde koşması.

SÜRELGE: 1- Tarlayı sürmek. 2- Sürülen tarla. *Ör:* Sürelgede çok taş çıktı.

SÜRERGE: 1- İstikrar, devamlılık, süreklilik. *Ör:* Senin işin sürergeli bir iş mi? 2- Kararlılık.

SÜRGEÇ: 1- Toprak damlı evlerin üzerine yağan karları dökmeye/küremeye yarayan, tahtadan yapılma, dikdörtgen biçimli uzun saplı araç. *Bkz.* SÜRÜTME. 2- Bulaşık bezi/süngeri. 3- Ekmeğin veya hamurun üzerine süt veya tereyağı sürmede kullanılan, ucunda bez sarılı çubuk.

SÜRGÜ: 1- Çok ağır olduğundan yüklenemeyen, bu yüzden motorlu taşıta veya öküz, at gibi hayvana kalın ip veya zincirle bağlanarak yerde sürüyerek çekilen/taşınan tomruk, büyük ağaç kütüğü. *Ör:* Derede bir sürgü bulduk, sel onu nasıl getirmeş öyle. 2- Karasabanla sürülen toprağı düzleştirme işlemi veya sürülen toprağı düzleştirmek için kullanılan büyük ve ağır kalas.

SÜRGÜÇ: 1- Bulaşık yıkamada kullanılan bulaşık bezi veya süngeri. 2- Küle batırılarak bulaşık yıkama işinde kullanılan bez parçası. 3- Toz almada ve yer silmede kullanılan bez. *Ör:* Sürgüç elinde, akşama kadar evin içinde döner durur.

SÜRGÜN: İshal.

SÜRK: Vücutta çıkan küçük kabarıklıklar veya kızartılar.

SÜRKİ: Çökelek.

SÜRME: Çekmece.

SÜRSAVUR: Hesabını bilmeyen, parasını hesapsızca harcayan. Elinde-avucunda olanı har vurup harman savuran.

SÜRÜCÜ: 1- Sürü sahibi. 2- Çoban.

SÜRÜLGÜN: Sürülmüş, işlenmiş toprak/tarla.

SÜRÜNTÜ: Aylak, çok gezen. *Ör:* Bizim sürüntü arada bir eve de gelse iyi olacak.

SÜRÜTME: 1- Evin toprak damına yağan karı sürüyerek aşağı dökmeye/küremeye yarayan tahtadan yapılma bir tür dikdörtgen biçimli kürek. *Bkz.* SÜRGEÇ. 2- Kar kızağının ayağı.

SÜSKÜT/HÜSKÜT/SUSGUT: Sessizlik. Ses çıkarmamak, sus-pus olmak.

SÜSMEK: 1- Kafa ile itelemek. *Ör:* Atım beni süserek uyandırdı. 2- Boynuz vurmak.

SÜTLEĞEN: Yaklaşık serçe parmağı kalınlığındaki sap gibi bir gövdenin çevresinde yeşil ve küçük yaprakları ve ucunda sarı çiçekleri bulunan, herhangi bir yeri koparıldığında koyu süt gibi beyaz bir sıvı çıkartan, zehirli olduğu için hayvanların ve insanların yemediği bir bitki.

SÜTLÜK: Yayla evinin, daha ziyade süt bulunan mutfak bölümü.

SÜTMEK/SETMEK: 1- Çözmek, bağlı şeyi çözmek. 2- Çevreye saçmak.

SÜVE/SÖVE: Pervaz. Kapı ve pencerenin duvara monte edilen kenarlığı.

SÜYEN: Bahçe, bağ veya bostanın çevresine çit yapmak veya tel çekmek için yere çakılan, genellikle ağaçtan, ucu sivri kazık. *Ör:* Üzüm bağının çevresine tam yetmiş süyen çaktım.

SÜYGEL: Dam kenarı, saçak.

SÜYMEK: Yeşermek, filizlenmek.

SÜYÜK/SÖYÜK/SÖĞÜK/SÜĞÜK: Toprak damlı evlerde, damın kenarlarındaki saçak kısımları; oralara konulan odun ve dal parçalarının üzerine püsürük atılarak oluşturulan saçak, çıkma.

SÜYÜM/SÜYEM/SÖYÜM/SÜĞÜM: 1- Yarım metre uzunluğunda ölçü. 2- İğneye takılan, bir kol boyunda uzunluğu olan iplik. *Ör:* O sökük bir süyüm iplikle ancak dikilir. 3- Baş parmak ile işaret parmağı arasındaki mesafe kadar olan uzunluk.

SÜYÜTMEK/SÜTMEK: Hızla koşmak.

SÜZEK: 1- Nazlı, kibirli. 2- Havalı.

SÜZÜNTÜ: 1- Nazlı, çıtkırıldım. 2- Kibirli, havalı.

-Ş-

ŞADIMAN/ŞADUMAN/ŞADIŞAMAN: Memnun olmak, sevinmek, eğlenmek, gönlün mutluluk ve neşe ile dolması. *Ör:* Evine misafir gittik, bizi şadışamannan karşıladı.. şadışaman oldu bizi görünce.

ŞADRA: Çiçek bozuğu. Çil.

ŞAFTIR/ŞAFTUR: İri dudaklı.

ŞAĞ/ŞAĞU/ŞAVU: Şımarık.

ŞAĞILDAK/ŞAKILDAK: Özellikle koyunların kuyruklarının altında ve civarında sidik, dışkı, toz, kir, çer-çöp, kum karışımı oluşup yüne asılı kalmış küçük topçuklar. *Bkz.* ÇAKILDAK.

ŞAĞŞÜR/ŞAĞŞIR: 1- Eğik, eğilmiş, doğru ve olması gerektiği gibi durmayan/olmayan. 2- Eğik duran eşya. *Ör:* Harar şağşır duruyor, devrilebilir. 3- Eğri duran veya eğik oturan kimse. 4- Yanlış iş yapan, doğru olmayan, eğik kimse.

ŞAHAN: Şahin kuşu. *Ör:* Şahan havada serçeyi kaptı.

ŞAHNA: Kaplumbağa.

ŞAHUM: Sürülmüş haldeki tarla.

ŞAKAR: Fasulye teveklerini tutması için aralarına dikilen sırık.

ŞA(K)HA: Parça, bir bütünün iki parçasından her biri.

ŞA(K)HRA/ŞAHRA: 1- Çatal ağaç. 2- Derilmiş ekin, sap, yığın.

ŞAKLAK: Kabarmış, kabarık.

ŞAKMAKLAMAK: 1- Kareli, kare kare ayrılmış. 2- Kare şeklinde yan yana kutucuklar çizmek.

ŞAKUK/ŞAKIK: Aşısız, piç armut.

ŞALAK: 1- Kartlaşmış ve geçmiş hıyar. 2- Olgunlaşmamış ham kavun veya karpuz. *Ör:* Sabredemeyip şalakları koparıp yedik. 3- Olgunlaşmamış, ham sebze ve meyve. 4- Aşırı olgunlaşıp içi geçmiş kavun.

ŞALAKA: 1- Sopa, kötek. 2- Kulak dibine vurulan sert tokat/sille.

ŞALGA: Boş, boşuboşuna, gereksiz.

ŞALGACI: Boş ve gereksiz işlerle uğraşan.

ŞALLAK: 1- Çıplak. Donsuz. *Ör:* Çok yoksullar, çocukları şallak dolaşır. 2- Yoksul. 3- Dağınık.

ŞALLAMAK: Kışkırtmak.

ŞALTAK: 1- Çıkarı için yağcılık, yaltakçılık, yalakalık yapan. 2- Kendisinden güçsüz ve aşağı olanlara dayılanıp onu ezen/ezmeye çalışan, kendisinden güçlü ve büyük birine karşı da yalakalık, yağcılık yapan. *Ör:* Dayım, o şaltak adama haddini bildirdi.

ŞALTAKLANMAK: 1- Çıkarı, hesabı, gizli niyetini gerçekleştirmek amacıyla yalakalık yapmak, alttan almak. 2- Kendisinden güçlü ve büyük birine karşı yalakalık yapmak.

ŞAMBAL: 1- Elips. Yamulmuş yuvarlak. Doğal biçiminde yuvarlak olması gereken şeyin, öz yapısını, yuvarlaklığını yitirmiş hali. *Ör:* Kızım, çizdiğin güneş biraz şambal olmuş. 2- Asimetrik. Kafatası, olması gereken yuvarlaklıkta olmayan, bir yana yamulmuş, asimetrik biçim almış kimse.

ŞAMŞUM: Şaşkın, şapşal.

ŞAPALAK: 1- Alkış. 2- Tokat, şamar.

ŞAP AŞAP: Karşılıklı. Yüzyüze.

ŞAPDUDAK: 1- Doğru bildiğini pat diye söyleyen, dobra, lafını esirgemeyen. *Ör:* Herkes mırın-kırın etti, bizim şapdudak bükmeden söyledi. 2- Aceleci, tezcanlı.

ŞAPILA: Arkası açık bir tür terlik.

ŞAPILAK: Şımarık.

ŞAPILANMAK: Şımarmak.

ŞAPLAK: 1- Büyük yağ küleği. *Ör:* Yayladan köye iki şaplak yağ gönderdim. 2- Tokat.

ŞAPŞA(K)H/ŞAPŞAK: Kulplu su tası.

ŞAPTA: Uzun ve ince ağaç.

ŞAPTURA: 1- Tokat, şamar. 2- İnce.

ŞAR: 1- Gönül. *Ör:* Şarımda senin gibi namert birinin yeri yok. 2- Şehir. 3- Yuvarlak, daire biçimli.

ŞARAK: Bataklık.

ŞARAVANA: Çiğnenmiş üzüm şırasının boşaltıldığı yer.

ŞARILDAK: 1- Toprak damlı evlerde, dama yağan kar ve yağmur sularını tahliye etmek için saçağa konulan tahta, demir veya plastikten oluk. 2- Arazi içinden geçen meyli fazla derelerde, suyun tarlayı/bahçeyi tahrip etmesini önlemek için yapılan setlerin üzerinden akan su.

ŞARILDAYAN/ŞARILDIYAN/ŞARILTI: Yıldırım. Yıldırım düşmesi.

ŞARLAĞAN: Şelale, çağlayan. *Ör:* Dediklerine göre şarlağanın ardında bir mağara varmış.

ŞARLAK: Şelale, çağlayan.

ŞARLANMAK: 1- Bunalmak, sıkılmak. *Ör:* Babasının baskısından şarlanmış, yakında kocaya kaçar. 2- Canı sıkılmak.

ŞARKIDAK: Bir anda olup bitivermek.

ŞARMITA/ŞARMUTA: 1- Edepsiz, utanmaz, hayasız kadın. 2- Çok bağıran, huysuz.

ŞARTLAK: Çağlayan, şelale.

ŞAŞILAMAK/ŞAŞLAMAK: Gözlerin şaşı bakmaya başlaması.

ŞAŞILAK/ŞAŞLAK: 1- Şaşı bakan, şaşı gözlü. 2- Gözlerinde görme bozukluğu bulunan. *Ör:* Oğlanın şaşılağını doktorda düzeltiyorlarmış.

ŞAŞINTI: Telaş, şaşkınlık.

ŞAŞKA: Bardak.

ŞAŞKIN: Zayıf, çelimsiz.

ŞAŞTIMAŞI: O zamana kadar yapılmayan ve yapımı kolay yemek.

ŞATAF: 1- İltifat. *Ör:* Bir harar saman verdim, beni her gördüğünde şataf ediyor. 2- Olmayan özellikler mal ederek övme, şişirme, kabartma. 3- Karşıdakinden duyulan/görülen hoşa giden söz, davranış.

ŞATLANMAK/ŞADLANMAK: Sevinmek, saadete ermek, mutlu olmak.

ŞAV: 1- Tamamen, hepten, bütünüyle. 2- Gürültü.

ŞAVAKLAMAK: 1- Yükselmek. *Ör:* Atmaca şavakladı gitti. 2- Ayağa kalkmak.

ŞAVAL: Değersiz. Bir değer ve anlam ifade etmeyen.

ŞAVGI: 1- Bozuk para. 2- Büyük olmayan, küçük, ufak. 3- İyiye göre daha kötü durumdaki veya büyüğe göre daha küçük durumdaki. *Ör:* Kağıt oyununda bizim Hasan hep şavgıdır. 4- Küçük çay balığı.

ŞAVIR: İlan, duyuru.

ŞAVLAK: 1- Şımarık. 2- El kol haraketleri ile bağırarak konuşan, çok ve boş konuşan, konuştuğu pek ciddiye alınmayan kimse.

ŞAVLAMAK: 1- Gürültü yapmak. 2- Uğultu çıkarmak, uğultu biçiminde ses çıkarmak.

ŞAVŞUV: Kargaşa, gürültülü-patırtılı karışıklık, hengame.

ŞAVULGU: Birdenbire gelip kısa süre yağan şiddetli yağmur.

ŞAYAK: 1- İnce pamuk ipliğinden dokunmuş kumaş. 2- Aba kumaşından yapılma pantolon, yelek, ceket gibi giysi.

ŞAYBALAK: Sakar. *Ör:* Tepsiyi o şaybalağın eline vermeyin.

ŞAYLAN: Neşeli. *Ör:* Her gün böyle şaylandır.

ŞEBBELEK: Çıplak.

ŞEBEDEN: Yalnızca evlere hoş koku vermesi için yetiştirilen, güzel kokulu bir kavun cinsi.

ŞEBEL: İftira.

ŞEBBİK: 1- Alkış. *Ör:* Şebbik çalmadan oynamıyor. 2- Bayramdan bir gün önce hamamın kalabalık hali.

ŞEBÇİK/ŞEBÇÜK: Yalaka.

ŞEBİT: Yufka. Oldukça ince ve geniş açılan yuvarlak, büyük ekmek. *Ör:* Peynirli şebit dürümü çekti canım.

ŞEDE: Yaramaz çocuk.

ŞEDİRE: İri delikli kalbur. Sarat.

ŞEĞİRT: Yardımcı. Çırak, yamak.

ŞEHLİ: Bayan. Kadın. *Ör:* Evin şehlisi becerikliymiş.

ŞEK: Koyun kemiğinden yapılan, zar niyetine kullanılan aşık.

ŞEKLETMEK: Zarı veya kemikten yapılan aşığı sallayıp atmak, doğru kondurmaya çalışmak.

ŞELE: Sırt, omuz.

ŞELEK/ŞELLEK: 1- Buğday, ot vb'nin iple toplanıp, sarılmasından oluşan sırtta taşınacak şekilde yapılmış büyük ot destesi/paketi, ot yığını. *Ör:* Akşama kadar tarladan harmana şelek çektim. 2- İple bağlanmış ot yükü. 3- Büyük sırt sepeti. 4- Yük. Bir kişinin taşıyacağı miktarda yük. 5- Tütün yükü.

ŞELEKÇİ: Hamal. Taşıyıcı. *Ör:* Pazar yerinde şelekçiler müşteri arıyordu.

ŞELLEK: Çıplak, donsuz.

ŞELLEPÇİ: 1- İşe hile karıştıran ve hilesini gizlemek için göz boyamaya çalışan. 2- İşini baştan savma yapan.

ŞEMEN: Kokulu, küçük bir kavun türü.

ŞENELMEK: 1- Neşeli, mutlu ve huzurlu bir hale gelmek. 2- İyilik, mutluluk, neşe verici bir duruma bürünmek. *Ör:* Bahar geldi, bağ bahçe şeneldi. 3- Issız bir yerin veya evin kalabalıklaşarak orada hareketin ve sesin artması. *Ör:* Köy kışın boşalıyor, herkes şehere gidiyor; yazın hepsi gelir, buralar bir şenelir ki sorma.

ŞENİK: 1- Kalabalık topluluk. 2- Bir eve aynı anda gelen çok sayıda misafir. *Ör:* Bizim evde öyle bir şenik var ki sorma getsin.

ŞENLETMEK: Mesken tutmak, ev kurmak. Orada yerleşmek, ikamet etmeye, oturmaya başlamak.

ŞENLİK: Mesken, ev.

ŞEPE: Çığ. Kar düşmesi.

ŞEPİLDEK. Etin iyi ve lezzetli olmayan bölümleri. *Ör:* Bu bayramda bana etin şepildeği geldi.

ŞEPİT: İnce açılmış yufka ekmek.

ŞEPLEK: Bazı sesleri yanlış çıkartarak, harfleri yutarak/bastırarak, pepeleyerek, 'şep şep' edip ağzını yayvanlaştırarak konuşan. *Ör:* O şeplek kadın konuşurken gülesim geliyor. *Bkz.* ŞEPLİ.

ŞEPLEMEK: 1- Bazı sesleri yanlış çıkartarak, harfleri yutarak/bastırarak, pepeleyerek, 'şep şep' edip ağzını yayvanlaştırarak konuşmak. 2- İki kişi konuşurken araya girmek. 3- Zamansız yer ve durumlarda, olur olmaz zamanda konuşmak. 4- Kendisinden yapılması istenen şeylere itiraz etmek.

ŞEPLİ: 1- Sadece demir kısmından ibaret bıçak. Sapsız bıçak. 2- Bazı sesleri yanlış çıkartarak, harfleri yutarak/bastırarak, pepeleyerek, 'şep şep' edip ağzını yayvanlaştırarak konuşan. *Bkz.* ŞEPLEK.

ŞEPŞEME/ŞEPŞİME: Çok konuşan, her lafa karışan, lafazan/geveze.

ŞER: Biçilmiş otun tarla veya çayırda bir çizgi/şerit biçiminde dizilmiş hali. *Ör:* Öğlene kadar üç şer çektim.

ŞERBETLİ: 1- Yılan, akrep, örümcek gibi zehirli hayvan sokmalarına karşı kendisini okutmuş veya biyolojik özelliklerinden dolayı zehrin ona zarar vermediğine inanılan kimse. 2- Kötü ve zararlı huyundan vazgeçemeyen, bu kötü şeyleri yapmaktan geri durmayan/duramayan. *Ör:* Şerbetli bir alkolik bu, tövbe tutmaz; dün bir daha içmeyeceğine dair karısına söz verdi, bugün gene içiyor.

ŞEREMET: 1- Hızlı hareket eden, çabuk. 2- Belalı tip.

ŞERGADA/ŞARGADA: Çok yaramaz, sürekli zarar verici işler yapan çocuk veya genç.

ŞERGE: 1- Yaramaz, haşarı çocuk. 2- Belalı kimse. *Bkz.* ŞERGİL.

ŞERGİL: 1- Yaramaz, haşarı çocuk. 2- Belalı kimse. *Bkz.* ŞERGE.

ŞERPENE: Sulu, cıvık. *Ör:* Dut sıktık, şerpeneyi dama koyduk.

ŞERPENEK: Sıkı olmayan, gevşek.

ŞEŞ: Kadınların başlarına örttüğü bir örtü türü, yazma.

ŞEVEK: Sebze-meyve yıkanan havuz.

ŞEVŞİRİ: 1- Çapraz. 2- Ters. 3- Çarpık, eğri.

ŞEYTAN ARABASI: Bisiklet.

ŞEYTAN DÜĞÜNÜ: Hava girdabı, hortum. *Bkz.* GAMAZ.

ŞIDIK: Diz kapağı. *Ör:* Karda kayıp düştüm, şıdığım ağrıdı.

ŞIDIKKIN: Şımarık.

ŞIFAN: Ekili yeşillik, gasıl.

ŞIĞGA: Dal, kol, yeni çıkan filiz, dal budak.

ŞIĞGAN/ŞIVGAN: 1- Yağmurun çok şiddetli ve yüze kamçı gibi çarpar şekilde yağması. 2- Yeni filiz vermiş, yerden çıkmış ince, düz ve uzun dal parçası veya yeni çıkan ağaç dalı.

ŞIĞLAK: Anahtar.

ŞIĞVA: 1- Yakışıklı erkek. 2- Düzgün bedenli, uzun boylu erkek. *Ör:* Köyün en şığva genci Adem'dir. 3- Yeni sürgün veren ağaç filizi veya dal.

ŞIHBIZINCI: Açıkgöz, uyanık, gözüaçık.

ŞIHLIK: Ödünç.

ŞIKIRDAMAK: Boş konuşmak, gevezelik yapmak.

ŞIKIRDIM: 1- Yoğun, bol, sık, çok. 2- Bol meyve-sebze tutmuş ağaç veya bitki. *Ör:* Cevizler bu sene şıkırdım gibi. *Bkz.* ZIRZIMUK.

ŞIKLAK: 1- Kapı kolu. 2- Çok konuşan, geveze. 3- Vücudun şişmiş, su toplamış yeri.

ŞILAK: Parlak. *Ör:* Abi boyayalım, şılamazsa bedava!

ŞILAMAK: Parlamak. Işıldamak.

ŞILAPŞI: Leğen.

ŞILDAN: Koyun kursağından elde edilen bir tür maya.

ŞILGIM: 1- Genç. *Ör:* Kızı daha şılgım olmadan everdiler. 2- Filiz, sürgün.

ŞILGINLI: 1- Sürekli ağlayan. 2- Gözlerinden sürekli yaş akan.

ŞILIN: Derilmiş buğday destelerinin tamamının tarlanın bir yerine veya harmana düzenli biçimde toplanmasıyla ortaya çıkan sap yığını.

ŞILINLI: İşini temiz yapmayan, ardında çer-çöp, artık bırakan.

ŞILIP/ŞILAP: Islak, yaş.

ŞILLAN/ŞİLLAN: Kuşburnu.

ŞILLIĞ: Büyük adam.

ŞILLIK: 1- Taş unu ekmeği. 2- Evin çatısından dökülen çamurlu su. 3- Edepsiz, düşük ve görgüsüz kadın.

ŞILTAK(H): 1- Haksız, suçlu veya kusurluyken bunu bastırmaya çalışıp haklı ve masum veya mağdurmuş gibi davranmak, üste çıkmaya çalışmak. *Ör:* Bakma sen ona, şıltak(h) yapıyı, bütün suç onda. 2- Gürültü, bağırtı, patırtı. *Ör:* Şıltak(h)çılık ettin, ortalığı kattın.

ŞILTAHLI: Yaramaz, haşarı.

ŞINIK: Nazlı.

ŞIPLAMAK: Laf taşıyıp, insanları birbirine düşürmek.

ŞIRAHNA/ŞIRAHANA/ŞIRAHANE: Üzüm veya dut şırası çıkarılan yer. *Ör:* Bütün üzümleri şırahnaya daşıdık.

ŞIRAT: Peynir suyu.

ŞIRAY: Çıra, lamba.

ŞIRBIT: İnce ve uzun değnek, sopa.

ŞIRDANCI: Hoş görünmek için saçma sapan konuşmak.

ŞIRFINTI: Edepsiz, düşük, görgüsüz kadın.

ŞIRILDAMAK: Parıldamak.

ŞIRKIT: Çapak. Gözde oluşmuş çapak. *Bkz.* ŞİRBİK. *Bkz.* ŞİRPİK.

ŞIRLAĞAN: Koyu sıvı. *Ör:* Sonra da içine bir kaşık şırlağan yağdan katacaksın.

ŞIRLAK: 1- Suyu az olan, oluğundan ince bir su akan pınar. 2- Zayıf, aşağı dökülen ince bir suyu bulunan çağlayan.

ŞIRNIMAK: 1- Şımarmak. 2- Haddini bilmemek.

ŞIVGA: 1- Zayıf. 2- İnce ve uzun.

ŞIVGIN/ŞIĞGIN: 1- Sert rüzgar eşliğinde yağan, yüze ve vücuda kamçı gibi çarpan yağmur. 2- Karla karışık yağmurun sert esinti eşliğinde sulusepken yağması. *Ör:* Okuldan gelirken şıvgına tutulduk. 3- Ağaçların dallarında veya köklerinde yeni süren, çıkan filiz, dal.

ŞİBİ: Ördek. Ördek yavrusu.

ŞİBİK: Köşe, uç.

ŞİBİK/ŞİPİK/ÇİPİK/ŞİRPİK: Göz çapağı. –li: Gözünde çapak olan kişi.

ŞİBİT/ŞİPİT: 1- Zayıf, güçsüz, dayanıksız. 2- İnce. *Ör:* Bu duvar şibit olmuş, dayansam yıkılır.

ŞİĞ/ŞİV: Pekmez yapmak için sıkılmış duttan geriye kalan posa.

ŞİĞAN/ŞIĞAN: Felaket, afet, kötülük.

ŞİĞRİK: Kapının menteşesi. *Ör:* Tekmeyi vurunca dış kapının şiğriği çıktı.

ŞİKİR: Tip, surat.

ŞİKİRSİZ: Tipi bozuk, çirkin. Sevimsiz.

ŞİLDİRDEMEK: Az ve ince suyun yüksekten düşünce çıkardığı ses.

ŞİLEPE: 1- Meyve artığı ve bulaşığı. 2- Yapış yapış olan şey.

ŞİLLEZ: Kerpiç ve taşla örülen ev duvarlarının arasındaki boşlukları doldurmak/kapatmak için taş ve kerpiçlerin arasına akıtılan sıvı/çamur.

ŞİMŞETMEK: Sivriltmek. *Ör:* Değneğin ucunu bıçakla şimşetti.

ŞİMŞİR: Sert ve parlak olan şey/madde.

ŞİMŞİRTMEK: Ucunu sivriltmek.

ŞİN: Kağnı tekerinin çevresine geçirilen demir halka.

ŞİNİK: 18 ila 20 kilo arasında gelen bir tahıl ölçüsü birimi.

ŞİNİLTİ/ŞİĞİLTİ: Vücutta kabarmış, tümseklenmiş yer, sivil. *Ör:* Çocuğun boynunda bir şinilti çıktı.

ŞİNİMEK: Birinin başına gelen olaya gülmek, dalga geçmek.

ŞİNLEK: Şımarık çocuk.

ŞİNNİK: 1- Yaramaz. 2- Şımarık.

ŞİNNİMEK: 1- Yaramazlık yapmak. 2- Şımarmak.

ŞİP: 1- Çabuk, hızlı, hemen. 2- Hareketli. 3- Değnek ve ucunda bağlı bezin yağa batırılarak ekmeğe sürülüp ekmeğin yağlanmasını sağlayan düzenek. *Ör:* Şipin ucundan halıya yağ damladı.

ŞİPELEK: Hızlı hareket eden, tezcanlı.

ŞİPİDİK: Alkış.

ŞİPİRDEK/ŞİBİRDEK: 1- Üstesinden gelemeyeceği işlere kalkışan. 2- Üzerine vazife olmayan işlere burnunu sokan. 3- Yaramaz, şımarık.

ŞİPİRDEMEK: 1- Üstesinden gelemeyeceği işlere kalkışmak. *Ör:* Sen şipirdeme, bu iş seni aşar. 2- Üzerine vazife olmayan işlere burnunu sokmak. 3- Yaramazlık yapmak.

ŞİPLEME: Bayanların ağda yapımında kullandığı yapışkan bir malzeme.

ŞİPLEMEK: Laf yetiştirmek. Duyulmaması gereken bir lafı anında yetiştirmek, fitlemek. *Ör:* Dün konuştuklarımızı anında anneme şiplemiş, annem sabah bana surat astı.

ŞİRBİK: Çapak. Gözde oluşmuş çapak.

ŞİRDEN: Geviş getiren hayvanların, peynir mayası yapımında da kullanılan ikinci midesi.

ŞİRE: Dut veya üzümün sıkılmasıyla elde edilen su/şerbet.

ŞİRİNCELİK: 1- Evlenmeden önce genellikle erkek tarafının kız tarafına götürdüğü tatlı, şeker gibi hediyeler. Bu tatlı şeyler, torbasından/bohçasından çıkarılırken dualar okunur. Ardından bir erkek bunları kalabalığa dağıtır. 2- Çocuğu doğan ailenin, evine gelene ikram ettiği şeker, ceviz, dut, bastık(h) gibi yiyecek. *Ör:* Artan şirinceliği de köyün çocuklarına dağıttık.

ŞİRNEK: Hiperaktif. Ele avuca sığmayan, yaramaz.

ŞİRNEMEK: 1- İtiraz etmek, karşı gelmek. 2- Sürekli hareket halinde bulunmak. 3- Yüksek sesle gülmek. 4- Eğlenmek, taşkınlık yaparak eğlenmek.

ŞİRPENEK: 1- Islak, sulu. 2- Sulu ve yapışkan. *Ör:* Yağmura yakalandım, giysilerim şirpenek gibi oldu.

ŞİRPİK: Çapak. Gözde oluşmuş çapak. Bkz: ŞIRKIT. *Bkz.* ŞİRBİK.

ŞİŞEK: Bir yaşını tamamlamış dişi kuzu, koyun adayı.

ŞİŞERKELER: Bukalemun.

ŞİŞİRGEN: Balon.

ŞİŞİRMEÇ/ŞİŞİRTMEÇ: Balon.

ŞİŞKİN/ŞİŞGİN: 1- Dayılanan, kabadayı, berduş. *Ör:* Şişkin şişkin gezmesine bakma, korkağın tekidir. 2- Ukala. 3- Şımarık. 4- Kendini beğenmiş. 5- Öfkelenmiş, kızmış, sinirlenmiş olan.

ŞİVİL: Genç ağaç. Fidanın büyümüşü.

ŞİVŞELEK: Ezilmiş.

ŞİVŞİMEK: Bir başkasının oturması için yer açmak amacıyla biraz yana kaymak.

ŞİVŞİRTMEK/ŞİVŞİRMEK: Saldırmaya teşvik etmek, kışkırtmak.

ŞİVŞİT: 1- Az eğim/meyil. 2- Az eğimli arazi. 3- Bir yanı oyularak, baltayla meyillendirilerek kesilen ağaçta açılan açılı yontu/gedik. *Ör:* Bu şivşiti yanlış açtın, ağaç bostanın üzerine devrilecek.

ŞİVŞİTLEMEK: 1- Hafif meyil vermek, meyillendirmek. 2- Yontmak, gedik açmak.

ŞO/ŞOO: Daha ziyade yakındaki bir şeyi işaret eden 'şu' sözcüğünün tersi, uzaktaki bir şeyi anlatmak ve işaret etmek için kullanılan sözcük.

ŞOBAN: Sağanak yağmur.

ŞOF: Bonkör. Cömert, eli açık.

ŞOĞRA: Çorba. Genellikle ayran ve yarmayla yapılan çorbalar için kullanılır.

ŞOĞURT/ŞOGURT: Sümük, salya. *Ör:* Senin oğlan şoğurtlu şoğurtlu dışarılarda geziyi.

ŞOLTUK: Oyayı ve örgüyü yeni öğrenen acemi kızların ördüğü küçük ve basit örgü.

ŞOLVA: Işık huzmesi. Güneş dışında parlak bir ışık kaynağından gelen ışık huzmesi.

ŞOM: 1- Kötü, uğursuz, felaket getiren. 2- Felaket tellalı. Öngördüğü kötü şeylerin gerçekleştiğine inanılan kimse. *Ör:* Şomun dediği gene oldu, ekini dolu vurdu.

ŞOMA: 1- Pürüzsüz, düz. 2- Şişman. 3- Becerikli, marifetli. 4- Düzgün ve şık kıyafetli.

ŞOMURT: Kuşkirazı.

ŞOR: 1- Söz, laf. 2- Sohbet, konuşma. 3- Çok tuzlu.

ŞORAK: Bataklık.

ŞORAK/ÇORAK: Tuzlu su. *Ör:* Tıkanan burnuna şorak damlattı.

ŞORETMEK: Dile düşürmek.

ŞORLAK: 1- Ekşimsi tat. 2- Bol ve gürül gürül su çıkan kaynak.

ŞORLAMAK: Fışkırarak, gürül gürül akmak. *Ör:* Kurşun saplanan boynundan kan şorlayıp aktı.

ŞORLANMAK: Tıkınarak yemek.

ŞORLAŞMAK: Konuşmak, sohbet etmek.

ŞOR OLMAK: Dile düşmek.

ŞORŞERBET: Geveze. Patavatsız.

ŞORUTLU: Ağzından-burnundan salya, sümük akan kimse. *Ör:* Anası hiç mi bakmıyor bu şorutlu çocuğa?

ŞOŞ: Abartı.

ŞOŞARTMAK: Abartmak.

ŞOYLAMAK: Yemek vb.nin fazla kaynatılmaktan dolayı koyulaşması.

ŞÖBE: Oltu taşından yapılma boncuk.

ŞÖHE: Siyah boncuk.

ŞÖHÜRLENMEK: Umutlanmak. *Ör:* Son günlerinde iyileşeceğim diye şöhürleniyordu.

ŞÖRLEK/ŞÖRÜLDEK: Toprak damlı evlerde, damda biriken kar veya yağmur suyunun akmasını sağlamak için saçaklara konulan ağaçtan, demirden veya plastikten yapılma oluk.

ŞÖRTEL: Toprak damlı evlerde yağmur veya kar suyunun damdan akması için konulmuş, oyulmuş ağaç veya tenekeden oluk.

ŞÖRÜK/ŞÖRİK/ŞÖFÜK: Salya, sümük. Ağızdan akan salya.

ŞÖRÜKLÜ/ŞÖFÜKLÜ: Salyalı, ağzından, burnundan sümük ve salya akan kimse.

ŞÖTÜ/ŞÖTİ: 1- İyi ve kıvamında pişmemiş, lezzetsiz ekmek. *Ör:* Aceleye geldi, ekmeği şötü yapmışım. 2- Mayasız çavdar hamurundan yapılan ekmek.

ŞUĞMAK/ŞUVMAK: Yuvarlanmak.

ŞUĞUL: 1- Hafıza. 2- Dağlarda kayalarla kaplı büyük oyuk veya uçurum, derin eski su yatakları, ses yankısı da yapan, derinliği olan kayalık vadi.

ŞUM: Somurtkan. Asık suratlı. *Ör:* O şum adama hiç ısınamadım.

ŞUMATA: İşlemeli örtü.

ŞUMLANMAK: Uysallaşmak.

ŞUNGADEM: Uğursuz.

ŞUNKAR/ŞUNGAR: Şahin kuşu.

ŞUR: Kılıç. *Ör:* Ağa şurunu boynumuza dayamış, kımıldayamıyoruz.

ŞURALLAMAK/ŞARALLAMAK: Kabaca ve iri aralıklarla dikmek.

ŞURT: 1- Tandırın kenarı/ağzı. 2- Kilerin/mutfağın bir köşesine topraktan yapılan, üzerine küp veya küplerin konulduğu toprak yükselti, seki. *Ör:* Bir ayağını şurta atıp ayakkabısını bağladı.

ŞUŞ: Uyku sersemliği.

ŞUŞLANMAK: Fazla uyumak. Fazla yatmaktan sersem gibi olmak.

ŞUŞURT/ŞUŞURTLUK: Suyun oluktan döküldüğü yer.

ŞÜĞ: Dutun suyu çıkartıldıktan sonra geriye kalan posası.

ŞÜRGÜN: Haşhaş.

ŞÜRGÜNYAĞI: Haşhaş yağı.

ŞÜŞÜK: Şişmiş, şişkin.

ŞÜŞİT/ŞİŞİT: Huni.

ŞÜŞÜT: Değirmende öğütülmüş tahılın çıktığı ağız/yer. *Ör:* Çuvalı şüşüte tutmayı bile beceremedin, unu döktün.

ŞÜZZÜK: Peynirin suyu.

-T-

TABAN: 1- Dağ ve tepenin üzerindeki, sırtındaki düz alan. 2- Tohumu ekip tarlayı sürdükten sonra, hem dışarıda kalan tohumların üzerine örtmek, hem de sürülmeden kaynaklanan toprağın yumrularını düzeltmek için çekilen düz ve kalın kütük.

TABMAK/TABIMAK: Bulmak, ele geçirmek.

TABILMAK: Bulunmak, ele geçmek.

TABIŞMAK: Buluşmak, biraraya gelmek.

TADA: Ağabey. Büyük kardeş.

TADEYA/TADİYA: Biraz uzaktaki bir şeyi işaret etmek için kullanılan işaret ifadesi. İşte orada. *Ör:* Senin kayıp ineğin tadeya orda, kayanın dibinde.

TAĞAR: 1- Büyük örme çuval. 2- Geniş ağızlı su küpü.

TAĞRI/TAĞARI/TAARI/TARI: Tanrı. *Ör:* Tağrı canı(n)ğı ala ey mi?

TAHDELEN: Ağaçkakan.

TAHIM: Sınır, tarla sınırı.

TA(H)KA/TAKA: 1- Kerpiç evlerin duvar içlerine gömme şeklinde yapılan kapısız dolap veya ışık sağlamak için yapılan küçük, tek gözlü, kapaksız pencerelerin önündeki boşluk. 2- Küçük ve tek gözlü pencere.

TAHTACI GÜZELİ: Sarı ve kırmızı renklerin çoğunlukta olduğu, ancak tüylerinde başka birçok renk de barındıran kanarya türünden bir kuş.

TAHTACI TAKVİMİ: Eski bir Türk mevsim takvimi. Kış başlangıcından ekin biçme zamanına kadar olan zamanı, yıldızlara bakarak hesaplamaya dayanır. Aralık ayından başlayıp Mayıs ayı sonuna kadar beş bölüme ayrılan zaman dilimi 'dokuza, yediye, beşe, üçe, bire' biçiminde adlandırılır. Bu adlandırmalara karşılık gelen zaman dilimi, Anadolu'nun değişik bölgelerinde farklı tarihlere denk gelmekle birlikte çoğunlukla dilimler şöyledir: Dokuza: Aralık ayının ikinci yarısı ile Ocak ayı sonları. Yediye: Ocak ayının son haftası ile Şubat'ın ilk üç haftası arası. Beşe: Şubat'ın son haftası ile Mart'ın ilk üç haftası arası. Üçe: Mart sonu ile Nisan'ın ilk üç haftası. Bire: Nisan sonu ile Mayıs'ın ilk üç haftası. Bazı yörelerde hesap yediye'den başlatılır. Bazı bölgelerde ise hesap Şubat ayından başlatılıp yaz ortasına, Temmuz'a kadar götürülür. Bazı bölgelerde ise Ülker yıldızlarının Kasım ayında görünmeye başlayıp Mayıs ayı başında, Hıdrellez'de görünmez oluşuna kadarki süre esas alınır. *Ör:* Atasözü: Yediyenin yelleri, beşenin selleri, üçenin gonca gülleri, bire biçimsiz çıkmaz.

TAHTAMAÇ: Sedir. Ağaçtan yapılma, birkaç kişinin oturabileceği uzun ve genişçe oturak.

TAHTAMBAÇ/TAHTAMBEÇ/TAHTAMAÇ: Balkon, çıkma. Peyke.

TAKALA/TA(K)HALA: Sert. *Ör:* Bu ekmek takala gibi, dişimizi gırar, yenmez bu.

TAKANAK/TA(K)HANA(K)H/TAKINAK: Borç. *Ör:* Mıho'nun oğlu Veli'ye 1000 lira ta(k)hanaam var.

TA(K)HLAVAT: Bir eşyanın veya konunun gerekli olan diğer tüm kısımları, ekipmanın tamamı.

TAKAZ/TAKAZA: 1- Kakınç. Başa kakmak, yaptığı bir iyiliği yüzüne vurmak. *Ör:* Ben askerdeyken üç kuruş gönderdiydi, 20 senedir takaza eder durur. 2- Aksaklık, arıza.

TAKDARAŞ: İvedilikle, alelacele.

TAKDELEN: Ağaçkakan kuşu.

TAKGUMA: Ağaçkakan kuşu.

TAKKAÇ: Çarpma. Darbe.

TAKLAŞMAK/DAKLAŞMAK: Ağız kavgası.

TAKTUK: Kazma, kürek, balta, çapa gibi tarım ve ev aletleri.

TAKTÜMBEK: Eskimiş ve yıpranmış, kullanılamayacak durumdaki eşya.

TALAMAK: 1- Yayılıp, büyüyüp her yeri kaplamak. 2- Dikenli çalıların vücudun her yerine batıp acıtması veya kalabalık karıncaların vücudun her yerini ısırması. *Ör:* Çok kötü talandım; ağacın altında uyudum, karınca taladı.

TALANMAK: Sürekli ve durmaksızın bir şeylerle uğraşmak.

TALAŞ: Mısır koçanının dış yaprağı.

TALAZ: Havada tozu toprağı savuran, kaldıran ve birden ortaya çıkıp kaybolan minik hortum, minik fırtına.

TALÇIKMAK: Çok yorulmak, çok güç harcayıp/çalışıp aşırı yorgun düşmek.

TALI/TALU/TALUY: Büyük nehir.

TALIR: 1- Para. 2- Fiyat.

TALPINMAK: 1- Uçmaya çalışmak, uçmak için atılıp kanat çırpmak. 2- Uğraşmak, didinmek, çaba harcamak.

TAM: 1- Ahır. İnek ahırı. *Ör:* Üç tamımız var, ikisine inekleri, birine danaları koyduk. 2- Hayvan ağılı. 3- Samanlık. 4- Zahire, tarım aletleri gibi şeylerin konulduğu dam, zahire damı.

TAMAMA: 1- Obur, çok yemek yiyen. 2- Lafını bilmeyen, patavatsız. 3- Bön, saf, avanakça.

TAMAN: Bir şeyi hatırlamaya yardımcı olan kelime. Hani vardı ya anlamında. *Ör:* Taman kel bir adam vardı ya çarşıda, işte o.

TAMAS: Güneşte kurutulmuş kara erik.

TAMMAK: 1- Damlamak, damla damla yere düşmek. 2- Bir şeyden yararlanmak, fayda sağlamak.

TAMU: Cehennem. *Ör:* Senin tamuda bile yerin yok.

TANA/TANAŞI: Tarhana çorbası.

TANGIR: Tenekeden yapılma, hayvan sulamada veya çamaşır yıkamada kullanılan, adını çıkardığı sesten alan geniş su kabı.

TANGIRCI: Çingene.

TAN GÜNÜ ÇAVDIRMAK: Mutlu etmek, bahtiyar etmek.

TANI(K)HSAMAK/TANIKSAMAK: Gözün bir yerden ısırması, tanır gibi olmak. *Ör:* Bunu bir yerden tanıksıyorum ama dur bakalım, hatırlayacağım.

TANIMACA: Bilmece.

TANIMAK: 1- Gözetmek. 2- Denemek.

TANIŞLI(K)H VERMEK: Kendini hatırlatmak, tanıtmak, kimlerden olduğunu karşıdaki kişiye söylemek.

TANLAMAK/TA(N)ĞLAMAK: 1- Şaşırarak, hayret ederek, acayip bularak karşı çıkmak. *Ör:* Bu tipili havada yola çıkacağını söyleyince tanladım. 2- Dalgaya almak. Alay etmek.

TANTAK/TANTAH: Kalça.

TANTIR: Tava.

TAP: 1- Güç, kuvvet, takat. *Ör:* Çok halsizim, tapım düştü, tapım kalmadı. 2- Biçimli, güzel, iyi. *Ör:* O adamda bir tap göremedim. 3- Uygun, denk. 4- Hoşlanma ve olumluluk durumu.

TAP ALMAK: Olumlu izlenim edinmek, hoşlanmak, zevk almak.

TAPAN: 1- İçinde su bulundurmak ve içmek için oyulmuş ağaç. 2- Sürülen tarlayı düzeltip büyük kermeleri ezmek ve dışarıda kalan tohumların üzerini örtmek için tarlanın üzerinden geçirilen silindirik, düz, kalın, büyük bir ağaç parçası. *Ör:* Babam tarlıyı sürdü, şimdi de tapanlıyı/tapan çekiyi. *Bkz.* DABAN.

TAPGI/TAPKI: İnce ve uzun tahta.

TAPI(K)HLAMAK: El içiyle hafif hafif vurmak. *Ör:* Bebeğin gazı varsa sırtını tapı(k)hla.

TAPIL/TAPUL: 1- Destelenmiş ot. 2- Dirgenle saplayınca dirgenin aldığı miktarda ot destesi. 3- Biçilip destelenmiş ekin.

TAPINA DÜŞMEK: Denk düşmek.

TAPIR: Yüksek ve yayla yerlerdeki düzlük alan veya yüksekteki tarla. *Ör:* Tapırın düzüne arpa ektim, çok iyi yetişti.

TAPIŞ: Paylaşım, bölüşüm.

TAPIŞLAMAK: 1- İltifat etmek, yağcılık yapmak. *Ör:* Maaşı aldığımı biliyor ya; gelmiş beni tapışlıyor uyanık. 2- Sırtını sıvazlamak veya sırtına elinin içiyle hafif hafif vurmak. 3- Kürek veya ağaç tokmakla vurarak yumuşak toprağı sıkıştırmak.

TAPIŞMAK: Bölüşmek, paylaşmak.

TAPKI/TAPGI: 1- Sopa, dayak. 2- Uzun ve ince tahta.

TAPLAK: Tepe üzerinde veya yamaçlarında bulunan küçük düz ve taşsız alan.

TAPLAMA: 1- Bazlama ekmeği. *Ör:* Annem taplama yaptı. 2- Köfte.

TAPLI: 1- Güçlü. 2- Biçimli, yapılı, güzel. 3- Denk. Uygun. 4- Yer sofrasının altına konan alçak masa.

TAPMACA: Bilmece. Bulmaca.

TAPMAK: 1- Dalmak, dalarak almak. 2- Koparmak. 3- Bulmak. 4- Emek harcayarak para kazanmak.

TAPSIZ: 1- Güçsüz, takatsiz. 2-Hazzetmeme durumu. 3- Çirkin, kötü, kötü niyetli. 4- Uygunsuz. *Ör:* Sözünü bilmez, tapsız laflar eder.

TAPSUK/TUPSUK: Buruk tat. *Ör:* Elmanın tapsuk bir tadı var.

TAPŞIRMAK: Alıp götürmek, yerine ulaştırmak/iletmek.

TAPTAK/TAPTA(K)H: 1- İşlek yol. İnsanların sıkça gidip geldiği, üzerinde yürüdüğü yol. 2- Ayakla ezilerek, üzerinden gelip gidilerek yassı ve ezik duruma getirilmiş olan.

TAPTAMAK: 1- Dövmek, vurmak. *Ör:* Babam damın üstünü taptayıp sertleştirdi. 2- El veya ayakla az şiddetle vurarak dövmek, döverek sıkılaştırmak. 3- Ayağıyla çiğnemek/ezmek.

TAPTAPI: 1- Takunya. 2- Bulgurdan yapılma bir tür börek.

TAPTIRMACAK: Ekşili ekmek yapımında kullanılan, tek parça tahtadan yapılma, saplı, hamur yumağına el ile 'tap tap' sesi çıkaracak biçimde vurularak üzerinde ekmek yapılan yassı ve geniş tahta. *Bkz.* DUVAK.

TAPTUP: Mayasız ekmek, fetil ekmek.

TAPUL/TAPIL/TOPUL: Ot yığını/demeti.

TAR: 1- Erzak dolabı. 2- Kümes veya ahırda tavukların üstüne tünediği ağaç veya sırık, tünek. *Ör:* Bizim horoz, tarda hep sarı tavukla yan yana tünüyor.

TARAKLIK: 1- Kesilmiş koyun, keçi vb. hayvan etinin kaburga bölümü. *Ör:* Kurbanın taraklığını Ali emmiye verdik. 2- Vücutta kaburgaların çizgiler halinde dışarıdan belli olduğu bölüm.

TARALMAK: Parçalanıp çevreye saçılmak/dağılmak, yayılmak.

TARAN: 1- Çiftçi, rençber. 2- Sudaki taşın altındaki boşluk. 3- Balık yuvası.

TARANTI/DARANTI: Taranan yün, saç gibi şeylerden tarama sonunda çıkan çer-çöp, kırık tel vb. gibi atık. *Ör:* Tarantıları sobaya atıp yaktık.

TARAŞ: Her şeye burnunu sokan.

TARATMAK: Dağıtmak, yaymak.

TARAZLAŞTIRMAK: Dengelemek, dengeyi kurmak. Dengeli hale getirmek. *Ör:* Usta, duvarı örerken bir türlü tarazlaştıramadı.

TAR(K)HAN/TARKAN: İşe gönüllü olmayan, o işi yapmak istemeyen, işten soğumuş olan.

TAR(K)HANLAMAK: Uzun süre çalışmayıp, hareketsiz kalarak ham duruma gelmek. *Ör:* İki senedir tar(k)hanladı, yeniden başlarsa yapar mı bilmem.

TARKIDANAK: Güçlü darbe, sert vuruş.

TARLAK: Bölüm, parça.

TARLA TONÇ: Mal-mülk. Bağ-bahçe-tarla varlığı. *Ör:* Tarla-tonçum var da ne hayrını gördüm?

TARMAK/TARMA(K)H: 1- Branş, ihtisas sahası. Çalışma alanı. 2- Ağaç dalı, dal, budak.

TARPADAN/TARPADANAK: Birdenbire, aniden.

TARPUŞ: Tabak kapağı.

TARSUN/TARASUN/TARSIN: Çeşitli bitki parçası ve otlardan, kaynatılarak elde edilen, şifalı içecek.

TARTAL: Çalmak, talan etmek, kapanın elinde kaldığı durum. *Ör:* Ölünce malları tartal oldu.

TARTARA: Terazi. Tartı aleti.

TARTMA: Çekmece. Dolap, masa veya komidin çekmecesi.

TARTMAK: 1- Yüklenmek, taşımak. 2- Çekmek, kendine doğru çekmek.

TASAL: 1- Dermansız, takatsiz. 2- Hiçbir işe yaramayan. 3- Tembel.

TASARLAMAK: Kavurmak.

TASLAK: 1- Sahip olmadığı özelliği, şeyi kendinde vehmeden, varsayan. *Ör:* Aslında zengin biri değil, zengin taslağı bu adam, yemeye ekmeği yok. 2- Sahip olduğu makam, zenginlik veya özelliğiyle övünen, şişinen.

TASLIK: Evin odasında, oldukça yük eğe, tavana yakın yere yapılmış raf.

TASMA: Kemer.

TAŞ: Kase.

TAŞAĞRI: Taşlık alan. Çok taşlı yer.

TAŞGALA/TAŞKALA: 1-Kargaşa, panik ve telaş durumu. 2- Sesli, gürültülü eğlence.

TAŞGALAYA VERMEK: 1- Kargaşa çıkarmak. 2- İşini iyi ve gereğince yapmamaktan dolayı karışıklık ve sorun çıkarmak. *Ör:* Düğünü taşgalaya vermeden, herkes işini yapsın.

TAŞIRGAMAK: Çift tırnaklı ve büyük evcil hayvanların dağda veya taşlık zeminde uzun süre yürümesinden dolayı tırnaklarında kırık, yaralar, ihtilaplanmalar oluşması ve bu nedenle hayvanların yürüyemez hale gelmesi.

TAŞLAMAK: 1- İlişkiyi/evliliği bitirmek, kadınla erkeğin ayrılması. 2- Terk etmek, bırakmak.

TAŞLAŞMAK: Var olan ilişkiye karşılıklı olarak son vermek. Birbirini terk etmek.

TAŞYAĞI: Gaz.

TAT: 1- Çorabın ayak tabanından topuğa kadar olan bölümü. 2- Tarlayı sürdükten sonra düzleştirmek ve dışarıda kalan tohumları toprağa karıştırmak için tapanın arkasına bağlanan büyük ağaç dalı. 3- Kekeme veya dilsiz. 4- Türkçe konuşamayan, yabancı.

TATA: 1- Tarlanın evleklere ayrılmış görüntüsü. *Ör:* Tarlayı tatalayıp, aşağı yanına karpuz ektik. 2- İki küçük su arkı arasında kalan toprak bölmesi, evlek. 3- En büyük ağabey.

TATAR: 1- Kekeme. 2- Kekeleme.

TATARHAMA: 1- Midenin bozulması. 2- Ağzın kokması.

TATARHAMI/TATAR(K)HAMI: Apandisit. *Ör:* Tatarhamı tuttu, hemen hastaneye götürdük.

TATARLAMA: Etin hafif pişmesi, biraz kavrulması.

TATARSÖKMEZ: Ahırın üzerini kapatmak için tavana döşenen ağaç.

TATMAN: Eldiven.

TATU: 1- Dost, arkadaş. 2- İyi geçinmek.

TATULA: 1- Ateş. 2- Çok ekşi yiyecek veya meyve. *Ör:* Bu elmanın meyvesi çok tatula.

TAVAR: Pişmiş topraktan yapılma geniş ağızlı su kabı.

TAVLAK: 1- Ceviz. 2- Şişmanca, balık etli.

TAVLANMAK/TAULANMA(K)H: 1- Kilo almak, şişmanlamak. 2- Kesilmek amacıyla besiye çekilen hayvanın yeterli kiloya gelmesi. *Ör:* Gara goça eyi ba(k)hın, Kurban'a değin eyice tavlansın. 3- Tarlanın ekime, sürüme hazır hale gelmesi.

TAVLU/TAĞLU/TAVLI: Şişman, kilolu.

TAVSITMAK: 1- Kısa sürede tüketmek/bitirmek. *Ör:* Kocaman bir sepet elma getirdim, hemen tavsıtmış çocuklar. 2- Yemeği büyük bir açlık ve iştahla yiyip kısa sürede bitirmek.

TAY: 1- Yük. At, eşek gibi binek hayvanlarına iplerle iki yanlı olarak vurulan yük. 2- At yavrusu. 3- İçine buğday ve un konulan, yünden dokunan ve aralarında kıldan dokunan siyah şeritleri bulunan büyük ve kalın çuval. 4- Denk, dengi, benzeri. *Ör:* Benim derdimin bir tayı daha bulunmaz.

TAYA: Derilip üst üste yığılmış çeltik demeti.

TAYDAŞ: 1- Denk, yaşıt. 2- Eşit şartlardaki kişiler.

TAYGELDİ: İkinci evliliğini yapan kadının, kocasının evine giderken yanı sıra götürdüğü, ilk evliliğinden olan kız çocuğu.

TAYKEŞ: Dengi olmayan. Birbirinin eşi olmayan, birbirine denk olmayan iki kişi. *Ör:* Ali ile Ayşe'yi evermeye kalkmayın, bunlar taykeş. 2. Çift biçimde kullanılan (ayakkabı, eldiven, çorap vb. gibi) iki şeyden birinin ötekine uymaması. . Ör. Şuna bak, eldivenini taykeş giymiş.

TAYLAMAK: 1- Birinin ötekini denklemesi, güç veya görüntü, yaş vb. bakımlardan eşit, denk olma durumu. 2- Paylaştırmak, bölüştürmek. 3- İki çuval dolusu yükün, yük hayvanına iki yanlı olarak dengeli biçimde yüklenip bağlanması. *Ör:* İki çuval buğdayı taylayıp değirmene götürdü.

TAYLANMAK: 1- Yüklenmek. 2- Hazırlanmak.

TAYTI: 1- Bir kimsenin peşine takılmak. Peşinden gelmek.

TATLIK: Kalın çul bezinden sırınmış kalın ve ağır yorgan. *Ör:* Kış geldi, anam tatlıkları çıkardı.

TAYSINMAK: Dikkate almak, kaale almak.

TAZI: Uzun bacaklı, çevik yapılı, hızlı koşan, tavşan avında kullanılan bir köpek türü.

TAZILANMAK: Hızlı hareket etmek, çabuk olmak.

TEBELLEŞ: Başa bela olmak, peşine düşmek, peşini bırakmamak. *Ör:* Aşağı köyden geçerken bir it tebelleş oldu bana.

TEBERİK: Hediye, armağan.

TEC: 1- Buğday destelerinin harmanda dövenle ezilmesi veya samanı buğdaydan ayırma özelliği olmayan kara patosta öğütülmesinden sonra ortaya çıkan saman ve buğday taneleriyle karışık yığın. *Ör:* Sen bilmiyosun, sen yabayla savurmaya kalkışma, çünkü teci samana katıyorsun. 2- Dövenle veya kara patosla öğütülmüş sapın, yabayla savrulmaya başlanmasından sonra, tanelerin samandan yeni yeni ayrılmaya başlamış hali.

TECEMEK: Toplamak.

TECGERE: Ahırdan hayvan dışkısını taşımaya yarayan dört kollu tahtadan yapılma alet.

TECİMEK: Geçim, geçinmek. Kimseye muhtaç olmadan kendi emeği ve çabasıyla kendisinin ve ailesinin geçimini sağlamak. *Ör:* Topal haliyle kimseye el açmadan teciyip gidiyor.

TEÇ: 1- İçinde düğünlere ekmek yapmak için büyük boyutta hamur yoğrulan ya da çamaşır yıkanan büyük bakır leğen. *Bkz.* TEŞT. 2- Pilav pişirmede kulanılan büyük tava.

TEÇEMEK: İdare etmek.

TEÇİN: Taze, tuzsuz peynir. *Ör:* Teçini çok severim.

TEÇİR: Esnaf.

TEDİK: Pratik, çabuk, hızlı.

TEF: İn. Ayı ini.

TEGERE: Tepe gibi, tepeye benzer biçimde yapılan yığıntı/yığma.

TEGGİNCİ: 1- Dolandırıcı. 2- Kaçakçı.

TEĞDE: Zahmet/eziyet vermek, yük olmak. *Ör:* Kusura kalma seni de teğdeledik.

TEĞELTÜ: Bir tür at semeri.

TEĞLEMEK: Gözetlemek, izlemek.

TEĞLİZ: İri gözenekli, kıldan dokuma çuval.

TEĞÜR/TÖĞÜR/TEVİR: 1- Çeşit, tür, fark. 2- Yeni karşılaşılan farklı, türlü, alışılmadık durum veya şey.

TEHLEMEK: Gözetlemek.

TEK: Uslu. *Ör:* Söz ver ablangilde tek duracağına, yoksa göndermem.

TEKCE: Sadece, yalnızca.

TEKEBÜZÜK: Takla.

TEKEÇ: Çift biçimde kullanılan (ayakkabı, eldiven, çorap vb. gibi) iki şeyden birinin ötekine uymaması. *Ör:* Çorabımı bugün tekeş giymişim, rezil oldum.

TEKELCEK: 1- Yuvarlakça, oval biçimli. 2- Enine yuvarlak teker biçiminde doğranan patatesle yapılan bir patates yemeği.

TEKELEMEK: Bakmak.

TEKELLENMEK/TEKERLENMEK: Yuvarlanmak.

TEKEN-TÜKEN: Tek-tük, birkaç tane, az sayıda.

TEKESEMEK: Keçinin teke istemesi, çiftleşme dönemi. Keçinin çiftleşme isteğini belli etmesi.

TEKESEK: 1- Teke gibi, tekeninkine benzer sakalı olan. 2- Çiftleşme isteği olan keçi.

TEKESER: Bir yaşını doldurmuş genç teke, erkek keçi. *Ör:* Beş tekeserim var, dördünü satacağım.

TEKETUMBALAK: Takla. Takla atmak.

TEKEZEK: Çiftleşme isteği kabaran keçi.

TEKİCEK/TEKÜCEK: Çapa. *Ör:* Git tekiceği getir, şu domatesin dibini havalandıralım.

TEKİN: Sağlam, güvenli.

TEKİR: Haşarattan ve nemden korumak için direkler üzerinde ahşaptan yapılan bir tür tahıl ambarı.

TEKKIRA: Tüfek.

TEKLEMEK/TERKLEMEK: Terk etmek, bırakmak. *Ör:* Sigarayı tekledim.

TEKMÜR: Tekme.

TEKNECİK: Kaplumbağa.

TELBİZ: Haşarı, şımarık. *Ör:* Yüz verdik, telbiz oldu çıktı.

TELEHLİ: Alıngan, hassas.

TELEK: 1- Tavuk vb. gibi kümes hayvanlarının ve kuşların kanat ve kuyruk tüyleri. 2- Kaz kanadından yapılan bir tür süpürge.

TELEME: 1- Ayakta zor duran, yıkılmak üzere olan, yıkılacakmış gibi görünen. *Ör:* Bu teleme dam bir gün başımıza çökecek. 2- Bozuk, çürümüş yaş üzüm. 3- Taze keçi sütünden yapılmış bir peynir türü.

TELESİK: Heyecan.

TELESMEK: 1- Acele etmek. 2- Heyecanlanmak. *Ör:* Kadınlar içerden, 'Oğlun oldu' deyince, Hasan emmi birden telesdi.

TELESİMEK: 1- Susamak. *Ör:* Hayvanlar bu sıcakta çok telesidi. 2- Aşırı biçimde yorulmak.

TELİNKE: Tabak-çanak.

TELİS/TİLİZ: Kendir lifinden iri gözenekli biçimde dokunarak yapılmış çuval, torba.

TELLEK: Yılışık.

TELLEME: Taze ve sıcak sütün yeşil incir sütüyle mayalanması sonucu elde edilen peynir.

TELLEMEK: Mevcut su kaynağının bostan, bağ, bahçeye eşit biçimde dağıtılması. *Ör:* Suyu her yere telledim.

TELLENMEK: Çok öfkelenmek.

TELMİK/TELTÜK: 1- Bütünün küçük bir bölümü. 2- Bir tutam saç veya kıl. *Ör:* Annemin birkaç temliğini hatıra olarak kestim.

TELTEL: Pişmaniye.

TELTİK: 1- Dolaşık, karışık, karmaşık. 2- Telaffuzu, söylenmesi zor olan kelime veya isim. *Ör:* Teltik bir adı var, söyleyemiyorum. 3- Dili sürçerek/dolanarak, bazı harfleri yutarak veya bastırarak, bazı sesleri çıkaramayarak konuşan.

TELTÜK: 1- Eli ayağına dolanan, beceriksiz, sakar. 2- Hareketli, yerinde duramayan. Yaramaz.

TEM: Çarpılmış, şeytan çarpığı.

TEMEK: 1- Küçük pencere. *Ör:* Damın üstünden odaya bir temek açtım. 2- Küçük, tek gözlü, hem aydınlatma hem hayvanın dışkısını dışarı atmaya yarayan ahır penceresi. 3- Tavuğun kümese, yumurtlayacağı yere veya ahırda kaldığı yere girip çıkmak için kullandığı küçük duvar deliği/penceresi. *Bkz.* TÖMEK.

TEMİR: Bıyık.

TEMRE: Deriden dökülen kepek.

TEMREĞİ/TEMREĞÜ: Egzema hastalığı.

TEN: 1- Uçuş, uçma. 2- Fırlayış, atış, atarak uçurma. 3- Nem, rutubet. Yaş. 4- Islak giysi. 5- Nemli toprak.

TENDEŞ/TENTEŞ: 1- Eş. 2- Akran, yaşıt.

TENDİRMEK: 1- Uçurmak. 2- Atmak, fırlatmak.

TENELEMEK: Aşırı arpa, buğday vb. yiyen hayvanın rahatsızlanması.

TENETENE: Dantel.

TENMEK: 1- Uçmak. 2- Atmak, fırlatmak.

TENE: Buğday, fasulye gibi tahıl ürünlerinin haşlanmasıyla elde edilen yiyecek. Haşlanmış her bir buğday tanesi için de kullanılır.

TENGERLEK/TENGEREK: Dairesel, yuvarlak. Top gibi değil, yassı bir kapak biçimli yuvarlak şey. *Ör:* Tengerlek tepsiyi değil köşeli tepsiyi getir.

TENGERLENMEK: 1- Yuvarlanmak, dönerek yuvarlanmak. 2- Çemberin, kapağın veya tekerin dönmesi.

TENGİREK: Yün eğirmeye yarayan tahta alet. İğ, kirman.

TENGİRŞEĞE KALKMAK: Yuvarlanır gibi hızlı ve çabuk hareket etmek, çok hızlı yürümek. *Ör:* Tengirşeğe gahdı gediyi.

TENGİRŞEK/TENKİŞEK: Yuvarlak, daire görünümlü. *Ör:* Tengirşek tabağı getir.

TENGİRTOKMAK: Yuvarlanmak suretiyle, yuvarlanarak. Yuvarlanmak.

TENKMEK: 1- Eğilmek, bir yana meyletmek. Dengenin bozulması. 2- Teklemek.

TENTİMEK: Nefes daralması/tıkanması.

TEPEN/TÖPEN: Çukur yer, aşağı, alt. Alçak.

TEPEROTU: Havuç.

TEPİK/TEPÜK: 1- Kurumuş çamaşır. 2- Tekme. 3- Yağmurun fazla yağmadığı kuru yer. *Ör:* Bu tepikte buğday bitmez. 4- Rakibi tekmeyle yorma ve pes ettirmeye dayalı bir güç oyunu/gösterisi. 5- İçine yün veya ot doldurulmuş kuzu derisi veya bir dokumanın top haline getirilerek, ayakla topa vurmak ve rakibin alanına atmak üzerine kurulu bir oyun.

TEPİNMEK: 1- Kurumak. 2- Çamaşırın güneşte kuruması. 3- Buğday, meyve yarması gibi şeylerin kuruması. *Ör:* Gaklar tepinmiş, git onları topla.

TEPİR/TEPÜR: 1- Büyük tepsi. 2- Ağaçtan yapılma büyük leğen, tepsi.

TEPİTME: Kuruyup çir/kak olması için güneşe bırakılmış kayısının koyulaşıp kurumaya yüz tutmuş durumu. *Ör:* Çir kalmadı, misafire tepitme ikram ettim.

TEPME: Kıldan yapılma büyük çuval. *Ör:* Değirmende unu tepmelere doldurduk.

TEPREŞMEK: 1- Yerinde durmamak, hareket etmek. 2- Bastırılmış, içe atılmış duygu veya düşüncenin yeniden uyanması.

TEPRETMEK: Yerinden oynatmak.

TEPSERMEK: 1- Kurumak veya kurumaya yakın olmak. 2- Yağmur yağışının azalması, dinmeye yüz tutması, yavaşlaması.

TEPSETMEK: 1- Uzlaşmak, sorunun çözülmesi. *Ör:* Sonunda düğün işini tepsettik. 2- Sakinleşmek, yatışmak.

TERBÜŞLÜ: Kapaklı tabak.

TERCİK: Sulanmış, sulu. *Ör:* Ağaçtan iki tercik elma kopartıp yedim.

TERCİMEK: Sulanmak, sulu hale gelmek. *Ör:* Yarası tercimiş.

TEREK: 1- Tavuk kümesinin içindeki tüneme yeri, tünek. 2- Mutfakta kap-kacağın konulduğu yer, raf.

TERELENMEK; Yuvarlanmak.

TERENCE: Merdiven.

TERENMEK: Çoğalmak, üremek.

TERES: Uğursuz, değersiz ve zararlı kişi. *Ör:* Git buradan ve bir daha gelme, teres herif.

TEREZE: Pencere.

TERGEMEK: Bırakmak, terk etmek, vazgeçmek.

TERK/TERKİ: 1- Arkası. 2- Ucu, sonu.

TERKE: Heybe. İki kanatlı çuval.

TERKEŞ: 1- Çok karışık. *Ör:* Hiç sorma terkeş bir işin içine düştük. 2- Ters.

TERKİ: 1- Sırt çantası. 2- Eyer çantası.

TERKÜLÜ: Sözlüsü, nişanlısı. Nişanlı/sözlü gençlerin birbirine göre konumu. *Ör:* Ali terkülüsünü görmek için pınarın başına gitti.

TERKÜLLÜ: Sözlü, nişanlı.

TERLİK/TELLÜK: 1- Takke. Yün ipten örme takke. 2- Papuç. Arkası açık ayakkabı, şıpşıp.

TERP: Hareket.

TERPMEK: Hareket etmek, kımıldamak. *Ör:* Tarlada yılan gördüm, ölü sandım, değnekle terpittim, terpti.

TERPÜZ: O yıl dinlenmesi ve havalanması amacıyla ekilmeksizin sürülmüş tarlanın sulanması işlemi.

TERS: Dışkı.

TERSİK: Tavan.

TERSLİK: 1- Hela. 2- Dışkının biriktirildiği kuyu gibi yer.

TESBERMEK/TESPERMEK: 1- Kurumak. *Ör:* Çamaşırı astım, iki saatta tesberdi. 2- Yorulmak. 3- Soğan vb.nin yağda hafif kızartıldığında pembeleşmesi. 4- Yaranın kabuk bağlaması.

TESELTİ: Masal.

TESTEBET: Yetenek, kabiliyet.

TEŞENEK: Uyuşuk. *Ör:* Hiçbir iş yapmaz, teşenek teşenek yatar.

TEŞİ: Tahtadan yapılan, dize sürtülüp veya elle döndürülerek kullanılan yün eğirme aleti, eğirgeç. *Bkz.* İĞ.

TEŞT: İçinde düğünlere ekmek yapmak için büyük boyutta hamur yoğrulan ya da çamaşır yıkanan büyük bakır leğen. *Bkz.* TEÇ.

TETEN: Tezek, kurumuş hayvan gübresi.

TETİK: 1- Büyük kepçe. 2- Çocuk eli. 3- Aksi, ters. 4- Çabuk, hızlı. Eline-ayağına çabuk. Hızlı hızlı hareket eden.

TETİR: Meyvenin suyu. Meyve suyunun bir yerde kalan izi.

TETİR/TETİRBE: 1- Sokak. 2- Kör sokak, çıkmaz sokak.

TETMEK: 1- Asılı, tutulu olduğu şeyden/yerden portup düşmek. *Ör:* Salon kapısının kolu tetmiş. 2- Meyve-sebzenin kuruyup tutunduğu dalından düşmesi veya dalın/sapın kurumasıyla düşmesi.

TEVEK/DEVEK: 1- Kendir lifinden dokunan kumaş. 2- Kabak, karpuz, hıyar, kavun gibi sebzelerin yaprak, kök ve dallarından oluşan, toplam yapısı. *Ör:* Kabak teveğinin altına kıvrılmış koskoca bir yılan gördük.

TEVEKGELE: Şansa, rastgele.

TEYEL/TEĞEL: Seyrek ve geçici dikiş.

TEYELLEMEK/TEĞELLEMEK: Geçici, seyrek, eğreti dikiş atmak.

TEYİN: Sincap.

TEZ: Acele, hızlı.

TEZEK: Büyükbaş hayvan dışkısına saman katarak yapılan bir yakacak/yakıt.

TEZEL: Hızlı, çabuk, becerikli. *Ör:* Aşık İfşani'den: Güzelliğe ezel olun/ Çalışmaya tezel olun/Güzelyurt'ta güzel olun/Yurda layık insan olun.

TEZGİRE/TEZGERE: Sepet.

TEZİK: Aceleci.

TEZİKMEK/TEZMEK: 1- Sürüdeki bir hayvanın sürüyü kaybetmesi veya sürüden ayrılıp uzaklaşması. 2- Hayvanın ürküp kaçması. 3- Fark ettirmeden kaçmak. 4- Acele etmek, ivedi/hızlı/çabuk davranmak. *Ör:* Nereye gitti bilmiyorum, tezikti gitti. 5- İşi çığırından çıkarmak. 6- Farkında olmadan bulunduğu, bulunması gereken yeri terk edip uzaklara gidip kaybolmak.

TEZİKTİRMEK: Acele etmek, çabuk olmak, işi hızlandırmak.

TEZİLEMEK: Yolunu kaybetmek, yitmek.

TIGCI: 1- Pazarlamacı. 2- Açıkgöz, uyanık. 3- Üfürükçü. *Ör:* Çocuğu olmayan gelinini bir tığcıya götürmüş.

TIGMAK: 1- Dikkat kesilmek, aldırış etmek. 2- Önem ve değer vermek.

TIĞ: Buğday başak ve saplarının düvenle ezildikten sonra henüz savrulmamış ve toplanıp yığın haline getirilmiş durumu.

TIĞA: 1- Ödlek, korkak. 2- Ukala, terbiyesiz, saygısız genç. *Ör:* Bu tığanın terbiyesini ver.

TIĞAN: Tava.

TIĞIRTMAK: Yuvarlanmak. *Ör:* Bebeğin karnı doyunca keyiften tığırtmaya başladı.

TIĞLAMAK: Dolandırmak.

TIĞLI/TIĞLU: 1- Zayıf, cılız. 2- Hastalıklı.

TIKA: 1- Kapak, tıkaç, şişe mantarı. 2- Cüceye yakın kısa boylu kişi. 3- Çanak-çömlek yapımında kullanılan kil.

TIKI: Yayık.

TIKIRDAK: Kuzu ve oğlaklara takılan küçük çan/zil.

TIKIZ: 1- Sıkıntı. 2- Sinirlilik, sinirlenme durumu. *Ör:* Sen bir ömür evli kalamazsın bu tıkız adamla. 3- Tıka basa dolu olma durumu. 4- Sıkıca kapalı veya bağlı. 5- Çelik-çomak oyununda dokuz sayısından sonra gelen aşama.

TIKIŞ: Büyümeyen, zayıf çocuk.

TIKKA: Islak kil.

TIKNA: Çok küçük, zerre kadar.

TIKNAK: Gaga. Kuş veya tavuk gagası. *Ör:* Yumurtadan yeni çıktılar, tıknakları bile yumuşak.

TIKTAP: Hemencecik, çabucak.

TILAP: Sulu/sulak arazi. *Ör:* Tılapa bu sene mısır ektik.

TILAR: Demirden yapılma beşik.

TILIZ: Kel, saçsız.

TILKI: Deri yayık.

TILKIMAK: 1- Kartlaşmak. 2- Bozulmak. *Ör:* Karpuz bostanda tılkımış.

TILKINMAK: 1- Çok fazla, aşırı yemek. 2- Tıkamak.

TILLAMAK: Koşmak.

TILSIM: Altın ve inci ile süslenerek yapılmış kolye.

TIMARLAMAK: 1- Suçu yüzünden dövmek, dayak atmak. *Ör:* Babası bu salağı her gün tımarlar ama bu gene vazgeçmez. 2- Saklamak.

TIMTI: Bıçağın metal bölümü.

TIN: 1- Ses. 2- Nefes. Nefes alıp verme. *Ör:* Tının kesilsin inşallah. 3- Ciğere doldurulan hava.

TINAR: Harmanda dövülüp ezilerek yabayla savrulacak aşamaya getirilmiş, ezildikten sonra samanıyla buğdayını ayırmak amacıyla rüzgarda savurmak üzere biraraya getirilip yığılmış buğday ve saman karışımı. *Bkz.* TINAZ.

TINAZ: 1- Dalga geçmek, alay. 2- Derilip yığılmış ekin desteleri. 3- Harmanda dövülüp ezilerek yabayla savrulacak aşamaya getirilmiş, ezildikten sonra samanıyla buğdayını ayırmak amacıyla rüzgarda savurmak üzere biraraya getirilip yığılmış buğday ve saman karışımı. *Bkz.* TINAR.

TINBAZ/TIMBAZ: 1- Konuşurken sesi yansı yaparmış gibi, tınlarmış gibi çıkan. 2- İki metalin veya telin birbirine değmesiyle çıkan tınlama. *Ör:* Telgraf telleri rüzgarda tınbaz olmuş.

TINCIK/TINCİK: Birbirine dolaşmış olan. *Ör:* Kızım, saçların tıncik olmuş, tara da düzelt bari.

TINDIK/TINDIH/TINDI(K)H: Küçük.

TINGA: 1- Kumbara. 2- Küçük emaye kap.

TINGIR: 1- Teştten az küçük olan leğen. 2- Ocakta sacayak üzerine konan ortası delik teneke/sac.

TINGIRAK: Koni biçimli hayvan çanı.

TINGIRDATMAK: 1- Dalga geçmek, alaya almak. *Ör:* Huyu öyledir, herkesle tıngırdatır. 2- Gerçekleri saklayarak kişiyi yanlış ve sonuçsuz yollara sevketmek. 3- Yalan söyleyerek oyalamak.

TINIÇ: Gürültü yapmaksızın, sessiz.

TINKA: Boş kafalı, akılsız kişi.

TINMAK: Sessiz kalmak. Susmak.

TINSIRMAK: Etrafa ağzından damlalar saçarak hapşırmak. *Ör:* Yemeğin üstüne tınsırdı.

TIPILAMAK: Vefat etmek, ölmek.

TIPLAMA/TIPILMA: Damla. Yağmur damlası, su damlası.

TIRAKKAL: Maytap.

TIRASLAMAK: İshal olmak, dışkının sıvı halde olması.

TIRHIÇ/TIRKIÇ: 1- Zahire damı veya ahırda tahtadan yapılma bölme. *Ör:* Buğdayı harmandan tırhıca taşıdık. 2- Evin veya bahçenin çevresine tahtadan yapılmış çit. 3- Evin veya bahçenin çevresine yapılmış çitin tahtadan kabaca yapılmış kapısı.

TIRHIN/TIR(K)HIN: Dert. Çor. Hastalık.

TIRIK: 1- Cılız, zayıf kimse. 2- İshal.

TIRIL: 1- İshal. 2- Uzun iç donu. 3- Sağlıklı iletişim kurulamayan, iyi ve sargın sohbet edilemeyen kimse.

TIRILDAK: 1- Topaç. 2- Gizli saklı iş çevirme veya gizli-saklı çevrilen iş. *Ör:* Siz yine bir tırıldak çeviriyorsunuz.

TIRIM: 1- Toprak kaymasını önlemek için çekilen taştan yapılma set. 2- Duvar.

TIRIN: Baraka, derme-çatma ev/kulübe.

TIRIS: Hafife alma, önemsememe, kaale almama.

TIRIŞ: Çalışkan. Gayretli.

TIRIŞMAK: Yüzünü buruşturmak veya yüzünün şeklini değiştirmek.

TIRKAZ: 1- Kilit. 2- Yayla evlerinde gece yatarken kapının kilitlenmesini sağlamak maksatlı olarak kapı arkasına dayanan bir tür dayak/sürgü.

TIRKAZLAMAK: Kapıyı kilitlemek.

TIRKMAK/TIRKITMAK: Hayvanları biraraya toplamak. *Ör:* Haydi, sürüyü tırkıt; köye dönelim.

TIRLAK: İslah olma, bağırsakların bozulması durumu.

TIRLAMAK: Koşmak.

TIRMIKLANTI: Tırmıkla çekip biraraya toplanmış ot veya çöp yığını.

TIRNAKÇI: Fitneci. İnsanları birbirine düşüren.

TIRNAKSIZ/DIRNAKSIZ: Hesapsız ve düşüncesiz biçimde hareket edip, söz söyleyip, yakınlarına, tanıdıklarına zarar veren kimse. *Ör:* O tırnaksızın yüzünden başımıza gelmeyen kalmadı.

TIRSACI: Güvenilmez, dolandırıcı, sahtekâr. *Ör:* Tırsacı Mehmet gene birini çarpmış.

TIRSIK: 1- Domates. 2- Pörsük. Pörsümüş.

TIRSIMAK: 1- Zayıf düşmek. *Ör:* Çoban dağda epeyce tırsımış. 2- Göz kayması. 3- Korkup kaçmak.

TIRŞA: Kamış veya söğüt çubuğunun gövdesinin, sepet yapımında kullanılan ince katman şeklinde bölünmüş hali.

TIRŞIK: Asık suratlı.

TIRTA: Un çorbası.

TIRTAP: Temiz ve düzenli.

TIRTIBA: Kargaşa, gürültü-patırtı.

TISKA/ISKA/ISGA/KISKA: 1- Zayıf, cılız. 2- Soğan tohumunun ekilmesiyle elde edilen çok küçük boyutlu soğan. Küçük soğan. Bahçeye ekmek için ayrılmış çok küçük soğan. *Ör:* Ali'den bir avuç tıksa aldım; koca bostana yetti.

TISKALI: Dertli, hastalıklı.

TISKIRMAK: 1- Kedinin ses çıkartarak saldırması/tırnaklarını geçirmesi. *Ör:* Kediyi kızdırmayın, yoksa size tıksırır. 2- Yılanın tıslaması.

TISKIRMIŞ: 1- Biçimsiz, çirkin. 2- Zayıf.

TISNIK: Serçe parmakla vurmak.

TITAK: Dirsek.

TITIL: Hayvanda yatay ve yanlara doğru değil, dikine çıkan boynuz.

TIZIKMAK: Koşarak gitmek, kaçmak.

TIZIRIK: 1- Yerini ve sözünü bilmeyen, gereksiz konuşan. 2- Sabırsız, aceleci.

TİBRENMEK: 1- Dalgalanmak, uçuşmak. 2- Heyecandan veya sevinçten yüreği çarpmak.

TİĞ: 1-Keskin kılıç. 2- Öküzün çektiği düvenle/dögenle sürülüp ezilmiş fakat henüz sap ve buğdayın birarada durduğu, ayrılmamış hali.

TİĞ/TİV: 1- Tüy. 2- Döğenle ezilmiş saman ve buğday karışımı sap yığını.

TİĞSİRİK: Hapşırık. *Ör:* Bahar gelince onu tiğsirik tutar.

TİĞSİRMEK: Hapşırmak.

TİĞTEBER: Meteliksiz, züğürt.

TİĞTİLİK: 1- Sık ve kıvırcık saçlı olan. 2- Sık, kıvırcık, düzensiz, karmakarışık saç ve bu saça sahip olan.

TİĞYOZ: Huysuz, aksi, geçimsiz.

TİĞZİM: Çabuk, acele. *Ör:* Tiğzim git gel, burada bekliyorum.

TİKİ: Yayık.

TİKMEL: Böbrek, vücuttaki böbrek organı.

TİKŞİRMEK/TEKŞİRMEK: Araştırmak, incelemek.

TİLİ: Aşırı titiz.

TİLLE: 1- Kadın. Gelin. 2- Semerin yan tarafında bulunan, yükü sarıp sağlamlaştırmada kullanılan uzun ip/halat. 3- Kolay çözülen düğüm. 4- Kanca. Ucu kancalı uzun sırık. *Ör:* Ali emminin cevizini başaklayacağız, tilleyi al getir.

TİLLİK/TILLIK: Tepe noktası, yukarıdaki ucu.

TİLTOMBAK: Şeftali.

TİN: Aşırı alıngan, hassas, kırılgan.

TİNGİLDEMEK: Öfkelenmek.

TİNGİR: Geniş yayvan ağızlı bakır kap.

TİNGİRDEK: 1- Aktif, hareketli. *Ör:* Çok tingirdek; yerinde iki dakka durmaz. 2- Asabi. 3- Titiz.

TİNKİTMEK: Sıçratmak.

TİNKMEK: 1- Sıçramak. Ani bir etkiyle yerinden sıçramak. 2- Fırlamak. Beklenmeyen, ani bir etkiyle yerinden fırlamak. 3- Metalik bir cismin yee düşmesi, yere düşerken çıkardığı 'tink' şeklindeki metalik ses.

TİNSİRMEK: Hapşırmak.

TİNTİRİK/TİNDİRİK: 1- Parmakla veya tırnakla fiske vuruş. *Ör:* Benim oğlum kıymetlidir, kimse bir tintirik bile vuramaz ona. 2- Orta parmakla vurulan fiske.

TİPİZ: Pekmez.

TİR: 1- Kil. 2- Yemek seçen, her yemeği beğenmeyen. 3- Uzun bölmelere ayrılmış tarla veya tarlanın bölmelere/evleklere ayrılmış her bir bölümü.

TİRÇEM: Bölüm, parça.

TİRE: 1- Çok ince çizgi. 2- İnce iplik. 3- İpekböceği ipliği. 4- Çok ince ve zayıf kimse.

TİREBACAK/TİRİBACAK: Beden yapısı dolayısıyla veya hastalık yüzünden ince bacaklı kimse. Bacağı vücuduyla orantısız biçimde ince ve güçsüz olan.

TİREK: Uzun ve eğri ağaç.

TİREM: Sertleşmiş, sıkışmış toprak.

TİRENDEZ: Zor beğenen, kaprisli.

TİREZLEĞE/TİREZLEĞ/TİREZLEE: Yayla damı, ahır, dış avlu kapısı gibi kapıların dışına, kapıyı sürgülemek/kilitlemek amacıyla takılan bir ucu yuvarlak demir kama.

TİREZLEMEK: Yayla damı, ahır, dış avlu kapısı gibi kapıların dışına takılan demiri, yuvarlak ucunun kapı demirlerine çıkmayacak biçimde geçirerek kapıyı bir tür kilitlemek. *Ör:* Yayladan köye dönerken damın kapısını tirezlemeyi unuttuk.

TİRİN: Ok.

TİRİT: 1- Yağlı ve salçalı et suyu. 2- Yemeğin lezzetli suyu.

TİRİTLEMEK: Yaşlanmak, kocamak.

TİRKEMEK: Sıraya dizmek, sıralamak. Sıraya koymak.

TİRKENMEK/TİRKEŞMEK: Sırayla gitmek, sıra sıra, arka arkaya sıralı biçimde gitmek.

TİRKİ: 1- Hamur teknesi. *Ör:* Tirkiyi dereye götürüp yıkadım. 2- İçi derince oyulmuş ağaç kap. 3- Tek parça ağaçtan oyularak yapılmış tas veya kepçe.

TİRME: Yuvarlak biçimli çadır.

TİRMİT: Mantar. Yenen bir mantar türü.

TİRŞE: 1- İnce dilimler halinde kesilip kurutulmuş et, kabak gibi yiyecekler. 2- Sepet yapında kullanılan ince ve esnek ağaç dalları.

TİRŞİK: Pancar çorbası. *Ör:* Kışın tirşik yemek, insanın içini ısıtıyor.

TİRTİL: Bir kuş kapanı düzeneği; 'V' biçiminde yapılan kapan.

TİVİS: 1- Yerinde durdurmayan, fır döndürecek kadar fazla olan ağrı, sızı, acı. 2- Oyun, halay.

TİYEK: Ayağa kaldırılmamış, yerdeki üzüm teveği/gövdesi. *Ör:* Oğlum, bu tiyeklere sırık dik.

TOGA: Yayla mevsiminde sık yapılan, yoğurtlu yarma çorbası, yayla çorbası.

TOGUZ: Düğünde kız almaya gidildiği sırada damat tarafından gelenlerin, onları karşılayanlara taktıkları hediye.

TOĞRA: Kir. *Ör:* Ceketim toğralanmış.

TOĞUK: Tavuk.

TOĞULGA: Miğfer. Başlık.

TOH/TOK/TO(K)H: İri köpeklerin boyunlarına takılan, üzerinde kalın iğnelerin bulunduğu bir tür demirden boyunluk. Köpeğin diğer köpeklerle veya kurtlarla kavgasında bu aleti onlara batırarak zarar vermesi amaçlanır.

TOH/TO(K)H: Durma, duruş.

TOHLAMAK: Durmak, dinmek.

TOHMA: Rahatsızlık veren, karın şişiren yemek.

TOHMALAMAK: 1- Çok yemek yiyerek rahatsız olmak. 2- Koyun, keçi, inek gibi hayvanların harmana veya tarlaya kaçıp çok fazla buğday veya arpa yiyerek rahatsızlanıp çatlaması.

TOHT: Hayvanların boynuna takılan demirden halka.

TOHU/TOKU: Kısa, küt.

TOK: 1- Aşık oyununda aşığın bir geliş pozisyonu. 2- Elektrik. 3- Demirden yapılma, çevresinde batıcı çiviler bulunan köpek tasması. *Ör:* Bizim Kangal, tokuyla daha da heybetli duruyor.

TOKABUR: Şişman, kilolu.

TOKAÇ/TOKUÇ/TO(K)HAÇ: 1- Çamaşır, halı-kilim veya yün yıkamakta kullanılan, vurarak kir çıkmasına yarayan kalın, yassıca değnek/sopa. 2- Mısır dövmek için kullanılan tahta tokmak.

TOKALAK: Toprağın sıkışıp yumru yumru olması.

TOKANAK: Sapında tek meyvesi bulunan yeşil kabuklu fındık.

TOKARAK: Yuvarlak biçimli, yuvarlakça.

TOKAŞI: Yoğurt çorbası.

TOKAT: 1- Büyük ve geniş pencere. 2- Bakırdan yapılmış yoğurt kabı.

TOKATALI: Bordo, bordo renk.

TOKATÇI: Bahçeleri, bağları bekleyen bekçi, kır bekçisi. *Ör:* Tokatçıya görünmeden Mustafa emminin bağından üzüm yolduk.

TOKKAL: İlkbaharda çıkan, lezzetli ve küçük bir tür yer elması. *Ör:* Çocuklar haydin, gidin biraz tokkal toplayın da akşam yiyek.

TOKLU/TOHLU/TOH(K)LU/TO(K)HLI: 1- İki yaşına girmiş genç koç adayı. 2- Üşütmeden veya başka nedenlerden, burnu akan veya nefes alıp verdikçe burnuna sümük girip çıkan koyun. *Ör:* Toklu gibi ne burnunu çekiyorsun?

TO(K)HU: Dibekte veya sokuda buğday vs. dövmeye yarayan ağaçtan tokmak.

TOKMA: Köfte.

TOKMAK/TOK VURMAK: Vurmak, çarpmak, çarparak vurmak. *Ör:* Bizim Kangal köpeği, tanımadığı biri köye gelince tokup/tok vurup yere düşürüyor.

TOKMAKAN: Semizotu.

TOKMAKLAMA: Atın kaçmasını önlemek için ayağına takılan ahşap pranga.

TOKMALAMAK/TOHMALAMAK: 1- Laf sokmak, söz işittirmek. *Ör:* Ayşe, Zeynep'e Ali'yi hatırlatıp tokmaladı. 2- Hayvanın çok fazla yem yemesinden kaynaklanan rahatsızlık, şişkinlik.

TOKNA/TOHNA/TO(K)HNA: Kısa boylu, küt, şişmanca kimse. *Ör:* Tokna bir teyzem var.

TOKSUNMAK: Az yemek. Az yemekle kanaat etmek.

TOKTAMAK/TUKTAMAK: 1- Durmak/durdurmak. 2- Bitirmek, sona erdirmek. 3- Bir konuya eğilmek, konu üzerinde durmak.

TOKTOK: İnce bulgurdan yapılan pilav.

TOKTOKU: Ağaçkakan kuşu.

TOKUNUK/TOKİNİK: Bulgurun ince elekten geçirilip, elde edilen çok ince bulgurun, bulgur ununun su ve dut pekmeziyle yoğrulması ve sıkmaçlar haline getirilmesiyle elde edilen bir tür tatlı.

TOKUR: 1- Uyuşuk, ağır. 2- Sağır. *Ör:* Biraz tokurdur o; sesini yükselterek konuş ki duysun.

TOKURCAK/TOKUCAK: Çamaşır yıkama işlemi sırasında, çok kirli ve kalın giysileri vurarak yıkamaya ve kiri çıkarmaya yarayan, genellikle meşe ağıcından yapılan, yarım metre uzunluğunda sapı bulunan, uç bölümü yassı ve dikdörtgen biçiminde olan tahta gereç.

TOKURŞAK: Koyun, keçi gibi hayvanların arkasında oluşan, dışkı, kir, toprak karışımı yuvarlak ve sert topçuk.

TOKURUR/TOHURUR: Kendi evinden hırsızlık yapan, kendi evinin eşyalarını veya yiyeceğini çalan kimse.

TOKUŞ: Kavga, çatışma. *Ör:* Çocuklar top oynarken gene tokuş çıkardılar.

TOKUŞMAK: Kavga etmek, çatışmak.

TOKYA: Arkası açık ayakkabı, terlik.

TOLA: 1- Henüz yeni yüzülmüş koyun/keçi derisi. *Ör:* Tolayı tuzladık. 2- Post. 3- Kuyudan su çekmede kullanılan kova. 4- Ambar. Tahıl ambarı.

TOLAZ: Genç, delikanlı. Gençliğinin ilk dönemlerinde olan ve o dönemin hareketliliği ve heyecanları içinde olan toy kişi. *Ör:* Düğünde Ali'ye göz-kulak olun; o tolazın ne yapacağı belli olmaz.

TOLPAR/TULPAR: Yiğit at. Küheylan.

TOLTACI: Palavracı.

TOLTAŞI: Ev veya duvar yapımında biçimli, yontulmuş köşe taşı.

TOLUM: Saç örgüsü.

TOMAR: 1- Yığın, öbek, grup. 2- Hepsi, topluca, toplamı. *Ör:* Tomarını da çuvala doldurup pazara götürdü.

TOMAS: Şişko, şişman, tombul.

TOMBAK: Yuvarlak.

TOMBALAK: Yuvarlak.

TOMBAZ: Direk. Çit direği.

TOMBÖCÜ: Bok böceği.

TOMSARIK: Yüzü gülmeyen. Gözleri siyah bakan.

TOMSU: Sınır. Tarlanın sınırı.

TOMSUK: 1- Açgözlü. 2- Boğazına düşkün. *Ör:* Bu tomsuğa yemek yetiştiremiyorum. 3- Tarla kıyılarında/sınırlarında kümelenmiş kamış vb. bitki topluluğu. 4- Küsmüş, kırgın, alınmış.

TOMŞUMAK/TOMŞURMAK/TOMSUMAK: 1- Alınmak, gönüllenmek, hafif kırgın olmak. 2- Somurtmuş bir halde kenara çekilip oturmak.

TOMUR: 1- Taze şişlik, şişmiş yer. 2- Henüz patlamamış çiçek veya yaprak.

TOMUSLAN: Hamam böceği. Kara böcek.

TOMUŞMAK: Memnun kalmamak. Durumdan/sonuçtan/ortamdan memnun olmamak ve bunu yüz ifadesiyle belli etmek. *Ör:* Kapının arkasında oturdu diye gece boyunca tomuştu durdu.

TONAR: Ormanda ağaçların kesilmesiyle açılan ağaçsız alan. *Ör:* Önce tonarı açtı, sonra üzerine ev kondurdu.

TONÇ: 1- Tarla sınırı. 2- Bostan garıklarının 20-25 toprakla yükseltilmiş çizgisi, sınırı.

TONGA: 1- Yiğit, kahraman. 2- Pusu, tuzak.

TONGAYA SARMAK: Alaya almak, dalga geçmek.

TONGU: 1- Bağ-bahçe aralarında, yol kenarlarında, ark kıyılarında işlenmeyen, ekilmeyen yüksekçe toprak kısım. *Ör:* Bahçenin tongusundaki otları biçip ineğe verdim. 2- Heybetli, iri, şişman, boylu-poslu erkek.

TONGURDAK: Büyük zil/çan. İnek, öküz gibi büyük hayvanların boynuna takılan iri çan.

TONRA: Vücuttan dökülen kırık saç teli, kir, kepek, deri parçası gibi küçük parçacıklar. *Ör:* Ali'nin omuzları tonraynan dolmuş.

TOP: Köpek ekmeği.

TOPA: Grup. Küme.

TOPAÇ: Sıva yapmak için hazırlanmış çamur topağı.

TOPAK: Kitle, kütle, külçe. *Ör:* Halamın memesindeki topak çok tehlikeliymiş.

TOPALAK: Yuvarlak hatlı.

TOPLU: Pencere.

TOPRUK: Küçük torba.

TOPTARLASI: Stad, futbol sahası.

TOPUKLU: İçten pazarlıklı. *Ör:* O topuklunun ne düşündüğünü kimse bilmez.

TOPUL: Yuvarlak.

TOPUR: 1- Bir dalda çok sayıda meyvenin bulunması. 2- Dalda dikenli halde bulunan kestane meyvesi. 3- Fındığın tek sapta dört tane bulunması durumu.

TOR: 1- Dört-beş metre uzunluğunda kalın bir sırığın ucuna çaprazlama bağlanan iki değneğin dört köşesinden geçecek biçimde ağ gerilmesiyle yapılan, ırmaklarda ve sığ sularda balık avlamaya yarayan alet. *Ör:* Toru kıpırdatmadan tut, yoksa balık gelmez. 2- Kadınların bellerine

bağladıkları elde örülmüş bir tür kemer. 3- Boncuk, oya boncuğu. 4- Acemi. 5- Kuş avlamada kullanılan ağ. 6- Tuzak. 7- Kolay kandırılan. Cahil. *Ör:* Her söze inanan tor olur. 8- Havlu, peşkir. El-yüz kurulamada kullanılan havlu.

TORBALIK: Süzme yoğurt gibi torbayla süzülerek yapılan yiyecekleri yapmak için, avlunun uygun bir yerine yapılan, tahtadan dolap biçiminde ve içinde kancaları bulunacak biçimde yapılan yer.

TORÇUK/TORCUK: Taranmamış, dağınık ve karmaşık saç. *Ör:* Saçı-başı torcuk halde ağlayarak yanıma geldi.

TORHUL/TOR(K)HUL: Dışındaki sert kabuğu oluşmamış, ince zarla örtülü, tavuğun erken yumurtladığı veya bir nedenle dış kabuğu oluşmamış yumurta.

TORK: Kabarık, kabartılmış şey.

TORK ETMEK: Toprağı çapalayarak veya belleyerek kabartmak. *Ör:* Sebzelerin dibini tork ediyoruz.

TORKUÇ: 1- Kaba-saba görünüşü olan. 2- Giysilerini üst üste giyinen kimse.

TORLAK/TORLA(K)H: 1- Zayıf, zayıfça. *Ör:* Annen sana göre daha torlak. 2- Belden yukarısı tamamen çıplak olan. 3- Bir işi bilmeyen, yapamayan, acemi.

TORLANMAK: Bildiğini unutmak, becerisini kaybetmek.

TORLU: İskemle.

TORMUŞ: Dirilik, canlılık. Hayat, yaşama.

TOROS: Çok büyük tomrukları kestikten sonra taşıyabilmek için içinden kalın ip veya zincir geçirmek amacıyla açılan delik. *Ör:* Öyle büyük bir cevizdi ki, çekebilmek için dört toros açtık.

TORSUMAK: Küflenmek.

TORTU: Ufak-tefek, kısa boylu.

TORTUL: Tırtıl. Ağaçlara veya meyvelere musallat olan asalak türü.

TORU: Genç orman ağacı. Büyükçe fidan.

TORUNTAHT: Torununun torununu görecek kadar yaşayan kimse.

TORUŞ: 1- Toparlak/ablak yüzlü, şişman. 2- Kağnıya bağlı öküz veya öküzlerin, ağır yük, huysuzlanma veya hastalanma nedeniyle kağnıyı çekmemesi olasılığında, kağnıya bağlanmak üzere getirilen yedek öküz.

TOSARMAK: Küsüp surat asmak.

TOSLAK: 1- Küs, dargın. 2- Alıngan, hemen küsüveren.

TOSLAMAK: Küsmek, darılmak.

TOSMALAMAK/TOSBALAMAK: Emeklemek, sürünmek.

TOSMAN: Şişman, tombul. *Ör:* Öğretmen tosman Mehmet'i sırada tek başına oturtuyor.

TOSMANKARA: Un, pekmez ve yağla yapılan bir helva.

TOSMARMAK: Uyumak.

TOSNAMAK: 1- Bir söze, davranışa kızıp çekip gitmek. 2- Küsüp somurtmak ve asık yüzle bir köşede durmak/oturmak.

TOSSUK: Nefes darlığı çeken.

TOSULDAK: Nefes darlığı çeken. Nefes alıp vermede zorlanan.

TOSULDAMAK: 1- Nefes alıp verirken zorluk çekmek. *Ör:* Dedem ciğerlerini üşüttü, sürekli tosulduyor. 2- Hırıltılı nefes alıp vermek. 3- Korku, sinirlenme veya yorgunluk yüzünden hızlı nefes alıp vermek. 4- Surat asmak.

TOSURAMAK: Sinir ve kızgınlıkla kendi kendine konuşmak.

TOŞ: Dalları saçak şeklinde yayılmış ağaç. *Ör:* Kapımızın önünde bir toş söğüt var.

TOŞŞAK: Taşak.

TOT: Hayvan ayağı.

TOTABA: 1- Irgat, hizmetçi, işçi, köle. 2- Hizmetçi kadın. 3- Ukala, çok konuşan, dilbaz.

TOTUK: 1- Bir taş oyunu. 9 taş oyununa benzeyen taş oyunu. 2- Yeni gelinlerin başına bağlanan yumru biçimli örtü. *Ör:* Ali'nin gelini totuğunu değişik bağlıyor. 3- Yiğit, güçlü. 4- Eski Türklerde askeri vali.

TOTURDAK: Motosiklet.

TOVLAMIH/TOĞLAMIK: Yere çakılmak suretiyle atın bağlandığı, 30-40 cm. uzunluğunda kalın demir çubuk.

TOY: Eğlenceli toplantı. *Ör:* Bütün yaylacılar toplanıp toy yaptı.

TOYGA/TOYGAAŞI/TOYGAŞI: Kemikli et parçalarının keşkekle birlikte pişirilmesinden sonra, üzerine tereyağı katılıp karıştırılmasıyla yapılan bir yemek.

TOYGAR: Serçegillerden bir tarla kuşu.

TOYHALTMA: Yoğurdun, az su katılarak, koyu ayran haline getirilmiş biçimi.

TOYLAMAK: Düğün yapmak.

TOYLUK: Çeyiz.

TOYUK/TOYU(K)H/TOĞUK: Tavuk.

TOZ: Gitme, kaçma, gözükmeme, yok olma durumu.

TOZAK: 1- Çok tozlu yer. 2- İnce ve savrularak yağan kar. *Ör:* Tozak yağıyor, buzlara dikkat et de kayıp düşme. 3- Dokunulduğunda hemen toz bulutu yükselen, üzerine büyük oranda toz sinmiş giysi, dokuma eşya veya ağaç. 4- Bir arı kovanının aynı mevsim içinde üçüncü ve son kez oğul vermesi. *Ör:* Bu sene arılarım yedi tane tozak verdi. 5- Daha çok Mayıs ayının sonları ila Haziran ayının ilk günlerinde, yağmurdan hemen sonra çıkan, besleyici bir mantar çeşidi.

TOZAN: 1- Harman yeri, tarla, toprak yol, köy meydanı gibi yerlerde birkaç saniyeliğine ortaya çıkan çok küçük çaplı hortum. 2- Çiçeklerin veya ağaçların rüzgarda savrularak uzağa giden tohumları.

TOZLUK: Erkeklerin giydiği süslü örme çorap.

TOZUTMAK: Kaçmak, kaytarmak, koşarak gitmek, koşarak gözden kaybolmak.

TOZZAK: Gelin başlığı. *Ör:* Damat, gelinin tozzağına gümüş taktı.

TÖDE: Saman yığını.

TÖĞFE/TÖYFE: 1- Acemi. 2- Bön, saf, salak.

TÖHMÜRÜK: Sürekli ve kesik kesik öksürme hali.

TÖK: Aşık oyununda aşığın bir geliş/duruş biçimi. *Ör:* Aşığım en sonunda tök geldi ve kazandım.

TÖKTÖK: Hindi.

TÖKÜZ/TÖ(N)ĞÜZ: Koyu renkli atların alnındaki beyaz leke.

TÖLEP: 1- Uygunluk. Uygun olan. Ters olmayan. *Ör:* Top tölebime gelmedi, sol ayağıma geldi, vurdum ama sert gitmediği için kaleci yakaladı. 2- Üslup, usul, yöntem.

TÖLLEK: İshal. Bağırsak bozulması.

TÖLLÜ: Ucuz, fiyatça uygun. *Ör:* Buğdayı pazarda töllüce sattım.

TÖMBEK: 1- Şişkinlik, kabartı. 2- Ağacı veya çevresi dikenli meyve. 3- Böğürtlen.

TÖMBELEK: 1- Küçük davul. 2- Bayramdan önceki akşamda, çalgılar ve şarkılar eşliğinde evleri dolaşarak para ve yiyecek toplayıp, toplananlarla yiyecek-içecekli, sazlı-sözlü eğlence yapma geleneği. *Ör:* Geçen seneki Ramazan tömbeleğinde çok güzel eğlence yaptık.

TÖMBEZ: Tümsek, küçük yükselti.

TÖMBÜL: Höyük.

TÖME: Yükselti, tepe. *Ör:* Tarlanın üstünde bir töme var.

TÖMEK: 1- Ahırdan hayvanın dışkısını dışarı atmada kullanılan tek gözlü ahır penceresi. 2- Tavuğun kümese, yumurtlayacağı yere veya ahırda kaldığı yere girip çıkmak için kullandığı küçük duvar deliği/penceresi. *Bkz.* TEMEK.

TÖMEKEN: Semizotu.

TÖMELMEK: 1- Bir şeyin örtünün altından belli olması. 2- Şişmek. 3- Yığılmak. 4- Yere çömelmek.

TÖMELTMEK: Yığmak, yığarak yükseltmek. *Ör:* Sapı getirip harmana tömelttik.

TÖN/TÜN: 1- Gece. 2- Kuzey.

TÖNGE: 1- Çayır veya ekin biçerken, ayağı ve bacağı tırpanın kazara kesmesini önlemek için kullanılan, çıtlıkotundan toplanan deste ot. 2- Bodur ot. 3- Şişman ve kısa boylu kimse.

TÖNGEL/DÖNGEL: Muşmula. *Ör:* Töngeller oldu, bir haftaya gadar yenir.

TÖNGEME: Ne dediğini bilmeyen, söylediğini kontrol edemeyen, sözünü bilmeyen.

T*ÖR:* Evin önü, evin köşesi.

TÖREK: Şoy, sülale. Çocuklar ve torunlar. *Ör:* Bizim törek çok geniştir.

TÖRELİ: Uygun biçimde, istenildiği gibi.

TÖREMEK/TÖRÜMEK: 1- Çoğalmak, üremek. 2- Meydana gelmek. 3- Büyümek.

TÖREMİYESİCE: Daha ziyade erkek çocuklara yönelik azarlamak veya beddua etmek için kullanılan "Büyümeden ölesin" anlamında beddua, kelime.

TÖRENEK: Gelenek, töre, anane.

TÖRPÜSÜZ: Kaba, görgüsüz. *Ör:* Bu yaşa geldi, halen adam olamadı, törpüsüzün teki.

TÖRSEN: Haşarı, yaramaz.

TÖRSENGİ: Ters.

TÖRT*ÖR:* İshal, ötürek. *Ör:* Kayısıyı fazla yiyince törtör oldu.

TÖSLÜK: Saçın ikiye ayrıldığı yer, ayrım yeri. Abim saçına sağdan töslük ayırmış.

TÖSMEK: Vazgeçmek, caymak, geri dönmek.

TÖSMEN: Büyük/geniş kalçalı kimse.

TÖSTÜR: İki şeyin yan yana dizili, uyumlu biçimde durması hali. *Ör:* Evin pencereleri töstür durmamış.

TUFA: Evin ardı. Evin, kül atılan veya helanın bulunduğu genelde kuzeye bakan arka bölümü.

TUGAN/TUKAN: 1- Akraba, hısım. 2- Memleket, yurt.

TUGAY/TUKAY: Dere/çay/ırmak kıyısına yakın, taşma zamanlarında suyun bastığı yer.

TU(K)HMAK: Çekinmek, gizlenmek amacıyla uygun bir yere çömelmek.

TU(K)HT/TUHUT/TU(K)HUT/TUHT: 250 gram ağırlık karşılığı eski ağırlık ölçüsü birimi.

TUKUL: Derinin su toplaması.

TULA: 1- Uzun tüylü hayvan derisi, pösteki. *Ör:* Dedem minderde değil tulada oturur. 2- Köpek yavrusu.

TULATAR: 1- Gürbüz, sağlıklı, bakımlı erkek çocuk. 2- Şişmanca.

TULGAN: Dolu, dolmuş, tamamen dolu. *Bkz.* DOLGAN.

TULGANAY: Dolunay.

TULKURMAK: Şişmek.

TULLA: Yeni doğmuş köpek yavrusu.

TULLANMAK: Yuvarlanmak.

TULUK/TULUH/TULU(K)H: 1- Tulum. Peynir tulumu. 2- Kesilmeden tüm çıkarılmış deriden yapılma yayık. *Ör:* Tuluk ayranı çok çok güzel olur. 3- Şişman, tombul. 4- Şişmiş. 5- Kesilmeden ve delinmeden tüm çıkarılmış keçi derisinden yapılan ve yağ, su, ayran taşıma/bulundurma kabı/torbası. 6- Bakımlı, gürbüz ve sağlıklı çocuk. 7- Yüzün yan kısmı. *Ör:* Pis Halime'nin oğlunun tuluğunda bitler dolaşır. 8- Kuzudan kesilmeden, özel bir yöntemle çıkarılmış; içine keş, çökelek gibi süt ürünleri basılan deriden saklama kabı.

TULUNMAK: İçine girmek, içinde gözden kaybolmak.

TULUS: Toz fırtınası.

TUMAN: 1- İç giyimde kullanılan, elde yapılma, uzun iç donu. 2- Külot. 3- Pantolon. 4- Kadın donu. *Ör:* Halime teyze, yaşlandıkça dikkatsiz davranıyor; otururken tumanı gözüküyor.

TUMARSAK: Eline geçen yiyecek, eşya gibi şeyleri kullanmayıp, ileride lazım olacağını düşünerek saklayan kimse.

TUMB/TUMP/TUNP: 1- Yükseklik, kabarıklık. 2- İki tarla arasındaki sınır tümseği. *Ör:* Babamla amcam bağın tumbuna oturmuş üzüm yiyorlar. 3- Kıyı, kenar. 4- Yamaç, bayır. 5- Meyilli tarlanın alt kısmı.

TUMBA: Misket oyununda, en baştaki misket.

TUMBİK: Yüksek, kabarık.

TUMBUL: 1- Şişkin, şişmiş. 2- Şişman, yuvarlakça.

TUMMAK: 1- Gizlenmek, görünmemek amacıyla çömelmek, çökmek. 2-Havuz veya gölet gibi yerlerde, görünmeyecek şekilde suyun altına girmek. *Ör:* Derenin derin yerine tumup çıktık. 3- Suda batmak. 4- Tüm vücudu suyun altına sokup, böylece yıkanmış olmak.

TUMUTMAK: Susmak.

TUNCUKMAK: 1- Canı sıkılmak, daralmak, bunalmak. *Ör:* Bu iş beni artık tuncukturdu. 2- Şok olmak, şaşırmak, afallamak. 3- Dişi evcil hayvanın çiftleşmek istemesi ve bunu belli eden hareketler yapması. 4- Kadının aşırı cinsel istek duyması ve bunu belli etmesi. 5- Ahırda veya bağlı olduğu yerde çok uzun süre kalan hayvanın dışarı çıkınca veya bağından kurtulunca tepinmesi, sağa-sola koşması. *Ör:* İneği ahırdan çıkarınca tuncukmaya başladı.

TUNCUKMAN: Dengesiz, garip hareketleri olan kimse.

TUNÇ: 1- Az yükseltili, uzun set. 2- Bahçe ve bostanda ağaç göleklerinden veya sebze karıklarından dışarıya su taşmasını önlemek için sulanan yerin çevresine topraktan yapılan 25-30 cm. boyunda yükselti. *Ör:* Cevizin göleğini büyük, tunçunu yüksek yapacaksın.

TUNT: 1- Toprak evlerde damın uç kısımları. *Ör:* Çocuk tunta varmış, çabuk onu düşmeden tut. 2- Ev.

TUNTUN: İstemeden, zorla, baskıyla, mecburiyetten bir yere, bir göreve gitmek. *Ör:* Babasından azarı yedi, tarlaya tuntun gitti.

TUNUŞMAK: 1- Kaybolmak. 2- Bulunduğu yeri terk edip gitmek.

TUR: 1- Karşı, karşısı. 2- Yön, taraf. 3- Zaman, süre. 4- Yöre, yer.

TURA: 1- Düğünlerde erkeklerin oynadığı, güce dayalı, birbirlerine vurarak oynanan bir oyun. 2- Ocak veya sobada ateşi harlamak veya karıştırmak için kullanılan sopa. *Ör:* Ocağın içinde unuttuğum tura hepten yanmış.

TURALAMAK: Aşağı yukarı gidip gelmek, gezinmek.

TURAN: Sütü elde çalkalayarak yağ çıkarma işlemi.

TURFAN: İki kulplu, topraktan yapılma küp.

TURGAY: Tarla serçesi.

TURKURMAK: Sinirlenmek. *Ör:* Ali emmi gene turkurmuş; ortalığı yıkıyor.

TURŞ: Ekşi.

TURŞUMAK: Yüzünü ekşitmek.

TURUZLAMAK: Tüyleri ateşte hafifçe yakmak.

TUSMAK: 1- Sinmek, çökmek. *Ör:* Onlar yol çatından görününce biz ağacın ardına tusduk. 2- Saklanmak. 3- Yüzü üstü kapanmak.

TUŞAKLAMAK: At, eşek gibi hayvanların çaprazlama veya düz biçimde iki ayağını iple bağlamak. *Ör:* Deli eşeği öyle bir tuşakladım ki artık bir daha kaçamaz.

TUTA: Abla, büyük kızkardeş.

TUTACAK/DUTACA(K)H: Çıplak elle tutulayamayacak olan herhangi bir şeyi tutmaya yarayan, tahta veya demirden yapılan alet, gereç.

TUTAK/TUTAH/DUTAK/DUTA(K)H: 1- Yapışkan. 2- Ev eşyası anlamında elde edilen, elde bulunan şeylerin tümü, eşya, eşyalar. Genellikle 'yatak' sözcüğüyle birlikte 'yatak-tutak' biçiminde kullanılır. *Ör:* Yatak-tutak ne varsa toplayıp köyden göçtü. 3- Sıcak tencere ve kazanı tutmaya yarayan bezden yapılmış eşya, elbezi. 4- Karasabanın, tarlayı sürerken tutulan yeri. 5- Ekşi, mayhoş ve henüz olgunlaşmamış meyve.

TUTALGA/DUTALGA: 1- Kriz, nöbet. 2-Eski alışkanlık, vazgeçilemeyen, zaman zaman ortaya çıkan olumsuz davranış, huy. Nükseden eski kötü alışkanlık. *Ör:* Gene dutalgası tuttu bu adamın, bağırıp çağırıy. 3- Kanıt, delil. 4- Felakete neden olacak biçimde çok, yoğun ve fırtınalı yağmurun birdenbire bastırması. 5- Sara nöbetinin gelmesi. *Ör:* Amcamın tutalgası tuttu, dilini ısırdı, ağzı köpürdü.

TUTAMAÇ: Sıcak bir kabı, ocaktan indirilen tencereyi tutup taşımada kullanılan, ince bir bez bağla birbirine bağlı el büyüklüğünde birkaç kat iki bezden yapılan gereç.

TUTAMAK/DUTAMAK/DUTAMA(K)H: 1- Koz, avantaj. 2- Bahane. Bir konuda birine yüklenme, suçlama gerekçesi. 3- Bir elin tuttuğu kadar ot, çimen veya buğday destesi. *Ör:* Bir tutamak ot derdim. 4- Sebep, vesile. 5- İpucu, işaret. 6- Kanıt, delil. 7- Sığınılacak şey, kaçış ve sığınma gerekçesi. 8- Kulp, sap

TUTAMAK ETMEK: Diline dolamak. Bir tartışma veya anlaşmazlık konusunda bir açığını bulup birine sürekli yüklenmek.

TUTARIK: Kesilen ağaçtan çıkan talaş veya yonga.

TUTAŞ: Yetişkin bekâr kız. Evlenmemiş yetişkin kız.

TUTGAL/TUTKAL: Bazı ağaçların gövdesinden çıkan yapışkan sıvı/ reçine.

TUTGUN/DUTGUN: 1- Gökyüzünün bulutla kaplı olması durumu. *Ör:* Hava dutgunlaştı, hemen davarı ağıla sok. 2- Birbirine bağlı ve destekleyen.

TUTKAÇ/TUTKIÇ/TUTGIÇ: Sap, tutacak yer, kabza, kol, kulp.

TUTKUN: Asosyal. İçine kapanık kimse. *Ör:* Oğlu öldükten sonra giderek tutkunlaştı.

TUTMACIK: Hizmetçi.

TUTMAÇ/DUTMAÇ: Tam pişmemiş yufkadan çeşitli şekillerde kesilen eriştenin, yoğurt ve mercimekle kaynatılması ile elde edilen bir çorba türü.

TUTTURUK: Saçı çok ve uzun olan. *Ör:* Saçı öyle tuturuk olmuş ki yüzü görünmüyor.

TUTU: Papağan kuşu.

TUTUK: 1- Kabız. 2- Tam sosyalleşememiş. Çekingen. İçine kapanık. 3- Yakalanmış, tutulmuş, ele geçirilmiş olan.

TUTUKLU: 1- Eğreti. Sağlam durmayan/olmayan. 2- Saçları dağınık ve birbirine karışmış olan.

TUTURUK/DUTURU(K)H/TUTURAK: Ateş tutuşturmaya yarayan kuru dal, ot, kağıt şeyler.

TUTUŞMAK: İyi anlaşmak, uyuşmak.

TUVALLAK/TUĞALLAK: Yuvarlak.

TUYAYATGAN: Doğmak üzere olan bebek.

TUYUM: Saf, avanak, salak, bön.

TUYMATINA: Salakça, aptalca. *Ör:* Arkadan babası geliyor, sigarayı at diye kaş-göz ediyorum, tuymatına içiyor.

TUZ: Kabuk, zar.

TUZAK KESME: Bebeğin ilk yürümeye başlaması aşamasında, yürüme sürecini hızlandırmak ve sorunsuz olmasını sağlamak amacıyla yapılan törensel bir oyun veya inanç. Bu oyunda/törende, bebeğin eline bir yiyecek verilir. Köyde hızlı koşmasıyla tanınan biri koşarak gelir ve bebeğin elinden yiyeceği alıp yine koşarak kaçmaya başlar. Belli bir noktaya kadar hızla koşar. Bu kişi koşarken yere düşerse, çocuğun hayatı boyunca tökezleyeceğine, işlerinin iyi gitmeyeceğine; düşmeden giderse çocuğun işlerinin ömrü boyunca rast gideceğine inanılır.

TUZLAK/TUZLAĞA: Hayvanlara tuz verilen, geniş ve düz kaya veya benzeri alan.

TUZMAK: Eskimek, bozulmak, yıpranmak.

TÜĞLEMEK: Bağlamak.

TÜHSÜNMEK: Pişmanlık, hayıflanmak. *Ör:* Elim daraldı, doru atı sattım amma hep tühsünürüm ona.

TÜK: Kelle soğan, soğanın kelle kısmı.

TÜKENCELİK: Hasat sonrasında bütün köyce yapılan yemekli eğlence.

TÜKMÜK: Tükürük.

TÜKSÜ: Yanmış olan.

TÜKTÜKÜ: Ağaçkakan kuşu.

TÜLBENT BAĞLAMAK: Evli kadının, kocasıyla geçirdiği ateşli bir gecenin/sevişmenin ardından, erkeğin ısırmalarıyla kadının boynunda oluşan morlukların görünmesini önlemek için boynuna kalın biçimde tülbent sarması, bağlaması. *Ör:* Bacım bacım, bunlar da ne azgın böyle; Zeynep her gün tülbent bağlıyor.

TÜLEK: Tırsak, ödlek, korkak. Zoru görünce korkup kaçan. *Ör:* Birbirimize diklendik, elimdeki bıçağı görünce hemen tüledi.

TÜLEMEK: 1- Oluşmak, meydana gelmek. *Ör:* Yağmır yağdıydı çimler nasıl da tüledi. 2- Tüyün/kılın dökülmesi.

TÜLENMEK: Zenginleşmek. *Ör:* Tülenince yüzümüze bakmıyor, daha dün kapımızda lokma bekliyordu.

TÜLERMEK: Dökülen tüylerin yeniden gelmesi.

TÜLLEMEK: Atlamak.

TÜLLERMEK: Birdenbire üşümek.

TÜLÜ: 1- Aşırı kıllı. *Ör:* Bizim tülü Mehmet'i çağırın gelsin. 2- Şeftali. 3- Erkek davar, koç.

TÜMEÇ: Çuval.

TÜMSÜK: Toprağı bellerken veya tarlayı karasabanla sürerken çıkan toprak topağı. *Bkz.* GORUK.

TÜNAĞACI: Güvercinlerin sürekli tünediği ağaç. *Ör:* Caminin önündeki tünağacı, güvercin gübresiyle beslenir.

TÜNEK/DÜNEK: 1-Tavukların tünemesi ve yumurtlaması için hazırlanmış, sap-samandan veya ağaç dallarından yapılmış uygun yer. *Ör:* Aşık İfşani'den: Kahvelerde dünek olman/Hayınlara binek olman/Arı olun, sinek olman/Kumardan bal olmaz oğul. 2- Sığınma, saklanma yeri.

TÜNEKLİK: Tavuk kümesi veya tavukların tünediği yer. *Ör:* Tünekliğe tilki girmesin diye köpeği yanına bağlıyorum.

TÜNEMEK/DÜNEMEK: 1-Bir yerde pinekleyerek zaman geçirmek. 2-Tavuğun kümesine girip dinlenmeye çekilmesi. 3- Tavuğun kümeste yumurtlamak üzere çökmesi veya kuluçkaya yatması.

TÜNGÜMEK/TÜN(Ğ)LÜMEK: 1- Zıplamak, yukarı sıçramak. *Ör:* Gelini görmek için arkadakiler tüngümeye başladı. 2- Yukarıya doğru yükselmek. 3- Yüksekten atlamak.

TÜNNÜK: Pencere.

TÜNÜĞMEK/TÜNÜMEK: Zıplamak.

TÜRE: Başkan, yönetici.

TÜRÜK/TÜRİK: 1- Dokuma torba, kese. *Ör:* Türüğümde üç elma var. 2- Dilenci heybesi veya çuvalı. Dilencinin dilenerek topladığı tahılları ve meyveleri karışık biçimde doldurduğu heybe, çuval veya torba. 3- Örme sırt çantası.

TÜSEBE: Saklambaç oyunu.

TÜSSÜ/TÜSSİ: Duman, is. *Ör:* Yel ters esince odanın içi sobadan tüssü doldu.

TÜTSÜ: Kovandan bal alırken veya oğul vermiş arıyı alırken bazı otların karışımının yakılmasıyla çıkarılan duman.

TÜTÜN: Ev. Hane.

TÜTÜNCELİK: Baca.

TÜYDÜRMEK/TÜDÜRMEK: Kaçırmak. Güçgösterisiyle kaçmasını sağlamak. *Ör:* Bizim koç bu köydeki bütün koçları tüydürür.

TÜYÜŞMEK: Yumaktaki ipliğin birbirine karışması.

TÜZGÜ: İs, duman.

TÜZMEK/TÖZMEK: Dayanmak, tahammül etmek, katlanmak.

-U-

UBANMAK: 1- Çabalamak, uğraşmak. 2- İsteksiz bir biçimde bir işle/şeyle ilgilenmek veya çalışmak.

UBRUK/UPRUK: Altı geniş ve yuvarlak, üst kısmı dar bir boğaz biçimindeki su kabı, ibrik.

UCA: 1- Yüksek, yukarısı. 2- Yüce. *Ör:* O gartal alçakta uçmaz, uca dağ başlarında uçar.

UCUN UCUN: Azar azar, yavaş yavaş. Hissettirmeden veya rahatsızlık vermeden, tepkiye sebep olmadan kademeli olarak. *Ör:* Dere tarlayı ucun ucun oymuş.

UCUNDAN: (Onun) yüzünden, sebebiyle. Birinin bir şeye neden olması. *Ör:* Ahmet'in ucundan okula gidemedim, beni oyuna daldırdı, okulu unuttum.

UÇARSU: Şelale, çağlayan.

UÇGUR: Lastik.

UÇGURUSU/UÇKURUSU: Ağaçtaki kuru dallar, uçlardaki kurumuş dal ve çalılar.

UÇKU: Bıçak.

UÇKURSUZ: Kart horoz, her kadınla yatmaya çalışan/yatan erkek. Çapkın, hovarda.

UÇLAMA: 1- İfade edilmek istenen şeyin baş harflerinin satır veya mısra başlarında alt alta verilip kelimenin ortaya çıkartılması şeklinde bir nesir/şiir yazım biçimi. Akrostiş. *Ör:* Veli emmi sadece saz çalmada değil, uçlamada da ustadır. 2- İnce değneklerin dayak verilmesiyle oynanan bir oyun.

UÇLUK: İlmek. İlik.

UÇMAĞA VARMAK: Ölmek. *Ör:* Sabi sübyan yavrumuz uçmağa vardı.

UÇUK/UÇU(K)H: 1- Yıkılmış, yıkık, harabe. *Ör:* Bir kervansaray uçuğunun önünde biraz dinlenip yeniden yola çıktık. 2- Kar veya rüzgar

yüzünden devrilmiş ağaç. 3- Dudak kenarında oluşan yara.

UÇUNMAK: Pişmanlık, pişman olmak. Pişmanlıkla dövünmek.

UÇURU: Dolayı, ötürü. Buradan hareketle, bu nedenle. *Ör:* Ailesi çok yoksul; ondan uçuru daha 16 yaşındayken ağaya vardı.

UD: 1- Kazanma. 2- Utanma, sıkılma, arlanma.

UDLANMAK: 1- Minnet duygusu duymak. 2- Kendisini birine karşı borçlu hissetmek. 3- Hicap duymak, arlanmak, utanmak.

UDULMAK: Kumarda veya bahisli bir oyunda yenilmek.

UFALAK: 1- Döküntü, ufalanıp dökülmüş küçük parçalar. 2- Büyümemiş, küçük kalmış karpuz, kavun veya domates. *Ör:* Güz geldi, bu karpuzlar halen ufalak duruyor.

UFANIK: Küçülmüş, küçültülmüş, küçük.

UFANTI: Saman.

UFLAH/UFLAK/UFLA(K)H: Büyük bıçak.

UFLANMAK: Sıkıntı basmak, daralmak.

UFRA: Hamur işi ve ekmek yaparken veya bazlama (yufka) açarken, hamurun oklavaya, ele ve tahtaya yapışmaması için ele sürülen, açılan hamur topağının ve tahtanın üzerine saçılan/serpilen kalın, kepekli un. *Ör:* Anası ekmek pişirirken, çocuk ufrayla oynayıp yüzünü gözünü beyaza boyadı. *Bkz.* UĞRA. *Bkz.* URGA.

UFRASA: Kocakarı ilacı.

UĞALMAK: Çocuğun ağlama sırasında bir süre nefessiz ve sessiz kalması.

UĞAT/U(N)ĞAT/O(N)ĞAT: Ters olmayan, düz. Ön yüz. *Ör:* Ayakkabılarını çıkartıp yeniden uğat giy.

UĞMAK/U(N)ĞMAK: Yanacak duruma gelecek kadar kızmak.

UĞRA: Hamur işi ve ekmek yaparken veya yufka açarken, hamurun oklavaya, ele ve tahtaya yapışmaması için ele sürülen, açılan hamur topağının ve tahtanın üzerine saçılan/serpilen kalın, kepekli un. *Ör:* Uğra bitti, hamur saca yapışıyor. *Bkz.* UFRA. *Bkz.* URGA.

UĞRALAMAK: Ekmek ve diğer hamur işlerini yaparken, hamurun ele, oklavaya, tahtaya ve diğer yerlere bulaşmaması için kalın ve kepekli unu saçmak, sürmek.

UĞRU: 1- Hırsız. 2- Gizli-saklı iş yapan. *Bkz.* OĞRU.

UĞRUN: Gıyabında, haberi olmadan, gizli. *Bkz.* OĞRUN.

UĞUNMAK: 1- Ağrı ve acıdan dolayı kıvranmak. *Ör:* Ayağım taşa çarpınca uğundum kaldım. 2- Keyiflenmek. *Ör:* Beş senedir görmediği bacısına misafir gidince ikisi de uğundu. 3- Üzüntülü biçimde alçak sesle konuşmak/söylenmek.

UĞUT: 1- Çimlendirilmiş buğdayın kurutulması ve ardından öğütülmesiyle elde edilen undan yapılan tatlı veya ekmek. 2- Soğuk yüzünden sertleşmiş hamur.

UĞUZ: Uyuşuk, eringen. Üşengeç.

ULAK: 1- Yardımcı. 2- Tamamlayıcı, tamamlayan. 3- İlave, ek. *Ör:* İpe ulak yaptık, gene de kuyunun dibine yetişmedi. 4- Haberci, elçi.

ULAŞ: Söz, nişan.

ULAŞIK/ULAŞUK: Sözlü veya nişanlı kız veya erkek. *Ör:* Abim ulaşığını görme umuduyla aşağı köye gitti.

ULAŞMAK: Sözlenmek. Nişanlanmak. Kız ve erkek tarafları arasındaki kesilen söz veya nişan.

ULAŞTIRMAK: Genç kız ve erkeği nişanlamak veya sözlemek.

ULMAK: 1- Çürümek. 2- Kirlenmek. 3- Eskimek. 4- Kokmak.

ULUK: 1- Pis, kirli. Pasaklı. *Ör:* O uluk herifi eve getirme. 2- Çürük, çürümüş. *Ör:* Anne, bu elmalar ulumuş. 3- Köhne, kullanılamayacak kadar eski durumda olan. 4- Çarpma, vurma nedenlerle vücutta oluşan morluk. 5- Çok fazla olgunlaşmaktan dolayı ezilip çürümüş meyve. 6- Tembel. 7- Evinde temizliğe dikkat etmeyen kadın. *Ör:* O uluk kadının evinde oturulmaz. 8- Kokan, kokmuş.

UMACI: 1- Uman, bekleyen. Beklenti içinde olan. 2- İnsanın başına çöktüğüne ve nefessiz bıraktığına inanılan insanötesi hayali yaratık.

UMAÇ: 1- Unun az ıslatılmasıyla yapılan tavuk/kaz yemi. 2- Un ve su ile yapılan un çorbası.

UMANCA: İyice. Yeterince, güzelce, kafi derecede. *Ör:* Sen umanca okudun kızım, şimdi evinde otur.

UMAR: 1- Beklenti, umut. 2- Çare. 3- Çözüm.

UMMAÇ: Hamur ve lahana ile yapılan bir çorba.

UMMA OLMAK: 1- Beklemekten, umut etmekten yorgun ve hasta düşmek. *Ör:* Kadıncağız, gurbete giden oğlunun yolunu gözlemekten umma oldu. 2- Bir yiyeceği görüp veya kokusunu alıp yiyememekten dolayı vücutta oluşan şişlik.

UMMANIK: Çok miktarda, birçok.

UMSULUK/UMSULU(K)H: 1-Ummak, beklenti. 2- Erkek çocuğun, istediği bir şeyin alınmamasından veya elde edememesinden dolayı cinsel organının şişmesi durumu.

UMSULUK OLMAK: Bir şeyi elde etmek, kavuşmak, başarmak vb. için çok fazla beklemek.

UMSUNLUK/UMSURUK/UMSUNLUK ETMEK: 1- Gösterip vermemek. *Ör:* Çocuğun canı çekti ama Laz Ali'nin garısı iki elmaya umsunluk etti. 2- Bir tane ya da azıcık verip, ardından beklentiye sokup, umdurup, sonra hiç vermemek, arkasını getirmemek. *Ör:* Arıyı sağmış, balı kapıya koymuş, umsuruk oldum.

UMSUNMAK: 1- Çok istemek. 2- Ümit etmek, beklemek. *Ör:* Kızı nişanladılar, bizim ahmak oğlumuz halen onu umsunuyor.

UMSUNUK: Çok istediği, beklediği bir şeyin gerçekleşmemesi sonucunda büyük bir yıkıma uğramış kimse. *Ör:* Üniversiteyi kazanacağından emindi, çocuk umsunuk oldu.

UMUK: Soğuk veya sıcak olmayan, ılık.

UNDA: Pirinç kepeği.

UNLAMA: Lahana ve unla yapılan bir yemek.

UMUNMAK: Beklemek, ummak, istemek.

U(N)ĞARMAK/UĞARMAK: 1- Onarmak, tamir etmek. *Ör:* Anam çorapları u(n)ğarıyor. 2- Yeniden düzenlemek, yoluna koymak. 3- Tasdik etmek, onaylamak.

UR/UR KESİLMEK: Kesilen ağaçların başka bir yerden şişerek büyümesi; ağacın o şekilde büyüyen, şişen kısmı. *Ör:* Ağaca çıkıp urunun üstüne oturdu.

URALMAK: Sarılmak, dolanmak.

URAM: 1- Sokak, cadde. 2- Evin dış kısmı.

URBA: Elbise. Kalın ve üst kısma giyilen kaba, uzun giyecek.

URDA: Önce, evvel.

URGA: Hamur işi ve ekmek yaparken veya bazlama(yufka) açarken, hamurun oklavaya, ele ve tahtaya yapışmaması için ele sürülen, açılan hamur topağının ve tahtanın üzerine saçılan/serpilen kalın, kepekli un. *Bkz.* UĞRA. *Bkz.* UFRA.

URGUT: Sakin. Telaşsız. *Ör:* Köyün en urgut adamıdır, dünya yıkılsa istifini bozmaz.

URU/URUP/URUPLA/URUPLAĞA: 1- Gıratın dörtte biri oranında tahıl ölçü birimi. 2- Tümün çeyreği miktarda olan.

URUK/URİK/ÜRİG: Yeni doğmuş at yavrusu.

URUK/URGU/URUĞ/URUĞU: Peş, arka. *Ör:* Dedem buraya göçünce uruğundan 15 hane daha gelmiş.

URUN: 1- Yatak, döşek. 2- Yer.

URUSUM: 1- Durum, vaziyet, gidişat. 2- Görgü kuralları.

US: 1- Tahmin. 2- Akıl, hafıza, dimağ.

USAK: Kavak ağacı.

USAL: 1- Düşmanca, acımasızca. 2- Yaramaz çocuk. 3- Edepsiz, kötü kadın.

USANGIN: Bıkmış, yılmış, usanmış.

USGUT/ÜSGÜT: Sakin, sessiz.

USKUT: Susma. Suskunluk. *Ör:* Herkes fikrini söyledi ama o hiç uskutunu bozmadı.

USMAK: 1- Tahmin etmek. 2- Akıl yürütmek. 3- Düşünmek.

USTUN: Tavan.

USUKAR: Mayasız hamur veya ekmek.

USU(K)HMAK/USUKMAK/USUHMAH: 1- Sakinleşmek, yatışmak. Durulmak. *Ör:* Aklı bir karış havadaydı, evlenince usuktu. 2- Çocukluktan çıkıp büyüyüp olgunlaşmak, akıllanmak. 3- Şımarmayı kesmek.

UŞAK: Bir yöreye, beldeye ait insanlar. *Ör:* Dünyayı gez, bizim Güzelyurt uşağı gibisini bulamazsın.

UŞAKLIK: Rahim. Kadının rahmi. *Ör:* Doktor, uşaklığında ur olduğunu söylemiş.

UT/UD: 1- Birine karşı duyulan minnet duygusu. *Ör:* Atasözü: Dostun udu cehennem odundan beterdir. 2- Haya, ar, iffet. *Ör:* Allah nasibine bağışlasın, çok utlu bir kız. 3- Utanma,/çekinme duygusu.

UTANCAK: Utanan, utangaç. *Ör:* Utancak bir kızdır, pınara bile gidemez.

UTANGAN: Utangaç.

UTLANMAK: 1- Çekinmek, utanmak, girişken olamamak. 2- Tedirgin olmak.

UTLU: Utangaç.

UTMAK/ÜTMEK: Paralı oyunlarda kazanmak.

UTUZMAK: Yenilmek. Oyunda veya kumarda kaybetmek.

UT YERİ/UD YERİ: 1- Kişinin edep yerleri. 2- Kıç, anüs bölgesi. *Ör:* Ut yerimde bir ağrı var.

UVAK: Odun kırarken etrafa sıçrayan küçük odun kırıntıları. *Ör:* Oğlum, uvakları toplayıp toplayıp ocağın yanına yığ.

UVRA/UĞRA: Kavrulmuş un.

UYANCIL OLMAMAK: Bilmezlikten, görmezlikten gelmek. *Ör:* Her gece evden çıkıp Hasan'ın kızıyla buluştu, ben hiç uyancıl olmadım.

UYDUM AKILLI: Her söze kanan, herkesin dediğine giden, her "gel" diyene giden.

UYKUK: Bacak.

UYKULUK: 1- Kahve. 2- Pankreas. Pankreas bezi.

UYLAMAK: 1- İnat etmek. İnatlaşmak. 2- Israr etmek. 3- Bir konunun veya kişinin üstüne üstüne gitmek. *Ör:* Yeter artık, oğlanı rahat bırak; yazılıdan zayıf aldı diye bu kadar uylama. 4- İnatla ve ısrarla bir şeyi istemek. 5- Sataşmak. 6- Fikir yürütmek, düşünmek. 7- Endişe etmek. 8- Niyetlenmek.

UYLANMAK: Sancı ve ağrıdan kıvranmak.

UYLAŞMAK: Anlaşmak, bir sorunu çözmek suretiyle anlaşmak.

UYLAŞTIRMAK: Anlaşmalarını sağlamak, aralarını bulmak.

UYSALAK: Şırnaşık ve avanak.

UYTUGUŞ/UYTGUŞ/UYUTGUŞ: Maya.

UYUK: Uygun, uyan, uymuş olan.

UYUNTU: 1- Uyuşuk, salakça. Tembel. 2- Birilerine, birilerinin aklına uyup sağa-sola giden, oralarda kalan kimse.

UYUNTULANMAK: İşi vaktinde bitirememek. *Ör:* Bu sene de uyuntulanma; ekinleri yağmurdan önce bitir.

UYUNTULUSU/UYUNTUSU: Aktığı belli olmayan, girilmesi tehlikeli su. *Ör:* O uyuntu su kaç kişinin canını aldı biliyor musun?

UYUŞAK: İş yapmayan, miskin, tembel.

UYUŞUK: 1- Kızılcık şurubu. 2- Tembel, mızmız, uyuntu.

UZ: 1- Başarı. 2- Beceri, hüner, maharet. *Ör:* Hasan'ın oğlu uzlu bir genç, elinden her iş gelir. 3- Soğuk davranan, surat asan, uzak duran. 4- Sinsi.

UZAKSAMAK: 1- Oraya kadar gitmeye gözü kesmemek. *Ör:* Anam çok yaşlandı, artık bağı uzaksıyor. 2- Uzağa doğru gitmek, uzaklaşmak. 3- Bir mesafenin göze büyümesi, gerçek uzaklığından daha fazla görünmesi.

UZMAK: 1- Geride bırakmak, aşıp gitmek, geçmek. 2- Zamanın geçmesi.

UZUNAYAK: At.

UZUNBÖCÜK: Yılan.

-Ü-

ÜBÜLÜK: 15-20 santim uzunluğunda bir ağaç çubuğun, arası boş iki taşın üzerine uzatılıp, daha kalın ve büyük bir değnekle uzağa fırlatılmasına ve fırlatılan çubuğun tekrar atmasına, attığı çubukla taşları vurduğunda sayı almasına dayanan bir değnek oyunu, çelik-çomak oyununun bir türü.

ÜÇAYAK: Yöreye has bir tür halk oyunu, halay. *Ör:* Mehmet askere gidince köyde üçayağı hakkını vererek oynayacak kimse kalmadı.

ÜÇGÜL: Yonca.

ÜÇÜRDÜM: Çarık bağı. *Ör:* Sol çarığımın üçürdümü koptu.

ÜDÜRGÜ: Matkap, delgi.

ÜFLÜK: Islık. Ağızla çalınan ıslık.

ÜFÜRMEK: Unuttuğu, yapmamaya söz verdiği veya aklına geldiğinde yapmaktan kaçınmayacağı bir şeyi hatırlamak, bu yönde aklına bir istek düşmek. *Ör:* Şeytan aklıma üfürdü, folluktaki yumurtaları annemden gizli alıp sattım.

ÜFÜRÜK: Islık. *Ör:* Üfürük çal ki duyup kapıya çıksın.

ÜGİ: İnsanlardan uzak duran kimse.

ÜĞENDİRE/ÜĞENDE/ÜVENDİRE/ÖĞENDE/ÖVENDE: Hayvanla tarla sürerken kullanılan, bir ucunda hayvanı dürtmeye yarayan sivri çivi, ötekinde ise sabanın toprağa giren kısmının çamurunu temizleyecek biçimde yassı demir bulunan, uzunluğu iki ila üç metre arasında değişen sırık, değnek. *Bkz.* MESES. *Bkz.* ÖVENDE.

ÜĞLEMEK: Sallamak. Beşiktekini veya salıncaktakini sallamak. *Ör:* Ne kadar üğlediysem çocuk uyumadı.

ÜĞMEK/ÖĞMEK: Grup, topluluk, küme.

ÜĞRÜLENMEK: Sallanarak, ahenkle yürümek.

ÜĞRÜNMEK: 1- Vücudunu sallayarak, titreterek yürümek. *Ör:* Kızım, bir daha üğrünerek yürüme demedim mi sana. 2- Sallanarak konuşmak. 3- Ağlarken sallanmak.

ÜĞÜL: Taş toprakla karışık harman artığı tavuk yemi. *Ör:* Kış yarı demeden bizim üğül bitti, tavuklar telef olacak.

ÜĞÜM: Fındık dalı.

ÜĞÜNDÜRMEK: 1- Ellemek. 2- Vurup soluğunu kesmek, soluksuz bırakmak. 3- Yalvartmak. *Ör:* Aldığı borcu geri ödemek için adamı üğündürür; ona para verme sakın.

ÜĞÜNTÜ: 1- Öğütülmüş olan şey. 2- Yiyecek vb. şeylerin ince döküntüsü. *Ör:* Ablam yemekten sonra sofrayı kaldırıp üğüntüleri süpürdü.

ÜĞÜRLENMEK: Sağa sola sallanmak. Rüzgarda ağacın sallanması, ahenkli bir müzik dinlerken sallanmak

ÜĞÜRME: Yayık.

ÜĞÜRTMEN/ÖĞÜRTMEN: Soğanın yeşil kısmı, yaprağı. *Ör:* Üğürtmeni bulgur pilavıyla yemek çok zevklidir.

ÜĞÜTLEMEK: 1- Temizlemek, gereksiz maddelerden ayıklamak. 2- İşine yarayacak olanı ayırıp, toplayıp almak.

ÜKÜNÇ: 1- Yiğit. 2- Dağ eşkiyası. *Ör:* İki ükünç hükümetten kaçıp Aladağ'ı mesken tutmuş.

ÜLBE: Bakraç. Yoğurt bakracı.

ÜLEN: Ot.

ÜLENMEK: Beşikte veya salıncakta sallanmak.

ÜLKER: 1- Güneş. 2- Gece gökyüzünde görülen, toplu halde bulunan yedi yıldız, yedikardeş yıldızları. *Ör:* Yazın damda yatıp ülkeri seyrederim.

ÜLKER ÇARPMASI: Güneş çarpması.

ÜLKEZEK: 1- Ateşin sönüp küllenmesi. *Ör:* Ocak ülkezek olmuş, yeniden ateş yakmak zor olacak. 2- Ateşin her an sönecekmiş gibi cılız ve güçsüz yanması.

ÜLLÜŞ: 1- Sünepe, uyuşuk. 2- Beceriksiz. *Ör:* Üllüşün biri o; ekmek pişirmeyi bile bilmiyor.

ÜLLÜZ: Çirkin, yakışıksız. *Ör:* O kadar üllüz ki, kimse varmadı buna, bekar kaldı.

ÜLÜBÜ: Börülce.

ÜLÜK: 1- Çaydanlık, ibrik gibi eşyaların su akıtan dar ve ince borusu. *Ör:* Dedemin ibriği ülüğünün dibinden su sızdırıyor. 2- En küçük ve dar su oluğu. Su borusunun kalınlığını/genişliğini ölçmede ülük en küçük çap birimi olarak esas alınır ve bir serçe parmağının sığacağı büyüklükte bir delik olarak kabul edilir. Bu en küçük birimin iki katı büyüklüğü ise oluk olarak adlandırılır. Çeşmelerin ikioluk, üçoluk, beşoluk gibi isimler alması oluğun genişliğini ifade etmek içindir.

ÜLÜKLÜ: Tarlada kullanılan ve içme suyunu soğuk tutan, ahşaptan yapılma emzikli su kabı. *Ör:* Biz desteleri toplarken sen ülüklüyü getir de biraz su içek.

ÜLÜKMEN: İçine konan afyon yağının yanmasıyla aydınlatan, koyun yününden eğirilen bir ipin fitil olarak kullanıldığı aydınlatma aracı, bir tür lamba.

ÜLÜŞ/ÜLEŞ: 1- Bölüşüm, paylaşım. 2- Dağıtım. 3- Pay, hisse. 4- Komşulara yemek verme.

ÜLÜŞTÜRMEK: Dağıtmak, paylaştırmak, bölüştürmek, dağıtmak. *Ör:* Anam her yiyeceği çocukları arasında adil biçimde ülüştürür.

ÜMÜRDÜK: Yuvarlak taneli, hayvan yemi olarak kullanılan bir tahıl.

ÜMÜRTLEK: Boğaz, gırtlak. *Ör:* Ümürtleğime bastı, az kaldı beni boğuyordu.

ÜNELMEK/ÜNEMEK: 1- Büyümek, gelişmek. *Ör:* Amcamın yumruk kadarken getirdiği Kangal, üç ayda üneldi. 2- Çoğalmak.

ÜNLEMEK: Çağırmak, seslenmek.

ÜR/*ÖR:* 1- Tepe. 2- Uzun zaman.

ÜRKÜN: İki sokağın kesiştiği/birleştiği köşe. *Ör:* Köyün aşağısındaki ürkünde birdenbire karşılaştık.

ÜRPEK: Korkmuş, korkudan tüyleri ürpermiş, diken-diken olmuş. *Ör:* Ormanda onu bulduğumuzda ürpek ürpek bakıyordu.

ÜRPELEK: Aşınmış.

ÜRSÜMEK: 1- Korkmak. *Ör:* Ben kimseden ürsümem. 2- Çoğalmak, üremek, soyunun çoğalıp yürümesi. 3- Zor durumdan kurtulmak veya iyileşmek. *Ör:* Azrail'e çalım attı, ürsüdü; şimdi kalkıp geziyor bile.

ÜRTMEK: Yenmek, galip gelmek, mağlup etmek.

ÜRÜG/ÜRÜK: Kurumuş kısa ot. *Ör:* Bu sene yağmur gelmedi, davar ürüğü bile bulamaz oldu.

ÜRÜNGÜL: Rengi solmuş, soluk, mat. Sararıp solmuş.

ÜSGEK/ÜSTGEK/YÜSGEK: Yüksek, yukarıda.

ÜSGÜF/ÜSKÜF: Yüzük. *Ör:* Dedemi her zaman kalın gümüş üsgüfüyle hatırlayacağım.

ÜSKÜRE: Tas. Tencere.

ÜSMEK/ÖSMEK: Büyümek, irileşmek, boy atmak.

ÜSSÜZ: Tenha, ıssız. *Ör:* Yeni yoldan gitme, oralar çok üssüz.

ÜSTLENTİ: Ağacın dalından toplanan meyve. *Ör:* Cevizden biraz üstlenti toplayıp heybeye doldurdum ve yayladakilere gönderdim.

ÜŞ: Grup, yığıntı, kalabalık.

ÜŞDEK: Biraz, az, azıcık.

ÜŞENCİ: Üşenen.

ÜŞENSEK: Üşengeç, üşenen. Tembel.

ÜŞMEK: 1- Toprağı eşmek, çukur kazmak. 2- Toplanmak, kalabalıklaşmak, üşüşmek.

ÜŞÜ/ÜŞİ: Ağaç kabuğu soymaya, odun yontmaya yarayan, iki kollu keskin bir alet.

ÜŞÜK: 1- Bir süre kaybolarak veya dışarıda/soğukta kalarak aşırı üşütmeden dolayı ölümcül biçimde hastalanan koyun, keçi ya da bu gibi hayvanların üşütmeden kaynaklı biçimde yakalandığı hastalık. *Ör:* Bu kuzu üşük olmuş, ölmeye ölecek, bari kes de yiyelim. 2- Soğuk/don vurup dalında donmuş veya soğukt n canlılığını yitirmiş, gelişimi durmuş ve yenmeyecek duruma gelmiş meyve/sebze. *Ör:* Domates tarlada kaldı, hepsi üşük olmuş. 3- Soğuk algınlığı.

ÜŞÜMÜK: Üşüme, soğuktan etkilenme durumu.

ÜŞÜMÜKLÜ: Üşüyen, üşümüş. *Ör:* Hatice yaz kış üşümüklüdür, tomusda bile kalın giyer.

ÜŞÜRMEK: 1- Kalabalığı başına toplamak veya kalabalığı bir yöne doğru yönlendirmek. *Ör:* Bizim oğlan tam lider tipli; çocukları üşürmeyi iyi biliyor. *Bkz.* ÇONDURMAK. 2- Abartmak, mübalağa etmek.

ÜTEĞE/ÜTEĞİ/ÖTEĞİ: Ekmek pişirme sırasında üzerine kalın un/uğra konulan, bazı yörelerde hamurun da üzerinde durduğu ve yumakların dizildiği koç veya büyük koyun derisinden yapılma gereç.

ÜTELEMEK: 1- Ateşe tutarak veya kızgın demirle dağlayarak hafifçe kızartmak veya yakmak. *Ör:* Isınayım derken, ateşe fazla yaklaşınca kaşları ve kirpikleri ütelendi.

ÜTEMEK: Henüz tam sertleşmemiş sütlü durumdaki buğday başaklarını saplarıyla birlikte kopartıp ateşe tutarak kapçığıyla birlikte pişirmek/kızartmak. *Bkz.* ÇOTUL.

ÜTME: Sertleşmemiş, içi henüz sulu buğday başaklarının ateşte kavrulmuş, kavrularak pişirilmiş hali.

ÜTMEK: 1- Yakmak, dış yüzeyini alacalı şekilde kavurmak. *Ör:* Koyunun başını önce üttü, sonra da suda haşladı. 2- Yenmek, bahisli oyunda öteki oyuncunun/oyuncuların elindekini yenerek almak.

ÜTÜK: 1-Korkak, ödlek. 2-Kumarda kaybetmiş, ütülmüş kimse. 3- Çok üşüyen.

ÜTÜLENMEK: Yanmak. Saç, kaş, kirpik gibi kıl ve tüylerin yanması. *Ör:* Ocağın alazı parlayınca ablamın saçı ütülendi.

ÜTÜLMEK: Bahisli oyunda yenilmek, kaybetmek.

ÜTÜZLEMEK: Oyalamak.

ÜTÜZLENMEK: Seslenmek.

ÜVELMEK: 1- Bayılmak. *Ör:* Kusup, sonra da üvelince hemen hastaneye götürdük. 2- Acıdan uğunmak.

ÜYECEN: Uyuz ve hastalıklı köpek.

ÜYER: Sağlam, dayanıklı.

ÜZDÜME/YÜZDÜRME: Kesilip kopacak duruma gelme. *Ör:* Ağaç keserken tahra parmağımı yüzdürdü.

ÜZEN/ÖZEN: 1- Irmak yatağı. 2- Vadi. 3- Çukurluk alan.

ÜZENGİLEMEK: Birdenbire üzerine yürümek, saldırır gibi ani hareket yapmak.

ÜZENGELİK/ÜZENGİLİK: Gelin attan inmeden verilen hediye. *Ör:* Halil Ağa, gelinine beş bilezik üzengilik taktı.

ÜZER: Sütün üzerindeki yağ ve kaymak tabakası.

ÜZERLİK: 1-Nazarlık. *Ör:* Anam mutlaka evin bir yerlerinde üzerlik bulundurur. 2- Nazara karşı güzel ve bakımlı çocukların üzerine veya duvara asılan kokulu ot, sedefotu.

ÜZLÜK: Küçük toprak kap/tepsi. *Ör:* Babam tarladan eve gelince iki üzlük ayran içti.

ÜZMEK: Dalından kopartmak.

ÜZÜLMEK: 1- Yırtılmak. Bezin veya elbisenin yırtılması. 2- Kırılmak. Dalın kırılması. *Ör:* Biraz asılınca ağacın dalı üzüldü. 3- Kopmak, ipin kopması veya kopacak duruma gelmesi.

ÜZÜMAYI: Ekim ayı.

ÜZÜMCÜK: Üzüm yiyerek beslenen, eti yağlı ve lezzetli bir kuş.

ÜZÜR: 1- Nefs, kişinin kendi içinden gelen istek. 2- Göz hakkı. *Ör:* Vardım ki arı sağıyor, 'bu senin üzürün' diye elime iki dalak bal tutuşturdu. 3- Mazeret, özür.

ÜZÜRÜNÜ KESMEK: 1- Nefsini köreltmek. 2- Göz hakkını almak. *Ör:* Meryem'in bostanından bir domates alıp yedim üzürümü kestim. 3- Mazeretini sona erdirmek, telafi etmek..

ÜZZÜK: Küçük, örme ip.

-V-

VA: Hayret nidası.

VARAGEL: 1- Teleferik. 2- Yük taşımada kullanılan ilkel bir teleferik mekanizması.

VARBAK: Galiba, herhalde.

VARÇIK: 1- Görgüsüz. 2- Sulu, dalgacı, şaklaban.

VARÇIMAK: Ciddiyetsiz davranmak, sululuk yapmak, rahatsız edecek derecede el şakası yapmak. *Ör:* Suç sende kızım; yüz-göz olduysan varçımasına da katlanacaksın.

VARGEL: Bir mekanizmanın veya makinanın, çalışırken sürekli aynı doğrultuda gidip gelen parçası.

VARGET: Yaylada güzün açan beyaz renkli/çiçekli bir çiğdem türü.

VARLANMAK: Bir yerden, bir durumdan çıkar sağlamak, yararlanmak, menfaat elde etmek. *Ör:* Öyle menfaatçı ki, kavga eden iki kişi olursa mutlaka varlanacağı tarafı tutar.

VARLI: Zengin, varlıklı.

VAYIMSIZ: Tasasız, gamsız. Rahat, vurdumduymaz. *Ör:* Vayımsız halinle sınıfı geçemezsin.

VAYVALAKÇI: Tantanacı, çığırtkan.

VAYVAY: Sıra dışı ve çılgın kişi. Beklenmedik ve en uç işleri, sözleri, fikirleri ortaya koyan sıra dışı, şaşırtıcı kimse.

VAZALAK: 1- İri yapılı ve biçimsiz. 2- Sürekli kendini öven. *Ör:* Dayımın yeni tanıdığım vazalak kızından gıcık kaptım.

VEĞEM: Aşırı açlıktan sararıp solma/solan.

VELEN/VELAN: Meşe palamudu. Meşe ağacı meyvesi.

VENİME: Kalabalık.

VENLEMEK: Birdenbire hıçkırıklara boğulmak, aniden canhıraş biçimde ağlamaya başlamak.

VEREP: 1- Yamacın karşısındaki düz yol. Yamaca karşı yolu düz gitmek. 2- Çapraz.

VERGİLİ: Sözü verilmiş, evlenecek kız.

VERİŞİK: Süt ödüncü. Ödünç süt alıp verme işi.

VEZİLETMEK: Ağlatmak.

VİDİK: Köpek yavrusu. *Ör:* Bizim kancık itin tam sekiz tane vidiği oldu.

VICILIK: Çok sulu.

VIRLAMAK: Gereksiz ve boş konuşmak. *Ör:* İhtiyar heyeti toplantısında herkes vırladı durdu, köye faydalı bir iş diyen olmadı.

VIZIK: 1- Oyunbozan. Yenileceğini anlayınca bir bahane bulup oyunu bozan. 2- Cesaretsiz, çekingen, göze alamayan.

VIZIKDAMAK: Ağır bir yükün altındayken veya baş edemeyeceği, kendisinden güçlü biriyle güreşirken, yarışırken oflayıp puflamak, inleme benzeri sesler çıkarmak.

VIZIMAK: 1- Oyunu bozmak, yarıştan çekilmek. 2- Caymak, sözünden dönmek. 3- Sıkıyı ve tehdidi görünce boyun eğmek, pusmak, kaçmak. *Ör:* Hasan da bizim oğlanlardan vızıyıp gidince arazi bana kaldı.

VİDİ: Hindi yavrusu.

VİLVİCİK: İlkbaharda, taze dal verdiği dönemde söğüt dalından, yırtmadan kalıp biçiminde çıkarılan kabuktan yapılan 3-4 cm boyundaki düdük.

VİVİ: Hindinin yumurtadan yeni çıkmış küçük yavrusu. *Ör:* Gurk hindi vivilerini peşine takmış su başına doğru gidiyordu.

VURGUN: 1- Çiçek aşamasından küçük çağla aşamasına geçen meyveyi, tam o sırada dolu veya soğuk vurması. 2- Tarladaki ekinin fırtına, yoğun yağmur veya sel tarafından yere yatırılması olayı.

VURUNMAK: 1-Bir şeyi giymek, sırta veya başa geçirmek. 2-Bir yükü sırtına/omzuna almak. 3- Bir sıkıntının çözümü için çıkış yolu aramak, umut aramak. *Ör:* Her kapıya vurundum, borç veren çıkmadı.

VURUŞ: Erik kurusu.

-Y-

YABA: Harmanda buğdayı saptan ayırmak için savurmaya yarayan, tek parça ağaçtan yapılan, dört ila yedi parmaklı alet. *Ör:* Yabanı(n)ğ bir barınağı gırıldı, sapı eyi savurmuyu.

YABAN: 1- Orman. Ormanlık bölge. 2- Dağlık alan. 3- Yerleşim bölgelerinin uzağındaki ıssız alan. *Ör:* Çoban gece yabanda yatıy.

YABANLIK: Şehre veya başka köye, uzağa misafir olmaya veya düğüne/ bayrama giderken giyilen daha düzgün ve bakımlı, gösterişli elbise.

YABANTI/YABALTI: Samanı bir yerden bir yere atmada kullanılan, ağaçtan yapılma, yassı ve uzun dört ila sekiz parmağı olabilen alet.

YABIKMAK: Zayıflamak.

YABINMAK: Örtünmek, başını örtmek.

YABIZ: Bayır, yokuş.

YADEL: Yabancı.

YAD ETMEK: Yabancı gibi görmek. Yabancılamak.

YADLAMAK: 1-Kandırmak, aldatmak. *Ör:* Çocuğu yadlıyıp elindeki cevüzü almışlar. 2- Beklentiye sokup vermemek. *Ör:* Öğlen bahçıya yemek getirecem dedi, beni yadladı, getirmedi.

YADIRGI: Tanınmayan, yabancı, el. *Ör:* Mıhdarı(n)ğ eğüne bir adam geldi, yadırgı biri.

YAFTA: Kur'a ile paylaşma.

YAĞADA: Yağlı.

YAĞALAK: Derilen buğday destelerinin tarlada tek sıra veya paralel iki sıra halinde dikey olarak dizilmiş hali.

YAĞALAMAK: Örmek, örtmek, kapatmak. *Ör:* Kış kapıyı yağaladı.

YAĞANMAK: 1- Lafları sıralamak, sayıp-dökmek. *Ör:* İkisi de birbirine yağandı. 2- Tasarladığı, yapacağı, yapmak istediği işleri başkasına anlatmak.

YAĞAR: Yağmur.

YAĞARNI/YAĞANNI/YAĞIRNI: Sırt, bel, omuz bölgeleri.

YAĞDA: 1- Yağlı ve kirli insan saçı. 2- Yağlı yün.

YAĞI: Düşman.

YAĞIL: 1- Hasım, düşman. *Ör:* Sen nasıl olur da gidip bizim yağılımızın kızıyla konuşursun? 2- Madeni yağ. 3- Hayvan veya bitkilerden elde edilen yağların geneli.

YAĞINDAN TUZUNDAN YENMEMEK: Herkesin bir kusuru, eksiği, hatası var, tam ve eksiksiz, mükemmel insan yok anlamında bir deyim. *Ör:* Kimi yağından yenmiyi, kimi tuzundan.

YAĞINLI: Vücudun sağ ve soldaki birer birer her iki yanı.

YAĞIR: 1- Vücutta veya giyside oluşan aşırı kir veya yara bere. 2- Kir. Kirli. 3- Eşek, katır gibi hayvanlarda palan, semer ve onların kayışlarının sürtünmesiyle oluşan yara. *Ör:* Bu zavallı katırı biraz evde bırakın da yağırları geçsin. 4- Çok yağlı ve kepekli kafa.

YAĞIRLI/YAĞIRLIK: Vücutta sırtın iki kürek kemiği arasında kalan bölge.

YAĞIRNI: Vücudun omuz, sırt bölgesi.

YAĞIZGIN: 1- Güneşte yanıp esmerleşmiş olan. 2- Yarı kurumuş bitki/ağaç.

YAĞLAŞ/YAĞLIAŞ: Yağ ve unla yapılan bir yemek.

YAĞLIK(H)/YAĞLIK: 1- Mendil. Büyük mendil. 2- Yazma, Başörtüsü. 3-

Yayla evinde üretilen yağın saklanması için evin ortasında açılan çukur. *Ör:* Daha şimdiden anam yağlığa yirmi külek yağ koydu.

YAĞMA: Çok, pek çok. Dolu.

YAĞMAR: Birbirine çok yakın mesafeden çıkan birden fazla sayıda kaynak suyu veya çok yakın mesafede birden fazla suyun çıktığı yer.

YAĞRI/YAĞNI: Vücudun sırt bölümü. Sırtın omuzla bel arasındaki kısmı.

YAĞRIK/YA(N)ĞRIK: Üzerinde odunların balta ve nacakla kırıldığı/parçalandığı, genellikle ağacın boğum yerinden olan, baltanın zor keseceği kalın kütük.

YAĞRIK: 1- Et tahtası. Üzerinde et doğranan/kesilen tahta. 2- Kirli.

YAĞRIK/YAĞIR: 1- Üzerinde ot doğramak için kullanılan, yaklaşık 1 metre yükseklik ve yarım metre eninde kütük. 2- Kirli.

YAĞŞAMAK: Konuşmak. *Ör:* Abime sara nöbeti geliyor, ayıldıktan sonra bir süre yağşayamıyor.

YAKI: Kına yakarken, kınanın desenli çıkması amacıyla kullanılan çiçek desenli deri.

YAKILMAK: Aşık olmak, sevdalanmak.

YAKIMLI: Sevimli, hoş. Güzel.

YAKINCAK: Samimileşmek, yakınlaşmak.

YAKTI: Aydınlık. Işıklı.

YAL: 1- Büyükbaş hayvana verilen un, kepek ve tuzun suyla karıştırılmasıyla yapılan yiyecek/bulamaç. 2- Bulamaç şeklindeki kedi, köpek yemeği/yiyeceği. 3- Yele. At yelesi.

YALABIDAK: Derhal, bir an önce, acele, hemen.

YALABIK/YALABUK: 1- Pürüzsüz, düz. 2- Parlak, cilalı, ışıldayan. 3- Bir anda, çok çabuk olup biten. *Bkz.* YALAMIK. 4- Atletik. Çevik, atik,

hızlı. 5- Kalleş, satıcı kimse.

YALABIMAK: 1- Ateş çıkarmak, çakmak. 2- Şimşek çakması. 3- Bir anlık ışık parlaması. 4- Bir işi veya eylemi/hareketi çok çabuk, bir anda, kısa sürede yapmak.

YALABITMAK: 1- Dövmek, tokatlamak. 2- Ateş çıkarmak. 3- Bir işi veya eylemi/hareketi çok çabuk, bir anda, kısa sürede yapmak. *Ör:* Nasıl yalabıttı anlamadık, ortaya ir sofra getirdi.

YALABU: Şimşek.

YALABUMAK: Şimşek çakması.

YALACAN: Ağzı genişlemiş, bozulmuş yayvan kap. *Ör:* Artık kullanmayalım, bu yalacanı dama atın.

YALAK: 1- Cevizle oynanan bir tür oyun. İki cevizi küçük bir çukura (yalak) atıp, ikisinin de orada kalmasına çalışılan bir oyun. 2- İçinde köpeklere yiyecek verilen, ağaçtan oyulma bir tür kap. 3- Küçük su kaynağının bulunduğu, suyun küçük bir çukur oluşturduğu yer. *Ör:* Yalaktan önce ben, sonra atım su içtik. 4- Toprağa veya büyük taşlara açılmış küçük oyuk. 5- Su kaynağının çıktığı yere, suyun göllenmesi için açılan küçük oyuk. 6- Tavukların su içmesi için ağaçtan oyularak yapılan bir tür su kabı.

YALAKA: 1- Çalışıp emeğiyle kazanmayıp, başkalarının verdiğiyle, artıklarıyla karnını doyuran/geçinen. 2- Geveze.

YALAMIK/YALAMUK: 1- Suyun aşındırıp parlattığı kaya. *Ör:* Sular çekilince çayın dibinden geniş bir yalamuk çıktı. 2- Atletik. Çevik, atik, hızlı, eli çabuk. *Bkz.* YALABIK. 3- İnsanların yanına yılışık biçimde gidip yaranmaya çalışan. 4- Köknar ve çam ağacının kabuğuyla gövdesi arasında oluşan ve yenen şekerli ince katman/kabuk.

YALANCIL: Gerçek ve doğru olmayan, asılsız.

YALANDIRMAK: 1- Susamak. 2- Kandırmak, aldatmak.

YALA(N)ĞI: Alev, ateş dili.

YALANIZ/YALAVUZ/YALAĞIZ/YALA(N)ĞIZ/YALANGUZ: Yalnız.

YALAN SIĞMAK: Doğru olmayan, yalan olan sözler söylemek.

YALANTI: Ekmek pişirmek amacıyla fırına atılan odun.

YALAP: 1- Çabuk, hızlı. 2- Suyun şırıldayarak, dalgalanarak akması hali.

YALAPDAK: Hemen, çabucak.

YALAPŞAP: İşin üstünkörü, kaba saba, özensiz biçimde yapılması.

YALAP YALAP: 1- Çabuk çabuk, hızlı hızlı. *Ör:* Çamaşırı yalap yalap yıkayıp bitirdi. 2- Sevinçli, heyecanlı biçimde.

YALAŞ/YALAŞI: Mısır unu, tereyağı, su ve peynir katılarak yapılan bir yemek.

YALAŞIK: Kirli, kirlenmiş.

YALATMAK: Hızlıca vurmak.

YALAVUÇ: 1- Sığ, derin olmayan. *Ör:* Derenin yalavuç yerinden girip yüzdük. 2- Derin olmayan, ince kenarlı kap-kacak.

YALAVUT: 1- Sevimli, canayakın. 2- Konuşkan, çok konuşan.

YALBAZ: Aktif. Girişken. *Ör:* Birkaç yalbaz akrabanın sayesinde hastanede sıkıntı çekmedik.

YALBIR: Işıltı, parıltı.

YALBIRDAMAK: Işıldamak, parıldamak.

YALCI: Her bulduğu yiyeceği yiyen. Obur, çok fazla yiyen.

YALÇAK: İneğe veya köpeğe yal, sulu yiyecek verilen tek parçalı ahşaptan yapılma kap.

YALDANMA(K)H: Kanmak, aldanmak.

YALDATMAK: Kandırmak.

YALDIRMAK: 1- Parlamak, ışıldamak. 2- Güneşte veya ışıkta parıldayan elbise giymek.

YALI: 1- Sahil, deniz kenarı. 2- Muz bahçesi.

YALI/YALU: Yele. At, katır, eşek yelesi. *Ör:* Turan dayımın atının altın gibi bir yalısı var.

YALIĞ/YALIG: 1- Sade, yalın, katışıksız. 2- Yalama eylemi.

YALIĞCI: Yalayan. Yalayıcı.

YALIK: Çiftleşme isteği kabarmış dişi çakal, tilki, köpek gibi hayvanlar.

YALIKMAK: Kurt, çakal, tilki, köpek gibi yırtıcı hayvanların çiftleşme istemesi.

YALIM: 1- Galiba, her halde. *Ör:* Zeynepgilin yalım bir misafiri geldi. 2- Alev dili.

YALIMSAK: Aheste, yavaş. Yavaş hareket eden.

YALIN/YALI(N)Ğ: Ateş, ateş dili.

YALINDIRMAK: Yalvartmak.

YALINGIŞ: Yanlış.

YALITMAK/YALRITMAK: Parlatmak.

YALKI: 1- Üstünkörü, özensiz, öylesine, kabaca. 2- Sadece, yalnızca. 3- İnce, kalın olmayan. 4- Yüzeysel, sathî.

YALKIN: Alev, yalım.

YALLIK: 1- Evcil ahır hayvanlarına verilen taze ve yeşil yaprak, ot vb. yiyecek. 2- Kedi, köpek gibi evcil hayvanların yiyeceğinin yemesi için konulduğu, genellikle tek parça kütükten oyularak yapılmış çukur kap. *Ör:* Bizim it, yallığı boş kalınca huysuzlanıyor.

YALLOZ: Korkak.

YALMAN: Yassı ve keskin taş.

YALMANMAK: Çok istemek. Çok arzulamak. *Ör:* Eve bir radyo alalım diye çok yamandım ama dedemi razı edemedim.

YALPAK: 1- Sıcakkanlı, canayakın. 2- Yüksekliği fazla olmayan, yassıca ve üzeri düz, üzerine tuz döküp hayvanlara yalatılan tuz taşı olarak da kullanılan büyük kaya/taş.

YALT: Birden alev alma, aniden ışık saçma.

YALTAKÇI: Geveze, boşboğaz.

YALTANMAK: Yiyecek istemek. Aç olduğunu belli ederek yiyecek vermesini sağlamaya çalışmak. Daha çok, köpeğin yaptığı harekete denir.

YALTIRAMAK: Parlamak, ışık saçmak.

YALU: At yelesi, atın boynundaki kıllar.

YALVAÇ/YALAVAÇ: Peygamber. Tanrı elçisi. *Ör:* Allah her millete gönderdiği gibi Türklere de mutlaka bir yalvaç göndermiştir.

YAMA: Yokuş. Çok fazla eğimli, dik yer. *Ör:* Yamadağ'a gidip kar getirelim.

YAMAK: Küçük tencere.

YAMANMAK: Sığınmak. *Ör:* Mehmet, kızı kaçırıp kızla birlikte bizim muhtarın evine yamandı.

YAMBUL/YANBIL: Topal.

YAMÇI: Siyah renk.

YAMILMAK: 1- İyiliğin karşısında ezilmek. *Ör:* Yıllardır herkesin derdine koşan Ali emminin karşısında yamılmayacak kaç adam var bu köyde? 2- Çok iyiliğini gördüğü, minnet duygusu hissettiği kişinin kötü ve aşağılayıcı tavrı karşısında ses çıkartmamak.

YAMIŞMAK: 1- Yana kaykılmak, eğilmek. 2- Yük hayvanının yükün dengesizliğinden dolayı yana eğilmesi. *Ör:* Yükü öyle vurmuşsunuz ki götürene kadar eşek yamıştı durdu.

YAMŞAK: Şımarık.

YAMSUK/YAMSIK: Yassı, eğri.

YANAĞRA: Göçebe çadırlarında, çadır örtülerinin gergin ve sağlam durması için yanlara konulan ağaç. *Ör:* Yanağraların biri yerinden çıkmış.

YANAL: Vücudunun diğer bölgeleri koyu renkli, boyun bölgesi ise daha açık renkli, örneğin kahverengi kıllarla kaplı olan keçi.

YANALAK: 1- Biçilmiş buğday veya arpa destelerinin, başakları aynı yöne gelecek biçimde yanyana dizilip bir deste dizisi yapılmış hali. 2- Yeni yapılmış, yumuşak durumdaki çanak-çömleğin güneşte kurutulduğu, yamaçtan güneş alan yer.

YANAŞMA: 1- Aileyle kan bağı olmamasına rağmen yoksulluk, kimsesizlik gibi nedenlerle bir ailenin yanında yaşamaya başlayan, onların ev ve bağ/bahçe işlerini yapan, zamanla aileden biri gibi görülen, hatta bazı durumlarda ailenin kızıyla evlendirilen genç erkek. *Ör:* Evin tüm işlerini yanaşma çekip çeviriyor. 2- Yandan, yan tarafa takılan şey.

YANAZ: 1- Yan tarafa düşen, yandaki. *Ör:* Ali'nin evi bizimkine biraz yanaz düşer. 2- Aksi, ters. 3- Belli bir alanın, çizginin dışındaki. 4- Salakça, söyleneni anlayamayan saf ve bön. 5- Sık sık sürüyü terk eden ve çobanı sıkıntıda bırakan haşarı hayvan.

YANBACAK: Bacakların biri uzun, biri kısa olan.

YANBAL: Eğri, çarpık.

YANBAŞI: 1- Çelme, çelme takmak. *Ör:* Sürekli bana yanbaşı yapmak için uğraşıyor. 2- Karakucak güreşinde, rakibin göğüs bölgesinden kavrayıp, ayaklarının arka bölgesine ayağını/bacağını koyup ittirerek yıkmaya/tuş etmeye yönelik bir oyun.

YANBEK/YANBEGİ: 1- Eğri, eğrilmiş. 2- Yatay.

YANBUÇ/YAMBUÇ: Yengeç.

YANBUL/YAMBUL: Topal.

YANDAK: 1- Tarlada çıkan işe yaramaz ot. *Ör:* 2- Yakılmak üzere toplanan kuru ot, çer-çöp.

YANGABIZ: 1- Hileli, sahte. 2- Hiçbir işe yaramayan, beceriksiz kimse.

YANGABUZ/YANGABIZ: 1- Asosyal, insan içine karışmayan. 2- İnatçı. 3- Ters, aksi. 4- Şımarık. Yaramaz. 5- Yalaka.

YANGAÇ: Çekirdeği çıkarılmış kayısı.

YANGAL: 1- Özlemiş olan. 2- Yanma özelliği taşıyan, yanıcı. *Ör:* Sobanın ateşini önce yangal bir odunla tutuştur. 3- Yanık, yanmış. 4- İçtenlikli, samimi.

YANGAZ: 1- Serseri, başıboş. Haylaz. 2- Sözünden dönen, yan çizen, mızıkçılık yapan. 3- Sorun çıkartan.

YANGAZLIK: Kargaşa çıkarma, ortalığı karıştırma.

YANGI: 1- Ağrı, sızı. 2- Üzücü bir olaydan dolayı acı çekmek, iç sızlaması. *Ör:* İnsanlar eve dolmaya başlayınca herifimin öldüğünü anladım, yüreğime bir yangı düştü. 3- Küçük, kulplu kap. 4- Çalı-çırpı, odun gibi yakacak şeyler.

YANGINLI/YANGILI: 1- Sevgili, sevdalanılan kimse. *Ör:* Gız, yangınlın sokaktan geçiy, kooş bak! 2- Sevdalı, vurgun. 3- Canayakın, sevimli, içten. 3- İstekli, arzulu, ateşli.

YANGİL/YANGIL: Bir bacağı olmayan kişi. *Ör:* Mehmet o yangıl haliyle gidip tarlasında çalışıyor.

YANGUDUK: 1- İri burunlu. 2- Burnunu her işe sokan.

YA(N)ĞABAZ/YANGABAZ: Sahtekar, hileci.

YA(N)ĞALMAK: Yanılmak, hataya düşmek.

YA(N)ĞAZ/YANGAZ: Aksi, huysuz, ters.

YA(N)ĞAZLANMAK/YANGAZLANMAK: Dır dır etmek, gevezelik yapmak.

YA(N)ĞIR/YAĞIR/YA(N)ĞAR: Eşek ve tarla süren öküz gibi hayvanlarda, derinin kayış, ip, tahta vb gibi bir şeye sürekli sürtünmesiyle oluşan yara.

YANIÇ: Sacda pişirilen, içine ıspanak, peynir ve yumurta konulan bir yemek.

YANIGARA: Şarbon hastalığı.

YANIK: Sevdalı, aşık, seven.

YANIK DÖNMEK: 1- Hal-hatır sormak. 2- Derdine ortak olmak, dert ortağı olmak. *Ör:* Derdime yanık dönecek biri bile yok.

YANIKMAK: Şikayetini dile getirmek. Dert yanmak.

YANIL/YA(N)ĞIL: Parlak kırmızı renk/renkte.

YANIZ: 1- Aksi, huysuz, ters. 2- Ele avuca sığmayan.

YANK: Övünmek veya nisbet yapmak için söylenen söz.

YANKABUZ: Yaramaz, şer. Kötü işler yapan.

YANKIMAK: Aksetmek, çarpmak. Sesin ya da görüntünün karşıya yansıması.

YANLIK: 1- Kiler. 2- Sedir ve makatta otururken dayanmak veya sırtı berkleştirmek için yapılmış küçük yastık.

YANNIK/YANLIK: 1- İçinde yoğurttan tereyağı çıkarmak için hazırlanan, keçi veya koyun derisinden yapılmış bir tür yayık. 2- Kuzu veya oğlak derisinden yapılan, içine ayran, su gibi içecek konulan bir tür kap. 3- Yüzün kulaklara yakın yan bölgesi. *Ör:* Babam yannığıma öyle bir şaplak vurdu ki...

YANPİÇ: Düz olmayan, yamuk. Eğri.

YANPİRİ/YANTİRİ: 1- Yamuk, çarpık, düz olmayan. 2- Eğri büğrü yürüme.

YANPUR: Yamuk.

YANRAMAK/YA(N)ĞRAMAK: Sesin yankılanması, çınlaması.

YANSILAMAK: 1- Alay eder biçimde taklidini yapmak. 2- Aynısını yapmak, taklit etmek.

YANSULAMAK: Yanlışını ortaya çıkarmak. *Ör:* Camide hocayı yansuladım.

YANŞAK: Dırdırcı. Geveze, çok konuşan.

YANŞAK YALAKA: Geveze, çok konuşan.

YANŞAMAK: Dırdır etmek. Çok konuşmak, gevezelik etmek.

YANUÇ/YANIÇ: Yengeç.

YANUZ: Sakat. Ortopedik sorunu olan kimse.

YANVAR: Ocak. *Ör:* Kızlarım gelin oldu, oğullarım gurbete gitti, ben yanvar sönmesin diye ölene kadar burada duracağım.

YANVERMEK: Sözünden dönmek.

YANYANUÇ/YANYANIÇ: Yengeç.

YANZA: Aksi, ters.

YAPALAK: 1- Baykuş. *Ör:* Sadık Baba'dan: Kör gezerdim açmamışam gözümü/Yapalağa yoldururdum bazımı. 2- Sevimli ve küçük.

YAPAZ: Boynuzları arkaya doğru eğik inek, öküz, camış. *Ör:* Öküzler vuruştu, bizimki yapaz olduğu için kaçtı.

YAPCI: Düğme.

YAPI: 1- Petek, bal peteği. 2- Düğün için yapılan baklava, dolma gibi yiyecekler ve bunlar için yapılan hazırlıklar.

YAPIK: 1- Kirli ve pis saç. 2- Kadınların çene altında bağlayıp başlarını örttükleri örtü. 3- Yapılmış, yerine getirilmiş, tamamlanmış, inşa edilmiş. *Ör:* Soğuktan korunmak için bir yapığın içine sığındık.

YAPINCA: Soğuk zamanlarda atın sırtına örtülen örtü.

YAPIŞAK: 1- Yapışkan. 2- Pıtrak gibi dikenleri veya süt gibi salgıları nedeniyle yapışkan otlar. *Ör:* Kırda biraz gezindim, paçalarım yapışak doldu.

YAPUK: Hayvanda olması gerektiği gibi çıkmayan, eğri çıkan boynuz.

YAPUKLU: Saçları bakımsızlık ve kir yüzünden taranamayacak denli karışmış olan.

YAR: 1- Çukur. 2- Mezarın içi.

YARAĞ: Gereç. Nesne.

YARALMAK: Doğmak, meydana gelmek, oluşmak.

YARATMAK: Sevmek, aşık olmak.

YARDAK: Yardımcı.

YARGA: 1- Bölüm, bölük, kısım. 2- Taşkın mevsimlerinde sel sularının yardığı toprak zemin veya yıktığı dere kenarları. 3- Bölünmüş bütünün iki yarısı, her bir bölümü. *Ör:* Bir yarga elmasını yedim. 4- Bir yerden bir yere taşınan veya birine verilen aynı tür eşyanın kısımlara ayrılmış bölümü, her bir partisi.

YARGIN: Omuz. Sırt.

YARIKMAK: Şaşkın, amaçsız ve bilinçsiz biçimde koşmak.

YARILGAN: Çatlak. Toprakta kuraklık yüzünden oluşan çatlak. *Ör:* Derenin suyu kesilince yatağında yarılganlar oluştu.

YARIMCA: Açılnuş hamurun arasına kıyma, peynir, soğan vs. konup katlanarak yapılan bir tür börek.

YARIŞMAK: Koşmak.

YARLI: Yoksul.

YARMA: 1- Büyük taş dibekte dövülerek kepeği çıkarılmış buğday. 2- Toprağın eşilerek ikiye ayrılmış, yarılmış yeri.

YARMAÇA/YARMACA: 1- İriyarı, heybetli kimse. 2- Baltayla yarılmış odun, tomruk parçası. *Ör:* Dedemle ebeme biraz yarmaça edip salonlarına yığdım. 3- Kızılağaç odunu.

YARMAK: Hırsızlık yapmak. Eve, depoya veya işyerine girip hırsızlık yapmak.

YARPAH/YARPA(K)H: Yaprak.

YARPIZ/YARPUZ: Yaban nanesi.

YARSIMAK: 1- İmrenmek. Özenmek. 2- Güzel bulup beğendiği bir şeye kendisi de sahip olmak istemek. 3- Dişiyi veya güzel kızı görünce erkeğin ağzının suyu akması.

YARTI: Çarıklık kalın ve kaliteli deri.

YARTNAK: 1- Ağaç kabuğu. *Ör:* Cevizin yartnağı soyulmuş. 2- Meşe ağacının kabuğu.

YARTMAK: Ağacın veya çiçeğin, uykarıya doğru değil, aşağıya, gövdesine doğru uzayan dal ve filizleri.

YASANLAMAK: Öngörmek, kestirmek. *Ör:* Yağmurun geleceğini yasanlayamadık.

YASGIN: 1- İkna olmuş, boyun eğmiş. 2- Mahcup. Kabahatli.

YASILMAK: İkna olmak, boyun eğmek, ayak diremeyi bırakıp yumuşamak.

YASLAĞAÇ: Üzerinde oklavayla hamur açılan, ekmek veya mantı yapılan dört yönlü tahta ayakları bulunan yuvarlak ve yassı tahta, ekmek tahtası.

YASLAMAK: Dövmek. *Ör:* Hatice halam, kızını odaya sokup bir güzel yasladı.

YASMAN: Tahtadan yapılma, uvarlak ve kapalı su bidonu/kabı.

YASSILMAK: İyiliğini gördüğü kimsenin, kendisine uygun gelmese de bir isteğine karşı gelememek.

YASTIMAN: 1- Kaypak, eğilip bükülen. *Ör:* Müfettiş gelince bizim müdürün ne yastıman biri olduğu da ortaya çıktı. 2- Sürekli fikir/görüş değiştiren.

YAŞAR: İki yaşındaki erkek sığır, genç tosun.

YAŞIK: Süt ve süt ürünleri. Genellikle inek ve koyunları sütten kesilmiş kimseler, süt ve süt ürünlerinden mahrum kaldıklarını ifade etmek için kullanır ve kullanım sırasında 'yavan' sözcüğü önde olacak biçimde birlikte ifade edilir. *Ör:* Yavan yaşık kaldık, çoluk çocuğun ağzından iki damla süt geçmiy.

YAŞILAK: Yeşile çalan, yeşilimsi.

YAŞIN YAŞIN: 1- Sicim gibi gözyaşı dökmek, sürekli dövmek. 2- Gizliden, gizli-gizli.

YAŞMAK: 1- Yazma, bürük gibi başa örtülen şeylerin, başı ve saçları tam kapatacak biçimde, çene altından dolayıp baştan geçirilmesiyle oluşan baş bağlama şekli. *Ör:* Annemle ablam yaşmaklanıp misafirliğe gittiler. 2- Başörtüsü. 3- Ocağın hemen üzerinde toprağın girintili biçime sokulmasıyla yapılan, çıra veya ufak-tefek eşyanın konulduğu raf veya taka.

YAŞMAK ÇALMAK: Baştaki örtünün ağzı kapatacak biçimde örtülmesi.

YAŞMAKLI: Vücudu siyah, başı beyaz koyun.

YATAK: Çoban kulübesi.

YATAKA: Şımarık.

YATAKALIK ETMEK: Şımarmak. Şımarıklık etmek. *Ör:* Evin tek çocuğu diye, ettiği yatakalıklara hiç ses çıkartmıyorlar.

YATI: 1- Davar sürüsünün otlatılıp su içirildikten sonra gündüz dinlendirilip yatırıldığı, genellikle büyük ağaç gölgesi gibi dinlenme alanı. 2- Çobanın sürüyü otlakta geceletmesi. *Ör:* Gece yatıdaki sürüye kurt dalmış, bir koyunu götürmüş.

YATIRMAK: Düzenlemek, yoluna koymak. *Ör:* İşimi biraz yatırayım, ben de düğüne geleceğim.

YATLAMAK: Kandırmak, aldatmak.

YAVANCIMAK: Fazla acıkma nedeniyle midede oluşan rahatsızlık.

YAVAN YAPILDAK/YALIN YAPILDA(K)H: Fakirlik, yokluk içinde olma, giyecek pek bir şey bulamama durumu.

YAVAN YAŞIK: Yokluk içinde olma, yiyip içecek fazla bir şeyin olmaması durumu.

YAVDA: Kir katmanı, pasak. *Ör:* Ceketinin yakası yavdalanmış.

YAVIHLI/YAĞU(K)HLU: Sevgili.

YAVINMAK: Yalvarmak. Ezik ve küçülmüş bir biçimde yalvarmak. *Ör:* Geldi, kapımda iki saat yavındı.

YAVINSIMAK: Canı tatlı yemek istemek; et ve yağlı şeyler yedikten sonra canı tatlı istemek.

YAVKA/YAVUKA/YAVULA: Şifre, parola. Askeri birliklerde parola.

YAVRAK: Sıcakkanlı. Canayakın.

YAVSI: 1- Bir tür kene. Koyun keçi gibi hayvanlara, bazen da insana yapışarak kan emen bir asalak türü. 2- Sinek.

YAVŞAK: Bit yavrusu.

YAVU/YAVI: 1- Saygısız. *Ör:* Ali öğretmene karşı çok yavı davranıyor. 2- Salak, avanak.

YAVUYARKA: İpe sapa gelmez, saçma.

YAVUK: İçi boş.

YAVUKLAMAK: Çöpçatanlık. Kız ve erkek arasında sevgi uyandırmaya, ilişki kurdurmaya uğraşmak. *Ör:* Bizim kızla o kel oğlanı imin yavukladığını biliyorum.

YAVUKLU: Sözlü veya nişanlı kız veya erkek.

YAVUNCU: Yalvaran. Yalvararak bir şey isteyen.

YAVUNCUMAK: Heveslenmek, istek duymak.

YAYAK: Yürüyerek, yaya.

YAYAKÇA: Yaya. Yürüyerek. *Ör:* At gitmez köylere, kaldık yayakça.

YAYGI/YAYGU: 1- İçine un basılan, çadır bezinden dikilen büyük, uzun, geniş çuval. 2- Yere ya da bir şeyin üzerine serilen çul, halı, kilim vb şeyler.

YAYIK YAYMAK: Yayığın içine yoğurdun konularak, tereyağını çıkarana kadar bir ipe asılı veya elde ileri geri çalkalanması.

YAYILMAK: Otlamak. Hayvanın otlaması.

YAYINCI/YAYINICI: Pazarcı. Satmak istediği şeyleri pazarda uygun yere serip yayarak satan kimse. Pazaryeri esnafi. *Ör:* Pazar olur, yayıncılar malını yere yayar.

YAYINDIRMAK: 1- Belalı bir kimseyi veya hayvanı kovalamak, uzaklaştırmak. *Ör:* İkimiz bir olup köpeği yayındırdık. 2- Aynı yere bir daha geri gelmemek üzere uzaklaştırmak, kovalamak. 3- Sürgün etmek, yerinden, yurdundan, yuvasından etmek.

YAYINMAK/YAYNIMAK: 1- Zorlama, tehdit, doğa şartları vs. nedenlerle bulunduğu evi, muhiti, yeri-yurdu bir daha dönmemek üzere terk edip gitmek. *Ör:* Yuvasına insan dadandığını anlayan kartal yaynımış. 2- Eşyasını veya satmak istediği malzemeyi yere yaymak/sermek, serip satışa sunmak. 3- Buğday, erik gibi yiyecekleri, güneşte kuruması için bir serginin üzerinde etrafa yaymak. 4- Genişlemek, yayılmak; bulunduğu yerden daha fazla alana genişlemek. *Ör:* Sırtındaki yara iyice yayınmış.

YAYINTI: 1- Dağınıklık. 2- Etrafa dağılmış, saçılmış eşya, malzeme vb.

YAYKALAMAK: Bulaşığı su ile çalkalamak. *Ör:* Çok titiz biri; kapları iki kere yaykalayıp iki kere de killiyor.

YAYKAMAK: Yıkamak.

YAYKANTI: Sofrada tüketilmeyip artan ve hayvanlara yedirilen yemek artığı.

YAYKIN: Kızılağaç.

YAYLAMAK: 1- Hayvan otlatmak. 2- Bahardan güze kadar hayvanlarıyla birlikte yaylada yaşamak. *Ör:* Btün sürüyü sattık, bu sene yaylamayacağız.

YAYLIM: 1- Hayvan sürüsünün otlağa yayılarak otlaması. 2- Otlak. Hayvanın otladığı yeşillik, ot bulunan alan.

YAYMA: Kıldan dokunmuş büyük çuval, harar.

YAYMACI: Sandıklara doldurduğu malzemeyi at, katır, merkep gibi hayvanların sırtında köy köy gezdirerek satan seyyar satıcı, çerçi.

YAYMAK(H): Hayvan otlatmak.

YAYNICI/YAYINICI: İşportacı. Satmak istediği malını, hulka açık cadde ve sokakta yol kenarına açıp sergileyerek satan kimse.

YAYNIKTIRMAK/YANIKTIRMAK: Kandırmak, uyutmak, aldatmak. *Ör:* Oğlanı yanıktırıp parasını elinden almışlar.

YAZALAMAK: Koşarken düşerek elindekileri saçmak.

YAZGI: Sergi, yere serilen kilim türü şeyler.

YAZIĞI GELMEK: Acımak. Acıyarak üzülmek.

YAZIK: Günah.

YAZIKLI: Acınacak durumdaki, zavallı.

YAZLIK: Bahar ayında ekilmek üzere ayrılmış buğday.

YAZMAK: Yere serip etrafa yayarak genişletmek.

YAZMIŞ: Kader, alınyazısı.

YED: Yanında, beraberinde, yedeğinde, birlikte olma durumu.

YEDDİ: Yedi rakamı.

YEDECEK: Karasabanda, okun alt ucunda bulunan ağaçtan iri çivi.

YEDEK: 1- Kalabalık aileler için veya davetlerde kahve pişirilen bir tür küçük güğüm. 2- Bilezik. *Ör:* Aç geziyorlar ama karısının kolu yedek dolu.

YEDİLİK: Gelin gittikten sonra, kızın bir hafta içinde baba evine yaptığı ve anne-babasının elini öptüğü ziyaret.

YEDİRGİN ETMEK/YEDİRGÜN ETMEK: Huzursuzluk vermek, rahatsız etmek, tedirgin etmek.

YEDİYE GELMEK: Evlenerek evinden giden kızın, düğünden yedi gün sonra kendi ailesini kocasıyla birlikte, bazı hediye ve yiyeceklerle birlikte ziyarete gelmesi. *Ör:* Yediye geldiklerinde bizim damadın beş para etmez biri olduğunu anladık.

YEDMEK: 1- Bir yerinden; elinden veya bağlı olduğu ipinden tutmak. *Ör:* Şu çuvalın ucundan yed. 2- Bir şeyi; bir hayvanı, bir çocuğu beraberinde/yedeğinde alıp götürmek.

YEĞ: 1- *Ör:* Yakasız, yeğsiz bir gömlek. 2- Bereketli, bol.

YEĞDENE/YEDENE: 1- Kerpiç veya taştan yapılan evin birbirine bakan dört duvarından her biri. 2- Kerpiçten örülen duvar.

YEĞİLMEK: 1- Haksızlığa uğramak. Kötülüğe, gadre uğramak. 2- Şımarmak.

YEĞİN: 1- Çabuk, süratli, hızlı hareket eden. 2- Çalışkan. 3- Sık, çok, kalabalık. *Ör:* Yağmur çok yeğin yağıyor. 4- Bol, bereketli. *Ör:* Bu sene ekinler yeğin oldu. 5- İyi, hoş, güzel. 6- Yoğun. 7- Yüksek. 8- Titiz. 9- Becerikli. 10- Zorlu, şiddetli.

YEĞİTTEN/YE(N)ĞİTDEN: Tekrardan, yeniden.

YEĞLİK/YENLİK/YEĞNİK/YEĞNİ/YEYNİK/YEYLİK: 1- Ağır olmayan, hafif. 2-Yavaş olmayan, hızlı. *Ör:* Bizim avrat ayağına yeğliktir, yolda ardından yetişemezsin. 3- Gayriciddi, ciddiyetsiz, hafif, olgunluk kazanmamış kimse.

YEĞNİ: 1- Hafif, ağırlığı az olan. 2- Öteki benzerinden daha hafif olan.

YEĞNİMEK/YEĞNİLMEK: 1- Hafiflemek. 2- Ferahlamak. Rahatlamak. *Ör:* İyi haberi duyunca yüreğim yeğnidi. 3- Uygun olmayan hareketler yapmak.

YEĞNİŞEK: 1- Ağır olmayan, hafifçe. 2- Ciddiyetsiz. Hareketleri olgun ve ağır başlı olmadığını ortaya koyan kimse.

YEĞŞEK: Ağır olmayan, hafif.

YEKDEN: 1- İlk başta, başlangıçta, girişte. 2- Birden bire.

YEKE: 1- Büyük, iri. 2- Yaşça büyük.

YEKEN: Para. *Ör:* Ben bu cekete bir avuç yeken döktüm.

YEKİNDİRMEK: Kaldırmak.

YEKİNMEK: 1- Kalkmak. 2- Kalkmaya çalışmak, kalkmak için ileriye doğru hamle yapmak.

YEKTEN: 1- İlk önce, en baştan. 2- Ansızın, birdenbire.

YEKTİ: Yetim, kimsesiz. *Ör:* Çocuk yaşında yekti kaldı.

YEL: 1- Romatizma. *Ör:* Bacaklarıma yel ağrısı girdi. 2- Ağrı, sızı. 3- Osuruk, bağırsak gazı. 4- Hafif esen rüzgar.

YEL/YAL: Mola. Dinlenme. Tatil. İstirahat.

YELALDI: Bir işi yaparken aceleci davranmak veya işinde aceleci davranan kimse.

YELDİRİK: Çok hızlı yürüyen, rüzgar gibi hızlı giden kimse.

YELDİRME: 1- Acele etme. 2- Hızlı hareket etme. 3- Oyunda hızlanma, oyunu hızlandırma. 4- Kare biçimli, yaklaşık 1.5 metre uzunluğunda kenarları bulunan, bayanların sokağa çıkarken tüm elbiselerinin üzerine başlarını da kapatacak şekilde attıkları dokuma örtü. *Bkz.* ÇAR.

YELDİRMEK: 1-Acele etmek, telaşlı ve hızlı gitmek *Ör:* Yeldirerek gidiyordu. 2- Sürekli koşuşturmaca, yoğun ve tempolu çalışma içinde olmak.

YELEĞEN: Tarlanın veya evin rüzgara açık, esintinin fazla olduğu yönü. *Ör:* Kışın bu odada oturmayalım, bu taraf yeleğen.

YELEK: Yaprak.

YELEKÇE: Hırka.

YELEME: 1- Hafif rüzgarda bile uçun/sürüklenip gidecek kadar eğreti duran veya hafif olan şey/nesne. 2- Herkesin arkasından giden, herkese kanan, biraz safça kimse. *Ör:* Sıdıka'nın gelini yeleme biri; başına bir iş gelmese bari.

YELEMEK: Ağacın uç dallarını budama işlemi.

YELEPMEK: Dalgalanmak. Rüzgarın vurmasıyla dalgalanmak.

YELETMEK: Tatil yapmak. Dinlenmek.

YELEYELE: Telaşlı telalı ve çabuk çabuk.

YELEZ: Biraz esintili, serin/soğukça hava.

YELGİN/YELKİN: Çabuk, hızlı, süratli.

YELİKMEK: 1- Aşırı şımarmak. 2- Gereksiz yere koşuşturmak, çabalamak. 3- Acele etmek, koşarcasına ve telaşla hareket etmek.

YELİMEK: Tüyün/kılın makasla bir sıra halinde kesilmesi.

YELİNCEK: 1- Ciddiyetsiz, hafif. 2- Şımarık.

YELLEÇ: Vantilatör. *Ör:* Yeleç bozuldu, sıcaktan boğulacak gibi oluyoruz.

YELLEHÇİ: Yağcı.

YELLEME: Kadınların giydiği uzun ve bol etekli bir elbise.

YELLEMEK: Kötü ve olumsuz bir şeyi yapması için dolduruşa getirmek, tahrik etmek, gaza getirmek.

YELLENMEK: 1- Koşarcasına acele ve hızlı yürümek: *Ör:* Hatice yellene yellene tarlaya gediydi, ne oldu acep?. 2- Gaz çıkarmak. 3- Birine sevdalanmak, sevmek. *Ör:* Oğlum, gettin düşmanımın gızına yellendin.

YELLİ/YELLİN: Hızlı, çabuk.

YELLİK: Rüzgar alan harman ya da harmanda sapın savrulması için rüzgar alan uygun köşe.

YELLİ YELEMESİ: Rüzgarlı zamanlarda, rüzgarı dindirmek için yapılan eğlenceli bir yemek geleneği. Rüzgarın bağ-bahçe, ekin, ev ve hayvanlara zarar vermesini önlmek ve onu sona erdirmek için, köydeki evlerden yağ ve un toplanır, toplanan malzemeden çörek yapılır. Çörekler oradakilere dağıtılıp hep birlikte yenir, orada olmayanlara da gönderilir.

YELMEK: 1- Hızlı hareket etmek, acele etmek. *Ör:* Haberi alınca yeldim geldim. 2- Gayret etmek, çaba sarfetmek, başarmak veya işi bitirmek için didinmek, uğraşmak.

YELPEME: 1- Astım, bronşit gibi nefesi daraltan, tıkayan hastalıklar. 2- Nefes darlığı.

YELPEMELİ: Nefes darlığı, bronşit rahatsızlığı bulunan kimse. *Ör:* İki senedir yelpemeli.

YELPİK/YELPÜK: 1- Romatizma, ağrı, sızı. 2- Rüzgara kapılmış, rüzgarda uçan veya rüzgarda uçup bir yere düşmüş olan. *Ör:* Güz geldi, ortalığı yelpik yapraklar kapladı.

YELPİMEK/YELPÜMEK: 1- Rüzgarın/yelin esmeye başlaması. 2- Bir işe veya bir ortama çok hızlı, telaşlı girmek/başlamak.

YELPİRİ: Dalgalanan, uçuşan.

YELPİRMEK: 1- Rüzgarın/yelin esmeye başlaması. 2- Bir işe veya bir ortama çok hızlı, telaşlı girmek/başlamak.

YELYEPELEK: Alelacele, aceleyle. *Ör:* Okula yetişmek için yelyepelek arabaya bindim.

YEMENİ: Yazlık hafif ayakkabı.

YEMEŞME/YİMEŞME: Piknik. Kır eğlencesi.

YEMİŞ: Büyükbaş hayvanın sırtında oluşan kurtçuk.

YEMLEÇ: Ahırda hayvanın yem yediği bölme.

YEN: Süt hayvanı memesi.

YENCE: Hafif.

YENCECİK: Ciddiyetsiz davranan.

YENCİK/YENCÜK: Yassı, yassılaştırılmış. Ezilmiş.

YENCİMEK/YENÇİMEK: Ezmek.

YENDİRMEK: 1- Tenezzül etmek, lütfetmek. 2- Zarar vermek.

YENDİRMEMEK: 1- Tenezzül etmemek. *Ör:* Yanından geçtim, bakmaya bile yendirmedim. 2- Zararı dokunmamak.

YENE: Evet, he.

YENEKLİ: Yemesi hoş olan yiyecek.

YENGEL/YİNGEL: Kolay hazmedilen yiyecek. *Ör:* Ameliyattan sonra yengel bişeyler yemeye başladı.

YENGİ: 1- Yeni. 2- Galibiyet.

YENGLİ: Hafif, ağırlığı az olan, ağır olmayan.

YEN(Ğ)LİCEK/YENLİCEK/YELİNCEK/YENCEK: 1- Ağır olmayan, hafif. 2- Hafifmeşrep, zirzop, uçarı, zıpır, ciddiyetsiz. 2- Cahil, lafını bilmeyen. *Ör:* Kaale almayın onu, biraz yenlicektir.

YENİCE: Teke. Keçinin erkeği.

YENİŞMEK: 1- Güreşmek. 2- Yarışmak. *Ör:* Çocuklar papur yola çıkıp yenişti.

YENLİK/YEĞLİK/YEĞ(N)LİK: 1- Hafif. 2- Az. 3- Laubali, hafifmeşrep kişilik. *Ör:* Bu kızdan bize gelin olmaz, çok ye(ğ)nlik biri. 2-Bu yük çok yeğnlik, rahatça taşıyabilirim.

YENNEMEK/YENLEMEK: Hamile hayvanın doğuma yakın zamanı. *Ör:* Sarı inek yenlemiş; yarın onu yaymaya götürme.

YEPİNDİ: Koyun sütüyle yoğurdun karıştırılıp kaynatılmasıyla elde edilen yiyecek.

YEPİNTİ: Yeni yavrulamış inek, koyun veya keçinin koyu kıvamdaki sütünden alınıp ateşin isine/dumanına tutulmuş yiyecek/içecek/bulamaç.

YEPİZYENGİ: Yepyeni.

YERÇEK: Yemek seçen. Her yemeği yemeyen. *Ör:* Yerçek insanı hiç sevmem.

YERÇEMEK: Yemek seçmek. Yemeği beğenmemek.

YER DAMI: Tek katlı ev, kulübe.

YERDEN YIĞMA: Küt, kısa boylu, bodur.

YERDEŞ: Hemşehri.

YERE: 1- Ağaçları birbirine tutturmak/bağlamak için gövdesinde delik açılan ağaç. 2- '-dığı halde, -masına rağmen'. Dile getirilen bir eylemin, gerçekte zıddının oluştuğunu ifade etmek için, o eylem sözcüğünün sonuna getirilen durum sözcüğü. *Ör:* Yapmadığım yere, fırçayı ben yedim... Arkasından konuştuğu yere, hiçbir şey dememiş gibi yüzüne gülüyor.

YEREV//YEREVİ/YİREV: Müstakil, tek katlı ev/bina.

YERGİN: Çok iştahlı olan. Yeme isteği çok olan.

YERİK: 1- Yemek. 2- Aşeren hamile kadın. 3- Aşermek.

YERİKLİ: Hamile. Gebe kadın. *Ör:* Hatice altı aylık yerikli.

YERİK YERİMEK: Aşermek. Hamilenin aşermesi.

YERİNMEK: 1- Kendi kendini kötülemek, kendine kızmak, kendini aşağı görmek. *Ör:* Okumadığı için hep yerinir durur. 2- Pişmanlıkla dövünmek. 3- İstemek, başkasının sahip olduğu bir şeyi elde etmeyi istemek, ona heveslenmek. Gıpta etmek.

YERİŞMEK: 1- Yürürken öndeki birine yetişmek. *Ör:* Gidin siz, ben sonra yerişirim size. 2- Ağacın veya çocuğun büyüyüp serpilmesi ve aynı ortamda bulunduğu diğer benzerlerine yetişmesi. 3- Elini uzatıp tutmak veya uzanıp tutacak mesafeye elini uzatmak.

YERKÖPEĞİ/YİRKÖPEĞİ: Kokarca.

YERLİ: Yerinde duran, sabit.

YERSEMEK: 1- Memleketini, vatanını özlemek. 2- Ölümü istemek.

YERŞARI: Yerküre, yeryüzü.

YES: Sahip. *Ör:* Atasözü: Bostan göğ iken yesi mert olur.

YESLEMEK: Vermek.

YEŞDİRMEK: Koşturmak.

YEŞİK: İçine çeşitli ev gereçleri/malzemesi konulan ahşaptan yapılma bir tür koli.

YEŞME: Yaylada, evlerin yakınında bulunan, koyunların sağıldığı, kuzuların emzirildiği, sürünün geceyi geçirdiği yer.

YETESİYE: 1- Hızlı yürümek. *Ör:* Okula çok geç kadınız, yetesiye gedin ki yetişesiniz. 2- Yeterli derece, yeteri kadar.

YETİK: Büyümüş, olgunlaşmış, yetişmiş. *Ör:* Hasan artık yetik oldu.

YETİRMEK: 1- Temin etmeye, bir ihtiyacı karşılamaya uğraşmak. 2- Bir şeyi vaktinde yerine getirmek.

YETİZ: Tamam, kafi. Tamamlanmış.

YETMEK: 1- Birbirinin dengi olmak. 2- Büyümek, yetişmek. 3- Ulaşmak, varmak.

YETMETİ: Küçük minder. *Ör:* Çocukluğumda bir yetmetim vardı.

YETTİYEĞSEK: Sorumluluk duygusu olmayan, sorumsuz.

YEYGİ/YEVGİ/YEYGÜ: 1- Yiyecek. *Bkz.* YEYİNTİ. *Bkz.* YİYGÜ. 2- Hayvan yiyeceği.

YEYİNTİ/YİYİNTİ: 1- Yiyecek. *Bkz.* YİYGÜ. *Bkz.* YEYGİ. 2- Rüşvet. *Ör:* Kırk yıllık muhtarlığında tek kuruş yeyinti geçmedi kursağından.

YIĞAR: Ölçü, sınır. *Ör:* Bu hödük adamın ağzının yığarı yok; karı-kızın yanında bile bel altı laflar etmekten utanmıyor.

YIĞIN: Derilmiş ekinin 15 desteden oluşan kümesi.

YIĞINÇ: Isırgan otu.

YIĞMAK: İsteği geri çevirmek, vermemek, isteği reddetmek.

YIĞNAK: 1- Toplantı. 2- Toplanmış meclis.

YIKILGAN: 1- Heyelan alanı. Heyelan olmuş veya olması muhtemel bölge.

YIKIŞ/YI(K)HIŞ: Güreş.

YIKIŞÇI/YI(K)HIŞÇI: Güreşçi.

YIKIŞMAK/YI(K)HIŞMA(K)H: Güreşmek.

YIKKIN/YIGGIN: Hasta, sıhhatsiz, dermansız.

YILANKIRAN: Nekes, çok cimri.

YILCARMAK: Yaralanmak.

YILÇARMAK: 1- Yaranın azması. 2- Şımarmak. 3- Olmayacak veya beklenmeyen şeye cüret etmek. 4- Karşı gelmek, direnmek.

YILÇI: Yaramaz, ele avuca sığmaz, baş edilmez.

YILDIRAK: Kaygan.

YILDIRDAMAK: Parlamak, parıl-parıl parlamak.

YILDIRMAK: Düğünde öteki oyuncudan/oyunculardan daha iyi ve güzel oynayarak ötekini/ötekileri pes ettirmek, bıktırmak.

YILGIN: 1- Bir tür söğüt. 2- Fundalık, ağaçlık. *Ör:* Yılgından kuru dal toplayıp kışlık yakacağı hazırladık.

YILIK: 1- Şaşı, gözleri şaşı olan. *Ör:* Zamanında doktora götürmezsek bu çocuk yılık kalacak. 2- Geveze, çok konuşan. Konuşkan. 3- Eğri, eğilmiş, çarpık. 4- Gözü korkmuş. 5- Bıkmış, usanmış, yılmış. 6- Ilık su. Kaynarken içine soğuk su katılıp ılıtılmış su.

YILINTI: Korkulan, ürkülen, kaçılan şey.

YILITMAK: Aralamak, az açmak.

YILGI: Usanç. Bıkkınlık.

YILKI/YILHI/YIL(K)HI: 1- Sürü. 2- Yabanda dolaşan at sürüsü. 3- Kocadığı, huysuz olduğu veya başka bir nedenle işe yaramadığı için başıboş bırakılmış at veya eşek. *Ör:* Yazıda bir yılkı bulup eve getirmiş. 4- Yılışık.

YILLIKÇI: Çoban, köy bekçisi gibi yıllık ücret üzerinden anlaşılıp tutulan kimse.

YILMANAK: Yeşil buğday başağına benzeyen, çim yaprağını andıran yaprakları bulunan bir ot türü.

YILMANCIK: 1- Cesur, gözünü budaktan sakınmaz. *Ör:* Pazar yerinde babama üç kişi saldırmış, yılmancık bir delikanlı kurtarmış. 2- Düz, pürüzsüz, düzgün.

YILMIK: Taneleri düşerek, rüzgarda uçarak, kopartılarak veya böcekler/kuşlar tarafından yenilerek tanesiz kalmış tahıl sapı. *Ör:* Ekin tarlada kalınca yarısı yılmık olmuş.

YILTAR: Buzağının boynuna takılan tasma/boyunluk.

YIMKAL/YIMGAL: Kalem.

YINGIRLAMAK: Yuvarlamak.

YIPILDAMAK: Belli aralıklarla sağa-sola sallanmak. *Ör:* Kavaklar bugün yıpıldayıp durdu.

YIPRAK: 1- Becerikli. 2- Parçalanmış, zedelenmiş, yıpranmış.

YIRA(K)H: Uzak, ırak.

YIRIK/YIRI(K)H: 1- Çok kötü koku. *Ör:* Patates sıcaktan çok kötü yırımış. 2- Yırtılmış, yarılmış. Yırtık.

YIRILMAK: Bir şeyi yapmak veya anlatmaya çabalamak sonucunda bitap düşmek.

YIRIMAK: Çok kötü kokmak.

YIRLAK/IRLAK: Şarkı söyleyen.

YIRLANMAK/YIRLAMAK: Türkü/şarkı söylemek.

YIRMAK: 1- Ortadan ikiye bölmek, yırtmak. *Ör:* Pantolonum çalıya takılıp yırıldı. 2- Bir konuda ısrarını/isteğini sürdürüp karşıdakini bunaltmak, tedirgin etmek.

YIRTLAÇ: Haşarı kız çocuğu. Kız çocuklarına yönelik hakaret ve azarlama anlamında da kullanılır.

YIRTLAK: 1- Kötü, bed bir sesle konuşan veya bağıran, adeta boğazı yırtılmış gibi ses çıkartan. *Ör:* Yırtlak sesiyle bir de türkü söylemeye kalkışmasın mı. 2- Haşarı, şımarık, dikbaşlı.

YIRTLAŞIK: Çok yaramaz, söz dinlemeyen, haşarı/şımarık çocuk.

YİĞ: Çentik. Bıçakla açılan çentik/kertik. *Ör:* Merdiven yapmak için iki ağaca belli aralıkla yiğ açtım.

YİĞE: Eye. Ağzı körelen bıçak gibi kesici aletleri sürterek keskinleştirmede kullanılan pürtüklü demir alet.

YİĞİN: Sık.

YİĞİN/YIĞIN: En iyisi, benzerlerinin en kalitelisi.

YİĞİRMİ/İĞİRMİ: Yirmi.

YİĞLİK: Ağır olmayan, ağırlığı az, hafif.

YİLÇER/YELÇER: 1- Yemek seçen. 2- İştahsız.

YİLİK: Eğrilmiş, çarpık, yamuk. *Ör:* Evin arka duvarı biraz yilik.

YİLLİ: Süratli yürüyen.

YİN(Ğ)İR YİN(Ğ)İR: Çok pis ve ağır kokma durumu. Genellikle yineleme şeklinde iki kez tekrarlanarak kullanılır. *Ör:* Senin kocanın ağzı yin(ğ)ir yin(ğ)ir kokuyu. Hiç mi ağzına fırça vurmadı?

YİNLİ: Uçarı, hareketli, ele avuca sığmayan. *Ör:* Okula başlayınca yinli biri oldu.

YİPELEMEK: Zorla yürümek, ıkına sıkına zor yürümek.

YİREK: Ciddiyetsiz, hafif, uçarı.

YİRİK: Kesik. Yırtık.

YİRİKLİ: Aşeren gebe kadın. İştahı açılmış gebe kadın.

YİRİLDEMEK: Çok kötü ve pis kokmak. *Ör:* Hatice ninenin evi yirildemeye başladı; toplanıp bir gün temizleyelim.

YİRKELEŞMEK: Biri hakkında art niyetli ve onun kötülüğü için çalışmak.

YİRMEK: Birazcık kesmek, bıçakla az kesik açmak veya yırtmak.

YİRTLEŞİK: Soğuk veya gözündeki sorun nedeniyle gözlerinden sürekli yaş akan. *Ör:* Tanıdım tanıyalı yirtleşiktir.

YİTİ: 1- Sert, acı. 2- Ekşi. 3- Kayıp.

YİTMEK: 1-Kaybolmak. 2-İtmek, ittirmek.

YİYGÜ: Yiyecek. Yenecek şeyler. *Bkz.* YEYGİ. *Bkz.* YEYİNTİ.

YİYİNTİ/YİNTİ: Hayvan için toplanmış ot.

YİYKİNTİ/YUYKUNTU: Yiyecek artıklarının, hayvanlara yedirilmek üzere bir kapta biriktirilmesi veya bu şekilde biriktirilmiş yiyecekler.

YOBAZ: 1- Uzak ve soğuk duran kimse. *Ör:* Bizim damat çok yobaz; bize ne zaman ısınıp konuşacak? 2- Görgü bilmeyen, kaba kimse.

YOĞ: 1- Yas. 2- Cenaze. 3- Cenazede 'Yoğ! Yoğ!' biçiminde bağırarak söylenen yas ve üzüntü sözcüğü. Bu durum ve sözcük daha ziyade, eski Şaman geleneklerini diri tutan bazı Alevi köylerinde görülür.

YOĞLAK: Yuvarlak.

YOĞLAMAK: Yuvarlamak.

YOĞRUM/YOĞURUM/YUĞRUM: 1- Ekmek, mantı, gözleme vb. hamurdan yapılan yiyecekleri yapmak için gerekli olan miktardaki un, bir yoğrumluk un. *Ör:* Bir yoğrum unumuz kaldı; yarın değirmene biraz buğday götür. 2- Hamur yoğurma eylemi.

YOĞSUL/YOGSUL: Yosun.

YOĞŞA: Çeşitli bitkilerin ve bazı toprak çeşitlerinin karıştırılmasıyla yapılan bir doğal boya. *Ör:* Koca sürüyü bu kadarcık yoğşayla enleyemeyiz(işaretleyemeyiz).

YOĞŞUMAK: 1- Bıkmak, usanmak. 2- Hırçınlığını, aksiliğini terk edip uysallaşmaya, uyumlu hale gelmeye başlamak. *Bkz.* YOĞUŞMAK.

YOĞUMSUZ: Ters gelen, uğursuz.

YOĞUN: 1- Kalın, ince olmayan. 2- Şişman.

YOĞUNDU: "Hayır öyle değildi, bildiğin gibi değil" anlamında bir sözcük.

YOĞUN İĞNE/YOVAN İĞNE/YOĞAN İĞNE: Yorgan köpümeye yarayan büyük, kalın iğne, gıyık(h)ın küçüğü, çuvaldız.

YOĞUŞMAK: Hırçınlığını, aksiliğini terk edip uysallaşmaya, uyumlu hale gelmeye başlamak. *Bkz.* YOĞŞUMAK.

YOĞUZ: 1- Kıraç ve verimsiz arazi. *Ör:* Ahmak adam, gidip yoza buğday ekmiş. 2- Kısır evcil hayvan. *Ör:* Yozu besleme; ya kes ya da sat. 3- Süt emen yavrusu olduğu için gebe kalmamış, sonraki sene de döl tutmamış inek, keçi veya koyun. 4- Görgüsüz, saygısız kimse. 5- İnsan içine çıkmayan, asosyal. *Ör:* Eskiden iyiydi, yaşlandıkça yozlaştı. 6- Soğuk davranan, uzak duran. 7- Yavrulamadığı için kasaplığa ayrılan

koyunların ve yine kesilmek üzere beslenen koçların yer aldığı, daha itinayla beslenen sürü. 8- Çalışmayan, verimsiz insan. *Ör:* Bu yoz oğlanın evini ayır da sırtından at gitsin.

YOHU/YO(K)HU: Bir yiyecek veya içeceğin boşaltılmasıyla kapta ondan geriye kalan artık veya bulaşığı veya kokulu kalıntısı.

YOKA/YO(K)HA: 1- Düğünden 1 hafta kadar önce düğüne davet için gönderilen, üzerine pekmez sürülerek tatlandırılmış ekmek. Yapımı ve dağıtımı için yapılan tören de aynı isimle anılır. 2- Derin olmayan, sığ.

YOKLAMAK: Ziyaret etmek.

YOKLANTI/YOKLAYINTI: Ziyarete gidilen yere/kimseye götürülen hediye.

YOKUMSAMAK: Birini veya bir şeyi yok farzetmek, yok saymak.

YOL: 1- Kez, kere, defa. *Ör:* Teklifini bu yol gabil ettim. 2- Kız evi tarafından dağıtılan düğün davetiyesi/hediyesi. 3- Güreş müsabakalarında ortaya konulan ödül. *Ör:* Karakucağa gidip biz de yolumuzu bulalım.

YOLAÇA: Nişan veya düğünden önce damat evinin gelin evine hediyelerle gitmesi, düğünün veya nişanın tarihinin belirlenip 'yolun açılması'.

YOLA(K)H/YOLAK: 1- Yanyol, tali yol. 2- Evden çıkan yolu ana yola bağlayan patika. 3- Yüzeyde açılan küçük gedik. *Ör:* Tarlanın üst yanında yolak açtık. 4- Hayvana yedirilmek üzere toplanan çeşitli otlar veya hayvan yemi olarak kullanılan, tahıl ekili tarladan ya da sebze ekili bostandaki fidelerin dibinden toplanan ot.

YOLAMAK: Keçi yolu, patika. *Ör:* Yolamaktan yürürsen daha çabuk varırsın.

YOLAPA: Artık yün, yün kalıntısı.

YOLCULAMAK: Uğurlamak, yola göndermek.

YOLETMEK: Uğurlamak, misafiri evin dış kapısına kadar geçirmek.

YOLLUK: Gelinin alınıp yola çıkarılmasından önce, gelinin yakınlarına ve arkadaşlarına verilen bir tür bahşiş. *Ör:* Ne kadar yüzsüz insanlarmış, yolluğu almadan gelini vermediler.

YOLPAK: Bebek beleği/kundağı.

YOLUK: Kumarda kaybetmiş, ütülmüş kimse. *Ör:* Maaşını aldığı günün ertesinde mutlaka bil ki yoluktur.

YOLUNMAK: Çok pişman olmak.

YOLUŞMAK: 1- Güreşmek. 2- Elle tutup birbirini çekiştirmek.

YONA/YÖNE: Uyumsuz. Huysuz.

YONAT: Doğru, uygun. Zıt ve ters olmayan. *Ör:* Yonatına gelince hoşsohbet biridir aslında.

YONGA: Keser, balta veya bıçakla ağacın/odunun kesilmesi, yontulması sırasında kesikten çıkan, çevreye sıçrayan odun kesiği/parçası.

YOR: Fikir yürütme, tahlil, tahmin, yorum.

YORAK/YORAH/YORA(K)H: 1- Meşin. Meşin parçası. 2- Ayakkabı yaması. 3- İki dudağın kenarlardan birleştiği yer.

YORDAM: 1- Kılık-kıyafet. 2- Gidişat, yol. 3- İlke, kural/kaide.

YORGA: 1- Uyumlu, uygun, kafa dengi. *Ör:* Ali ile Mehmet tam yorga oldular, hiç ayrılmıyorlar. 2- Atın eşkin düzeninden daha hızlı gitmesi veya rahvan gitmesi.

YORMAK: Yorumlamak, anlamlandırmak, fikir yürütmek, tefsir etmek.

YORNUK: Dinlenmek.

YORTU: 1- Somurtkanlık, surat asıklığı. 2- Darılmışlık.

YORTUŞMAK: 1- Yarışmak, rekabet etmek. 2- Koşuşturmak.

YOSMA: Alımlı, güzel, endamlı, boyu posu yerinde.

YOSMAK: 1- Onun yerine koymak, onun gibi olduğunu varsaymak. *Ör:* Elif'i Zeynep'e yosma; bu kız Zeynep gibi şaka kaldırmaz, sözlerine dikkat et. 2- Birini yüzlek benzetmek. 3- Düzenlemek, düzeltmek.

YOŞ: Akşam. Akşam karanlığının çöktüğü zaman.

YOŞUK: 1- Eskimeye yüz tutmuş. Yeni olmayan. 2- Eski, yıpranmış.

YOŞUMAK: 1- Yıpranmak, yorulmak. 2- Eskimek, harap olmak. 3- Giysinin renginin kaçarak eskimesi, pörsümesi. 4- Sağlığına yeniden kavuşmak, iyileşmek.

YOYLU: Yabancı, el.

YOYMAK: 1- Gereksiz harcamak, israf etmek. 2- Kandırıp bırakmak, ekmek. 3- Özelliğini kaybetmek.

YOZ/YOĞUZ: 1- Kıraç ve verimsiz arazi. *Ör:* Ahmak adam, gidip yoza buğday ekmiş. 2- Kısır evcil hayvan. *Ör:* Yozu besleme; ya kes ya da sat. 3- Süt emen yavrusu olduğu için gebe kalmamış, sonraki sene de döl tutmamış inek, keçi veya koyun. 4- Görgüsüz, saygısız kimse. 5- İnsan içine çıkmayan, asosyal. *Ör:* Eskiden iyiydi, yaşlandıkça yozlaştı. 6- Soğuk davranan, uzak duran. 7- Yavrulamadığı için kasaplığa ayrılan koyunların ve yine kesilmek üzere beslenen koçların yer aldığı, daha itinayla beslenen sürü. 8- Çalışmayan, verimsiz insan. *Ör:* Bu yoz oğlanın evini ayır da sırtından at gitsin.

YOZKATIMI: Koçların kısır koyunların bulunduğu sürüye, döllemenin gerçekleşmesi amacıyla katılması.

YOZLAK: Kuzulayıcı, doğumu yakın koyun. *Ör:* Salak çoban, yozlakları akşama kadar yürütmüş.

YOZLUK: Doğum yapmayan, kasaplık keçi.

YOZMAK: Hayvanın başka kandan hayvanla çiftleşmesi, meyve ağacının da aşısının bozulması veya başka türlerin kökleriyle birleşip büyümesiyle saflığının, aşısının bozulması, melezleşmesi.

YOZUKMAK: Birinden veya bir işten soğumak, uzaklaşmak.

YÖGEN: Yular, dizgin.

YÖĞRÜK/YÜĞRÜK: Yola iyi giden, hızlı ve çabuk yürüyen. *Ör:* Ali'nin yeni aldığı eşek çok yöğrük.

YÖĞÜMSÜZ: Uğursuz.

YÖĞÜRMEK: Çok büyük çaba ve gayret sarfetmek. *Ör:* Bağları, bahçeleri asarmak için çok yöğürdü.

YÖLEK/YOLAK/YOLA(K)H: Sadece insanın yürümesine uygun dar ve ince yol.

YÖM: Uğur.

YÖMLÜ: Uğurlu. *Ör:* Yeni yaptığımız evimiz bize çok yömlü geldi.

YÖMSÜZ: Uğursuz.

YÖNEĞRİ/YÖNÜEĞRİ/YÖNEERİ: 1- Aksi, ters, huysuz. *Ör:* O yöneğriyle uğraşma, bir laf eder kaldıramazsın. 2- Sakar.

YÖNET: Uygun.

YÖNETLEMEK: Eğri olan bir şeyi düzeltmek veya yanlışı düzeltmek, yoluna koymak.

YÖRE: Değirmen taşının çevresinde biriken un artığı. *Ör:* Ortalık yöreden bembeyaz kesilmiş.

YÖREK: Bebeğin beşikten düşmemesi için kullanılan beşik bezi.

YÖRELEMEK: Karnı çok aç kimsenin öğünsüz yiyecek bir şeyler atıştırıp açlığını bastırması.

YÖREME: 1- Yamaç, bayır. 2- Değirmenin çeşitli köşelerinde, taş çevresinde vs. biriken un artığı.

YÖREP: 1- Meyilli yamaç. Yokuş. 2- Eğimli, ekilebilen tarla veya arazi.

YÖRÜDÜM/YÜRÜDÜM: Bir yaşını doldurmuş erkek oğlak. *Ör:* Dayım yirmi sene sonra bize gelince babam onun şerefine bir yörüdüm kesti.

YÖRÜGEN: Kaliteli, üstün at. Çevik ve sarsmadan koşan at.

YÖSÜMEK/YÖĞSÜMEK: Oldukça yorulmak, yorgunluktan çalışamaz duruma düşmek.

YÖŞ: 1- Loş ve ışıksız ortam. 2- Alacakaranlık, günün alacakaranlık vakti. *Ör:* Ortalık yöşüdü, eve geç kaldık.

YU: Yıka. *Ör:* Öyle gaddar ki, karısına ayağını yuduruyu.

YUBBA: Küçük yığın/yığıntı.

YUDANMAK: Usanmak, bıkmak. *Ör:* Yudandım bu köyden; artık şehere göçeceem.

YUĞLAMAK: Devirmek.

YUĞMAK/YUMAK: Yıkamak. *Ör:* Kanı kan ile yumazlar, kanı su ile yurlar.

YUK(H)A/YUHA: İnce. Zar gibi ince olan, kalın olmayan. Yörede bu sözcükle kurulmuş bir atasözü: Emanetin bağrı yuk(h)a olur.

YULAK: 1- Kandil, çıra. *Ör:* Yulağın isi tavanı simsiyah yaptı. 2- Hayvanın boğazına geçirilen ip. 3- Toprak damlı evin üstündeki toprağın su geçirmemesini sağlamak için damın üzerinde yuvarlayarak kullanılan ağır silindirik taş. Loğ.

YULAMAK: 1- Ayakla veya tahta gibi bir gereçle vurarak bastırıp sıkılaştırmak, sertleştirmek. 2- Toprak damlı evin damını ayakla çiğneyerek sıkılaştırıp sertleştirmek.

YULGAMAK: İğneyle eğreti ve basit biçimde dikmek.

YULTURUM: Yıldırım.

YUMAK: 1- Yıkamak. 2- Sarılıp yuvarlak hale getirilmiş ip topu.

YUMRU: Yuvarlak.

YUMULAMAK: Kapatmak. *Ör:* O kadar yorgundu ki, yemek yerken gözleri yumulanıyordu.

YUMULMAK: 1- Körebe oyununda ebe çocuğun gözlerini kapatıp arkasını dönmesi. *Ör:* Okan ağaca yumulur yumulmaz tüm çocuklar etrafa koşarak dağıldı. 2- Suya dalıp suyun dibine çökmek, tüm vücudunu suyun içine sokup orada çömelmek. 3- Umutsuz biçimde yola koyulmak.

YUMURTA BÖRTTÜRMESİ: Yumurta haşlaması.

YUMUŞ: 1- Iş, görev. 2- Emir, talimat, buyruk

YUMUŞ BUYURMAK. Emir vermek, bir işi yapmasını, bir şeyi getirmesini istemek. . *Ör:* Ne biçim evlat bu; bir yumuş buyursam yüzü asılıyor.

YUMUŞÇU: Bir işin yapılması isteyen ve yaptıran.

YUMUŞLUK: Kendisinden istenen işi/görevi hiç itiraz etmeden yerine getiren. *Ör:* Ali'nin kızı çok yumuşluk. 2- Çuval. Küçük çuval.

YUMUŞMAK: 1- Saldırmak. 2- Toplanmak. *Ör:* Köyün yaşlıları Kadir Gecesi'nde Veli emminin evinde yumuştu.

YUNA(K)H/YUNLUK/YUNNUK/YUNAK/YUNNAKYUNAKLIK: 1- Yıkanılan yer, banyo, hamam. 2- Buğday, çamaşır veya yün yıkanan dere kenarında veya evin önünde ya da köyün ortasındaki, su bulunan yıkama yeri. 3- Koyunları yıkamak için dere ve çaylarda oluşturulan gölet veya akarsuyun göletleşmiş uygun yeri. *Ör:* Koyunlar yunağa alışınca kendi kendine girmeye başladı.

YUNGU: Toprak damın üzerine örten toprağı sıkıştırmak için yuvarlayarak kullanılan silindirik ve yuvarlak ağır taş.

YUN(G)URMAK: Yoğurmak, karıştırmak. *Ör:* Biraz hamur yu(n)ğurdum, ekmek yapacaam.

YUNMADIK: 1- Uğursuz kimse. 2- Yıkanmamış. Kirli.

YUNMAK: 1- Çamaşırlık. Çamaır yıkanan yer. 2- Yıkanmak. *Ör:* Emmim ölünce cenazesi kapı önünde yundu.

YUNTU: 1- Soğuk. 2- Bulanık.

YUPARLAK: Toprak damlı evin üstündeki toprağın sıkıştırılması için damın üstünde yuvarlayarak kullanılan, ağır ve silindirik taş.

YURDULAMAK: İpliği iğnenin deliğinden geçirmek.

YUTMUK: 1- Güzel. 2- Yutak, gırtlak. *Ör:* Yemek yutmuğumda düğümlendi.

YUTUZMAK: Yenilmek, ütülmek.

YUVAK: Toprak damlı evlerin üstünün toprağını sıkıştırmak için kullanılan yuvarlak, silindirik taş. *Bkz.* LOĞ.

YUVALAK: Çeltiği kabuğundan ayırmak amacıyla, öküz veya camışa bağlanıp, harmana serilmiş çeltik yığını üzerinde döndürülerek dolaştırılan silindirik, yuvarlak kalın ve ağır kütük.

YUVATMAK: Sakinleştirmek.

YUVGU/YUVGU TAŞI: Toprak damlı evlerin damındaki toprağı sıkıştırmak için kullanılan silindirik, yuvarlak ağır taş. *Bkz.* LOĞ.

YUVMAK: Toprak damı silindirik ve yuvarlak taşla sertleştirmek.

YUYUNTU: Bulaşık veya çamaşır yıkanmış su.

YÜĞ: 1- Yontu. Yontma/yontulma durumu. 2- Tüy. 3- Bir uzun sopanın veya okun ucuna takılan tüy. *Ör:* Değişik bir kahramandı, oklarında yüğ vardı.

YÜĞLEMEK: 1- Yontmak. 2- Ucunu sivriltmek. *Ör:* Değneğin ucunu yüğleyip mantar aramaya gitti. 3- Kesici aletlerin ağzını keskinleştirmek. 4- Sopa, direk, ok gibi şeylerin ucuna tüy takmak.

YÜĞRÜK/YÜĞÜRÜK: 1- Eliçabuk, becerikli, hızlı, çalışkan. 2- Hızlı biçimde dönen. 3- Hızlı ve iyi yürüyen. 4- Çiftleşme zamanı/isteği gelmiş ve bunu bazı hareketlerle belli eden koyun, keçi, inek. 5- Tecrübeli. *Ör:* Oğlum şeherde Ali'nin yanından ayrılma, o daha önce şehere getti, yüğrüktür. 6- Yarış, koşu yarışı.

YÜĞRÜLMEK: İnek ve koyun/keçinin döllenmesi, döl alması. *Ör:* Sarı keçi iki senedir yüğrülmüyor.

YÜĞÜRMEK: 1- Bebeği beşikte sallamak. *Ör:* Bebek çok uysal, yüğürmeye bile gerek kalmadan hemen uyuyor. 2- Çocuk yapmak amacıyla gerçekleştirilen cinsel ilişki.

YÜĞÜRT: Hızlılık, çabukluk.

YÜĞÜRTMEÇ: Kısır hayvan.

YÜĞÜRTMEK/YÜÜRTMEK/YÖĞÜRTMEK: Hızlı hızlı yürümek. Koşaradım gitmek. *Ör:* Ahırdan sesler gelince kalkıp yöğürttü.

YÜKLEÇ: Eşya, öteberi, malzeme. *Ör:* Evimizin tüm yükleci işte bu kadar.

YÜKSÜK: Yüzük.

YÜKSÜNMEK: 1- Üşenmek. 2- Kendine pay çıkarmak, kendinden bilmek, üzerine almak. 3- İşi yaparken ağırdan almak. 4- Yaptığı işi önemsememek, işini küçümsemek.

YÜKSÜRMEK: 1- Israrlı istekte bulunmak. *Ör:* Bu çocuğu sen böyle şımarık yetiştirdin; hergün bir şey yüksürüyor. 2- Rica etmek.

YÜLEK: Keskin, kesici.

YÜLEMEK/YÜLETMEK: Keskinleştirmek. Bıçağı Veya kesici bir aleti bileğilemek. *Ör:* Elin değerse şu bıçağı yüle.

YÜLER: Çılgın, kaçık, deli-dolu.

YÜLÜME: Traş.

YÜLÜMEK: 1- Traş etmek. *Ör:* Berbere verecek paramız yok, baban yülüsün saçını. 2- Saçları kazıyarak kesmek. 3- Kesici aletlerin körelen ağzının bileğiyle tekrar keskinleştirilmesi.

YÜLÜNMEK: Traş olmak.

YÜMSÜK: Yumruk.

YÜNCEK: Pis.

YÜNK: Yün.

YÜNGÜL/YÜĞÜL/YÜKÜL/YÜNÜL: 1- Ağır olmayan, hafif. Az ve hafif yük. *Ör:* Eşeğimiz iyice yaşlandı; yüngül bir çuvalı bile zor getirdi. 2- Uçarı. Ağırbaşlı davranmayan.

YÜRE: İri un. Unun elendikten sonra eleğin üstünde kalan iri kısmı.

YÜREĞEN/YÖREĞEN: İyi giden, iyi yürüyen binek hayvanı.

YÜREĞİ SOĞUMAK: 1-İçinde ukde kalmış bir şeyin gerekleşmesi. *Ör:* Hasan'ın oğlu o(k)huyup do(k)hdur oldu, guburlanıp duruydu, benim oğlan da müyendiz oldu, yüreğim soğudu. 2-Hınç veya intikam beslenilen bir kişiden intikam almak veya o kişinin bir şekilde zarar görmesinden duyulan mutluluk. *Ör:* Abim beni döven çocuğu dövdü, yüreğim soğudu.

YÜREĞİ YARILMAK: Çok korkmak, ödü kopmak. *Ör:* Garanlığın içinden bir garartı gördüm, az galdı yüreğim yarılıydı.

YÜREKSİZ ETMEK: Korkutmak, çok korkutmak.

YÜREKSİZ OLMAK: Çok korkmak, ödü kopmak. *Ör:* Gece birdenbire önüme çıkınca yüreksiz oldum.

YÜRÜK: Yiğit.

YÜZGAÇ: Ağaç kabuğu yüzen işçi.

YÜZGÖRÜMLÜĞÜ: Gerdek odasında, gerdek gecesinde, gelinin peçesini kaldırıp yüzünü göstermesi için damadın geline verdiği hediye, para.

YÜZLEK: 1-Simaen, yüz ve görüntü bakımından. *Ör:* Bizim oğlan yüzlek babasına benziyor. 2-Yüzyüze. *Ör:* Önce telefonla, sonra yüzlek görüştük.

YÜZLENMEK: 1- Yorganın köpünmesi. 2- Yorgan veya minderin köpü bezinin üzerine ikinci bir bez geçirilmesi 3- Birinden yüz bulup diklenmek, kabadayılık yapmak.

YÜZLÜK: Kılıf. Bir şeyin dışına geçirilen/takılan koruyucu veya şekillendirici eşya.

YÜZÜN: Yüzeyde, sığ, derin olmayan.

YÜZÜNE DUTAMAK ETMEK: Bahane bulmak. *Ör:* İşi yapmak isdemiy, onu da yüzüne dutama(k)h ediy.

YÜZÜN ŞÖHLESİ DÖKÜLMEK: Utanma duygusu kalmamak. *Ör:* Yüzüyün şöhlesi dökülmüş senin.

YÜZÜLEMEK/YÜZLEMEK: 1- Köpülenmiş yorgana yüz geçirmek. Yastık, minder gibi eşyaya dış yüz takmak. *Ör:* Böğün a(k)hşama gadar tek başıma dört yorgan yüzledim. 2- Meyve, sebze, çeşitli yiyecek, bazı eşya gibi şeylerin iyisini yüzünden kabaca seçip kötüsünü bırakmak.

YÜZÜNE GOMAK: Kaçmak suretiyle başkasına varan kızın ve kaçtığı aile ile damadın, kız ailesi ile barışması.

YÜZÜNGAPAK: 1- Yüzükoyun. 2- Yüzükoyun uzanıp yatma.

-Z-

ZABIK: Çıkmaz sokak. *Ör:* Bir zabığa girdik, çıkamıyoruz.

ZABIN/ZABUN: Zayıf, çelimsiz.

ZAGUN: Gaddar. Zalim.

ZAĞ: 1- Keskin, delici. 2- Karga. 3- İyi, gösterişli. 4- Kesici aletin kullanıla kullanıla kesici kısmında oluşan doğal körelme. *Ör:* Bu bıçak zağ olmuş. 5- Bir kimsenin eksiğini, kusurunu yüzüne vurarak alay etme, inceden aşağılama. *Ör:* Sınıfta çocuklar Ali'nin çorabı yamalı diye zağ etmiş.

ZAĞAL: 1- Tecrübeli. 2- Açıkgöz.

ZAĞANA: Yengeç.

ZAĞAR: 1- Başıboş, serseri, avare. *Ör:* Bizim zağar oğlan iki gündür eve gelmiyor. 2- Soyca saflığını yitirmiş, kırma köpek. 3- Küçük köpek. 4- Yaşını doldurmamış köpek yavrusu. 5- Çok kısa boylu, cüceye yakın kişi. *Ör:* Melike'nin oğlu 14 yaşına geldi halen büyümedi; zağar mı kalacak ne. 6- Kuş avlamada usta av köpeği. 7- Çelimsiz, zayıf. 8- İri, büyük köpek.

ZAĞARLIK: Arpayla yapılan hayvan yiyeceği. *Ör:* Dün ineklere bir hafta yetecek kadar zağarlık yaptım.

ZAĞLANMAK: 1- Kesici aletin zamanla keskinliğinin azalması. *Ör:* Balta zağlanmış; odunları kesmiyor. 2- Bir kimsenin eksik ve kusurunu yüzüne vurup alay etmek, aşağılamak.

ZAĞLATMAK: Bağlı veya düğümlü ipin açılması, boşalması. *Ör:* İp zağlatınca eşeğin üzerindeki yük yere düştü.

ZAĞLI: 1- Güçlü. 2- Besili, semirmiş, gösterişli.

ZAĞMAK: Sessiz, sessizce yapmak. *Ör:* Akşamın alacakaranlığında bahçelerin arasında zağıp gitti.

ZAHAR: Galiba, tahminen, öyle sanmak. *Ör:* Çarşıdan öteberi alıp oğlandan salmış, zahar gendi böğün gelmeyecek.

ZAMBIR: 1- Öfke, sinir. *Ör:* Garşımda terbiyesizlik etti, eyce zambırlandım. 2- Zamansız, yersiz ve gereksiz öfke.

ZANGAL/ZA(N)ĞAL: Erkeklerin giydiği bir tür uzun, tabansız çorap. *Ör:* Ayağına geçirdiği zangal onu gülünç gösteriyordu.

ZANIMAK: Hissetmek. *Ör:* Hasan'ın oğlunu kapıda görünce oğlum gelmiş zanıdım.

ZANKA: 1- Tahta ayaklı kızak. *Ör:* Zankanın bir ayağı kırıldı. 2- At kızağı.

ZANZUN: Boş, ciddiyetsiz. *Ör:* Bunun nereden arkadaş oldum bilmem ki; zanzunun teki.

ZAPLANMAK/ZAPLAMAK: 1- Birine ait eşyaya/mala vs. el koyarak, zorla alarak ona sahip çıkmak, kendine mal etmek. *Ör:* Kimsesiz Zeynep Nine'nin malına zaplanıp köyün en zengini oldu. 2- Seslenmek.

ZARA: Mısır.

ZARAK: Sıra.

ZARĞA/ZARGA: Bulgur.

ZARTALAK: 1- İri, büyük. 2- Patavatsız.

ZARTATMAK: 1- Palavra atmak. *Ör:* Sen onun laflarına bakma; sürekli zartatar. 2- Gaz çıkarmak, osurmak.

ZARULLUK/ZARILLIK/ZARLIK: Sıkıntı, yoksulluk. *Ör:* Bizim zarıllığımız heç bitmez.

ZAT: 1- Tersine, aksine. *Ör:* Bebeği ben uyutmaya çalıştıkça o zat gözlerini faltaşı gibi açıyor. 2- Gittikçe artan biçimde, giderek daha çok. *Ör:* Ben sus

dedikçe kızım zat daha çok bağırmaya başladı. 3- Hiç.

ZAVAR: Hayvana kışın yedirilmek, yemine katılmak üzere, arpa, yulaf, fiğ gibi tahılın kaba öğütülmesiyle elde edilen yem. *Ör:* Kışın biz de nahırlar da çok rahat ettik; bir ton zavar etmiştim.

ZAVARCI: Yalan söyleyen, palavracı.

ZAVIR/ZAVUR/ZAĞUR/ZEVÜR/ZEVİR/ZEĞÜR: Kızgınlık, sinir.

ZAVIRLAMAK/ZEĞÜRLEMEK: 1- Sinirlenmek, kızmak. *Ör:* Birdenbire zavırlayıp ayağa kalktı. 2- Paylamak, azarlamak.

ZAVIRLANMAK/ZEVÜRLEMEK: Sinirlenmek, kızmak.

ZAVRAK: Hıyar.

ZAVZA/ZAVZI/ZAVZU/ZAZI: Sebze bahçesi, sebze ekilen yer. 2- Salatalık, hıyar.

ZAYBAK: 1- Güvenilmez, sözünde durmayan, ikiyüzlü. 2- Güçsüz, dayanıksız. 3- Yılgın, usanık.

ZEBELENMEK: Ayağı dolaşmak. *Ör:* Yorgunlu(k)hdan zebelene zebelene gediydi.

ZEĞEL: Çalışmayı sevmeyen, iyi çalışmayan, tembel. *Ör:* O zeğel adamı yarın işe çağırmayın, diğer ırgatları da zeğelliğe alıştırıyor.

ZEĞET: Biraz sonra.

ZELVE: Tarlada çift sürerken, öküze takılan boyunduruğun yerinden çıkmaması için, sağlam ve yerinde tutması için takılan eğri değnek. *Ör:* Böğün çüt sürüyken zelve gırıldı.

ZEMBİL: Hasırdan örülmüş sepet.

ZEMHERİ: Ocak ayı.

ZENEK: 1- Salak. 2- Huysuz, aksi. *Ör:* Dedem yaşlandıkça zenekleşti.

ZER: Altın.

ZERGE: Değersiz, değeri az/düşük olan.

ZERİN: Kılçıksız buğday başağı.

ZERZE: Kapının kilitlenmesini sağlayan halkalı mandal.

ZERZEBİL: Sıkıntı, bunaltı, perişanlık.

ZERZEBİL OLMAK: Perişan olmak, büyük sıkıntı içinde olmak.

ZERZELEMEK: Kilitlemek.

ZEŞT: 1- Ölünün ardından yakılan/söylenen ağıt. *Ör:* Köyün kadınları cenazenin çevresine dizilip zeşt ettiler. 2- İnce sac.

ZEVZİR: Çelimsiz, güçsüz, zayıf kimse.

ZEYKİRMEK: 1- Kaynamak, fokurdamak. 2- Fışkırmak.

ZIBARMAK: 1- Ölmek. Kötü veya huysuz birinin ölmesi. *Ör:* Bin yaşına geldi daha zıbarmadı. 2- Yatıp uyumak. *Ör:* Bağırdı çağırdı, soğna zıbarıp yatdı. 3- Sessizce ağlamak.

ZIBARYATLIK: Uyumadan önce gece yenen yemek.

ZIBIÇ/ZIBÇIK: Meyve-sebze sapı. *Ör:* Yediğin meyvelerin zıbıçlarını yere atma, tabağa koy.

ZIBIN: Yeni doğan çocuğa giydirilen, alt-üst bitişik, bayanların da giydiği elde yapılma elbise. *Ör:* Ali'nin gelini üç pöçüklü zıbın geymiş, yellene yellene tarlaya gediydi.

ZIBITMAK: Koşmak.

ZIDI: Kısa, kısa boylu.

ZIĞAÇ: 1- Kurnaz. 2- Kalleş.

ZIĞGALANMAK: Zevklenip neşelenerek mırıldanmak. *Ör:* Ağşama gadar heç bişey yapmadı, ağacın gölgesinde zığgalanıp durdu.

ZIĞI: 1- Karakovan. 2- Kamıştan veya söğüt dalından yapılma, üzeri büyükbaş hayvan dışkısıyla sıvanarak araları kapatılmış arı kovanı.

ZIĞIR/ZIĞIL: Diş eti.

ZIĞIRTMA/ZIĞIRTMAÇ: Hamurun kalınca açılıp sacda pişirilerek üzerine yağ sürülmüş ekmek. *Ör:* Anam ekmek bişirdikten soğna geriye galan hamurunan bize zığırtmaç yapdı.

ZIĞLATMA: Pancarla yapılan bir yemek.

ZIĞVA: Üst bölümü geniş, paça kısmı dar erkek pantolonu.

ZIĞZA: Kapı kilidi.

ZIKIRDAMAK: Boş ve anlamsız konuşmak.

ZIL/ZILLIN: Çekmek. Güçlü bir şekilde asılarak çekmek. *Ör:* Haydi çocuğum, zıllın şu ipe, zıllın da inek kaçmasın.

ZILDIR: Boş. Eli boş olarak. *Ör:* Çarşıya alışveriş için gönderdim, zıldır zıldır geri geldi.

ZILGAR: Heybetli, iriyarı, güçlü.

ZILGAT: Şiddetli. Güçlü.

ZILLICI: Bir iş veya oyunda eş/yoldaş olarak seçilmek istenmeyen, mızıkçı ve oyunbozan olduğu için güvenilmeyen kişi.

ZILLIMAK/ZILIMAK: Caymak, oyunbozanlık etmek, mızıkçılık yapmak. *Ör:* Hasan gene zıllıdı, buz gibi golümüzü saymadı.

ZIMZIK: Yumruk. *Ör:* Bir zımzık attım, gapı gırıldı.

ZILZILIK: Geleneksel Anadolu davulunun küçük, ince çubuğu. *Ör:* Davulcu zılzılığı unutmuş, düğün o yüzden geç başladı.

ZIMIR: Çehre, yüz, surat.

ZIMZIRIK/ZIMZIRI(K)H: Yumruk.

ZINARMAK/ZI(N)ĞARMAK: Oyunu bozmak, oyunbozanlık etmek. *Ör:* Gene zınardın oğlum; senle bir daha oynamayacağım. Ör-2: Hasan'la iş tutulmaz; zınarıp adamı yardı yolda bırakır.

ZINDIKLI: Aklı pek ermeyen.

ZINGIÇ: Sırta, omza atılan yumruk.

ZI(N)ĞADAK: Ağzına kadar, lebelep dolu.

ZINGIMAK: Patırtı gürültü yapmak. Hoplayıp zıplamak.

ZIPÇIK/ZİPÇİK: 1- Kamıştan yapılma düdük. 2- Söğüt veya kavak ağacının yaş kabuklu dallarından ya da içi boş kalın ot gövdesinden yapılan bir tür ağaç düdük.

ZIPIÇ: Lahana sapı.

ZIPIR: İri-yarı, uzun boylu. Büyük. Güçlü.

ZIPKA: Arkası bol, aşağı inerek daralan ve diz altında biten erkek pantolonu.

ZIR: Hepten, tamamen. Sonuna kadar, tastamına. *Ör:* Gözlerimde görüp inandım; dayımın oğlu zırdan deli olmuş.

ZIRAÇIK: Ardına kadar açık, sonuna kadar açık.

ZIRANA: Sonunu düşünmeden konuşan ya da iş yapan, düşüncesiz. *Ör:* Zırana arkadaşın varsa sıkıntın olur.

ZIRANTA: Biçimsiz, kaba-saba ve biçimsiz.

ZIRBIK: 1- Bulaşık. 2- Büyükbaş hayvan dışkısıyla karışmış kaygan çamur.

ZIRCI: Eşeğin sıpası.

ZIRINCIK: Tadı kaçmış.

ZIRINCIMAK: 1- Ağlamak. 2- Tadı kaçmak. 3- İstediğini alana kadar inat etmek, başına ekşimek.

ZIRLAK: 1- Çok fazla konuşan. 2- Yüksek sesle ağlayan. *Ör:* Susturun şu zırtlak çocuğu!

ZIRLA(N)Ğ: Çarpık dişli. Tavşan dişli. Ör: Şu zırla(n)ğ kız, haline bakmayıp bir de güzellik taslıyor. Bkz. ZIRTLAN.

ZIRNIK: Duvarın altından suyun geçtiği/aktığı delik veya minik kanal.

ZIRRIK/ZIRIK: Eşek. Erkek eşek.

ZIRRIKI: 1- Yarım akıllı, hafiften deli. 2- Gereksiz, yerli-yersiz, saçma-sapan konuşan.

ZIRTIK: 1- Oyunbozanlık eden. 2- Şımarık. 3- Oynak, hareketli.

ZIRTIL: Haşarı, yaramaz.

ZIRTLAN: 1- Çarpık dişli. Tavşan dişli. *Bkz.* ZIRLA(N)Ğ. 2- Çok hareketli, yerinde durmayan, rahat durmayan. *Ör:* At sırtında bile rahat durmuyor zırtlan oğlan.

ZIRZA/ZIĞZA: Kapı sürgüsü/kilidi.

ZIRZIMIK/ZIRZIMUK: Yoğun, çok, bol, sıkışık. *Ör:* Kayısının dalları zırzımık gibi maşallah. *Bkz.* ŞIKIRDIM.

ZITLAMAK: Birbirine düşmanca davranıp, kötülüğüne çalışmak.

ZIVALA: Hamur yumağı. Bir ekmeklik yumak. Teknedeki hamur yığınından koparılıp küçük yumaklar haline getirilmiş hamur. *Bkz.* PEZÜ

ZIVANA/ZIĞANA: Kağnının tekerinin ana gövdeye tutunmasını sağlayan mekanizmanın bir parçası. *Ör:* Teker zıvanadan çıktı.

ZIVZIK: Dar, bol olmayan.

ZIYPAK/ZIYLAK: Kaygan.

ZIYPIK: Kayık. Kayan.

ZIYPINMAK/ZIYPITMAK: Karda kaymak, kızakla kaymak. *Ör:* Yeni yağan karın altı buzmuş, zıypınıp kürtüğün içine girdim.

ZIYPMAK: Kayma, kayarak gitme veya kayarak düşme.

ZİBÇİK/ZİPÇİK: 1- Zurnanın üflenen yeri. 2- Düdük.

ZİBİL: 1- Çer-çöp, atık. 2- İnce toz.

ZİBİLLİK: Çöplük. *Ör:* Kaşığı da çer çöpünen barabar zibilliğe atmışım.

ZİGİRDEKLİ: Kendini beğenmiş.

ZİKKE: Demir kazık. Demirden yapılmış kazık.

ZİLDİR: Züğürt, parasız.

ZİLGİT: Boş ve yararsız işlerler zaman geçiren kimse.

ZİLEKE: 1-Bir tür taş oyunu. Düz bir alanda kareler şeklinde çizgiler çizip, sekerek tek ayakla yerdeki düz ve silindirik taşı ittirerek, çizgi üzerinde durmadan karelerin sonuna kadar götürmeye çalışmak şeklindeki bir oyun. *Ör:* Senin oğlun çok gözel zileke oynuy. 2- Düz ve kaygan zemin. *Ör:* Ayakkabısı aşınmış, zilekeye dönmüş.

ZİLİF: Bayan saçındaki kahkül.

ZİLİNGİR: Uykusuz kalmış, yetersiz uyumuş, uykusunu alamamış kimse.

ZİLKUYRUK: 1- Kendi çıkarı için her türlü hileyi, alavereyi yapan. 2- Boşgezen.

ZİLLENMEK: Bitkinin veya bostanın filizlenmesi. *Ör:* Soğan cücüğü iki günde hemen zillenmiş.

ZİLLİ: 1- Süslü, cakalı, havalı. Kalacak yeri olmayan, ara kadını.

ZİLLİNMEK: Asılmak, askıntı olmak. *Ör:* Lafı yediydi hemen zillindi.

ZİMEL: İnce urgan.

ZİMİN: Kütle olarak çok ağır olan.

ZİNİK: Henüz büyümemiş, körpe durumdaki salatalık. *Ör:* Çocu(k)hlar hergün hıyarın ziniğini böyümeden topluylar.

ZİPÇİK/ZİPÇÜK: Bedene uymayan; kısa, dar giysi.

ZİPLEMEK: Saplamak.

ZİPZİPİ: Ağaçların yeşillendiği zamanlarda en iyisi yapılan, genellikle söğüt ve kavak ağaçlarının dalları kesilip kabukla odun kısmının arası açılarak yapılan bir tür düdük. *Ör:* Köyü(n)ğ çağaları söğüdü(n)ğ sürgün vermesini bekliy; dallarından zipzipi yapacak(h)lar.

ZİRGİLLENMEK: 1- Otlanmak. Ufak yiyecek veya para vb. almak. *Ör:* Beş parasız biridir, şundan bundan zirgillenip gider. 2- Çalışıp kazanmayıp küçük çıkarlar/kazançlar için başkalarını rahatsız etmek, yüz-göz olarak istemek.

ZİRNEK: Kızakta bulunan, kızak ayağını kola bağlayan ağaç.

ZİRT: Kendini beğenmiş, gösteriş tutkunu.

ZİTİL: Ağacın kökünden çıkan filiz, yeni dal.

ZİYGİDİ: Serseri. İşsiz-güçsüz, sorumluluk almaksızın, iş yapmaksızın sağda solda takılan, dolaşan.

ZİVZİK: Küçük fare. *Ör:* Yüklüğün arkasına bir zivzik gaçtı.

ZOBU: 1- İri, kaba, iriyarı. *Ör:* Herif zobu gibi garşıma birden dikilince heç sesimi etmedim. 2- Kısa boylu ve şişman. 3- İşe yaramaz, tembel. 4- Düğünde çalgıcılara yol gösteren kişi.

ZOBUT: 1- İri, büyük. 2- Görgüsüz, patavatsız.

ZOĞ: 1- Ayakkabı, çarık yapmak amacıyla biçim verilerek kesilmiş gön, kalın öküz derisi. 2- Çayırlıkta biçilip yığınlar haline getirilmiş çimen veya çeşitli otlar. 3- Çayırlığın veya tarlanın ot veya buğday biçildikten sonraki durumu. 4- Uzun dal, uzun ağaç dalı. 5- Sırt, arka.

ZOĞAL: Kızılcık ağacı ve meyvesi.

ZOĞANAK: Kapı kilidi.

ZOĞLAMAK: Boyuna, uzunlamasına kesmek.

ZOKKUDU: Uzun boylu, boyu uzun kimse.

ZOKMAK: 1- Sokak. 2- Çıkmaz sokak. *Ör:* Döne döne yine bu zokmağa geldik.

ZOKU/ZOKKU: 1- Mantar. 2- Büyük ve kareye yakın biçimdeki bir taşın üst kısmının oyulmasıyla yapılan, oyuk yerinde ahşap tokmaklarla dövülerek buğdayın kepeğin ayrıldığı taş alet. *Bkz.* SOKU.

ZOLA: İri. İri-yarı.

ZOM: Balyoz.

ZOMBA: Biraz açılmış hamurun içine keş ve maydanoz konularak yapılan bir sahur yemeği. Kulağa benzediği için, bazı yörelerde 'kulak' adı da verilmiştir.

ZOMBAK: Balyoz. Topuz.

ZOMBAL: İri ve büyük burunlu.

ZOMBULDAMAK: Titremek.

ZOMBULTU: Sarsıla sarsıla titreme.

ZONGULDAK: Dibinden, kökünden, yuvasından çıkacakmış gibi sallanan veya eğreti duran. *Ör:* Sel dibini oymuş, bu ceviz ağacı zonguldak olmuş, yakında devrilir.

ZONGULDAMAK: Yerinden, yuvasından, kökünden çıkacakmış gibi sallanmak. *Ör:* Bu elektrik direği devrilecek galiba, baksana zonguldıyor.

ZONGUR: Kaba ve iri.

ZONTU: Kaba saba davranışları olan, incelik bilmeyen, görgüsüz, hödük kimse.

ZOPCUK/ZOPÇUK: Deli-dolu, hoppa, uçuk-kaçık genç kız.

ZOPUR: 1- Sisli havada yağan yağmur. 2- İnce ince yağan yağmur.

ZORALMAK: Güçleşmek, zorlaşmak. *Ör:* Yolun bundan sonrası zoralıyor.

ZORKULDAMAK: Zonklamak. Ağrının/sızının zonklaması.

ZORLAK: Çok yürüme, ağır iş veya ters hareket yüzünden ayakta oluşmuş şişlik.

ZORLU: Güzel, iyi, hoş. *Ör:* Dayımı(n)ğ çok zorlu bir atı var.

ZORNAK: Kapı sürgüsü.

ZORPUDAN: Birdenbire, aniden.

ZORT ÇEKMEK: Biriyle veya bir durumla dalga geçmek, alaya almak için ellerin ağza götürülüp ses çıkartılması eylemi.

ZORTLUK OLMAK: Madara olmak, alay edilecek hale düşmek.

ZORUHSUNMAK/ZORU(K)HSUNMA(K)H/ZORSUNMAK/ZORSINMA(K)H: Gözü kesmemek, bir işi gözünde büyütmek. Zor saymak, zora gitmek. *Ör:* Gayalı(k)hdan yoharı gadar çı(k)hmıya zoru(k)hsundum.

ZORUK: Fakir, yoksul. Hiç bir şeye sahip olmayan.

ZORUKMAK: 1- Ağır bir işin altına girip zorlanmak. 2- Fikrine, yapısına uymayan bir şeyi/durumu/olayı kabullenmekte, içine sindirmekte zorluk çekmek. 3- Dermansız, güçsüz kalıp hareket etmekte veya iş yapmakta güçlük çekmek.

ZOTAR/ZOTAĞAR: Çok iri kimse.

ZÖLDÜR: 1- Uzun boylu. 2- Boş gezen ve işe yaramaz.

ZÖMBEK: 1- İri, büyük. 2- Büyüyüp olgunlaşmış meyve. *Ör:* Zömbek şeftaliler ağacın dibine düşüyor.

ZÖPPE: 1- Zurnanın dudak değen, dudağa alınıp üflenen dili. 2- İlkbaharda yeni çıkmış ıslak dalların kabuklarının bütün olarak çıkartılıp düzenlenmesiyle yapılan düdük.

ZUBUK/ZIBIK: Sivri uçlu ve kısa ağaç kazık. *Ör:* Tarlanın sınırı belli olsun diye yere zubuk çaktık.

ZUHRALANMAK: Beğenmemek, yaklaşmamak.

ZUMBA: Bazı çocuk oyunlarında, vurma/vurmak.

ZUMBUK: Yumruk.

ZUNK: Yumrukla birbirine vurup pes ettirmeye, kaçırmaya dayalı bir oyun. *Ör:* Zunka başladık; oyun sertleşe sertleşe sonunda kavga çıktı.

ZUNKAL: Orospu.

ZUR: 1- Yaşça büyük. 2- Güçlü.

ZURAT: Harman yığını.

ZURBA: Domuz sürüsü.

ZURGANA: Uzun ve eğri büğrü vücuda sahip olan.

ZUVAL/ZUĞAL: Kızılcık. *Ör:* Güzün çok zuğal topladı(k)h, ireçelini yaptı(k)h.

ZUVALAMAK: Hamuru yuvarlak topçuklar haline getirmek.

ZÜĞÜL: Özürlü. Sakat. *Ör:* Arabası uçuruma düştü, garısı züğül galdı.

ZÜPÇÜK/ZÜPCÜK: Yıkandığında çeken/kısalan giysi. *Ör:* Pamuklu kazak züpçük çıktı, bir yıkadım belime geldi.